Sbírka nálezů a usnesení
Ústavního soudu České republiky

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY

SBÍRKA
NÁLEZŮ A USNESENÍ

Svazek 132 / ročník 2025 – V. díl

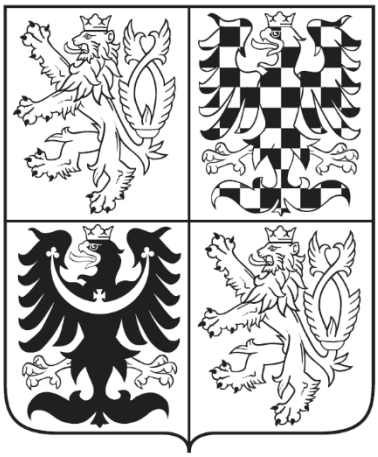

ÚSTAVNÍ
SOUD

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu
Svazek 132, ročník 2025 – V. díl

Vydal:
Ústavní soud
Joštova 8
660 83 Brno

Brno 2026
Vydání první

© Ústavní soud České republiky

ISBN 978-80-87687-86-4

ČASTO POUŽÍVANÉ ZKRATKY

Ústava
Ústava České republiky (ústavní zákon České národní rady č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Listina
Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., ve znění pozdějších ústavních zákonů)

Úmluva
Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších protokolů

o. s. ř.
zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

s. ř. s.
zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

tr. zák.
zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

tr. zákoník
zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

tr. ř., tr. řád
zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ESLP
Evropský soud pro lidská práva

SbNU
Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu citovaná podle elektronické databáze rozhodnutí Ústavního soudu (http://nalus.usoud.cz), např.: N 172/42 SbNU 519 = Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 42, nález č. 172, str. 519

OBSAH

Č. 190
Počátek běhu promlčecí lhůty u náhrady nemajetkové újmy za nezákonné trestní stíhání
(sp. zn. I. ÚS 778/24 ze dne 3. září 2025) 10

Č. 191
Náklady na péči o zahradu vs. účelné náklady na péči o zdraví, osobu či domácnost poškozeného
(sp. zn. IV. ÚS 1623/24 ze dne 3. září 2025) 21

Č. 192
Právo na účinné vyšetřování v kauze údajného mezinárodního únosu dětí
(sp. zn. IV. ÚS 2582/24 ze dne 3. září 2025) 27

Č. 193
Okamžité zrušení pracovního poměru učitelů v souvislosti s požíváním alkoholických nápojů a odmítnutím dechové zkoušky na alkohol
(sp. zn. II. ÚS 2881/24 ze dne 3. září 2025) 44

Č. 194
Ztracená závěť: právo na náhradu újmy i bez zrušení rozhodnutí
(sp. zn. IV. ÚS 668/25 ze dne 3. září 2025) 59

Č. 195
Počátek běhu promlčecí lhůty s ohledem na princip autonomie vůle
(sp. zn. IV. ÚS 778/25 ze dne 3. září 2025) 69

Č. 196
Chybný postup soudu při výpočtu výše odměny exekutora bez řádného odůvodnění
(sp. zn. III. ÚS 1143/25 ze dne 3. září 2025) 75

Č. 197
Absence řádného poučení o přípustnosti dovolání v trestním řízení
(sp. zn. III. ÚS 1831/25 ze dne 3. září 2025) 80

Č. 198
Rozhodování trestních soudů o adhezním nároku zvlášť zranitelné oběti
(sp. zn. IV. ÚS 2245/24 ze dne 10. září 2025) 84

Č. 199
Veřejnost zasedání u povolení obnovy trestního řízení
(sp. zn. IV. ÚS 123/25 ze dne 10. září 2025) 95

Č. 200
Zhojení místní nepříslušnosti soudu při vrácení věci odvolacím soudem
(sp. zn. III. ÚS 1755/25 ze dne 10. září 2025) 101

Č. 201
Porušení práva obviněného na kontradiktornost vazebního řízení
(sp. zn. II. ÚS 2145/25 ze dne 10. září 2025) 111

Č. 202
Změna poměrů a zpětné zvýšení výživného s ohledem na v minulosti vytvořené úspory dítěte
(sp. zn. III. ÚS 864/25 ze dne 11. září 2025) 115

Č. 203
Prokazování úmyslu pachatele jednat ve spojení s organizovanou skupinou působící

OBSAH

ve více státech
(sp. zn. I. ÚS 931/25 ze dne 11. září 2025) 123

Č. 204
Právo na bezplatnou pomoc obhájce a hodnocení majetkové potenciality obviněného
(sp. zn. I. ÚS 1523/25 ze dne 11. září 2025) 136

Č. 205
Vyloučení kontaktu rodiče s dětmi z důvodu manipulace dětí proti druhému rodiči
(sp. zn. III. ÚS 2068/25 ze dne 11. září 2025) 143

Č. 206
Odůvodnění útěkové a předstižné vazby
(sp. zn. I. ÚS 2438/25 ze dne 15. září 2025) 148

Č. 207
Náhrada nákladů poškozeného v případě plnění z pojištění odsouzeného
(sp. zn. IV. ÚS 1342/24 ze dne 17. září 2025) 158

Č. 208
Povinnost senátu Nejvyššího soudu postoupit věc k rozhodnutí velkému senátu v případě odlišného právního názoru
(sp. zn. IV. ÚS 764/25 ze dne 17. září 2025) 164

Č. 209
Subjektivní přípustnost dovolání jako otázka zásadního právního významu
(sp. zn. IV. ÚS 1338/25 ze dne 17. září 2025) 174

Č. 210
Valorizace odškodnění za průtahy v řízení
(sp. zn. Pl. ÚS 26/25 ze dne 24. září 2025) 182

Č. 211
Povinnost provést účinné vyšetřování potřebné k objasnění tvrzení o znásilnění
(sp. zn. II. ÚS 1675/25 ze dne 25. září 2025) 201

Č. 212
Určení výživného z nejasných příjmů povinného
(sp. zn. III. ÚS 2015/25 ze dne 25. září 2025) 210

Č. 213
Odmítnutí včas podané kasační stížnosti pro opožděnost
(sp. zn. III. ÚS 2118/25 ze dne 25. září 2025) 216

Č. 214
Odškodnění za neuzavření veřejnoprávní smlouvy o vymezení chráněného pracovního místa
(sp. zn. III. ÚS 1308/25 ze dne 30. září 2025) 218

Č. 215
Otázka podjatosti soudce dříve rozhodujícího o vině a trestu spoluobviněných
(sp. zn. I. ÚS 1941/25 ze dne 30. září 2025) 228

Č. 216
Podmínky přerušení výkonu trestu odnětí svobody matce „pečující o dítě“
(sp. zn. I. ÚS 2405/25 ze dne 30. září 2025) 238

OBSAH

Č. 217
Změna rozložení péče o dítě a změna poměrů
(sp. zn. II. ÚS 2469/25 ze dne 30. září 2025) 246

Č. 218
Platy soudců XX – restrikce platů soudců pro rok 2025
(sp. zn. Pl. ÚS 19/25 ze dne 1. října 2025; 430/2025 Sb.) 255

Č. 219
Zdrženlivost Ústavního soudu při přezkumu tvrzeného porušení práva na účinné vyšetřování
(sp. zn. IV. ÚS 1562/24 ze dne 1. října 2025) 285

Č. 220
Neopodstatněné odkázání poškozeného na občanskoprávní řízení
(sp. zn. IV. ÚS 1850/25 ze dne 1. října 2025) 305

Č. 221
Obecně závazná vyhláška o chovu a držení hospodářských zvířat na území obce Cebiv
(sp. zn. Pl. ÚS 16/25 ze dne 7. října 2025; 453/2025 Sb.) 309

Č. 222
Mobiliář zámku v Lomnici a Luhačovicích
(sp. zn. I. ÚS 2123/19 ze dne 8. října 2025) 324

Č. 223
Odejmutí věci rozhodujícímu soudci z důvodu prosazení vlastního hodnocení provedených důkazů
(sp. zn. III. ÚS 210/25 ze dne 9. října 2025) 336

Č. 224
Důvodnost žaloby jako předpoklad uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení
(sp. zn. III. ÚS 622/25 ze dne 9. října 2025) 345

Č. 225
Získání značného prospěchu může mít i nemajetkový charakter
(sp. zn. III. ÚS 2032/25 ze dne 14. října 2025) 350

Č. 226
Úhradová vyhláška pro rok 2025
(sp. zn. Pl. ÚS 7/25 ze dne 15. října 2025; 474/2025 Sb.) 362

Č. 227
Částečně vadné alternativní vymezení předpokladů přípustnosti dovolání
(sp. zn. III. ÚS 3493/24 ze dne 15. října 2025) 375

Č. 228
Klimatická žaloba
(sp. zn. Pl. ÚS 6/25 ze dne 22. října 2025) 383

Č. 229
Chráněná krajinná oblast Soutok
(sp. zn. Pl. ÚS 17/25 ze dne 22. října 2025; 495/2025 Sb.) 404

Č. 230
Právo na přístup k soudu v případě odvolání proti výroku o náhradě škody
(sp. zn. IV. ÚS 1209/25 ze dne 22. října 2025) 419

OBSAH

Č. 231
Nárok na náhradu škody v případě trestního stíhání zastaveného pro nepříčetnost obviněného (sp. zn. I. ÚS 1621/25 ze dne 29. října 2025) 426

Č. 232
Zásada individualizace rozhodování soudů v otázkách střídavé péče (sp. zn. IV. ÚS 2007/25 ze dne 29. října 2025) 432

Č. 233
Postup soudů k naplnění práva styku rodiče a dítěte, které striktně tohoto rodiče odmítá (sp. zn. III. ÚS 2271/25 ze dne 29. října 2025) 447

Č. 234
Nesprávné poučení o nepřípustnosti dovolání (sp. zn. III. ÚS 408/25 ze dne 30. října 2025) 459

Č. 235
Svévolné stanovení výše náhrady nákladů za zastupování zmocněncem (sp. zn. I. ÚS 1354/25 ze dne 30. října 2025) 464

Č. 236
Promlčení nároků pozůstalých při úmrtí blízké osoby (sp. zn. III. ÚS 2422/25 ze dne 30. října 2025) 473

Usn. č. 2
„Nepřiznané koalice“ (sp. zn. Pl. ÚS 36/25 ze dne 24. září 2025) 485

I. Nálezy

Č. 190
Počátek běhu promlčecí lhůty u náhrady nemajetkové újmy za nezákonné trestní stíhání
(sp. zn. I. ÚS 778/24 ze dne 3. září 2025)

Nebylo-li rozhodnutí trestního soudu, v jehož důsledku dochází k pravomocnému zproštění obžaloby, při vyhlášení odůvodněno, šestiměsíční subjektivní promlčecí lhůta k uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním může začít běžet nejdříve dnem doručení písemného vyhotovení takového rozhodnutí trestního soudu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy, soudce zpravodaje Josefa Baxy a soudkyně Veroniky Křesťanové o ústavní stížnosti stěžovatelky I. K., zastoupené Mgr. Richardem Hořejším, advokátem, sídlem Václavkova 343/20, Praha 6 – Dejvice, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2024 č. j. 30 Cdo 3231/2022-934 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. května 2021 č. j. 25 Co 110/2021-835, výroku I, výroku II v části, v níž byla zamítnuta žaloba o zaplacení 700 000 Kč s příslušenstvím, a výroku III, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 424/16, Praha 2 – Nové Město, za niž jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 4. ledna 2024 č. j. 30 Cdo 3231/2022-934 s výjimkou té části, kterou bylo odmítnuto dovolání v rozsahu, v jakém směřovalo proti výroku III rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. května 2021 č. j. 25 Co 110/2021-835 v části týkající se zamítnutí žaloby o zaplacení částky 43 280 Kč, a uvedeným rozsudkem Městského soudu v Praze v rozsahu výroku I, výroku II v části, v níž byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10. prosince 2020 č. j. 26 C 150/2015-749 ve výroku III tak, že žaloba o zaplacení 700 000 Kč s příslušenstvím se zamítá, a výroku III v části, v níž byl potvrzen výrok IV uvedeného rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 co do částky 300 000 Kč s příslušenstvím, byla porušena ústavně zaručená práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí v rozsahu uvedeném ve výroku I tohoto nálezu spolu s výrokem IV uvedeného rozsudku Městského soudu v Praze se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

IV. Náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem se vedlejší účastnici řízení nepřiznává.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené tzv. nezákonným trestním stíháním se obecně promlčuje v subjektivní lhůtě šesti měsíců ode dne následujícího po dni pravomocného zproštění obžaloby. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá otázkou, od kdy začíná promlčecí lhůta běžet, jestliže trestní soud při vyhlašování neodůvodnil rozhodnutí, v jehož důsledku došlo k pravomocnému zproštění obžaloby.

II. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaných spisů Obvodního soudu pro Prahu 2 sp. zn. 26 C 150/2015 a Obvodního soudu pro Prahu 3 sp. zn. 1 T 93/2010 zjistil Ústavní soud následující skutečnosti.

II.1 Trestní stíhání stěžovatelky

3. Stěžovatelka byla porodní asistentkou, která v červenci 2009 poskytla zdravotní péči rodičce u plánovaného porodu v domácím prostředí. Z důvodů, které zůstaly neobjasněny, došlo k poškození zdraví novorozence, který i přes následně poskytovanou zdravotní péči v různých zdravotnických zařízeních ve věku 20 měsíců zemřel. Proti stěžovatelce bylo od roku 2010 vedeno trestní stíhání. Za vinu jí bylo kladeno, že se dopustila ublížení na zdraví z nedbalosti, neboť při zdravotní péči postupovala *non lege artis*. Nejprve byla trestními soudy shledána vinnou a odsouzena k trestu odnětí svobody, trestu zákazu činnosti a k náhradě škody. Ústavní soud ovšem zrušil rozhodnutí nalézacího, odvolacího i dovolacího soudu, neboť shledal, že závěr o vině stěžovatelky nelze učinit mimo rozumnou pochybnost (nález ze dne 24. 7. 2012 sp. zn. I. ÚS 4457/12).

4. Stěžovatelka byla poté v pokračujícím trestním řízení obvodním soudem obžaloby zproštěna podle § 226 písm. b) trestního řádu. Městský soud v Praze usnesením zamítl odvolání státního zástupce podané v neprospěch stěžovatelky. Tím se zprošťující rozsudek stal pravomocným. Usnesení městského soudu bylo vyhlášeno ve veřejném zasedání konaném dne 29. 4. 2014. Podle tvrzení stěžovatelky nebylo vyhlášené usnesení nijak odůvodněno (k tomu bod 54 níže). Písemné vyhotovení usnesení bylo oběma obhájcům stěžovatelky doručeno dne 22. 5. 2014, stěžovatelce dne 27. 5. 2014. Nejvyšší soud pak usnesením ze dne 10. 12. 2014 zamítl i dovolání nejvyššího státního zástupce podané v neprospěch stěžovatelky.

II.2 Řízení o náhradě újmy způsobené trestním stíháním

5. Stěžovatelka se následně domáhala náhrady újmy způsobené nezákonným trestním stíháním, a to podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“).

6. Svůj nárok nejprve uplatnila u vedlejší účastnice dne 21. 11. 2014. Vedlejší účastnice jí dne 22. 5. 2015 vyhověla jen zčásti.

7. Téhož dne stěžovatelka podala k obecným soudům žalobu, kterou se domáhala po vedlejší účastnici omluvy a dále peněžité náhrady nemajetkové újmy a náhrady škody. Celkem se domáhala 6 363 092 Kč s příslušenstvím, z toho 5 000 000 Kč jako peněžité náhrady nemajetkové újmy.

8. Obvodní soud pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 10. 12. 2020 uložil vedlejší účastnici povinnost zveřejnit omluvu tam uvedeného znění na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti (výrok I) a zamítl žalobu v části domáhající se uložení povinnosti vedlejší

účastnici zveřejnit omluvu jednorázovým odvysíláním v hlavní večerní zpravodajské relaci České televize a Televize Nova (výrok II). Dále vedlejší účastnici uložil povinnost zaplatit stěžovatelce 1 570 212 Kč s příslušenstvím, z čehož 700 000 Kč představovalo náhradu nemajetkové újmy, ve zbytku šlo o náhradu škody (výrok III). Ve zbývající částce 4 792 880 Kč s příslušenstvím obvodní soud žalobu zamítl (výrok IV) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky V, VI a VII).

9. Podle obvodního soudu stěžovatelka uplatnila nárok na náhradu nemajetkové újmy až po uplynutí šestiměsíční promlčecí lhůty. Vznesenou námitku promlčení však obvodní soud vyhodnotil jako rozpornou s dobrými mravy, a proto stěžovatelce přiznal již uvedených 700 000 Kč s příslušenstvím.

10. Stěžovatelka i vedlejší účastnice se odvolaly. Stěžovatelka mimo jiné namítala, že jí jako náhrada nemajetkové újmy má být přiznáno dalších 300 000 Kč.

11. Městský soud v Praze změnil rozsudek obvodního soudu ve výroku I tak, že žalobu na zveřejnění omluvy na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti zamítl (výrok I). Rozsudek obvodního soudu ve výroku III ohledně částky 700 000 Kč (odčinění nemajetkové újmy za nezákonné trestní stíhání) s příslušenstvím změnil tak, že žalobu v tomto rozsahu zamítl, ve zbytku jej potvrdil (výrok II). Rozsudek obvodního soudu ve výroku IV rovněž potvrdil (výrok III). V nákladových výrocích V, VI a VII rozsudek obvodního soudu zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil obvodnímu soudu k dalšímu řízení (výrok IV).

12. Městský soud vyšel ze skutkových zjištění učiněných obvodním soudem. Obvodní soud podle něj došel ke správnému závěru, že usnesení o zahájení trestního stíhání bylo nezákonným rozhodnutím ve smyslu § 8 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu, neboť stěžovatelka byla v trestním řízení obžaloby zproštěna. Obvodní soud se v této situaci správně zabýval tím, zda stěžovatelce vznikla majetková a nemajetková újma a je-li dána příčinná souvislost mezi nezákonným rozhodnutím a újmou. Jde-li o majetkovou újmu, ztotožnil se městský soud se závěry obvodního soudu, který stěžovatelce přiznal náhradu ušlého zisku 857 870 Kč a dále 12 342 Kč vynaložených na obhajné, a naopak jí nepřiznal 43 280 Kč vynaložených na překlad části spisového materiálu v trestním řízení, neboť nešlo o účelně vynaložené náklady.

13. Ohledně nároku stěžovatelky na zadostiučinění za nemajetkovou újmu městský soud konstatoval, že sdílí názor obvodního soudu, že subjektivní promlčecí lhůta začíná běžet dnem následujícím po dni právní moci zprošťujícího rozsudku (zde den po vyhlášení rozhodnutí odvolacího soudu, kterým bylo zamítnuto odvolání státního zástupce). Podání dovolání proti rozhodnutí odvolacího soudu nemá na její počátek vliv. Na rozdíl od obvodního soudu však došel k závěru, že námitka promlčení učiněná vedlejší účastnicí není v rozporu s dobrými mravy, a proto stěžovatelce nemůže být přiznána omluva ani peněžitá náhrada nemajetkové újmy.

14. Nejvyšší soud dovolání odmítl pro nepřípustnost. Dovolání stěžovatelky směřující proti výroku III rozsudku městského soudu v části týkající se zamítnutí žaloby o zaplacení částky 43 280 Kč za náklady na překlad části spisového materiálu posoudil jako objektivně nepřípustné, neboť jde o peněžité plnění nepřevyšující 50 000 Kč dle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Ve zbytku neshledal naplnění předpokladů přípustnosti dovolání podle § 237 tohoto zákona.

15. Při řešení otázky počátku běhu promlčecí lhůty podle § 32 odst. 3 zákona o odpovědnosti státu postupoval městský soud v souladu se stávající judikaturou a Nejvyšší soud neshledal důvod se od ní odchýlit. Městský soud postupoval v souladu s judikaturou i při řešení otázky, zda je pro počátek promlčecí lhůty významné, jak bylo odůvodněno vyhlášené rozhodnutí odvolacího soudu zamítající odvolání státního zástupce proti zprošťujícímu rozsudku (usnesení ze dne 29. 5. 2019 sp. zn. 30 Cdo 1769/2017). Nejvyšší soud neshledal

jako excesivní ani úvahu městského soudu, že námitka promlčení nebyla uplatněna v rozporu s dobrými mravy.

16. Stěžovatelka poté podala proti usnesení Nejvyššího soudu a rozsudku městského soudu ústavní stížnost podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Přestože v závěru ústavní stížnosti uvedla, že rozhodnutí městského soudu má být zrušeno ve všech výrocích, z ústavní stížnosti jako celku je zřejmé, že rozsudek městského soudu napadá pouze co do výroku I, části výroku II, v níž byla zamítnuta žaloba o zaplacení 700 000 Kč s příslušenstvím, a výroku III (takto stěžovatelka vymezuje rozsah napadených rozhodnutí i výslovně v bodě 10 své stížnosti).

III. Argumentace stěžovatelky

17. Stěžovatelka uvádí, že Nejvyšší soud a městský soud porušily její právo na spravedlivý proces a na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím ve smyslu čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

18. Stěžovatelka uvádí, že jádrem projednávaného případu je otázka počátku běhu promlčecí lhůty pro uplatnění nároku na kompenzaci nemajetkové újmy podle § 32 odst. 3 zákona o odpovědnosti státu. V ústavní stížnosti se nejprve věnuje běhu promlčecí lhůty v kontextu dovolacího trestního řízení, dále uvádí, že rozhodnutí o dovolání zakládá neodškodnitelnost trestního dovolacího řízení, a věnuje se i specifickým záležitostem, které podle ní odůvodňují odvíjet počátek běhu promlčecí lhůty odlišně od právního názoru obecných soudů.

19. Podání dovolání proti pravomocnému zprošťujícímu rozsudku podle stěžovatelky zakládá nejistotu ohledně konečného výsledku trestního řízení. Dovolací řízení ve stěžovatelčině věci bylo důsledkem procesní aktivity státu. Zatímco v jiných případech je odškodňována újma způsobená vydaným nezákonným rozhodnutím, v případě nezákonného trestního stíhání je to trestní řízení jako celek. Obviněný si může utvořit představu o celkové újmě až po definitivním zproštění obvinění, tedy doručením rozhodnutí o dovolání. Stěžovatelka pak odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu, podle něhož dovolací řízení staví promlčecí lhůtu pro následné projednání přestupku (usnesení ze dne 24. 6. 2015 sp. zn. 8 Tdo 575/2015).

20. *In eventum* pak stěžovatelka uvádí, že podle § 32 odst. 3 zákona o odpovědnosti státu začíná běžet promlčecí lhůta až dnem, kdy bylo poškozenému doručeno (oznámeno) příslušné zrušovací rozhodnutí. V jejím případě však soud rozhodnutí vyhlásil bez odůvodnění. Tímto postupem došlo k porušení trestního řádu, nešlo o řádné oznámení, a promlčecí lhůta proto musí běžet až od okamžiku doručení písemného vyhotovení rozhodnutí. Odůvodnění rozhodnutí je totiž pro zjištění rozsahu nemajetkové újmy zásadní.

21. Stěžovatelka se dále domnívá, že námitka promlčení uplatněná vedlejší účastnicí je v rozporu s dobrými mravy. To odůvodňuje specifickými okolnostmi trestního řízení a tím, že stát nemůže mít prospěch z vlastního jednání spočívajícího v neodůvodnění oznámeného rozhodnutí. V trestní věci byly ze strany státu podávány opravné prostředky, a stát tak fakticky nerespektoval předchozí kasační nález Ústavního soudu. Zdůrazňuje také, že v době uplatnění nároku nebyla jednotná soudní praxe týkající se počátku běhu promlčecí lhůty pro uplatnění nároku na odškodnění nemateriální újmy.

22. V neposlední řadě stěžovatelka napadá odůvodnění rozhodnutí Nejvyššího soudu, v němž se soud podle ní nedostatečně vypořádal s jejími námitkami.

IV. Vyjádření účastníků a vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatelky

23. Soudce zpravodaj si vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení. Jejich vyjádření následně zaslal stěžovatelce na vědomí a poskytl jí příležitost k replice.

24. Nejvyšší soud navrhl, aby ústavní stížnost byla odmítnuta, případně zamítnuta. Závěr, že podání mimořádných opravných prostředků proti zprošťujícímu rozsudku nemá na počátek běhu promlčecí lhůty na zadostiučinění za nemajetkovou újmu žádný vliv, vyplývá jednoznačně přímo ze znění zákona o odpovědnosti státu. Úvaha stěžovatelky, že nebude odškodněna za dovolací řízení ve své věci, není správná. Stěžovatelka směšuje nárok na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, u kterého se dovolací řízení do celkové délky řízení započítává, s nárokem na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, u kterého není v poměrech stěžovatelky důvod dovolací řízení zohlednit. Není zde totiž žádná újma způsobená dovolacím řízením, kterou by bylo třeba v rámci nároku na náhradu újmy způsobené samotným trestním stíháním odškodňovat.

25. K otázce neodůvodnění zprošťujícího rozsudku Nejvyšší soud uvedl, že v napadeném rozhodnutí nezpochybnil význam odůvodnění pro uplatnění nemajetkové újmy. Za určitých individuálních okolností by absence odůvodnění mohla vést k posouzení námitky promlčení v rozporu s dobrými mravy. Výslovně však uvedl, že závěr městského soudu o neexistenci takových konkrétních mimořádných okolností neshledal nepřiměřeným.

26. Písemné vyhotovení trestního rozhodnutí o odvolání bylo stěžovatelce doručeno necelý měsíc po jeho vyhlášení, k uplatnění svého nároku tedy měla stěžovatelka více než 5 měsíců. Za vyprázdnění práva na náhradu nemajetkové újmy přitom Ústavní soud nepovažuje ani faktické omezení možnosti uplatnění nároku právě na pět měsíců (usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 2876/20, bod 9). Ostatní námitky stěžovatelky týkající se vznesení námitky promlčení vedlejší účastnicí v rozporu s dobrými mravy se týkají okolností samotného trestního řízení, nikoli skutečností, za kterých byla námitka promlčení uplatněna. Ze skutkových okolností neplyne, že by stát promlčení práva stěžovatelky zavinil. Stěžovatelka ani netvrdí, že by zde byly dány mimořádné a zvláštního zřetele hodné okolnosti, které na straně stěžovatelky vytvořily závažnou překážku, jež jí ve včasném uplatnění jejího nároku zabránila a pro kterou by závěr o promlčení uplatněného práva byl pro ni nepřiměřeně tvrdý. Otázka počátku běhu promlčecí lhůty byla v době, kdy mohla uplatnit svůj nárok, jednoznačně zodpovězena v judikatuře Nejvyššího soudu.

27. Městský soud ve vyjádření odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Na podporu argumentace obsažené v odůvodnění napadeného rozsudku poukázal i na důvody obsažené v napadeném usnesení Nejvyššího soudu.

28. Vedlejší účastnice navrhla, aby ústavní stížnost byla odmítnuta. Uvedla, že obě napadená rozhodnutí jsou založena na konstantní judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu. Stěžovatelka podle ní zaměňuje újmu vzniklou z nezákonného trestního stíhání s újmou vzniklou v příčinné souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení. Imateriální újma založená nezákonným trestním stíháním může vzniknout od zahájení trestního stíhání a končí pravomocným rozhodnutím o jeho předmětu. Pro vznik práva na uplatnění nároku na náhradu imateriální újmy z nezákonného rozhodnutí je právně nevýznamné, zda je podán mimořádný opravný prostředek. Námitky stěžovatelky proti závěrům soudů o absenci důvodů pro posouzení vznesené námitky promlčení jako rozporné s dobrými mravy nemají ani skutkový, ani právní základ. Vedlejší účastnice závěrem požádala o přiznání náhrady nákladů řízení o ústavní stížnosti.

29. Stěžovatelka v replice setrvala na svých námitkách. Uvedla, že nemajetková újma způsobená trestním řízením by měla být nahrazována jako celek, tedy až po skončení dovolacího trestního řízení.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

30. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je zastoupena advokátem v souladu s § 29

až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná ve vztahu k usnesení Nejvyššího soudu a rozsudku městského soudu, výroku I a výroku II v napadené části týkající se částky 700 000 Kč s příslušenstvím, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*). Podrobněji je třeba se zabývat napadením rozsudku městského soudu ve výroku III.

31. Městský soud výrokem III potvrdil výrok IV rozsudku obvodního soudu, jímž byla žaloba stěžovatelky zamítnuta co do částky 4 792 880 Kč s příslušenstvím. Stěžovatelka podala dovolání proti výroku III pouze v rozsahu, jímž bylo rozhodnuto o její žalobě na zaplacení částky 43 280 Kč (nárok na náhradu nákladů trestního řízení – překlad spisového materiálu) a částky 300 000 Kč s příslušenstvím (část nároku na náhradu nemajetkové újmy).

32. Ústavní stížnost je tak přípustná proti výroku III pouze v rozsahu, v němž bylo rozhodnuto o nárocích ve výši 43 280 Kč a 300 000 Kč s příslušenstvím, neboť toliko ve vztahu k nim stěžovatelka vyčerpala procesní prostředky k ochraně svých práv. Na závěru o včasnosti a přípustnosti této části ústavní stížnosti nic nemění ani skutečnost, že dovolání proti části výroku III, kterou bylo rozhodnuto o částce 43 280 Kč, muselo být Nejvyšším soudem odmítnuto pro objektivní nepřípustnost. Stěžovatelka totiž byla městským soudem poučena, že dovolání je přípustné. Takové pochybení obecného soudu nelze klást stěžovatelce (z hlediska naplnění podmínek řízení o ústavní stížnosti) k tíži, neboť postupovala v souladu s (byť nesprávným nebo nepřesným) poučením soudu (srov. např. nález ze dne 31. 1. 2012 sp. zn. IV. ÚS 3476/11, bod 21).

33. Ústavní stížnost není přípustná v části, v níž směřuje proti výroku III ve zbylém rozsahu. Proti dané části výroku III totiž stěžovatelka nepodala dovolání. Ústavní soud nadto podotýká, že již městský soud měl patrně výrokem III rozhodovat pouze o částkách 43 280 Kč a 300 000 Kč s příslušenstvím. Stěžovatelka totiž výrok IV rozsudku obvodního soudu zřejmě napadla odvoláním pouze v rozsahu těchto částek, čehož si byl městský soud vědom (bod 15 rozsudku). Přesto – patrně pod vlivem zjevné nesprávnosti v psaní – městský soud potvrdil výrok IV rozsudku obvodního soudu jako celek, a nikoliv jen v napadeném rozsahu.

34. Ústavní soud shrnuje, že proti rozsudku městského soudu je ústavní stížnost přípustná, jde-li o zamítnutí nároku na omluvu zveřejněnou na internetových stránkách, zamítnutí žaloby na peněžitou náhradu nemajetkové újmy v celkové výši 1 000 000 Kč s příslušenstvím a nároku na náhradu škody (nákladů vynaložených na překlad písemností) ve výši 43 280 Kč.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

35. Ústavní soud v posuzované věci shledal, že rozhodnutí trestního soudu, v jehož důsledku byla stěžovatelka pravomocně zproštěna obžaloby, nebylo při vyhlašování odůvodněno (podrobněji bod 54 níže). Ústavní soud se proto zabýval otázkou, zda i v této výjimečné situaci mohla šestiměsíční promlčecí lhůta k uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy začít běžet již od dne následujícího po dni vyhlášení daného rozhodnutí (tj. den po právní moci zprošťujícího rozsudku), nebo nejdříve až ode dne doručení jeho písemného vyhotovení.

VI.1 Obecná východiska

36. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý „právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem“. Toto ustanovení garantuje nejen právo na náhradu majetkové újmy (škody v užším smyslu), ale též na náhradu újmy nemajetkové (viz např. nález sp. zn. II. ÚS 570/20 ze dne 14. 10. 2020, bod 50 a tam citovanou judikaturu).

37. Z citovaného ustanovení plyne i právo na náhradu újmy za tzv. nezákonná trestní stíhání. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu „osoba, která byla povinna se podrobit úkonům orgánů činných v trestním řízení, musí mít záruku, že pokud trestnou činnost nespáchala, dostane se jí odškodnění [tj. náhrady majetkové i nemajetkové újmy]. […] Již samotné trestní stíhání totiž zásadním způsobem ovlivňuje osobní život stíhaného, zejména zasahuje do jeho cti a dobré pověsti, a to navzdory principu presumpce neviny“ (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 1919/24 ze dne 24. 7. 2025, bod 22 a tam citovanou judikaturu).

38. Při rozhodování o nárocích na náhradu újmy podle čl. 36 odst. 3 Listiny je třeba pamatovat, že toto základní právo nepatří mezi ta, kterých se lze domáhat pouze v mezích prováděcích zákonů ve smyslu čl. 41 odst. 1 Listiny. Zákon o odpovědnosti státu tedy upravuje pouze „podmínky a podrobnosti“ pro uplatnění tohoto základního práva (čl. 36 odst. 4 Listiny).

39. Obecné soudy tak při posuzování nároků uplatňovaných podle zákona o odpovědnosti státu nesmí zapomínat na jejich ústavní původ a zakotvení. Aplikací zákona o odpovědnosti státu „nesmí dojít, přímo ani nepřímo, k omezení rozsahu základního práva zaručeného čl. 36 odst. 3 Listiny“ (viz např. nález sp. zn. I. ÚS 4227/12 ze dne 12. 5. 2014, bod 15; nález sp. zn. II. ÚS 3553/15 ze dne 15. 2. 2017, bod 35; nález sp. zn. III. ÚS 3456/18 ze dne 5. 3. 2019, bod 23; nález sp. zn. IV. ÚS 2699/23 ze dne 28. 2. 2024, bod 15).

VI.2 Počátek běhu promlčecí lhůty u nemajetkové újmy

40. Podle § 32 odst. 3 zákona o odpovědnosti státu se právo na náhradu nemajetkové újmy promlčí za šest měsíců ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o vzniklé nemajetkové újmě, nejpozději však do deseti let ode dne, kdy nastala právní skutečnost, se kterou je vznik nemajetkové újmy spojen.

41. Šestiměsíční subjektivní promlčecí lhůta je neobyčejně krátká. Nachází se „na samé hranici ústavnosti“, jako taková ale ještě protiústavní není (nález sp. zn. I. ÚS 1534/23 ze dne 15. 11. 2023, bod 37 a tam citovaná judikatura). Stejně tak určení okamžiku, od kterého se uvedená lhůta počítá, Ústavní soud zpravidla považuje za otázku interpretace a aplikace podústavního práva, jejíž zodpovězení náleží obecným soudům (nález sp. zn. I. ÚS 1532/16 ze dne 14. 9. 2016, bod 18; nález sp. zn. I. ÚS 3391/15 ze dne 14. 11. 2017, bod 19; nález sp. zn. II. ÚS 76/17 ze dne 3. 4. 2018, bod 17). Aplikace této lhůty ovšem současně „vyžaduje citlivý přístup a hledání spravedlivé rovnováhy mezi ochranou práv poškozeného a právní jistotou státu“ (nález ze dne 26. 8. 2025 sp. zn. II. ÚS 424/25, bod 35).

42. U nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním vychází judikatura obecných soudů z toho, že uvedená promlčecí lhůta začíná běžet od dne následujícího po dni právní moci zprošťujícího rozsudku (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 12. 2012 sp. zn. 30 Cdo 962/2012, z poslední doby např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2023 sp. zn. 30 Cdo 893/2023 a tam citovaná rozhodnutí). Promlčecí lhůta tak začíná v řadě případů běžet ve chvíli, kdy je příslušné rozhodnutí trestního soudu veřejně vyhlášeno, ale kdy ještě není doručeno jeho písemné vyhotovení. Zprošťující rozsudek odvolacího soudu či usnesení odvolacího soudu, kterým se zamítá odvolání proti prvostupňovému zprošťujícímu rozsudku, totiž nabývá právní moci vyhlášením (§ 139 až 140 trestního řádu), přičemž odvolací soud má následně lhůtu k vypracování a doručení písemného vyhotovení rozhodnutí (§ 129 odst. 3 ve spojení s § 138 trestního řádu). Obdobná situace může nastat u zprošťujícího rozsudku vyneseného soudem prvního stupně: pokud se oprávněné osoby vzdají odvolání, vezmou je zpět či je ve lhůtě nepodají, nabude rozsudek právní moci, ačkoliv ještě nemusí být vypracováno a doručeno jeho písemné vyhotovení.

43. Takto určený počátek běhu promlčecí lhůty v obecné rovině protiústavní není. Při vyhlašování uvedených rozhodnutí mají trestní soudy povinnost vyhlásit též podstatnou část odůvodnění (§ 128 odst. 2 ve spojení s § 138 trestního řádu). Zpravidla se tedy dotčený

jednotlivec již při vyhlášení rozhodnutí dozví důvody, pro které je pravomocně zproštěn obžaloby, a k uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy má poté celou šestiměsíční promlčecí lhůtu. Trestní soud je nadto v průběhu pěti až dvaceti pracovních dnů (s možností výjimečného prodloužení) povinen vypracovat písemné vyhotovení daného rozhodnutí a předat ho k doručení. Od doručení má tedy dotčený jednotlivec obvykle ještě zhruba pět měsíců k uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy. Jak Ústavní soud uvedl v již citovaném nálezu sp. zn. I. ÚS 1532/16, bodě 19, „[o]becně tedy nelze říci, že počítání šestiměsíční lhůty od vyhlášení rozhodnutí oproti doručení písemného odůvodnění je v rozporu s čl. 36 odst. 3 Listiny […]. To však nevylučuje, že tomu tak může být v konkrétním případě“.

VI.2.a) Dosavadní judikatura

44. Ústavní soud v dosavadní nálezové judikatuře neměl důvod zpochybnit určení okamžiku, od kterého se běh promlčecí lhůty počítá. Zabýval se totiž případy, ve kterých s ohledem na další mimořádné okolnosti shledal, že námitka promlčení vznesená státem je rozporná s dobrými mravy (již citované nálezy sp. zn. I. ÚS 1532/16, sp. zn. I. ÚS 3391/15 a sp. zn. II. ÚS 76/17). Nosné důvody těchto nálezů tedy tvoří vyložení toho, z jakých ústavněprávních důvodů nelze uznat státem vznesenou námitku promlčení. Pouze nosné důvody nálezů jsou precedenčně závazné (nález sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007, bod 59 a násl.). V daných případech se Ústavní soud závazně, tedy v rámci nosných důvodů rozhodnutí, nevyjadřoval k tomu, jak má být určován počátek běhu dané lhůty, takové jeho úvahy by nic nezměnily na závěru, že námitka promlčení tak jako tak nemůže být uznána pro rozpor s dobrými mravy.

45. To platí i pro nález sp. zn. I. ÚS 1532/16. Ústavní soud sice konstatoval, že trestní soud pochybil tím, že při vyhlašování neodůvodnil své rozhodnutí (bod 2 citovaného nálezu), ale následně se soustředil na skutečnost, že trestní soud písemné vyhotovení rozhodnutí vypracoval a doručil až po osmi měsících, tedy po uplynutí šestiměsíční promlčecí lhůty počítané ode dne následujícího po právní moci zprošťujícího rozsudku (vyhlášení příslušného rozhodnutí). Z těchto důvodů Ústavní soud shledal námitku promlčení rozpornou s dobrými mravy (bod 25 a násl.). Z tohoto nálezu tedy nelze činit závěr, že počítání lhůty ode dne následujícího po právní moci zproštění (vyhlášení příslušného rozhodnutí) je vždy ústavně konformní. Ostatně nález výslovně uvádí, že tomu výjimečně může být i jinak (viz bod 19 nálezu, citovaný v bodě 43 výše). Stejně tak z nosných důvodů nálezu neplyne, že by stát mohl šestiměsíční promlčecí lhůtu zkracovat a že by například faktické zachování pětiměsíční lhůty bylo z ústavního pohledu vždy dostatečné.

46. Nic takového neplyne ani z Nejvyšším soudem odkazovaného usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 2876/20. Kromě toho, že usnesení nemají precedenční závaznost nálezů, především nejde o skutkově srovnatelnou věc. V daném případě totiž došlo k faktickému zkrácení šestiměsíční promlčecí lhůty na pět měsíců kvůli zdravotním potížím dotčeného jednotlivce, který po určitou dobu nebyl schopen své právo uplatnit (bod 9 citovaného usnesení), tedy nešlo o zkrácení lhůty způsobené státem.

VI.2.b) Ústavně konformní výklad počátku běhu lhůty

47. Jak již Ústavní soud opakovaně zmínil, i určení okamžiku, od kterého se počítá běh šestiměsíční lhůty, v některých výjimečných případech může být rozporné se základním právem podle čl. 36 odst. 1 Listiny (bod 43 výše). V posuzované věci se proto Ústavní soud dále zabýval otázkou, zda je počítání této lhůty od dne následujícího po dni vyhlášení (právní moci) příslušného rozhodnutí ústavně souladné i ve výjimečné situaci, kdy trestní soud při vyhlašování rozhodnutí vůbec neodůvodnil.

48. Má-li jednotlivec uplatnit právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním, nestačí mu dozvědět se, že byl pravomocně zproštěn obžaloby a z jakého zákonného důvodu podle § 226 trestního řádu ke zproštění došlo. Daný jednotlivec potřebuje znát i odůvodnění toho, proč trestní soudy ke zproštění obžaloby přistoupily. Toto odůvodnění totiž může mít vliv na to, zda jednotlivci vůbec vznikla nemajetková újma, a pokud ano, v jakém rozsahu. Pokud by trestní soudy dospěly v odůvodnění svého rozhodnutí k závěru, že si daný jednotlivec trestní stíhání způsobil sám (například nepravdivou výpovědí, zatajením skutečností důležitých pro řádné objasnění skutkového stavu apod.), znamenalo by to, že za újmu způsobenou trestním stíháním neodpovídá stát (již citovaný nález sp. zn. I. ÚS 1532/16, bod 23; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016 sp. zn. 30 Cdo 4771/2015, bod 29 a násl.). Stejně tak jsou přinejmenším pro rozsah způsobené újmy podstatné úvahy trestních soudů o tom, proč byl daný jednotlivec trestně stíhán, zda postup orgánů činných v trestním řízení byl zákonný a nevykazoval znaky svévole či libovůle. Odůvodnění rozhodnutí trestních soudů navíc může samo o sobě představovat určitou míru satisfakce za utrpěnou újmu (již citovaný nález sp. zn. I. ÚS 1532/16, bod 23).

49. V případě, že o zproštění obžaloby rozhodl již soud prvního stupně, je pro dotčeného jednotlivce podstatné i to, jak je odůvodněno usnesení odvolacího soudu o zamítnutí odvolání státního zástupce podané v neprospěch daného jednotlivce. I když odvolací soud zamítne takové odvolání a zprošťující rozsudek se stane pravomocným, může odvolací soud i podstatným způsobem korigovat úvahy soudu prvního stupně obsažené v odůvodnění.

50. Při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním civilní soudy sice nejsou vázány závěry trestních soudů obsaženými v odůvodnění jejich rozhodnutí, ale z těchto rozhodnutí vychází (srov. § 135 odst. 2 větu druhou občanského soudního řádu). Z těchto důvodů je tedy třeba uzavřít, že jednotlivec potřebuje znát i odůvodnění toho, proč trestní soudy rozhodly o pravomocném zproštění obžaloby.

51. Poruší-li trestní soud svou povinnost a vůbec neodůvodní rozhodnutí, kterým dochází k pravomocnému zproštění obžaloby, znamená to, že jednotlivec zproštěný obžaloby nemůže po takovém vyhlášení vědět, zda mu stát trestním stíháním způsobil nemajetkovou újmu a v jakém rozsahu. V takovýchto výjimečných případech nelze počítat promlčecí lhůtu již ode dne následujícího po dni vyhlášení příslušného rozhodnutí (právní moci rozhodnutí o zproštění obžaloby). Šestiměsíční promlčecí lhůta by se tímto výkladem dále zkracovala, neboť jednotlivec se v těchto případech až z písemného vyhotovení rozhodnutí dozví o tom, zda mu stát způsobil nemajetkovou újmu a v jakém rozsahu. Jelikož je šestiměsíční promlčecí lhůta již tak velmi krátká a pohybuje se „na samé hranici ústavnosti“ (bod 41 výše), nelze akceptovat, aby výkladem docházelo k jejímu dalšímu zkracování. Tím spíše není možné, aby tato lhůta byla zkracována z důvodu pochybení státu, konkrétně trestních soudů, které nesplní povinnost své rozhodnutí při vyhlašování odůvodnit. Takový výklad nepřímo omezuje základní právo na náhradu nemajetkové újmy, zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny, bez zákonné opory – či dokonce v rozporu se zákonem, a je proto neústavní.

52. Ústavní soud proto dospívá k následujícímu závěru: nebylo-li rozhodnutí trestního soudu, v jehož důsledku dochází k pravomocnému zproštění obžaloby, při vyhlášení odůvodněno, šestiměsíční subjektivní promlčecí lhůta k uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním může začít běžet nejdříve dnem doručení písemného vyhotovení takového rozhodnutí trestního soudu. V uvedené výjimečné situaci je pouze tento výklad běhu šestiměsíční promlčecí lhůty podle § 32 odst. 3 zákona o odpovědnosti státu ústavně konformní (srov. obdobně již citovaný nález sp. zn. II. ÚS 424/25, který se týká ústavně konformního výkladu počátku dané lhůty v případě porušení práva na účinné vyšetřování). V posuzovaném případě Ústavní soud nepovažuje za potřebné

řešit otázku, zda je rozhodující okamžik doručení rozhodnutí obhájci, nebo přímo obviněnému.

VI.3 Aplikace na posuzovanou věc

53. V posuzované věci je nutné vyjít z toho, že rozhodnutí trestního soudu, v jehož důsledku byla stěžovatelka pravomocně zproštěna obžaloby, nebylo při vyhlašování odůvodněno, a to z následujících důvodů.

54. Rozhodnutí městského soudu, kterým bylo zamítnuto odvolání státního zástupce proti zprošťujícímu rozsudku, bylo vyhlášeno na veřejném zasedání dne 29. 4. 2014. V protokolu o veřejném zasedání se uvádí toliko to, že předsedkyně senátu uvedla „podstatné důvody [rozhodnutí] a dává poučení“. Zvukový záznam uvedeného zasedání, který je součástí trestního spisu, není možné přehrát, a není tedy možné ověřit, zda městský soud skutečně při vyhlašování uvedl podstatné důvody svého rozhodnutí. Městský soud dále Ústavnímu soudu sdělil, že zvukový záznam není možné dohledat ani v archivu zvukových záznamů. Ústavní soud konstatuje, že řádné vedení a uchovávání dokumentace o průběhu soudních řízení je povinností státu, který také musí nést negativní důsledky spojené s případnými pochybeními při plnění této povinnosti. Jelikož nebylo možné ověřit, zda městský soud své rozhodnutí odůvodnil, a s přihlédnutím k tomu, že účastníci řízení ani vedlejší účastnice netvrdí a neprokazují, že by k odůvodnění při veřejném vyhlášení došlo, je namístě učinit závěr, že dané rozhodnutí při vyhlašování odůvodněno nebylo.

55. Nebylo-li uvedené rozhodnutí městského soudu při vyhlášení odůvodněno, nemůže šestiměsíční promlčecí lhůta k uplatnění práva na náhradu nemajetkové újmy proti státu začít běžet již dnem následujícím po dni vyhlášení (právní moci zprošťujícího rozsudku). Nejdříve může začít běžet dnem doručení písemného vyhotovení tohoto rozhodnutí (bod 52 výše). Uvedené rozhodnutí bylo oběma obhájcům stěžovatelky doručeno dne 22. 5. 2014. Stěžovatelka svůj nárok u vedlejší účastnice uplatnila dne 21. 11. 2014, tedy den před uplynutím šestiměsíční promlčecí lhůty. V souladu s § 35 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu se promlčecí lhůta po dobu předběžného projednání nároku u vedlejší účastnice staví (neběží), a to nejdéle na dobu 6 měsíců, tj. do dne 21. 5. 2015. Následujícího dne, tj. 22. 5. 2015, před koncem šestiměsíční promlčecí lhůty, vedlejší účastnice nároku stěžovatelky vyhověla jen částečně a stěžovatelka téhož dne podala žalobu. Své právo na náhradu nemajetkové újmy tedy uplatnila u soudu před uplynutím šestiměsíční promlčecí lhůty. Závěr obecných soudů, že toto její právo je promlčeno, je tudíž neústavní a porušuje právo stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným trestním stíháním plynoucí z čl. 36 odst. 3 Listiny.

56. Obecné soudy se s námitkami stěžovatelky, proč její nárok nemůže být promlčen, nevypořádaly v míře odpovídající jejich závažnosti (nález sp. zn. I. ÚS 2903/14 ze dne 12. 5. 2015, bod 37 a tam citovaná judikatura). To platí zejména u námitky, že rozhodnutí trestního soudu o odvolání nebylo při vyhlašování odůvodněno, a že proto dnem následujícím po jeho vyhlášení nemohla začít běžet promlčecí lhůta. Porušeno tak bylo i právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI.4 Další námitky stěžovatelky

57. Ústavní soud již dospěl k závěru, že právo stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy promlčené být nemůže. Bylo by proto nadbytečné zabývat se další argumentací stěžovatelky, proč její právo není promlčeno, včetně argumentace, že stát vznesl námitku promlčení v rozporu s dobrými mravy či že promlčecí lhůta měla začít běžet až od právní moci rozhodnutí Nejvyššího soudu o trestním dovolání.

58. Stěžovatelka dále formálně napadla i rozhodnutí městského soudu ve výroku III v části týkající se nároku na zaplacení 43 280 Kč za náklady vynaložené na překlad spisového materiálu. Stěžovatelka ovšem v ústavní stížnosti nevznesla žádnou argumentaci, proč

považuje rozhodnutí o tomto nároku za neústavní, a ani Ústavní soud takový důvod neshledal. Nejvyšší soud poté odmítl dovolání v této části jako objektivně nepřípustné, neboť se týkalo peněžitého plnění nepřevyšujícího 50 000 Kč podle § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu. Ani proti tomu stěžovatelka nevznesla žádnou námitku a Ústavní soud žádné pochybení ústavní intenzity neshledal. V uvedených částech tak musí být ústavní stížnost odmítnuta jako návrh zjevně neopodstatněný.

VII. Závěr

59. Podle obecných soudů se právo stěžovatelky na náhradu nemajetkové újmy způsobené nezákonným trestním stíháním promlčelo. Šestiměsíční promlčecí lhůta k uplatnění tohoto práva totiž podle nich běžela již ode dne následujícího po dni vyhlášení rozhodnutí odvolacího trestního soudu (tj. ode dne následujícího po dni pravomocného zproštění obžaloby), přestože toto rozhodnutí nebylo při vyhlášení nijak odůvodněno.

60. Ústavní soud dospěl k závěru, že promlčecí doba může v takovém případě začít běžet nejdříve dnem doručení písemného vyhotovení rozhodnutí trestního soudu. Stěžovatelka uplatnila své právo u soudu před uplynutím takto počítané promlčecí lhůty, k promlčení jejího práva tudíž nemohlo dojít. Obecné soudy tak porušily základní práva stěžovatelky na soudní ochranu a na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím podle čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny.

61. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) tohoto zákona napadená rozhodnutí zrušil v rozsahu, v němž se týkají zveřejnění omluvy na internetových stránkách a peněžité náhrady nemajetkové újmy v celkové částce 1 000 000 Kč s příslušenstvím. Ústavní soud dále zrušil rozsudek městského soudu v nákladovém výroku, a to pro jeho akcesorickou povahu. V rozsahu kasačního zásahu Ústavního soudu bude řízení pokračovat před městským soudem, který je vázán právním názorem vysloveným v tomto nálezu (čl. 89 odst. 2 Ústavy). Výsledek tohoto řízení Ústavní soud nepředjímá.

62. Ve zbytku Ústavní soud odmítl ústavní stížnost zčásti jako návrh nepřípustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu, zčásti jako návrh zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) tohoto zákona.

63. Ústavní soud vedlejší účastnici nepřiznal náhradu nákladů řízení podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu. Učinil tak již s ohledem na výsledek řízení, v němž měla procesní úspěch stěžovatelka, nikoliv vedlejší účastnice.

Č. 191
Náklady na péči o zahradu vs. účelné náklady na péči o zdraví, osobu či domácnost poškozeného
(sp. zn. IV. ÚS 1623/24 ze dne 3. září 2025)

Náklady spojené s péčí o zahradu nepředstavují účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost (§ 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), a proto nepřiznáním jejich náhrady nezasáhnou obecné soudy do práva na ochranu tělesné integrity (čl. 7 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Milana Hulmáka o ústavní stížnosti stěžovatele M. V., zastoupeného Mgr. Michalem Dlabolou, advokátem, sídlem U Studánky 250/3, Praha 7 – Holešovice, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. února 2024 č. j. 25 Cdo 3542/2023--309, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozsudku s tvrzením, že jím Nejvyšší soud zasáhl do jeho „ústavně zaručeného základního práva na ochranu tělesné integrity, nepřiznal-li mu nárok na náhradu nezbytných nákladů spojených s péčí o jeho zahradu“.

2. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 11 C 1/2021 se podává, že stěžovatel a jeho dva synové se domáhali po České kanceláři pojistitelů (dále jen „žalovaná“) specifikovaných plnění z garančního fondu podle § 24 zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti za škodu), kromě jiného zaplacení částky 850 219 Kč s příslušenstvím představující náhradu nákladů péče jeho synů o zahradu v období od října 2016 do prosince 2018, kterou nemohl zajistit v důsledku ublížení na zdraví utrpěného v souvislosti s dopravní nehodou. Podle stěžovatele šlo o náklady péče o jeho domácnost jako poškozeného podle § 2960 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Obvodní soud rozsudkem ze dne 3. 12. 2020 č. j. 11 C 23/2019-225 (XI. výrok) vyloučil věc k samostatnému projednání. Po zpracování znaleckého posudku stěžovatel vzal žalobu částečně zpět a domáhal se zaplacení částky 490 000 Kč s příslušenstvím. Rozsudkem ze dne 24. 11. 2022 č. j. 11 C 1/2021-239

obvodní soud žalobě co do částky 310 000 Kč s příslušenstvím vyhověl (I. výrok), co do částky 180 000 Kč s příslušenstvím žalobu zamítl (II. výrok) a rozhodl o nákladech řízení (III., IV. a V. výrok). Obvodní soud dovodil, že péče o zahradu tvořila širší domácnost stěžovatele, kterou po jeho dopravní nehodě byli nuceni výhradně vykonávat jeho synové, jejich práce byla oceněna za nepromlčené období částkou 380 000 Kč, kterou obvodní soud snížil o 20 % s přihlédnutím ke směrným cenám a cenám skutečně požadovaným za specifikované práce.

3. Proti rozsudku obvodního soudu podal stěžovatel (proti výrokům o nákladech řízení) i žalovaná (proti I. výroku a akcesorickým výrokům o nákladech řízení) odvolání. Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) shledal, že odvolání žalované je důvodné, odvolání stěžovatele nikoliv, a proto rozsudkem ze dne 7. 6. 2023 č. j. 21 Co 64/2023-281 změnil I. výrok rozsudku obvodního soudu a žalobu zamítl (I. výrok) a rozhodl o nákladech řízení (II. a III. výrok). Městský soud vyšel ze stěžovatelových tvrzení o účelně vynaložených nákladech synů, kteří pečovali o zahradu stěžovatele ve svém volném čase namísto něj, ale neztotožnil se s výkladem pojmu domácnost provedeným obvodním soudem. S odkazem na nález Ústavního soudu ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573) a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2020 sp. zn. 25 Cdo 3838/2018 vyslovil názor, že do pojmu domácnost, který je použit v § 2960 občanského zákoníku, spadají pouze ty činnosti, jež se pojí prakticky s každou domácností tak, aby v ní bylo možno vést důstojný život, tedy běžné úkony sebeobsluhy a dále zařizování běžného chodu domácnosti, nikoli však údržbu zahrady, jež není pravidelnou složkou domácnosti. Dále městský soud konstatoval, že šlo o koníček stěžovatele, že dosud nikdy nebyl výklad judikatury tak široký, aby náklady na péči o zahradu byly součástí nároku na náhradu nákladů spojených s péčí o domácnost poškozeného, a uzavřel, že ve stěžovatelově věci zahrada nemohla tvořit domácnost ve smyslu § 2960 občanského zákoníku (bod 20 odůvodnění).

4. Proti rozsudku městského soudu podal stěžovatel dovolání, jehož přípustnost vymezil právní otázkou, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to zda lze pod pojmem péče o domácnost poškozeného podle § 2960 občanského zákoníku rozumět i péči o jeho zahradu. Stěžovatel byl přesvědčen, že relevantní mají být poměry konkrétní postižené rodiny, nikoli každé či průměrné rodiny. Nejvyšší soud dovolání stěžovatele napadeným rozsudkem zamítl (I. výrok) a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení (II. výrok). V odůvodnění se ztotožnil s posouzením městského soudu v tom, že výklad § 2960 občanského zákoníku, který zaujal obvodní soud, příliš rozšiřuje pojem péče o domácnost, neboť do něj spadají pouze ty činnosti, které se pojí prakticky s každou domácností tak, aby v ní bylo možno vést důstojný život. Tento závěr doplnil tím, že je potřeba uvažovat o běžné domácnosti a úkonech souvisejících s běžným chodem domácnosti, jak by je vynaložil průměrný poškozený. Nejvyšší soud také zdůraznil, že jestliže by měla být všechna omezení v životě poškozeného kompenzována podřazením pod pojem péče o domácnost, stíral by se rozdíl mezi majetkovou a nemajetkovou újmou a mohlo by to vést k duplicitnímu odškodňování téže újmy, k nadměrnému zatěžování škůdců nepředvídatelnými povinnostmi k náhradě a k neekonomickému vynakládání prostředků pojišťovnami. Náhradu za péči o zahradu, kterou vykonával poškozený jako osobní zálibu a nyní ji vykonávají jiní příslušníci rodiny, nelze požadovat v rámci nároku na náhradu nákladů péče o domácnost poškozeného. Podle Nejvyššího soudu nesplňuje riziko zpustnutí rekreační zahrady stěžovatele kritérium nákladů účelně vynaložených pro jeho důstojný život. Tímto konstatováním Nejvyšší soud nehodlal bagatelizovat újmu stěžovatele, který se nemůže plně věnovat své hlavní volnočasové aktivitě a jemuž zmaření celoživotního úsilí přineslo další nepříjemnosti a zklamání, a upozornil, že takové útrapy jsou odčiňovány náhradou za ztížení společenského uplatnění podle § 2958 občanského zákoníku.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel se domnívá, že je správné interpretovat § 2960 občanského zákoníku šířeji, jak to učinil obvodní soud ve svém rozhodnutí. Podle názoru stěžovatele by tak nebylo spravedlivé, aby náklady péče o zahradu poškozeného šly k jeho vlastní tíži, byť to nebyl on, kdo k jejich vynaložení zavdal primární podnět, nýbrž škůdce, který poškozeného připravil o zdraví a o možnost dále se sám starat o svůj majetek.

6. Z pohledu stěžovatele by měly být při náhradě újmy na zdraví brány na zřetel primárně oprávněné právní zájmy poškozených (a jejich právo na ochranu tělesné integrity narušené protiprávním jednáním škůdců) před právními zájmy škůdců. Relevantní by měly být poměry domácnosti, které jsou dány v konkrétní postižené rodině, a nikoliv poměry běžné domácnosti, které jsou dány v průměrné rodině, a dále, že poměry jeho domácnosti nijak dramaticky nevybočují z poměrů běžné či průměrné domácnosti.

7. Stěžovatel se domnívá, že měl-li by mít poškozený, který určitou činnost v domácnosti dříve vykonával s nechutí, právo na náhradu nákladů spojených s tím, že z důvodu újmy na jeho zdraví musí místo něho tuto činnost vykonávat třetí osoba, zatímco poškozený, který tuto činnost dříve vykonával s chutí, by právo na náhradu nákladů spojených s tím, že z důvodu újmy na jeho zdraví musí místo něho tuto činnost vykonávat třetí osoba, mít neměl, by vedlo k neodůvodnitelné diferenciaci poškozených a k nerovnosti v jejich právech na náhradu újmy na zdraví. Podle názoru stěžovatele by proto oba tito poškození měli mít shodné právo na náhradu své újmy v podobě vícenákladů spojených s nezbytným „náhradním“ výkonem této činnosti.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byl vydán napadený rozsudek. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel před jejím podáním vyčerpal veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníka řízení

9. Soudce zpravodaj vyzval Nejvyšší soud a Českou kancelář pojistitelů, která vystupovala v řízení před obecnými soudy v pozici žalované, k vyjádření se k ústavní stížnosti.

10. Nejvyšší soud připomenul, že své závěry vyložil v odůvodnění napadeného rozsudku, a odkázal na ně. Je přesvědčen, že se pohyboval v mezích přípustné úvahy při výkladu podústavního práva a že tímto výkladem nezasáhl do stěžovatelových ústavních práv. K tomu dodal, že zákonem použitý požadavek účelnosti naznačuje, že náhrada nákladů spojených s péčí o domácnost nemůže být neomezená, má své limity, které jsou obecné soudy oprávněny vymezit svou judikaturou, což se v daném případě stalo. Okolnost, že stěžovatel s tímto vymezením nesouhlasí, nezakládá důvodnost ústavní stížnosti. Nejvyšší soud proto navrhl, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou, popřípadě ji jako nedůvodnou zamítl.

11. Česká kancelář pojistitelů na výzvu k vyjádření do data rozhodnutí nereagovala, proto nastoupila v souladu s poučením domněnka, že se postavení vedlejší účastnice vzdala, a tudíž s ní Ústavní soud dále nejednal.

12. Vyjádření Nejvyššího soudu zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že na základě čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud není součástí soustavy soudů, není povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů, neboť jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu, zda v řízení nebo rozhodnutím v něm vydaným nebylo zasaženo do ústavně zaručených práv stěžovatelů a zda je lze jako celek pokládat za řádně vedené.

14. Podle zjištění Ústavního soudu posoudil Nejvyšší soud stěžovatelovo dovolání v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, konstatoval-li, že je dovolání přípustné pro řešení otázky rozsahu nákladů na péči o domácnost poškozeného podle § 2960 občanského zákoníku, jež dosud nebyla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu v dovoláním vymezených souvislostech vyřešena, avšak neshledal ho důvodným. Ústavně konformním způsobem Nejvyšší soud objasnil obsah účelně vynaložených nákladů spojených s péčí o poškozeného a jeho domácnost (viz bod 12 a násl. odůvodnění napadeného rozsudku), včetně odkazů na relevantní judikaturu (např. na rozsudek sp. zn. 25 Cdo 3838/2018, na který odkázal i městský soud) a doktrinární závěry [Vojtek, P. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 1122, bod 6, Bezouška, P. in Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1725, marg. č. 13, Doležal, T., Melzer, F. in Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX. § 2894–3081. Praha: Leges, 2018, s. 1040, marg. č. 32, a další].

15. Ústavní soud v posuzované věci nezjistil žádné kvalifikované pochybení, jež by bylo způsobilé zapříčinit tvrzené porušení práv stěžovatele a vyvolat v této věci ústavně relevantní otázky. V závěrech Nejvyššího soudu, ale ani v závěrech městského soudu nejsou podle Ústavního soudu znaky libovůle, překvapivosti nebo nepředvídatelnosti či přílišný formalistický postup. Je zřejmé, že obecné soudy se stěžovatelovou věcí řádně zabývaly, při rozhodování vyšly z dostatečně provedeného dokazování, na věc aplikovaly příslušné právní předpisy, jakož i relevantní judikaturu vztahující se k uplatněnému nároku na náhradu vynaložených nákladů. Proto není dán žádný důvod pro případný kasační zásah Ústavního soudu.

VI. Závěr

16. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem Ústavní soud neshledal porušení základních práv stěžovatele, a proto jeho ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl. Takto rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Milana Hulmáka

1. Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčen, že ústavní stížnosti mělo být vyhověno, a to z následujících důvodů.

2. Podstatou sporu v podání obecných soudů je výklad § 2960 občanského zákoníku. Podle tohoto ustanovení hradí škůdce též účelně vynaložené náklady spojené s péčí o zdraví

poškozeného, s péčí o jeho osobu nebo jeho domácnost tomu, kdo je vynaložil; požádá-li o to, složí mu škůdce na tyto náklady přiměřenou zálohu.

3. Nález popisuje vývoj daného sporu (body 2, 3, 4), kde krajský soud a posléze Nejvyšší soud dospěly k závěru, že výklad pojmu péče o domácnost, který zaujal okresní soud, je příliš široký, neboť do něj spadají pouze ty činnosti, které se pojí prakticky s každou domácností tak, aby v ní bylo možno vést důstojný život. Péče o zahradu do tohoto pojmu nespadá, protože zahrada není pravidelnou složkou domácnosti (bod 18 napadeného rozsudku krajského soudu). Je potřeba uvažovat o běžné domácnosti a úkonech souvisejících s běžným chodem domácnosti, jak by je vynaložil průměrný poškozený. Přestože lidský život je nekonečně variabilní a je třeba zajistit plné odčinění újmy poškozeného, nelze pojem plného odčinění újmy na zdraví absolutizovat. Odčinění této újmy je ze své povahy limitováno. Je tomu tak především s ohledem na taxativní výčet nároků na náhradu újmy na zdraví (viz § 2958–2967 občanského zákoníku) (body 13 a 14 napadeného rozsudku Nejvyššího soudu).

4. Přestože Ústavní soud je obecně zdrženlivý vůči interpretačním závěrům obecných soudů, týkají-li se podústavního práva, jeho sebeomezení má své hranice. Z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny totiž plyne povinnost soudů vyvarovat se svévolné interpretaci práva, kterou je i zjevné odchýlení se od obecně uznávaných interpretačních metod (nález ze dne 11. 9. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 23/24, body 43 a 44 a judikatura tam uvedená).

5. Mám za to, že hranice ústavně souladného výkladu § 2960 občanského zákoníku byla v tomto případě obecnými soudy překročena. Judikatura Ústavního soudu dlouhodobě vychází z principu plného odškodnění za škodu na zdraví [srov. např. nálezy ze dne 13. 3. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 27/23, bod 31 a násl., ze dne 20. 12. 2023 sp. zn. I. ÚS 2410/23, bod 32, nebo ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573), bod 17]. Tento princip má při zásahu do zdraví ústavněprávní podklad v čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, kterým je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí, jehož součástí je ochrana tělesné a duševní integrity člověka, tedy i zdraví jednotlivce. Podstatou plného odškodnění přitom je, že zásadně nemá docházet ke snižování této náhrady a ta zároveň má být poskytnuta ve společensky akceptované výši. Poškozený se nemá ocitnout v důsledku škodního jednání v horším postavení než před způsobením škody (např. nález ze dne 27. 4. 2017 sp. zn. II. ÚS 795/16, bod 24 a násl.).

6. Projevem výše uvedeného principu je i v napadených rozhodnutích rozebíraný § 2960 občanského zákoníku. Ustanovení přitom neobsahuje taxativní výčet škod a jeho přínos spočívá (kromě výslovného potvrzení nahraditelnosti této škody zákonodárcem) zejména ve stanovení aktivní legitimace třetím osobám. Zároveň jím ale není ani vyčerpán předmět náhrady a v případě vzniku další přičitatelné škody nahraditelnost nijak neomezuje (srov. Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081. 1. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 1036, bod 8).

7. Z napadených rozhodnutí není zjevné, proč obecné soudy přistoupily k danému zužujícímu výkladu. Přestože obecné soudy tvrdí opak, žádné omezení smyslu a účelu tohoto pravidla pouze na činnosti, které se pojí prakticky s každou domácností, pouze na průměrného poškozeného či běžné činnosti, z daného ustanovení nevyplývá. Jestliže péče poškozeného o domácnost zahrnuje i péči o zahradu (stejně se lze přitom ptát ve vztahu k péči o zvířectvo či vlastní stavbu), má být náhrada poskytnuta. Soudy se mají v této souvislosti zabývat tím, zda péče poškozeného o domácnost zahrnovala i tyto práce, nikoliv zda tyto práce vykonával průměrný poškozený či zda jsou běžné i v brněnské domácnosti. Poškozený by se v tomto neměl ocitnout bez náhrady zvýšených účelně vynaložených nákladů na péči o svou domácnost způsobených škodní událostí.

8. Zmiňuje-li nález (bod 3) odkazy na judikaturu Nejvyššího soudu nebo Ústavního soudu, z této judikatury zúžující výklad pojmu domácnost nevyplývá. Nevyplývá ani z odborné literatury citované v napadených rozhodnutích. Pokud odborná literatura zmiňuje

příklady péče o domácnost, lze těžko *a contrario* dovozovat z těchto pasáží, že jiné to být nemohou. Neplatí ani závěr o taxativním výčtu nároků podle § 2958 až 2967 občanského zákoníku. V této části jsou upraveny typické příklady újmy, k níž vede zásah do zdraví člověka, rozsah náhrad tím není ale nutně vyčerpán. Zvýšené náklady představují běžnou majetkovou újmu, skutečnou škodu (§ 2952). Smyslem § 2960 bylo umožnění náhrady škod třetích osob, nikoliv limitace nároků poškozeného. Ostatně k obdobným závěrům dospěl Ústavní soud již v souvislosti s kritikou předchozí právní úpravy [nález ze dne 5. 12. 2012 sp. zn. IV. ÚS 444/11 (N 200/67 SbNU 573), body 23 a 25]. Podstata je přitom relevantní i pro tuto věc.

9. Náhradu újmy spojené s péčí o domácnost v podobě zahradnických prací připouští i zahraniční judikatura a odborná literatura. Německá odborná literatura v návaznosti na judikaturu taktéž připustila, že zahradnické práce nebo třeba vlastní výkony na stavbě, mohou být nahraditelnou újmou spočívající v navýšení potřeb [srov. Scheuer, A. § 843. In: Hau, W., Poseck, R. (Hrsg.). BeckOK BGB. 73. vydání. München: C. H. Beck, 2024, marg. č. 24]. Při posouzení nahraditelnosti újmy je přitom rozhodné skutečné navýšení potřeb konkrétního poškozeného v rámci rozumně zvoleného životního stylu. Nahraditelnost újmy a její přiměřenost jsou posuzovány podle konkrétních okolností jednotlivého případu, aniž by existovala obecně platná horní hranice, resp. limitace (srov. Jahnke, J. § 843 Geldrente oder Kapitalabfindung. In: Burmann, M., Heß, R., Hühnermann, K., Jahnke. J. Straßenverkehrsrecht. 28. Auflage. München: C. H. Beck, 2024, marg. č. 10).

10. Odlišné stanovisko se nijak nevyjadřuje k důvodnosti uplatněného nároku na náhradu škody. Nijak nezpochybňuje ani nezbytnost zkoumat naplnění dalších předpokladů, typicky příčinné souvislosti.

Č. 192
Právo na účinné vyšetřování v kauze údajného mezinárodního únosu dětí (sp. zn. IV. ÚS 2582/24 ze dne 3. září 2025)

Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti chrání ústavně zaručená práva. Též v kontextu práva na účinné vyšetřování, které přísluší obětem trestné činnosti, kontroluje respektování ústavně zaručených práv, naopak ochranu „prosté" zákonnosti zaručují obětem orgány činné v trestním řízení. Ústavní soud není vrchním dohlížitelem nad zákonností postupu orgánů činných v trestním řízení, který do přípravného řízení volně intervenuje a supluje úvahy příslušných orgánů ve všech věcech, které spadají do působnosti práva trestního (čl. 2 odst. 1 Ústavy České republiky).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Milana Hulmáka o ústavní stížnosti stěžovatele J. Š., zastoupeného JUDr. Kamilem Podroužkem, advokátem, sídlem Orlické nábřeží 376/17, Hradec Králové, proti rozhodnutí Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové ze dne 18. července 2024 č. j. 1 KZN 374/2024-7 a rozhodnutí Okresního státního zastupitelství v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. června 2024 č. j. 1 ZN 65/2024-7, za účasti Krajského státního zastupitelství v Hradci Králové a Okresního státního zastupitelství v Rychnově nad Kněžnou jako účastníků řízení a G. Š., zastoupené JUDr. Janem Březinou, MLaw, advokátem, sídlem V Jámě 699/1, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Ústavní stížnost se zamítá.

II. Stěžovateli ani vedlejší účastnici řízení se náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. V tomto nálezu se Ústavní soud zabývá právem na účinné vyšetřování ve věci údajného mezinárodního únosu dětí jejich matkou. Spornou otázkou je, zda státní zastupitelství porušila právo otce na účinné vyšetřování vyvěrající z práva na ochranu rodinného života tím, že (údajně) nedostatečně vyšetřovala jednání matky, která přemístila děti do Ruské federace. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování lze úspěšně vynutit cestou ústavní stížnosti jen v případech skutečně závažných zásahů do práva na respektování soukromého a rodinného života (chráněného čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Takovýmto zásahem do práv otce tvrzený únos dětí jejich matkou není.

II. Popis věci a jejího procesního vývoje

2. Stěžovatel, občan České republiky, uzavřel v červnu 2021 manželství s vedlejší účastnicí, občankou České republiky a Ruské federace (dále buď jen „manželka“, nebo „matka“). V listopadu 2021 se manželům narodila dcera. Stěžovatel si rovněž osvojil manželčina syna (nar. 2016). Děti mají české i ruské občanství.

3. Rodina původně během pandemie covid-19 žila v České republice. V roce 2022 rodina společně odcestovala do Dubaje ve Spojených arabských emirátech. Podle stěžovatele jela rodina na dovolenou, podle manželky šlo o přesun „rodinného zázemí“. Na počátku následujícího roku (konkrétně 18. 1. 2023) podepsal stěžovatel dokument nazvaný „Prohlášení o souhlasu“ s platností dvou let. Stěžovatel v něm jednak vyslovil, že nemá námitky, aby byl pobyt dětí v Dubaji registrován na manželku, jednak zmocnil manželku k úkonům nutným k vydání pobytového víza pro děti. Podle svých slov souhlasil pouze s dočasným pobytem dětí v Dubaji, manželka se však s dětmi do České republiky již nevrátila. Stěžovatel tvrdí, že děti viděl naposledy v březnu 2023 v Dubaji.

4. Stěžovatel proto zahájil dne 9. 5. 2023 opatrovnické řízení u Okresního soudu v Rychnově nad Kněžnou, ve kterém se domáhal svěření dětí do své péče.

5. V červenci 2023 podal stěžovatel trestní oznámení na manželku pro podezření ze spáchání trestného činu únosu dítěte a osoby stižené duševní poruchou, případně poškozování cizích práv. Policejní orgán věc prošetřil a uzavřel, že není dáno podezření ze spáchání žádného trestného činu. Okresní státní zastupitelství v Rychnově nad Kněžnou s ním souhlasilo. Následný podnět k výkonu dohledu shledalo Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové nedůvodným a vyrozuměním z dubna 2024 ho odložilo. Uvedlo, že ke spáchání trestného činu nedošlo. Manželka nezatajuje, kde přesně se děti v Dubaji nacházejí. Po ukončení společného soužití si stěžovatel přál, aby s ním děti žily v České republice, zatímco manželka byla nakloněna životu s dětmi spíše v Dubaji, popř. v budoucnu v Austrálii. Tyto protichůdné představy rodičů by měly řešit civilní soudy. Pomocí prostředků trestního práva nelze usilovat o návrat dětí do péče některého z rodičů či o umožnění styku dítěte s rodičem.

6. Posléze se stěžovatel dozvěděl, že matka s dětmi nezůstala v Dubaji, ale přestěhovala se s nimi do Moskvy v Ruské federaci. Tam zahájila v květnu 2023 u tamního soudu opatrovnické řízení. V tomto řízení mj. uváděla, že žije s dětmi v Moskvě a občas s nimi odjíždí do zahraničí kvůli jejich léčení. Proto podal stěžovatel v květnu 2024 druhé trestní oznámení. V něm vyjádřil podezření, že matka přesídlením dětí z Dubaje do Moskvy bez souhlasu stěžovatele spáchala tytéž trestné činy, na které v souvislosti s únosem upozorňoval již v prvním trestním oznámení. V druhém trestním oznámení dodal, že souhlasil pouze s dočasným pobytem dětí v Dubaji a k trvalé změně jejich bydliště nikdy nesvolil. Jeho souhlas z něj manželka navíc vylákala podvodem – úmyslně jej uvedla v omyl tvrzením, že prohlášení z 18. 1. 2023 je nutné k usnadnění přístupu k lékařské péči dětí v Dubaji. S dětmi stěžovatel naposledy komunikoval na dálku v prosinci 2023, od té doby mu manželka s nimi kontakt znemožňuje.

7. Okresní státní zastupitelství stěžovatelovo druhé trestní oznámení bez dalšího založilo (vyrozuměním ze dne 7. 6. 2024). Po shrnutí výsledku řízení o prvním trestním oznámení ve stručnosti uvedlo, že stěžovatelova manželka má české a ruské občanství, její rodina žije v Rusku a ona sama nechce žít v České republice, součástí její práce překladatelky a grafické designérky je cestování za zakázkami v zahraničí. O těchto manželčiných záměrech stěžovatel věděl dříve, než s ní založil rodinu. Nyní je manželství nefunkční a byl podán návrh na rozvod. Stěžovatel zná adresy, na kterých se matka s dětmi zdržuje. Rodičovská práva náleží oběma rodičům. Případné neshody řeší výlučně civilní soudy. To se ostatně děje. V současnosti probíhají řízení o úpravu poměrů k dětem a určení jejich bydliště, proto není dáno podezření ze spáchání přečinu únosu dítěte ani přečinu poškození cizích práv.

8. Stěžovatelovu žádost o přezkoumání postupu okresního státního zastupitelství shledalo krajské státní zastupitelství nedůvodnou vyrozuměním ze dne 18. 7. 2024. Druhé trestní oznámení neobsahuje nové skutkové okolnosti, které by odůvodňovaly jiné právní závěry, než ke kterým policie a státní zastupitelství dospěly již při prověřování prvního trestního oznámení. Za novou skutečnost nelze považovat přesídlení dětí matkou do Moskvy. Děti zprvu pobývaly v Dubaji s vědomím stěžovatele, až následně vznikly mezi rodiči neshody ohledně místa pobytu dětí a péče o ně. Vše v tomto sporu se odvíjí pouze od odlišných představ rodičů o uspořádání poměrů jejich nezletilých dětí, což je předmětem probíhajících soudních řízení. K prosazení stěžovatelových práv v souladu s jeho představami neslouží prostředky trestního práva, a to s ohledem na subsidiaritu trestní represe.

9. V mezidobí se stěžovatel a jeho manželka rozvedli, a to na základě rozhodnutí Ljublinského okresního soudu v Moskvě ze dne 30. 11. 2023. V květnu 2024 tentýž soud v opatrovnickém řízení (ve kterém byl stěžovatel zastoupen ruskou advokátkou) určil, že bydliště obou dětí je u matky v Moskvě, a stanovil styk stěžovatele s dětmi. Ruský soud vyšel ze zjištění, že děti bydlí s matkou v Moskvě, chodí zde i k lékaři a matka je schopna zajistit jejich základní potřeby. V prosinci 2024 Moskevský městský soud jako soud odvolací toto rozhodnutí potvrdil a stěžovatelovo odvolání proti němu zamítl.

10. Opatrovnické řízení vedené v České republice (viz bod 4 shora) okresní soud zastavil v září 2024 pro překážku litispendence. Ta spočívala v současně probíhajícím opatrovnickém řízení v Rusku, které bylo zahájeno dříve než řízení v České republice (s odkazem na čl. 30 Smlouvy mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a právních vztazích ve věcech občanských, rodinných a trestních, vyhlášené pod č. 95/1983 Sb.). Za účelem určení pravomoci a příslušnosti prováděl okresní soud dokazování ke zjištění místa bydliště dětí v letech 2022 až 2024. Uzavřel, že v době zahájení řízení měly děti bydliště v Dubaji, proto pravomoc rozhodovat v opatrovnickém řízení je dána u soudů ruských i českých. Stěžovatelovo odvolání Krajský soud v Hradci Králové zamítl a rozhodnutí okresního soudu potvrdil. Podle krajského soudu byla důvodem pro zastavení řízení překážka věci rozhodnuté, neboť řízení v Rusku bylo v průběhu odvolacího řízení již pravomocně ukončeno. Ústavní stížnost proti usnesení krajského soudu Ústavní soud odmítl pro nepřípustnost (usnesením ze dne 22. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 1390/25), neboť stěžovatel nepodal dovolání, tedy nevyčerpal všechny procesní prostředky k ochraně svého práva. O podaném dovolání dosud Nejvyšší soud nerozhodl.

III. Argumentace stěžovatele

11. Stěžovatel považuje postup obou státních zastupitelství za neakceptovatelný exces. Státní zastupitelství se při prošetřování druhého trestního oznámení dopustila četných pochybení, kterými porušila mnoho jeho ústavně zaručených práv, jmenovitě na poli práva na účinné vyšetřování ve spojení s právem na ochranu rodiny a právem na spravedlivý proces.

12. Zaprvé, obě státní zastupitelství se odvolávají na výsledky šetření prvního trestního oznámení, avšak nijak nezohledňují, že matka v mezidobí přemístila děti z Dubaje do Ruska, s čímž stěžovatel nikdy nesouhlasil. Zadruhé, státní zastupitelství odkazují stěžovatele na prostředky civilního práva a dovolávají se zásady subsidiarity trestní represe, byť stěžovatel nemá k dispozici žádné účinné prostředky civilního práva. Úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, publikovanou pod č. 34/1998 Sb. (tzv. Haagská úmluva), nelze aplikovat. Spojené arabské emiráty (odkud matka přemístila děti do Ruské federace) nejsou její smluvní stranou. Ani řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem podle zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nepředstavuje efektivní prostředek nápravy. V Rusku nelze očekávat respektování ani vynutitelnost případného soudního rozhodnutí. Zatřetí, státní zastupitelství se nijak relevantně nevyjádřila k stěžovatelovu

tvrzení, že jednání jeho manželky naplnilo buď skutkovou podstatu přečinu únosu dítěte a osoby stižené duševní poruchou (§ 200 trestního zákoníku), nebo přinejmenším přečinu poškození cizích práv (§ 181 téhož zákona). I kdyby stěžovatel přijal názor státních zastupitelství, že jednání matky nelze posoudit jako přečin únosu dítěte, lze jej posoudit alespoň jako přečin poškození cizích práv – konkrétně poškození práva stěžovatele pečovat o děti a vykonávat práva a povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti a poškození práva dětí na rozvíjení vztahů a osobní styk s oběma rodiči a dalšími příbuznými. Stěžovatel též požádal o přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Ústavní soud se musel nejprve zabývat otázkou, zda byla ústavní stížnost podána včas. Matka totiž ve vyjádření namítla s odkazem na usnesení ze dne 28. 1. 2021 sp. zn. I. ÚS 3067/20, že lhůta pro podání ústavní stížnosti počala běžet již doručením vyrozumění okresního státního zastupitelství, protože žádost o výkon dohledu podle § 12d odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, není ve smyslu § 72 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, opravným prostředkem ani jiným procesním prostředkem k ochraně práva, s jehož uplatněním je spojeno zahájení soudního, správního nebo jiného právního řízení. Tyto názory však nejsou na nynější věc aplikovatelné. Je třeba odlišit, zda se výkonu dohledu domáhá obviněný po zahájení trestního stíhání (jako ve věci I. ÚS 3067/20), nebo osoba namítající vadný postup v šetření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (jako v nynější věci). V prvním případě výkonem dohledu již nelze zásah odčinit, naproti tomu ve druhém případě může nadřízené státní zastupitelství nařídit další prošetřování skutečností svědčících o spáchání trestného činu. Žádost o výkon dohledu vyššího státního zastupitelství proto je v nynější věci účinným procesním prostředkem ochrany [shodně nález ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691), *Porušení práva na účinné vyšetřování v případě možného ohrožení práva na život*, body 26 až 32]. Vyrozumění krajského státního zastupitelství bylo stěžovateli doručeno dne 18. 7. 2024, ústavní stížnost podal stěžovatel dne 16. 9. 2024, tedy včas.

14. Ústavní stížnost byla podána oprávněným stěžovatelem. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je řádně zastoupen (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu) a též vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona); ústavní stížnost je tedy přípustná.

V. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní soud si vyžádal spis vedený okresním státním zastupitelstvím. Vyzval obě státní zastupitelství, aby se vyjádřila k ústavní stížnosti. Ústavní soud rovněž vyžádal opatrovnický spis.

16. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. A. Vyjádření státních zastupitelství a replika stěžovatele

17. Krajské státní zastupitelství ve vyjádření zrekapitulovalo průběh řízení a obsah napadených vyrozumění. Ústavní stížnost podle něj není důvodná. Je logické, že když se matka rozhodla ukončit soužití se stěžovatelem během trvání jejího pobytu s dětmi v zahraničí, obrátila se na ruský soud, zatímco stěžovatel se obrátil na český soud. Takto běžně postupují rodiče odlišné státní příslušnosti. Stěžovatel může využít k ochraně svých práv jiné prostředky než trestněprávní, které mají plnit subsidiární roli.

18. Okresní státní zastupitelství rovněž zrekapitulovalo průběh řízení a obsah napadeného vyrozumění a vyslovilo názor, že ústavní stížnost není důvodná. Z šetření

trestního oznámení nevyplynuly skutečnosti nasvědčující spáchání trestného činu. Spor týkající se péče o děti má být řešen jinými právními prostředky.

19. Obě vyjádření zaslal Ústavní soud na vědomí a k případné replice stěžovateli.

20. Stěžovatel ve své replice nejprve uvedl, že státní zastupitelství vadně aplikovala zásadu subsidiarity trestní represe. Především měla řádně zkoumat, zda byly naplněny znaky skutkové podstaty některého z trestných činů, až poté případně aplikovat materiální korektiv, nikoli naopak. Trestný čin může být spáchán nehledě na možnost obrátit se na civilní soudy. Konečně stěžovatel obsáhle rozebral, proč matka dětí spáchala namítané trestné činy.

V. B. Změna soudce zpravodaje

21. Protože na jednání senátu dne 19. 3. 2025 nezískal návrh původního soudce zpravodaje Milana Hulmáka potřebnou většinu hlasů, určil téhož dne předseda senátu k vypracování návrhu rozhodnutí soudce Zdeňka Kühna jako nového soudce zpravodaje (§ 55 zákona o Ústavním soudu).

V. C. Vyjádření matky

22. Ústavní soud dále vyzval k vyjádření matku jako vedlejší účastnici.

23. Matka předně považovala za důležité uvést skutkové okolnosti na pravou míru, protože jejich předestření stěžovatelem pokládala za zkreslené. Mezi rodiči byla od počátku jejich vztahu dohoda, že s dětmi budou žít v zahraničí a že pobyt v České republice je jen dočasný, nanejvýš na rok a půl. Pobyt v tuzemsku se prodloužil jen kvůli pandemii covid-19 a potřebě stěžovatele zajistit fungování zdejšího podnikání před přesunem do zahraničí. Poté se rodiče dohodli, že budou žít v Dubaji, kam v roce 2022 rodina opakovaně cestovala z důvodu zajištění podmínek pro usazení. Sám stěžovatel navštívil v roce 2022 Dubaj minimálně pětkrát, nešlo o obyčejnou dovolenou, jak nyní tvrdí. S přesunem dětí do Dubaje stěžovatel souhlasil, jak plyne z jeho písemného prohlášení ze dne 18. 1. 2023. Stěžovatel však dohodu porušil, do Dubaje se nepřestěhoval a začal si vynucovat příjezd matky zpět do Česka. V tuto dobu bylo již manželství v rozvratu, proto stěžovatelka zahájila opatrovnické řízení v Rusku, jelikož ona i její děti jsou taktéž ruskými občany.

24. Vytýká-li stěžovatel matce přestěhování i s dětmi z Dubaje do Ruska, je nutné zdůraznit, že se stěžovatel od prosince 2022 takřka nepodílel na výživě dětí. Matka si tak nadále nemohla dovolit živit tříčlennou rodinu v Dubaji, proto odcestovala do Ruska, kde má zázemí a kde žije její rodina, která se o ni a děti postarala. Byť je na základě rozhodnutí ruského soudu stěžovateli umožněn styk s dětmi, stěžovatel ho nijak nevyužívá. Kdykoli v minulosti matka umožnila stěžovateli styk s dětmi po videohovoru, nijak se o děti nezajímal, pouze ji vulgárně urážel.

25. O porušení práva na účinné vyšetřování lze hovořit jen u nejzávažnějších trestných činů, kam nespadá namítaný trestný čin únosu dítěte a osoby stižené duševní poruchou ani trestný čin poškození cizích práv. Trestní právo tu není od toho, aby si jím stěžovatel řešil partnerské neshody. Nadto se mohl domáhat ochrany svých práv již v opatrovnickém řízení vedeném v Rusku, ve kterém však ani nenavrhl určit místo bydliště dětí u sebe. Místo toho se opakovaně snažil o zahájení trestního řízení. Postupu státních zastupitelství nelze nic vytknout. Matka se nemohla dopustit trestného činu únosu dítěte. Děti neodňala z opatrování a rovněž nepřichází v úvahu odpovědnost za tento trestný čin, pokud rodič odmítá vrátit dítě druhému rodiči, kterému bylo dítě svěřeno soudem do výchovy, po návštěvě dítěte uskutečněné na základě dohody rodičů (s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018 sp. zn. 11 Tdo 424/2018).

26. Závěrem svého vyjádření matka navrhla, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako návrh zjevně neopodstatněný a uložil stěžovateli povinnost nahradit jí náklady řízení. Stěžovatel totiž podal ústavní stížnost jen proto, že nedokáže přijmout správné závěry orgánů

činných v trestním řízení. Z toho důvodu byla matka nucena vynakládat prostředky na právní zastoupení v řízení před Ústavním soudem.

27. Vyjádření matky zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí.

VI. Posouzení ústavní stížnosti

28. Stěžovateli v nynější věci ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování nenáleží, a proto nemohlo být porušeno. Ústavně zaručeným právem na účinné vyšetřování zásahů do práva na respektování soukromého a rodinného života (čl. 8 Úmluvy) jsou pokryta jen ta nejzávažnější jednání, mezi která matčino jednání za popsaných skutkových okolností nespadá. Ústavní soud proto nejprve analyzoval judikaturu ESLP i judikaturu vlastní k právu na účinné vyšetřování obecně a ve vztahu k čl. 8 Úmluvy zvláště (v části VI. A.) a pak ji aplikoval na věc nynější (část VI. B.).

VI. A. K ústavně zaručenému právu na účinné vyšetřování obecně a ve vztahu k zásahům do práva na respektování soukromého a rodinného života zvláště

29. Je nepochybné, že přemístění dětí do Ruska se dotklo stěžovatelova práva na ochranu rodinného života ve smyslu čl. 8 Úmluvy. Aby se však otevřel prostor pro zásah Ústavního soudu proti postupu státních zastupitelství, musel by stěžovatel mít v této věci ústavně chráněné právo na provedení účinného vyšetřování. Toto ústavní právo není spojeno s jakýmkoli zásahem do práva na ochranu rodinného života, ale závisí na závažnosti zásahu a celkovém kontextu věci, jak Ústavní soud vysvětluje níže.

30. Ústavní soud se obecně staví zdrženlivě k ústavním stížnostem proti rozhodnutím a zásahům uskutečněným v průběhu přípravného trestního řízení, obzvlášť v jeho prověřovací fázi. Ústavní soud vychází z ústavní premisy, že vymezení trestného činu, stíhání pachatele a jeho potrestání jsou věcí vztahu mezi státem a pachatelem trestného činu [např. nálezy ze dne 16. 12. 2014 sp. zn. II. ÚS 2258/14 (N 230/75 SbNU 567), *Chybná kvalifikace trestního jednání*, bod 19, či ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385), *K procesním právům poškozených v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení v neprospěch obviněného*, bod 49, podobně např. usnesení ze dne 9. 4. 2019 sp. zn. II. ÚS 1417/18, *Mazuchová*, body 9 a 10, či ze dne 7. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 1015/25, *Hart & Partners*, bod 13].

31. Stát je nicméně povinen vytvořit účinný systém ochrany základních práv a svobod. Této obecné povinnosti státu odpovídá za určitých okolností též ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování, kterého se může osoba poškozená trestnou činností domáhat – pokud se jí ochrany nedostane u příslušných orgánů činných v trestním řízení – v krajním případě u Ústavního soudu. Takovéto ústavně chráněné právo na účinné vyšetřování však není automaticky spojeno s podezřením z jakékoli trestné činnosti. Krom jiných faktorů závisí též na typu základního práva zasaženého trestnou činností.

32. Ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování se původně utvořilo v judikatuře ESLP na půdorysu dvou článků Úmluvy: jednak čl. 2 (právo na život), jednak čl. 3 (zákaz mučení a nelidského zacházení). Jakkoli původní judikatura spojovala toto právo jen se zásahy ozbrojených sil státu, rozhodovací praxe se záhy posunula a chrání (jako projev pozitivních ústavních závazků státu) procesní právo obětí trestné činnosti nehledě na to, kdo smrt či mučení či jiné nelidské zacházení způsobil (k právu na život: srov. např. rozsudek ze dne 27. 9. 1995 *McCann a další proti Spojenému království* č. 18984/91, § 147; rozsudek velkého senátu ze dne 28. 7. 1999 *Selmouni proti Francii* č. 25803/94, § 87; dále rozsudky ze dne 18. 5. 2000 *Velikova proti Bulharsku* č. 41488/98, § 70, nověji ze dne 16. 2. 2012 *Eremiášová a Pechová proti České republice* č. 23944/04, § 108; k porušení zákazu mučení a nelidského zacházení: srov. již rozsudek pléna ze dne 18. 1. 1978 *Irsko proti Spojenému království* č. 5310/71, § 161 či nověji rozsudek velkého senátu ze dne 28. 9. 2015 *Bouyid*

proti Belgii č. 23380/09, § 116; důrazně k tomu, že Úmluva nezaručuje právo na účinné vyšetřování jen ve vztahu k smrti způsobené státem či jeho ozbrojenými složkami již rozsudek velkého senátu ze dne 17. 1. 2002 *Calvelli a Ciglio proti Itálii* č. 32967/96, § 48 a 49).

33. Ústavní soud tuto judikaturu převzal v polovině druhé dekády tohoto století (viz zejm. nález sp. zn. I. ÚS 1565/14, body 37 až 43).

34. Judikatura později zaměřila svoji pozornost též na porušení jiných článků Úmluvy, resp. základních práv [přehledně Šámal, P. (Ne)účinné vyšetřování v judikatuře Ústavního soudu. Právní rozhledy, č. 1–2/2024, s. 1 až 13]. Příkladem je tvrzené porušení zákazu otroctví a nucených prací podle čl. 4 Úmluvy [srov. např. nález ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 3626/13 (N 216/79 SbNU 475), *Právo oznamovatele na efektivní vyšetřování trestného činu*, bod 23, rozsudek ESLP ze dne 18. 7. 2019 *T. I. a další proti Řecku* č. 40311/10]. V některých případech může právo na účinné vyšetřování plynout i z práva na ochranu majetku (srov. např. rozsudek ESLP ze dne 14. 10. 2008 *Blumberga proti Litvě* č. 70930/01 a na věc *Blumberga* v českých podmínkách navazující nález ze dne 10. 4. 2024 sp. zn. I. ÚS 1958/23, *K právu na účinné vyšetřování majetkové trestné činnosti*, řešící ústavní stížnost banky ve věci podezření ze spáchání trestného činu porušení povinnosti při správě cizího majetku se škodou v řádu mnoha desítek miliónů korun, srov. zvl. body 22 a násl.).

35. Stěžovatel má pravdu, že judikatura vztáhla ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování též na situace tvrzeného porušení práva na ochranu soukromého a rodinného života podle čl. 8 Úmluvy (viz např. rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 *M. C. proti Bulharsku* č. 39272/98, zde ve spojení s čl. 3, viz § 148 násl.).

36. Ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování plynoucí z práva na respektování soukromého a rodinného života je chápáno mnohem úžeji než v případě práva na život, zákazu mučení nebo zákazu otroctví a nucených prací. Evropský soud pro lidská práva nevynucuje povinnost provést účinné vyšetřování při každém zásahu do sféry soukromého nebo rodinného života jednotlivce, ale jen tehdy, jde-li o zásah mimořádně závažný a intenzivní, např. tvrzené znásilnění:

„Pozitivní povinnosti státu jsou neodmyslitelnou součástí práva na účinné respektování soukromého života podle článku 8; tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření i v oblasti vztahů mezi jednotlivci. Zatímco volba prostředků k zajištění dodržování článku 8 v oblasti ochrany před činy jednotlivců je v zásadě v rámci uvážení státu, účinné odrazení od závažných činů, jako je znásilnění, kde jsou v sázce základní hodnoty a podstatné aspekty soukromého života, vyžaduje účinná trestněprávní ustanovení. Zejména děti a jiné zranitelné osoby mají právo na účinnou ochranu.“ (*M. C. proti Bulharsku*, § 150; citace vynechány)

37. Evropský soud pro lidská práva a Ústavní soud v minulosti dovodily porušení práva na účinné vyšetřování na poli čl. 8 Úmluvy (tj. práva na ochranu soukromého a rodinného života) kupříkladu v těchto typových případech:

(a) Tvrzené sexuální zneužívání dětí či jiných zranitelných osob

* sexuální zneužívání mentálně postižené nezletilé dívky v zařízení, které mělo takovýmto dětem poskytovat péči (rozsudek ESLP ze dne 26. 3. 1985 *X a Y proti Nizozemsku* č. 8978/80, § 21 až 30);

* sexuální zneužívání nezletilé dívky otcem (rozsudek ESLP ze dne 26. 11. 2019 *M. M. B. proti Slovensku* č. 6318/17).

Tuto judikaturu stvrdil ESLP v rozsudku ze dne 22. 10. 1996 *Stubbings a ostatní proti Spojenému království* č. 22083/93 a 22095/93, § 64 („Sexuální zneužívání je bezpochyby odporným druhem protiprávního jednání, které má na své oběti zničující dopady. Děti a jiné zranitelné osoby mají právo na ochranu státu v podobě účinných odrazujících opatření před tak závažnými zásahy do podstatných aspektů jejich soukromého života.“), byť zde Spojené

království závazkům z Úmluvy dostálo, protože zneužívání dětí britské právo bere jako velmi závažný zločin a spojuje jej s vysokými tresty. Nověji je tato judikatura potvrzena rozsudkem ze dne 31. 3. 2016 *A, B a C proti Lotyšsku* č. 30808/11, § 159 až 175 (i zde orgány činné v trestním řízení vyhověly nárokům Úmluvy ohledně účinného vyšetřování ve věci obvinění ze sexuálního zneužití nezletilých dívek jejich trenérem na sportovním táboře).

(b) Jiné případy fyzického násilí vůči dětem

* zbití nezletilého třináctiletého chlapce na školním hřišti dospělým mužem (rozsudek ESLP ze dne 11. 12. 2012 *Remetin proti Chorvatsku* č. 29525/10, § 91: „útočník ho kopal a bil do zad a do hlavy. Lékařská dokumentace dokládá, že stěžovatel utrpěl pohmožděniny na levé tváři, v levé bederní oblasti a v okolí sleziny. Soud přikládá význam skutečnosti, že stěžovatel, který byl v té době třináctiletý chlapec, byl napaden dospělým mužem a že k tomu došlo kvůli banálnímu sporu na školním hřišti v přítomnosti dalších dětí. Soud se domnívá, že stěžovatel může být vzhledem ke svému věku považován za osobu patřící do skupiny ‚zranitelných osob', které mají nárok na ochranu státu.");

(c) Závažné a déle trvající domácí násilí

* muž se dopouštěl proti své manželce dlouhodobého domácího násilí (téměř tři roky); násilí bylo jak verbální, včetně vážných výhrůžek smrtí, tak fyzické, včetně úderů a kopanců do hlavy, obličeje a těla manželky, které jí způsobily zranění. Všechny případy domácího násilí se týkaly stejného pachatele a stejné oběti a docházelo k nim nepřetržitě, proto je soud posuzoval „jako souvislou situaci" (rozsudek ESLP ze dne 14. 10. 2010 *A proti Chorvatsku* č. 55164/08, § 55);

(d) Závažné případy násilných útoků proti dospělým

* stěžovatelku podle jejího tvrzení před jejím bytem napadly tři osoby, které na ni křičely obscénnosti, a jedna z nich ji několikrát kopla, tahala za oblečení a vlasy a shodila ji ze schodů. Lékařská dokumentace dokládá, že stěžovatelka utrpěla údery do lokte a kostrče. Soud kladl důraz na skutečnost, že k útoku došlo v souvislosti s pokusem stěžovatelky vstoupit do bytu, k jehož užívání získala soudní rozhodnutí. Útočníci jí také vyhrožovali smrtí, pokud se vrátí (rozsudek ESLP ze dne 5. 3. 2009 *Sandra Janković proti Nizozemsku* č. 38478/05, § 47);

* stěžovatelku po předchozí slovní rozepři napadl a několikrát udeřil do hlavy její soused. Stěžovatelka utrpěla otřes mozku, ztratila vědomí, zranění vyžadovala hospitalizaci (rozsudek ESLP ze dne 1. 7. 2014 *Isaković Vidović proti Srbsku* č. 41694/07);

(e) Kybernetické násilí

* instalace skrytých kamer neznámou osobou do bytu známé novinářky poté, co publikovala články kritické vůči vládě, a následné šíření takto pořízených intimních videí na internetu (rozsudek ESLP ze dne 10. 1. 2019 *Khadija Ismayilova proti Ázerbájdžánu* č. 65286/13). Soud v § 116 zdůraznil, že „jednání, které je předmětem stížnosti, bylo závažné a představovalo urážku lidské důstojnosti: vniknutí do bytu stěžovatelky v podobě neoprávněného vstupu do jejího bytu a instalace odposlechových zařízení a skrytých videokamer uvnitř bytu; závažné, flagrantní a mimořádně intenzivní narušení jejího soukromého života v podobě neoprávněného natáčení nejintimnějších aspektů jejího soukromého života, k němuž došlo v posvátném prostředí jejího domova, a následné veřejné šíření těchto videozáznamů; a obdržení dopisu, v němž jí bylo vyhrožováno veřejným ponížením. Navíc je stěžovatelka známou novinářkou a existovala věrohodná souvislost mezi její profesní činností a výše uvedenými zásahy, jejichž účelem bylo umlčet ji.";

* v podobné rovněž ázerbájdžánské věci pravděpodobně policejní orgány stáhly osobní fotografie a videa z počítače stěžovatelky (nezávislé novinářky působící v disidentské televizi), který předtím nelegálně zabavily. Následně tato videa a snímky šířily na sociálních sítích falešné účty, s hrubými a vulgárními urážkami stěžovatelky a s výzvami, že by stěžovatelka měla být zabita a „oběšena nahá“ (rozsudek ESLP ze dne 11. 3. 2025 *Aytaj Ahmadova proti Ázerbájdžánu* č. 30551/18, § 8). ESLP zdůraznil, že tu existovalo důvodné podezření, že fotografie a videa stáhli státní aktéři a rovněž že právě státní aktéři fotografie a videa šířili, přitom stát nevyvinul pražádnou aktivitu tato obvinění vyšetřit (tamtéž, § 44 až 46);

* krádež stěžovatelčiny identity na sociálních sítích a její sledování pomocí GPS zařízení bývalým partnerem, který zveřejňoval též její intimní snímky na webu (rozsudek ESLP ze dne 14. 9. 2021 *Volodina proti Rusku* č. 40419/19, § 48 a 49, kde soud zdůraznil, že tzv. násilí v on-line prostoru či kybernetické násilí, jehož oběťmi jsou začasté ženy a dívky, je podobně závažné jako násilí skutečné).

(f) Rasově a nábožensky motivované či homofobní útoky a nebezpečné vyhrožování (včetně útoků na sociálních sítích)

* sousedé z vedlejšího bytu nejprve neadresně vykřikovali urážlivé poznámky o muslimech a Turcích, následně jeden z nich donesl z auta pistoli a za výkřiků urážejících stěžovatelovu „tureckou matku“ jeden ze sousedů vystřelil z pistole devět nebo deset ran směrem ke stěžovatelovu bytu. Dále neznámá osoba v průběhu náboženského svátku ramadán nakreslila na dveře stěžovatelova bytu velký kříž a vedle něj napsala „odstěhuj se, nebo toho budeš trpce litovat“. Soud v tomto kontextu zdůraznil povinnost smluvních států účinně bojovat s rasově podmíněným násilím (rozsudek ESLP ze dne 5. 12. 2017 *Alković proti Černé Hoře* č. 66895/10, § 66);

* tvrzená rasová profilace policejním orgánem, který si pro kontrolu dokladů ve vlaku vybral osobu údajně jen pro odlišnou barvu pleti; ESLP zde zdůraznil povinnost státu vyšetřit případnou rasovou diskriminaci páchanou státními aktéry (rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2022 *Basu proti Německu* č. 215/19, § 31; zde ve spojení s čl. 14 Úmluvy);

* vulgární a adresné vyhrožování fyzickým násilím a smrtí na síti Facebook v reakci na fotografii líbajících se stěžovatelů jako stejnopohlavního páru (rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2020 *Beizaras a Levickas proti Litvě* č. 41288/15);

* dlouhodobé a soustavné vyhrůžky stěžovatelce, která je advokátkou a ředitelkou obecně prospěšné společnosti, věnující se prevenci předsudečného násilí a závažné obecné kriminality, jakož i pomoci obětem této trestné činnosti. Stěžovatelka byla opakovaně terčem hrozeb smrtí a znásilnění pro výkon svého povolání. Obviněný jí během krátké doby zaslal do její pracovní e-mailové schránky celkem přes sto e-mailových zpráv obtěžujícího, pornografického či výhrůžného charakteru [nález ze dne 22. 3. 2022 sp. zn. III. ÚS 3006/21 (N 41/111 SbNU 166), *Ochrana lidské důstojnosti a soukromého života poškozeného v případě závažných nenávistných projevů i prostředky trestního práva*];

(g) Znásilnění

* znásilnění devatenáctileté turistky barmanem na dovolené v Řecku (rozsudek ESLP ze dne 13. 2. 2024 *X proti Řecku* č. 38588/21);

* tvrzené znásilnění v BDSM vztahu (nález ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3248/24).

V uvedených případech znásilnění Evropský soud pro lidská práva i Ústavní soud používají čl. 8 ve spojení s čl. 3 Úmluvy. Jak k tomu uvádí Evropský soud pro lidská práva, znásilnění a jiné sexuální útoky porušují základní hodnoty a esenciální znaky „soukromého života“ ve smyslu čl. 8 Úmluvy, jde o invazivní zásah do tělesné a psychické integrity oběti (rozsudek ze dne 20. 2. 2020 *Y proti Bulharsku* č. 41990/18, § 63 a 64).

38. Z uváděného výčtu je patrné, že jde buď o závažnou kriminalitu, spojenou se zásahy do fyzické či psychické (osobní) integrity poškozeného, tj. fyzické útoky na poškozeného, jednání s fyzickými útoky srovnatelné (viz např. opakovaně zmiňované „kybernásilí“) či o adresné vyhrůžky těžkou újmou na zdraví či smrtí, anebo o zásahy státních aktérů do „jádra“ lidských práv, jako je zákaz rasové diskriminace či profilace (viz opět *Basu proti Německu*). Na druhou stranu v méně závažných případech Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že porušení práva podle čl. 8 přichází v úvahu jen tehdy, pokud vedle nemožnosti trestního stíhání neexistuje ani efektivní cesta vymáháním škody před civilními soudy (takto rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 11. 2013 *Söderman proti Švédsku* č. 5786/08, který řešil utajené nahrávání čtrnáctileté dívky při sprchování jejím nevlastním otcem – zde vzal soud v potaz mj. to, že byť k činu došlo v domácnosti oběti, nedošlo k fyzickému násilí, zneužití, a dokonce ani k žádnému kontaktu, nadto oběť se nedožadovala nutně trestní represe, ale alespoň nějakého odškodnění u civilních soudů, což jí však švédské právo neposkytlo, viz § 86 násl.).

39. Shodně s těmito východisky Ústavní soud opakovaně uvedl, že ústavní právo na účinné vyšetřování nenáleží poškozenému v trestním řízení o jakémkoli trestném činu. U zásahů méně závažných, kterým v českém trestním právu *cum grano salis* (tedy s notnou dávkou zjednodušení) odpovídá kategorie přečinů (ve smyslu § 14 odst. 2 trestního zákoníku, kam spadají i trestné činy namítané stěžovatelem), by zásah Ústavního soudu byl možný jen „ve zcela extrémních případech flagrantních pochybení s intenzivními, přetrvávajícími následky pro poškozeného“ [takto již nález ze dne 12. 8. 2014 sp. zn. I. ÚS 3196/12 (N 152/74 SbNU 301), *K povinnosti státních orgánů vést efektivní trestní řízení*, bod 19; shodně nález ze dne 6. 10. 2020 sp. zn. III. ÚS 1412/20 (N 195/102 SbNU 226), *Povinnost objasnění tzv. předsudečné pohnutky trestného činu*, bod 26, a nálezy III. ÚS 3006/21, bod 28; a I. ÚS 1958/23, bod 30, shodně též usnesení ze dne 18. 10. 2022 sp. zn. III. ÚS 2080/22, bod 9; ze dne 1. 11. 2022 sp. zn. II. ÚS 2593/22, bod 10; ze dne 1. 11. 2023 sp. zn. II. ÚS 3314/22; ze dne 17. 4. 2024 sp. zn. II. ÚS 377/24, bod 8; ze dne 26. 3. 2025 sp. zn. IV. ÚS 566/24, bod 10, a mnohá další].

40. Právě uvedené teze a (vnitrostátní) rozhraničení mezi zločiny a přečiny samozřejmě nelze brát doslovně a mechanicky. Je třeba přihlížet k judikatuře ESLP, klíčová je povaha tvrzeného trestním právem postižitelného jednání, právem chráněný zájem a dotčená základní práva (zvláštní povahu tu bude mít ochrana lidské důstojnosti, zákaz rasové a podobné diskriminace apod.), kontext tohoto jednání a rovněž to, kdo je jeho původcem (např. u tvrzených protiprávních zásahů státních orgánů musí být Ústavní soud mnohem ostražitější než u zásahů osob soukromých).

41. V neposlední řadě jde i o dělbu moci a vymezení patřičné role Ústavního soudu. Ústavní soud jako soudní orgán ochrany ústavnosti chrání ústavně zaručená práva. Též v kontextu práva na účinné vyšetřování, které přísluší obětem trestné činnosti, kontroluje respektování ústavně zaručených práv, naopak ochranu „prosté“ zákonnosti zaručují obětem orgány činné v trestním řízení. Tyto orgány proto mají poslední slovo tam, kde nejde o základní práva a svobody, ale o dodržování pravidel podústavních.

42. Ústavní soud si nemůže uzurpovat Ústavou svěřenou pravomoc státních zastupitelství zastupovat veřejnou žalobu v trestním řízení. Ústavní soud není nějakou alternativní „generální prokuraturou“, není nějakým vrchním dohlížitelem nad zákonností postupu orgánů činných v trestním řízení, který do přípravného řízení volně intervenuje a supluje úvahy příslušných orgánů ve všech věcech, které spadají do působnosti práva trestního [srov. obecně k povinnosti ctít základní zásady rozdělení pravomocí mezi jednotlivé orgány státu v nálezu ze dne 14. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 3173/16 (N 44/84 SbNU 499), *Přezkum zásahu policie při vyklízení usedlosti Cibulka*, bod 45].

VI. B. V nynější věci stěžovateli nepřísluší ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování, kterého se lze úspěšně domoci před Ústavním soudem

43. Přemístění dětí, které státní zastupitelství podle stěžovatele nedostatečně vyšetřila, nedosahuje dostatečné závažnosti, aby založilo ústavně zaručený pozitivní závazek státu provést účinné vyšetřování, který je vynutitelný cestou ústavní stížnosti. Ze souhrnu judikatury v bodě 37 shora je patrné, že ústavně vynutitelná povinnost státu provést účinné vyšetřování, byť v případech podřazených pod čl. 8 Úmluvy (právo na ochranu soukromého a rodinného života), vzniká pouze při těch nejzávažnějších zásazích. Všechny případy vyjmenované výše nabývaly vysoké závažnosti proto, že se týkaly nejen rodinného a soukromého života, ale také sexuálního, domácího či jiného fyzického násilí, diskriminačně motivovaných (verbálních) útoků nebo hrubého narušování lidské důstojnosti apod.

44. Jednání matky vytýkané stěžovatelem se typově vymyká popsaným případům a nedosahuje jejich závažnosti. Proto v této věci nemá stěžovatel ústavně zaručené právo domoci se vůči státu provedení účinného vyšetřování cestou ústavní stížnosti. Tím Ústavní soud neříká, že se stěžovatel nemůže domáhat trestního stíhání pro přečin únosu dítěte a osoby stižené duševní poruchou podle § 200 trestního zákoníku nebo přečin poškození cizích práv podle § 181 trestního zákoníku, ovšem není úkolem Ústavního soudu, aby i u těchto přečinů „dozoroval“ zákonnost postupů orgánů činných v trestním řízení.

45. V nynější věci nejde ani (slovy judikatury) o zcela mimořádnou situaci, o extrémní případ flagrantních pochybení s intenzivními, přetrvávajícími následky pro poškozeného (viz bod 39 shora). Byť Ústavní soud nijak nezlehčuje újmu způsobenou stěžovateli přemístěním dětí do Ruska (značné ztížení péče o děti, styku s nimi a výkonu práv a povinností plynoucích z rodičovské odpovědnosti), nic v napadených postupech nenasvědčuje jakkoli svévolnému či jinak nepřijatelnému jednání orgánů činných v trestním řízení.

46. Celá věc se především jeví jako vyústění dlouhodobých sporů mezi rodiči ohledně bydliště celé rodiny, a to v tomto případě s mezinárodním přesahem, na což upozornila již obě státní zastupitelství. Závěry státních zastupitelství jdou ruku v ruce s tím, že tzv. únosy dětí jejich rodiči jsou v prvé řadě věcí civilního práva. Touto optikou nahlíží na únosy dětí i judikatura, která se k trestnímu postihu rodičů vždy stavěla zdrženlivě (srov. již rozhodnutí slovenského Nejvyššího soudu ze dne 14. 2. 1980 sp. zn. 4 Tz 6/80, č. 53/1980 Sb. rozh. tr., podle něhož nejde o únos dítěte, jestliže rodič násilím nebo lstí odejme dítě druhému rodiči tehdy, když rodiče nežijí spolu, ale dítě se jen fakticky zdržuje u jednoho z rodičů a soud dosud pravomocně nerozhodl, kterému z rodičů se dítě svěřuje do výchovy; srov. též nověji usnesení českého Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018 sp. zn. 11 Tdo 424/2018, body 27 až 31).

47. I v nyní řešené věci je přemístění dětí třeba řešit primárně prostředky civilního práva. Z podkladů dostupných Ústavnímu soudu je zjevné, že stěžovatel s manželkou a dětmi v době pandemie žili v České republice. Stěžovatelova manželka zde nechtěla žít trvale. Ještě v době před započetím vztahu se stěžovatelem se chtěla odstěhovat do Austrálie. Poté v době vztahu budovala zázemí pro rodinu v Dubaji a zároveň v Ruské federaci (kde např. strávila v roce 2022 šest měsíců se synem kvůli jeho léčení). Budoucímu životu v zahraničí, konkrétně v Dubaji, byl nejprve nakloněn i stěžovatel. Ke konci vztahu a po jeho rozpadu na přelomu let 2022 a 2023 však mezi manželi nepanovala shoda, kde bude rodina dlouhodobě žít. Manželka v té době s dětmi pobývala v Dubaji, nechtěla se již vracet do České republiky. Navíc měla záložní zázemí vybudované i v Moskvě (viz protokol o jednání před Okresním soudem v Rychnově nad Kněžnou ze dne 19. 8. 2024 nebo usnesení téhož soudu ze dne 11. 9. 2024 č. j. 0 Nc 1606/2023-320).

48. Stěžovatel oproti tomu tvrdí, že s dlouhodobým pobytem dětí v zahraničí nesouhlasil a v Dubaji měla rodina žít pouze krátkodobě. Přesto stěžovatel v lednu 2023 podepsal souhlasné prohlášení, kterým zmocnil matku k veškerým úkonům spojeným se

zajištěním víz pro děti v Dubaji. Rodinu v Dubaji stěžovatel mnohokrát navštívil a prohlášení podepsal před notářem, který mu vysvětlil důsledky prohlášení. Muselo mu být proto zřejmé, že neuděluje souhlas pouze pro účely „dovolené“, jak nyní tvrdí v ústavní stížnosti. Navíc to bylo v době, kdy už mezi manželi probíhaly zásadní konflikty. Pominout nelze ani to, že se matka s dětmi podle svého tvrzení přesunula z Dubaje do Ruska ke své rodině i proto, že se stěžovatel ve stejné době přestal podílet na výživě obou dětí. Matka si tak nemohla nadále dovolit žít sama se dvěma dětmi v Dubaji.

49. Výjimečný zásah Ústavního soudu do činnosti státního zastupitelství nelze v této věci ospravedlnit ani tím, že se stěžovatel nemůže domáhat ochrany pomocí mechanismů stanovených Haagskou úmluvou (což stěžovatel zdůrazňuje). Haagská úmluva se podle svého čl. 4 vztahuje pouze na dítě, které mělo své obvyklé bydliště ve smluvním státě bezprostředně před porušením práva péče o ně nebo styku s ním. Pojem obvyklé bydliště úmluva nedefinuje. Podle judikatury je na vnitrostátním soudu, aby v každém jednotlivém případě posoudil místo obvyklého bydliště dítěte s přihlédnutím ke konkrétním skutkovým okolnostem. Jde o místo, kde se dítě zdržuje obvykle delší dobu a vytvoří si zde sociální vazby [viz nález ze dne 30. 7. 2019 sp. zn. III. ÚS 428/19 (N 144/95 SbNU 245), bod 47]. Podle skutkových zjištění českých civilních soudů děti minimálně od listopadu 2022 měly své bydliště v Dubaji, kde žily s matkou a navštěvovaly zde předškolní zařízení i lékaře. Česká republika a Ruská federace jsou smluvní stranou Haagské úmluvy, Spojené arabské emiráty nikoli (viz seznam smluvních stran Haagské úmluvy). Děti tedy bezprostředně před přemístěním do Ruska měly své obvyklé bydliště ve Spojených arabských emirátech, které nejsou členským státem Haagské úmluvy, a proto úmluva v tomto případě aplikovatelná není.

50. Ve věci však byla souběžně vedena dvě opatrovnická řízení (v Rusku i v Česku) a neshoda rodičů ohledně bydliště dětí a péče o ně byla soudy řešena. Dále je třeba podotknout (již nad rámec nezbytného), že stěžovateli se ještě zcela neuzavřela cesta řízení před českými opatrovnickými soudy (řízení bylo stručně shrnuto v bodě 10 shora). Byť české soudy řízení o stěžovatelově návrhu zastavily, nyní probíhá řízení o dovolání (proč je v této věci dovolání přípustné, vysvětlil Ústavní soud v usnesení sp. zn. II. ÚS 1390/25). Přihlédnout je třeba též k tomu, že matka se aktivně a osobně (byť on-line) účastnila též řízení před českými opatrovnickými soudy, vypovídala jako účastnice řízení a toto řízení nijak nesabotovala.

VII. Náklady řízení

51. Matka ve vyjádření k ústavní stížnosti navrhla, aby Ústavní soud uložil stěžovateli povinnost nahradit náklady řízení jí vynaložené na právní zastoupení v řízení před Ústavním soudem. Tyto náklady jí prý vznikly jen proto, že stěžovatel nedokáže akceptovat správné závěry orgánů činných v trestním řízení a podává zjevně neopodstatněnou ústavní stížnost. Podobný návrh uplatnil v ústavní stížnosti též stěžovatel.

52. Obecně si účastníci a vedlejší účastníci hradí své náklady sami, Ústavní soud však může v odůvodněných případech podle výsledku řízení uložit některému z účastníků, aby jinému účastníkovi tyto náklady nahradil (§ 62 odst. 3 a 4 zákona o Ústavním soudu). Oproti občanskému soudnímu řádu se náhrada nákladů řízení podle zákona o Ústavním soudu neřídí zásadou úspěchu ve věci a náhrada se nepřiznává automaticky podle výsledku řízení. Naopak je přiznání náhrady nákladů v řízení před Ústavním soudem rozhodnutím spíše výjimečným, přicházejícím v úvahu pouze tehdy, odůvodňují-li to zvláštní okolnosti případu [nález ze dne 3. 3. 2020 sp. zn. III. ÚS 2118/19 (N 39/99 SbNU 28), *Náhrada nákladů řízení vzniklých před Ústavním soudem*, bod 16].

53. Takové zvláštní okolnosti Ústavní soud v nynější věci nespatřuje. Ač byla ústavní stížnost zamítnuta a matka ji považuje za zjevně neopodstatněnou, žádné zvláštní okolnosti nenastaly. Měl-li by Ústavní soud přiznávat náhradu vzniklých nákladů řízení vedlejším

účastníkům vždy, když je ústavní stížnost neúspěšná, stalo by se z výjimečného přiznání náhrady nákladů řízení naopak pravidlo, které by odporovalo zákonu o Ústavním soudu (srov. usnesení ze dne 15. 7. 2014 sp. zn. II. ÚS 298/13, bod 12).

54. Stěžovatel pak se svým návrhem neuspěl, proto ani jemu Ústavní soud náhradu nákladů nepřiznal.

VIII. Závěr

55. Stěžovatelem popsané jednání matky tedy nedosahuje takové závažnosti, aby se mohl úspěšně domáhat práva na účinné vyšetřování cestou ústavní stížnosti. Ochranu zákonným právům stěžovatele tu poskytují státní zastupitelství, eventuálně podle postupu věci trestní soudy.

56. Ústavní stížnost proto Ústavní soud zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Milana Hulmáka

1. Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčen, že ústavní stížnosti mělo být vyhověno, a to z následujících důvodů.

2. V posuzované věci jde o ústavnost postupu orgánů činných v trestním řízení při vyšetřování zásahu do práva na rodinný život podle čl. 8 Úmluvy. Orgány činné v trestním řízení se opakovaně odmítly zabývat trestním oznámením stěžovatele, a to nejdříve po trvalém přesídlení matky s dětmi do Dubaje, později po přesídlení do Moskvy, s argumentací, že stěžovatel ví o místě pobytu dětí, že jde o výsledek rozvratu manželství, subsidiaritou trestní represe, možností využít civilních nástrojů k řešení situace.

3. V nálezu přijatém většinou Ústavní soud dospívá v bodě 44 k závěru, že jednání matky vytýkané stěžovatelem nedosahuje závažnosti případů, v nichž Evropský soud pro lidská práva dovodil právo na účinné vyšetřování. Stěžovatel proto nemá ústavně zaručené právo domoci se vůči státu provedení účinného vyšetřování cestou ústavní stížnosti. Stěžovatel se může domáhat trestního stíhání pro přečin únosu dítěte a osoby stižené duševní poruchou podle § 200 trestního zákoníku nebo přečin poškození cizích práv podle § 181 trestního zákoníku, ovšem není úkolem Ústavního soudu, aby i u těchto přečinů „dozoroval“ zákonnost postupů orgánů činných v trestním řízení.

4. Jde-li o to, zda stěžovateli vůbec vzniklo právo na účinné vyšetřování, nejsem natolik odvážný jako většina v této věci, abych si dovolil tvrdit, že posuzovaná věc je typově mnohem méně závažná než jiné věci, u nichž bylo toto právo dovozeno, a dokonce konstatováno jeho porušení. Pro ilustraci lze poukázat například na:

a) rozsudek ve věci *Basu proti Německu* (rozsudek ESLP ze dne 18. 10. 2022 č. 215/19), v němž bylo konstatováno porušení práva stěžovatele na účinné vyšetřování plynoucí z čl. 8 Úmluvy ve věci pouhé kontroly dokladů stěžovatele (německého občana indického původu) ve vlaku ze strany policie, které mohlo být motivováno rasovým profilováním;

b) rozsudek ve věci *Y. G. proti Rusku* (rozsudek ESLP ze dne 30. 8. 2022 č. 8647/12), v němž bylo shledáno porušení práva na účinné vyšetřování podle čl. 8 Úmluvy ve věci úniku zdravotních údajů stěžovatele (obsahujících mj. údaj o jeho nákaze virem HIV a žloutenkou) a řady dalších osob na nelegální trh;

c) rozsudek ve věci *Bagiyeva proti Ukrajině* (rozsudek ESLP ze dne 28. 4. 2016 č. 41085/05), v němž ESLP dospěl k závěru mj. o porušení stěžovatelčina práva na účinné

vyšetřování podle čl. 8 ve spojení s čl. 13 Úmluvy, a to ve věci možného nedodržení zákona při provedení domovní prohlídky;

d) rozsudek ve věci *Ageyevy proti Rusku* (rozsudek ESLP ze dne 18. 4. 2013 č. 7075/10), v němž došlo mj. k porušení práva stěžovatelů na účinné vyšetřování podle čl. 8 Úmluvy ve věci úniku údajů o stavu řízení o osvojení nezletilého dítěte stěžovatelů, a to na pozadí široce medializovaného nařčení (zčásti vyvráceného, zčásti prokázaného) adoptivních rodičů ze zanedbání péče o nezletilého;

e) rozsudek ve věci *Aytaj Ahmadova proti Ázerbájdžánu* (rozsudek ESLP ze dne 11. 3. 2025 č. 30551/18, § 43 až 50), ve kterém bylo shledáno porušení práva na účinné vyšetřování podle čl. 8 Úmluvy, a to ve věci rozšíření soukromých fotografií a videí, na kterých byla zachycena stěžovatelka (novinářka působící v nezávislé disidentské televizi), na internetu;

f) rozsudek ve věci *Beizaras a Levickas proti Litvě* (rozsudek ESLP ze dne 14. 1. 2020 č. 41288/15), ve kterém ESLP vyslovil mj. porušení práv stěžovatelů podle čl. 8, 13 a 14 Úmluvy v důsledku nikoli řádného prošetření jejich trestního oznámení, jež se týkalo závažných homofobních výhrůžek a útoků na ně na sociálních sítích;

g) rozsudek ve věci *Blumberga proti Litvě* (rozsudek ESLP ze dne 14. 10. 2008 č. 70930/01), jenž se týkal práva na účinné vyšetřování podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a byl přijat na pozadí nikoli řádného prošetření vloupání do obydlí stěžovatelky po dobu její vazby;

h) rozsudek ve věci *Korotyuk proti Ukrajině* (rozsudek ESLP ze dne 19. 1. 2023 č. 74663/17), v němž bylo konstatováno porušení práva na účinné vyšetřování podle čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě, a to ve věci porušení autorských práv stěžovatele v důsledku nelegálního šíření jeho knihy – komentáře k ukrajinskému zákonu o notářích.

5. Pro dokreslení závažnosti zásahu do práv stěžovatele lze přiměřeně poukázat na rozsudek ESLP ve věci *Hromádka a Hromádková proti Rusku* ze dne 11. 12. 2014 č. 22909/10, v němž ESLP v takřka totožné situaci (mezinárodní únos malé dcery stěžovatele z České republiky do Ruska její matkou, a to za situace, kdy nebylo možné aplikovat Haagskou úmluvu) konstatoval porušení práva stěžovatelů na respektování rodinného života. Ač se ESLP v citovaném rozsudku nezabýval přímo právem na účinné vyšetřování podle čl. 8 Úmluvy, ostře kritizoval mj. neschopnost nebo neochotu ruských orgánů uznat a vykonat rozhodnutí českých soudů, jimiž byla dcera stěžovatele svěřena do jeho péče, zajistit její návrat do České republiky nebo alespoň kontakt stěžovatele s ní (srov. obdobné závěry vyslovené v rozsudcích ESLP ze dne 30. 3. 2021 ve věcech *Thompson proti Rusku* č. 36048/17; ze dne 1. 12. 2020 *Makhmudova proti Rusku* č. 61984/17; ze dne 18. 6. 2019 *Vladimir Ushakov proti Rusku* č. 1522/17; ze dne 18. 7. 2017 *McIlwrath proti Rusku* č. 60393/13).

6. Obecně souhlasím s názorem většiny v tom, že jednáním matky došlo k zásahu do práva na rodinný život stěžovatele podle čl. 8 Úmluvy (bod 29 nálezu). Souhlasím s nálezem rovněž v tom, že právo na účinné vyšetřování nevzniká v každém případě zásahu do práva na rodinný život, neboť i soukromé právo může nabízet efektivní nástroje k nápravě zásahu do práva na rodinný život. Neshody rodičů tudíž nemají primárně řešit trestní soudy, ale soudy civilní. Rozvrat manželství však nedává žádné právo jednomu z rodičů jednostranně odepřít druhému z rodičů jeho právo na rodinný život, které zahrnuje i vztahy mezi rodičem a dítětem (§ 876 a 877 občanského zákoníku). Tento rodič nemůže vyloučit druhého rodiče jednostranně a ve své podstatě trvale z výchovy a péče o své dítě, tak jako se stalo v tomto případě, a to aniž by předtím byly využity příslušné civilní prostředky k úpravě péče a styku s dítětem.

7. V nyní posuzované věci nešlo o pouhou neshodu rodičů s odlišnou státní příslušností stran místa bydliště dětí, jak se snažila prezentovat státní zastupitelství, nýbrž o podezření ze spáchání mezinárodního únosu dětí. Mezinárodním únosem se zpravidla rozumí protiprávní

přemístění nebo zadržení dítěte mimo stát jeho obvyklého bydliště bez souhlasu druhého rodiče, příp. bez předem daného souhlasu soudu. Jinak řečeno, o mezinárodní únos jde nejen tehdy, když rodič přesídlí dítě do zahraničí bez souhlasu druhého rodiče, nýbrž i tehdy, když do zahraničí vycestuje s jeho souhlasem, avšak následně se odmítne s dítětem vrátit [analogicky srov. čl. 1 písm. a) Haagské úmluvy nebo čl. 2 bod 11 nařízení Brusel II bis], což se právě mohlo stát v nyní posuzované věci. Je přitom nerozhodné, zda rodič – únosce předtím vyjádřil touhu žít s dítětem v jiné zemi nebo zda byl se životem v místě obvyklého bydliště dítěte spokojený, nebo nikoli. Pro určení, zda došlo k mezinárodnímu únosu dítěte, je rozhodné jen a pouze to, zda existovala společná vůle rodičů (eventuálně jiných osob s právem péče o dítě) změnit určitým způsobem obvyklé bydliště dítěte nebo soudní rozhodnutí umožňující takovou změnu. V nyní posuzované věci přitom lze jen stěží přehlédnout, že ačkoli bylo mezi rodiči sporné, zda stěžovatel poskytl souhlas s trvalým přesídlením dětí do Dubaje, ani jeden z nich nerozporoval, že stěžovatel v žádném momentě neposkytl souhlas s jejich následným přesídlením z Dubaje do Moskvy.

8. Trestní právo přitom umožňuje trestat takovéto zásahy do práva na rodinný život (srov. bod 44 nálezu). Z judikatury lze vzpomenout rozsudek Nejvyššího soudu České a Slovenské Federativní Republiky ze dne 22. 3. 1990 sp. zn. 2 Tzf 3/90 [R 40/1990 tr.], v němž došlo k odsouzení matky, která odcestovala se synem do Izraele proti vůli druhého rodiče, za poškození cizích práv (nyní § 181 trestního zákoníku). K tomuto závěru se kloní i judikatura zmíněná k trestnému činu únosu (bod 46 nálezu, kritiku jejich dílčích závěrů v odborné literatuře necháváme stranou). Jde-li pak o trestný čin zavlečení (§ 172 trestního zákoníku) nebo únos dítěte a osoby stižené duševní poruchou (§ 200 trestního zákoníku), přehlíží se, že uvedená judikatura byla původně přijata pro jiný skutkový stav, kdy nebylo žádných pochyb o možném řešení prostředky civilního práva, tj. přestěhování mezi slovenskými obcemi [srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 14. 2. 1980 sp. zn. 4 Tz 6/80 (R 53/1980 tr.)].

9. Použitelnost tradičních soukromoprávních cest řešení jednostranných změn bydliště dítěte vysvětluje nález (body 49 a 50). Stěžovatel však ve své podstatě prakticky žádné efektivní nástroje k obnovení bydliště dítěte mimo Rusko neměl (bod 50 nálezu a bod 5 tohoto stanoviska). Navíc přestože orgány činné v trestním řízení odkazovaly stěžovatele na řešení soukromoprávními nástroji, i ony upozorňují na to, že za stávající úrovně vztahů České republiky a Ruska lze předpokládat minimální spolupráci při výkonu civilních či trestních rozhodnutí (vyrozumění Okresního státního zastupitelství v Rychnově nad Kněžnou ze dne 7. 6. 2024 sp. zn. 1 ZN 65/2024, s. 4).

10. Je nutné též zohlednit, že nejde pouze o odstranění protiprávního stavu, obnovení obvyklého bydliště dítěte, a to i při zkoumání aktuálního nejlepšího zájmu dítěte [srov. nález ze dne 8. 4. 2021 sp. zn. II. ÚS 3345/20 (N 78/105 SbNU 304)], ale vyšetření, zda způsobením takového protiprávního stavu nebyl spáchán trestný čin, včetně případného uložení trestu za tento zásah stěžovatele do práva podle čl. 8 Úmluvy. To soukromé právo ani neumožňuje.

11. Evropský soud pro lidská práva v souvislosti se zásahem do práva na rodinný život podle čl. 8 Úmluvy opakovaně posuzoval, zda státy přijímají dostatečná opatření k zajištění obnovení obvyklého bydliště dítěte při jeho únosu, a to i v oblasti trestního práva. Uvedl, že státy v tomto mají poměrně široký prostor uvážení. Současně však konstatoval, že porušení práv rodiče, jehož dítě bylo protiprávně odňato z jeho péče v důsledku mezinárodního únosu, může spočívat i v nedostatečnosti domácí trestněprávní úpravy, která v rozhodné době neumožňovala adekvátní reakci nástroji trestního práva (rozsudek ESLP ze dne 29. 4. 2003 *Iglesias Gil a A.U.I. proti Španělsku* č. 56673/00, § 61). V rodinných vztazích nejsou jistě donucovací prostředky vhodným nástrojem, avšak v případě protiprávního jednání – v konkrétním případě šlo o bránění styku rodiče a dítěte – nelze vyloučit použití sankcí

(rozsudek ESLP ze dne 6. 4. 2017 *Aneva a ostatní proti Bulharsku* č. 66997/13, § 110). Nesmí být vyloučeno použití sankcí, jestliže rodič brání styku druhého rodiče s dítětem (rozsudek ESLP ze dne 2. 4. 2015 *Ribić proti Chorvatsku* č. 27148/12, § 95). Ve věci *N. P. a V. P. proti Bulharsku* (rozsudek ESLP ze dne 27. 5. 2025, č. 57184/22) došlo také dvakrát k odložení trestní věci s argumentací, že jde o civilní spor mezi rodiči, jestliže se matka v průběhu rozvodového řízení odstěhovala s dítětem z Velké Británie do Bulharska. Evropský soud pro lidská práva shledal porušení čl. 8 Úmluvy, byť se soustředil na nečinnost státu při využití civilních prostředků (ty byly dostupné).

12. Přestože v nyní posuzovaném případě nešlo o výkon rozhodnutí o styku rodiče s nezletilým dítětem, faktické dopady v podobě zásahu do vztahu rodiče a dítěte jsou totožné. Stěžovatel v důsledku (tvrzeného) mezinárodního únosu dětí ztratil možnost stýkat se s nimi, trávit s nimi čas, podílet se na jejich výchově a péči o ně a přispívat k jejich osobnostnímu vývoji a rozvoji [nález ze dne 26. 7. 2016 sp. zn. I. ÚS 153/16 (N 137/82 SbNU 207); nález ze dne 21. 11. 2017 sp. zn. IV. ÚS 1921/17 (N 215/87 SbNU 477)].

13. Stěžovatel v této věci vznesl dostatečná hájitelná tvrzení, že došlo k nepřípustnému zásahu do jeho práva na respektování soukromého a rodinného života. Tvrzení, které nebylo zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, naopak bylo možné prostorově i časově, dostatečně konkrétní a v čase neměnné, které vzbuzovalo důvodné podezření ze spáchání trestného činu [srov. např. nález ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222), bod 33]. Tato podezření byla podpořena důkazy. Státu proto vznikla na základě čl. 8 Úmluvy povinnost provést účinné vyšetřování.

14. Uznání, že zde byla povinnost státu provést účinné vyšetřování, neznamená, že by Ústavní soud kontroloval postup policie a jeho soulad s podústavním právem (srov. bod 44 nálezu), řešil otázku spravedlivého nastavení rodinných vztahů nebo snad rozhodoval o někoho (ne)vině. To mu pochopitelně nepřísluší, jelikož jeho role ve vztahu k orgánům činným v trestním řízení je omezená, jak správně poukazuje bod 42 nálezu. Ústavní soud by řešil pouze to, zda nebylo zasaženo do procesní složky práva stěžovatele na soukromý a rodinný život podle čl. 8 Úmluvy.

15. Procesní závazek vést účinné vyšetřování se skládá z kumulativních požadavků na a) nezávislost a nestrannost, b) přiměřenou rychlost, c) umožnění veřejné kontroly a participace poškozených a d) důkladnost a dostatečnost. Mám za to, že došlo k porušení posledně uvedeného požadavku, jelikož orgány činné v trestním řízení neučinily takřka žádné kroky k objasnění věci. V důsledku nikoli řádného, důkladného a dostatečného prošetření věci ze strany orgánů činných v trestním řízení lze jen hádat, za jakých okolností došlo k přesídlení dětí z České republiky do zahraničí a k pravděpodobně trvalému zpřetrhání rodinných vazeb mezi nimi a stěžovatelem. Tyto okolnosti nebyly objasněny, pročež i Ústavní soud musel vycházet pouze ze zcela neslučitelného popisu předmětných událostí ze strany stěžovatele na straně jedné a ze strany matky dětí na straně druhé. Odstranění těchto rozporů přitom mělo být samotným těžištěm vyšetřování věci ze strany orgánů činných v trestním řízení (srov. rozsudek ESLP ze dne 1. 4. 2021 *Pastrama proti Ukrajině* č. 54476/14, § 77).

16. Právo na účinné vyšetřování nezahrnuje povinnost dosažení určitého výsledku, nýbrž pouze povinnost orgánů činných v trestním řízení podniknout určité kroky k objasnění věci (nález ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24, bod 51 a tam uvedená judikatura). Vycházím přitom z toho, že je nutné rozlišit předpoklady, kdy právo na účinné vyšetřování vzniká, a předpoklady, za nichž dochází k porušení práva na účinné vyšetřování. Zdá se mi, že bod 39 nálezu tyto předpoklady směšuje. Právo na účinné vyšetřování nemůže vznikat, jestliže je právo na účinné vyšetřování porušeno.

17. Je přitom zjevné, že rozlišení mezi zločiny a přečiny se nepoužije ani *cum grano salis* (bod 39 nálezu), ostatně sám nález toto rozlišení relativizuje (bod 40). ESLP není nijak vázán tím, jak vnitrostátní trestní právo kvalifikuje určité jednání; mnoho členských států

Rady Evropy ostatně nezná a neuplatňuje systém dělení trestných činů na zločiny a přečiny (§ 14 trestního zákoníku) nebo uplatňuje zcela odlišný systém dělení. Nález zavádí kritérium, které *prima vista* vylučuje vznik práva na účinné vyšetřování i u těch trestných činů, jež by z pohledu ESLP spadaly mj. do rozsahu zákazu mučení nebo nelidského či ponižujícího zacházení podle čl. 3 Úmluvy. Příkladem lze uvést základní skutkové podstaty přečinů sexuálního nátlaku podle § 186 trestního zákoníku (srov. rozsudek ESLP ze dne 12. 12. 2024 *Y proti České republice* č. 10145/22; rozsudek ESLP ze dne 20. 6. 2024 *Z proti České republice* č. 37782/21, § 61), sexuálního útoku podle § 185a trestního zákoníku, výroby dětské pornografie podle § 192 trestního zákoníku a zneužití dítěte k výrobě dětské pornografie podle § 193 trestního zákoníku, týrání svěřené osoby podle § 198 trestního zákoníku (přiměřeně srov. rozsudek ESLP ze dne 20. 2. 2024 *M. G. Proti Litvě* č. 6406/21; rozsudek ESLP ze dne 3. 10. 2017 *D. M. D. proti Rumunsku* č. 23022/13). Právo na účinné vyšetřování navíc vzniká a za určitých okolností může být uplatněno v době, kdy přesná kvalifikace namítaného trestného činu nemusí být postavena najisto (přiměřeně srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 17. 9. 2014 *Mocanu a další proti Rumunsku* č. 45886/07, 32431/08 a 10865/09).

18. Předmětem posouzení Ústavním soudem nebylo zjištění, zda v konkrétním případě byl spáchán trestný čin. Nelze tak interpretovat ani toto odchylné stanovisko. Jsem však přesvědčen, že stěžovatel v daném případě měl v souladu s čl. 8 Úmluvy právo na účinné vyšetřování, orgány činné v trestním řízení jej neprovedly a místo nich se o něj snaží Ústavní soud v nálezu.

Č. 193
Okamžité zrušení pracovního poměru učitelů v souvislosti s požíváním alkoholických nápojů a odmítnutím dechové zkoušky na alkohol (sp. zn. II. ÚS 2881/24 ze dne 3. září 2025)

I. Podle ustálené judikatury Ústavního soudu jde o „extrémní rozpor“ mezi skutkovými zjištěními a vykonanými důkazy zejména tehdy, jestliže na základě nich učiněný skutkový základ a právní zjištění postrádají logickou souvislost s provedeným dokazováním [srov. bod 21 nálezu ze dne 18. 7. 2017 sp. zn. III. ÚS 594/17 (N 130/86 SbNU 223)], nejčastěji nepřihlédnutím k určitých skutečnostem, které z provedeného dokazování bezpochyby vyplývají a soud k nim přihlédnout měl [srov. bod 21 nálezu ze dne 25. 2. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3973/13 (N 36/80 SbNU 457) či bod 13 nálezu ze dne 13. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 1491/17 (N 185/91 SbNU 297)], nebo jestliže z odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé [srov. bod 27 nálezu ze dne 9. 2. 2016 sp. zn. II. ÚS 312/15 (N 28/80 SbNU 375)]. Případem extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními zjištěními odporujícího čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je rozhodnutí, ve kterém se soud nevypořádá se vzájemně rozpornými důkazy a bez náležitého a věcného odůvodnění i zohlednění všech relevantních okolností se přikloní k jedné variantě hodnocení důkazů, která ve srovnání s dalšími skutečnostmi vyplývajícími z provedeného dokazování postrádá racionální základ. Jde tedy o natolik nerozumné závěry o skutkovém stavu či skutkové subsumpce, že je již nelze akceptovat z hlediska mezí nezávislého soudního rozhodování a zásady volného hodnocení důkazů či se jeví jako nespravedlivé.

II. Neodpovídá smyslu a účelu právní úpravy, opírá-li se rozhodnutí soudu o povinnost formulovat důvody okamžitého zrušení pracovního poměru nad rámec požadavků § 60 zákoníku práce, podle něhož je nutno vymezit důvod tak, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným, tedy musí být jednoznačně formulovaný, přezkoumatelný a nezaměnitelný. Skutečnosti, které byly důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru, není potřebné rozvádět do všech podrobností, neboť pro neurčitost nebo nesrozumitelnost projevu vůle je okamžité zrušení pracovního poměru neplatné jen tehdy, nebylo-li by možné ani výkladem projevu vůle zjistit, proč byl pracovní poměr okamžitě zrušen. Povinností zaměstnavatele v okamžitém zrušení pracovního poměru daném zaměstnanci není předem písemně formulovat a hodnotit všechna kritéria, která zaměstnavatel považuje v eventuálním soudním sporu za rozhodná z hlediska intenzity porušení povinností zaměstnance. Opačný výklad jako projev svévole odporuje čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, neboť neodpovídá smyslu a účelu právní úpravy, opírá-li se rozhodnutí soudu o nesplnění povinnosti podle § 60 zákoníku práce tam, kde to není z hlediska smyslu a účelu zákona nezbytné.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj), soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Svatoně o ústavní stížnosti příspěvkové organizace Š., zastoupené JUDr. Irenou Valíčkovou, MBA, advokátkou, sídlem náměstí Svobody 87/18,

Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. července 2024 č. j. 21 Cdo 1562/2023-590, rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 12. října 2022 č. j. 49 Co 170/2021-525, 49 Co 171/2021-525, usnesení Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. listopadu 2021 č. j. 5 C 123/2015-457 a rozsudku Okresního soudu v Prostějově ze dne 24. června 2021 č. j. 5 C 123/2015-423, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Prostějově jako účastníků řízení a J. K. a O. V., obou zastoupených Mgr. Miroslavem Burgetem, advokátem, sídlem Aloise Krále 2640/10, Prostějov, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. července 2024 č. j. 21 Cdo 1562/2023-590, rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 12. října 2022 č. j. 49 Co 170/2021-525, 49 Co 171/2021-525, usnesením Okresního soudu v Prostějově ze dne 4. listopadu 2021 č. j. 5 C 123/2015-457 a rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 24. června 2021 č. j. 5 C 123/2015-423 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelka se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí pro tvrzené porušení svých práv na soudní ochranu a ochranu vlastnictví a porušení práva na ochranu zdraví svých žáků.

2. Z ústavní stížnosti, doručených písemností a vyžádaného soudního spisu se podává, že stěžovatelka dne 20. 2. 2015 okamžitě zrušila pracovní poměr s vedlejšími účastníky jako svými zaměstnanci, učiteli, pro porušení pracovních povinností zvlášť hrubým způsobem. Téhož dne ráno se totiž podle stěžovatelky nedostavili do vyučovacích hodin, které měli vyučovat, načež byli spolu následně zastiženi v kabinetu druhého vedlejšího účastníka při konzumaci alkoholu, odmítli se podrobit dechové zkoušce a poté opustili školu bez omluvy a souhlasu nařízených, přestože měli dále vyučovat.

3. O původně dvou samostatně vedených žalobách vedlejších účastníků rozhodoval Okresní soud v Prostějově. Jeho rozhodnutí ve věci, jednou zamítavé a jednou vyhovující, dvakrát v odvolacím řízení zrušil Krajský soud v Brně a vrátil věci okresnímu soudu k dalšímu řízení mimo jiné s tím, že je třeba se náležitě zabývat intenzitou porušení povinností zaměstnance. Okresní soud poté (po spojení věcí) konečně napadeným rozsudkem určil, že okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků je neplatné. Tento rozsudek k odvolání stěžovatelky krajský soud napadeným rozsudkem potvrdil. Podle obecných soudů bylo třeba vyjít z důvodů, jaké stěžovatelka sama vymezila v dopisech směřujících k ukončení pracovního poměru. Konzumování alkoholu se prokázalo jen u druhého vedlejšího účastníka, který se doznal. U prvního vedlejšího účastníka ze svědeckých výpovědí tehdy přítomných kolegů pouze vyplynulo, že viděli v kabinetu druhého vedlejšího účastníka ležet prázdné lahve a cítili odér alkoholu. Jejich popis opilosti prvního vedlejšího účastníka působil neurčitě.

4. Nesporné bylo, že se oba vedlejší účastníci odmítli podrobit orientační dechové zkoušce. Oba však též prokázali, že nebyli toho dne zdravotně způsobilí konat práci, a proto se nemohli dopustit porušení povinností nedostavit se do výuky; nešlo tedy o svévolné opuštění školy. Vedlejší účastníci tak porušili své povinnosti podrobit se orientační dechové zkoušce, resp. druhý vedlejší účastník též konzumovat alkohol ve škole. Je sice pravda, že pedagog by měl jít příkladem, ale žádné vytýkané jednání se neodehrálo před žáky. Šlo

o ojedinělý exces, v minulosti vůči vedlejším účastníkům nesměřovaly žádné výtky (žáků, kolegů ani rodičů). S vedlejšími účastníky dosud nebyly pracovně žádné problémy. Stěžovatelka měla možnost dát vedlejším účastníkům výpověď a za doby výpovědní lhůty zajistit některými opatřeními dodržování pracovních povinností vedlejších účastníků. Okamžité zrušení pracovního poměru je nástroj vskutku výjimečný.

5. Nejvyšší soud konečně odmítl napadeným usnesením dovolání stěžovatelky, neboť je neshledal přípustným. V důkazním řízení Nejvyšší soud neshledal žádné extrémní vady. Závěr, že nebyla prokázána konzumace alkoholu prvním vedlejším účastníkem, učinil krajský soud při hodnocení „neurčitosti" svědeckých výpovědí. Vypořádal se i se stěžovatelkou tvrzenými jednotlivostmi (šlo o kabinet druhého vedlejšího účastníka, opilost svědci hodnotili subjektivně, obecně). Soudy nižších stupňů hodnotily intenzitu porušení povinností zaměstnance v souladu s ustálenou judikaturou, podle které okamžité zrušení pracovního skutečně představuje výjimečné opatření, je nutné zkoumat okolnosti, za jakých se dechová zkouška odmítá, a zaměstnanec pod vlivem alkoholu na pracovišti neporušuje bez dalšího pracovní povinnosti zvlášť hrubým způsobem. Soudy nižších stupňů zohlednily specifické postavení pedagogů, že šlo o ojedinělý exces a že tvrzené ponechání žáků bez dozoru či údajné závadné jednání předcházející den nebylo předmětem výtek. Vyjádření žáků byla též vytvořena dodatečně.

II. Argumentace stěžovatelky

6. Stěžovatelka tvrdí, že obecné soudy při hodnocení intenzity porušení pracovních povinností nepřihlédly k funkci pedagogů, kterou vedlejší účastníci zastávali. Ti by měli být morálním vzorem. Postavení zaměstnance na pracovišti přitom je podle ustálené rozhodovací praxe Nejvyššího soudu hlediskem, které je třeba hodnotit i při porušení povinnosti podrobit se orientační dechové zkoušce na alkohol. Tím obecné soudy nerespektovaly svoji ustálenou rozhodovací praxi. Obecné soudy rovněž nepřihlédly k písemnému oznámení žáků, že již předchozího dne se vedlejší účastníci měli dopustit obdobného jednání. Je sice pravda, že stěžovatelka toto jednání vedlejším účastníkům nevytkla, avšak bylo třeba jej zohlednit. Stěžovatelka také namítá porušení zásady dvojinstančnosti, protože okresní soud bez dalšího převzal závěry krajského soudu po zrušení svých původních rozhodnutí. Nejvyšší soud se nevypořádal s předloženou otázkou v dovolání, zda odmítnutí dechové zkoušky na alkohol u pedagoga odůvodní okamžité zrušení jeho pracovního poměru.

7. V extrémním nesouladu s provedenými důkazy je podle stěžovatelky dále závěr, že první vedlejší účastník nebyl pod vlivem alkoholu. Svědci shodně vypověděli, že oba vedlejší účastníci zjevně pod vlivem alkoholu byli, že byl v kabinetu alkohol cítit a byl cítit, i když vedlejší účastníci procházeli kolem nich z kabinetu pryč. Je absurdní, že obecné soudy nezohlednily tyto svědecké výpovědi, protože byly subjektivní, ačkoli subjektivita je pojmově spjata s tímto důkazním prostředkem. První vedlejší účastník byl později dokonce pravomocně odsouzen za řízení v opilosti. Je zde tedy ucelený řetězec důkazů o opilosti prvního vedlejšího účastníka. Nepřípustné je rovněž, že obecné soudy zde vycházely ze svědecké výpovědi druhého vedlejšího účastníka z původně samostatně vedeného řízení o žalobě prvního vedlejšího účastníka.

8. Přehnaně formalistický je závěr, že stěžovatelka vedlejším účastníkům vytkla jen konzumaci alkoholu ve škole, nikoli že tehdy byli pod vlivem alkoholu, a proto tento důvod ukončení pracovního poměru nebyl prokázán. Právní jednání nelze vykládat jen gramaticky. Konečně neobstojí závěry, že vedlejší účastníci nebyli zdravotně práce schopní; z dokazování je zjevné, že vedlejší účastnicí přišli vykonávat práci, ale po incidentu si dodatečně nechali vystavit neschopenky. U prvního vedlejšího účastníka byla dokonce dočasná pracovní neschopnost později stornována. Vedlejší účastníci tím nechali žáky bez dozoru, což mohlo ohrozit jejich bezpečnost a zdraví.

III. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

9. Ústavní soud zaslal podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost Nejvyššímu soudu, krajskému soudu, okresnímu soudu a vedlejším účastníkům k vyjádření.

10. Nejvyšší soud ve vyjádření zdůraznil, že zjištěný skutkový stav nepovažoval za natolik vadný, aby k němu nebylo možné nikdy dospět při respektování základních zásad hodnocení dokazování nebo je považovat za tzv. extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními. Proto ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů vycházel, tedy že se oba vedlejší účastníci odmítli podrobit dechové zkoušce na alkohol a druhý vedlejší účastník alkohol požil, avšak pouze nepatrně. Argumentace stěžovatelky přitom vesměs spočívala na jiných verzích skutkového stavu, který nebylo proč zpochybňovat. Jinak šlo o problémy v judikatuře vyřešené. Formálnější požadavky na formulaci důvodů okamžitého zrušení pracovního poměru vyplývají ze zákona (§ 60 věta druhá zákoníku práce). Významné je též, že u vedlejších účastníků šlo o ojedinělé excesy. Napadená rozhodnutí podle Nejvyššího soudu nepovedou k větší míře tolerance alkoholu na pracovišti; jejich podstatou je, že každé tvrzené porušení povinností zaměstnancem je třeba podrobit testu intenzity. Stěžovatelka zvolila nepřiměřeně přísné opatření; mohla dát vedlejším účastníkům výpověď.

11. Krajský soud odkázal na odůvodnění napadených rozhodnutí.

12. Okresní soud ve vyjádření tvrdí, že se náležitě vypořádal se vším rozhodným. Je třeba odlišit popis vnímání okolností okolního světa svědkem od toho, jak je sám hodnotí. Svědci v nynější věci popsali rozhodné události značně neurčitě a obecně. Také okresní soud zdůrazňuje povinnost zabývat se intenzitou porušení povinností zaměstnance.

13. Vedlejší účastníci tvrdí, že argumentace stěžovatelky směřuje zejména proti hodnocení důkazů. Zdůrazňují, že odmítnutí dechové zkoušky bylo ojedinělým excesem a došlo k němu mimo přítomnost žáků či jejich rodin. Odmítnutí dechové zkoušky nemůže být důvodem pro okamžité zrušení pracovního poměru bez dalšího. První vedlejší účastník pod vlivem alkoholu nebyl; opak nebyl prokázán. Lékařskými zprávami bylo prokázáno, že vedlejší účastníci nebyli způsobilí práce již v době kontroly v kabinetu, takže práci nemohli vykonávat. Do školy se dostavili, aby za sebe nalezli náhradu.

14. Ústavní soud poté zaslal doručená vyjádření stěžovatelce k případné replice. Stěžovatelka využila svého práva k replice a uvedla, že svědci jednoznačně popsali u obou vedlejších účastníků známky požití alkoholu, včetně odéru alkoholu v kabinetu, a když vedlejší účastníci kolem svědků procházeli. Vedlejší účastnicí jako učitelé nejenže konzumovali alkohol na pracovišti, ale zejména v době, kdy měli vykonávat výuku a s tím související dozor nad žáky. Není pravda, že opilost druhého vedlejšího účastníka byla ojedinělým excesem; vždyť již předcházející den neprobíral s žáky dané učivo, byl vulgární, v podnapilém stavu a na další hodinu se nedostavil vůbec, popsali jeho žáci.

15. Stěžovatelka dále uvádí, že napadená rozhodnutí představují návod, jak se vyhnout postihu za alkohol na pracovišti. Není rozhodné, že vedlejší účastníci odmítli dechovou zkoušku mimo pozornost žáků a jejich rodin. Opilých učitelů si dobře všimli i jejich žáci, právě proto začalo vedení školy jednat. Dosavadní judikatura Nejvyššího soudu nebrání přijmout závěr, že za takové situace je legitimní okamžité zrušení pracovního poměru, neboť je možné v rámci kritérií hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance přihlédnout ke specifickému postavení učitele jako určitého morálního vzoru, že vedlejší účastníci měli mít dozor nad plnou třídou nezletilých žáků a měli je vyučovat, o své absenci nedali nikomu vědět, a že porušení svých povinností ani neřešili čestně, protože si nechali zpětně vystavit dočasnou pracovní neschopnost, což představuje jasnou snahu obejít zákon. Stěžovatelka konečně upozorňuje na překvapené a nesouhlasné reakce široké i odborné veřejnosti na výsledek sporu.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou, je včasná a přípustná. Stěžovatelka je řádně zastoupena advokátkou.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud posoudil věc z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky) a shledal, že ústavní stížnost je důvodná. Neústavnost napadených rozhodnutí shledal Ústavní soud jednak v extrémním rozporu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními závěry, dále ve svévolném výkladu a použití institutu okamžitého zrušení pracovního poměru i požadavků na povinnost zaměstnavatele uvádět důvody okamžitého zrušení pracovního poměru. Neuznání důvodů pro okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků v nynější věci je za tohoto stavu neústavním excesem.

V. A Obecná východiska

K hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnanců vyplývajících z právních předpisů k jimi vykonávané práci

18. Nynější věc se týká sporu o neplatnost okamžitého zrušení pracovního poměru daného zaměstnavatelem zaměstnanci. Judikatura Nejvyššího soudu na základě výkladu zákoníku práce dovodila, že pro okamžité zrušení pracovního poměru musí být dán nejvyšší stupeň intenzity porušení pracovních povinností zaměstnancem a že se při zjišťování intenzity porušení povinností zaměstnance hodnotí řada, zejména judikaturou dovozených kritérií.

19. Mezi kritéria k hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance judikatura obecných soudů řadí (mimo jiné): osobu zaměstnance, funkci, kterou zastává, jeho dosavadní postoj k plnění pracovních úkolů, dobu a situaci, v níž došlo k porušení pracovní povinnosti, míru zavinění zaměstnance, způsob a intenzitu porušení konkrétních povinností zaměstnance, důsledky porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele, zda svým jednáním zaměstnanec způsobil zaměstnavateli škodu apod. Uvážení soudu má reflektovat úvahu, zda lze po zaměstnavateli spravedlivě požadovat, aby u něj pracovní poměr zaměstnance nadále pokračoval (srov. např. bod 28 rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2022 sp. zn. 31 Cdo 833/2022 či bod 18 rozsudku ze dne 11. 9. 2023 sp. zn. 21 Cdo 2697/2022).

20. Zákonná úprava skončení pracovního poměru v zákoníku práce, v níž převládají normy kogentního charakteru, vychází mimo jiné z potřeby ochránit zaměstnance před případnou svévolí zaměstnavatele v podobě neodůvodněného jednostranného rozvázání pracovního poměru z jeho strany, dále z potřeby zajistit zaměstnanci stabilitu zaměstnání a v neposlední řadě z potřeby poskytnout zaměstnanci právní záruky a nástroje ochrany před (svévolným) porušováním pracovních podmínek a povinností (smluvních i zákonných) zaměstnavatelem [srov. bod 19 nálezu ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 3399/14 (N 112/77 SbNU 651)]. Zájmy zaměstnavatele jsou na druhou stranu chráněny možností za určitých, přesně zákonem vymezených okolností pracovní poměr ukončit [srov. obdobně bod 74 nálezu ze dne 23. 5. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 10/12 (N 82/85 SbNU 393; 207/2017 Sb.)].

21. Obecné soudy jsou povinny při výkladu zákonných ustanovení přihlížet k jejich smyslu a účelu. V odůvodněných případech se mohou, ba dokonce musí odchýlit i od doslovného jazykového znění (srov. např. bod 44 nálezu ze dne 7. 2. 2024 sp. zn. II. ÚS 1578/21 či nález ze dne 6. 1. 2025 sp. zn. I. ÚS 1937/24). Nyní byly obecné soudy povinny přihlížet jak k ochraně zaměstnance, jehož postavení požívá zvláštní zákonné ochrany, ale i k oprávněným zájmům zaměstnavatele. Tomu v obecné rovině přístup ustáleně zastávaný

Nejvyšším soudem odpovídá, protože umožňuje v každé věci s ohledem na předestřená kritéria dotčené zájmy vzájemně poměřovat.

22. Východiska pro konkrétní vymezení relativně neurčité hypotézy právní normy obsažené v ustanovení § 55 odst. 1 písm. b) zákoníku práce zakládající oprávnění zaměstnavatele se zaměstnancem okamžitě zrušit pracovní poměr Ústavní soud nemá ze své pozice důvod zpochybňovat. Stěžovatelka ostatně v ústavní stížnosti proti těmto obecným východiskům nic nenamítá.

K povinnosti formulovat důvod okamžitého zrušení pracovního poměru

23. V dosavadním řízení se prokazovalo, zda jsou naplněny důvody okamžitého zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků, jak je vymezila stěžovatelka, tedy mimo jiné konzumaci alkoholu na pracovišti, nevykonávání přidělené práce a následné svévolné opuštění pracoviště v pracovní době. Stěžejní pro nynější věc je proto také rozsah povinnosti konkrétně formulovat důvody rozvázání pracovního poměru zaměstnavatelem; obecné soudy totiž svá rozhodnutí založily mimo jiné na závěru, že k některým okolnostem tvrzeným stěžovatelkou nelze přihlížet, protože je neučinila důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru.

24. Podle § 60 zákoníku práce musí zaměstnavatel (i zaměstnanec) v okamžitém zrušení pracovního poměru skutkově vymezit jeho důvod tak, aby jej nebylo možno zaměnit s jiným. Uvedený důvod nesmí být dodatečně měněn.

25. Nejvyšší soud ve své judikatuře dovodil, že důvod zrušení pracovního poměru musí být v písemném okamžitém zrušení pracovního poměru uveden tak, aby bylo zřejmé, jaké jsou skutečné příčiny, které vedou druhého účastníka pracovního poměru k tomu, že rozvazuje pracovní poměr, aby nevznikaly pochybnosti o tom, co chtěl účastník projevit, tj. který zákonný důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uplatňuje, a aby bylo zajištěno, že uplatněný důvod nebude možné dodatečně měnit. Ke splnění hmotněprávní podmínky platného okamžitého zrušení pracovního poměru je tedy třeba, aby důvod okamžitého zrušení pracovního poměru byl určitým způsobem konkretizován uvedením skutečností, v nichž účastník spatřuje naplnění zákonného důvodu tak, aby nemohly vzniknout pochybnosti, ze kterého důvodu se pracovní poměr okamžitě ruší. Skutečnosti, které byly důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru, není potřebné rozvádět do všech podrobností, neboť pro neurčitost nebo nesrozumitelnost projevu vůle je okamžité zrušení pracovního poměru neplatné jen tehdy, nebylo-li by možné ani výkladem projevu vůle zjistit, proč byl pracovní poměr okamžitě zrušen (rozsudek ze dne 7. 12. 2011 sp. zn. 21 Cdo 4030/2010 či ze dne 18. 11. 2014 sp. zn. 21 Cdo 3572/2013).

26. Také povinnost vyplývající z § 60 zákoníku práce je podle Ústavního soudu třeba vykládat s přihlédnutím k zásadám pracovněprávních vztahů a smyslu a účelu právní úpravy. Smyslem a účelem povinnosti v okamžitém zrušení pracovního poměru skutkově vymezit jeho důvod je (je-li dáno zaměstnavatelem) ochránit zaměstnance před jeho svévolnými, dodatečnými změnami ze strany zaměstnavatele, poskytnout zaměstnanci vědomost o skutečných příčinách rozvázání pracovního poměru, aby nedošlo k záměně s jinými zákonnými důvody, a dát mu tak možnost efektivně naplnit jeho právo bránit se před soudem. Podle Ústavního soudu tedy musí být důvody okamžitého zrušení pracovního poměru přezkoumatelné a nezaměnitelné. Naopak neodpovídá smyslu a účelu právní úpravy, opírá-li se rozhodnutí soudu o nesplnění povinnosti podle § 60 zákoníku práce tam, kde to není vůči smyslu a účelu zákona nezbytné.

27. Svévolným bude takový výklad povinnosti podle § 60 zákoníku práce, který bude kupříkladu hájit neurčité vymezení důvodů pro okamžité zrušení pracovního poměru, čímž se zaměstnanci znemožní či ztíží hájit svá práva před soudem. Současně bude svévolným výklad, který bude klást na formulaci důvodů rozvázání pracovního poměru vůči

zaměstnavateli požadavky, které v okolnostech věci nemají ve vztahu ke smyslu a účelu právní úpravy žádné rozumné opodstatnění. Takové výkladové varianty nebude možné jako projev svévole z hlediska ústavního pořádku akceptovat (srov. např. nález ze dne 12. 12. 2023 sp. zn. IV. ÚS 1467/22 či ze dne 22. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2050/24).

28. Výklad § 60 zákoníku práce má podle Ústavního soudu také své konkrétní důsledky právě u následného hodnocení intenzity porušení pracovních povinností zaměstnancem při okamžitém zrušení pracovního poměru zaměstnavatelem. Z doslovného jazykového znění ani smyslu a účelu § 60 zákoníku práce nevyplývá povinnost rozvádět důvody okamžitého zrušení pracovního poměru do všech podrobností (srov. judikaturu Nejvyššího soudu odkazovanou shora). Tím spíše nemůže být povinností zaměstnavatele v okamžitém zrušení předem písemně formulovat a hodnotit všechna kritéria, která považuje v eventuálním soudním sporu za rozhodná z hlediska intenzity porušení povinností zaměstnance. Nic takového zákon nestanoví výslovně a nelze to dovodit ani ze smyslu a účelu právní úpravy.

29. Je žádoucí, aby zaměstnavatel úvahu o přiměřenosti ukončení pracovního poměru se zaměstnancem z určitého důvodu a určitým způsobem učinil vždy dříve, než k okamžitému zrušení pracovního poměru přistoupí, tedy zejména aby zvážil, zda není namístě opatření mírnější. Podobné úvahy však není třeba zaznamenat písemně a předem. Opačný požadavek zjevně odporuje zákonu. Jde nad rámec toho, co je pro naplnění smyslu a účelu zákona nezbytné, a klade na zaměstnavatele nepřiměřené požadavky bez rozumného opodstatnění; takový výklad je ústavně nepřípustným projevem svévole.

30. S rozsahem povinnosti zaměstnavatele podle § 60 zákoníku práce nutně souvisí rozsah dokazování v řízení o sporu o platnost okamžitého zrušení pracovního poměru. Obecný soud nemůže odmítnout zohlednit zaměstnavatelem tvrzené okolnosti směřující k prokázání vyššího stupně intenzity porušení povinností zaměstnance jen proto, že je konkrétně písemně nezaznamenal v právním jednání směřujícím k rozvázání pracovního poměru. Zákoník práce směřuje své požadavky jen k důvodům okamžitého zrušení pracovního poměru, nikoli k podrobnému vylíčení všech rozhodných okolností věci, které má soud při hodnocení platnosti právního jednání zohlednit. Nemění-li zaměstnavatel dodatečně důvody okamžitého zrušení pracovního poměru v rozporu s § 60 větou druhou zákoníku práce nebo neodůvodní-li opačný závěr jiný zákonem chráněný zájem, jdou takové požadavky mimo meze zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

K tzv. extrémnímu nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními zjištěními

31. Stěžovatelka konečně namítá, že závěr o neprokázání opilosti prvního vedlejšího účastníka je v extrémním rozporu s provedeným dokazováním.

32. Obecně platí, že do hodnocení důkazů obecným soudem Ústavnímu soudu nepřísluší zasahovat, a to ani tehdy, pokud by se s ním neztotožňoval. Do hodnocení důkazů ovšem zasáhne tehdy, nastal-li v dané věci extrémní rozpor mezi zjištěným skutkovým stavem a vyvozenými skutkovými či právními závěry; tehdy bude zásah Ústavního soudu odůvodněn, neboť takové rozhodnutí je třeba považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod [srov. např. nálezy ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257), ze dne 7. 5. 2025 sp. zn. III. ÚS 2645/24 či ze dne 30. 7. 2025 sp. zn. II. ÚS 1030/25].

33. Za „extrémní rozpor“ judikatura Ústavního soudu považuje zejména situace, kdy učiněná skutková a právní zjištění postrádají logickou souvislost s provedeným dokazováním [srov. bod 21 nálezu ze dne 18. 7. 2017 sp. zn. III. ÚS 594/17 (N 130/86 SbNU 223)], nejčastěji nepřihlédnutím k určitých skutečnostem, které z provedeného dokazování bezpochyby vyplývají a soud k nim přihlédnout měl [srov. bod 21 nálezu ze dne 25. 2. 2016 sp. zn. IV. ÚS 3973/13 (N 36/80 SbNU 457) či bod 13 nálezu ze dne 13. 11. 2018 sp. zn. I. ÚS 1491/17 (N 185/91 SbNU 297)], nebo jestliže z odůvodnění soudního rozhodnutí

nevyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé [srov. bod 27 nálezu ze dne 9. 2. 2016 sp. zn. II. ÚS 312/15 (N 28/80 SbNU 375)]. Jde o případy natolik nerozumných závěrů o skutkovém stavu či skutkových subsumpcí, že je již nelze akceptovat z hlediska mezí nezávislého soudního rozhodování a zásady volného hodnocení důkazů či se jeví jako nespravedlivé.

V. B Aplikace obecných východisek v nynější věci

34. Podle obecných soudů bylo důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků, že:

a) konzumovali alkohol v pracovní době na pracovišti,

b) se odmítli podrobit dechové zkoušce na alkohol,

c) nevykonávali přidělenou práci a v pracovní době svévolně opustili pracoviště.

35. Obecné soud pak vzaly za prokázané (mimo jiné), že:

a) První vedlejší účastník neodučil hodinu, kterou měl vyučovat, nacházel se spolu s druhým vedlejším účastníkem v kabinetu, ve kterém byl cítit alkohol a kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu, odmítl dechovou zkoušku na alkohol a poté budovu školy opustil. Teprve poté volal svému ošetřujícímu lékaři a teprve poté mu byla vystavena pracovní neschopnost.

b) Druhý vedlejší účastník neodučil hodinu, kterou měl vyučovat, odmítl se na výzvu podrobit dechové zkoušce poté, co se nacházel ve svém kabinetu s prvním vedlejším účastníkem, a přiznal, že konzumoval alkohol. Následně se vzdálil z budovy školy, navštívil lékaře a nechal si vystavit pracovní neschopnost.

36. Za tohoto zjištěného skutkového stavu obecné soudy uzavřely, že:

a) První vedlejší účastník se dopustil jen porušení povinnosti podrobit se dechové zkoušce na alkohol [§ 106 odst. 4 písm. i) zákoníku práce]. Konzumace alkoholu na pracovišti nebyla prokázána. Stěžovatelka jako důvod pro okamžité zrušení pracovního poměru uvedla konzumaci alkoholu, nikoli že vedlejší účastníci byli pod vlivem alkoholu. Vedlejší účastník nemohl svévolně opustit pracoviště, protože byl ten den práce neschopný. Nešlo o hrubé porušení povinností zaměstnance, protože šlo o ojedinělý exces a stalo se tak mimo pozornost žáků a jejich rodin. Nebylo možné přihlížet k tomu, že nechal žáky bez dozoru, protože to nebylo důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru. Vedení školy rovněž žáky bez dozoru poté neřešilo.

b) Druhý vedlejší účastník porušil povinnost zaměstnance podrobit se dechové zkoušce na alkohol [§ 106 odst. 4 písm. i) zákoníku práce] a zákaz konzumovat alkohol v budově školy [§ 106 odst. 4 písm. e) téhož zákona]. Nešlo však o hrubé porušení povinností zaměstnance, ale o ojedinělý exces. Nebylo možné přihlížet k tvrzením žáků o opilosti a vulgaritách předchozího dne, ani že žáci zůstali bez dozoru, protože to nebylo důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru. Vedení školy rovněž žáky bez dozoru poté neřešilo.

37. Ústavní soud za takového zjištěného skutkového stavu a stavu dokazování považuje rozhodnutí soudů o intenzitě porušení povinností zaměstnance za natolik nerozumné a odtržené od reality mezilidských a pracovněprávních vztahů, že ze své pozice ochrany ústavnosti musel zasáhnout, jelikož zjistil zřejmý exces. Výtky Ústavního soudu směřují proti hodnocení důkazů a právnímu hodnocení zjištěného skutkového stavu.

K hodnocení důkazů k opilosti prvního vedlejšího účastníka

38. Prvotní výtka Ústavního soudu směřuje k hodnocení svědeckých výpovědí ohledně požívání alkoholických nápojů a opilosti prvního vedlejšího účastníka, které odporuje zásadám hodnocení důkazů v ústavně neúnosné míře. Právě zde Ústavní soud shledává extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými a právními zjištěními.

39. Obecné soudy vycházely při zjišťování, zda byl první vedlejší účastník pod vlivem alkoholu či že alkohol konzumoval v budově školy, zejména ze svědeckých výpovědí přítomných zaměstnanců školy, kteří vedlejší účastníky „načapali“ v zamčeném kabinetu, kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu. Jde o důkazy nepřímé. Jediný přímý důkaz o konzumaci alkoholu v dané době by mohl představovat snad jen výsledek dechové zkoušky na alkohol či odborného lékařského vyšetření na alkohol v krvi. Dechovou zkoušku však první vedlejší účastník odmítl. Již to samo o sobě měly obecné soudy při hodnocení důkazů zohlednit; vedlejší účastník totiž odmítnutím dechové zkoušky sám vytvořil podmínky pro obtížnější prokazování, že konzumoval alkohol. Musel vědět, že alkohol na pracovišti představuje problém, tím spíše, jde-li o vysokoškolsky vzdělaného pedagoga. Obecné soudy ve svých rozhodnutích nenaznačily, jak by tedy měla být opilost prvního vedlejšího účastníka prokázána – v situaci, kdy neumožnil provedení dechové zkoušky a nikdo jiný u tvrzené konzumace alkoholu nebyl přítomen – s výjimkou druhého vedlejšího účastníka, který je na výsledku sporu silně zainteresován. Vytvoří-li účastník budoucího sporného soudního řízení účelově a svým chováním takovou situaci, že se druhá strana sporu ocitne v „procesní pasti“ a důkazní nouzi, jde zásadně o chování, k němuž je povinen soud přihlédnout v neprospěch tohoto účastníka – nikoliv naopak, jak učinily obecné soudy.

40. Byť tedy svědecké výpovědi představují důkazy nepřímé, je třeba akceptovat fakt, že v dané věci ve vztahu k požívání alkoholu a opilosti prvního vedlejšího účastníka šlo o důkazy, které bylo třeba podrobně a pečlivě zhodnotit. To mohl změnit sám první vedlejší účastník podstoupením dechové zkoušky, která objektivně nepředstavuje žádné významné omezení. Za očividně chybný považuje Ústavní soud závěr obecných soudů, že popis opilosti obou vedlejších účastníků byl neurčitý a působil subjektivně. Subjektivita vnímání vnějšího světa je pojmovým znakem svědecké výpovědi; každý svědek bude líčit dané události tak, jak si je pamatuje, byť jeho popis skutečně nemusí do všech podrobností odpovídat tomu, jak se věci udály. To však neznamená, že si svědek všechno vymýšlí.

41. Povinností soudu je při hodnocení svědeckých výpovědí posoudit jejich věrohodnost, a to s ohledem na další ve věci provedené důkazy. Nic nebrání obecným soudům učinit závěr, že výpověď svědků o opilosti prvního vedlejšího účastníka není věrohodná, ovšem musí pro to přednést věcné důvody opřené především o další provedené důkazy, které však v nynější věci ve své vzájemné souvislosti podporují závěr, že vedlejší účastníci byli pod vlivem alkoholu nebo že alkohol konzumovali. Ústavní soud v nynější věci považuje za klíčové, že:

a) Celkem čtyři svědci shodně popsali opilost obou vedlejších účastníků (č. l. 354, 376, 383 a 391 soudního spisu). Druhý vedlejší účastník se ke konzumaci alkoholu přiznal. Vnímání stavu vedlejších účastníků svědky tedy nemohlo být v rozporu s realitou.

b) Obecné soudy opřely svůj závěr o neprokázání konzumace alkoholu u prvního vedlejšího účastníka také o výpověď druhého vedlejšího účastníka učiněnou ve dříve samostatně vedeném řízení o žalobě prvního vedlejšího účastníka. Nevypořádaly se se zjevnou nevěrohodností tohoto tvrzení; vedlejší účastníci měli evidentně dobré vztahy a je logické, že druhý vedlejší účastník měl zájem na co nejpříznivějším výsledku řízení ve věci prvního vedlejšího účastníka, protože obě samostatně vedené věci spolu bezprostředně souvisely. Není tedy přesvědčivé, proč druhému vedlejšímu účastníkovi soudy, aniž by to přesvědčivě vyložily, uvěřily, zatímco dalším svědkům nikoli. Je třeba zohlednit i to, že účastnický výslech podle § 131 o. s. ř. je vždy důkazem podpůrným – s nízkou vypovídací hodnotou, právě pro subjektivní vnímání sporu účastníkem a jeho zájmy na výsledku řízení.

c) Odepření dechové zkoušky a důvody pro to mohou samy o sobě představovat podpůrný argument, že první vedlejší účastník byl pod vlivem alkoholu. Nejde přitom o uplatnění fikce (jako právní skutečnost, která se neprokazuje) podle § 20 odst. 2 věty druhé

zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, nýbrž důsledek hodnocení důkazů. Týž zákon nebrání hodnocení všech okolností věci; zákon nehledí na odmítnutí dechové zkoušky tak, že osoba pod vlivem alkoholu není. Uvedený argument u hodnocení důkazů ze své logické podstaty nelze použít.

d) Při hodnocení důkazů podle Ústavního soudu nelze ani přehlédnout, že vedlejší účastníky v době, kdy měli vyučovat, „načapali“ v zamčeném kabinetu, kde se nacházely prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu.

e) Také ke kartě řidičů bylo možné přihlédnout jako k nepřímému důkazu. Může jít o legitimní důkaz, že první vedlejší účastník má nebo měl vážný problém s alkoholem. Lze k němu přihlédnout také u hodnocení, co vedlo zaměstnavatele k výzvě na dechovou zkoušku a proč první vedlejší účastník dechovou zkoušku odmítl.

42. Přestože uvedené skutečnosti očividně svědčí ve prospěch závěru o požívání alkoholických nápojů a opilosti prvního vedlejšího účastníka, obecné soudy se s nimi logicky a přezkoumatelně nevypořádaly. Uvedené neznamená, že Ústavní soud přikazuje obecným soudům v novém řízení učinit na základě dosavadního dokazování závěr o opilosti prvního vedlejšího účastníka, nebo že alkohol konzumoval. S uvedenými skutečnostmi se však musí obecné soudy náležitě při hodnocení důkazů vypořádat, a to jak jednotlivě, tak i vlastní ucelenou argumentací věcně reagující na podstatu zmíněných skutečností vyplývajících z dokazování, jakož i případných protiargumentů. Tyto atributy napadeným rozhodnutím doposud chybí. Obecné soudy tak při hodnocení důkazů v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práva a svobod nepřihlédly ke všem skutečnostem, které z provedeného dokazování bezpochyby vyplývaly, přestože k nim přihlédnout měly.

Svévole při výkladu a použití povinností podle § 60 zákoníku práce k formulaci důvodů okamžitého zrušení pracovního poměru

43. Další pochybení obecných soudů v nynější věci Ústavní soud spatřuje ve svévolném výkladu a použití § 60 zákoníku práce v kontextu hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance při okamžitém zrušení pracovního poměru. Z uvedeného ustanovení obecné soudy dovodily, že nelze přihlížet k tvrzením stěžovatelky o dřívějších problémech s vedlejšími účastníky a ponechání žáků bez dozoru, protože je neučinila důvodem okamžitého zrušení.

44. Těchto okolností se však stěžovatelka nedovolávala jako důvodu pro okamžité zrušení pracovního poměru vedlejších účastníků; tvrdila je jako hlediska, ke kterým měly soudy přihlédnout při hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance ve smyslu ustálené judikatury a v duchu klíčové zásady volného hodnocení důkazů, podle níž je soud povinen hodnotit důkazy i „v souvislostech“. Podstatu důvodů ukončení pracovního poměru tím stěžovatelka dodatečně neměnila.

45. S uvedenými pochybeními při výkladu a použití zákoníku práce souvisí, že obecné soudy se nutně nemohly náležitě vypořádat s podstatou argumentace stěžovatelky, která poukazovala na řadu relevantních okolností opodstatňujících vyšší intenzitu porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců. Za této situace bez dalšího neobstojí závěr obecných soudů, že vytýkané jednání je omluvitelným ojedinělým excesem druhého vedlejšího účastníka (jako kritérium dosavadního postoje k plnění pracovních úkolů) ani že není rozhodné, že vedlejší účastníci nechali žáky bez dozoru (jako kritéria doby a situace, v níž došlo k porušení pracovní povinnosti, a důsledků porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele). Obecné soudy použily neregulérní důvod pro to, aby k těmto okolnostem nepřihlédly. Tyto okolnosti tedy bezdůvodně a v důsledku svévolného výkladu zákona zůstaly stranou pozornosti obecných soudů.

46. Stejně tak Ústavní soud neakceptuje výklad § 60 zákoníku práce, že se měla prokazovat výhradně konzumace alkoholu ve škole, a nikoli že byli vedlejší účastníci pod

vlivem alkoholu. Pokud byli vedlejší účastníci pod vlivem alkoholu, nelze za daných okolností činit stěžovatelku odpovědnou za to, že jako důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uvedla pouze „konzumaci alkoholu ve škole“; takový výklad je třeba považovat za svévolný a přehnaně formalistický. S jistou nadsázkou řečeno – logikou naznačenou obecnými soudy by nebylo postižitelné, kdyby zaměstnanec vypil půl litru tvrdého alkoholu před vrátnicí školy a poté do ní vstoupil, ale pouze tehdy, když by stejné množství alkoholu vypil až po průchodu vrátnicí – v budově školy.

47. Z hlediska porušení povinností zaměstnance sice skutečně může jít v obecné rovině o situace odlišné. Tomu nasvědčuje i znění § 106 odst. 4 písm. e) zákoníku práce, který uvádí tyto povinnosti samostatně („zaměstnanec je povinen nepožívat alkoholické nápoje … na pracovištích zaměstnavatele a v pracovní době i mimo tato pracoviště, nevstupovat pod jejich vlivem na pracoviště zaměstnavatele …“). Současně ovšem zákon obě povinnosti řadí pod totožné ustanovení. To naopak značí, že tyto povinnosti spolu souvisí a v praxi se budou často překrývat; není tedy důvodu je v posuzované věci tak striktně odlišovat.

48. Důsledné odlišování těchto povinností podle Ústavního soudu by mohlo mít svůj význam jen tam, kde to lze dovodit ze smyslu a účelu zákona, což zde představuje zejména ochrana zaměstnance před svévolnými dodatečnými změnami důvodu ukončení pracovního poměru zaměstnavatelem. Lze si představit situace, kdy bude u obou odlišných povinností relevantní rozdíl pro hodnocení intenzity jejich porušení. Kupříkladu nachází-li se zaměstnanec v práci ráno pod vlivem nepatrného množství alkoholu z předchozího dne jako tzv. zbytkového alkoholu, nebo naopak jestliže zaměstnavatel přistihne zaměstnance při pití vodky z lahve při výkonu práce. Mezi těmito situacemi existuje z hlediska právně relevantních skutečností zřetelný rozdíl; je legitimní, že každá opodstatní jiné následky. To však není dáno pokaždé.

49. V nynější věci žádný relevantní rozdíl u těchto dvou povinností není. Prokázalo-li by se, že vedlejší účastnici byli pod vlivem alkoholu kolem desáté hodiny dopoledne, nezbývá již moc myslitelných variant, kde a kdy alkohol předtím konzumovali, zvláště když se v kabinetě dne 20. 2. 2015, kde byli vedlejší účastníci přistiženi, nacházely prázdné a částečně naplněné láhve od alkoholu. Současně jestliže by byli opilí a nepodrobili-li se dechové zkoušce, tím spíše by se zvyšovala intenzita porušení povinností zaměstnance. Vedlejším účastníkům totiž muselo být zřejmé, že pozitivním testem na alkohol vážně ohrozí své zaměstnání. Každému je jasné, že alkohol na pracovišti představuje v pracovněprávních vztazích problém; tím více to platí u učitelů v době, kdy mají v dopoledních hodinách provádět výuku nezletilých žáků ve škole. Vždy platilo a platit bude, že učitel je u žáků považován za autoritu, která určuje, co je morální, a co již nikoliv, je pro ně osobou, která se významně podílí na formování osobnosti mladých lidí, kteří v budoucnu budou (nejen) účastníky pracovněprávních vztahů (viz následující kapitolu). Nejsou zde také žádné okolnosti nasvědčující snahám stěžovatelky jakkoli dodatečně měnit důvod okamžitého zrušení pracovního poměru. Jde po celou dobu o ten stejný incident. Stav opilosti vedlejších účastníků musí být v nynější věci relevantní, protože podstatou věci je alkohol na pracovišti.

50. Odlišení dvou typových situací „být pod vlivem alkoholu“ a „konzumovat alkoholické nápoje“ tedy nemá v nynější věci žádné opodstatnění. Rozdílná kvalifikace nijak nemění pohled na celý incident, a proto není rozumný důvod, proč by obecné soudy nemohly přihlédnout k případné opilosti vedlejších účastníků. Opačný závěr též představuje svévolný výklad a použití § 60 zákoníku práce.

51. Nepřihlédly-li proto obecné soudy k okolnostem tvrzeným stěžovatelkou v souvislosti s kritérii hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance s odkazem na to, že je stěžovatelka neučinila důvodem okamžitého zrušení pracovního poměru, a nepřihlížely-li k tvrzením o opilosti vedlejších účastníků, dopustily se svévole při výkladu a aplikaci zákona. Stěžovatelce přičítají nesplnění povinnosti, která ze zákona nevyplývá; jestliže jako

důvod okamžitého zrušení pracovního poměru uvedla „konzumaci alkoholu ve škole“, je logickým důvodem i ovlivnění chování vedlejších účastníků požitým alkoholem a také jejich případná opilost.

Nezohlednění kontextu věci: funkce pedagoga, důvody odmítnutí dechové zkoušky a vyhrocenost situace

52. Poslední ústavně relevantní pochybení Ústavní soud spatřuje v hodnocení intenzity porušení povinnosti podrobit se dechové zkoušce na alkohol. Obecné soudy ignorovaly kontext, ve kterém se celá událost odehrála. Ústavní soud souhlasí s přístupem, který zastává judikatura obecných soudů, že porušení typové povinnosti zaměstnance zpravidla nemůže být považováno za důvod k okamžitému zrušení pracovního poměru bez dalšího (tedy ani požití alkoholu na pracovišti či odmítnutí dechové zkoušky, srov. též rozsudek ze dne 19. 12. 2016 sp. zn. 21 Cdo 4733/2015; k opačnému závěru však Nejvyšší soud dospěl kupříkladu u útoku na majetek zaměstnavatele, srov. rozsudek ze dne 17. 10. 2012 sp. zn. 21 Cdo 2596/2011). V nynější věci však hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance Ústavní soud považuje za neobhajitelné.

53. V prvé řadě zde obecné soudy skutečně opomněly hledisko funkce, kterou vedlejší účastnicí zastávali. A to bez ohledu na to, že je v kabinetu načapali jiní zaměstnanci školy mimo přítomnost žáků. Tato skutečnost nemůže být rozhodující sama o sobě. Kromě toho, sami žáci upozornili podle všeho vedení školy, že vedlejší účastníci neučí hodinu. Že se tedy celý incident odehrál mimo pozornost žáků, z dosavadních zjištění nevyplývá, zvláště když z písemného oznámení žáků (byť učiněného dodatečně) vyplývá, že již předchozího dne se vedlejší účastníci měli dopustit obdobného jednání; to je třeba také v tomto směru hodnotit.

54. Je též legitimní, že vůči pedagogům, kteří jsou ve společnosti chápáni jako určité vzory, se očekává vyšší míra mravní integrity a důstojnosti vzhledem ke společenské funkci, kterou zastávají. Obdobné zvýšené požadavky na mravní integritu a důstojnost zastávaných funkcí společnost vyžaduje kupříkladu u soudců, státních zástupců, úředníků, advokátů či policistů, zkrátka u všech společenských funkcí, které v demokratické společnosti disponují autoritou. Ta samozřejmě není spojena jen s mocí, kterou jim svěřují právo či jiné normativní systémy, ale také s jejich chováním, důstojným výkonem funkce nebo přístupem k plnění povinností. Zajisté lze přihlédnout k tomu, že k narušení důstojnosti funkce došlo mimo pozornost veřejnosti (původně „za zavřenými dveřmi školy“), avšak taková okolnost nemůže být rozhodující bez dalšího.

55. Základní otázkou tedy mělo pro obecné soudy být: z jakého důvodu a za jakých okolností učitel v deset hodin dopoledne neučí hodinu, je zamčený v kabinetu, kde se po otevření nacházejí prázdné i částečně naplněné lahve od alkoholu, a následně odmítne dechovou zkoušku na alkohol?

56. Důvodů odmítnutí dechové zkoušky může být samozřejmě více a mohou být více či méně legitimní. Také zde je ovšem třeba přihlédnout k funkci pedagoga, kterou vedlejší účastnící zastávali. Na vysvětlenou lze v obdobném kontextu odkázat na rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jako kárného soudu ze dne 14. 6. 2011 č. j. 12 Ksz 6/2010-138, který u odmítnutí dechové zkoušky státní zástupkyní hodnotil okolnosti, které výzvě podrobit se dechové zkoušce předcházely, oprávněnost výzvy nadřízeného, jakož i důvody, které státní zástupkyni k odmítnutí dechové zkoušky vedly. Tyto logicky relevantní okolnosti obecné soudy v nynější věci nehodnotily.

57. Jinak řečeno; je velmi málo omluvitelných důvodů, proč by učitel v deset hodin dopoledne mohl v takové konkrétní situaci odmítnout dechovou zkoušku na alkohol. Obecné soudy neoperovaly s důvodem žádným a není ani patrné, že by vedlejší účastníci nějaké věrohodné, legitimní, omluvitelné důvody v době odmítnutí přednesli. Funkci pedagoga, který má jít svým přístupem k plnění svých povinností a výkonem své funkce příkladem, obecné

soudy bagatelizovaly. Ke znakům dobře fungujícího právního státu patří i to, že „pan učitel“ při výkonu své práce ovlivňuje vnímání svých žáků o tom, co je mravné, a co nikoliv, jaké jsou hranice ekvity a slušného chování ve společnosti. Ovlivňuje charakter a osobnost žáků jako budoucích zaměstnanců (včetně pedagogů či vychovatelů) nebo zaměstnavatelů. O to přísnější musí být požadavky na chování pedagogů – ve vztahu k plnění jejich pracovních povinností a společenskému působení.

58. Ústavní soud nemá důvod zpochybňovat, že se při odmítnutí dechové zkoušky neuplatní fikce přítomnosti alkoholu v těle (§ 20 odst. 2 věta druhá zákona č. 65/2017 Sb.). O to však nejde, jak bylo popsáno shora. Obecné soudy nevzaly v úvahu, že vedlejší účastníci v okamžiku odmítnutí a v bezprostřední souvislosti s ním nepředložili žádné vysvětlení odmítnutí dechové zkoušky. Nezohlednily ani postoj vedlejších účastníků k celému incidentu, který očividně neodpovídá funkci pedagogů, kterou zastávali. Vedlejší účastníci se nedostavili do výuky, nedali nikomu vědět, že učit nebudou, a v kabinetu se zamkli. Poté, co byli „načapáni“, odešli z budovy školy, aniž se snažili situaci jakkoli vysvětlit. Sám druhý vedlejší účastník vypověděl, že první vedlejší účastník „odepřel dýchání, zvedl se ze židle a odešel“, a sám druhý vedlejší účastník posléze téměř bez dalšího odešel také (viz č. l. 232 soudního spisu). První vedlejší účastník, který tvrdí, že nepil, si nechal vystavit pracovní neschopnost bezprostředně poté, oba si ji nechali vystavit dodatečně.

59. Obecné soudy se také nevypořádaly s tím, že incident působí ze strany vedlejších účastníků vyhroceně. Není patrné, zda vedlejší účastníci svůj záměr nedostavit se do výuky pro „svůj tvrzený zdravotní stav“ jakkoli předem komunikovali nebo se v průběhu incidentu či po něm snažili situaci nějak urovnat nebo své jednání vysvětlit. Jakýkoli náznak rozumné komunikace chybí i bezprostředně po události, kdy oba vedlejší účastníci podle všeho bez dalšího vysvětlování odjeli pryč. Tyto okolnosti lze přitom bezpochyby podřadit pod kritéria doby a situace, v níž došlo k porušení pracovní povinnosti, a důsledků porušení uvedených povinností pro zaměstnavatele, jak se dlouhodobě judikuje.

60. Vyhrocený průběh incidentu zde také odporuje závěrům, že šlo o omluvitelný ojedinělý exces, který si Ústavní soud v kontextu odmítnutí dechové zkoušky či konzumace alkoholu představuje skutečně jinak. Kupříkladu že by si vedlejší účastníci dali pivo či jednu skleničku vína v rámci pracovního oběda, a poté „normálně“ vykonávali svou práci, nebo by nastala určitá ojedinělá událost v jejich životě, ať již radostná, či neveselá, která by takovému selhání dala jiný rozměr; zkrátka za existence nějakého omluvitelného, legitimního důvodu. Tím spíše o ojedinělém excesu nevypovídá (přiznaná) konzumace alkoholu v dopoledních hodinách (u druhého vedlejšího účastníka; kdo a proč pije v deset hodin dopoledne?) ani odmítnutí dechové zkoušky za takto vyhrocených okolností. Omluvitelnou ojedinělost jednání vedlejších účastníků zpochybňují také zjištění, že oba vedlejší účastníci měli patrně dlouhodobější a vážný problém s alkoholem, o kterém se vědělo i mezi žáky. To též značně oslabuje argumentaci obecných soudů, že tehdy postačovalo s vedlejšími účastníky rozvázat pracovní poměr výpovědí.

61. Obecné soudy samozřejmě musí přihlédnout k dosavadnímu plnění pracovních povinností vedlejších účastníků, ovšem v nynější věci skutečně nemůže jít s ohledem na vyhrocenost celé situace o rozhodující kritérium.

62. Uvěří-li soudy tomu, že vedlejší účastnici nebyli pro svůj tehdejší zdravotní stav práce schopní, budiž; nelze však přehlédnout, že normální je, když v případě zdravotních problémů zaměstnanec tuto skutečnost sdělí některému odpovědnému vedoucímu pracovníku zaměstnavatele a jde k lékaři, a nikoli, že nikomu nic nesdělí, jde do kabinetu plného lahví s alkoholem a zde se s dalším kolegou zamkne; po otevření se schovává, přítomnému vedoucímu zaměstnanci ohledně své zdravotní indispozice nic nesdělí, posléze bez vysvětlení opustí školu a teprve až poté si nechá dodatečně vystavit pracovní neschopnost. Přístup vedlejších účastníků k celému incidentu a k jejich povinnostem zejména vůči výzvě

k dechové zkoušce ovšem již sám o sobě neodpovídá tomu, jak by se měl pedagog chovat, a to bez ohledu na to, zda nakonec byli vedlejší účastníci práce neschopní, či nikoli. Nikdo z nich nevysvětlil, z jakého důvodu nekomunikovali s vedením školy ohledně svého zdravotního stavu dříve. Přitom sami nyní tvrdí, že se do školy dostavili, aby za sebe našli náhradu. Tomu však nekoresponduje, že se spolu zamkli v kabinetu (podle tvrzení stěžovatelky i svědků, která nebyla vyvrácena). I v této fázi by se snad dal postoj vedlejších účastníků rozumně vysvětlit. Nic takového se ovšem nestalo.

63. Obecné soudy tedy nepřihlédly k celkovému kontextu věci. Jejich hodnocení je libovolné, nerozumné a opomíjí obecné požadavky na funkci pedagoga, který má jít svým žákům příkladem a musí svým povinnostem čelit opravdově a důstojně. Pro odmítnutí dechové zkoušky musí mít pedagog tím spíše legitimní, omluvitelné důvody. V nynější věci však obecné soudy s žádným takovým důvodem neoperovaly, čímž jejich hodnocení intenzity porušení povinností zaměstnance ztrácí na jakémkoli rozumném podkladu, který by Ústavní soud mohl akceptovat.

VI. Závěr

64. Obecné soudy tedy zatížily svá rozhodnutí tzv. extrémním rozporem provedeného dokazování s jejich skutkovými zjištěními, v okolnostech daného případu svévolně vyložily a aplikovaly § 60 zákoníku práce a v důsledku toho se nevypořádaly se všemi okolnostmi rozhodnými pro zhodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců. Postup obecných soudů při skutkovém a právním hodnocení věci byl natolik vadný, že porušuje základní požadavky čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

65. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a zrušil rozhodnutí napadená ústavní stížností [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

66. Obecné soudy se v dalším řízení zaměří na:

a) předložení věcných argumentů založených na provedených důkazech vůči zjištěným okolnostem, které nasvědčují závěru o požívání alkoholu na pracovišti a následné opilosti u prvního vedlejšího účastníka (shodné výpovědi svědků, odmítnutí dechové zkoušky, dlouhodobý problém s alkoholem). Závěr, že se opilost prvního vedlejšího účastníka neprokázala, není možné opřít jen o neurčitost popisu či subjektivní vnímání jeho opilosti svědky, s odkazem na výpověď druhého vedlejšího účastníka, ani o to, že nebyly splněny předpoklady fikce podle § 20 odst. 2 věty druhé zákona č. 65/2017 Sb.

b) Soudy přihlédnou při hodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků k důsledkům jejich jednání, tedy že jejich žáci zůstali bez dozoru a že si žáci na jejich nevhodné chování stěžovali. Rovněž přihlédnou k případným závěrům o opilosti vedlejších účastníků, přestože stěžovatelka výslovným důvodem okamžitého zrušení učinila „konzumaci alkoholu ve škole“.

c) Konečně obecné soudy při hodnocení intenzity porušení povinností vedlejších účastníků jako zaměstnanců přihlédnou k funkci pedagogů, kterou zastávali, zhodnotí důvody, které zaměstnavatele vedly k výzvě podrobit se dechové zkoušce, v porovnání s důvody, které vedlejší účastníky vedly k jejímu odmítnutí. Vypořádají se s průběhem celého incidentu, jeho zřetelnou vyhroceností a s tím, jak se k celému incidentu vedlejší účastníci jako pedagogové postavili.

67. Bez splnění uvedených povinností nebude možné další rozhodnutí považovat za souladné s ústavním pořádkem. Obecné soudy jsou právním názorem Ústavního soudu vysloveným v tomto nálezu vázány (čl. 89 odst. 2 Ústavy).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudkyně Dity Řepkové

Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčena, že ústavní stížnost měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněný návrh ve smyslu § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Ve své judikatuře Ústavní soud opakovaně konstatuje, že procesní postupy v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, jakož i výklad a použití podústavních právních předpisů jsou svěřeny primárně obecným soudům, nikoli Ústavnímu soudu. V nyní projednávané věci Ústavní soud nedostál uvedenému, když se pokusil o správný (avšak podústavní) výklad § 60 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, (body 27–30 nálezu), ačkoliv taková činnost je výlučnou pravomocí obecných soudů, do níž Ústavní soud z pozice orgánu specializovaného na otázky ústavnosti (čl. 83 Ústavy) zásadně nezasahuje.

Chápu lidský rozměr nyní projednávané věci a osobně jsem přesvědčena, že jednání vedlejších účastníků, které bylo důvodem pro rozvázání pracovního poměru, je z mnoha hledisek neakceptovatelné. Vedena zásadou minimalizace zásahů Ústavního soudu do rozhodovací činnosti obecných soudů nesdílím závěr mých vážených kolegů o porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, k němuž mělo dojít rozhodnutím Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Prostějově v pracovněprávním sporu stěžovatelky a vedlejších účastníků.

Č. 194
Ztracená závěť: právo na náhradu újmy i bez zrušení rozhodnutí (sp. zn. IV. ÚS 668/25 ze dne 3. září 2025)

Pokud žalobce neměl – v důsledku pochybení veřejné moci – reálnou možnost, jak se domoci změny, zrušení či alespoň faktického popření nezákonného rozhodnutí, nelze trvat na splnění zákonné podmínky, že před uplatněním nároku na náhradu újmy musí být nezákonné rozhodnutí zrušeno či změněno pro nezákonnost [§ 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve spojení s čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod].

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj), soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatele Vladimíra Krumphansla, zastoupeného Mgr. Martinem Sadílkem, advokátem, sídlem Václavské náměstí 802/56, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2024 č. j. 30 Cdo 2862/2024-164 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 29. května 2024 č. j. 68 Co 77/2024-120, za účasti Nejvyššího soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2024 č. j. 30 Cdo 2862/2024-164 a rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 29. května 2024 č. j. 68 Co 77/2024-120 bylo porušeno základní právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a základní právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2024 č. j. 30 Cdo 2862/2024-164 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 29. května 2024 č. j. 68 Co 77/2024-120 se ruší.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. V tomto nálezu se Ústavní soud zabývá odpovědností státu za nemajetkovou újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím. Tato újma měla stěžovateli vzniknout tím, že po smrti jeho babičky nebyla v dědickém řízení z důvodu pochybení notářky nalezena závěť, podle které měl veškerý majetek nabýt stěžovatel, a nikoli na základě zákonné posloupnosti jeho matka. Závěť byla nalezena až mnoho let po ukončení dědického řízení.

2. Spornou otázkou je jednak porušení zásady kontradiktornosti v řízení před odvolacím soudem, jednak zda obecné soudy porušily ústavně zaručené právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, když trvaly na splnění zákonné podmínky, že

nezákonné rozhodnutí musí být před uplatněním nároku na náhradu újmy zrušeno či změněno pro nezákonnost. Ústavní soud dospěl k závěru, že na splnění této zákonné podmínky nelze trvat, jestliže poškozený neměl právě v důsledku pochybení veřejné moci reálnou možnost, jak zrušení či změny nezákonného rozhodnutí dosáhnout.

II. Popis věci a jejího procesního vývoje

3. Stěžovatel byl vychováván převážně babičkou, se kterou bydlel v rodinném domě v Praze. Babička mu v průběhu let vícekrát sdělila, že pořídila závěť, kterou mu tento dům odkázala, nesdělila mu však způsob uložení závěti. Když babička v roce 2005 zemřela, žádná závěť v dědickém řízení nalezena nebyla a podle zákonné posloupnosti nabyla dědictví jako jediná dědička babiččina dcera, stěžovatelova matka (usnesení Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 27. 10. 2005 č. j. 13 D 441/2005-24). Dědictví tvořila nemovitost v hodnotě 1 226 760 Kč a další majetek zanedbatelné hodnoty. Podle tvrzení stěžovatele jeho matka dům krátce nato prodala třetí osobě.

4. Téměř 16 let po ukončení dědického řízení dne 27. 9. 2021 vyrozuměl Obvodní soud pro Prahu 9 stěžovatele přípisem, že byla nalezena závěť pořízená v roce 1973 ve formě notářského zápisu stěžovatelovou babičkou. K přípisu soud přiložil kopii závěti. Z jejího obsahu plyne, že veškerý babiččin majetek měl nabýt stěžovatel.

5. Stěžovatel se cítil být poškozen nesprávným úředním postupem a následným nezákonným rozhodnutím, a proto u státu (Ministerstva spravedlnosti) uplatnil nárok na zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu [podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)]. Stát nárok neuznal s odůvodněním, že tu nebyl nesprávný úřední postup: závěť nebyla vyhledána proto, že zůstavitelka v době, kdy sepsala závěť, a v době, kdy zemřela, měla různá příjmení.

6. Stěžovatel podal proti státu žalobu na náhradu nemajetkové újmy k Obvodnímu soudu pro Prahu 2. Obvodní soud žalobě vyhověl a uložil státu povinnost zaplatit stěžovateli jako náhradu nemajetkové újmy 300 000 Kč. Podle obvodního soudu v průběhu dědického řízení pochybila notářka jako soudní komisařka, které se nepodařilo nalézt závěť, byť k tomu měla veškeré podklady. Z kontrolního výtisku o vyhledání závěti plyne, že notářka zadala jako vyhledávací kritéria příjmení stěžovatelovy babičky v době její smrti, její rodné číslo a datum narození. Mezi nalezenými dokumenty byla i babiččina závěť odkazující veškerý majetek stěžovateli. Tu však pořídila v době, kdy měla jiné příjmení než rodné a to, se kterým zemřela. I přesto však měla notářka tuto závěť se stěžovatelovou babičkou spojit, neboť v závěti bylo uvedeno její rodné číslo i rodné příjmení. Nesprávný úřední postup notářky vyvolal u stěžovatele křivdu, jelikož žil dlouhou dobu v pocitu, že babička mu ohledně pořízení závěti lhala, a on proto nenabyl rodinný dům, ke kterému si při péči o babičku na sklonku jejího života vytvořil citové pouto. Stěžovateli tak nesprávným úředním postupem vznikla újma.

7. K odvolání státu Městský soud v Praze napadeným rozsudkem změnil rozsudek obvodního soudu tak, že se žaloba zamítá. Podle městského soudu nelze popsané pochybení notářky posoudit jako nezákonný úřední postup, nýbrž jako nezákonné rozhodnutí. Podle zákona č. 82/1998 Sb. odpovídá stát buď za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím, nebo nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem se rozumí porušení pravidel při činnosti státního orgánu, které se bezprostředně neodrazí v obsahu vydaného rozhodnutí. Pochybení notářky se promítlo do konečného dědického usnesení, kterým připadl veškerý majetek stěžovatelově matce. Aby však byl dán odpovědnostní titul spočívající v nezákonném rozhodnutí, musí být toto nezákonné rozhodnutí podle § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. změněno či zrušeno, což se v nynější věci nestalo. Rozhodnutím o zrušení či

změně nezákonného rozhodnutí jsou soudy rozhodující o náhradě újmy vázány, není tedy možné v tomto řízení posuzovat, zda notářka pochybila, či nikoli. Nárok stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy je tedy bezdůvodný pro absenci odpovědnostního titulu.

8. Nejvyšší soud napadeným usnesením stěžovatelovo dovolání odmítl. V odůvodnění připustil, že v některých případech stát odpovídá za škodu, aniž bylo rozhodnutí pro nezákonnost změněno či zrušeno, jde však o výjimečné situace, ve kterých jsou později vydaným rozhodnutím či postupem negovány účinky původního rozhodnutí právě pro jeho nezákonnost (takto např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2024 sp. zn. 30 Cdo 1638/2023). Tato výjimka je podmíněna tím, že poškozený neměl v původním řízení k dispozici žádný opravný prostředek, popř. nešlo o opravný prostředek reálně účinný. Tak tomu bylo kupř. v situaci, kdy nezákonnost rozhodnutí deklaroval Nejvyšší soud v rozsudku vydaném na základě stížnosti pro porušení zákona, aniž bylo toto nezákonné rozhodnutí zrušeno (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2011 sp. zn. 28 Cdo 4158/2009). Vydání potenciálně nezákonného rozhodnutí v důsledku nesprávně zjištěného skutkového stavu nemůže vést Nejvyšší soud k ustavení rozhodovací praxe, která by zjevně popírala vůli zákonodárce vyjádřenou v § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. Stěžovatel se mohl domáhat zrušení rozhodnutí vydaného v dědickém řízení žalobou podle § 485 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, (dále jen „starý občanský zákoník“) proti tomu, kdo dědictví nabyl v rozsahu, který přináležel stěžovateli jakožto opomenutému dědici. Tomu totiž vůči nepravému dědici náleží nárok v podobě bezdůvodného obohacení. Stěžovatel měl této žaloby využít v souladu se zásadou, že práva svědčí bdělým.

9. Přípustnost dovolání nelze opírat o otázku, zda ve stěžovatelově věci šlo o případ hodný zvláštního zřetele ve smyslu § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., podle kterého lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje. Městský soud totiž své rozhodnutí neopřel o tuto otázku, nýbrž o otázku, zda musí být nezákonné rozhodnutí změněno či zrušeno.

10. Namítá-li stěžovatel překvapivost rozhodnutí městského soudu, přehlíží, že argumenty, o které městský soud opřel svůj rozsudek, vzneslo během řízení ministerstvo ve vyjádření k žalobě a v odvolání. Rozsudek městského soudu nelze ani považovat za nepřezkoumatelný. Konečně by se mohl Nejvyšší soud zabývat namítanou procesní vadou, že městský soud nenařídil jednání, pouze pokud by bylo dovolání přípustné.

III. Argumentace stěžovatele

11. Stěžovatel je názoru, že bylo v průběhu soudního řízení porušeno jeho právo na soudní ochranu a právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3, čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Kromě toho považuje výklad podmínek pro uplatnění práva na náhradu újmy za přepjatě formalistický a rozporný s ústavně zaručeným právem na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím podle čl. 36 odst. 3 Listiny a čl. 13 Úmluvy a nepřímo i s právem na ochranu vlastnictví podle čl. 11 odst. 1 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě.

12. V ústavní stížnosti nejprve stěžovatel namítá, že ačkoli městský soud změnil rozsudek obvodního soudu, nedal stěžovateli prostor vznést argumentaci ani nenařídil jednání. Tím porušil jeho právo na přístup k soudu a narušil rovnost účastníků řízení. Navíc svůj rozsudek nedostatečně odůvodnil.

13. Dále stěžovatel vnímá jako nežádoucí formalismus lpění na tom, aby musel využít všechny opravné prostředky podle § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. (které by byly objektivně či subjektivně nepřípustné). Když se po 16 letech od skončení dědického řízení dozvěděl o nalezení závěti, již neměl k dispozici žádný opravný prostředek. Žaloba podle § 485 starého

občanského zákoníku, na kterou stěžovatele odkázal Nejvyšší soud, by byla jistě neúspěšná. Stěžovatel před nalezením závěti neměl jakékoli listinné důkazy, žalobu by podával s pouhým tvrzením, že mu babička sdělila, že dům v budoucnu zdědí. Proto jde o případ hodný zvláštního zřetele, ve kterém není třeba trvat na vyčerpání všech opravných prostředků.

14. Ani podmínka, aby bylo nezákonné rozhodnutí zrušeno či změněno, se stěžovateli nejeví spravedlivá. Sám Ústavní soud není příznivcem rigorózního trvání na formálním zrušení či změně nezákonného rozhodnutí, naopak požaduje, aby splnění podmínek odpovědnosti státu za škodu bylo posuzováno v materiálním slova smyslu [viz např. nález ze dne 9. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 1774/08 (N 155/54 SbNU 17)]. Pokud byla škoda prokázána a vznikla v důsledku nezákonného rozhodnutí, proti kterému neexistuje opravný prostředek, je nutné vycházet z toho, že nárok na náhradu škody způsobené jednáním státu vyplývá přímo z Listiny. Požadavek, aby bylo před uplatněním nároku na náhradu újmy nezákonné rozhodnutí změněno či zrušeno, by se tu neměl uplatnit. Je nepřiměřeně formalistický a fakticky vylučuje odpovědnost státu za újmu (viz nález ze dne 22. 5. 2023 sp. zn. III. ÚS 3319/22).

15. Nastalou situaci stěžovatel považuje za nepřímý zásah do práva vlastnit majetek. V řízení byla řešena otázka splnění podmínek nároku na náhradu nemajetkové újmy. Ty jsou totožné jako podmínky nároku na náhradu škody, kterou bude stěžovatel po státu taktéž požadovat. Pokud by Ústavní soud této stížnosti nevyhověl, pravděpodobně bude zamítnuta i žaloba na náhradu škody.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je řádně zastoupen (§ 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a též vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona); ústavní stížnost je tedy přípustná.

V. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

17. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval městský soud, Nejvyšší soud a Českou republiku – Ministerstvo spravedlnosti (jako v úvahu připadající vedlejší účastnici), aby se vyjádřily k ústavní stížnosti.

18. Nejvyšší soud ve svém vyjádření zopakoval, že není namístě opustit zásadu, že rozhodnutí musí být změněno či zrušeno. Potenciální vada dědického řízení spočívající v nesprávném zjištění skutkového stavu není důvodem pro odškodnění stěžovatele. Případný úspěch či neúspěch stěžovatele v řízení podle § 485 starého občanského zákoníku, jakož i jeho důvody není soud rozhodující o požadavku na náhradu újmy povolán řešit, aniž by vykročil z mantinelů § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. Je sice politováníhodné, že se stěžovatel dozvěděl o možném nesprávně zjištěném skutkovém stavu v dědickém řízení až po 16 letech, nelze však cestou práva odčinit každou nespravedlnost odhalenou po tak dlouhé době. I následky pochybení státu musí mít své časové meze. S ohledem na časový odstup od údajného pochybení nelze stěžovatelův požadavek pokládat za přiměřený (srov. § 32 zákona č. 82/1998 Sb.).

19. Vyjádření Nejvyššího soudu zaslal Ústavní soud na vědomí a k případné replice stěžovateli.

20. Městský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

21. Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti se k ústavní stížnosti nevyjádřila, proto se má v souladu s poučením za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdala.

22. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení ústavní stížnosti

23. Městský soud porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu, protože změnil rozsudek obvodního soudu na základě odlišného právního posouzení věci, aniž předtím umožnil stěžovateli se k tomuto novému právnímu názoru vyjádřit (část VI.A.). Jelikož stěžovatel neměl – právě jen v důsledku pochybení veřejné moci – v této specifické situaci žádný účinný procesní prostředek, kterým by dosáhl změny či zrušení nezákonného rozhodnutí vydaného v dědickém řízení, nelze trvat na tom, aby bylo toto nezákonné rozhodnutí před uplatněním nároku na náhradu újmy změněno či zrušeno. V opačném případě by bylo stěžovatelovo ústavně zaručené právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím vyprázdněno (část VI.B.).

VI.A. Právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny)

24. Ústavní soud se nejprve zabýval námitkami procesního charakteru.

25. Stěžovatelovu názoru o nedostatečném odůvodnění rozsudku městského soudu nelze přisvědčit. Městský soud srozumitelně vysvětlil, že žalobu zamítl proto, že nárok na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím lze uplatnit, pouze pokud bylo nezákonné rozhodnutí zrušeno či změněno pro nezákonnost; tato podmínka podle městského soudu naplněna nebyla (§ 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb.; viz zejm. bod 29 rozsudku městského soudu, ze kterého stěžovatel dokonce na s. 11 ústavní stížnosti cituje).

26. Námitka, že městský soud nenařídil v odvolacím řízení jednání, je nepřípustná. K nápravě této procesní vady slouží žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 3 občanského soudního řádu. Jestliže lze rozhodnutí soudů nižších stupňů napadnout žalobou pro zmatečnost, je třeba tento mimořádný opravný prostředek před podáním ústavní stížnosti vyčerpat, jinak tato námitka není přípustná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [srov. např. usnesení ze dne 17. 5. 2006 sp. zn. III. ÚS 15/06 (U 7/41 SbNU 609) nebo ze dne 18. 7. 2023 sp. zn. II. ÚS 1715/23, bod 11, respektive stanovisko pléna ze dne 7. 2. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 (č. 57/2023 Sb.), *Nepřípustnost ústavní stížnosti proti usnesení o nevyloučení soudce pro podjatost*, zejm. body 19 a 23].

27. Porušení ústavně zaručeného práva však leží v namítané vadě, že městský soud změnil rozsudek obvodního soudu na základě odlišného právního posouzení, aniž dal stěžovateli možnost se k tomuto odlišnému posouzení vyjádřit.

28. Jednou ze složek práva na soudní ochranu podle čl. 36 Listiny je zákaz překvapivých rozhodnutí. Za překvapivé je považováno mj. rozhodnutí, které soud založí na právním posouzení, k němuž se účastníci neměli možnost vyjádřit, protože takové posouzení nebylo předvídatelné z dosavadního průběhu řízení. Účastníci řízení musí mít možnost účinně vznést argumentaci ke všem právním otázkám, na jejichž řešení bude rozhodnutí spočívat. Aby tak mohli učinit, musí jim být tyto otázky známy. Je proto nezbytné, aby soud účastníky řízení poučil, hodlá-li vycházet z jiné právní úpravy a jiného právního posouzení, než mohou účastníci řízení předvídat vzhledem k dosavadnímu průběhu řízení. Překvapivé není rozhodnutí tehdy, pokud je založeno na argumentaci, kterou již některý z účastníků řízení vznesl a ke které se mohl druhý účastník vyjádřit. Právní posouzení, které z dosavadního řízení neplyne, nesmí být poprvé zmíněno teprve v odůvodnění rozhodnutí, neboť v takovém případě je pro účastníky řízení nepředvídatelné. Opačný postup je v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. např. nálezy ze dne 12. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 2315/15 (N 64/81 SbNU 99), *Jonáš*; bod 42, ze dne 27. 2. 2018 sp. zn. IV. ÚS 233/17 (N 34/88 SbNU 479), *Kopecký,* bod 37, nebo ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1247/20 (N 173/102 SbNU 18), *Videozáznam jako důkazní prostředek a princip kontradiktornosti řízení,* bod 30].

29. V nynější věci obvodní soud žalobě vyhověl a věc právně posoudil jako újmu způsobenou nesprávným úředním postupem (§ 13 zákona č. 82/1998 Sb.). Městský soud tento rozsudek změnil tak, že se žaloba zamítá, neboť je věc nutné posoudit jako újmu způsobenou

nezákonným rozhodnutím, pro jejíž uplatnění není splněna podmínka předchozí změny či zrušení nezákonného rozhodnutí (§ 8 odst. 1 téhož zákona). Městský soud účastníky nepoučil, že bude vycházet z jiného právního hodnocení. Stěžovatel tak nemohl vědět, že se budou úvahy městského soudu ubírat jiným směrem a nemohl jim přizpůsobit své námitky. Městský soud tak stěžovateli (ale i žalovanému státu) upřel možnost vyjádřit se k naplnění podmínek pro uplatnění a přiznání újmy způsobené nezákonným rozhodnutím. Na nesplnění jedné z těchto podmínek přitom městský soud založil svůj rozsudek. Městský soud proto porušil stěžovatelovo právo na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

30. Námitku překvapivosti rozhodnutí vznesl stěžovatel již v dovolání. Nejvyšší soud jí v bodě 12 napadeného usnesení nepřisvědčil, neboť argumentaci, na které je založen rozsudek městského soudu, prý vznesl již stát ve vyjádření k žalobě a v odvolání. Tak tomu ale není. Stát v těchto podáních ani v žádných jiných (před vydáním napadeného rozsudku městského soudu) netvrdil, že stěžovatelova újma by měla být posuzována jako újma způsobená nezákonným rozhodnutím. Naopak se rovněž soustředil na nesprávný úřední postup podle § 13 zákona č. 82/1998 Sb. Stát především opakovaně zpochybnil tvrzení stěžovatele, že v dané věci došlo k nesprávnému úřednímu postupu, uváděl, že veřejné moci nelze přičítat pochybení spočívající v nenalezení závěti, neboť stěžovatelova babička závěť sepsala pod příjmením, které neodpovídalo ani jejímu rodnému příjmení, ani příjmení, s nímž zemřela. Dále stát argumentoval tím, že Okresní soud Praha-východ závěť řádně předal Notářské komoře České republiky, která ji následně řádně zaevidovala v centrální evidenci závětí. Tato argumentace je však mimoběžná s důvody, pro které městský soud žalobu zamítl.

31. Nejen řízení o ústavní stížnosti před Ústavním soudem, ale i řízení dovolací před Nejvyšším soudem je nedílnou součástí systému ochrany ústavně zaručených práv. Rovněž Nejvyšší soud musí chránit základní práva a svobody jednotlivce podle čl. 4 Ústavy. Nejvyšší soud však pochybení městského soudu nenapravil a tuto svou povinnost nenaplnil [srov. nález ze dne 19. 4. 2017 sp. zn. I. ÚS 425/17 (N 63/85 SbNU 145), *Benčík*, bod 14].

VI.B. Právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím (čl. 36 odst. 3 Listiny)

32. Dále Ústavní soud obrací svou pozornost na zodpovězení otázky, zda obecné soudy porušily stěžovatelovo ústavně zaručené právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, pakliže trvaly na tom, že pro uplatnění nároku musí být nejprve namítané rozhodnutí zrušeno či změněno pro nezákonnost, ač toho podle stěžovatele nebylo možné reálně dosáhnout.

VI.B.1. Obecně k výkladu podmínek uplatnění ústavně zaručeného práva na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím

33. Odpovědnost státu za újmu způsobenou nezákonným rozhodnutím je na zákonné úrovni upravena v zákoně č. 82/1998 Sb. Podle jeho § 8 odst. 1, na jehož aplikaci jsou založena napadená rozhodnutí, lze nárok na náhradu škody uplatnit pouze tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem. Rozhodnutím tohoto orgánu je soud rozhodující o náhradě škody vázán.

34. Podmínka předchozího zrušení či změny rozhodnutí odpovídá presumpci správnosti rozhodnutí a zajišťuje, aby odškodňovací řízení neplnilo roli paralelního přezkumu, který je svěřen jiným orgánům (viz např. usnesení ze dne 7. 12. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2973/21, *Habersberger*, bod 19). Soud je při rozhodování o náhradě újmy vázán rozhodnutím o zrušení či změně nezákonného rozhodnutí a nemůže sám hodnotit, zda je toto rozhodnutí skutečně nezákonné (např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 9. 2005 sp. zn. 25 Cdo 40/2005). Na uvedené podmínce proto v obecné rovině nic neústavního není.

35. Další podmínku stanoví § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., podle kterého lze nárok na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím přiznat pouze tehdy, pokud poškozený využil v zákonem stanovených lhůtách všech procesních prostředků, které zákon poškozenému k ochraně jeho práva poskytuje, nejde-li o případy zvláštního zřetele hodné. Pro nyní posuzovanou věc je podstatné, že podmínky podle odstavců 1 a 3 jsou samostatné, na sobě nezávislé předpoklady (byť se fakticky částečně prolínají). První je podmínkou pro uplatnění nároku, druhý pro jeho přiznání. Stěžovatel tyto předpoklady v ústavní stížnosti volně zaměňuje. Městský soud zamítl stěžovatelovu žalobu pro nesplnění podmínky podle odstavce 1, splněním podmínky podle odstavce 3 se nezabýval (jak upozornil sám Nejvyšší soud v bodě 11 napadeného usnesení).

36. Rovněž Ústavní soud se proto dále zabývá pouze tím, zda byla splněna podmínka podle § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., tedy zda bylo nezákonné rozhodnutí zrušeno či změněno a zda bylo třeba na této podmínce bezvýjimečně trvat.

37. Zákonná úprava podmínek odpovědnosti státu za škodu způsobenou nezákonným rozhodnutím vychází z ústavněprávního základu zakotveného v čl. 36 odst. 3 Listiny. Podle něj má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy. Toto právo plyne z Listiny přímo a zákon upravuje jeho podmínky a podrobnosti, jak stanoví čl. 36 odst. 4 Listiny [nález ze dne 23. 2. 2021 sp. zn. IV. ÚS 2009/20 (N 38/104 SbNU 396), *Jozefiak*, bod 19].

38. Při výkladu a aplikaci tohoto základního práva musí být v souladu s čl. 4 odst. 4 Listiny šetřeno jeho podstaty a smyslu. Zákon vydaný na základě ústavního zmocnění nemůže nárok na náhradu škody anulovat, a tím ústavně zaručené právo vyprázdnit [např. nález ze dne 30. 4. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 18/01 (N 53/26 SbNU 73; 234/2002 Sb.), *Odpovědnost státu za škodu spočívající v nákladech řízení*].

39. Účelem základního práva podle čl. 36 odst. 3 Listiny je odčinění újmy v takovém rozsahu, aby negativní následky nezákonného rozhodnutí orgánu veřejné moci ve vztahu k poškozenému byly eliminovány nebo alespoň v maximální možné míře minimalizovány [viz nález ze dne 11. 12. 2003 sp. zn. III. ÚS 124/03 (N 144/31 SbNU 281), *Odpovědnost za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci – objektivní odpovědnost*].

40. Mnohé případy a jejich specifické okolnosti mohou být značně komplikované a netypické. To však nevyvazuje obecné soudy z povinnosti udělat vše pro dosažení spravedlivého řešení. Při výkladu práva je nutné zohledňovat i ústavněprávní rovinu věci. Opačný, formalistický výklad vedoucí k zjevně nespravedlivým výsledkům Ústavní soud kritizuje již od dob svého vzniku [viz nález ze dne 27. 3. 2024 sp. zn. I. ÚS 2859/23, *Náhrada škody (ušlý výdělek) způsobené nezákonným rozhodnutím NBÚ o odebrání bezpečnostní prověrky*, body 38 a 39 s početnými odkazy na další judikaturu].

41. Ústavní soud i Nejvyšší soud proto již v několika případech dospěly k závěru, že podmínka podle § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. může být prolomena (teleologicky redukována) a práva na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím se lze domáhat, i když nebylo rozhodnutí pro nezákonnost zrušeno či změněno. Obecně jde pouze o výjimečné případy charakterizované velmi specifickými okolnostmi, ve kterých by bylo trvání na podmínce zrušení či změny rozhodnutí nepřiměřeně formalistické a fakticky by vylučovalo odpovědnost státu za škodu [nález ze dne 3. 6. 2021 sp. zn. II. ÚS 3516/20 (N 111/106 SbNU 229), *K právu na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím, které nebylo formálně zrušeno*, body 37 až 40; z právní doktríny srov. např. Simon, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 108, marg. č. 150, podle něhož „jde o naprosté výjimky, jejichž využití je zásadně podmíněno tím, že poškozený v původním řízení žádný opravný prostředek proti rozhodnutí, jehož nezákonnost tvrdí, neměl k dispozici, nebo jej k dispozici měl, ale nešlo o opravný prostředek reálně účinný“].

42. Konkrétní typové důvody pro prolomení podmínky v § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. lze v judikatuře nalézt dva. Zaprvé, je jím situace, kdy nezákonnost rozhodnutí, ač nebylo formálně zrušeno či změněno, byla prohlášena jinak, popř. byly jiným rozhodnutím pro nezákonnost popřeny jeho účinky (z judikatury Nejvyššího soudu např. rozsudek ze dne 24. 7. 2013 sp. zn. 30 Cdo 443/2013, *GECO CZ*, podle něhož za nezákonné bylo třeba podle znění zákona o Ústavním soudu před rokem 2013 považovat i rozhodnutí Ústavního soudu, jehož nezákonnost byla deklarována v rozsudku ESLP, byť rozhodnutí Ústavního soudu nebylo zrušeno; rozsudek ze dne 25. 2. 2022 sp. zn. 30 Cdo 2639/2021, *EL NIÑO BEVERAGES,* bod 32: samotná skutečnost, že pravomocné rozhodnutí celního úřadu nebylo pro svou nezákonnost formálně zrušeno nebo změněno příslušným orgánem, neměla za daných specifických okolností za následek vyloučení odpovědnosti státu podle zákona č. 82/1998 Sb., pakliže nezákonnost tohoto rozhodnutí vyplynula z rozsudku Nejvyššího správního soudu).

43. Druhým důvodem dovozeným judikaturou je, že poškozený neměl k dispozici opravné prostředky, pomocí kterých by mohl změny či zrušení nezákonného rozhodnutí dosáhnout [nález ze dne 23. 2. 2012 sp. zn. II. ÚS 2159/11 (N 39/64 SbNU 455), *Ústavně konformní výklad zákona o odpovědnosti státu za škodu*, bod 14; na tento právní názor navázal Nejvyšší soud např. v rozsudcích ze dne 17. 9. 2014 sp. zn. 28 Cdo 2150/2012, ze dne 12. 12. 2017 sp. zn. 30 Cdo 5631/2015, bod 33, a ze dne 30. 7. 2024 sp. zn. 30 Cdo 1638/2023, bod 31].

VI.B.2. V nynější věci bylo stěžovatelovo právo na náhradu újmy fakticky popřeno

44. Podstatou nyní posuzované věci je námitka stěžovatele, že lpění na podmínce zrušení či změny nezákonného rozhodnutí je přepjatě formalistické, protože stěžovatel neměl žádný účinný prostředek obrany, kterým by dosáhl změny či zrušení nezákonného rozhodnutí vydaného v dědickém řízení.

45. Ze skutkových zjištění a závěrů učiněných obvodním soudem plyne, že notářka v dědickém řízení pochybila, když závěť nenalezla, a proto bylo vydáno nezákonné rozhodnutí (viz bod 6 shora a dále body 8, 10 a 37 rozsudku obvodního soudu, bod 22 rozsudku městského soudu). V této části nebyly závěry obvodního soudu soudem odvolacím zpochybněny, a Ústavní soud z nich tedy vychází.

46. Proti dědickému usnesení, podle kterého nabyla dědictví jako jediná dědička stěžovatelova matka, se stěžovatel nemohl bránit žádným opravným prostředkem ani v době vydání rozhodnutí v roce 2005, ani v době po nalezení závěti v roce 2021. Odvolání mohl podat podle § 201 občanského soudního řádu pouze účastník řízení, jímž však stěžovatel nebyl. Tříletá objektivní lhůta pro podání žaloby na obnovu řízení běžící od právní moci rozhodnutí (§ 233 občanského soudního řádu) již v roce 2021 (kdy se závěť objevila) uplynula.

47. Jediný právní prostředek, kterým se stěžovatel jako oprávněný dědic mohl domáhat ochrany, byla žaloba podle § 485 starého občanského zákoníku (blíže viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. 30 Cdo 59/2002). Odstavec 1 tohoto ustanovení stanovil, že zjistí-li se po projednání dědictví, že oprávněným dědicem je někdo jiný, je povinen ten, kdo dědictví nabyl, vydat oprávněnému dědici majetek, který z dědictví má, podle zásad o bezdůvodném obohacení tak, aby neměl majetkový prospěch na újmu pravého dědice. Stěžovatel se tedy teoreticky mohl touto žalobou vůči své matce domáhat vydání dědictví. Pokud by platilo stěžovatelovo tvrzení, že jeho matka nemovitou věc krátce po skončení dědického řízení prodala třetí osobě, mohl se po matce domáhat peněžité náhrady, pakliže třetí osoba nabyla nemovitou věc v dobré víře. Podle § 486 starého občanského zákoníku totiž platilo, že kdo v dobré víře něco nabyl od nepravého dědice, jemuž bylo

dědictví potvrzeno, je chráněn tak, jako by to nabyl od oprávněného dědice (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2007 sp. zn. 21 Cdo 2567/2005, č. 99/2007 Sb. rozh. civ.).

48. Pokud by stěžovatel byl s touto žalobou úspěšný, bylo by možné považovat rozhodnutí soudu o této žalobě za faktické popření usnesení o dědictví. Jako na účinný prostředek obrany ostatně stěžovatele odkázal na tuto žalobu i Nejvyšší soud v bodě 9 napadeného usnesení.

49. Ať už by se stěžovatel domáhal touto žalobou vůči své matce vydání nemovité věci, anebo peněžité náhrady, musel by své dědické právo v řízení před soudem prokázat, jelikož řízení o žalobě podle § 485 starého občanského zákoníku bylo řízením sporným (viz rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2015 sp. zn. 21 Cdo 2401/2013, č. 94/2015 Sb. rozh. civ., nebo ze dne 5. 8. 2002 sp. zn. 30 Cdo 59/2002, podle něhož žaloba podle § 485 starého občanského zákoníku „bude úspěšná, podaří-li se žalobci, při splnění zákonných předpokladů, vyvrátit právní domněnku subjektivního dědického práva žalovaného jako nepravého dědice tím, že prokáže své dědické právo a tak vyloučí, aby nepravý dědic nabyl dědictví, zcela nebo zčásti“).

50. Prokázat své dědické právo nemohl stěžovatel pomocí závěti. Ta byla nalezena a poskytnuta stěžovateli až v roce 2021, žalobu mohl uplatnit podle § 105 ve spojení s § 101 starého občanského zákoníku pouze v tříleté promlčecí době počínající běžet od právní moci rozhodnutí, jímž bylo dědické řízení skončeno, tj. 19. 11. 2005. K prokázání dědického práva tak stěžovatel měl jen své tvrzení, že mu babička o závěti říkala. Je stěží představitelné, že by pouze s tímto tvrzením uspěl, a domohl se tak (alespoň faktického) odklizení nezákonného dědického usnesení.

51. Ústavní soud opakuje, že i z ústavního hlediska je akceptovatelné, že zákon č. 82/1998 Sb. podmiňuje uplatnění nároku na náhradu újmy předchozí změnou či zrušením nezákonného rozhodnutí. Díky tomu odškodňovací řízení neplní roli paralelního přezkumu svěřeného jiným orgánům (srov. bod 34 shora). Předpokladem zákona je, že existuje jiné řízení, ve kterém se poškozený může zrušení či změny nezákonného rozhodnutí domoci. Zákon však zjevně nepočítal se situací, kdy poškozenému tato možnost schází. Nežádoucí důsledky tohoto příliš široce koncipovaného pravidla (v němž chybí výjimka) zmírnila judikatura tím, že umožnila uplatnit nárok, pokud bylo rozhodnutí za nezákonné alespoň prohlášeno či byly popřeny jeho účinky, nebo pokud poškozený neměl k dispozici opravný prostředek (blíže viz judikaturu uvedenou v bodech 42 a 43 shora).

52. Stěžovatel sice měl procesní prostředek obrany proti účinkům zjevně nezákonného rozhodnutí (žalobu podle § 485 starého občanského zákoníku), ten však nebyl reálně účinný. Jistě nelze nutit stěžovatele, aby podával žaloby, s nimiž by nemohl být úspěšný. Celý problém byl již v prvotním pochybení notářky, jak je vyhodnotil nalézací soud: protože notářka nebyla s to najít závěť, stěžovatel neměl žádnou možnost, jak využít ochrany oprávněného dědice podle starého občanského zákoníku. Stěžovatel se tak nachází prakticky ve stejné situaci, jako kdyby žádný prostředek ochrany neměl.

53. Je třeba zopakovat, že zákon č. 82/1998 Sb. stanoví podle čl. 36 odst. 4 Listiny pouze podmínky a podrobnosti práva na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím. Výkladem zákonných pravidel je třeba šetřit podstatu a smysl tohoto ústavně zaručeného práva, kterým je odčinit způsobenou újmu (viz opět nález sp. zn. Pl. ÚS 18/01). V nynější věci smysl tohoto práva šetřen nebyl a toto právo bylo negováno. Zákonné podmínky a jejich výklad zastávaný obecnými soudy stěžovateli brání v uplatnění ústavně zaručeného práva na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím, ačkoli je i bez zvláštního, přezkumného řízení zjevné, že namítané rozhodnutí je nezákonné. Samotná skutková zjištění obvodního soudu svědčí o závěru, že v důsledku pochybení notářky bylo vydáno nezákonné dědické usnesení.

54. Ve stěžovatelově případě je proto třeba vykládat podmínku stanovenou v § 8 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. tak, že nárok na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím lze uplatnit tehdy, pokud pravomocné rozhodnutí bylo pro nezákonnost zrušeno nebo změněno příslušným orgánem, ledaže poškozený neměl právě v důsledku pochybení veřejné moci k dispozici účinný prostředek ochrany, jak této změny či zrušení dosáhnout.

55. Je však důležité zdůraznit, že splnění veškerých ostatních podmínek náhrady újmy způsobené nezákonným rozhodnutím tento nález neřešil a bude na obecných soudech, aby jejich naplnění posoudily. Ústavní soud přitom vycházel ze skutkového stavu, jak jej zjistil obvodní soud, který nebyl instančně vyššími soudy zpochybněn.

56. Ústavní soud dodává, že se nevyjadřuje k otázce nastolené Nejvyšším soudem ve vyjádření k ústavní stížnosti, v němž s odkazem na § 32 zákona č. 82/1998 Sb. uvedl, že „s ohledem na časový odstup od údajného pochybení není na místě pokládat stěžovatelův požadavek za přiměřený“. Touto otázkou se obecné soudy v napadených rozhodnutích nezabývaly a jejich rozhodnutí na jejím posouzení nejsou založena. Proto ani Ústavnímu soudu nepřísluší se touto otázkou zabývat.

57. Ústavní soud se nemůže zabývat ani námitkou stěžovatele, že napadenými rozhodnutími bylo nepřímo zasaženo jeho právo vlastnit majetek, neboť hodlá vůči státu uplatnit nárok na náhradu škody, jehož podmínky jsou totožné s podmínkami nároku na náhradu nemajetkové újmy. Není úkolem Ústavního soudu předvídat, jak bude v budoucnu potenciálně rozhodnuto o nároku na náhradu škody, natož tomu přizpůsobovat rozhodnutí v nynější věci.

VII. Závěr

58. Shrnuto a podtrženo, obecné soudy zaprvé porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Městský soud založil svůj rozsudek na odlišném právním posouzení, než které se dalo podle předchozího průběhu řízení očekávat, aniž umožnil účastníkům se k tomuto odlišnému posouzení vyjádřit. Rozsudek městského soudu tak byl pro stěžovatele překvapivý. Tuto vadu Nejvyšší soud nenapravil, byť na ni stěžovatel v dovolání poukazoval. Zadruhé, obecné soudy vyprázdnily stěžovatelovo ústavně zaručené právo na náhradu újmy způsobené nezákonným rozhodnutím (čl. 36 odst. 3 Listiny). Stěžovatel neměl – právě a jen v důsledku pochybení veřejné moci – reálnou možnost, jak se domoci změny, zrušení či alespoň faktického popření nezákonného dědického usnesení. Proto nelze v tomto případě trvat na splnění zákonné podmínky, že před uplatněním nároku na náhradu újmy musí být nezákonné rozhodnutí zrušeno či změněno pro nezákonnost. Bude znovu na obecných soudech, aby posoudily, zda jsou ostatní podmínky pro přiznání náhrady újmy splněny.

59. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 195
Počátek běhu promlčecí lhůty s ohledem na princip autonomie vůle
(sp. zn. IV. ÚS 778/25 ze dne 3. září 2025)

Autonomie vůle představuje elementární podmínku fungování právního státu [srov. nález ze dne 11. 11. 2009 sp. zn. IV. ÚS 128/06 (N 235/55 SbNU 267)] s tím, že jde o jeden z projevů vázanosti státní moci zákonem podle čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a podle čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky [nález ze dne 11. 7. 2017 sp. zn. IV. ÚS 3168/16 (N 121/86 SbNU 85)], a má dvě strukturální dimenze:

1. státní mocí lze do autonomní sféry jednotlivce (a tedy i do jeho autonomních volních projevů) zasahovat jen v případech daných výslovným svolením (pokynem) zákonodárce a

2. jednotlivec může v mezích své volní autonomie činit vše, co mu zákon nezakazuje (nebo v čem ho neomezuje). Ústavně souladný je proto závěr, na základě respektu k autonomii vůle, že počátek běhu promlčecí lhůty nenastává v okamžiku vzniku právního vztahu, ale až dospělostí pohledávky.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti QELLAN, s. r. o., sídlem Hrotovická 1202/27, Třebíč, zastoupené JUDr. Ing. Radanem Tesařem, advokátem, sídlem Chodská 1366/9, Praha 2 – Vinohrady, proti I. výroku usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2024 č. j. 23 Cdo 2817/2024--269 a I. výroku rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 1. února 2024 č. j. 27 Co 133/2022--241, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2024 č. j. 23 Cdo 2817/2024-269 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2024 č. j. 23 Cdo 2817/2024-269 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí (respektive jejich výroků) s tvrzením, že jimi byla porušena základní práva zaručená čl. 11 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Stěžovatelka sice v petitu napadá výslovně I. výroky obou rozhodnutí, protože

však jejich zbývající výroky (tj. výroky o náhradě nákladů řízení) mají akcesorickou povahu, Ústavní soud považuje za napadená rozhodnutí v celém rozsahu.

2. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) sp. zn. 263 C 36/2020 se podává, že stěžovatelka se žalobou domáhala po obchodní společnosti Outulný, a. s., (dále jen „žalovaná“) zaplacení ceny díla v částce 471 485 Kč s příslušenstvím. V žalobě tvrdila, že pro žalovanou provedla sjednané dílo (plastová okna, dveře a přechodové prvky, včetně montáže) za celkovou cenu díla 463 053 Kč bez daně z přidané hodnoty. Stěžovatelka dílo provedla, žalovaná ho však odmítla převzít, přičemž podle stěžovatelky bylo odmítnutí neoprávněné. Městský soud po provedeném dokazování shledal žalobu důvodnou, a proto rozsudkem ze dne 28. 2. 2022 č. j. 263 C 36/2020-133 uložil žalované povinnost zaplatit stěžovatelce částku 471 485 Kč s příslušenstvím (I. výrok) a na náhradě nákladů řízení částku 124 686 Kč (II. výrok). V odůvodnění uvedl, že bylo prokázáno uzavření smlouvy o dílo, jejíž předmět byl rozšířen dodatky č. 1 až 3, a dospěl k závěru, že stěžovatelka své smluvní povinnosti splnila, přičemž statutární zástupce žalované svou nečinností brání stěžovatelce řádně předat zhotovené dílo. Proto uzavřel, že je namístě aplikace § 6 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a tudíž stěžovatelce vzniklo právo na fakturaci a na úhradu ceny díla. Cena díla byla vyúčtována fakturou ze dne 14. 9. 2017 a její splatnost byla stanovena na 14. 10. 2017. Námitku promlčení, kterou vznesla žalovaná, shledal nedůvodnou, protože stěžovatelka mohla poprvé vykonat své právo následující den po splatnosti, tj. od 15. 10. 2017, přičemž žaloba byla podána dne 13. 10. 2020, tedy před uplynutím promlčecí lhůty.

3. Proti rozsudku městského soudu podala žalovaná odvolání, na jehož základě Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) dospěl k závěru, že rozsudek není správný, zejména v otázce posouzení důvodnosti námitky promlčení, a proto napadeným rozsudkem změnil I. výrok rozsudku městského soudu a žalobu zamítl (I. výrok) a rozhodl o povinnosti stěžovatelky nahradit náklady řízení žalované i České republice (II. až IV. výrok). V odůvodnění vyvrátil hodnocení městského soudu, že jednotlivé dodávky stěžovatelky spadají pod jednu smlouvu (o dílo), protože dodatky byly uzavírány až poté, co stěžovatelka své povinnosti z původní smlouvy splnila, a navíc plnění podle dodatků č. 2 a 3 je po právní stránce nutno podřadit pod smlouvu kupní, protože součástí dodávky nebyla montáž. Dále krajský soud konstatoval, že městský soud se zabýval námitkou promlčení, avšak nestanovil dobře počátek běhu promlčecí lhůty, jestliže bez dalšího vycházel z data splatnosti uvedeného na faktuře stěžovatelky. Krajský soud aplikoval při posouzení počátku běhu (subjektivní) promlčecí lhůty závěry uvedené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 5. 2023 sp. zn. 31 Cdo 3125/2022. Mezi účastníky nebylo sporu o tom, že žalovaná byla povinna plnit na základě výzvy stěžovatelky (faktury se splatností 30 dnů), tj. jde o situaci podle § 1958 odst. 2 občanského zákoníku (určení doby splnění dluhu je ponecháno na vůli věřitele). Při plnění z kupních smluv vycházel krajský soud ze sjednaných termínů plnění, z čehož dovodil, že promlčecí lhůta u dvou plnění počala běžet od 21. 6. 2017 a 20. 7. 2017, uplatnila-li stěžovatelka právo na zaplacení ceny dodaného zboží žalobou doručenou dne 13. 10. 2020, učinila tak až po uplynutí tříleté promlčecí lhůty. Ohledně plnění ze smluv o dílo uvedl, že pokud by se prokázalo, že žalovaná odmítla díla bezdůvodně převzít, počala by promlčecí lhůta běžet 30. 6. 2017, tj. den následující po sjednaném termínu plnění, takže i v tomto případě stěžovatelka podala žalobu až po uplynutí tříleté promlčecí lhůty (pro úplnost dodal, že pokud by odmítnutí převzít dílo bylo oprávněné, šlo by o předčasnou žalobu).

4. Rozsudek krajského soudu napadla stěžovatelka dovoláním, v němž předložila k řešení otázku určení počátku běhu promlčecí lhůty podle § 619 občanského zákoníku s tím, že tato otázka má být posouzena jinak než v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3125/2022. Stěžovatelčino dovolání Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl (I. výrok) a rozhodl o náhradě nákladů dovolacího řízení (II. výrok). V odůvodnění uvedl, že otázka

určení běhu promlčecí lhůty, je-li čas plnění dluhu dán na vůli věřitele, byla řešena uvedeným rozsudkem velkého senátu Nejvyššího soudu, kterým jsou tříčlenné senáty Nejvyššího soudu vázány, a senát 23 Cdo rozhodující o tomto dovolání není ke změně dosavadní rozhodovací praxe oprávněn. Názor, že není rozhodné, kdy poprvé věřitel mohl vyzvat k plnění a uplatnit pohledávku, nýbrž kdy se pohledávka stala skutečně splatnou, byl odmítnut přijetím rozhodnutí velkého senátu.

II. Argumentace stěžovatelky

5. Stěžovatelka, s odkazy na judikaturu Ústavního soudu, namítá porušení principu autonomie vůle a práva vlastnit majetek a dodává, že ujednání smluvních stran o povinnosti dlužníka plnit dluh na základě výzvy věřitele vystavením faktury ve lhůtě 30 dnů je přípustnou formou ujednání o času plnění, resp. smluvní dispozicí stran vůči lhůtě „ihned“, v níž by věřitel plnění mohl požadovat, nebýt takového smluvního ujednání, a současně smluvní dispozicí vůči lhůtě „bez zbytečného odkladu“, v níž by jinak byl dlužník povinen plnit podle § 1958 občanského zákoníku. Posléze stěžovatelka analyzuje konstrukci promlčení v občanském zákoníku, zejména s akcentem na rozlišení tzv. subjektivní promlčecí lhůty (tj. lhůty se subjektivně určeným počátkem) podle § 619 a tzv. objektivní obecné promlčecí lhůty podle § 629. Závěr, podle kterého by byl počátek tzv. subjektivní promlčecí lhůty spojen již s možností výkonu práva a počátek tzv. objektivní promlčecí lhůty se splatností, není přijatelný, neboť by v takovém případě počala běžet objektivní promlčecí lhůta později než tzv. subjektivní promlčecí lhůta. Stěžovatelka upozorňuje, že Nejvyšší soud se s jejími dovolacími námitkami vypořádal pouze tak, že uvedl, že neshledal důvod pro předložení věci velkému senátu, aniž by se vypořádal s jednotlivými věcnými námitkami. Tímto postupem Nejvyšší soud porušil její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

6. V podání ze dne 17. 6. 2025 stěžovatelka doplnila právní hodnocení její věci s akcentem na nutnost eurokonformního výkladu vnitrostátního práva, konkrétně směrnice Evropského parlamentu a rady 2011/EU ze dne 16. 2. 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích, a připomíná její transpozici do českého právního řádu občanským zákoníkem. Je přesvědčena, že transpozice této směrnice se dotkla i znění § 619 občanského zákoníku, tedy, že subjektivní počátek promlčecí lhůty práva na zaplacení pohledávky se váže na okamžik splatnosti pohledávky a že na okamžik provedení díla se váže toliko subjektivní počátek práva pohledávku zesplatnit. Takový výklad není ani k tíži žalované, neboť ta nebyla povinna plnit bez zbytečného odkladu, protože existovala dohoda o splatnosti, jejíž počátek začal plynout po doručení faktury, a proto povinnost dluh splnit jí nastoupila až po uplynutí sjednané lhůty splatnosti faktury, která nemohla začít plynout dřív, než jí faktura byla doručena.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

8. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost účastníkům řízení a žalované k vyjádření.

9. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a na bod 36 odůvodnění rozsudku sp. zn. 31 Cdo 3125/2022, přičemž za dané situace senát 23 Cdo plně respektoval závěry tohoto rozsudku a neshledal důvody pro opětovné předložení věci velkému senátu.

10. Krajský soud připomenul, že jeho rozsudek je založen na závěrech velkého senátu Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 3125/2022, od nichž neměl důvod se odchýlit, a proto v plném rozsahu odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

11. Žalovaná na výzvu k vyjádření nereagovala, proto Ústavní soud má za to, že se v souladu s poučením obsaženým ve výzvě vedlejšího účastenství vzdala.

12. Následně zaslal Ústavní soud účastníkům k případnému vyjádření stěžovatelčino doplnění ústavní stížnosti.

13. Vyjádření účastníků zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí.

14. Ústavní soud dospěl k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud připomíná, že je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), a že vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou svým vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Vzhledem k tomu je nutno vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho použití na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí obecných soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, je-li jejich rozhodování stiženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); z judikatury Ústavního soudu lze zjistit druhy a povahu takto významných vad. Proces výkladu a použití podústavního práva bývá stižen takto relevantní vadou zpravidla tehdy, nezohlední-li obecné soudy správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc nebo se dopustí – z hlediska kautel řádného soudního procesu – neakceptovatelné libovůle, spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, resp. který odpovídá všeobecně uznávanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)]. Zásah do základního práva může nastat též v důsledku výkladu, který je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti [např. přepjatý formalismus – srov. nález ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17)].

16. Ústavní soud posoudil obsah ústavní stížnosti, napadených rozhodnutí i vyžádaného soudního spisu a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť obecné soudy se při posuzování naplnění podmínek úspěšnosti žaloby dopustily ve výkladu příslušných ustanovení občanského zákoníku nepřijatelného přepjatého formalismu, což je vadou, jež má za následek porušení ústavnosti, v tomto případě porušení práva na soudní ochranu zaručeného v čl. 36 odst. 1 Listiny, která může vést – v konečném důsledku – k porušení stěžovatelčina práva na ochranu vlastnictví garantovaného v čl. 11 odst. 1 Listiny.

17. K základním právním zásadám a současně k určujícím rysům právního postavení osoby, zejména v soukromoprávních vztazích, patří svoboda (autonomie) vůle. Tato zásada dává osobám právo volby právně významného chování, přičemž její konkrétní projevy lze soustředit do čtyř variant chování: autonomie volby, zda učinit právní jednání, či nikoliv, autonomie výběru adresáta právního jednání, autonomie volby obsahu právního jednání a autonomie volby formy právního jednání.

18. Ústavní soud se ve své judikatuře opakovaně vyjadřoval k nutnosti maximálního respektu k principu autonomie vůle, a to zvláště při posuzování smluv obecnými soudy. Autonomie vůle představuje elementární podmínku fungování právního státu [srov. nález ze dne 11. 11. 2009 sp. zn. IV. ÚS 128/06 (N 235/55 SbNU 267)] s tím, že jde o jeden z projevů vázanosti státní moci zákonem podle čl. 2 odst. 3 Listiny a podle čl. 2 odst. 4 Ústavy [nález ze dne 11. 7. 2017 sp. zn. IV. ÚS 3168/16 (N 121/86 SbNU 85)], a má dvě strukturální dimenze: 1. státní mocí lze do autonomní sféry jednotlivce (a tedy i do jeho autonomních volních projevů) zasahovat jen v případech daných výslovným svolením (pokynem) zákonodárce a 2. jednotlivec může v mezích své volní autonomie činit vše, co mu zákon nezakazuje (nebo v čem ho neomezuje).

19. Skutečnost, že autonomie vůle je bezprostředně aplikovatelná (a vůči státní moci vynutitelná), se projevuje také při interpretaci smlouvy prováděné v soudním řízení, přičemž soud k ní musí přistupovat nikoliv tak, jak má být podle něj bezvadná, ale tak, že v ní (prostřednictvím ní) jednotlivec vyjádřil, co chce (respektive to, co chtěl) dosáhnout. Jednotlivec tedy činí (činil), co mu zákon nezakazuje, a soud jej výkladem jeho právního jednání (například interpretací jím uzavřené smlouvy) nesmí nutit k tomu, co mu zákon výslovně neukládá. Například v nálezu ze dne 14. 4. 2005 sp. zn. I. ÚS 625/03 (N 84/37 SbNU 157) Ústavní soud uvedl, že prioritu musí mít takový výklad smlouvy, který nezakládá její neplatnost, před výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, čímž respektoval klasickou zásadu „*potius valeat actus quam pereat*“, v současné době výslovně zakotvenou v § 574 občanského zákoníku. Autonomii vůle smluvních stran je také třeba respektovat při hledání rovnováhy v horizontálních právních vztazích a při řešení sporů z nich vyvěrajících identifikovat ekonomický účel právního jednání (smlouvy) a tuto hospodářskou funkci se snažit – což je podstatné v právě posuzované věci – zachovat (neodporuje-li takový hospodářský účel smlouvy zákonu, dobrým mravům, poctivému obchodnímu styku atp.).

20. Použití obecných východisek ohledně respektu k autonomii vůle smluvních stran se koncentruje do možnosti ujednání o tom, že dlužník bude mít povinnost plnit až po vystavení faktury (resp. jakéhokoliv vyúčtování) v dohodnuté lhůtě, a následně v posouzení významu takového ujednání pro promlčení věřitelovy pohledávky, zejména na určení počátku promlčecí lhůty.

21. Možnost smluvních stran ujednat si obsah závazkového vztahu v mezích stanovených právními předpisy nemá být zpochybňována, je výronem přímo plynoucím z výše uvedené dimenze autonomie vůle. Proto také v posuzované věci nebylo pochyb o tom, že do souboru práv a povinností smluvních stran patřilo právo stěžovatelky vyúčtovat (vyfakturovat) cenu díla a povinnost žalované cenu díla zaplatit. Obchodní podmínky žalované ze dne 1. 4. 2015 určené pro zhotovitele obsahovaly ustanovení o úhradě ceny díla objednatelem na základě vyúčtování – fakturace, prováděné podle ujednání ve smlouvě o díle buď měsíčně, nebo až po provedení celého díla, kterým se rozumí jeho ukončení a protokolární předání (odd. 25.1.); splatnost ceny díla tak byla závislá na výzvě (vystavení faktury) dodavatele. Na základě objednávky žalované ze dne 15. 3. 2017 byla sjednána splatnost faktur zhotovitele 30 dní. Stěžovatelka dohodnutou cenu díla vyúčtovala fakturou ze dne 14. 9. 2017, přičemž žalovaná potvrdila (č. l. 58 *verte*), že třicetidenní lhůta splatnosti faktury uplynula teprve 18. 10. 2017.

22. Těžištěm argumentace ústavní stížnosti je polemika se závěry soudů ohledně promlčení práva na zaplacení vyfakturované ceny. Právní konstrukce promlčení (vedle vymezení množiny práv podléhajících promlčení – např. § 611 občanského zákoníku) se soustřeďuje na stanovení počátku běhu promlčecí lhůty, její délku a případně na její běh. Pro určení počátku běhu promlčení lhůty je zpravidla relevantní okamžik, kdy právo může být vykonáno poprvé, což je zásadně dnem, kdy bylo možné důvodně podat žalobu u soudu (*actio nata*). Tento počátek může být vázán výlučně na objektivní právní skutečnosti nebo také na

subjektivní právní skutečnosti, eventuálně na jejich kumulaci. Specifické situace nastávají při kombinaci obou promlčecích lhůt (typicky u práva na náhradu škody nebo bezdůvodného obohacení). Přitom nelze pochybovat o tom, že tzv. subjektivní promlčecí lhůta nemůže začít běžet dříve než objektivní promlčecí lhůta, neboť o skutečnostech relevantních pro určení jejich počátku se může oprávněný dozvědět (mohl dozvědět) teprve poté, kdy takové skutečnosti nastanou. Ústavnímu soudu je známo, že závěry Nejvyššího soudu začleněné do rozsudku sp. zn. 31 Cdo 3125/2022 jsou předmětem kritického hodnocení (viz shrnutí literárních pramenů a judikatury v příspěvku Horák, P., Dvořák, B., Tůma, P. K rozhodnutí velkého senátu NS o promlčení smluvních pohledávek aneb Neváhej a žaluj. Bulletin advokacie 10/2023, s. 19 a násl.), zejména důsledek tohoto rozsudku, podle něhož by promlčecí lhůta mohla započít běžet před splatností peněžitého dluhu.

23. Bylo-li v posuzované věci zjištěno, že podle dohody smluvních stran bude žalovaná plnit (tj. platit) na základě faktury stěžovatelky, je zřejmé, že vůle stran směřovala k tomu, že určení splatnosti pohledávky je ponecháno na vůli věřitele. Strany sjednaly samostatně právo věřitele vyvolat splatnost dluhu, které je odlišné od práva věřitele na poskytnutí plnění. Je bez jakýchkoliv pochybností, že u soudu lze úspěšně uplatnit jen pohledávku, která je splatná. Pokud se strany dohodly, že splatnost pohledávky určí věřitel výzvou k plnění (např. fakturací), tak do té doby nebyla pohledávka splatná a nebylo možné ji úspěšně uplatnit u soudu, proto promlčecí lhůta k plnění nemohla začít běžet. Je třeba vůli stran respektovat i proto, že jejímu naplnění nebrání žádné kogentní ustanovení. Tudíž není důvod, aby soudy autoritativně vstupovaly do vztahu mezi stěžovatelkou a žalovanou proti jejich srozumitelně a určitě vyjádřené vůli.

24. Za ústavně souladný považuje Ústavní soud, na základě respektu k autonomii vůle, závěr, že počátek běhu promlčecí lhůty nenastává v okamžiku vzniku právního vztahu, ale až dospělostí pohledávky (tj. v posuzované věci až splatností stěžovatelčiny faktury).

VI. Závěr

25. V souladu s výše uvedeným Ústavní soud uzavírá, že Nejvyšší soud odmítnutím stěžovatelčina dovolání pro nepřípustnost, aniž by se zabýval posouzením formulované právní otázky, porušil stěžovatelčino právo na soudní ochranu (čl. 36 odst. 1 Listiny). Z tohoto důvodu Ústavní soud ústavní stížnosti částečně vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Nejvyšší soud v novém rozhodnutí plně zohlední závěry nynějšího nálezu.

26. Vzhledem k zastávané doktríně minimalizace zásahů do rozhodovací praxe obecných soudů nepovažoval Ústavní soud za nutné zrušit též napadený rozsudek krajského soudu. Proto Ústavní soud ve zbývající části ústavní stížnost mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl jako návrh nepřípustný [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu], protože je procesním prostředkem předčasným (shodně např. nález ze dne 18. 6. 2025 sp. zn. IV. ÚS 296/24).

Č. 196
Chybný postup soudu při výpočtu výše odměny exekutora bez řádného odůvodnění
(sp. zn. III. ÚS 1143/25 ze dne 3. září 2025)

S ústavněprávními požadavky, jež plynou z ústavně zaručeného základního práva na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, koresponduje povinnost obecných soudů odůvodnit svá rozhodnutí nejen tak, aby vyhovovala kritériím stanoveným příslušným procesním předpisem, ale také, aby byla přezkoumatelná, tedy aby z nich bylo dostatečně patrno, jakými úvahami se obecné soudy při svém rozhodování řídily. S tímto základním právem se neslučuje, jestliže obecný soud řádně (tj. srozumitelně a v souladu s pravidly logického myšlení) nezdůvodní, proč při stanovení odměny soudního exekutora podle § 6 odst. 1 exekutorského tarifu postupoval jinak než soudní exekutor i než on sám ve svém předchozím rozhodnutí a použil 15% sazbu také na základ přesahující částku 3 000 000 Kč.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudkyně Veroniky Křesťanové a soudce zpravodaje Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatele Ing. Zdeňka Rothbauera, zastoupeného Mgr. Petrou Hrubou, advokátkou, sídlem Školská 694/32, Praha 1 – Nové Město, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. ledna 2025 č. j. 24 Co 759/2024-489, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení, ve znění opravného usnesení ze dne 25. září 2025, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. ledna 2025 č. j. 24 Co 759/2024-489 bylo porušeno ústavně zaručené základní právo stěžovatele na řádný proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 20. ledna 2025 č. j. 24 Co 759/2024-489 se ruší.

III. Krajský soud v Českých Budějovicích je povinen zaplatit stěžovateli na náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem 13 340 Kč k rukám jeho zástupkyně Mgr. Petry Hrubé, advokátky, do 15 dnů od doručení tohoto nálezu.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného soudního rozhodnutí s tvrzením, že jím bylo porušeno jeho právo na spravedlivý

proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na ochranu majetku podle čl. 11 Listiny a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Současně stěžovatel dává ke zvážení Ústavnímu soudu, zda s ohledem na specifické okolnosti případu, spočívající v hrubém pochybení Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) při výpočtu odměny soudního exekutora, nejsou dány důvody pro výjimečnou aplikaci § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu, tj. pro přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem vůči krajskému soudu.

3. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v Českých Budějovicích (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 48 EXE 928/2016 se podává, že okresní soud usnesením ze dne 5. 4. 2024 č. j. 48 EXE 928/2016-448 uložil stěžovateli (jako povinnému), aby soudnímu exekutorovi Mgr. Michalu Suchánkovi, LL.M., Exekutorský úřad Praha 9, (dále jen „soudní exekutor“) zaplatil náklady exekuce ve výši 251 534,80 Kč (výrok I), a dále rozhodl, že žádný z účastníků, tj. stěžovatel a obchodní společnost PH Finance, s. r. o., (jako oprávněná) nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok II) ani na náhradu nákladů řízení o určení nákladů exekuce (výrok III).

4. K odvolání soudního exekutora krajský soud usnesením ze dne 8. 7. 2024 č. j. 24 Co 759/2024-465 usnesení okresního soudu ve výroku I změnil tak, že stěžovatel je povinen zaplatit soudnímu exekutorovi částku 832 201,70 Kč (výrok I), ve výrocích II a III je potvrdil (výrok II) a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení (výrok III).

5. Na základě stěžovatelovy ústavní stížnosti Ústavní soud nálezem ze dne 18. 11. 2024 sp. zn. I. ÚS 2690/24 usnesení krajského soudu ve výroku I, jakož i v části výroku II, kterým byl potvrzen výrok III usnesení okresního soudu, a ve výroku III zrušil. Důvodem bylo, že krajský soud nezohlednil, že v důsledku zastavení exekuce soudní exekutor neprovedl všechny fáze exekuce, a odměnu soudního exekutora přiměřeně nesnížil.

6. Poté napadeným usnesením krajský soud usnesení okresního soudu ve výroku I změnil tak, že stěžovatel je povinen zaplatit soudnímu exekutorovi (na nákladech exekuce) částku 712 219,40 Kč, ve výroku III je potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

II. Stěžovatelova argumentace

7. Stěžovatel tvrdí, že krajský soud stanovil odměnu soudního exekutora v hrubém rozporu se zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláškou č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, správce obchodního závodu, správce nemovité věci a plátce mzdy nebo jiného příjmu a o podmínkách pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou soudním exekutorem (exekutorský tarif), ve znění pozdějších předpisů, že nedodržel závazný právní názor Ústavního soudu vyslovený v nálezu sp. zn. I. ÚS 2690/24 a při výpočtu odměny soudního exekutora postupoval jinak než ve svém předchozím usnesení č. j. 24 Co 759/2024-465. Krajský soud podle stěžovatele správně, v souladu s uvedeným nálezem sice vycházel z toho, že soudní exekutor neuskutečnil pátou fázi exekuce, takže jeho odměna má být snížena o 20 %, k její výši však dospěl chybným výpočtem, přičemž postupoval jinak než soudní exekutor, na jehož výpočet poukázal ve svém podání z 16. 12. 2024 (pozn.: míněno patrně podání ze 17. 12. 2024).

8. Krajský soud totiž při výpočtu uplatnil 15% sazbu na celou částku nejvyššího podání, tj. 6 270 000 Kč, avšak podle exekutorského tarifu se tato sazba použije jen pro základ odměny do 3 000 000 Kč a nad tuto částku se uplatňuje 10% sazba. Navíc krajský soud vycházel z nesprávně vysokého základu, když neaplikoval § 5 odst. 3 exekutorského tarifu, podle kterého se částka nejvyššího podání snižuje o částku připadající na

předpokládané náklady exekuce, takže správná výše základu činí 5 397 700 Kč. Po odečtení již zaplacené odměny 2 000 Kč bez daně z přidané hodnoty (DPH) by odměna soudního exekutora činila 687 770 Kč bez DPH, resp. 832 201,70 Kč včetně DPH, pokud by ovšem provedl všech 5 fází exekuce. Vzhledem k tomu, že provedl jen 4 fáze, jeho odměna činí 80 % z této částky, tj. 665 761,36 Kč (včetně DPH). Stanovil-li krajský soud odměnu ve výši 712 219,40 Kč, rozdíl mezi těmito částkami činí 46 458,04 Kč. Vzhledem k tomu, že je v důchodovém věku a v exekučním řízení nebyl zastoupen advokátem, protože si to nemohl s ohledem na svou situaci dovolit, jde o citelný zásah do jeho majetku a životní úrovně.

9. V návaznosti na to stěžovatel namítá, že krajský soud neodůvodnil své rozhodnutí logicky a přezkoumatelným způsobem, neboť nevysvětlil, proč použil 15% sazbu na celý základ a proč neaplikoval pro výpočet základu odměny § 5 odst. 3 exekutorského tarifu, a nevypořádal se s námitkami účastníků, konkrétně s těmi, které obsahovalo odvolání soudního exekutora (v němž byl daný výpočet proveden správně). Podle stěžovatele jde o postup svévolný, rozporný s principem proporcionality (podle něhož má být odměna soudního exekutora adekvátní). V této souvislosti poukazuje na názor Ústavního soudu vyslovený v nálezu ze dne 23. 2. 2011 sp. zn. I. ÚS 2269/10 (N 23/60 SbNU 245), podle kterého orgány veřejné moci mají povinnost postupovat předvídatelně, jasně, bez omylů a nedůsledností.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny procesní předpoklady řízení. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva, resp. proti napadenému rozhodnutí neměl žádný takový prostředek k dispozici.

IV. Vyjádření účastníka řízení

11. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření krajskému soudu. Ten pouze odkázal na odůvodnění svého usnesení. Ústavní soud toto vyjádření stěžovateli k replice nezasílal, neboť neobsahovalo žádnou novou skutečnost či argumentaci.

12. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření rovněž soudnímu exekutorovi a oprávněné (jako vedlejším účastníkům řízení) s tím, že nevyjádří-li se ve stanovené lhůtě, bude mít za to, že se postavení vedlejšího účastníka v daném řízení vzdali. Uvedené osoby se k ústavní stížnosti nevyjádřily a Ústavní soud již s nimi jako vedlejšími účastníky řízení nejednal.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), který stojí mimo soustavu obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). Vzhledem k tomu jej nelze, vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, považovat za další, „superrevizní“ instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování soudů. Úkolem Ústavního soudu je „toliko“ přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Nutno proto vycházet z pravidla, že vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí soudů a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stiženo vadami, které

mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady); o jaké vady jde, lze zjistit z judikatury Ústavního soudu.

14. Stěžovatel tvrdí, že krajský soud nesprávně (v rozporu s § 5 odst. 3 a § 6 odst. 1 exekutorského tarifu) vypočetl náklady exekuce, konkrétně odměnu soudního exekutora, čímž ho zkrátil o částku 46 458,04 Kč. S ohledem na tuto výši však Ústavní soud nemohl pominout, že jde o tzv. bagatelní věc [srov. § 202 odst. 2, § 238 odst. 1 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů], ve které jsou navíc předmětem napadeného soudního rozhodnutí náklady řízení. V souvislosti s tzv. bagatelními věcmi přitom ustáleně judikuje, že tato skutečnost zakládá (bez dalšího) důvod pro posouzení ústavní stížnosti jako zjevně neopodstatněné, neprovázejí-li posuzovaný případ takové (mimořádné) okolnosti, které jej naopak z hlediska ústavnosti významným činí [viz např. nález ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)]; je pak především na stěžovateli, aby v ústavní stížnosti vysvětlil (a případně doložil), proč věc přes svou bagatelnost vyvolává v jeho právní sféře ústavněprávně relevantní újmu (viz např. usnesení ze dne 21. 5. 2014 sp. zn. III. ÚS 1161/14).

15. Ústavní soud dále dospěl k závěru, že ústavní stížnosti proti rozhodnutím obecných soudů o nákladech řízení jsou zpravidla zjevně neopodstatněné, neprovázejí-li posuzovanou věc mimořádné okolnosti, které ji činí co do ústavní roviny dostatečně významnou. Současně zdůraznil, že o to mimořádnější okolnosti – typicky v podobě významného přesahu vlastního zájmu stěžovatele – musejí být dány ve věcech, ve kterých sporná výše nákladů nepřevyšuje ani hranici bagatelnosti [viz stanovisko pléna ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24 (97/2025 Sb.), body 11 a 34].

16. Jde-li o tzv. kvalitativní hledisko, není patrno, že by věc svým významem jakkoliv přesahovala stěžovatelovy zájmy, neboť se v souvislosti s ní neotvírá žádná významná ústavněprávní otázka, kterou by bylo třeba vyřešit. Pokud jde o kvantitativní stránku věci, Ústavní soud vzal v úvahu, že výše zmíněná částka se nalézá nedaleko hranice, kterou zákonodárce považuje za ještě bagatelní, přičemž stěžovatel je vysokého věku, požívá starobní důchod a jeho finanční situace mu nedovolovala nechat se v exekučním řízení zastoupit advokátem. Z toho lze usuzovat, že stěžovatel by mohl být napadeným rozhodnutím na své majetkové pozici citelně dotčen.

17. V daném případě stěžovatel porušení svých ústavně zaručených základních práv spatřuje v tom, že krajský soud vadně interpretoval a aplikoval tzv. podústavní právo. Daný proces bývá stižen „kvalifikovanou vadou“ zpravidla tehdy, jestliže obecné soudy nezohlední správně (či vůbec) dopad některého ústavně zaručeného základního práva (svobody) na posuzovanou věc nebo se dopustí z hlediska řádného procesu neakceptovatelné „libovůle“, spočívající buď v nerespektování jednoznačně znějící kogentní normy, nebo ve zjevném a neodůvodněném vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován anebo který odpovídá všeobecně akceptovanému (doktrinárnímu) chápání dotčených právních institutů [viz např. nález ze dne 25. 9. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 85/06 (N 148/46 SbNU 471)].

18. Jak Ústavní soud ustáleně judikuje, požadavek řádného odůvodnění soudních rozhodnutí je jedním za základních atributů řádného procesu podle čl. 36 odst. 1 Listiny; dodržování povinnosti odůvodnit rozhodnutí má zaručit transparentnost a kontrolovatelnost rozhodování soudů a vyloučit libovůli; chybí-li v rozhodnutí řádné odůvodnění, je tím založena nejen jeho nepřezkoumatelnost, ale zpravidla také neústavnost v podobě kvalifikované vady; nejsou-li totiž zřejmé důvody rozhodnutí, svědčí to o libovůli v soudním rozhodování, jež není v právním státě (čl. 1 odst. 1 Ústavy) akceptovatelná.

19. S ústavněprávními požadavky, jež plynou z ústavně zaručeného základního práva na řádný proces, koresponduje povinnost obecných soudů odůvodnit svá rozhodnutí nejen tak, aby vyhovovala kritériím stanoveným příslušným procesním předpisem, ale také, aby byla přezkoumatelná, tedy aby z nich bylo dostatečně patrno, jakými úvahami se obecné soudy při

svém rozhodování řídily. Jinak řečeno, soudní rozhodnutí je třeba srozumitelně, v adekvátním rozsahu (tj. v rozsahu odpovídajícím povaze věci) odůvodnit, přičemž použitá argumentace musí být racionální, nikoliv ve zjevném rozporu s pravidly logického myšlení [viz např. nález ze dne 13. 9. 2004 sp. zn. I. ÚS 534/03 (N 126/34 SbNU 285)].

20. Tyto požadavky napadené usnesení krajského soudu nesplňuje. Není totiž jasné, z jakého důvodu se krajský soud neřídil § 6 odst. 1 exekutorského tarifu, jestliže použil 15% sazbu i na základ přesahující částku 3 000 000 Kč. Takto navíc postupoval i za situace, kdy soudní exekutor (naposledy) ve svém odvolání proti usnesení okresního soudu ze dne 5. 4. 2024 č. j. 48 EXE 928/2016-448 (viz č. l. 452; srov. i jeho podání na č. l. 373, 391 a 432 soudního spisu) podrobně rozvedl, jak k částce představující jeho odměnu dospěl, a kdy sám z výpočtu soudního exekutora vycházel ve svém předchozím usnesení č. j. 24 Co 759/2024--465; z tohoto podání přitom zřetelně plyne, že na základ přesahující částku 3 000 000 Kč použil soudní exekutor 10% sazbu. Vzhledem k tomu, že krajský soud svůj postup v napadeném usnesení nijak nevysvětlil a neučinil tak ani ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, nezbývá Ústavnímu soudu než vycházet z toho, že krajský soud přistoupil k projednávané věci natolik nedbale, a to i přesto, že již jednou v této věci postupoval neústavně, že je to nutno kvalifikovat jako projev libovůle v soudním rozhodování, jež není slučitelná s principem řádného procesu.

21. Jde-li o stanovení samotného základu pro výpočet odměny soudního exekutora, v souvislosti s nímž stěžovatel namítá, že krajský soud „neaplikoval pro výpočet základu odměny § 5 odst. 3 exekutorského tarifu“, postup krajského soudu sice nese podobné rysy, současně je však zřejmé, že soudní exekutor náhradu hotových výdajů ve výši 37 760,60 Kč, která byla určena pravomocným příkazem k úhradě nákladů exekuce a již byla uhrazena, zohlednil („jen“) při stanovení základu pro výpočet své odměny, zatímco krajský soud o již vyplacenou náhradu (účelně vynaložených) hotových výdajů v celkové výši 38 180,60 Kč včetně DPH snížil (přímo) odměnu soudního exekutora. Nepostupoval takto k tíži stěžovatele, nýbrž soudního exekutora, a proto Ústavní soud tuto námitku shledal tzv. subjektivně nepřípustnou.

22. Vzhledem k výše uvedenému nezbývá než uzavřít, že napadeným soudním rozhodnutím bylo porušeno ve výroku nálezu uvedené ústavně zaručené základní právo stěžovatele. Ústavní soud proto podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil. Upustil přitom od ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu).

23. Ústavní soud vyhověl návrhu stěžovatele na přiznání náhrady nákladů řízení a krajskému soudu postupem podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu uložil povinnost nahradit stěžovateli náklady řízení před Ústavním soudem. Stěžovatel byl v řízení úspěšný a krajský soud opakovaně porušil stěžovatelova ústavně zaručená základní práva při rozhodování o odměně soudního exekutora. Náklady řízení stěžovatele sestávají v souladu s § 7, § 9 odst. 6, § 11 odst. 1 písm. a) a d) a § 13 odst. 4 advokátního tarifu ve znění účinném od 1. 1. 2025 z odměny v sazbě 6 220 Kč/úkon, paušální náhrady nákladů v sazbě 450 Kč/úkon ve vztahu k dvěma úkonům právní služby (převzetí zastoupení a sepsání ústavní stížnosti), tj. celkem 13 340 Kč. Zástupkyně je samostatnou advokátkou a není plátkyní daně z přidané hodnoty, proto není součástí náhrady nákladů řízení náhrada této daně (§ 137 odst. 3 občanského soudního řádu *arg. a contrario*).

Č. 197
Absence řádného poučení o přípustnosti dovolání v trestním řízení (sp. zn. III. ÚS 1831/25 ze dne 3. září 2025)

Nesprávným poučením o přípustnosti dovolání v trestním řízení dochází k porušení práva obviněného na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudkyně Veroniky Křesťanové a soudce zpravodaje Jana Svatoně o ústavní stížnosti stěžovatele J. J., zastoupeného Mgr. Zuzanou Candigliota, advokátkou, sídlem Burešova 615/6, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 1. dubna 2025 č. j. 8 To 115/2025-243 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 26. února 2025 č. j. 10 Nt 51/2025-230, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 1. dubna 2025 č. j. 8 To 115/2025-243 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 1. dubna 2025 č. j. 8 To 115/2025-243 se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tím, že jimi došlo k porušení jeho ústavních práv vyplývajících z čl. 8 odst. 1 a 2 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Zároveň navrhl, aby Ústavní soud odložil vykonatelnost napadených rozhodnutí.

2. Z ústavní stížnosti a spisu Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) sp. zn. 10 Nt 51/2025 vyplývá, že napadeným usnesením městského soudu bylo stěžovateli uloženo psychiatrické ochranné léčení v ústavní formě. Stěžovatel se podle soudu dopustil jednání, které naplňovalo znaky přečinu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 odst. 1, 2 a odst. 3 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“). Šlo o dlouhodobé obtěžování a (částečně i veřejné) vyhrožování poškozené (jakož i dalším známým poškozené) prostřednictvím různých druhů elektronické komunikace. Ze znaleckého posudku MUDr. Šnelera soud dovodil, že stěžovatel trpí duševním onemocněním (nediferencovanou schizofrenií), které ovlivnilo jeho chování tak, že vymizely jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti. Jeho stav byl navíc podpůrně

zhoršen zneužíváním návykových látek, zejména cannabisu. Pobyt stěžovatele na svobodě je podle znalce nebezpečný a vyžaduje ústavní léčbu, neboť ambulantní léčba by byla aktuálně zcela nedostatečná. Od roku 2021 je stěžovatel zcela bez náhledu, pod vlivem bludů. Zároveň není podle znalce stěžovatel schopen pochopit smysl trestního řízení a hodnotně se jej účastnit. Stěžovatel ve veřejném zasedání vypověděl, že si je vědom závažnosti svých činů a hluboce jich lituje. Poškozené by se rád omluvil. V léčebně používá internet a nejsou s ním žádné problémy. Ostatní lékaři mu sdělili, že pravděpodobně schizofrenii nemá, ale nejde to úplně vyloučit s ohledem na medikaci. Soud dospěl k závěru, že stěžovateli je nutné nařídit ústavní ochranné léčení s ohledem na znalcem stanovenou diagnózu a nebezpečnost jeho jednání. Zamítl přitom návrh na vypracování nového znaleckého posudku. Podle soudu nemá stěžovatel dostatečný náhled na své onemocnění, neboť tvrdí, že neví, zda schizofrenií skutečně trpí. Jeho pobyt na svobodě je nebezpečný nejen kvůli jeho duševní poruše, nýbrž i s ohledem na sklony ke zneužívání návykových látek.

3. Proti usnesení městského soudu podal stěžovatel stížnost, kterou Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) zamítl napadeným usnesením. Podle krajského soudu městský soud správně zjistil jak podrobnosti o zdravotním stavu stěžovatele, tak o naplnění podmínek pro uložení ústavního ochranného léčení. O správnosti znaleckého posudku nevznikly podle soudu žádné pochybnosti, a měla-li je obhájkyně, neměla souhlasit s pouhým přečtením znaleckého posudku u veřejného zasedání. Na nutnosti uložení ústavního ochranného léčení nemohla nic změnit ani předložená čestná prohlášení příbuzných a kamarádky.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že napadená rozhodnutí vychází výhradně z vadného znaleckého posudku, který ani nesplňoval zákonné náležitosti. Obsahem je znalecký posudek buď vadný, nebo minimálně neaktuální. O tom svědčí nejen stěžovatelovo vystupování před soudem (vyvracející názor znalce, že stěžovatel není schopen chápat smysl trestního řízení a účastnit se jej), tak názory všech ostatních psychiatrů, v jejichž péči stěžovatel byl. Znalec v posudku neuvádí žádné uznávané a přezkoumatelné metody či testy, na jejichž základě dospěl ke svým závěrům a které by byly ke stanovení diagnózy nezbytné. Celé vyšetření spočívalo v hodinovém rozhovoru se stěžovatelem, bez dlouhodobého pozorování či jakéhokoliv dalšího testování (zároveň si znalec nepřibral nezbytného konzultanta z oblasti psychologie). Lékaři v nemocnici, kde byl stěžovatel posléze dlouhodobě hospitalizován, stanovili diagnózu odlišnou. Přestože byly soudy o těchto skutečnostech informovány, nevzaly je v potaz. Neopatřily další důkazy, které by potvrdily vady posudku. Spokojily se tak s neúplným prokázáním skutkového stavu. Dále pominuly otázku přiměřenosti ústavního ochranného léčení, a to jak z hlediska jeho nezbytnosti, tak přiměřenosti k závažnosti spáchaného činu. Stěžovatelovo současné chování (s poskytovanou psychiatrickou péčí) dostatečně prokazuje nadbytečnost ústavního léčení. Naopak takové ústavní léčení by v současné situaci ohrozilo úspěch slibně započaté léčby, jakož i stěžovatelovu resocializaci. Ke všem uvedeným okolnostem stěžovatel navrhoval a předkládal řadu důkazů, které však soudy ignorovaly. Postupovaly tudíž v rozporu se závěry ustálené judikatury Ústavního soudu (stěžovatel poukazuje zejména na nálezy sp. zn. I. ÚS 3654/10 a sp. zn. IV. ÚS 502/02). Za absurdní považuje stěžovatel tvrzení soudu, podle kterého je jeho zpochybňování znalcem stanovené diagnózy (které je však opřeno o několik aktuálnějších lékařských zpráv) důkazem absence náhledu na duševní poruchu zvyšujícím stěžovatelovu nebezpečnost. Stěžovatel naopak opakovanou spoluprací s několika psychiatrickými zařízeními (jakož i prohlášením před soudem) prokázal existenci náhledu na škodlivost i příčiny svého škodlivého jednání. Jako nesprávný je podle stěžovatele nutné považovat postup, kterým se krajský soud odmítl zabývat relevantními námitkami s tím, že správnost znaleckého posudku mohla obhájkyně

zpochybnit při výslechu znalce, který však nenavrhla. Tím dochází k přenesení odpovědnosti za selhání soudu a znalce na obhajobu. I proti posudku, který je „pouze“ čten, lze vznést relevantní námitky.

5. Návrh na odklad vykonatelnosti napadených rozhodnutí odůvodnil stěžovatel tak, že výkonem rozhodnutí by došlo nejen k razantnímu zásahu do jeho ústavních práv, nýbrž i k narušení úspěšně probíhající léčby a resocializace, jakož i kontaktů s rodinou. Tato léčba a spolupráce s blízkými osobami působí na stěžovatele tak pozitivně, že z jeho strany nedochází k žádné závadové (tedy nikoliv jen trestné) činnosti, a to přestože má k dispozici mobilní telefon i počítač s internetem. Tím je dostatečně naplněna ochrana zájmů ostatních osob. Je ostatně i v zájmu společnosti, aby stěžovatelova terapie probíhala úspěšně.

III. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

6. Ústavní soud usnesením ze dne 24. 6. 2025 č. j. III. ÚS 1831/25-28 odložil vykonatelnost napadených usnesení do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti.

7. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

8. Krajský soud i městský soud ve svých vyjádřeních toliko odkázaly na obsah napadených rozhodnutí.

9. Krajské státní zastupitelství v Brně a Městské státní zastupitelství v Brně se k výzvě nevyjádřily. Protože byly ve výzvě poučeny, že nevyjádří-li se, bude to podle § 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu bráno jako vzdání se postavení vedlejšího účastníka řízení, nebylo s nimi již dále jednáno.

10. Obě vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovateli na vědomí a k případné replice, na niž stěžovatel nereflektoval.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

12. Co se týče otázky přípustnosti ústavní stížnosti, je podle Ústavního soudu zřejmé, že stěžovatel dostupné opravné prostředky nevyčerpal. Proti usnesení, jímž je obviněnému pravomocně uloženo ochranné léčení, může obviněný podat prostřednictvím obhájce dovolání [viz § 265a odst. 2 písm. e) trestního řádu]. Nejvyšší soud se přitom takovými dovoláními meritorně zabývá (z nedávné doby lze odkázat např. na usnesení ze dne 11. 12. 2024 č. j. 7 Tdo 1040/2024-95 nebo usnesení ze dne 2. 4. 2025 č. j. 7 Tdo 194/2025).

13. Při posuzování přípustnosti ústavní stížnosti však Ústavní soud zohlednil skutečnost, že stěžovateli (resp. jeho obhájkyni) se ze strany krajského soudu nedostalo řádného poučení o možnosti podat dovolání, přestože to zákon vyžaduje. Napadené rozhodnutí v závěrečném poučení uvádí „proti tomuto rozhodnutí není další řádný opravný prostředek přípustný“. Ačkoliv svým obsahem není takové poučení nepravdivé či nesprávné, nesplňuje podle Ústavního soudu zákonné podmínky. Podle § 125 odst. 3 trestního řádu (ve spojení s § 138 trestního řádu) platí, že „[v] poučení o dovolání, které musí být obsaženo v každém rozhodnutí soudu ve věci samé učiněném v druhém stupni, se uvedou oprávněné osoby, včetně nutnosti, aby dovolání obviněného bylo podáno prostřednictvím obhájce (§ 265d), lhůta k podání dovolání, označení soudu, ke kterému má být dovolání podáno (§ 265e), označení soudu, který o podaném dovolání bude rozhodovat, a vymezení nutného

obsahu dovolání (§ 265f)“. Poučení v napadeném rozhodnutí je tedy třeba považovat za vadné, a ústavní stížnost je proto formálně přípustná.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Výše popsaná absence řádného poučení se pak nutně projeví i při posouzení důvodnosti ústavní stížnosti. Nedostatečným poučením byl stěžovateli odepřen přístup k Nejvyššímu soudu jako dalšímu orgánu ochrany základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy). V takové situaci Ústavní soud v minulosti opakovaně zrušil rozhodnutí obsahující nesprávné poučení, aby tím dal stěžovateli možnost domáhat se ochrany svých práv zákonem předvídanou cestou (čl. 36 odst. 4 Listiny). Konkrétně lze poukázat např. na nález ze dne 11. 6. 2019 sp. zn. II. ÚS 1467/18, nález ze dne 31. 3. 2020 sp. zn. II. ÚS 291/20, nález ze dne 12. 2. 2025 sp. zn. IV. ÚS 3073/24 nebo nález ze dne 14. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 279/25. Tímto postupem rovněž dochází k naplnění zásady subsidiarity řízení před Ústavním soudem, čímž se brání tomu, aby se Ústavní soud bez splnění zákonných podmínek „vlamoval“ do otázek, jejichž řešení prozatím přísluší jiným orgánům.

16. Jelikož právě taková situace v dané věci nastala, mohl Ústavní soud přistoupit pouze ke zrušení rozhodnutí krajského soudu, aniž by se mohl meritorně zabývat obsahem usnesení městského soudu. Je-li dovolání ze zákona přípustné, je žádoucí, aby právě sjednocoval výklad podmínek pro uložení ochranného léčení.

17. Ve znovuotevřeném řízení však nebude úkolem krajského soudu vydat totožné rozhodnutí, doplněné pouze o řádné poučení o přípustnosti dovolání. Krajský soud by se měl znovu důkladně zabývat pochybnostmi o ústavnosti postupu městského soudu, které stěžovatel vyjádřil v ústavní stížnosti a s nimiž se nyní zrušené rozhodnutí krajského soudu nevypořádalo. Jde zejména o tvrzené konkrétní rozpory mezi jednotlivými lékařskými zprávami a otázku aktuálnosti (správnosti) vydaného znaleckého posudku. Stranou přitom nelze ponechat ani vznesenou otázku subsidiarity ústavního ochranného léčení ve stěžovatelově současné situaci.

18. Z toho důvodu Ústavní soud shledal, že napadeným rozhodnutím krajského soudu došlo k porušení stěžovatelova ústavního práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Proto ústavní stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené rozhodnutí zrušil. V části směřující proti usnesení městského soudu ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu, neboť ji v dané procesní situaci shledal jako zjevně neopodstatněnou. Rozhodl tak bez nařízení ústního jednání, neboť od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 198
Rozhodování trestních soudů o adhezním nároku zvlášť zranitelné oběti (sp. zn. IV. ÚS 2245/24 ze dne 10. září 2025)

Postup obecného soudu, který svévolně (ani zčásti) nepřizná uplatněný adhezní nárok, ač jsou pro to splněny zákonné podmínky, je porušením ústavně zaručeného práva oběti na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a v souvislosti s tím i porušením ústavně zaručených práv na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na ochranu lidské důstojnosti a cti podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaj) a Milana Hulmáka o ústavní stížnosti stěžovatele nezletilého A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupeného zákonnou zástupkyní B. B. (jedná se o pseudonym), právně zastoupeného JUDr. Veronikou Navrátilovou, advokátkou, sídlem Matiční 730/3, Ostrava, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. června 2024 č. j. 3 To 60/2024--1224, rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 14. března 2024 č. j. 2 T 24/2024-1187 ve výroku, kterým byl stěžovatel odkázán s uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, a „všem dalším rozhodnutím na tento výrok obsahově navazujícím, pozbyla-li vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, podkladu“, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Brně, Městského státního zastupitelství v Brně a J. B., zastoupeného JUDr. Adamem Valíčkem, advokátem, sídlem náměstí Svobody 87/18, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 5. června 2024 č. j. 3 To 60/2024--1224 a výrokem rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 14. března 2024 č. j. 2 T 24/2024-1187, kterým byl stěžovatel odkázán s uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, bylo porušeno základní právo stěžovatele na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a ochranu lidské důstojnosti a cti podle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení se základním právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právem na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 5. června 2024 č. j. 3 To 60/2024-1224 a výrok rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 14. března 2024 č. j. 2 T 24/2024-1187, kterým byl stěžovatel odkázán s uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

IV. Stěžovateli se přiznává náhrada nákladů právního zastoupení ve výši 8 228 Kč k rukám právní zástupkyně stěžovatele.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi byla porušena jeho práva ústavně zaručená v čl. 7 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že Městský soud v Brně (dále jen „městský soud“) shora označeným rozsudkem uznal vedlejšího účastníka J. B. (dále jen „vedlejší účastník“) vinným ze spáchání přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), odst. 3 písm. b) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dílem spáchaného ve stadiu pokusu, a přečinu svádění k pohlavnímu styku podle § 202 odst. 1 (bod 14), odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, dílem spáchaného ve stadiu pokusu. Za uvedené trestné činy mu uložil úhrnný trest odnětí svobody v trvání dvaceti dvou měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu v trvání čtyř roků za současného vyslovení dohledu nad ním. Dále mu uložil trest propadnutí věcí specifikovaných v rozsudku a ochranné léčení sexuologické v ambulantní formě. Podle § 229 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, městský soud odkázal stěžovatele (poškozeného) s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Uvedených trestných činů se vedlejší účastník dopustil vůči stěžovateli (ve věku 10 let) tím, že v blíže neupřesněném období, nejméně od května 2022 do září 2022, z místa svého bydliště komunikoval pod přezdívkou prostřednictvím komunikační platformy Messenger a pod jinou přezdívkou prostřednictvím komunikační platformy Discord se stěžovatelem, přičemž při této komunikaci pod záminkou výuky airsoftu a pod příslibem zakoupení počítačové hry po dosažení určitého počtu bodů při tréninku po něm opakovaně, s cílem svého pohlavního uspokojení, požadoval, aby se v průběhu jejich videohovoru před webkamerou pomočil a pokálel do svého spodního prádla, čemuž stěžovatel vyhověl, neboť vedlejšímu účastníkovi věřil a chtěl získat slíbenou odměnu. Vedlejší účastník ho instruoval a nabádal, jak to má činit a bodoval jej, přičemž z těchto aktivit pořídil a uložil do vnitřní paměti svého mobilního telefonu celkem sedm videosouborů, na nichž je zobrazen stěžovatel při požadovaných aktivitách.

3. Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) ústavní stížností rovněž napadeným usnesením odvolání stěžovatele podle § 256 trestního řádu zamítl.

4. Oba soudy dospěly k závěru, že stěžovatelem požadovaný nárok na náhradu nemajetkové újmy ve výši 400 000 Kč s příslušenstvím nelze v adhezním řízení přiznat ani zčásti. Klíčovým důvodem byla skutečnost, že se nepodařilo prokázat neoprávněný zásah do osobnostní sféry stěžovatele ve značné míře. Soudy měly pochybnosti o příčinné souvislosti mezi jednáním vedlejšího účastníka a stěžovatelem uváděnými následky, a to na základě rozporů v dostupných zjištěních, kdy rodiče stěžovatele shodně vypověděli, že si u něj nevšimli změn v chování, a stěžovatel u výslechu policistům neuvedl jakékoli konkrétní potíže, zatímco pozdější prohlášení oběti o dopadech trestného činu obsahovalo popis závažných následků. Soudy dále poukázaly na skutečnost, že problémy se studijním prospěchem a absencemi se u stěžovatele projevovaly již před obdobím, kdy byla na jeho úkor páchána trestná činnost. Významné bylo také zjištění, že se stěžovatel vrátil do online prostředí, což nesvědčilo o závažných dlouhodobých následcích. Soudy uznaly, že jednání vedlejšího účastníka mohlo mít na stěžovatele coby desetileté dítě určitý dopad, avšak pro přesné určení rozsahu následků by bylo nutné znalecké zkoumání, které by však již šlo nad

rámec procesního prostoru v adhezním řízení. Proto byla otázka náhrady nemajetkové újmy ponechána na řízení ve věcech občanskoprávních.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že rozhodnutí obecných soudů, kterými byl se svým řádně uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních, jsou neústavní. Podle stěžovatele soudy měly k dispozici veškeré potřebné informace i důkazy k posouzení výše náhrady nemajetkové újmy, včetně prohlášení stěžovatele (oběti) o dopadech trestného činu na jeho život, vysvědčení dokládajících radikální zhoršení školního prospěchu v době sexuálního napadání od vedlejšího účastníka a svědecké výpovědi nezávislé psychoterapeutky. Obecné soudy, argumentuje dále stěžovatel, nedocenily, že jeho prohlášení je podle zákona plnohodnotným důkazem ve věci a slouží právě k tomu, aby oběť trestného činu nemusela být k negativním dopadům daného trestného činu vyslýchána, zejména v případech dětských obětí, které se za inkriminované jednání stydí.

6. Stěžovatel zdůrazňuje, že je jako nezletilé dítě (v době páchání trestné činnosti vedlejším účastníkem mu bylo deset let) zákonem považován za zvlášť zranitelnou oběť trestného činu. Odkazuje přitom na nález Ústavního soudu ze dne 26. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 297/22 (pozn. všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na https://nalus.usoud.cz), podle kterého má obecný soud povinnost svým postupem usilovat o naplnění podmínek pro přiznání náhrady škody či nemajetkové újmy, a to zejména tehdy, je-li poškozený zvlášť zranitelnou obětí. Povinností obecného soudu je předcházet sekundární viktimizaci obětí trestných činů, což může učinit i tím, že sám rozhodne o přiznání adhezního nároku.

7. Stěžovatel brojí proti závěru obecných soudů obou stupňů, že k prokázání dopadů nemajetkové újmy do jeho osobní sféry nebyly provedeny důkazy, z nichž by vznik této újmy zcela jasně vyplýval. Vytýká nesprávné hodnocení důkazů a konstatuje, že skutkový stav, k němuž soudy dospěly, je s provedenými důkazy v extrémním nesouladu. Zpochybňuje závěr o rozporuplnosti důkazní situace a poukazuje na to, že rozpory ve vyjádřeních stěžovatele jsou důsledkem jeho uzavřené povahy a studu, kdy celou věc s ohledem na stud i obavu z možného zneužití videí tajil před všemi blízkými osobami.

8. Stěžovatel argumentuje zhoršením svého školního prospěchu v druhém pololetí třetího ročníku základní školy, které časově přímo souvisí s trestným činem páchaným v období od května do září 2022. Upozorňuje na to, že ze zprávy Krizového centra Ostrava vyplynulo, že uvádí potíže se spánkem, noční můry, úzkosti, zhoršení školního prospěchu a obavu z docházky do školy. Terapeutka potvrdila, že mu věří a že skutečně prožívá to, o čem hovoří. Stěžovatel zpochybňuje úvahy soudů založené na tvrzení matky, že na něm nepozorovala žádné změny, přitom jde o laický názor, vyslovený osobou, která o trestné činnosti tehdy ještě nevěděla.

9. Stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 855/24, podle kterého vznik nemajetkové újmy na osobnostních právech člověka je některým trestným činům imanentní a duševní útrapy způsobené trestnou činností není třeba prokazovat lékařskými zprávami, neboť je způsobila samotná trestná činnost. Poukazuje také na nález ze dne 3. 8. 2021 sp. zn. II. ÚS 3003/20 (N 137/107 SbNU 131), podle kterého v náhradě jakékoli újmy je zapotřebí vidět „pokračování“ práv a přiznání excesivně nízké náhrady újmy představuje porušení čl. 7 odst. 1 Listiny.

10. Stěžovatel vytýká soudům, že při stanovení výše náhrady nepoužily princip proporcionality v širším slova smyslu podle nálezu ze dne 22. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 2844/14 (N 221/79 SbNU 545), kdy je zapotřebí porovnání nejen s případy obdobnými, ale i s dalšími případy, ve kterých došlo k zásahu do jiného osobnostního práva. Namítá, že obecné soudy měly rozhodnout o nároku na náhradu nemajetkové újmy podle zásady slušnosti a při zohlednění principu širší proporcionality. Zpochybňuje závěr městského soudu, že nebyla

dostatečně prokázána existence jednání vedlejšího účastníka jako zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu poškozeného ve značné míře, byť je způsobení nemajetkové újmy některým trestným činům vzhledem k jejich povaze imanentní.

11. Stěžovatel žádá o náhradu nákladů právního zastoupení s poukazem na § 83 a 84 zákona o Ústavním soudu, a to za tři úkony právní služby (převzetí věci, porada s klientem delší jedné hodiny a podání ústavní stížnosti) a tři režijní paušály v celkové výši 12 342 Kč včetně DPH.

12. V doplnění ústavní stížnosti stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud zrušil též všechna další rozhodnutí na adhezní výrok rozsudku městského soudu obsahově navazující, pozbyla-li vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, podkladu, zejména budoucí soudní rozhodnutí o určení odměny zmocněnce (nadepsané advokátky).

III. Procesní předpoklady projednání návrhu

13. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

14. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

15. Krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a neztotožnil se s názorem stěžovatele, že by byl dostatečně prokázán nárok na náhradu nemajetkové újmy, včetně jeho výše. Podle krajského soudu stěžovatel podával rozporuplná prohlášení o dopadech trestné činnosti a jeho rodiče si nepovšimli jakýchkoli změn v jeho chování. Informace o negativních dopadech inkriminované trestné činnosti na stěžovatele byly v trestním řízení podány až po jeho návštěvě v Krizovém centru Ostrava, což kontrastuje s původními subjektivními výpověďmi po spáchání trestného činu. Stěžovatel se vrátil do online prostředí, což potvrdili jak otec, tak terapeutka. To vyvolává otázky ohledně skutečného rozsahu újmy a příčinné souvislosti mezi následky a jednáním obžalovaného. Krajský soud konstatuje, že k objasnění uvedených rozporů by bylo nutné znalecké zkoumání, které by přesáhlo rámec trestního řízení. Ačkoliv újma na přirozených právech je z povahy trestného činu možná, její konkrétní rozsah zůstal kvůli rozporuplné důkazní situaci neobjasněn. Soud proto správně postupoval podle § 229 odst. 1 trestního řádu a odkázal stěžovatele na občanskoprávní řízení, aniž by mu upřel právo na náhradu škody.

16. Městský soud, Krajské státní zastupitelství v Brně a Městské státní zastupitelství v Brně ve svých vyjádřeních odkázaly na odůvodnění napadených rozhodnutí s tím, že pro určení rozsahu následků by bylo zapotřebí znaleckého zkoumání, a proto soudy nemohly učinit závěr o výši náhrady nemajetkové újmy.

17. Vedlejší účastník se ztotožnil s odůvodněním napadených rozhodnutí. Zdůraznil, že v adhezním řízení lze rozhodnout o přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy pouze tehdy, byla-li důvodnost i výše nároku náležitě prokázána. Vedlejší účastník namítá, že trestná činnost skončila v září 2022, v dubnu 2023 stěžovatel na dotaz policejního orgánu sdělil, že „na něho už úplně zapomněl“, a jeho matka prohlásila, že nezaznamenala žádné změny v chování, nicméně o měsíc později po návštěvě Krizového centra Ostrava stěžovatel podal prohlášení se zcela opačnými tvrzeními o dopadech inkriminované trestné činnosti. Stěžovatel argumentuje zhoršeným prospěchem, zatímco jeho škola potvrdila dlouhodobé studijní problémy a otec připustil, že se „spíše nechce učit“. Znalecké zkoumání by vyžadovalo

odročení hlavního líčení, což by bylo v rozporu se zásadou rychlosti trestního řízení. Na tomto základě vedlejší účastník navrhuje, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou, popř. ji zamítl.

18. Soudce zpravodaj zaslal vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel využil svého práva a repliku podal. V ní vytýká krajskému soudu, že si protiřečí, když tvrdí, že je seznámen s relevantní judikaturou Ústavního soudu, ale současně uvádí, že skutkový stav neumožňoval posoudit nárok na náhradu nemajetkové újmy. Zdůrazňuje, že vedlejší účastník nesporně zasáhl svým jednáním do jeho osobnostních práv, vznikla nemajetková újma, je znám škůdce a existuje příčinná souvislost mezi tímto nezákonným zásahem a újmou. Argumentuje, že trestným činům, za něž byl vedlejší účastník odsouzen, je imanentní vznik nemajetkové újmy u poškozeného dítěte bez ohledu na to, zda si konkrétní dítě vznik této újmy uvědomuje, či nikoli.

19. Stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 855/24, podle kterého nemateriální újma způsobená trestnou činností nemusí nabývat pouze podoby újmy na zdraví a zásah do osobnostních práv poškozeného je imanentní prokázané trestné činnosti. Poukazuje, že děti jsou trestním zákoníkem chráněné právě proto, že si mnohdy dopady jednání pachatelů na jejich nezralé osoby ani nejsou plně schopny uvědomovat.

20. Stěžovatel brojí proti argumentaci o nutnosti znaleckého posudku a odkazuje na nález ze dne 8. 3. 2023 sp. zn. I. ÚS 1010/22, podle kterého je vyčíslení nemajetkové újmy znalcem považováno za neústavní, protože stanovení konkrétní výše odškodnění nemajetkové újmy je otázkou právní, která spadá do sféry hodnocení soudem. Má za to, že soudům k soudcovskému uvážení nescházely žádné další důkazy, pouze jim chyběla vůle věc posoudit a učinit odůvodněné rozhodnutí.

21. Posléze stěžovatel zpochybňuje tvrzení soudů o nedostatku důkazů a poukazuje, že krajský soud zveličuje laické hodnocení újmy svými rodiči, kteří se o trestném jednání páchaném vůči jejich synovi dozvěděli až po více než šesti měsících. Zdůrazňuje, že již při svém svědeckém výslechu uvedl, že se po tom, co se stalo, „cítí trochu blbě, neví, jak to popsat“. Vysvětluje, že byl vyslýchán cizími lidmi, které nikdy dříve neviděl, chtěl mít výslech co nejdříve za sebou a byl překvapen tím, že znali jeho „tíživé tajemství“, se kterým se ze studu a z obav před zneužitím videozáznamů nezmínil ani blízkým osobám. Z těchto důvodů se stěžovatel nechtěl svěřovat se svou újmou ani policistům a svoji odpověď formuloval, aniž by si uvědomil všechny její možné důsledky. Dále uvádí, že zpráva školy opomíjí vývoj jeho studijního prospěchu, který je doložitelný vysvědčeními. V době, kdy docházelo k páchání trestné činnosti, navštívil z podnětu své matky, která o skutečných příčinách jeho problémů tehdy ještě nevěděla, psychoterapeutku, která dovozovala „psychosomatizaci v souvislosti s docházkou do školy“. Neobstojí tedy tvrzení vedlejšího účastníka, že k „obratu“ v náhledu stěžovatele došlo po návštěvě Krizového centra Ostrava. Posléze stěžovatel argumentuje, že prohlášení oběti o dopadech trestného činu je v trestním řízení plnohodnotným důkazem, který má svůj význam právě u trestné činnosti páchané na úkor zvlášť zranitelných obětí.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

V. A. Obecná východiska rozhodování o adhezním nároku zvlášť zranitelné oběti (nezletilého dítěte) na náhradu nemajetkové újmy v trestním řízení

22. Ústavní soud připomíná, že je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není tedy součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a do rozhodovací činnosti soudů zasahuje až tehdy, dojde-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17), bod 16]. Výklad a aplikaci předpisů podústavního

práva provedené obecnými soudy Ústavní soud hodnotí jako neústavní, jestliže nepřípustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjejí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představují tím nepředvídatelnou interpretační libovůli [srov. např. nález ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767)].

23. Z čl. 89 odst. 2 Ústavy, jakož i z § 13 a 23 zákona o Ústavním soudu vyplývá, že Ústavní soud je vázán svou vlastní nálezovou judikaturou, resp. právními názory v ní obsaženými. Stejně tak každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích (viz *mutatis mutandis* § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jde o projev předvídatelnosti soudního rozhodování a zásady legitimního očekávání účastníků řízení. Vzhledem k tomu, že co do skutkových okolností i právního posouzení je věc stěžovatele plně srovnatelná s věcí, o níž bylo rozhodnuto nálezem Ústavního soudu ze dne 21. 5. 2025 sp. zn. II. ÚS 3450/24, jakož i nálezy v jeho odůvodnění citovanými, je Ústavní soud právními závěry uvedenými v těchto nálezech vázán. Jinými slovy, tyto nálezy předurčují výrok rozhodnutí o ústavní stížnosti v nynější věci.

24. Ústavní soud v nálezu sp. zn. II. ÚS 3450/24 posuzoval námitky stěžovatelů, kteří namítali – obdobně jako stěžovatel v nyní posuzované věci – porušení svého práva na nedotknutelnost osoby a soukromí zaručeného v čl. 7 odst. 1 Listiny. Ústavní soud konstatoval, že garance nedotknutelnosti osoby spočívá v ochraně tělesné a duševní integrity člověka (jednotného práva na ochranu osobnosti). Ochrana soukromé sféry jednotlivce není v Listině garantována v jednom všezahrnujícím článku (na rozdíl od čl. 8 Úmluvy), ale je roztříštěna mezi vícero samostatných ustanovení Listiny, zejména čl. 7 odst. 1, čl. 10, 12 a 13 Listiny. Jak však Ústavní soud připomněl v nálezu ze dne 22. 3. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 24/10 (N 52/60 SbNU 625; 94/2011 Sb.), bodu 31, onu „roztříštěnost“ právní úpravy aspektů soukromé sféry jednotlivce nelze přeceňovat a v Listině uvedený výčet toho, co je třeba podřadit pod „deštník“ práva na soukromí či na soukromý život, nelze považovat za vyčerpávající a konečný. Při výkladu jednotlivých základních práv, která jsou zachycením práva na soukromí v jeho různých dimenzích tak, jak je uvádí Listina, je nezbytné respektovat účel obecně chápaného a dynamicky se vyvíjejícího práva na soukromí jako takového, resp. je třeba uvažovat o právu na soukromý život v jeho „dobové celistvosti“.

25. Ústavní soud s poukazem na komentářovou literaturu označil autonomii v sexuální oblasti za jeden z nejniternějších aspektů soukromé sféry jednotlivce a neodmyslitelnou součást lidské důstojnosti, jež je komplementárně chráněna čl. 7 a čl. 10 odst. 1 Listiny (Husseini, F., Bartoň, M., Kokeš, M., Kopa, M. a kol. Listina základních práv a svobod. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 339).

26. Lidská důstojnost je v českém ústavním pořádku zakotvena jako objektivní ústavní hodnota konstituující ústavní hodnotový řád (čl. 1 Listiny) i jako subjektivní právo jednotlivce (čl. 10 odst. 1 Listiny).

27. Ústavní soud deklaroval, že čl. 7 odst. 1 Listiny zakotvuje a chrání fyzickou a psychickou integritu jednotlivce, a to v její plné šíři a celistvosti. Zásahem do tělesné a duševní integrity je i způsobení zranění, způsobení či zhoršení choroby, ale i pouhé způsobení bolesti [srov. nález ze dne 9. 7. 2009 sp. zn. II. ÚS 2379/08 (N 157/54 SbNU 33)]. Zásahem mohou být způsobeny pravidelně také duševní útrapy, kterými je nutno rozumět takové útrapy, které nepříznivě ovlivňují psychickou sféru člověka, ale nedosahují takové formy a intenzity, aby bylo možné hovořit o ublížení na zdraví. Jedná se o jakékoli negativní projevy v duševní sféře oběti, jakékoli narušení duševní pohody (k pojmu „duševních útrap“ blíže viz Doležal, T., Melzer, F., § 2959, Melzer, F., Tégl, P. a kol. Občanský zákoník. Velký komentář. Svazek IX, § 2894–3081. Leges: Praha, 2018, str. 1021).

28. Podle judikatury Ústavního soudu čl. 7 odst. 1 Listiny garantuje rovněž nedotknutelnost soukromí, která je chráněna i dalšími ustanoveními Listiny (zejména čl. 10, 12 a 13). Z čelního umístění čl. 7 odst. 1 Listiny v rámci její systematiky i z toho, že garantuje právě „nedotknutelnost“ soukromí, pak vyplývá, že jeho účelem je poskytovat ochranu nejniternějším aspektům soukromého života jednotlivce (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3003/20). Vznikne-li jednotlivci v důsledku zásahu do osobní sféry chráněné čl. 7 odst. 1 Listiny újma, promítá se ochrana základního práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí do nároku na náhradu této újmy (srov. např. citovaný nález sp. zn. IV. ÚS 855/24).

29. K právu na spravedlivý proces (tj. na soudní ochranu), jehož porušení se stěžovatel v nyní posuzované věci rovněž dovolává, existuje četná judikatura Ústavního soudu. Ústavní soud připomíná zejména povinnost soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit, která je jedním z klíčových prvků řádného procesu chráněného čl. 36 Listiny [srov. kupř. nález ze dne 20. 6. 1995 sp. zn. III. ÚS 84/94 (N 34/3 SbNU 257)]. Prostřednictvím odůvodnění seznamuje soud účastníky řízení s úvahami, které jej vedly k vydání rozhodnutí. Soud se musí vypořádat se všemi relevantními okolnostmi a uplatněnými tvrzeními či námitkami [srov. nález ze dne 23. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 521/05 (N 70/40 SbNU 691)]. Rozhodnutí, které řádné odůvodnění postrádá, je nepřezkoumatelné a zpravidla porušuje právo účastníků řízení na soudní ochranu [např. nález ze dne 6. 3. 1997 sp. zn. III. ÚS 271/96 (N 24/7 SbNU 153), z poslední doby viz též například nález ze dne 3. 4. 2024 sp. zn. II. ÚS 237/24].

30. Ústavní soud se náhradou újmy způsobené trestnou činností v adhezním řízení na půdorysu čl. 7 odst. 1 Listiny v minulosti zabýval již mnohokrát. Zdůraznil přitom povinnost státu vytvořit efektivní systém procesních institutů sloužících ke kompenzaci újmy způsobené trestnou činností. Uplatnění těchto institutů nelze hodnotit jen z pohledu soukromého zájmu poškozeného jednotlivce, neboť souvisí s veřejným zájmem na zjištění trestné činnosti a potrestání pachatele [srov. nález ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515)], nápravě způsobené újmy na základních právech poškozeného a na zajištění přiměřené ochrany oběti před opakováním trestné činnosti [srov. nález ze dne 28. 2. 2017 sp. zn. III. ÚS 2916/15 (N 35/84 SbNU 401)].

31. Trestním soudům bylo svěřeno rozhodování o adhezních nárocích poškozených právě proto, aby poškozený mohl dosáhnout uspokojení svých nároků již v trestním řízení a nemusel podstupovat rovněž řízení občanskoprávní, což může být spojeno s opětovným prožíváním nepříjemných či traumatizujících zážitků (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24 či nález ze dne 22. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2118/24). Takové důsledky jsou nežádoucí především u zvlášť zranitelných obětí (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 25). Při odkazování poškozených na řízení ve věcech občanskoprávních by trestní soudy měly mimo jiné zvážit, do jaké míry bude v tomto řízení naplněn účel ochrany obětí trestných činů. V občanském soudním řízení totiž bude oběť nutně znovu konfrontována s pachatelem trestné činnosti, což může v konečném důsledku vést až k její rezignaci na další uplatňování práv (nález ze dne 31. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 2099/23).

32. Odkazování poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních tedy nelze nadužívat, neboť v takovém případě by institut uplatnění nároku na náhradu újmy v trestním řízení pozbyl smyslu (usnesení ze dne 1. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2177/11 citované v nálezu sp. zn. II. ÚS 297/22 či sp. zn. II. ÚS 2099/23).

33. Ačkoli je tedy primárním účelem trestního řízení zjištění a potrestání pachatele, i adhezní výrok může zasáhnout do základních práv stran trestního řízení, a tedy i pro něj platí výše zmíněné požadavky na náležité odůvodnění vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny [srov. nález ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3754/19 (N 95/100 SbNU 130)].

34. Ústavní soud zasahuje do rozhodnutí, kterým byl poškozený se svým nárokem na náhradu újmy odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních spíše výjimečně. Činí tak v případech, kdy pochybení trestních soudů již nelze napravit v občanskoprávním řízení, kdy

je rozhodnutí o adhezním nároku zatíženo libovůlí či svévolí nebo je provedeno způsobem, který porušuje substantivní základní práva, nebo kdy je přiznaná náhrada nemajetkové újmy excesivně nízká (již citovaný nález sp. zn. II. ÚS 3003/20). Z ústavněprávního hlediska je neakceptovatelné, pokud trestní soudy odkáží poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních za situace, kdy zjištěný skutkový stav umožňuje posoudit nárok na náhradu újmy (byť jen zčásti) v adhezním řízení (již uvedený nález sp. zn. II. ÚS 297/22).

V. B. Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

35. Jak bylo rekapitulováno výše, v nyní posuzované věci městský soud stěžovatele podle § 229 odst. 1 trestního řádu odkázal s nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních a krajský soud toto rozhodnutí aproboval.

36. Ústavní soud připomíná, že rozhodují-li trestní soudy podle § 228 odst. 1 trestního řádu o přiznání poškozenými uplatněného nároku na náhradu nemajetkové újmy, musí dbát toho, aby kvalita jejich rozhodnutí z hledisek právního posouzení daného nároku a jeho odrazu v odůvodnění rozsudku v zásadě dosahovala obdobných kvalit jako rozhodnutí soudů v občanskoprávní věci. V části odůvodnění, která se vztahuje k adheznímu výroku, se rozhodující soud musí vypořádat též s otázkou, zda byl nárok uplatněn včas a řádně, jaké nároky byly uplatněny a v jaké výši a o který hmotněprávní předpis je nárok opřen, zda nárok v době rozhodování soudu trval či zda jeho přiznání nebrání nějaká zákonná překážka ve smyslu § 228 odst. 1 věty za středníkem trestního řádu [srov. nález ze dne 20. 10. 2009 sp. zn. II. ÚS 1320/08 (N 218/55 SbNU 47)].

37. Pro posuzovanou věc je podstatné, že vedlejší účastník páchal na stěžovateli (nezletilém dítěti) trestnou činnost v době, kdy bylo stěžovateli deset let a prováděl ji po dobu několika měsíců (od května 2022 do září 2022). Stěžovatel spadá do kategorie zvlášť zranitelných obětí ve smyslu § 2 odst. 4 písm. a) a d) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), a to ze dvou důvodů: svého věku a taktéž proto, že byl obětí trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. I tuto skutečnost měly obecné soudy bezpochyby při rozhodování o nároku stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy zohlednit.

38. Ústavní soud dodává, že u zvlášť zranitelných obětí – dětí je nutné přihlížet mj. i k závazkům státu plynoucím z čl. 39 Úmluvy o právech dítěte. Ten ukládá smluvním stranám činit všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální reintegrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. Do této skupiny jsou řazeny i děti, které byly vystaveny sexuálnímu zneužívání. Právě náhrada nemajetkové újmy, která je poskytnuta bez velkých časových prodlev a procesních komplikací (tj. pokud možno v rámci jednoho soudního řízení), představuje jeden z kroků k jejich úspěšnému tělesnému i duševnímu zotavení (pokud je to vůbec možné). Naopak nutnost domáhat se náhrady nemajetkové újmy v občanskoprávním řízení může být u určitých skupin obětí spojena s opětovným prožíváním nepříjemných či traumatizujících zážitků a vznikem tzv. sekundárního traumatu (nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 12). Ústavní soud již několikrát zopakoval (srov. nález sp. zn. II. ÚS 3003/20, bod 25, nález ze dne 27. 6. 2023 sp. zn. I. ÚS 1222/22, bod 27, nález sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 12, nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24, bod 18, či nález sp. zn. II. ÚS 3450/24, bod 22), že takové důsledky jsou nežádoucí právě u těchto zvlášť zranitelných obětí.

39. Dítě se podle § 2 odst. 4 písm. a) zákona o obětech trestných činů považuje za zvlášť zranitelnou oběť vždy. Navíc, u dětí, které byly obětí znásilnění nebo obětí trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti [§ 2 odst. 4 písm. d) zákona o obětech trestných činů], je nutnost jejich ochrany zřejmě ještě intenzivnější, neboť zde dochází ke kumulaci

důvodů zvýšené ochrany. Traumata spojená se sexuálním zneužíváním si mohou nést celý život.

40. Každý soud – a tedy i soud trestní při rozhodování o nároku na náhradu nemajetkové újmy v adhezním řízení – je povinen určovat výši náhrady směřující k odčinění duševních útrap poškozeného způsobem předvídaným v § 2957 občanského zákoníku tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Těmi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Je povinen vzít rovněž v úvahu obavu poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

41. Nepřiměřeně nízké odškodňování zvláště zranitelných obětí (zde nezletilého, který spadá souběžně do dvou kategorií definičního vymezení zranitelné oběti) či odkazování jejich nároků do občanskoprávního řízení se jeví jako systémově zcela nevhodné.

42. Obecné soudy v posuzované věci svými rozhodnutími v adhezním řízení nedostály své povinnosti chránit a naplňovat práva poškozených, resp. obětí v trestním řízení. Přesto, že stěžovatel byl zvláště zranitelnou obětí (dítě, oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti), ponechal ho, aby se náhrady újmy domáhal v plném rozsahu v občanskoprávním řízení. Napadenými rozhodnutími vystavily obecné soudy stěžovatele zcela zbytečné sekundární viktimizaci přesto, že v řízení byly k rozhodnutí o části jeho nároku splněny podmínky. Soudní spis obsahuje podklady potřebné pro rozhodnutí o části uplatněného nároku stěžovatele (např. připojení se stěžovatele s nárokem na náhradu nemajetkové újmy podle § 43 trestního řádu s podrobným vymezením újmy, prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život ze dne 15. 5. 2023, vyjádření psychoterapeutky a doklady vydané školou, kterou stěžovatel navštěvuje). Ústavní soud k argumentaci obecných soudů odkazujících na výpověď stěžovatele před policejním orgánem zdůrazňuje, že traumatizovaná oběť nemusí ve výpovědi před policejním orgánem v raném stadiu řízení otevřeně reflektovat své psychické obtíže, protože je může potlačovat (vytěsňovat), stydět se, bát se či ještě nemít uvědomělé a verbalizované příznaky (srov. sekundární trauma); viz kupř. nález ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23, body 131 a 132. Obdobně nelze přeceňovat ani laický pohled rodinných příslušníků. Z toho vyplývá význam odborného psychologického posouzení zejména u zvlášť zranitelných obětí, ve stěžovatelově věci vyjádření psychoterapeutky Krizového centra Ostrava o duševním stavu stěžovatele a její výpovědi u hlavního líčení.

43. Závěr, že k újmě na přirozených právech stěžovatele došlo, je však zřejmý již z povahy (podstaty) spáchané trestné činnosti (srov. závěry nálezu sp. zn. IV. ÚS 855/24, bod 21). Skutkový stav k nárokům stěžovatele na náhradu nemajetkové újmy tak byl zčásti zjištěn. O části nároku stěžovatele proto mohlo a mělo být rozhodnuto již v adhezním řízení, přičemž odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních připadalo v úvahu až v části vyžadující znalecké dokazování, např. zjišťování dalšího vývoje stavu stěžovatele, zda se u něj např. objevila některá psychiatricky klasifikovatelná porucha apod. (srov. nález ze dne 8. 1. 2025 sp. zn. II. ÚS 3160/24).

44. Platí přitom, že postup obecného soudu, který svévolně (ani zčásti) nepřizná uplatněný adhezní nárok, ač jsou pro to splněny zákonné podmínky, je porušením ústavně zaručeného práva oběti na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny (nález ze dne 4. 6. 2024 sp. zn. IV. ÚS 405/24) a v souvislosti s tím i porušením ústavně zaručených práv na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny a ochranu lidské důstojnosti a cti podle čl. 10 odst. 1 Listiny (srov. nález sp. zn. II. ÚS 297/22, bod 34, nález ze dne 20. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2637/23, bod 29). Plyne-li závažný zásah do lidské důstojnosti

nebo osobní integrity ze samotné podstaty trestného činu, za který byl obžalovaný odsouzen, trestní soud je povinen přiznat poškozenému náhradu újmy alespoň za tuto újmu na jeho základních – resp. v terminologii občanského zákoníku přirozených – právech, a to i bez dalšího dokazování; to platí zejména u zvlášť zranitelných obětí (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 2118/24).

VI. Závěr

45. Ze shora popsaných důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil, že usnesením krajského soudu a výrokem rozsudku městského soudu, kterým byl stěžovatel odkázán s uplatněným nárokem na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních, bylo porušeno základní právo stěžovatele na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny a ochrany lidské důstojnosti a cti podle čl. 10 odst. 1 Listiny, ve spojení se základním právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právem na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V návaznosti na to Ústavní soud vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona usnesení krajského soudu a napadený výrok rozsudku městského soudu zrušil.

46. Stěžovatel též navrhl, aby Ústavní soud zrušil všechna další rozhodnutí na adhezní výrok rozsudku městského soudu obsahově navazující, pozbyla-li vzhledem ke změně, k níž došlo jeho zrušením, podkladu. Ústavní soud do některých nálezů pojal obdobně formulovaný výrok [srov. kupř. nález ze dne 16. 7. 2019 sp. zn. I. ÚS 448/19 (N 133/95 SbNU 116) či nález ze dne 10. 7. 2018 sp. zn. IV. ÚS 1272/18 (N 123/90 SbNU 83). V nyní posuzované věci však stěžovatel předvídá, že jemu nepříznivé rozhodnutí soudu o odměně zmocněnce bude vydáno, tj. ani netvrdí, že takové rozhodnutí již vydáno bylo. S ohledem na výše uvedené závěry ve zbytku ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný. Stěžovateli přitom nic nebrání v tom, aby předjímané soudní rozhodnutí – bude-li vydáno – eventuálně napadl další ústavní stížností.

47. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

48. S ohledem na to, že osobní a majetkové poměry stěžovatele odůvodňují postup podle § 83 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, a to rovněž s přihlédnutím k § 51a odst. 2 trestního řádu [podle kterého poškozený mladší než osmnáct let a zvlášť zranitelná oběť podle zákona o obětech trestných činů mají nárok, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy (§ 196 trestního zákoníku), na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně i bez splnění podmínek podle odstavce 1; srov. nález ze dne 24. 11. 2020 sp. zn. III. ÚS 2842/20 (N 218/103 SbNU 239)], přiznal stěžovateli náhradu nákladů právního zastoupení, a to v rozsahu dvou úkonů právní služby (převzetí a příprava zastoupení, podání ústavní stížnosti) – 6 200 Kč podle § 9 odst. 4 písm. e) vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění účinném do 31. 12. 2024, a paušální částky náhrady hotových výdajů za dva úkony právní služby 300 Kč podle § 13 odst. 4 téhož předpisu, v úhrnné částce 6 800 Kč, navýšené o daň z přidané hodnoty ve výši 21 %, tedy celkem 8 228 Kč. Odměna za úkon – podání repliky nebyla požadována. Ústavní soud ve svých rozhodnutích (srov. kupř. usnesení ze dne 6. 10. 2020 sp. zn. II. ÚS 2432/20 či ze dne 1. 12. 2020 sp. zn. III. ÚS 3274/20, bod 7) opakovaně potvrdil, že první porada s klientem je součástí přípravy a převzetí zastoupení, a protože tento úkon byl již uhrazen jakožto součást přípravy a převzetí zastoupení, stěžovatel se domáhá duplicitního uhrazení. Délka a časová náročnost úkonu právní služby přípravy a převzetí zastoupení není nijak limitována. Nelze proto přisvědčit stěžovateli (resp. jeho právní

zástupkyni), že převzetí věci a porada s klientem delší než jedna hodina jsou dva úkony právní služby.

Č. 199
Veřejnost zasedání u povolení obnovy trestního řízení
(sp. zn. IV. ÚS 123/25 ze dne 10. září 2025)

Rozhoduje-li odvolací soud o stížnosti proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova trestního řízení, může podle § 149 odst. 1 písm. a) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, napadené rozhodnutí zrušit a návrh na povolení obnovy zamítnout podle § 283 písm. d) trestního řádu jen postupem uvedeným v § 286 odst. 1 trestního řádu, tj. ve veřejném zasedání. Rozhodnutím v neveřejném zasedání dojde k zásahu do práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, k porušení rovnosti účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a k zásahu do práva vyjádřit se ke všem prováděným důkazům a práva na veřejné projednání věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatele M. Š., t. č. Věznice Pardubice, zastoupeného Mgr. Václavem Hebkým, advokátem, sídlem Uruguayská 380/17, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. prosince 2024 č. j. 4 To 519/2024-42, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Českých Budějovicích jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. prosince 2024 č. j. 4 To 519/2024-42 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům a právo na veřejné projednání věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 16. prosince 2024 č. j. 4 To 519/2024-42 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv a svobod zakotvených v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že Okresní soud v Jindřichově Hradci (dále jen „okresní soud“) trestním příkazem ze dne 21. 12. 2022 č. j. 1 T 93/2022-121 stěžovatele uznal vinným z přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a), b), odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a podle § 205 odst. 2 trestního zákoníku s přihlédnutím k § 314e odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, mu uložil trest obecně prospěšných prací ve výměře 250 hodin a podle § 228 odst. 1 trestního řádu povinnost nahradit poškozené obchodní společnosti R&R Pilka, s. r. o., společně a nerozdílně se spoluodsouzeným L. Z. částku 55 500 Kč a se zbytkem uplatněného a nepřiznaného nároku odkázal poškozenou na řízení ve věcech občanskoprávních (§ 229 odst. 2 trestního řádu).

3. Okresní soud usnesením ze dne 31. 10. 2024 č. j. 1 Nt 201/2024-35 rozhodl, že podle § 284 odst. 1 trestního řádu se ve prospěch stěžovatele povoluje obnova řízení, které skončilo výše uvedeným trestním příkazem, protože vyšly najevo skutečnosti soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě odůvodnit jiné rozhodnutí o vině (§ 278 odst. 1 trestního řádu), a v důsledku toho se zrušuje uvedený trestní příkaz v rozsahu týkajícím se stěžovatele, jakož i další na něho obsahově navazující rozhodnutí, pokud jeho zrušením pozbyla podkladu.

4. Z podnětu stížnosti státního zástupce Krajský soud v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) napadeným usnesením podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu zrušil usnesení okresního soudu a znovu rozhodl tak, že návrh stěžovatele na povolení obnovy řízení ve věci vedené okresním soudem pod sp. zn. 11 T 93/2022 se podle § 283 písm. d) trestního řádu zamítá, neboť důvody podle § 278 odst. 1 trestního řádu nejsou dány.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel namítá, že krajský soud porušil jeho ústavně zaručená práva tím, že zrušil usnesení okresního soudu v neveřejném zasedání a sám návrh na povolení obnovy řízení zamítl, aniž by znovu provedl dokazování nebo umožnil stěžovateli a jeho obhájci účastnit se jednání a vyjádřit se k věci. Tento postup označuje za rozhodnutí „kabinetní justice“, které je překvapivé a odporuje principům spravedlivého procesu.

6. Stěžovatel odkazuje na nález Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2013 sp. zn. III. ÚS 566/13 (N 189/71 SbNU 259), ze kterého vyplývá, že rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova trestního řízení, může ve smyslu § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout podle § 283 písm. d) trestního řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 trestního řádu, tj. ve veřejném zasedání, zatímco opačný výklad je v rozporu s požadavkem kontradiktornosti řízení a dokazování garantovaným v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

7. Dále stěžovatel cituje nález Ústavního soudu ze dne 14. 9. 2016 sp. zn. I. ÚS 1377/16 (N 175/82 SbNU 705), který princip kontradiktornosti a rovnosti stran v řízení o obnově rozvinul tak, že v řízení o stížnosti proti rozhodnutí o povolení obnovy řízení v trestní věci je třeba analogicky aplikovat ustanovení upravující odvolací řízení v trestní věci samé. Z tohoto nálezu vyplývá, že jelikož stížnostní soud může provádět a hodnotit důkazy, načež rozhoduje o meritu věci (ve smyslu povolení obnovy), musí pro zachování zásady kontradiktornosti řízení a rovnosti stran rozhodovat ve veřejném zasedání.

8. Stěžovatel dokládá protokolem ze dne 16. 12. 2024, že krajský soud rozhodl v neveřejném zasedání, a dovozuje, že tím jednoznačně porušil zásadu kontradiktornosti a právo na obhajobu, protože jemu ani jeho obhájci neumožnil se k věci vyjádřit. Takový postup je v rozporu s ústavně zaručenými právy a měl by vést ke zrušení napadeného rozhodnutí.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

9. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení.

10. Krajský soud ve vyjádření uvádí, že novým důkazem relevantním pro obnovovací řízení má být změna výpovědi spoluodsouzeného L. Z. Podle krajského soudu okresní soud hodnotil změněnou výpověď Z. nekriticky a nezkoumal její spolehlivost ve vztahu k předchozím zjištěním objektivně doloženým v dřívějším řízení. Oproti tomu se krajský soud spolehlivostí nového důkazu pečlivě zabýval a obsah výpovědi porovnal s genezí opatřování jednotlivých důkazů. Ta totiž, jak je uvedeno v bodě 18 napadeného usnesení, věrohodnost změněné výpovědi spoluodsouzeného L. Z. vyvrací. Důkladné posouzení spolehlivosti důkazu, který označuje stěžovatel za klíčový pro rozhodnutí o své vině, přitom nemůže porušit právo odsouzeného na spravedlivý proces.

11. Krajské státní zastupitelství vyjádření nepodalo.

IV. Procesní předpoklady projednání návrhu

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno soudní rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel proti napadenému usnesení prostředek k ochraně svého práva neměl k dispozici (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

V. A. Obecná východiska

13. Ústavní soud připomíná, že je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti. Není tedy součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a do rozhodovací činnosti soudů zasahuje až tehdy, dojde-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17), bod 16]. Výklad a aplikaci předpisů podústavního práva provedené obecnými soudy Ústavní soud hodnotí jako neústavní, jestliže nepřípustně postihují některé ze základních práv a svobod, případně pomíjejí možný výklad jiný, ústavně konformní, nebo jsou výrazem zjevného a neodůvodněného vybočení ze standardů výkladu, jenž je v soudní praxi respektován, a představují tím nepředvídatelnou interpretační libovůli [srov. např. nález ze dne 29. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 3923/11 (N 68/64 SbNU 767)].

14. Z čl. 89 odst. 2 Ústavy, jakož i z § 13 a 23 zákona o Ústavním soudu vyplývá, že Ústavní soud je vázán svou vlastní nálezovou judikaturou, resp. právními názory v ní obsaženými. Stejně tak každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích (viz *mutatis mutandis* § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jde o projev předvídatelnosti soudního rozhodování a zásady legitimního očekávání účastníků řízení. Vzhledem k tomu, že co do skutkových okolností i právního posouzení je věc stěžovatele plně srovnatelná s věcí, o níž bylo rozhodnuto nálezem Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 566/13, jakož i nálezy ze dne 26. 8. 2010 sp. zn. III. ÚS 608/10 (N 173/58 SbNU 513) a ze dne 18. 7. 2013 sp. zn. III. ÚS 1455/11 (N 125/70 SbNU 141), je Ústavní soud právními závěry uvedenými v těchto nálezech vázán. Jinými slovy, tyto nálezy předurčují výrok rozhodnutí o ústavní stížnosti ve stěžovatelově věci.

15. Ústavní soud v uvedených nálezech zodpověděl otázku, zda v neveřejném zasedání může soud druhého stupně postupovat i v řízení o stížnosti podle § 286 odst. 3 trestního řádu,

a to tak, že návrh na povolení obnovy, kterému soud prvního stupně vyhověl, sám v neveřejném zasedání zamítne z důvodu uvedeného v § 283 písm. d) trestního řádu. Ze závěru této judikatury Ústavního soudu plyne, že rozhoduje-li soud druhého stupně o stížnosti směřující proti rozhodnutí nalézacího soudu, jímž byla povolena obnova, může podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu napadené rozhodnutí zrušit a sám návrh na povolení obnovy zamítnout podle § 283 písm. d) trestního řádu (tzn. pro nedůvodnost na základě skutkových úvah) jen způsobem uvedeným v § 286 odst. 1 trestního řádu, tedy ve veřejném zasedání.

16. Ústavní soud v odkazovaných nálezech neponechal stranou ani problematiku tzv. překvapivosti rozhodnutí soudu druhého stupně [srov. též nálezy ze dne 4. 8. 1999 sp. zn. IV. ÚS 544/98 (N 109/15 SbNU 75) a ze dne 28. 8. 2008 sp. zn. II. ÚS 445/06 (N 149/50 SbNU 311)], tak i otázky důkazního řízení a hodnocení důkazů tímto soudem. Dokazování prováděné v obnovovacím řízení s cílem zjistit, zda tu jsou navrhovatelem tvrzené nové důkazy nebo skutečnosti ve smyslu § 278 odst. 1 trestního řádu, se nemůže vymykat zásadě volného hodnocení důkazů podle § 2 odst. 6 trestního řádu ani zásadám ústnosti a bezprostřednosti dle § 2 odst. 11 a 12 trestního řádu. Důkazní řízení musí mít kontradiktorní charakter, který v neveřejném zasedání zajistit nelze, proto rozhodování soudu druhého stupně o stížnosti podle § 286 odst. 3 trestního řádu je třeba přiměřeným způsobem podrobit zásadám ovládajícím řízení odvolací, pokud jde o provádění a hodnocení důkazů odvolacím soudem a jeho vlastní rozhodnutí o meritu věci (srov. § 259 odst. 3, § 263 odst. 7 trestního řádu).

17. Součástí práva na soudní ochranu je mimo jiné ústavně přikázaná kontradiktornost řízení, tj. právo všech účastníků řízení rovnocenně procesně působit na rozhodující soudní orgán plynoucí z čl. 37 odst. 3 Listiny, přičemž dané ustanovení Listiny je aplikovatelné na všechny druhy soudního řízení včetně řízení trestního [viz např. nálezy ze dne 11. 5. 2006 sp. zn. I. ÚS 569/05 (N 100/41 SbNU 293) nebo ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 1309/24 (všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná z https://nalus.usoud.cz)]. Byť je postavení státního zástupce a obviněného zejména v přípravném řízení odlišné od postavení stran civilního sporu, musí při jakémkoli soudním rozhodování v trestním řízení fakticky docházet k naplnění procesní rovnosti těchto účastníků. Jen tak lze vnímat proces jako řádně vedený. Stejně je i v trestním řízení nutno důsledně naplňovat právo se vyjádřit zaručené čl. 38 odst. 2 Listiny. Toto základní právo je podle dřívějšího výkladu Ústavního soudu [viz např. nálezy ze dne 27. 6. 2005 sp. zn. IV. ÚS 269/05 (N 129/37 SbNU 629), ze dne 14. 10. 2010 sp. zn. I. ÚS 2025/10 (N 210/59 SbNU 69) nebo ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 3235/15] třeba chápat nejen jako možnost vyjádřit se ke všem prováděným důkazům a předložit skutečnosti nutné k obhájení svých nároků, ale také jako právo být seznámen s každým podáním nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a k těmto mít také možnost se vyjádřit.

V. B. Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

18. V nyní posuzované věci krajský soud v neveřejném zasedání četl protokol ze dne 31. 10. 2024 o veřejném zasedání okresního soudu ve věci vedené pod sp. zn. 1 Nt 201/2024, napadené usnesení okresního soudu, odůvodnění stížnosti státního zástupce a podání spoluodsouzeného L. Z. („omluvný dopis“) ve spisu Okresního soudu v Kutné Hoře sp. zn. 6 T 126/2023 a konstatoval obsah spisu okresního soudu sp. zn. 11 T 93/2022. Na tomto základě důkazy hodnotil nově a odlišně ve srovnání s okresním soudem. Rekapituloval, že okresní soud usnesení ze dne 31. 10. 2024 č. j. 1 Nt 201/2024-35 založil na obsahu „omluvného dopisu“, který spoluodsouzený L. Z. zaslal stěžovateli a uvedl v něm, že v „usvědčující“ výpovědi „nemluvil pravdu“, protože na stěžovatele „měl vztek“, jehož důvodem byla údajná okolnost, že stěžovatel na policii vypovídal jako první a pisatel tohoto dopisu si myslel, že jej udal. Krajský soud konstatoval, že úvahy okresního soudu neobstojí, neboť jako první vypovídal před policejním orgánem spoluodsouzený L. Z. (dne 27. 9. 2022,

přičemž se doznal, což ostatně učinil již dříve v korespondenci vedené s R. B.), zatímco stěžovatel byl vyslechnut až dne 31. 10. 2022. Krajský soud dovodil, že změna výpovědi spoluodsouzeného L. Z. je již proto nedůvěryhodná a že na základě uvedeného důkazu nelze dojít k jinému rozhodnutí o vině stěžovatele.

19. Podle krajského soudu z „omluvného dopisu“ vzhledem k jeho „nedůvěryhodnosti“ nevyplývají žádné nové skutečnosti odůvodňující povolení obnovy řízení. Přehodnotil-li krajský soud tímto způsobem dokazování a dospěl ke konečnému závěru opačnému od závěru okresního soudu, který shledal důvody pro obnovu řízení, aniž by tak učinil ve veřejném zasedání, resp. aniž by umožnil stěžovateli se k opakovaným důkazům vyjádřit, neumožnil mu provádět účinnou procesní obranu. Krajský soud stěžovatele fakticky zbavil možnosti vlastní argumentací ovlivnit rozhodování tohoto soudu o opravném prostředku, jenž byl podán v jeho neprospěch. Tímto postupem krajský soud nerespektoval základní předpoklady řízení před trestními soudy, jež je ovládáno zásadou veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti (§ 2 odst. 10, 11 a 12 trestního řádu).

20. Na rozhodnutí krajského soudu, které z uvedeného neveřejného zasedání vzešlo, je tudíž třeba hledět jako na rozporné se zárukami uvedenými v čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 2 Listiny, zcela v intencích nálezů sp. zn. III. ÚS 608/10, sp. zn. III. ÚS 1455/11 a sp. zn. III. ÚS 566/13, od kterých Ústavní soud neshledal důvod se jakkoliv odchylovat.

21. Ústavní soud zjistil, že napadené rozhodnutí krajského soudu vykazuje znaky tzv. překvapivosti rozhodnutí, jak je definována ve výše odkazované judikatuře (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 544/98 a sp. zn. II. ÚS 445/06). Okresní soud z obsahu „omluvného dopisu“ spoluodsouzeného L. Z. a jeho výslechu při veřejném zasedání, kde vypověděl, že stěžovatel o krádežích nevěděl, dospěl k závěru, že v původním pravomocně skončeném řízení nebyl skutkový stav zjištěn náležitě, a dovodil tak důvody pro povolení obnovy řízení. Avšak krajský soud následně na základě stížnosti státního zástupce shledal, že takové nové skutečnosti či důkazy v dané věci nejsou dány, aniž by provedl dokazování ve veřejném zasedání, a umožnil tak stěžovateli bránit se proti – v jeho neprospěch hovořící – změně skutkových zjištění učiněných krajským soudem. Z ústavněprávního pohledu lze tudíž napadené rozhodnutí označit za překvapivé a nepředvídatelné, nesoucí znaky libovůle.

22. Z odůvodnění instanční stížnosti (procesní spis, č. l. 38) je patrné, že státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Jindřichově Hradci se podrobně věnoval hodnocení stěžovatelovy argumentace i závěrům okresního soudu. I přesto, že krajský soud své rozhodnutí na tomto odůvodnění (obracejícím pozornost zejména k vědomosti stěžovatele o nepříznivé finanční situaci spoluodsouzeného L. Z.) explicitně nezaložil, z výše uváděné judikatury vyplývá, že stěžovatel měl legitimní zájem se k podání státního zástupce vyjádřit. Skutečnost, že odůvodnění stížnosti stěžovateli nebylo zasláno, představuje porušení záruk vyplývajících z čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

23. Ke stěžovatelovu odkazu na nález sp. zn. I. ÚS 1377/16 lze připomenout stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 25. 9. 2018 sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18 (ST 47/90 SbNU 633; 238/2018 Sb.), jímž došlo ke sjednocení judikatury v tom smyslu, že soud může o zamítnutí stížnosti proti usnesení o zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení rozhodnout v neveřejném zasedání tehdy, pokud sám neopakuje či nedoplňuje dokazování. Nález sp. zn. I. ÚS 1377/16 ani stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 47/18 nicméně na stěžovatelovu věc bezprostředně nedopadají, již vzhledem k odlišným procesním východiskům.

VI. Závěr

24. Ze shora popsaných důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a vyslovil, že napadeným usnesením krajského soudu byla porušena stěžovatelova ústavně zaručená práva, a to právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, rovnost účastníků řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny

a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům a právo na veřejné projednání věci podle čl. 38 odst. 2 Listiny. V návaznosti na to Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadené usnesení krajského soudu zrušil. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 200
Zhojení místní nepříslušnosti soudu při vrácení věci odvolacím soudem
(sp. zn. III. ÚS 1755/25 ze dne 10. září 2025)

Vznese-li obžalovaný námitku místní nepříslušnosti v průběhu hlavního líčení, které se koná před soudem prvního stupně, znovu až poté, co odvolací soud předchozí rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu vrátil k novému projednání a rozhodnutí, není v rozporu se základním právem obžalovaného nebýt odňat zákonnému soudci podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud obecné soudy nedostatek místní nepříslušnosti považují za zhojený pro opožděnost námitky. Takový výklad § 222 odst. 1 trestního řádu dostatečně zohledňuje podstatu a účel zmíněného základního práva.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele M. K., zastoupeného JUDr. Michalem Zemanem, advokátem, sídlem Malátova 461/17, Praha 5 – Smíchov, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 3 Tdo 957/2024--452 ze dne 20. února 2025, rozsudku Městského soudu v Praze sp. zn. 61 To 107/2023 ze dne 14. září 2023 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 44 T 86/2021 ze dne 3. června 2022, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 1 jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství, Městského státního zastupitelství v Praze a Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Ústavní stížnost se v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 3 Tdo 957/2024-452 ze dne 20. února 2025, výroku o uloženém trestu rozsudku Městského soudu v Praze sp. zn. 61 To 107/2023 ze dne 14. září 2023 a části výroku o vině pod bodem I. 3. písm. a), b), c) rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 sp. zn. 44 T 86/2021 ze dne 3. června 2022 zamítá.

II. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Úvod

1. Ústavní soud v nálezu řeší situaci, kdy trestní řízení bylo původně vedeno proti stěžovateli a další skupině osob, a to pro několik trestných činů. Po podání obžaloby k Obvodnímu soudu pro Prahu 1 (obvodní soud) proběhlo hlavní líčení a obvodní soud ve věci vydal zprošťující rozsudek, který ovšem Městský soud v Praze (městský soud) jako soud odvolací zrušil. Následně obvodní soud, a to dvakrát, vyloučil trestní věc stěžovatele do samostatného řízení. Po druhém vyloučení stěžovatel uplatnil námitku místní nepříslušnosti obvodního soudu, a to jak v hlavním líčení, tak v podaném odvolání i dovolání, avšak obecné

soudy této námitce nepřisvědčily. Ústavní soud dospěl k závěru, že obvodní soud skutečně původně nebyl místně příslušný k podání obžaloby proti stěžovateli a rozhodnutí o ní. Stěžovatel však námitku místní nepříslušnosti uplatnil opožděně, neboť tak učinil až poté, co obvodní soud ve věci poprvé rozhodl. Ustanovení § 222 odst. 1 trestního řádu totiž musí být interpretováno tak, aby neponechávalo prostor pro spekulativní zneužívání práva účastníků řízení nebýt odňat zákonnému soudci ve snaze *ex post* zvrátit nepříznivé rozhodnutí. V důsledku toho obecné soudy uvedeným postupem neporušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (Listina) a právo na to nebýt odňat zákonnému soudci ve smyslu čl. 38 odst. 1 Listiny.

2. Ústavní soud se v posuzované věci zabýval i dalšími námitkami stěžovatele týkajícími se provedeného dokazování, zejména nevyslechnutí některých svědků, porušení zásady kontradiktornosti řízení a extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a rozhodnými skutkovými a právními závěry. Dospěl k závěru, že další námitky nejsou opodstatněné a ani v těchto souvislostech k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele nedošlo.

II. Namítaná porušení ústavně zaručených práv, rekapitulace procesního vývoje a obsah napadeného rozhodnutí

3. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (Ústava) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 2 odst. 2, čl. 8 odst. 2, čl. 36, 38 a čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

4. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že napadeným rozsudkem obvodního soudu byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání pokračujícího zločinu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea prvního písm. a), odst. 3 písm. a), c) a d) trestního zákoníku ve znění účinném k 1. lednu 2014. Ve věci stěžovatele rozhodoval obvodní soud již podruhé, prvním rozsudkem sp. zn. 5 T 92/2014 ze dne 26. listopadu 2015 obvodní soud stěžovatele obžaloby zprostil, k odvolání státního zástupce ale městský soud usnesením sp. zn. 61 To 302/2016 ze dne 27. září 2016 první – zprošťující – rozsudek zrušil a věc vrátil obvodnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. Obvodní soud pak vyloučil věc stěžovatele a dalších osob do samostatného řízení sp. zn. 44 T 135/2019 a následně z tohoto řízení pak vyloučil již jen stěžovatelovu věc do řízení sp. zn. 44 T 86/2021, ve kterém vydal napadený – odsuzující – rozsudek.

5. Proti odsuzujícímu rozsudku obvodního soudu podal stěžovatel odvolání, na základě kterého městský soud zrušil rozsudek obvodního soudu ve výroku o vině pod body I. 1 a 2 a ve výroku o trestu a v rozsahu tohoto zrušení vrátil věc soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí. Při nezměněném výroku o vině pod bodem I. 3 posouzeném jako pokračující zločin legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 216 odst. 1 alinea prvního písm. a), odst. 3 písm. a), c) a d) trestního zákoníku ve znění účinném k 1. lednu 2014 zároveň uložil stěžovateli trest odnětí svobody v trvání dvou roků, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců. Skutek, za nějž byl stěžovatel odsouzen, spočíval – stručně vyjádřeno – v tom, že obstaral a dodal již odsouzenému E. N. (odsouzený) celkem tři vozidla pocházející z trestné činnosti za účelem jejich legalizace, tj. zastření jejich původu.

6. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání stěžovatele podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu odmítl jako zjevně neopodstatněné.

III. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že obecné soudy nevyslechly jím navrhované svědky, kteří jsou osobami uvedenými v popisu skutku napadených rozsudků, přičemž byli vyslechnuti ve Spolkové republice Německo v nejisté procesní situaci, bez přítomnosti stěžovatele či jeho obhájce. Zdůrazňuje zejména nevyslechnutí svědka K. A., jehož výslech několikrát neúspěšně navrhoval a který se neskrývá a komunikuje s německými orgány. U dalších svědků obecným soudům vytýká, že nebyli vyslechnuti kontradiktorně a že se obvodní soud ani nepokusil o jejich předvolání. V této souvislosti odkazuje na rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci *Breukhoven proti České republice* č. 44438/06 ze dne 21. července 2011.

8. Obecné soudy podle stěžovatele dospěly k extrémně protichůdným závěrům, když se zejména nevyrovnaly s tím, že coby soukromý detektiv upozorňoval poškozenou obchodní společnost Buchbinder (poškozená společnost) na odcizená motorová vozidla, aktivně se podílel na vrácení jednoho takového vozidla a poškozená společnost uvedla, že se necítí být poškozena jeho jednáním. Má za to, že obecné soudy zcela ignorovaly princip *in dubio pro reo*. Porušení práva na zákonného soudce dovozuje z toho, že v jeho věci rozhodoval místně nepříslušný soud. Má za to, že žádný ze skutků obsažených v obžalobě neměl souvislost se soudním obvodem Praha 1. Dále namítá nedostatečný popis skutků, za něž byl odsouzen, zejména absenci určení místa, času a způsobu údajného obstarání, získání nebo dodání motorových vozidel.

9. Extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými zjištěními obecných soudů spatřuje stěžovatel primárně v tom, že obecné soudy nevysvětlily, z jakého důvodu uvěřily výpovědi odsouzeného. Obecné soudy se podle jeho názoru nijak nevypořádaly s tím, že motorová vozidla přivezly do Prahy jiné osoby. Rozebírá obsah dalších svědeckých výpovědí, přičemž zdůrazňuje obsah výpovědi svědka E. B., z níž mělo vyplynout, že informoval poškozenou společnost o protiprávním jednání a sám jí navrhoval, aby dala motorová vozidla do pátrání a věc ohlásila na policii. Výrazné porušení práva na obhajobu a spravedlivý proces dovozuje z toho, že obvodní soud přečetl a vyhodnotil dokumenty o právní pomoci, namísto toho, aby vyslechl svědky a provedl další důkazy a postupy uvedené v těchto dokumentech.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, jenž byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání – až na výjimku – příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je – opět až na výjimku – přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

11. Stěžovatel ústavní stížností napadá rozsudky obvodního i městského soudu jako celek, avšak městský soud rozsudek obvodního soudu zrušil ve výroku o vině pod body I. 1 a 2 a ve výroku o trestu. Ve zmíněné části výroku o vině městský soud vrátil věc obvodnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí, takže v tomto rozsahu ještě nebylo ve věci pravomocně rozhodnuto, resp. obvodní soud nevydal pravomocné rozhodnutí a stěžovatel bude mít k dispozici opravné prostředky (odvolání a dovolání). Ve vztahu k té části rozsudku městského soudu, kterým byl rozsudek obvodního soudu zrušen ve výroku o vině pod body I. 1 a 2, je proto ústavní stížnost nepřípustná.

12. K rozhodování o ústavnosti části rozsudku obvodního soudu, která byla zrušena rozsudkem městského soudu, není Ústavní soud příslušný, neboť není povolán rušit, co již bylo zrušeno.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

13. Ústavní soud si od obvodního soudu vyžádal jím vedený spis sp. zn. 44 T 86/2021 a vyzval účastníky řízení i vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

14. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje svou dosavadní obhajovací argumentaci. Má za to, že se se všemi podstatnými argumenty stěžovatele vypořádal v napadeném usnesení, přičemž odkázal na jeho jednotlivé části. S ohledem na to navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako neopodstatněnou, nebo aby ji zamítl.

15. Městský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

16. Obvodní soud uvedl, že v řízení nebylo jakkoli zasaženo do stěžovatelových ústavně zaručených práv. V podrobnostech odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku.

17. Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že postup orgánů činných v trestním řízení byl vůči stěžovateli ústavně souladný a že nedošlo k porušení jeho ústavně garantovaných práv. V souvislosti se stěžovatelovou námitkou porušení práva na zákonného soudce podotklo, že toto právo především slouží k ochraně proti libovolnému či účelovému výběru či obsazení jednajícího soudu *ad hoc*, nelze je však zaměňovat za procesní prostředek, jímž by mělo být *ex post* zvráceno již vydané rozhodnutí. Vzhledem ke skutečnosti, že stěžovatel žádnou konkrétní manipulaci s věcí nenamítá ani nedokládá, lze mít za to, že jeho argumentace je v této části zjevně neopodstatněná. Stěžovatelova argumentace týkající se opomenutých důkazů je podle Nejvyššího státního zastupitelství ve vztahu k napadeným rozhodnutím mimoběžná, neboť se stěžovatelem uváděné důkazy týkají skutků, ve vztahu ke kterým městský soud zrušil rozsudek obvodního soudu a vrátil mu věc k dalšímu řízení. V návaznosti na námitky stěžovatele směřující proti hodnocení provedených důkazů uvádí, že v posuzovaném případě hodnocení důkazů provedené obecnými soudy nevybočilo z mezí logiky, tudíž Ústavní soud nemá důvod do tohoto hodnocení zasahovat. Nedostatky podle jeho názoru nevykazovalo ani vymezení skutku. Nejvyšší státní zastupitelství z uvedených důvodů navrhlo, aby Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl jako neopodstatněnou, popř. aby ji zamítl.

18. Městské státní zastupitelství v Praze uvedlo, že věc stěžovatele byla projednána korektně a s plným respektem k jeho obhajobě. Má za to, že nedošlo k excesu, který by měl dopad na některou ze základních lidskoprávních hodnot, a odkázalo na napadená soudní rozhodnutí. Ústavní stížnost podle jeho názoru není důvodná.

19. Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 (obvodní státní zastupitelství) připustilo, že v dané trestní věci udělala dozorová státní zástupkyně chybu, když si neuvědomila, že po připojení skutku popsaného pod bodem IV obžaloby k ostatním skutkům, pro něž bylo vedeno přípravné řízení, měla věc postoupit Obvodnímu státnímu zastupitelství pro Prahu 10, a to vzhledem k místu spáchání tohoto trestného činu, jenž byl nejzávažnější. Vyjádřilo nicméně názor, že toto pochybení nezaložilo protiústavnost napadených usnesení. Dovozuje to primárně z toho, že stěžovatel vznesl námitku místní nepříslušnosti obvodního soudu až sedm let po podání obžaloby, poté, co ve věci proběhlo hlavní líčení, tento obvodní soud rozhodl, věc byla odvolacím soudem vrácena a věc stěžovatele byla dvakrát vyloučena do samostatného řízení. Z těchto důvodů má za to, že stěžovatel neuplatnil námitku místní nepříslušnosti obvodního soudu včas. Zdůrazňuje, že pro skutky, jež se týkají stěžovatele, byl obvodní soud nepochybně příslušný, neboť k jednání obviněných docházelo v obvodu tohoto soudu, zejména na Magistrátu hlavního města Prahy, odboru dopravně správních činností, se sídlem Jungmannova 35/29, Praha 1. Obvodní státní zastupitelství tvrdí, že se obvodní soud námitkou místní nepříslušnosti zabýval a řádně se s ní vypořádal. V projednávané věci neshledalo pochybení, které by podle jeho názoru vyžadovalo zásah Ústavního soudu. Uvádí, že další námitky stěžovatele jsou opakováním jeho obhajoby uplatňované v průběhu trestního řízení a fakticky představují nesouhlas se způsobem, jakým obecné soudy hodnotily provedené důkazy. Nedostatečná reakce obvodního soudu na důkazní návrhy stěžovatele byla

zhojena v dalších fázích řízení, kdy se již soudy s těmito návrhy vypořádaly dostatečně. Z uvedených důvodů obvodní státní zastupitelství navrhlo, aby byla ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

20. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel v replice vyjádřil nesouhlas s výkladem § 23 odst. 2 trestního řádu prosazovaným obvodním státním zastupitelstvím. Ústavně konformní výklad nemůže zamezovat obviněnému uplatnit námitku místní nepříslušnosti po vyloučení věci do samostatného řízení. Upřesnil, že námitku uplatnil při hlavním líčení 25. října 2021, nikoliv 22. listopadu 2021, jak uvádí obvodní státní zastupitelství. Zdůraznil, že veškerá jednání související s přepisem motorových vozidel měla podle obsahu soudního spisu probíhat na Magistrátu hlavního města Prahy, Odboru dopravně správních činností, pracoviště Praha 10 – Bohdalec, se soudním obvodem Praha 1 tak neexistuje spojení.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

21. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji působnost vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň zásah do ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 45/94 ze dne 25. ledna 1995 (N 5/3 SbNU 17)]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného nebo procesního (podústavního) práva.

22. Stěžovatel své námitky směřuje primárně do oblasti dokazování, tedy do rozsahu, způsobu a hodnocení provedeného dokazování. Ústavní soud proto připomíná, že jeho kasační pravomoc je založena jen tehdy, pokud by napadená rozhodnutí vycházela ze skutkových zjištění, která jsou v extrémním rozporu s vykonanými důkazy. O takový případ se však v posuzované věci nejedná.

23. Ústavní soud nemůže přisvědčit tvrzení stěžovatele, že obecné soudy nevyvinuly dostatečné úsilí k tomu, aby ve věci byl vyslechnut svědek K. A. Z bodu 40 napadeného usnesení Nejvyššího soudu a z bodů 70 a 71 napadeného rozsudku obvodního soudu vyplývá, že se obvodní soud ve spolupráci s německými orgány opakovaně snažil o vyslechnutí svědka prostřednictvím telekonference, avšak neúspěšně, neboť svědek se k výslechu nedostavoval, ať už s omluvou, nebo bez omluvy. Obvodní soud žádal německé orgány o předvedení svědka, ovšem žádosti nebylo vyhověno. Obvodní soud pak upustil od snahy svědka vyslechnout, protože vina stěžovatele byla jinými důkazy spolehlivě prokázána (viz bod 32 rozsudku městského soudu).

24. Ani námitky týkající se nevyslechnutí dalších svědků (V. B., D. O. a H. G.) Ústavní soud nevyhodnotil jako opodstatněné. Svědci byli vyslechnuti rakouským policejním orgánem v rámci mezinárodní právní pomoci. Jak vysvětlil Nejvyšší soud v bodě 43 napadeného usnesení, ve vztahu ke skutku, za nějž byl stěžovatel odsouzen [tj. skutku uvedenému v bodě I. 3 písm. a), b) a c) výroku o vině rozsudku obvodního soudu], šlo pouze o důkazy podpůrné, dokreslující fungování celé organizované skupiny (k tomu srov. bod 75 rozsudku obvodního soudu).

25. Za této situace musí Ústavní soud konstatovat, že obvodní soud neporušil povinnosti formulované v rozsudku ESLP ve věci *Breukhoven proti České republice*, na nějž stěžovatel odkazuje, ESLP v té věci totiž konstatoval, že vnitrostátní soudy založily odsouzení pouze na výpovědích svědkyň, které se nezúčastnily hlavního líčení a které obhajoba neměla

možnost vyslechnout v žádné další fázi řízení (viz bod 54 rozsudku ESLP). V nyní posuzované věci však byla situace diametrálně odlišná a odsouzení stěžovatele bylo opřeno o výsledky dokazování, jež bylo provedeno přímo v hlavním líčení (viz dále) a obhajoba na něm mohla participovat.

26. V souvislosti s poznatky získanými prostřednictvím mezinárodní právní pomoci dále stěžovatel namítá, že obvodní soud pouze přečetl a vyhodnotil dokumenty o právní pomoci a že měl „případné důkazy a postupy uvedené v těchto dokumentech sám provést". Není jasné, jaké důkazy a postupy (kromě již zmíněných svědeckých výpovědí) má stěžovatel na mysli, nicméně i s tímto tvrzením se dostatečně vypořádal Nejvyšší soud v bodě 45 napadeného usnesení. Připomněl, že obvodní soud řádně provedl (přečetl) listinné důkazy získané právní pomocí, přičemž žádná ze stran nenamítala nezákonnost či procesní nepoužitelnost takto získaných důkazů.

27. Stěžovatelovou námitkou týkající se údajného nedostatečného vymezení skutku se podrobně zabýval Nejvyšší soud v bodech 55 až 60 napadeného usnesení. Ústavní soud toto vysvětlení považuje za dostatečné, v podrobnostech na ně odkazuje a nepokládá za potřebné k němu cokoli dodávat, zvláště když stěžovatel na tuto argumentaci Nejvyššího soudu v ústavní stížnosti nijak nereaguje.

28. Ústavní soud dále konstatuje, že stěžovatelovo tvrzení o extrémním rozporu mezi provedenými důkazy a rozhodnými skutkovými zjištěními, ke kterým soudy dospěly, má ve skutečnosti charakter polemiky s tím, jak obecné soudy provedené důkazy hodnotily. Ústavní soud proto opětovně připomíná, že do způsobu, jakým obecné soudy hodnotily provedené důkazy, může zasahovat jen v případě excesivních úvah založených na logických či jiných podstatných vadách. Takové vady ovšem Ústavní soud v posuzované věci neshledal.

29. Stěžovatel brojí primárně proti tomu, že obecné soudy uvěřily výpovědi odsouzeného E. N., jež představovala stěžejní usvědčující důkaz. Ústavní soud odkazuje na body 74 a 75 rozsudku obvodního soudu a na bod 50 usnesení Nejvyššího soudu. Z těchto částí napadených rozhodnutí vyplývá, že výpověď odsouzeného byla potvrzena i dalšími důkazy, konkrétně zejména výpověďmi obviněného V. H., obžalovaného F. M. a svědka E. B.

30. Stěžovatel v ústavní stížnosti opakovaně zdůrazňuje, že informoval poškozenou společnost o protiprávním jednání a sám jí navrhoval, aby dala motorová vozidla do pátrání a věc ohlásila na policii. Opomíjí však, že obchodní společnost nejevila o navrácení vozidel zájem, což – podle závěru obvodního soudu – vedlo k tomu, že stěžovatel daná vozidla zneužil k vlastnímu prospěchu. Tento závěr, opřený o výsledky dalších důkazů, se Ústavnímu soudu nejeví nelogický či absurdní, jak se jej snaží prezentovat stěžovatel.

31. Stěžovatel se závěr o své vině snaží zpochybnit i poukazem na skutečnost, že tři vozidla, kterých se skutek týká, přivezly do Prahy jiné osoby. Tato obhajoba však podle Ústavního soudu není způsobilá vyvrátit či relativizovat skutkové a právní závěry obecných soudů. Stěžovateli nebylo kladeno za vinu, že vozidla přivezl do Prahy, nýbrž že je získal a dodal odsouzenému N. Právě toto jednání bylo výše uvedenými důkazy prokázáno způsobem, který podle Ústavního soudu nevzbuzuje důvodné pochybnosti. V návaznosti na to nelze přisvědčit námitce stěžovatele, že obecné soudy nerespektovaly princip *in dubio pro reo*.

32. Ústavní soud tedy shrnuje, že stěžovatelovy námitky, směřující proti provedenému dokazování, hodnocení důkazů a způsobu, jakým soudy dospěly k rozhodným skutkovým zjištěním, vyhodnotil jako neopodstatněné.

33. Ústavní soud však částečně přisvědčil stěžovatelově námitce, že v posuzované věci došlo k porušení zákonných pravidel určujících místní příslušnost soudu. V daném trestním řízení státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství podala dne 13. června 2014 obžalobu proti jedenácti obviněným (včetně stěžovatele), a to ve vztahu k několika skutkům popsaným v bodech I až IV obžaloby, jež byly propojeny právě osobami obviněných. Skutek

popsaný v bodě IV, jehož se podle obžaloby měli dopustit obvinění K. a P., byl kvalifikován jako pokračující zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) trestního zákoníku, a šlo o nejzávažnější ze všech trestných činů, jichž se podaná obžaloba týkala. Z tohoto důvodu měl být pro rozhodování o celé podané obžalobě (věcně i místně) příslušný soud, který by byl příslušný rozhodovat o uvedeném trestném činu podvodu (srov. § 18 odst. 1 a § 21 odst. 2 trestního řádu).

34. Uvedený pokračující zločin podvodu podle § 209 odst. 1, odst. 4 písm. d) trestního zákoníku se podle bodu IV obžaloby skládal ze dvou dílčích útoků. Ani jeden z nich však neměl žádnou souvislost se soudním obvodem Praha 1, tedy v tomto obvodu ani nebylo uskutečněno jednání obviněných, ani zde nenastal následek tímto jednáním způsobený.

35. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že by obvodní soud nebyl místně příslušný ani k projednávání skutků, z nichž byl obviněn (společně s dalšími osobami) stěžovatel, tedy jeho příslušnost by nebyla založena ani v případě, kdyby obžaloba nezahrnovala další skutky. Ústavní soud totiž nesdílí přesvědčení, které ve vyjádření prezentovalo obvodní státní zastupitelství. Obvodní státní zastupitelství ve vyjádření dovozovalo místní příslušnost obvodního soudu k projednání a rozhodnutí skutků týkajících se stěžovatele z toho, že k jednání obviněných docházelo v obvodu Prahy 1, zejména na Magistrátu hlavního města Prahy, Odboru dopravně správních činností, se sídlem Jungmannova 35/29, Praha 1. Tato argumentace se však jeví jako lichá, ba dokonce účelová. V popisu skutků uvedených v obžalobě pod bodem I, na jejichž spáchání se měl podílet i stěžovatel, není zmiňováno žádné místo, jež by bylo v obvodu Prahy 1. Obžaloba v tomto bodě sice opakovaně zmiňuje, že obvinění žádali o schválení technické způsobilosti dovážených vozidel na Magistrátu hlavního města Prahy, Odboru dopravně správních činností, jenže vždy s dodatkem, že se tak dělo na pobočce v Praze 10, Na Bohdalci. Z okolnosti, že uvedený odbor pražského magistrátu má své hlavní sídlo v Praze 1, pochopitelně nelze dovozovat, že právě zde docházelo k páchání stíhaných skutků, když zmíněná část jednání obviněných měla být (podle výslovného znění obžaloby) fakticky uskutečňována v soudním obvodu Praha 10.

36. Obvodní soud tedy nebyl místně příslušný k podání obžaloby a rozhodování o ní. Na tomto závěru ve vztahu ke skutkům, za které byl stíhán stěžovatel, sama o sobě nic nemění ani skutečnost, že tyto byly (hned dvakrát) vyloučeny k samostatnému projednání. Podle § 23 odst. 2 trestního řádu se místní příslušnost soudu, který věc vyloučil, nemění, čímž ostatně argumentoval i obvodní soud při vypořádání stěžovatelovy námitky místní nepříslušnosti (viz dále). Toto pravidlo však logicky může platit pouze v případě, že soud projednávající věc před jejím vyloučením do samostatného řízení byl skutečně místně příslušný k rozhodování o podané obžalobě. Jinak řečeno, jestliže nebyl daný soud místně příslušný v době podání obžaloby, nemohlo samotným vyloučením věci dojít ke zhojení této závažné procesní vady. Jiný výklad by nepřípustně a v rozporu se zněním § 222 odst. 1 trestního řádu omezoval právo obžalovaného namítat místní nepříslušnost soudu, k němuž byla obžaloba podána, tedy právo domáhat se ústavně zaručeného práva na zákonného soudce.

37. Ústavní soud však sdílí názor obvodního státního zastupitelství (a částečně též Nejvyššího státního zastupitelství), že stěžovatel uplatnil námitku místní nepříslušnosti opožděně, tedy že došlo ke zhojení místní nepříslušnosti obvodního soudu. K takovému zhojení místní nepříslušnosti totiž dochází tehdy, jestliže ji obžalovaný včas nevytkl (srov. § 222 odst. 1 trestního řádu), přičemž tuto námitku (výtku) může obžalovaný učinit kdykoli v průběhu hlavního líčení, včetně závěrečné řeči nebo posledního slova, tedy až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě (srov. PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2761).

38. Ustanovení § 222 odst. 1 trestního řádu zní: Shledá-li soud v zažalovaném skutku trestný čin, k jehož projednání není příslušný, rozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejblíže společně nadřízený jemu a soudu, jenž je podle něj

příslušný. Je však povinen rozhodnout věc sám, jde-li toliko o nepříslušnost místní a obžalovaný ji nevytkl; rovněž je povinen sám věc rozhodnout, měla-li by věc být přikázána nejblíže společně nadřízeným soudem soudu téhož druhu, avšak nižšího stupně. Rozhodnout o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu nemůže soud, jemuž byla věc přikázána nadřízeným soudem, ledaže by se skutkový podklad pro posouzení příslušnosti mezitím podstatně změnil.

39. Komentářová literatura odkazující na starší judikaturu k tomuto ustanovení dále uvádí, že obžalovaný může námitku místní nepříslušnosti uplatnit i po vrácení věci odvolacím soudem k novému projednání a rozhodnutí (srov. PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2768, a rozhodnutí publikované v Bulletinu Nejvyššího soudu České republiky pod č. 3/1984-22). Právě taková situace nastala i v projednávané věci, neboť obvodní soud ve věci poprvé (ještě před vyloučením věci stěžovatele do samostatného řízení) rozhodl rozsudkem sp. zn. 5 T 92/2014 ze dne 26. listopadu 2015, když stěžovatele a další obžalované zprostil obžaloby, přičemž městský soud následně usnesením sp. zn. 61 To 302/2016 ze dne 27. září 2016 tento rozsudek zrušil a věc vrátil obvodnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí, takže se ve věci znovu konalo hlavní líčení. Při zmíněné interpretaci nabízené citovanou komentářovou literaturou by tedy v posuzované věci bylo třeba stěžovatelovu námitku místní nepříslušnosti považovat za včasnou. Ústavní soud však dospěl k závěru, že takový výklad nedostatečně zohledňuje podstatu a účel práva nebýt odňat zákonnému soudci.

40. V nálezu sp. zn. III. ÚS 230/96 ze dne 29. května 1997 (N 65/8 SbNU 141) Ústavní soud konstatoval, že právo nebýt odňat zákonnému soudci představuje ochranu především proti libovolnému či účelovému obsazení jednajícího soudu *ad hoc* a nelze jej zaměňovat za procesní prostředek, jímž by mělo být *ex post* zvráceno již vydané rozhodnutí, a to tím spíše, jestliže jednající soudce byl k projednání věci ustanoven (povolán) rozvrhem práce platným pro ten který soud. Je proto na účastníkovi soudního řízení, aby námitku porušení ústavní ochrany, plynoucí ze zásady o zákonném soudci, uplatnil bezprostředně poté, co skutečnosti ji odůvodňující se mu staly známy [shodně nálezy sp. zn. II. ÚS 3213/10 ze dne 2. června 2011 (N 105/61 SbNU 581) a sp. zn. III. ÚS 720/23 ze dne 5. června 2024 či usnesení sp. zn. II. ÚS 593/16 ze dne 9. května 2017 či sp. zn. II. ÚS 665/23 ze dne 30. září 2024].

41. Jakkoli tedy zmiňovaný § 222 odst. 1 trestního řádu oproti občanskému soudnímu řádu (srov. § 105) umožňuje vznést včasnou námitku místní nepříslušnosti v mnohem širším časovém období (nikoli jen do prvního úkonu, který účastníkovi přísluší, ale kdykoli v průběhu hlavního líčení), nelze připustit, aby možnost uplatnění takové námitky otevírala prostor pro zneužití práva a aby byla využita jako prostředek pro zvrácení nepříznivého rozhodnutí ve věci, resp. nepříznivého vývoje řízení. O takové účelové zneužití práva by se mohlo typicky jednat v situaci, kdy účastník řízení nechá soud prvního stupně, aby ve věci rozhodl, a svou námitku místní nepříslušnosti uplatní až po vynesení pro něj nepříznivého rozhodnutí, což zahrnuje i případy, kdy nadřízený soud zasáhl v jeho neprospěch a (původně příznivé) rozhodnutí soudu prvního stupně zrušil.

42. Kromě toho je třeba vzít v úvahu, že jednoznačně není možné uplatnit námitku místní nepříslušnosti v průběhu odvolacího řízení, neboť by to popíralo zhojení místní nepříslušnosti soudu předpokládané § 222 odst. 1 trestního řádu (shodně PÚRY, F. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3055). Nedávalo by tedy příliš smysl interpretovat právní úpravu tak, že se možnost namítat místní nepříslušnost soudu vlastně pouze přerušuje (po dobu od odebrání se soudu prvního stupně k závěrečné poradě po zrušení rozhodnutí tohoto soudu soudem odvolacím), resp. že by kasačním zásahem nadřízeného soudu bylo eliminováno již nastalé zhojení místní nepříslušnosti předpokládané v § 222 odst. 1 trestního řádu.

43. Z těchto důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že zmiňovaný § 222 odst. 1 trestního řádu je třeba s použitím teleologického a systematického výkladu interpretovat restriktivně tak, že ke zhojení místní nepříslušnosti soudu prvního stupně dojde již v okamžiku, kdy obžalovaný místní nepříslušnost nenamítl předtím, než se soud poprvé odebral k závěrečné poradě po prvním hlavním líčení konaném ve věci. Jestliže tedy obžalovaný námitku místní nepříslušnosti uplatní až po tomto okamžiku (typicky v situaci, kdy se po kasačním zásahu nadřízeného soudu koná ve věci nové hlavní líčení), musí být považována za opožděnou, neboť zjevně nebyla učiněna poté, co se skutečnosti ji odůvodňující obžalovanému staly známy.

44. Jak již bylo uvedeno, popisovaná situace nastala i v posuzované věci – obvodní soud stěžovatele zprostil obžaloby, odvolací soud tento zprošťující rozsudek zrušil a věc vrátil obvodnímu soudu k novému rozhodnutí a projednání, přičemž až poté stěžovatel uplatnil námitku místní nepříslušnosti. Učinil tedy tak až opožděně, neboť odebráním se obvodního soudu k poradě před vydáním zmiňovaného prvního (zprošťujícího) rozsudku došlo ke zhojení místní nepříslušnosti obvodního soudu předpokládané v § 222 odst. 1 trestního řádu.

45. Ústavní soud pro úplnost ale musí obecným soudům vytknout, jak se se stěžovatelovou opakovaně vznesenou námitkou místní nepříslušnosti obvodního soudu vypořádaly. Předsedkyně senátu obvodního soudu v reakci na ni při hlavním líčení dne 22. listopadu 2022 rozhodla, že věc nebude s námitkou předložena nadřízenému soudu k rozhodnutí o místní příslušnosti, což stručně odůvodnila odkazem na § 23 odst. 2 trestního řádu a s ním související judikaturu, tedy na již zmíněné pravidlo, že se nemění příslušnost soudu, který věc vyloučil do samostatného řízení (viz č. l. 47 trestního spisu). Jak bylo výše vysvětleno, uvedené ustanovení místní ne-příslušnost obvodního soudu nemohlo odůvodnit. Okresní soud tak sice postupoval a rozhodl správně, ale z nesprávných důvodů, správně měl svůj postup a rozhodnutí odůvodnit opožděností námitky.

46. Městský soud na námitku místní nepříslušnosti reagoval v bodě 31 napadeného rozsudku, kde uvedl, že místní příslušnost obvodního soudu byla založena na splnění podmínek vyplývajících z § 18 odst. 2 trestního řádu. Tento svůj závěr však blíže nevysvětlil a Ústavní soud musí konstatovat, že nemá jakoukoli oporu v okolnostech posuzovaného případu. Místní příslušnost soudu je určována podle kritérií uvedených v § 18 odst. 2 trestního řádu až tehdy, když nelze zjistit místo spáchání stíhaného činu nebo byl-li tento čin spáchán v cizině. Taková situace však v posuzované věci nenastala, neboť jak skutky týkající se přímo stěžovatele, tak ostatní skutky, pro něž byla podána obžaloba, byly alespoň zčásti spáchány v České republice, takže místní příslušnost soudu měla být určena podle § 18 odst. 1 ve spojení s § 21 odst. 2 trestního řádu. Městský soud na uvedeném místě napadeného rozsudku dále zdůraznil, že stěžovatelův obhájce vznesl námitku místní nepříslušnosti až v průběhu hlavního líčení, nikoli před jeho zahájením, z čehož dovodil, že je příslušný soud, u něhož byla podána obžaloba, tedy právě obvodní soud. Tato úvaha městského soudu však rovněž nemá zákonnou oporu, neboť – jak bylo již výše vysvětleno – obžalovaný může efektivně uplatnit námitku místní nepříslušnosti soudu prvního stupně kdykoli v průběhu prvního hlavního líčení, nikoli tedy nutně před jeho zahájením.

47. Nejvyšší soud se stejnou námitkou s poukazem na vymezení dovolacího důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. a) trestního řádu zcela odmítl zabývat (srov. body 26 až 28 napadeného usnesení Nejvyššího soudu). Ani takový přístup nemůže Ústavní soud akceptovat, neboť z ustálené judikatury Ústavního soudu jednoznačně vyplývá, že Nejvyšší soud je povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na soudní ochranu a na zákonného soudce. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v odvolacím řízení. Nejvyšší soud je v této fázi řízení povinen při posuzování příslušného dovolacího důvodu toto pravidlo uplatňovat bezvýjimečně a nepřenášet tuto

odpovědnost na Ústavní soud [srov. stanovisko pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. března 2014, publikované pod č. 40/2014 Sb. (ST 38/72 SbNU 599)].

48. Uvedené vady v argumentaci obecných soudů reagující na stěžovatelovu námitku místní nepříslušnosti však nemohly mít reálný vliv na postavení stěžovatele a výsledek řízení, neboť tato námitka byla uplatněna opožděně, v době, kdy byla místní nepříslušnost obvodního soudu zhojena, jak bylo vysvětleno. Tato pochybení obecných soudů tak nebyla způsobilá zasáhnout do práva stěžovatele na soudní ochranu.

VII. Závěr

49. Ústavní soud ze shora uvedených důvodů závěrem konstatuje, že v oblasti dokazování provedeného před obecnými soudy neidentifikoval žádný zásah do ústavně zaručených práv stěžovatele. Dospěl k závěru, že obvodní soud původně nebyl místně příslušný k projednání a rozhodování v dané věci, avšak vzhledem k tomu, že stěžovatel námitku místní nepříslušnosti neuplatnil včas v průběhu prvního hlavního líčení, než se soud poprvé odebral k závěrečné poradě, došlo ke zhojení této vady a následně vznesenou námitku stěžovatele je nutno považovat za opožděnou. V důsledku toho nedošlo ani k porušení stěžovatelova práva nebýt odňat zákonnému soudci.

50. Ústavní soud proto ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu v části směřující proti napadenému usnesení Nejvyššího soudu, výroku o trestu obsaženém v napadeném rozsudku městského soudu a části výroku o vině pod bodem I. 3 písm. a), b) a c) napadeného rozsudku obvodního soudu zamítl. V části, která směřovala proti ostatním částem rozsudku městského soudu, Ústavní soud podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu odmítl ústavní stížnost jako nepřípustnou (srov. nález sp. zn. I. ÚS 451/23 ze dne 29. srpna 2023). V části, která směřovala proti výrokům o vině pod body I. 1 a 2 napadeného rozsudku obvodního soudu, Ústavní soud podanou ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. d) téhož zákona jako návrh, k jehož projednání není příslušný.

51. Takto rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 201
Porušení práva obviněného na kontradiktornost vazebního řízení (sp. zn. II. ÚS 2145/25 ze dne 10. září 2025)

Nedoručí-li soud obviněnému ani jeho obhájci stížnost státního zástupce proti jeho propuštění z vazby na svobodu a následně ji projedná stížnostní soud v neveřejném zasedání, v němž mimo jiné zruší stížností napadené usnesení soudu prvního stupně o propuštění obviněného z vazby na svobodu, v důsledku čehož mu neumožní se ke stížnosti vyjádřit či vyslovit požadavek na konání vazebního zasedání, jde o porušení základního práva obviněného vyjádřit se ke stížnosti státního zástupce a ke všem argumentům či důkazům v ní obsaženým ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny základní práv a svobod a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V důsledku toho poruší i jeho právo na osobní svobodu podle čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, podle kterého nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatele R. Š., t. č. ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, zastoupeného Mgr. Pavlem Kandalcem, Ph.D., LL.M., advokátem, sídlem Burešova 615/6, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. června 2025 č. j. 9 To 175/2025-32, za účasti Krajského soudu v Brně jako účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 26. června 2025 č. j. 9 To 175/2025--32 byla porušena základní práva stěžovatele podle čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. června 2025 č. j. 9 To 175/2025-32 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí s tvrzením, že jím došlo k porušení jeho ústavně zaručených základních práv a svobod zakotvených v čl. 8 odst. 2 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti a předložených podkladů se podává, že stěžovatel je stíhán pro zvlášť závažný zločin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. c) zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, dílem dokonaný a dílem ve stadiu přípravy podle § 20 odst. 1 trestního zákoníku. Usnesením Městského soudu v Brně (dále jen „městský soud“) ze dne 21. 11. 2024 sp. zn. 70 Nt 3637/2024, ve spojení s usnesením Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) ze dne 19. 12. 2024 sp. zn. 9 To 437/2024, byl stěžovatel vzat do vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu.

3. Usnesením městského soudu ze dne 10. 6. 2025 č. j. 70 Nt 1942/2025-20 byl podle § 73 odst. 1 písm. c) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, nad stěžovatelem vysloven dohled probačního úředníka a podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu byl přijat jeho písemný slib. Dále mu byla podle § 73 odst. 3 trestního řádu stanovena povinnost dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve stanovených lhůtách a změnit místo pobytu pouze s jeho souhlasem. V návaznosti na to byl stěžovatel podle § 72 odst. 1 trestního řádu a podle § 71a trestního řádu propuštěn z vazby na svobodu, neboť důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu byl dohledem probačního úředníka a přijetím písemného slibu stěžovatele nahrazen.

4. Proti posledně zmíněnému usnesení městského soudu podal státní zástupce Krajského státního zastupitelství v Brně (dále jen „krajské státní zastupitelství“) stížnost, na základě které krajský soud napadeným usnesením podle § 149 odst. 1 písm. a) trestního řádu usnesení městského soudu zrušil a podle § 72 odst. 1 trestního řádu stěžovatele ponechal ve vazbě, když rozhodl, že důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu nadále trvá. Podle § 73 odst. 1 písm. c) trestního řádu *a contrario* nebyl nad stěžovatelem vysloven dohled probačního úředníka, podle § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu *a contrario* nebyl přijat písemný slib stěžovatele a podle § 71a trestního řádu byla žádost stěžovatele o propuštění z vazby na svobodu zamítnuta s tím, že důvod vazby podle § 67 písm. c) trestního řádu i nadále trvá.

II. Argumentace stěžovatele

5. Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že mu (či jeho obhájci) před rozhodnutím krajského soudu nebyla doručena stížnost státního zástupce krajského státního zastupitelství. Zdůrazňuje, že tak neměl možnost seznámit se s argumenty, na základě kterých krajský soud v neveřejném zasedání podané stížnosti vyhověl a změnil rozhodnutí městského soudu, který ho propustil z vazby na svobodu. Dodává, že ve stížnosti státního zástupce krajského státního zastupitelství byly navíc obsaženy nové argumenty, které v původním návrhu na rozhodnutí o dalším trvání vazby nebyly uvedeny. Takový postup je podle něj rozporný s judikaturou Ústavního soudu i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“). V závěru ústavní stížnosti poukazuje i na věcnou nesprávnost napadeného rozhodnutí a navrhuje jeho zrušení.

III. Vyjádření účastníka řízení

6. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu krajský soud a Krajské státní zastupitelství v Brně, aby se k ústavní stížnosti stěžovatele vyjádřily.

7. Krajský soud se ve stanovené lhůtě k věci nevyjádřil.

8. Krajské státní zastupitelství v Brně nevyužilo možnosti vyjádřit se k ústavní stížnosti, čímž se vzdalo postavení vedlejšího účastníka řízení. Ústavní soud proto s ním jako s vedlejším účastníkem dále nejednal.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo

vydáno rozhodnutí napadené v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a jeho ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí, a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného, či procesního (podústavního) práva.

11. Ústavní soud po posouzení věci shledal, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná.

a) obecná východiska

12. Ústavní soud ustáleně judikuje, že z čl. 38 odst. 2 Listiny plyne právo ovlivnit svými argumenty úvahu soudu jak o celém předmětu řízení, tak ohledně hodnocení veškerých dílčích částí takového řízení. Pojem spravedlivého procesu zahrnuje právo na kontradiktorní řízení, z něhož vyplývá právo účastníků seznámit se s každým důkazem nebo vyjádřením, jejichž účelem je ovlivnit rozhodování soudu, a musí mít možnost se k nim vyjádřit [srov. např. nález ze dne 3. 3. 2009 sp. zn. IV. ÚS 215/09 (N 44/52 SbNU 443) či nález ze dne 18. 1. 2017 sp. zn. I. ÚS 3909/16 (N 15/84 SbNU 173); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na https://nalus.usoud.cz].

13. Právo obviněného osobně se zúčastnit řízení před soudem při rozhodování o vazbě či o jejím dalším trvání a z toho vyplývající právo být slyšen v kontradiktorním řízení je třeba považovat za základní prvek práva na spravedlivý proces týkající se zbavení osobní svobody. Právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Od osobního slyšení je možno upustit pouze tehdy, odmítl-li by obviněný sám takovýto výslech *expressis verbis* nebo bránila-li by takovému výslechu objektivně nepřekonatelná překážka či docházelo-li by k rozhodování soudu bezprostředně poté, co byl obviněný k otázce vazby soudem vyslechnut, např. v souvislosti s řízením o stížnosti proti jinému vazebnímu rozhodnutí [srov. např. nález ze dne 15. 1. 2014 sp. zn. I. ÚS 3326/13 (N 5/72 SbNU 69) či již zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 3909/16].

14. Právo na osobní slyšení a kontradiktornost vazebního řízení jsou zaručeny také čl. 5 odst. 4 Úmluvy, jak vyplývá z ustálené judikatury ESLP (viz např. rozhodnutí ESLP ve věcech *Nikolova proti Bulharsku* ze dne 25. 3. 1999 č. 31195/96 či *Svipsta proti Lotyšsku* ze dne 9. 3. 2006 č. 66820/01). Ve věci *Vecek proti České republice* (rozsudek ze dne 21. 2. 2013 č. 3252/09) shledal ESLP porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy, neboť stěžovateli nebylo doručeno vyjádření státního zástupce k jeho žádosti o propuštění stěžovatele na svobodu a soud prvního stupně o této jeho žádosti rozhodl v jeho nepřítomnosti a soud druhého stupně rozhodl jen na základě spisu bez konání jednání. ESLP uvedl, že článek 5 odst. 4 Úmluvy vyžaduje, aby byly informace mající zásadní význam pro posouzení zákonnosti vazby určité osoby poskytnuty jejímu právnímu zástupci způsobem přizpůsobeným dané situaci; obhajoba musí být uvědoměna o stanoviscích podaných státním zástupcem a musí mít reálnou možnost se k nim vyjádřit. ESLP shledal porušení tohoto ustanovení Úmluvy vzhledem k tomu, že

nebyly respektovány procesní požadavky vyplývající z tohoto ustanovení, když stěžovatel nebyl ani vyslechnut před stížnostním soudem, který o této stížnosti rozhodl pouze na základě spisu, a řízení před stížnostním soudem tak proběhlo bez vědomí stěžovatele.

b) aplikace obecných východisek na nyní posuzovaný případ

15. Ústavní soud po přezkoumání věci shledal, že z vyžádaného spisu městského soudu ani z odůvodnění napadeného usnesení krajského soudu neplyne, že by byla stížnost státního zástupce krajského státního zastupitelství proti usnesení městského soudu stěžovateli nebo jeho obhájci jakkoli komunikována (daná stížnost byla právnímu zástupci stěžovatele zaslána až na jeho žádost dne 15. 7. 2025, tj. po rozhodnutí krajského soudu ve věci). Nadto se z napadeného usnesení výslovně podává, že bylo přijato v zasedání neveřejném.

16. Krajský soud tak stěžovateli upřel jakoukoliv možnost vyjádřit se ke stížnosti příslušného státního zastupitelství proti jeho propuštění z vazby na svobodu, neboť tuto stěžovateli nezaslal a nedal mu dostatečnou lhůtu pro vyjádření. V kombinaci s tím, že krajský soud rozhodl o stížnosti v neveřejném zasedání, došlo k tomu, že stěžovatel vůbec neměl možnost se ke stížnosti vyjádřit, příp. požádat o konání vazebního zasedání. Přitom stížnost státního zástupce byla podkladem pro rozhodnutí krajského soudu, kterým byl stěžovatel zbaven osobní svobody na další období. Takovým postupem krajský soud porušil základní právo stěžovatele vyjádřit se k argumentům státního zástupce v podané stížnosti, resp. právo být slyšen při rozhodování o jeho zbavení osobní svobody chráněné čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. Jde o případ srovnatelný se shora zmíněným případem *Vecek proti České republice*. Právo na kontradiktorní řízení vyžadovalo, aby stěžovatel byl se stížností státního zástupce seznámen a měl možnost se k ní vyjádřit, příp. požádat o slyšení v rámci vazebního zasedání.

17. Lze doplnit, že v daném případě došlo k porušení formálních procesních postupů, proto se Ústavní soud již nevyjadřuje k důvodům vazby [obdobně viz nález sp. zn. I. ÚS 2942/13 ze dne 6. 8. 2014 (N 150/74 SbNU 281) či již shora zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 3909/16].

VI. Závěr

18. S ohledem na výše uvedené skutečnosti dospěl Ústavní soud k závěru, že krajský soud napadeným rozhodnutím porušil právo stěžovatele na kontradiktorní řízení chráněné čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 5 odst. 4 Úmluvy. V důsledku tak bylo porušeno i právo stěžovatele na osobní svobodu chráněné čl. 8 odst. 2 Listiny, podle kterého nikdo nesmí být zbaven osobní svobody jinak než způsobem, který stanoví zákon.

19. Ústavní soud proto ústavní stížnosti stěžovatele podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

20. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 202
Změna poměrů a zpětné zvýšení výživného s ohledem na v minulosti vytvořené úspory dítěte
(sp. zn. III. ÚS 864/25 ze dne 11. září 2025)

Shledá-li soud změnu poměrů dítěte odůvodňující jinak zpětné zvýšení běžného výživného, nelze odmítnout toto zvýšení s ohledem na v minulosti vytvořené úspory dítěte. Opačným postupem dochází k zásahu do práv podle čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka (soudce zpravodaj), soudce Jana Svatoně a soudkyně Daniely Zemanové o ústavních stížnostech stěžovatelek 1. K. K. K. a 2. K. K., zastoupených JUDr. Davidem Řezníčkem, LL.M., Ph.D., advokátem, sídlem Krajinská 281/44, České Budějovice, proti rozsudku Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. prosince 2024 č. j. 7 Co 913/2024-1973 a rozsudku Okresního soudu v Českém Krumlově ze dne 12. dubna 2024 č. j. 8 P 1/2021-1805, 3 P a Nc 1/2021, ve znění opravného usnesení ze dne 7. května 2024 č. j. 8 P 1/2021-1813, 3 P a Nc 1/2021, za účasti Krajského soudu v Českých Budějovicích a Okresního soudu v Českém Krumlově jako účastníků řízení a P. J., zastoupeného Mgr. Antonínem Fürstem, LL.M., advokátem, sídlem Puklicova 1069/52, České Budějovice, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. prosince 2024 č. j. 7 Co 913/2024-1973 bylo porušeno právo stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. prosince 2024 č. j. 7 Co 913/2024-1973 se proto ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnosti odmítají.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelky se ústavními stížnostmi podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů s tvrzením, že jimi bylo porušeno jejich ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a základní právo první stěžovatelky (dcery) garantované čl. 32 Listiny ve spojení s čl. 3 a čl. 27 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte.

2. Ústavní soud usnesením ze dne 2. 4. 2025 rozhodl o spojení ústavních stížností druhé stěžovatelky – matky (původně vedené pod sp. zn. III. ÚS 863/25) a první stěžovatelky –

dcery ke společnému řízení [§ 63 zákona o Ústavním soudu, ve spojení s § 112 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“)].

3. Okresní soud v Českém Krumlově (dále jen „okresní soud“) napadeným rozsudkem rozhodl o povinnosti vedlejšího účastníka – otce platit na výživu dcery od 1. 9. 2020 částku 40 000 Kč měsíčně a od 1. 9. 2023 částku 50 000 Kč měsíčně; tím změnil rozsudek okresního soudu ze dne 11. 2. 2012 č. j. 8 Nc 435/2011-95, ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“) ze dne 17. 5. 2012 č. j. 6 Co 1079/2012-122, kterým byla naposledy stanovena vyživovací povinnost otce k dnes již zletilé dceři (nar. X. Y. 2004) ve výši 12 000 Kč měsíčně (výrok I). Současně soud rozhodl o nedoplatku na výživném (výrok II) a o nákladech řízení (výroky III a IV). Okresní soud ve věci rozhodoval znovu poté, co krajský soud rozsudkem ze dne 5. 5. 2022 č. j. 6 Co 264/2022-859 zrušil jeho předchozí rozsudek ze dne 15. 12. 2021 č. j. 8 P 1/2021-624 a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Současně bylo v mezidobí – se souhlasem otce – přistoupeno k zatímní úpravě výživného, a to usnesením okresního soudu ze dne 23. 9. 2021 č. j. 8 P 1/2021-311, kterým bylo nařízeno předběžné opatření a otci byla počínaje 1. 10. 2021 uložena povinnost přispívat na výživu dcery částkou 22 000 Kč měsíčně.

4. Okresní soud provedl ve věci rozsáhlé dokazování, pokud jde o příjmy a majetek obou rodičů (zejména otce) i výdaje, potřeby, studium a zájmy dcery. Vzhledem k časovému odstupu od posledního rozhodnutí o výživném dospěl okresní soud k závěru, že došlo k podstatné změně poměrů jak u dcery, tak i u obou rodičů (body 46 až 48 napadeného rozsudku). Soud odkázal na závěry nálezu ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. IV. ÚS 650/15 (N 217/79 SbNU 489), přičemž stanovil výživné ve výši 40 000 Kč od září 2020 do 31. 8. 2023, kdy byla dcera studentkou víceletého gymnázia; od září 2023 začala studovat pomaturitní (placené) studium na jazykové škole, náklady jí prokazatelně vzrostly, a proto stanovil výživné ve výši 50 000 Kč měsíčně. Ke zpětnému zvýšení výživného od 31. 12. 2017 soud neshledal důvody a poukázal mj. i na možnost dcery, potažmo její matky čerpat finanční prostředky z vázaného účtu zřízeného otcem ve prospěch dcery, na který pravidelně každý měsíc zasílal částku 10 000 Kč (při nabytí zletilosti dcery na něm bylo naspořeno celkem 802 000 Kč).

5. Opravným usnesením ze dne 7. 5. 2024 č. j. 8 P 1/2021-1813, 3 P a Nc 1/2021 byl upraven výrok II napadeného rozsudku okresního soudu ohledně vymezení nedoplatku na výživném.

6. Krajský soud rozsudek okresního soudu ve znění opravného usnesení změnil, a to tak, že nově rozhodl o povinnosti otce platit na výživu dcery od 1. 1. 2018 částku 22 000 Kč měsíčně a od 1. 9. 2024 částku 50 000 Kč měsíčně (výrok I). Současně rozhodl o nedoplatku na výživném (výrok II) a o nákladech řízení (výroky III a IV). Po doplnění dokazování dospěl k závěru, že ke změně poměrů u dcery došlo již od 1. 9. 2017 s nástupem na víceleté gymnázium, avšak s ohledem na omezení § 922 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen „občanský zákoník“) bylo možné přistoupit ke změně výše výživného až od 1. 1. 2018. K tomuto datu soud stanovil výživné ve výši 22 000 Kč s tím, že tato částka pokrývá odůvodněné (zvýšené) potřeby dcery spojené se školou či zdravotním stavem a zaručuje i podíl na životní úrovni otce (odkázal přitom na výdaje dcery specifikované v bodě 46 napadeného rozsudku okresního soudu). Jakkoliv uznal, že v maturitním ročníku se náklady dcery podstatně zvýšily, k úhradě těchto „mimořádných výdajů“ podle soudu postačily úspory od otce ve výši 802 000 Kč, které jí byly vyplaceny po dosažení zletilosti. Proto soud nepřistoupil ke zvýšení výživného v posledních ročnících studia na gymnáziu ani v souvislosti s dosažením zletilosti. Dále soud poukázal na extrémně nízkou časovou náročnost pomaturitního studia, které spojila s přípravnými kurzy na vysokou školu, obor psychologie (od 1. 9. 2024 nastoupila ke studiu na vysokou školu AMBIS). Právě nástupem na vysokou školu její náklady prokazatelně vzrostly, přičemž i s ohledem na nadstandartní

majetkové poměry otce stanovil soud výživné ve výši 50 000 Kč, přičemž poukázal na jeho věk (65 let) či skutečnost, že absence styku otce s dcerou není projevem jeho nezájmu (viz bod 37 napadeného rozsudku okresního soudu). Neopomenul též zmínit závěry nálezu sp. zn. IV. ÚS 650/15.

II. Argumentace stěžovatelek

7. Okresnímu soudu stěžovatelky vytýkají, že při stanovení výživného vycházel primárně ze závěrů nálezu sp. zn. IV. ÚS 650/15, ačkoliv jsou na daný případ zcela nepřiléhavé. Poukázaly na to, že dcera má právo podílet se na vysoké životní úrovni otce, který se s ní nestýká a s výjimkou výživného jí ničím nepřispívá. Současně namítají, že okresní soud nepřistoupil k navýšení výživného za tři roky zpětně od podání návrhu, ačkoliv sám shledal změnu poměrů u dcery i otce. Namísto toho soud zohlednil nedoplatek otce na výživném za dobu od 1. 9. 2020 do vydání napadeného rozsudku, a to proti (v letech 2005 až 2011) naspořeným a otcem na základě dohody uhrazeným, resp. na vázaný účet ukládaným úsporám. Tím nárok dcery na výživné zcela neoprávněně zkrátil.

8. Ve vztahu k napadenému rozsudku krajského soudu stěžovatelky namítají, že v rozporu s jejich legitimním očekáváním nepřiměřeně a neopodstatněně snížil – oproti okresnímu soudu – výživné za dobu od 1. 1. 2018 do 31. 8. 2024 na pouhých 22 000 Kč měsíčně. Nesouhlasí s poukazem soudu na usnesení ze dne 7. 11. 2012 sp. zn. II. ÚS 3401/12, jelikož v něm nebyly dostatečně posuzovány majetkové poměry otce, který je sdělit odmítl, resp. akceptoval vyměření výživného tzv. zákonnou fikcí. Odůvodnění napadeného rozsudku krajského soudu stěžovatelky označují jako nedostatečné, neúplné a nepřezkoumatelné.

9. Stěžovatelky nesouhlasí též se závěry obecných soudů o nákladech řízení; soudy dceři jejich náhradu nepřiznaly, ačkoliv to navrhovala. Uvádí, že okolnosti posuzovaného případu odůvodňovaly přiznání náhrady nákladů vynaložených dcerou na právní zastoupení v průběhu řízení před soudy obou stupňů.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud je k projednání včas podaných ústavních stížností příslušný, vyjma částí směřujících proti napadenému rozsudku okresního soudu, ve znění opravného usnesení téhož soudu, které byly změněny napadeným rozsudkem krajského soudu. V tomto rozsahu není Ústavní soud příslušný, neboť nemůže přezkoumávat a rušit rozhodnutí, které bylo změněno [viz § 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

11. Pro posouzení, zda byly ústavní stížnosti podány oprávněnými osobami [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], Ústavní soud zohlednil, že dosažením zletilosti se dítě stává plně způsobilým vystupovat v řízení před soudem a výživné pro tuto dobu je vždy spojeno s jeho procesním návrhem. Pro období do dosažení zletilosti dítěte se však řízení o určení výživného zahajuje na návrh rodiče (nebo bez návrhu) a za dobu nezletilosti dítěte je účastníkem řízení i pečující rodič i poté, kdy už dítě dosáhne zletilosti (srov. nález ze dne 19. 2. 2008 sp. zn. I. ÚS 564/07). Ústavní stížnosti proto byly podány ohledně výživného do zletilosti dcery oprávněnými osobami, ve zbývajícím rozsahu je oprávněnou osobou pouze dnes již zletilá dcera, matka nikoliv.

12. Stěžovatelky jsou zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnosti jsou přípustné (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníků, vedlejšího účastníka a replika stěžovatelek

13. Soudce zpravodaj vyzval krajský soud, okresní soud i vedlejšího účastníka řízení (otce) k vyjádření se k ústavním stížnostem.

14. Krajský soud v zaslaném vyjádření uvedl, že k datu 1. 1. 2018 nedošlo k takové změně poměrů, která by odůvodňovala ještě větší zvýšení výživného než o 10 000 Kč (dcera

bydlela v bytě pořízeném otcem, ke studiu nemusela dojíždět, od matky měla kapesné). Při úvahách o výši výživného v maturitním ročníku soud vycházel z toho, že dceři byly vyplaceny úspory od otce ve výši 802 000 Kč a z těchto (tj. mimo běžné výživné) v letech 2022/2023 spotřebovala 500 000 Kč; soud považoval proto zvýšené potřeby za uspokojené, včetně těch nadstandartních – svědčících o její životní úrovni (např. korekce rtů, výdaje na cestování). Pokud si ponechala na studia pouze zbývající částku 300 000 Kč, nesvědčí to podle názoru soudu o účelném zacházení s úsporami. Krajský soud je přesvědčen, že stanovené výživné pokryje potřeby dcery a svou výší umožňuje podílet se na životní úrovni otce.

15. Okresní soud se k ústavním stížnostem nevyjádřil, zaslal pouze požadovaný spis.

16. Otec se ve svém vyjádření primárně zabýval výší svých příjmů a majetku, přičemž poukazoval na to, že vyšších výdělků dosahuje jen proto, že je i přes svůj důchodový věk (66 let) stále pracovně činný. Současně je jeho podnikání spojeno i s rizikem ztráty, čelil exekucím a není samozřejmostí, že vysokých příjmů dosahuje, resp. bude dosahovat konstantně. Zabýval se též situací dcery, která požaduje velmi vysoké výživné, ačkoliv bydlí (resp. s matkou bydlela) v bytě, který jim daroval a kompletně zrekonstruoval. Podle otce je pro dceru výhodné studium právě kvůli výživnému prodlužovat mj. i tím, že rok studovala na jazykové škole, a to s minimální docházkou, aby se mohla zúčastnit soutěže Miss Czech Republic. Napadená rozhodnutí podle něj reflektují právní úpravu i příslušnou judikaturu, proto jsou podle něj ústavní stížnosti stěžovatelek nedůvodné.

17. Vyjádření krajského soudu i vedlejšího účastníka, včetně jeho doplnění, byla zaslána stěžovatelkám. Stěžovatelky v zaslané replice sdělily, že nesouhlasí s tvrzením krajského soudu obsaženým v jeho vyjádření. Krajský soud podle nich stanovil výživné, které neodpovídá životní úrovni otce. Současně posuzoval k tíži dcery, že v posuzovaném období měla „nízké“ měsíční výdaje (okolo 22 000 Kč), neboť vzhledem k výživnému (12 000 Kč) a nízkým příjmům matky si nemohla dovolit mít výdaje (potřeby) vyšší. Krajský soud dále nepřípustně směšoval dvě odlišné otázky, a sice povinnost otce hradit běžné výživné odpovídající aktuálním potřebám dítěte a skutečnost, že dcera disponuje úsporami; ty však nelze vnímat jako náhradu povinnosti platit běžné výživné v zákonem stanovené výši. K závěrům krajského soudu stran studia na jazykové škole stěžovatelky dodávají, že šlo o soustavnou přípravu na budoucí povolání, jelikož v rámci tohoto studia dcera absolvovala též dvě celoživotní studia, v rámci kterých se připravovala na následné studium psychologie. Pokud jde o vyjádření otce, stěžovatelky k němu podaly pouze stručné doplnění, neboť podle nich šlo o opakování argumentace, na niž bylo reagováno již v průběhu řízení. Polemizují primárně s argumenty otce o jeho příjmech a zdůrazňují, že i přes jeho věk je výlučným vlastníkem prosperující společnosti, v rámci které je plně schopen dosahovat vysoce nadstandartního zisku, který mu nadále zajišťuje vysoce nadstandardní životní úroveň, na které má jeho dcera právo se podílet.

V. Posouzení důvodnosti ústavních stížností

18. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), není součástí soustavy obecných soudů. Při rozhodování o ústavních stížnostech podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je jeho úkolem přezkoumat toliko ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. V kontextu rodinného práva pak zasahuje pouze ve skutečně extrémních případech. Posouzení konkrétních okolností každého případu a přijetí odpovídajícího rozhodnutí totiž náleží opatrovnickým soudům, které mají k účastníkům řízení nejblíže, provádějí a hodnotí důkazy, komunikují se všemi dotčenými osobami, a činí tak relevantní skutkové závěry z bezprostřední blízkosti jádra řešené věci. Ústavní soud nemá rozhodovat, kterému z rodičů má být dítě svěřeno do péče, jaký má být rozsah styku dítěte s druhým rodičem, jak vysoké má být výživné, ani jak hodnotit provedené důkazy. Jeho

úkolem je pouze posoudit, zda opatrovnické soudy nevybočily z mezí ústavnosti. Vztáhne-li obecný soud své právní závěry k dostatečným skutkovým zjištěním a podepře-li je přezkoumatelným a logickým odůvodněním, nelze jeho postup hodnotit jako neústavní [usnesení ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. II. ÚS 2598/20 (U 18/103 SbNU 411), bod 11, ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1740/19, bod 5]. Ústavní soud se tedy zaměřuje zejména na to, zda opatrovnické soudy za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromáždily veškeré potřebné důkazy, zda hodnocení důkazů odpovídalo principům zakotveným v hlavě páté Listiny a v občanském soudním řádu, a zda byla jejich rozhodnutí řádně odůvodněna [nálezy ze dne 14. 1. 2020 sp. zn. I. ÚS 3241/19 (N 8/98 SbNU 56), bod 17, či ze dne 16. 6. 2015 sp. zn. II. ÚS 2943/14 (N 110/77 SbNU 607), bod 19]. Rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud zruší jen tehdy, jsou-li neústavní [např. nálezy ze dne 26. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13 (N 105/73 SbNU 683), bod 17, či ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2884/22, bod 27].

V. A./ Obecná východiska

19. Výživné má osobní charakter a je podle platné právní úpravy (i judikatury) osobním nárokem dítěte – nezletilého i zletilého.

20. Pro určení rozsahu výživného jsou rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Je třeba zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Přihlíží se také k tomu, zda povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí (§ 913 odst. 1 a 2 občanského zákoníku). Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, přičemž toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte (§ 915 odst. 1 občanského zákoníku).

21. Obecné soudy musí pro stanovení adekvátní výše výživného zjistit všechny relevantní skutečnosti, včetně celkové majetkové situace povinného. Vychází přitom nejen z fakticity jeho příjmů a jeho reálných majetkových poměrů, ale také z potenciality příjmů, tj. příjmů, kterých by mohl dosahovat. Současně musí přihlédnout také k celkové sumě movitého a nemovitého majetku povinného a ke způsobu jeho života, resp. jeho životní úrovni. Ta je dána bydlením, zájmovými aktivitami a koníčky, způsobem trávení dovolené atd. (nález ze dne 14. 5. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1578/23, body 18 a 19).

22. Posouzení návrhu na určení výživného pro nezletilé děti je věcí volné úvahy soudu závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je však povinen jasným a přezkoumatelným způsobem vymezit rámec, v němž se pohybuje jeho volná úvaha, na základě níž dospěl k závěru o určení výše výživného [srov. nálezy ze dne 29. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2278/24, bod 53, ze dne 16. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 4057/18 (N 63/93 SbNU 291), bod 9, ze dne 14. 6. 2016 sp. zn. II. ÚS 756/16 (N 114/81 SbNU 785), bod 10, či ze dne 12. 9. 2006 sp. zn. I. ÚS 299/06 (N 158/42 SbNU 297)].

23. Základními hledisky pro určení výše výživného jsou nesporně odůvodněné potřeby dítěte, jeho majetkové poměry a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče. Platí i pravidlo, že životní úroveň rodičů a dětí má být v zásadě stejná. V případě výjimečně vysokých příjmů povinného rodiče však nelze postupovat mechanicky. Obecné soudy by při stanovování výše výživného neměly odhlížet od obecných racionálních a mravních hledisek, případně práv rodičů plynoucích z jejich rodičovské odpovědnosti Nelze ztrácet ze zřetele fakt, že je právem i povinností rodičů naučit dítě hodnotě peněz a řádnému hospodaření s nimi. Stanovení nepřiměřeně vysokého výživného, které dítěti i po dokončení přípravy na povolání umožní dlouhodobý a snad i trvalý bezpracný život, může být nejen v rozporu s nejlepšími zájmy dítěte, ale může také porušovat právo rodiče vychovávat své dítě, jež je mu garantováno čl. 32 odst. 4 Listiny [viz nález ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. IV. ÚS 650/15 (N

217/79 SbNU 489). Pokud to individuální okolnosti daného případu odůvodňují, Ústavní soud nevylučuje, aby soud stanovil rodičům s nadstandardními příjmy i nadstandardně vysoké výživné. Soudce by neměl být prostým počtářem, ale měl by se v souvislosti se stanovením výše výživného zamýšlet též nad jeho smyslem a účelem (nález ze dne 29. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2278/24, bod 50).

24. Výživné placené rodičem slouží k okamžitému uspokojování potřeb dítěte, čemuž musí odpovídat i disponibilita plnění výživného. Pokud soud zavázal povinného rodiče platit výživné v pravidelných opětujících se částkách, a nebylo-li povinnému současně uloženo přispívat na tvorbu úspor, představují finanční vklady povinného rodiče na účtech (např. stavebního) spoření ve prospěch dítěte platby mimo rámec soudním rozhodnutí stanoveného výživného (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2012 sp. zn. 20 Cdo 2922/2010).

25. Hovoří-li zákon o možnosti tvorby úspor, musí být dítěti z výživného zásadně spořeno vždy, pokud to majetkové poměry povinného umožňují, tj. nejen tehdy, jsou-li majetkové poměry, ale i celkové možnosti a schopnosti povinného hodně vysoké, resp. nadprůměrné. Vedle běžného výživného splatného zpravidla v podobě pravidelných měsíčních splátek je možné povinným stanovit povinnost platit také částky na tvorbu úspor, a to měsíčně, čtvrtletně či jinak. Ve fungující rodině rodiče, resp. prarodiče dětem také obvykle různě spoří. Proto je třeba mít za to, že úspory jsou odůvodněnými potřebami oprávněného dítěte i v situaci, kdy není dítěti spořeno „dobrovolně“ a o výživném, resp. jeho výši rozhoduje soud [Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Beck-online. C. H. Beck, 2020 (komentář k § 917, autorka Z. Králíčková)]

26. Zálohu na výživné splatné v budoucnu upravuje § 918 občanského zákoníku. Soud může určit (v souladu s předpoklady stanovenými zákonem), aby povinný složil zálohu na výživné splatné v budoucnosti; poskytnuté výživné v takovém případě přechází do vlastnictví dítěte postupně ve vazbě na soudem stanovenou splatnost výživného. Nevytváří však prostor pro zproštění povinného vyživovací povinnosti poukázáním jednorázové částky, tj. nejedná se o formu zániku dluhu na výživném, ale o zvláštní zajišťovací institut [Králíčková, Z., Hrušáková, M., Westphalová, L. a kol. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). 2. vydání. Beck-online. C. H. Beck, 2020 (komentář k § 918, autorka Z. Králíčková)].

27. Předchozí rozhodnutí o výživném nelze hodnotit a měnit z jiných důvodů než z hlediska změny poměrů, tedy nelze posuzovat, zda v původním rozhodnutí bylo výživné stanoveno příliš vysoké, nebo naopak nepřiměřeně nízké. Pokud soud zjistí, že ke změně poměrů skutečně došlo, je jeho povinností dále co nejspolehlivěji zjistit, kdy tyto změny nastaly, a k této době určit nově vyživovací povinnost rodičů, která by tomuto skutkovému zjištění odpovídala. To bývá velmi nesnadné zejména tehdy, dochází-li ke změně postupně, plynutím času, popř. dojde-li k více změnám, které nastaly v různých časových obdobích. Tomu je třeba soudní rozhodnutí někdy přizpůsobit i tak, že podle nastalých změn se bude účinnost změny soudního rozhodnutí odlišovat [srov. Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (3. aktualizace). In: Beck-online. Praha: C. H. Beck, 2024 (komentář k § 923, autorka H. Nová)].

V. B./ Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

28. Po prostudování ústavních stížností, vyžádaného spisu, vyjádření krajského soudu a vedlejšího účastníka řízení, jakož i repliky stěžovatelek, dospěl Ústavní soud k závěru, že námitky v ústavních stížnostech stěžovatelek jsou zčásti důvodné.

29. Krajský soud se v napadeném rozsudku postupně vypořádal se všemi skutečnostmi, které vyšly v průběhu posuzovaného řízení najevo, přičemž zavázal svým předchozím kasačním rozhodnutím okresní soud k rozsáhlému doplnění dokazování (ke zjištění příjmů, majetku i životní úrovně otce, jakož i k tomu, jaké výdaje a potřeby má, resp. doposud měla

jeho dnes již zletilá dcera). Napadené rozhodnutí je poté založeno na závěru, že u dcery došlo k takové změně poměrů, která odůvodňovala úpravu výše výživného naposledy stanoveného v roce 2012; v té době bylo dceři 8 let. Potud nelze závěrům krajského soudu ničeho vytknout.

30. Z pohledu Ústavního soudu je však v ústavních stížnostech stěžejní námitka, že krajský soud neoprávněně zohlednil finance, které otec spořil na vázaném účtu pro dceru, při stanovení výživného.

31. Z výše citované judikatury a literatury je zřejmý požadavek, aby dítěti bylo z výživného zásadně spořeno vždy, pokud to majetkové poměry povinného umožňují. Úspory však nejsou běžným výživným, přestože jde o formu plnění vyživovací povinnosti, ale plní odlišnou funkci. Jde o nástroj, který má dítěti kompenzovat náklady vzniklé v budoucnu – tj. poté, kdy zanikla vyživovací povinnost rodičů (pořízení bydlení, další studium), nebo má uspokojovat případné mimořádné (nadstandardní) výdaje, které nepokrývá běžné výživné, případně to již nedovolují (neumožňují) majetkové poměry rodičů (typicky školné na zahraniční škole).

32. Krajský soud při rozhodování o výživném konstatoval, že „zejména v maturitním ročníku“ se náklady dcery podstatněji zvýšily, avšak na pokrytí těchto „mimořádných výdajů“ jí postačily úspory od otce. Jako mimořádné výdaje přitom označil i nové vybavení pokoje, výdaje na kurzy, školu, cestování (mj. i se školou) apod. Na novém vybavení pokoje nebo výdajích spojených se školou však nelze spatřovat nic mimořádného v tom smyslu, že by neměly být kryty z „běžného“ výživného. Z provedeného dokazování i závěrů soudu plyne, že otec má dlouhodobě nadstandardní životní úroveň a vysoké příjmy, a proto by měly být takové výdaje pokryty běžným výživným, jehož výši měl (zpětně) v odpovídající výši stanovit soud. Za takto zjištěných majetkových poměrů otce není v souladu s výše uvedenými požadavky zákona a judikatury, aby krajský soud zvýšil otci vyživovací povinnost na přiměřenou výši 50 000 Kč až od 1. 9. 2024, byť navýšení bylo možné i za dobu minulou; namísto toho nepřípustně zohlednil úspory dcery při placení výdajů, které by měly být zajištěny z běžného výživného.

33. Z okolností posuzované věci přitom nelze dovozovat, že by peníze vkládané otcem na vázaný účet byly zálohou na budoucí výživné ve smyslu § 918 občanského zákoníku. Účelem tohoto institutu je předcházet situacím, kdy by povinný (rodič) nebyl schopen plnit svou vyživovací povinnost v důsledku změny poměrů. Nic takového však žádný z účastníků netvrdil a nenapovídají tomu ani samotné dlouhodobě stabilně nadstandartní majetkové poměry otce.

34. V této souvislosti se sluší rovněž podotknout, že Ústavní soud ve své rozhodovací praxi opakovaně jako neopodstatněné odmítl též námitky, prostřednictvím kterých se stěžovatelé snažili domoci zohlednění příspěvků na spoření pro své děti při rozhodování o výši výživného (viz usnesení ze dne 5. 6. 2023 sp. zn. III. ÚS 679/25, bod 21, usnesení ze dne 19. 3. 2024 sp. zn. III. ÚS 508/24, bod 8, či usnesení ze dne 27. 11. 2024 sp. zn. I. ÚS 3061/24, bod 11).

35. Lze proto uzavřít, že úspory lze sice použít i v průběhu plnění vyživovací povinnosti, nemají však nahrazovat běžné výživné a uhrazování odůvodněných potřeb dítěte z tohoto běžného výživného (k tomu blíže viz bod 31 výše). Pokud krajský soud v posuzované věci postupoval při stanovení výživného odlišně, zvolil postup jdoucí k tíži dcery a zákon nevyložil ústavně konformním způsobem, vybočil tím z rámce účelu stanoveného čl. 32 odst. 4 Listiny a postupoval v rozporu s právem dítěte na rodičovskou péči a výchovu. Zvoleným excesivním výkladem § 913 občanského zákoníku, nerespektujícím právo dcery na výživné, krajský soud současně porušil právo stěžovatelek na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

VI. Závěr

36. Ústavní soud proto z důvodu porušení čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny ústavním stížnostem stěžovatelek zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadený rozsudek krajského soudu, včetně akcesorických výroků o nákladech řízení před soudy obou stupňů, zrušil.

37. Ve zbývajícím rozsahu Ústavní soud ústavní stížnost dcery odmítl, a to jako návrh, k jehož projednání není příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní stížnost matky Ústavní soud odmítl zčásti jako návrh, k jehož projednání není příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu] a zčásti jako návrh zjevně neoprávněné osoby [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

38. Od ústního jednání Ústavní soud upustil, neboť od něj nešlo očekávat další objasnění věci, a ani nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

39. Úkolem krajského soudu nyní bude – ve světle výše uvedených závěrů – znovu posoudit, jak se změna poměrů u dcery promítá, resp. v minulosti promítala do výše výživného. Při samotném výpočtu výše výživného bude krajský soud povinen přihlédnout k odůvodněným potřebám dcery, jejímu nejlepšímu zájmu, jakož i životní úrovni otce.

Č. 203
Prokazování úmyslu pachatele jednat ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech
(sp. zn. I. ÚS 931/25 ze dne 11. září 2025)

Smyslem existence kvalifikované skutkové podstaty spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech [§ 283 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku] je zejména postihování závažné, koordinované, rozsáhlé a obtížně stíhatelné kriminality.

Za situace, kdy judikatura trestních soudů dospěla k relativně extenzivním výkladům pojmu „organizovaná skupina působící ve více státech“, musí trestní soudy zvlášť pečlivě prokázat a odůvodnit zavinění pachatele ve vztahu k této okolnosti podmiňující použití trestní sazby. Vyžaduje se přitom zavinění ve formě úmyslu, a to alespoň nepřímého, který nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška, soudkyně Dity Řepkové a soudce zpravodaje Jana Wintra o ústavní stížnosti 1. E. K., t. č. ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Karviná, zastoupeného Mgr. et. Mgr. Janem Fraňkem, advokátem, se sídlem Jana Opletala 644/8, Poděbrady, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2024 č. j. 11 Tdo 92/2024-14464, rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 17. června 2021 č. j. 11 To 45/2020-12695 a rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 31. ledna 2020 sp. zn. 41 T 4/2018, a 2. O. B., zastoupeného doc. JUDr. Eduardem Brunou, Ph.D., advokátem, se sídlem Sokolovská 37/24, Praha 8, proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. října 2024 č. j. 11 Tdo 92/2024-14464 a výroku I rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 17. června 2021 č. j. 11 To 45/2020-12695, spojené s návrhem na zrušení ustanovení § 30 odst. 2 věty druhé zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), za účasti Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství, Vrchního státního zastupitelství v Praze a Městského státního zastupitelství v Praze jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2024 č. j. 11 Tdo 92/2024--14464 a výrokem I rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 17. 6. 2021 č. j. 11 To 45/2020-12695 bylo porušeno základní právo prvního stěžovatele podle čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny základních práv a svobod.

II. Shora uvedené výroky napadených rozhodnutí se proto ve vztahu k prvnímu stěžovateli ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost prvního stěžovatele odmítá.

IV. Ústavní stížnost druhého stěžovatele a návrh s ní spojený se odmítají.

Odůvodnění

I. Stručné shrnutí podstaty nálezu a napadených rozhodnutí

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá především ústavněprávními požadavky kladenými na prokazování úmyslu pachatele spáchat trestný čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

2. Oba stěžovatelé byli napadenými rozhodnutími spolu s dalšími obviněnými uznáni vinnými ze spáchání zvlášť závažného zločinu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. Městský soud nejprve jednání obou stěžovatelů kvalifikoval podle § 283 odst. 1, odst. 2 písm. c), odst. 3 písm. b), odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, Vrchní soud v Praze následně rozsudek městského soudu zrušil a sám rozhodl tak, že vypustil kvalifikaci podle odst. 3 písm. b) citovaného ustanovení.

3. První stěžovatel podle napadených rozhodnutí marihuanu převážel a na pokyn druhého stěžovatele distribuoval předem určeným odběratelům, a to nejméně jednomu dalšímu odsouzenému, a současně prováděl činnosti spojené se zřízením a vybavením pěstíren a následným pěstováním. Druhý stěžovatel jako organizátor trestné činnosti zejména zajišťoval nemovitosti, v nichž byly následně na základě jeho pokynů a za jeho finanční podpory zřizovány a provozovány pěstírny konopí, řídil předávky marihuany včetně dodávek do zahraničí, přijímal peníze za prodej atd. Oba byli dle napadených rozhodnutí přinejmenším srozuměni s tím, že marihuana bude vyvážena i do zahraničí, čímž naplnili kvalifikovanou skutkovou podstatu spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech ve smyslu § 283 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. Prvnímu stěžovateli uložily soudy trest odnětí svobody v trvání 10 let, druhému stěžovateli v trvání 12 let (a oběma dále trest propadnutí náhradní hodnoty).

4. Ústavní soud nepovažuje za účelné na tomto místě podrobněji znovu kompletně rekapitulovat napadená rozhodnutí, čítající přes 300 stran, jejichž obsah je ostatně oběma stěžovatelům dobře znám. Ústavní soud proto rovnou přejde k argumentaci stěžovatelů a právě v jejím světle se následně bude věnovat obsahu napadených rozhodnutí, resp. jejich ústavnosti.

II. Argumentace stěžovatelů

5. První stěžovatel napadá všechna tři rozhodnutí trestních soudů. Zaměřuje se však pouze na jeden aspekt posuzované věci; uvádí, že nehodlá zpochybňovat své zapojení do trestné činnosti ani existenci organizované skupiny, ale nesouhlasí s tím, že by u něj existoval úmysl tuto trestnou činnost spáchat ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech [§ 283 odst. 4 písm. c) trestního řádu]. Stěžovatel tedy tvrdí, že v rozporu s čl. 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) nebylo prokázáno jeho zavinění ve vztahu k této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Stěžovatel odkazuje na relevantní pasáže napadených rozhodnutí (bod 284 rozsudku městského soudu, bod 232 rozsudku vrchního soudu a bod 137 usnesení Nejvyššího soudu), z nichž podle něj neplyne ani nepřímý úmysl. Jediné, co bylo v trestním řízení stěžovateli prokázáno, je skutečnost, že přebíral platby v eurech. Stěžovatel však tvrdí, že i v domácím platebním styku je možné, resp. běžné používat měnu euro. Trestní soudy podle stěžovatele fakticky vytvořily nepřípustnou notorietu, že každá platba v eurech zakládá nepřímý úmysl páchání trestné činnosti ve více státech. Takový závěr je podle stěžovatele v rozporu s čl. 36 odst. 1, čl. 39 a čl. 40 odst. 2 Listiny.

6. Druhý stěžovatel napadá pouze usnesení Nejvyššího soudu a rozsudek Vrchního soudu v Praze (a to ve výrocích, které se ho týkají). Tak jako již v samotném trestním řízení vznáší druhý stěžovatel zejména širokou škálu námitek procesního charakteru. Vzhledem k tomu, že konkrétní obsah těchto námitek byl opakovaně podrobně shrnut v napadených

rozhodnutích (srov. např. body 10–36 usnesení Nejvyššího soudu), Ústavní soud nyní pouze uvede, jaké okruhy námitek druhý stěžovatel uplatnil i v nynějším řízení před Ústavním soudem.

7. Ve věci rozhodoval podle stěžovatele nesprávně složený senát vrchního soudu, jehož členem byl soudce, který vydal povolení k použití agenta – tento soudce ale měl být vyloučen za analogického použití § 30 odst. 2 trestního řádu. Stěžovatel v této souvislosti navrhuje zrušení věty druhé citovaného ustanovení, jelikož neobsahuje jako důvod pro vyloučení soudce tu skutečnost, že daný soudce v přípravném řízení povolil použití agenta. Za protiústavní považuje stěžovatel také to, že povolení k použití agenta ve zde posuzované věci nebylo součástí trestního spisu; zákonnost činnosti agenta je tak dovozována pouze z vyjádření soudce založeného ve spisu, v němž potvrdil, že rozhodnutí o povolení vydal. Dále stěžovatel tvrdí neústavnost důkazů odposlechem a záznamem telekomunikačního provozu (dále jen jako „odposlech“), a to hned ve čtyřech rovinách. Za prvé, nebyla splněna podmínka subsidiarity použití tohoto úkonu. Za druhé, odůvodnění neodkladnosti a neopakovatelnosti ve smyslu § 160 odst. 4 trestního řádu je nedostatečné. Za třetí, ani celková doba trvání odposlechu nebyla řádně odůvodněna. A konečně za čtvrté, trestní soudy porušily právo stěžovatele vyjádřit se k odposlechům tím, že v hlavním líčení všechny nepřehrály. Stěžovatel rovněž namítá extrémní rozpor mezi provedenými důkazy a skutkovými závěry soudů, což ilustruje např. na tom, že soudy nepřípustně presumovaly, že obsahem určitých krabic, o kterých se stěžovatel zmiňoval v odposleších, byla skutečně marihuana. Soudy také opomenuly některé důkazy, zejména navržený výslech jednoho svědka a několika znalců. Vrchní soud se rovněž nezabýval zaviněním ani neprokázal postavení stěžovatele jako organizátora trestné činnosti. Obdobně soudy neprokázaly, že trestná činnost byla páchána ve více státech. Závěrem stěžovatel tvrdí, že soudy nezohlednily všechna zákonná kritéria pro uložení trestu odnětí svobody, který stěžovatel považuje za nepřiměřený. Všechny tyto vady stěžovatel zasazuje do kontextu tvrzeného porušení základních práv; uvádí celou řadu ustanovení Listiny, nálezů Ústavního soudu, jakož i principů trestního řízení, které měly trestní soudy porušit či nevzít v potaz.

8. Druhý stěžovatel následně ústavní stížnost doplnil o další argumentaci. Zejména rozvádí námitky týkající se nesprávného složení senátu vrchního soudu. Trestní řád podle § 30 odst. 2 výslovně nezahrnuje rozhodování o nasazení agenta jako důvod vyloučení soudce. Takovou mezeru v zákoně je však ve světle práva na soudní ochranu a judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) nutno interpretovat ústavně konformně, anebo toto ustanovení zrušit. K tomu stěžovatel odkazuje na judikaturu ESLP a Ústavního soudu týkající se především nestrannosti soudu. Stěžovatel rovněž dále rozvíjí již dříve uplatněnou argumentaci týkající se rozhodnutí o nasazení policejního agenta a jeho založení do trestního spisu. Pouhé vyjádření soudce o tom, že povolil nasazení policejního agenta, není přezkoumatelné. Nakonec stěžovatel tvrdí, že soudy excesivně vyvodily naplnění zvlášť přitěžující okolnosti spočívající ve spáchání činu „ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech“ pouze z toho, že platba za drogu probíhala v měně euro. Ve stěžovatelově věci soudy neprokázaly žádný konkrétní přeshraniční prvek, který by odpovídal kritériím uvedeným v Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. V dalších dvou částech doplnění ústavní stížnosti již stěžovatel v zásadě jen rekapituluje dříve uvedené námitky týkající se neodkladnosti a neopakovatelnosti úkonu a „excesivní nepřiměřenosti uloženého trestu odnětí svobody“, a proto je Ústavní soud na tomto místě již znovu neshrnuje.

III. Spojení věcí

9. Obě ústavní stížnosti, vedené původně pod sp. zn. I. ÚS 931/25 a III. ÚS 936/25, Ústavní soud spojil usnesením ze dne 4. 6. 2025 ke společnému řízení vedenému pod sp. zn. I. ÚS 931/25.

IV. Procesní předpoklady řízení

10. Veškeré procesní předpoklady řízení jsou splněny vyjma části ústavní stížnosti prvního stěžovatele. Ten, jak bylo výše uvedeno, napadá všechna tři rozhodnutí trestních soudů v celém rozsahu. V části, ve které stěžovatel napadá výrok II usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto dovolání tří dalších obviněných, a výrok II rozsudku Vrchního soudu v Praze (str. 21 rozsudku), kterým bylo zamítnuto odvolání státní zástupkyně podané v neprospěch dvou dalších obviněných, je však ústavní stížnost podána někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu]. Oba tyto výroky se totiž stěžovatele netýkají, a proto nemohou nijak zasáhnout do jeho základních práv.

11. Dále, v části, v níž první stěžovatel napadá rozsudek městského soudu, není Ústavní soud k projednání ústavní stížnosti příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu], neboť vrchní soud rozsudek městského soudu zrušil a znovu sám rozhodl. Ústavní soud nemůže přezkoumávat a rušit rozhodnutí, které bylo následně zrušeno a nahrazeno rozhodnutím soudu odvolacího.

12. V případě druhého stěžovatele byly procesní předpoklady řízení bez výjimek splněny.

V. Ústavní stížnost prvního stěžovatele

V.1 Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

13. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost prvního stěžovatele k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

14. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že své závěry v napadeném usnesení řádně odůvodnil. Stěžovatel v ústavní stížnosti opakuje námitky, se kterými se již soudy vypořádaly. S ohledem na to Nejvyšší soud plně odkazuje na napadené usnesení. Navrhuje, aby Ústavní soud odmítl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou.

15. Také Vrchní soud v Praze odkázal v zájmu stručnosti na odůvodnění napadeného rozsudku, zejména na body 231, 232, 306, 307 a 308.

16. Nejvyšší státní zastupitelství ani Vrchní státní zastupitelství v Praze se k ústavní stížnosti nevyjádřily.

17. Stěžovatel zaslal Ústavnímu soudu repliku k vyjádření Nejvyššího soudu a vrchního soudu. Uvedl především, že při použití absurdní logiky, kterou trestní soudy v napadených rozhodnutích prezentují, by např. každý, kdo činí transakci ve virtuální měně, byl minimálně srozuměn s tím, že tím může financovat teroristickou organizaci, protože je známým faktem, že k tomuto účelu bývají virtuální měny používány. Stěžovatel nadále setrvává na tom, že nebyl prokázán jeho úmysl.

V.2 Posouzení ústavní stížnosti prvního stěžovatele

18. Ústavní soud v rámci posouzení ústavní stížnosti prvního stěžovatele nejprve vymezí, jak judikatura trestních soudů vykládá spáchání trestného činu (konkrétně trestného činu podle § 283 trestního zákoníku) ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Následně Ústavní soud shrne, jaké jsou ústavněprávní požadavky kladené na prokázání zavinění ve vztahu k této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, a uvede, z jakých důvodů v případě prvního stěžovatele nebyly splněny.

V.2.a Spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech

19. Organizovanou skupinou se rozumí sdružení nejméně tří trestně odpovědných osob, ve kterém je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení a jehož činnost se

v důsledku toho vyznačuje plánovitostí a koordinovaností, což zvyšuje pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho škodlivost a závažnost (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 504/2015 či 11 Tdo 1044/2021).

20. Ještě závažnější okolností je spáchání činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu lze nalézt hned u několika trestných činů (např. § 164 až 169, 240, 265 či 299 trestního zákoníku). Konkrétně v případě trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy stanoví trestní zákoník pro tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu trest odnětí svobody v rozmezí deseti až osmnácti let nebo propadnutí majetku [§ 283 odst. 4 písm. c) trestního zákoníku]. Oproti tomu, spáchá-li pachatel čin pouze jako člen organizované skupiny bez přeshraničního rozměru, zákon stanoví výrazně nižší sazbu odnětí svobody, a to v rozmezí dvou až deseti let. V základní skutkové podstatě je pak pachatel potrestán odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem.

21. Již z toho je patrné, že smyslem existence kvalifikované skutkové podstaty spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech je postihování závažné, koordinované, rozsáhlé a s ohledem na její mezinárodní charakter také obtížně stíhatelné kriminality, která se vyznačuje např. pravidelným přeshraničním kontaktem kurýrů, častým využíváním mezinárodní přepravy, mezinárodního platebního styku, distribucí zboží a peněz přes státní hranice, mezinárodní dělbou činnosti, rafinovanými způsoby páchání ve více zemích atp. (nález sp. zn. III. ÚS 1481/09). Právě proto se zákonodárce rozhodl tuto trestnou činnost postihovat natolik vysokými sazbami odnětí svobody. Pro srovnání, za trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech je stanovena sazba odnětí svobody v totožném rozmezí jako u trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1 trestního zákoníku.

22. Navzdory vysoké závažnosti a přísnému trestání osob zapojených do organizovaných skupin působících ve více státech podřazuje judikatura trestních soudů pod tuto kvalifikovanou skutkovou podstatu v případě drogové kriminality (především podle § 283 trestního zákoníku) širokou škálu různých jednání. To odpovídá primárně již zákonné dikcí „ve spojení“, která postihuje i volnější formy vztahu pachatele k uvedené skupině, než je členství v ní, na rozdíl od některých jiných trestných činů (např. § 191 trestního zákoníku), u kterých se vyžaduje přímo členství v organizované skupině působící ve více státech (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1229/2017). K naplnění dané kvalifikované skutkové podstaty může tedy podle trestní judikatury dojít i pouhou vzdálenější spoluprací s organizovanou skupinou, jíž není pachatel členem (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1044/2021, bod 33). Pachatel nemusí být přímo zapojen do činnosti takové skupiny; postačí, pokud alespoň podporuje její činnost, těží z ní, různými způsoby na ni navazuje atp. (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 504/2015). Organizovanost skupiny se typicky projevuje rozdělením úkolů mezi více spolupachatelů, a proto pouhý fakt, že se jednání některého z nich jeví jako méně závažné, nemůže mít sám o sobě vliv na závěr, že jde o čin spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 337/2023, bod 55). Lze shrnout, že pro spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech postačí podle judikatury trestních soudů i relativně volný vztah pachatele k této skupině.

23. Obdobně důležitou, avšak v judikatuře Nejvyššího soudu (jakož i odborné literatuře) již méně explicitně řešenou otázkou je, jaké skutečnosti činí z „vnitrostátní“ organizované skupiny organizovanou skupinu působící ve více státech. Jde přitom o zásadní okolnost, která, jak bylo výše popsáno, podstatně zvyšuje závažnost trestného činu a tím i rozmezí trestní sazby. O organizovanou skupinu působící ve více státech jde podle judikatury trestních soudů tehdy, pokud působí nejméně ve dvou státech, a to případně

i včetně České republiky (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 504/2015). S tím souvisí otázka, co lze vůbec označit za působení ve více státech. I tento pojem přitom trestní judikatura vykládá v konkrétních případech spíše extenzivně – dovodila mj., že uvedený znak může být naplněn i jen jednorázovým působením české organizované skupiny v zahraničí (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 1411/2004). Dále není rozhodné, zda se do trestné činnosti zapojil cizí státní příslušník či zda organizovaná skupina má jakékoli stálé členy anebo zázemí v zahraničí, ale postačí pouze, je-li alespoň část trestné činnosti páchána v zahraničí (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 337/2023, bod 58; sp. zn. 11 Tdo 371/2024, bod 85; sp. zn. 11 Tdo 1044/2021, bod 35). Organizovaná skupina působí ve více státech, i pokud je její činnost v jednom státě prováděna a z jiného státu pouze organizována či řízena, např. formou vymýšlení, zařizování, organizování, financování (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 817/2022, bod 94). Jako organizovanou skupinu působící ve více státech označuje trestní judikatura i skupinu, která operuje převážně na území jednoho státu, avšak některé činnosti, jako je např. obstarání a dovoz drogy, uskutečňuje prostřednictvím osoby, která má kontakty na dodavatele omamných a psychotropních látek působící na území jiného státu (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 940/2010). Naplnění dané kvalifikované skutkové podstaty nebrání ani fakt, že nebyly ztotožněny osoby, které v zahraničí drogu přebírají, ani že nebyla dovozena trestní odpovědnost těchto osob či že nebylo zjištěno, zda osoby v zahraničí drogu odebíraly pro svou potřebu, anebo ji dále distribuovaly (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 478/2024, body 45 a 46; sp. zn. 8 Tdo 940/2010).

24. Lze shrnout, že v judikatuře Nejvyššího soudu převládá výklad, podle kterého spáchání trestného činu podle § 283 trestního zákoníku s téměř jakýmkoli přeshraničním prvkem naplňuje znak kvalifikované skutkové podstaty spáchání činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Současně postačí, je-li tímto způsobem čin spáchán i jen ve spojení s danou skupinou, což zahrnuje i relativně volné formy vztahu k dané skupině.

25. Ústavní soud nepovažuje tento výklad trestních soudů v obecnosti za protiústavní. Je však nutné upozornit a vnímat, že se jedná o výklad extenzivní, tedy v mnohých případech poměrně vzdálený tomu, co je účelem postihování závažné kriminality, kterou představují organizované skupiny působící ve více státech. Trestní soudy nesmí nikdy opomíjet, o jak závažnou okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby se v konkrétním případě jedná, a nesmějí pod ni podřazovat jednání pachatelů takříkajíc automaticky. Pokud již trestní soudy v minulosti dospěly k relativně extenzivním výkladům objektivní stránky dané kvalifikované skutkové podstaty, pak je tím spíše jejich povinností zvlášť pečlivě prokazovat subjektivní stránku trestného činu, tedy zavinění pachatele ve vztahu k této okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby. Jednoduše řečeno, dospěla-li trestní judikatura k širokému výkladu toho, co je organizovanou skupinou působící ve více státech, je nutné podrobně a bez důvodných pochybností prokázat právě to, že pachatel věděl, že organizovaná skupina, se kterou je ve spojení (či je jejím členem), působí ve více státech – jde o požadavek vyplývající z čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny, jak bude podrobně popsáno dále.

V.2.b Zavinění ve vztahu k organizované skupině působící ve více státech a ústavněprávní požadavky na jeho prokazování

26. Zavinění se musí vztahovat na všechny objektivně-deskriptivní znaky daného trestného činu či kvalifikované skutkové podstaty (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1298/2021, bod 18). V případě organizovaných skupin ve více státech to především znamená, že pro naplnění této kvalifikované skutkové podstaty musí být pachatelovo jednání zahrnuto zaviněním nejen ve vztahu k tomu, že se jedná o organizovanou skupinu, ale rovněž k tomu, že tato skupina působí ve více státech.

27. Obecně postačí, je-li vnitřní vztah pachatele k okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby zahrnut zaviněním ve formě nedbalosti (§ 17 trestního zákoníku). V případě organizované skupiny, jakož i organizované skupiny působící ve více státech, se však podle ustálené judikatury trestních soudů i komentářové literatury uplatňuje výjimka. Vyžaduje se zde zavinění ve formě úmyslu (§ 15 trestního zákoníku), což odráží povahu dané skupiny, která vyvíjí organizovanou a cílevědomou trestnou činnost (např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 222/2024, bod 220; obdobně Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023. s. 2117, 2118; shodně i bod 309 napadeného rozsudku vrchního soudu).

28. Fakt, že se v případě organizované skupiny působící ve více státech uplatňuje tato výjimka z pravidla zakotveného v § 17 trestního zákoníku, svědčí o tom, že k prokazování zavinění je třeba přistupovat zvlášť pečlivě, jak již bylo naznačeno výše. Právě v těchto situacích nabývá na důležitosti požadavek, aby zavinění nebylo prokazováno prostřednictvím různých presumpcí (nález sp. zn. III. ÚS 722/09). Trestní judikatura, komentářová literatura i odborná literatura dokonce hovoří o tom, že pachatel musí vědět, že organizovaná skupina působí nejméně ve dvou státech (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 940/2010, 11 Tdo 1020/2021, bod 41; Šámal, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 2117, 2118; Borčevský, P. K pojmu organizované skupiny jako okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, respektive obecně přitěžující okolnosti. Trestněprávní revue 1/2022, s. 7 a násl.).

29. Má-li tedy pachatel být odsouzen za trestný čin spáchaný ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech, musí být bez důvodných pochybností prokázána nikoli pouze jeho nedbalost, ale úmysl (alespoň nepřímý), který v sobě musí – právě na rozdíl od nedbalosti – zahrnovat i kladnou volní složku, tedy chtění či srozumění (srov. nález sp. zn. III. ÚS 722/09). Samotná vědomost pachatele o možnosti, že nastane určitá okolnost, ještě nepředznamenává jeho vůli, která je nutným předpokladem úmyslu (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 939/2017, bod 34). Srozumění, jakožto znak nepřímého úmyslu, tedy nelze ztotožňovat s nevědomou nedbalostí – při nulové vůli nemůže být dán úmysl, ale nanejvýš nedbalost (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1298/2021, bod 19). Nezbytným předpokladem pro závěr o srozumění pachatele se zamýšleným následkem je prokázání toho, že pachatel si daný následek představoval jako možný a nepočítal s žádnou konkrétní okolností, která by mu mohla zabránit (srov. nálezy sp. zn. IV. ÚS 433/02, IV. ÚS 541/21, bod 27; obdobně usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1298/2021, bod 19). Sama lhostejnost pachatele vůči následku nepostačuje k naplnění volní složky nepřímého úmyslu (nález sp. zn. II. ÚS 301/98).

30. Důležitost odlišování mezi nedbalostí a nepřímým úmyslem se projevuje právě a zejména v těch případech, kdy nedbalost nepostačuje ke spáchání dané kvalifikované skutkové podstaty (či samotného trestného činu). Na straně jedné sice platí, že prokazování zavinění je jednou z nejsložitějších disciplín v trestním právu a na soudy nelze v tomto ohledu klást nerealistické nároky; chybí-li o této otázce doznání pachatele, lze závěr o ní učinit také z objektivních skutečností, např. z povahy činu a způsobu jeho provedení (srov. nález sp. zn. I. ÚS 3235/15). Na straně druhé se tak však musí stát po velmi detailním dokazování a všestranné analýze jednání obviněného (nález sp. zn. IV. ÚS 541/21, bod 27). Nepřímý úmysl nelze v žádném případě jen předpokládat, nýbrž je nutno jej na základě zjištěných okolností prokázat (nález sp. zn. IV. ÚS 433/02). V případě sporu o formě zavinění je třeba této otázce věnovat náležitou pozornost, zaměřit na ni dokazování a bez důvodných pochybností prokázat naplnění obou složek zavinění v zákonem požadované formě (usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1298/2021, bod 20).

31. Z ústavněprávního hlediska platí, že není-li v odsuzujícím rozsudku bez důvodných pochybností prokázán a řádně odůvodněn byť jen některý znak trestného činu, tedy i zavinění,

trestní soudy poruší čl. 39 Listiny (nálezy sp. zn. II. ÚS 254/08, bod 15; I. ÚS 520/16, bod 24; I. ÚS 1038/17, bod 18; I. ÚS 1531/23, bod 19; I. ÚS 323/23, bod 30; I. ÚS 605/24, bod 55).

32. To neznamená, že by se Ústavní soud stavěl do role další instance v soustavě trestních soudů – Ústavnímu soudu v zásadě nepřísluší zasahovat do hodnocení důkazů. Prokazování zavinění však má své ústavněprávní limity. Kromě těch, které již byly naznačeny výše, je zásah Ústavního soudu odůvodněn zejména v případech extrémního rozporu mezi zjištěným skutkovým stavem a z toho dovozenými právními závěry. Jde o situace, kdy Ústavní soud nezasahuje do dokazování trestních soudů, ba naopak z něj vychází, avšak shledává, že skutkový stav, ke kterému soudy dospěly, nepostačuje k dovození určitých právních závěrů – je s ním v extrémním nesouladu. Tento extrémní nesoulad zakládá dle judikatury Ústavního soudu obecně porušení čl. 36 odst. Listiny (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 312/15, bod 21; III. ÚS 2645/24, bod 16). V případě trestních rozsudků však rovněž zakládá porušení čl. 39 Listiny, spočívající v tom, že trestní soudy označí za znak trestného činu takové (prokázané) skutečnosti, které zjevně nepostačují k naplnění daného znaku trestného činu tak, jak je vymezen trestním zákoníkem (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 1624/09, bod 17; IV. ÚS 362/19, bod 27; I. ÚS 323/23, bod 29).

V.2.c Aplikace obecných východisek na případ prvního stěžovatele

33. Ústavní soud považuje za vhodné nejprve zmínit, že soudy provedly rozsáhlé dokazování, na základě něhož dospěly ve většině aspektů řízení k ústavně souladným závěrům. Orgány činné v trestním řízení rozkryly rozsáhlou a celkově závažnou trestnou činnost. Ústavní soud neníní práci trestních soudů v projednávané věci jako celek devalvovat. Sám stěžovatel ostatně většinu závěrů trestních soudů ani nezpochybňuje. Pouze tvrdí, že mu nebyl prokázán úmysl spáchat čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. V tomto ohledu Ústavní soud shledal jeho námitky důvodnými.

34. Ústavní soud opakuje, že úmysl stěžovatele spáchat trestný čin jako člen organizované skupiny působící v České republice není ani jím samotným rozporován. Jde čistě o prokázání přeshraničního rozměru této organizované skupiny a především vědomosti stěžovatele o této okolnosti. Proto, hovoří-li dále Ústavní soud o zavinění stěžovatele, má tím na mysli výhradně zavinění ve vztahu ke spáchání činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

35. Přeshraniční rozměr dané organizované skupiny odůvodnily trestní soudy tím, že zjistily (zejména prostřednictvím odposlechů), že odsouzení B. a N. vyváželi drogu do Rakouska dalším neztotožněným osobám (bod 283 a násl. rozsudku městského soudu). Tyto závěry potvrdil následně i vrchní soud, byť připustil, že skutečně nebylo zjištěno, komu přesně byla droga v Rakousku distribuována a jak s ní bylo dále nakládáno (bod 306 rozsudku vrchního soudu). Tyto důkazy jsou dle Ústavního soudu v posuzované věci ústavně akceptovatelné pro dovození existence organizované skupiny působící ve více státech. Ústavně akceptovatelné však není, jakým způsobem trestní soudy odůvodnily vědomost stěžovatele o této okolnosti, resp. jeho nepřímý úmysl.

36. Jak již bylo naznačeno výše, trestní soudy shledaly naplnění subjektivní stránky jednání stěžovatele ve vztahu ke kvalifikované skutkové podstatě výhradně v tom, že platby za marihuanu probíhaly v měně euro a že stěžovatel tyto peněžní prostředky inkasoval (např. bod 232 rozsudku vrchního soudu či body 136 a 137 usnesení Nejvyššího soudu). Již samotný závěr o inkasování eur stěžovatelem je však přinejmenším zavádějící. Z odůvodnění napadených rozhodnutí totiž plyne pouze to, že stěžovatel (dále pro přehlednost také jako „stěžovatel K.“) předával přesně nezjištěnou finanční hotovost v eurech, uloženou v obálkách, a to mezi odsouzeným N. a druhým stěžovatelem (stěžovatelem O. B.), který byl organizátorem trestné činnosti (srov. výrokovou část rozsudku městského soudu v bodě I.1.). Městský soud výslovně uvedl, že platby v eurech byly hrazeny nikoli stěžovateli K., ale

stěžovateli O. B. prostřednictvím stěžovatele K., který byl vysílán jako jeho kurýr, řidič či pravá ruka (bod 284 rozsudku městského soudu). Soudy neuvedly žádný důkaz o tom, že by sám stěžovatel K. jakákoli eura inkasoval, resp. že by mu v této měně byla vyplácena odměna. V bodě 35 rozsudku městského soudu, na který v souvislosti s prokázáním zavinění stěžovatele K. odkázal Nejvyšší soud, se dokonce dle odposlechů ani nehovoří o eurech, ale o korunách (bod 136 usnesení Nejvyššího soudu).

37. Městský soud dále shrnul, že *modus operandi* (způsob), kterým se stěžovatel K. zapojoval do trestné činnosti, byl takový, že mu stěžovatel O. B. vždy nakázal vyzvednout z pěstírny drogu a převézt ji další osobě, nejčastěji odsouzenému N., který za to stěžovateli K. předával obálky s eury, a ty následně stěžovatel K. předával stěžovateli O. B. Odsouzený B. a v některých případech i odsouzený N. potom marihuanu distribuovali, a to mj. do Rakouska (body 30, 53, 54, 262 a 263 rozsudku městského soudu). Z toho je evidentní, že stěžovatel K. byl jakýmsi vykonavatelem vůle stěžovatele O. B., přičemž ani ten sám drogu do zahraničí nevyvážel, a tedy k této činnosti nevyužíval služeb stěžovatele K. *Modus operandi*, v rámci kterého stěžovatel K. páchal trestnou činnost, tedy nijak neprokazuje, že by měl úmysl spáchat trestný čin jako člen organizované skupiny působící ve více státech. To však Ústavní soud uvádí spíše pro kontext způsobu páchání trestné činnosti a nad rámec odůvodnění trestních soudů – ty se totiž ani nepokusily zavinění stěžovatele K. tímto způsobem (jeho postavením v celém schématu) odůvodnit.

38. Zavinění stěžovatele K. odůvodnily trestní soudy jen tím, že „platby za marihuanu probíhaly v měně euro“. Městský soud se omezil na konstatování, že platba v eurech, hrazená stěžovateli O. B. prostřednictvím stěžovatele K., je v prostředí České republiky důkazem toho, že finance pochází ze zahraničí, s nímž je též obchodováno (bod 284 rozsudku městského soudu). Tím se skutkové závěry trestních soudů ohledně zavinění stěžovatele vyčerpávají. Právní závěry týkající se zavinění pak rozvinul vrchní soud, podle něhož, pokud stěžovatel za předání vysokého množství marihuany opakovaně inkasoval od odsouzeného N. finanční prostředky v eurech, pak to u něj muselo vyvolat vědomí o možné a velmi reálné okolnosti, že teritoriem, pro které je tato droga určena a kde bude dále distribuována, je některý zahraniční stát, přičemž taková eventualita jistě nebyla v rozporu s jeho vůlí (bod 232 rozsudku vrchního soudu). Konečně Nejvyšší soud uvedl, že považuje za logickou úvahu vrchního soudu, že platba v eurech musela ve stěžovateli vyvolat povědomí, že droga bude směřovat do zahraničí (bod 137 usnesení Nejvyššího soudu). Soudy si přitom byly vědomy toho, že zavinění je třeba prokázat ve formě úmyslu, nikoli pouhé nedbalosti (bod 309 rozsudku vrchního soudu).

39. Ve světle výše uvedených východisek považuje Ústavní soud takové odůvodnění a prokázání úmyslu stěžovatele za nedostatečné, a tedy rozporné s čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny. Trestní soudy řádně neprokázaly jeden ze znaků trestného činu a závěr o zavinění je v extrémním nesouladu s prokázanými skutkovými zjištěními. V posuzované věci nelze z pouhého faktu, že stěžovatel předával obálky s eury mezi dvěma odsouzenými, dovodit jeho úmysl, tedy aktivní (volní) vztah či vědomí o vážné možnosti existence organizované skupiny působící ve více státech. Je třeba znovu připomenout, že srozumění pachatele (které je minimálním předpokladem nepřímého úmyslu) neznamená indiferenci pachatele vůči následku popsanému v kvalifikované skutkové podstatě, ale to, že tento následek vnímá pachatel jako vážně možný a pro ten případ je s ním srozuměn a schvaluje jej (nad rámec výše uvedeného výkladu srov. také usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 1298/2021, bod 27).

40. Prokazování úmyslu (a nikoli pouhé nedbalosti) tím způsobem, že určitá eventualita „nebyla v rozporu s vůlí stěžovatele“, jak uvedl vrchní soud, je nedostatečné. Úmysl stěžovatele nebyl dle Ústavního soudu bez důvodných pochybností prokázán, ale naopak vystavěn na sérii domněnek, které jen velmi obtížně obstojí samy o sobě; bezesporu však neobstojí ve svém souhrnu jako důkaz o úmyslu stěžovatele. Tyto domněnky trestních soudů

lze popsat následujícím způsobem: 1) Z toho, že stěžovatel předával obálky s eury mezi dvěma odsouzenými, plyne, že inkasoval platby v eurech; 2) Z toho, že inkasoval platby v eurech, plyne, že musel vědět, že je droga vyvážena do zahraničí; 3) Z toho, že musel vědět, že je droga vyvážena do zahraničí, plyne, že měl úmysl páchat trestnou činnost ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. První dvě domněnky považuje Ústavní soud samy o sobě za nepřípustně (protiústavně) zjednodušující. Třetí domněnku pak *a priori* za nepřípustnou označit nelze, když odráží ustálenou (extenzivní, nikoli však protiústavní) judikaturu trestních soudů. Nesporně však nepostačuje kumulativní kombinace těchto tří domněnek k prokázání úmyslu ve vztahu k natolik závažné okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jako je spáchání trestného činu ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. I pokud Ústavní soud akceptuje výklad, podle kterého k zavinění postačí vědomost o tom, že jiný člen organizované skupiny vyváží (či jen jednorázově vyvezl) drogu do zahraničí, tato skutečnost nebyla v případě stěžovatele prokázána. Vědomost stěžovatele o transakcích v eurech v rámci skupiny k takovému závěru nepostačuje. Z odůvodnění napadených rozhodnutí je naopak zřejmá „vzdálenost“ stěžovatele od přeshraničního aspektu dané skupiny. Stěžovatel byl vysílán druhým stěžovatelem O. B., aby předával marihuanu odsouzenému N., který ji dále předával odsouzenému B., přičemž až ten ji ve většině případů distribuoval do Rakouska (někdy také společně s odsouzeným N.), a to neztotožněné osobě (např. body 222 až 224 rozsudku vrchního soudu).

41. Jak již bylo naznačeno výše, v posuzované věci Ústavní soud nijak nepřehodnocoval provedené důkazy. Nejde o situaci tzv. extrémního rozporu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními (byť Ústavní soud poukázal na zavádějící závěr trestních soudů o inkasování eur stěžovatelem). Jde o protiústavní rozpor mezi skutkovými zjištěními, ke kterým trestní soudy dospěly (dispozice stěžovatele s obálkami s eury), a právními závěry, které soudy z těchto skutkových zjištění dovodily (úmysl stěžovatele). Ústavní soud nezpochybňuje, že v některých případech různých trestných činů může být inkasování plateb v eurech (v určitém relevantním objemu) jedním z významných indikátorů přeshraničního elementu dané trestné činnosti. V případě zde posuzovaném je však, jak již bylo podrobně popsáno, situace významně odlišná. Relevanci lze konečně přiznat i námitce stěžovatele, že právě v případě nelegálních obchodů mohou být eura z nejrůznějších důvodů měnou používanou i v rámci vnitrostátního obchodování. Pouhá dispozice stěžovatele s hotovostí v eurech, resp. jeho vědomost o tom, že mezi dvěma dalšími pachateli probíhají transakce v eurech, které stěžovatel zprostředkovává, nezakládá úmysl jednat ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Trestní soudy při prokazování úmyslu stěžovatele rovněž nevzaly dostatečně v potaz, o jak závažnou kvalifikovanou skutkovou podstatu se jedná – v důsledku její aplikace se dolní sazba odnětí svobody stěžovatele zvýšila o 8 let, tedy pětinásobně.

VI. Ústavní stížnost druhého stěžovatele a její posouzení

42. Ústavní stížnost druhého stěžovatele je zjevně neopodstatněná. V takovém případě Ústavní soud nerozhoduje meritorně. Ústavní soud k rozhodnutí nepotřebuje vyjádření účastníků ani vedlejších účastníků řízení, pokud po prostudování obsahu napadených rozhodnutí a ústavní stížnosti dospěje k závěru, že ta je zjevně neopodstatněná. Proto Ústavní soud v případě druhého stěžovatele nezasílal jeho ústavní stížnost účastníkům ani vedlejším účastníkům řízení se žádostí o vyjádření.

43. Je třeba připomenout, že Ústavní soud není další instancí v soustavě trestních soudů. Není tedy jeho úkolem znovu podrobně přezkoumávat všechny aspekty napadených rozhodnutí ani podrobně reagovat na veškeré námitky stěžovatele, pokud se jimi již dostatečně zabývaly trestní soudy – i ty jsou totiž ve smyslu čl. 4 Ústavy povinny chránit základní práva a svobody jednotlivce. Ústavní soud přesto alespoň ve stručnosti shrne,

z jakých důvodů nebylo namístě v případě druhého stěžovatele (oproti případu prvního stěžovatele) meritorně zkoumat ústavnost napadených rozhodnutí.

44. V případě druhého stěžovatele soudy především řádně prokázaly jeho úmysl spáchat trestný čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Přestože druhý stěžovatel sám do zahraničí marihuanu nevyvážel, resp. to nebylo trestními soudy prokázáno, jeho vědomost o této okolnosti byla bez pochybností prokázána mj. odposlechem ze dne 11. 7. 2015, jak soudy opakovaně uvedly (bod 36 rozsudku městského soudu, bod 232 rozsudku vrchního soudu, bod 114 usnesení Nejvyššího soudu). Stěžovatel byl navíc na základě odposlechů a dalších důkazů trestními soudy označen za organizátora či hlavu celé trestné činnosti (bod 283 či 241 rozsudku městského soudu, bod 306 rozsudku vrchního soudu, bod 116 usnesení Nejvyššího soudu). Vnímali ho tak koneckonců i další odsouzení; např. odsouzený N. o něm v odposlechu ze dne 30. 3. 2016 hovoří jako o „tom nejvyšším, ultra darebákovi“, jemuž se přezdívá „O. V.“ (bod 53 rozsudku městského soudu). V případě druhého stěžovatele tedy trestní soudy ústavně souladně prokázaly jeho vědomost o přeshraničním rozměru celé skupiny, a to nejen na základě jeho postavení v čele této skupiny, ale i prostřednictvím odposlechů, v nichž o této okolnosti hovoří.

45. Veškeré další relevantní námitky stěžovatele již trestní soudy opakovaně vypořádaly ústavně konformním způsobem. Jedinou výjimku z toho představují námitky stěžovatele ohledně nesprávného složení senátu vrchního soudu – Nejvyšší soud se jimi však nezabýval proto, že je stěžovatel ani neuplatnil, jak sám potvrzuje na straně 6 ústavní stížnosti. Proto jsou tyto námitky nyní materiálně nepřípustné a Ústavní soud se jimi nemůže zabývat (srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2693/23, bod 45). Stěžovateli nelze přisvědčit v tom, že Ústavní soud přihlédne k námitce protiústavnosti vždy bez ohledu na aktivitu stěžovatele v předchozí fázi řízení, jak tvrdí v bodě 19 ústavní stížnosti. Požadavek na vyčerpání zákonných procesních prostředků k ochraně práva podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu se uplatní nejen při posuzování přípustnosti ústavní stížnosti jako celku, ale i při posuzování každé jednotlivé námitky (srov. nález sp. zn. I. ÚS 4022/17, bod 22).

46. Vzhledem k výše uvedenému je materiálně nepřípustný také návrh stěžovatele na zrušení ustanovení § 30 odst. 2 věty druhé trestního řádu. Řízení o návrhu podle § 74 zákona o Ústavním soudu je řízením akcesorickým; není-li ústavní stížnost přípustná, odpadá tím současně i základní podmínka pro projednání návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu, případně jeho jednotlivých ustanovení [srov. usnesení sp. zn. III. ÚS 101/95 (U 22/4 SbNU 351) či sp. zn. IV. ÚS 749/25]. To platí analogicky i pro jednotlivé materiálně nepřípustné námitky stěžovatele. Návrh na zrušení daného ustanovení sleduje osud materiálně nepřípustné námitky, v rámci níž je tento návrh činěn. Jinak řečeno, navrhuje-li stěžovatel zrušení ustanovení, k jehož použití vznesl nepřípustné námitky, pak je nepřípustný také samotný návrh na zrušení daného ustanovení. Bylo by nelogické, kdyby se Ústavní soud mohl zabývat ústavností napadeného ustanovení v obecné rovině, přestože by se současně nemohl zabývat konkrétními námitkami stěžovatele v rámci řízení o ústavní stížnosti.

47. Zbývá dodat, že ústavní stížnost jako celek je zjevně neopodstatněná, a nikoli částečně nepřípustná; Ústavní soud až na výjimky nepromítá závěr o materiální nepřípustnosti jednotlivé námitky do výroku rozhodnutí. V tomto smyslu tedy výrok týkající se návrhu na zrušení citovaného ustanovení sleduje osud výroku o zjevné neopodstatněnosti ústavní stížnosti jako takové.

48. Žádné ústavněprávní pochybnosti nevyvolává argumentace stěžovatele týkající se 1. výše uloženého trestu, 2. zkoumání jeho zavinění trestními soudy a 3. opomenutých důkazů. Jedná se o námitky, jejichž neopodstatněnost z hlediska ústavnosti je v pravém slova smyslu zjevná. Je proto možné v tomto směru plně odkázat na odůvodnění napadených rozhodnutí. Výší uloženého trestu se podrobně zabýval Nejvyšší soud v bodech 125–131 a vrchní soud v bodě 326 odůvodnění, kde dokonce výslovně odůvodnil, proč mimořádně

nesnížil trest odnětí svobody podle § 58 trestního zákoníku. Obdobně není pravda, že by se trestní soudy nezabývaly zaviněním stěžovatele (srov. body 232, 261 a 324 rozsudku vrchního soudu a bod 35 rozsudku městského soudu). Námitky stěžovatele ve vztahu k jeho zavinění přesvědčivě vypořádal Nejvyšší soud v bodě 116 napadeného usnesení. Ústavní soud rovněž neshledal, že by v trestním řízení existovaly protiústavně opomenuté důkazy – neprovedení všech navržených důkazů bylo řádně a logicky odůvodněno (bod 123 usnesení Nejvyššího soudu, body 146–151 rozsudku vrchního soudu, bod 260 rozsudku městského soudu).

49. Protiústavnost napadených rozhodnutí nezpůsobuje ani absence rozhodnutí o povolení použití agenta v trestním spise. Vrchní soud v bodech 156 a 157 popsal, že již v minulosti byl nejen trestními soudy, ale i Ústavním soudem akceptován postup, kdy existence povolení soudce vrchního soudu k použití agenta ve smyslu § 158e trestního řádu je ve spisovém materiálu doložena nikoli samotným rozhodnutím, ale toliko písemným potvrzením daného soudce, že toto rozhodnutí vydal. Z hlediska pravidel spravedlivého procesu je důležité, že stěžovatel se mohl seznámit s informacemi, na základě kterých lze ověřit řádnost postupu při povolení použití agenta.

50. Stěžovatel dále namítá celou řadu vad týkajících se použití odposlechů. Také těmi se však trestní soudy zabývaly, a to velmi podrobně, již z toho důvodu, že některým námitkám stěžovatele daly do jisté míry za pravdu. Argumentaci trestních soudů lze shrnout tak, že sice dílčí vady shledaly, avšak ty nevedou k nezákonnosti nebo protiústavnosti použití důkazů či napadených rozhodnutí jako takových. S tímto hodnocením se Ústavní soud ztotožňuje. Týká se to např. odůvodnění celkové doby odposlechu (bod 180 rozsudku vrchního soudu). Obdobně, co se týče neexistence konkrétního zdůvodnění neodkladnosti nebo neopakovatelnosti úkonu, Nejvyšší soud poukázal na to, že byť jde o vadu řízení, ta nevede k závěru o nezákonnosti příslušných meritorních rozhodnutí, jestliže dle všech okolností byly věcné důvody pro neodkladnost nebo neopakovatelnost splněny (podrobněji k tomu bod 108 usnesení Nejvyššího soudu a v něm citovaná judikatura velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu). Stěžovatel netvrdí nic, co by se vymykalo kritériím stanoveným v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 47/13 – neodkladnost nebo neopakovatelnost totiž musí i dle judikatury Ústavního soudu být alespoň zřejmá ze spisového materiálu či okolností případu, což ve zde posuzované věci bylo splněno, jak trestní soudy detailně rozebraly. Obdobně, co se týče subsidiarity použití odposlechů, již vrchní soud uvedl, že ta sice byla v příkazu odůvodněna jen stroze, ale zásadní je, že objektivně a vzhledem ke konkrétním doposud zjištěným okolnostem byl tento zákonem stanovený předpoklad nepochybně naplněn (body 173 a 179 vrchního soudu). Vrchní soud také odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 139/2017, z něhož plyne, že absence explicitního podrobného odůvodnění, co se týče subsidiarity použití odposlechu, nemusí vést k nepoužitelnosti důkazu. Tento závěr je v souladu i se starší judikaturou Ústavního soudu, která vymezila elementární nároky na náležitosti příkazů k odposlechu (nález sp. zn. II. ÚS 615/06). Ústavní soud tedy ve shodě s trestními soudy konstatuje a shrnuje, že žádná z vad týkajících se použití odposlechů, které byly stěžovatelem tvrzeny, nevede k protiústavnosti napadených rozhodnutí.

51. Dle Ústavního soudu nebylo porušeno ani právo stěžovatele vyjádřit se ke všem prováděným důkazům (čl. 38 odst. 2 Listiny). V bodech 188 a 189 napadeného rozsudku vrchní soud shrnul, že městský soud přehrál při hlavním líčení všechny odposlechy, u kterých byly současně splněny podmínky toho, že 1. o jejich přehrání stěžovatel žádal a že 2. byly pro rozhodnutí ve věci samé relevantní. Městský soud pouze nevyhověl obecnému návrhu stěžovatele na přehrání všech existujících odposlechů, jelikož stěžovateli byly odposlechy k dispozici od počátku hlavního líčení, přičemž byl v rámci hlavního líčení dne 15. 10. 2019 vyzván, aby v případě, že bude chtít dokazovat dalšími odposlechy, je konkrétně označil, což neučinil (bod 260 rozsudku městského soudu).

VII. Závěr

52. Ústavní soud proto ze všech výše uvedených důvodů vyhověl ústavní stížnosti prvního stěžovatele v rozsahu, ve kterém směřuje proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu a výroku I rozsudku vrchního soudu, a tyto výroky ve vztahu k prvnímu stěžovateli zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a), § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud shledal porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 39 Listiny v tom, že trestní soudy nedostatečně prokázaly úmysl stěžovatele spáchat trestný čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech. Jinak řečeno, skutková zjištění, která trestní soudy učinily, jsou v extrémním nesouladu s právním závěrem o úmyslu stěžovatele.

53. Ve zbytku Ústavní soud odmítl ústavní stížnost prvního stěžovatele dílem jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu] a dílem jako návrh, k jehož projednání není Ústavní soud příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) zákona o Ústavním soudu].

54. V případě druhého stěžovatele Ústavní soud odmítl ústavní stížnost podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako návrh zjevně neopodstatněný. Akcesorický návrh na zrušení § 30 odst. 2 věty druhé trestního řádu sdílí osud ústavní stížnosti. Ústavní soud ho proto odmítl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků řízení podle § 43 odst. 2 písm. b) ve spojení s § 43 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 204
Právo na bezplatnou pomoc obhájce a hodnocení majetkové potenciality obviněného
(sp. zn. I. ÚS 1523/25 ze dne 11. září 2025)

V řízení o žádosti obviněného o bezplatnou obhajobu podle § 33 odst. 2 trestního řádu je třeba majetkovou potencialitu obviněného hodnotit na základě konkrétních a aktuálních skutkových zjištění. Finanční perspektivu lze dovozovat z takových okolností, jako jsou zdravotní stav, vzdělání, schopnosti a dosavadní příjmy obviněného. Založí-li soudy závěr o nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu na hypotetických příjmech, které by obviněný někdy v blíže neurčené budoucnosti mohl získat, poruší tím jeho právo na bezplatnou pomoc obhájce ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška, soudkyně zpravodajky Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele J. L., t. č. ve výkonu trestu ve Věznici Mírov, zastoupeného Mgr. Petrem Šupalem, LL.M., advokátem, se sídlem Purkyňova 787/6, Ostrava, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. února 2025 č. j. 4 To 9/2025-1399 a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. ledna 2025 č. j. 49 T 10/2024-1382, za účasti Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 2. 2025 č. j. 4 To 9/2025-1399 a usnesením Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 1. 2025 č. j. 49 T 10/2024-1382 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 13. 2. 2025 č. j. 4 To 9/2025-1399 a usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 13. 1. 2025 č. j. 49 T 10/2024-1382 se ruší.

Odůvodnění

1. Ústavní soud v nyní řešeném případě posuzuje zejména, zda obecné soudy porušily právo stěžovatele na bezplatnou pomoc obhájce. Obecné soudy přihlédly při zkoumání majetkových poměrů i k majetkové potencialitě stěžovatele.

I. Vymezení věci

2. Předmětem řízení před obecnými soudy je žádost stěžovatele o bezplatnou obhajobu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 49 T 10/2024. Krajský soud v Ostravě napadeným usnesením rozhodl, že podle § 33 odst. 2 *a contrario* zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, stěžovatel nemá nárok na bezplatnou obhajobu ani na obhajobu za sníženou odměnu. Krajský soud považoval za důležité, že věc stěžovatele byla již pravomocně skončena a že stěžovatel

byl zastoupen obhájci, které si zvolil sám na základě plné moci. Své náklady na obhajobu si tedy nesl sám. Podle krajského soudu je tvrzení stěžovatele, že neměl prostředky k úhradě své obhajoby, právně nevýznamné. Krajský soud uvedl, že stěžovatel sám nedoložil žádné relevantní přílohy k podložení důvodnosti své žádosti. Ze spisového materiálu podle krajského soudu také neplyne, že by byl stěžovatel osobou bez prostředků. Zejména poukázal na jeho budoucí majetkovou potencialitu.

3. Vrchní soud v Olomouci napadeným usnesením zamítl stížnost stěžovatele jako nedůvodnou. Přisvědčil argumentaci stěžovatele, že se krajský soud pokusil překlenout zákonný požadavek vyjádřený v § 33 odst. 2 trestního řádu odkazem na několik usnesení Ústavního soudu, ovšem opomenul při tom aktuální nálezy Ústavního soudu. Vrchní soud uvedl, že si je vědom aktuální judikatury Ústavního soudu, podle které je zásadním kritériem současná majetková situace a možnost výdělku obviněného, nikoli nepodložené a hypotetické úvahy o majetkové potencialitě obviněného do budoucna. Poukázal však na fakt, že Ústavní soud úvahy o majetkové potencialitě nevyloučil, pokud jsou opřené o zcela konkrétní okolnosti případu. Závěry krajského soudu shledal s ohledem na zcela konkrétní zjištění k osobě odsouzeného za jednoznačně důvodné. V podrobnostech proto odkázal na odůvodnění napadeného usnesení krajského soudu.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že požádal o přiznání nároku v průběhu řízení o svém odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně, a to s ohledem na své vazební stíhání, absolutní nedostatek finančních prostředků a aktuální potřebu výkonu obhajoby v situaci trvajícího trestního stíhání. Proti rozhodnutí obecných soudu uvádí v ústavní stížnosti tři okruhy námitek.

5. Zaprvé namítá, že obecné soudy chybně aplikovaly princip „majetkové potenciality“ při vyhodnocení žádosti stěžovatele. Nevzaly přitom v potaz aktuální a postupně se vyvíjející judikaturu Ústavního soudu. Svá zamítavá rozhodnutí postavily na možnosti stěžovatele obstarávat si finanční prostředky „postupně“ v průběhu výkonu trestu a následně po svém propuštění. Stěžovatel poukázal mimo jiné na nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 1. 2023 sp. zn. IV. ÚS 2198/22, ze dne 23. 4. 2019 sp. zn. ÚS 3966/17, ze dne 8. 10, 2019 sp. zn. IV. ÚS 2590/19 a především ze dne 3. 12. 2024 sp. zn. I. ÚS 2653/24. Vyjádřil názor, že jeho situace je závažnější než situace stěžovatelky v posledním citovaném nálezu, kde Ústavní soud shledal porušení jejích základních práv. Omezení osobní svobody, společně se zadlužením, problematickým zdravotním stavem a evidentní nemajetností, považuje stěžovatel za závažnější příjmové a majetkové omezení než rizikové těhotenství a úpadek stěžovatelky.

6. Dále stěžovatel namítá, že krajský soud do svého rozhodování zahrnul nepřípustné kritérium zvolení obhájce na plnou moc a přičetl ho stěžovateli k tíži. Učinil tak v rozporu s právním názorem Ústavního soudu, podle něhož nelze při posuzování návrhu ve smyslu § 33 odst. 2 trestního řádu obviněnému klást jakýmkoli způsobem k tíži skutečnost, že má v daném trestním řízení jím zvoleného obhájce na základě plné moci (nález ze dne 10. 6. 2024 sp. zn. II. ÚS 483/23).

7. Závěrem stěžovatel namítá průtahy při posouzení jeho žádosti, čímž došlo k faktickému odnětí jeho zákonného soudce. Krajský soud v Ostravě, kterému byla žádost o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu adresována v souladu s ustanovením § 33 odst. 3 trestního řádu, vůbec nevzal v potaz potřebu rozhodnout o žádosti stěžovatele před právní mocí rozhodnutí ve věci samé ani se nezabýval tím, který soud je v dané chvíli oprávněn o žádosti rozhodovat, a mylně dospěl k názoru, že soudem výlučně oprávněným k rozhodnutí o žádosti o přiznání nároku na bezplatnou obhajobu je snad trestní soud rozhodující v prvním stupni. Tím, že krajský soud nerozhodl o žádosti o nároku na přiznání na bezplatnou

obhajobu, žádost nepostoupil soudu odvolacímu ani neučinil jiné kroky, aby zabezpečil včasné rozhodnutí o žádosti odsouzeného, porušil jeho základní právo na bezplatnou obhajobu zakotvené v článku 40 odst. 3 Listiny, neboť mu znemožnil realizovat jeho právo na obhajobu a zvolit si obhájce dle vlastního výběru. Stěžovateli tedy nezbylo než se nechat obhajovat nástupcem svého bývalého obhájce, případně si nechat obhájce ustanovit zcela náhodně prakticky ze všech advokátů sídlících v obvodu Vrchního soudu v Olomouci, tedy advokátů z celé Moravy a Slezska.

III. Vlastní posouzení věci Ústavním soudem

8. Ústavní stížnost je přípustná. Byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen a před jejím podáním vyčerpal veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv.

9. Ústavní stížnost je důvodná.

10. Obecné soudy připustily, že stěžovatel je nemajetný, odmítly mu však přiznat bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu s odkazem na to, že je schopen práce. V tomto směru odkázaly i na některá usnesení Ústavního soudu. Tuto skutečnost nelze uplatňovat „mechanicky“, nýbrž ji je třeba poměřovat s ostatními zjištěními vypovídajícími o stěžovatelově majetkové potencialitě. Tomu však soudy nedostály. Soudy se, v rozporu se svými povinnostmi, blíže nevěnovaly aktuálním majetkovým poměrům stěžovatele a řádným způsobem se s touto otázkou nevypořádaly. Tím došlo k porušení základního práva stěžovatele podle čl. 40 odst. 3 Listiny.

a) Obecná východiska

11. Ústavně zaručené právo na obhajobu [čl. 40 odst. 3 Listiny; viz též čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, dále jen „Úmluva“] je vedle presumpce neviny základní podmínkou spravedlivého trestního procesu (nález ze dne 25. září 1996 sp. zn. III. ÚS 83/96, N 87/6 SbNU 123, vyhlášený pod č. 293/1996 Sb.). Jeho součástí je i právo obviněného, který si pro svou nemajetnost nemůže zcela nebo zčásti sám hradit náklady obhajoby, na obhajobu bezplatnou či za sníženou odměnu, a tomu korespondující povinnost soudu rozhodnout o tom, že náklady obhajoby ponese zcela nebo zčásti stát (nález ze dne 7. dubna 2010 sp. zn. I. ÚS 22/10, N 77/57 SbNU 43, body 16 a 20). Právo na obhajobu je subjektivním právem, má však přímý vliv též na naplnění objektivní hodnoty spočívající ve zjištění a spravedlivém potrestání pachatele trestného činu (nález ze dne 13. září 2016 sp. zn. I. ÚS 848/16, N 174/82 SbNU 693, bod 13).

12. Ústavní soud k otázce nároku na bezplatnou obhajobu přistupuje velmi zdrženlivě, neboť její posouzení do značné míry závisí na uvážení trestních soudů (nález ze dne 1. února 2022 sp. zn. III. ÚS 3501/20, N 12/110 SbNU 115, bod 15). Úkolem Ústavního soudu není jejich činnost v tomto směru nahrazovat. Důvod k zásahu Ústavního soudu nastane teprve v situaci, kdy jsou závěry trestních soudů v extrémním rozporu s principy spravedlnosti, zatíženy zjevným logickým rozporem, případně svévolné (nejsou opřeny o konkrétní skutková zjištění či srozumitelná kritéria). Samo o sobě nestačí, že by Ústavní soud hodnotil relevantní skutečnosti odlišně (nález ze dne 10. června 2024 sp. zn. II. ÚS 483/23, bod 12, či usnesení ze dne 20. listopadu 2018 sp. zn. III. ÚS 3495/18, bod 9).

13. V tomto případě trestní soudy postavily svá rozhodnutí na tzv. majetkové potencialitě stěžovatele. Toto kritérium sice starší judikatura Ústavního soudu, obsažená ovšem jen v usneseních, bez dalšího akceptovala, v poslední době je však v některých případech upozadila (citovaný nález II. ÚS 483/23, bod 16; též nálezy ze dne 16. února 2021 sp. zn. III. ÚS 3582/20, N 35/104 SbNU 379, bod 19, a ze dne 31. ledna 2023 sp. zn. IV. ÚS 2198/22, body 11 a 15). V nálezu ze dne 23. dubna 2019 sp. zn. I. ÚS 3966/17, N 69/93

SbNU 341, označil Ústavní soud za neústavní to, že soudy tehdejšímu stěžovateli nepřiznaly bezplatnou obhajobu s odkazem na pouhou hypotetickou možnost, že stěžovatel bude mít v dlouhodobém horizontu schopnost dostát svým závazkům a uhradit náklady obhajoby. Podmínka vztahující se ke vzdálenější budoucnosti, která může, ale také nemusí nastat, nemá oporu v zákoně. Při rozhodování o tom, zda má obviněný dostatek prostředků, aby si hradil náklady obhajoby, jsou soudy povinny vycházet ze skutkového stavu v době rozhodování (nález ze dne 8. října 2019 sp. zn. IV. ÚS 2590/19, N 173/96 SbNU 206, bod 11). Založí-li tedy soudy závěr o nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu na hypotetických příjmech, které by obviněný někdy v blíže neurčené budoucnosti mohl získat, poruší tím jeho právo na bezplatnou pomoc obhájce ve smyslu čl. 40 odst. 3 Listiny. Takový postup zasahuje do samotné podstaty práva na bezplatnou pomoc obhájce, protože obviněný potřebuje efektivní obhajobu právě v době probíhajícího trestního řízení. Stát navíc nemůže realizaci práva nemajetného obviněného na pomoc obhájce přenášet na tohoto obhájce (nález ze dne 1. září 2020 sp. zn. II. ÚS 1411/20, N 174/102 SbNU 30, bod 49).

14. Je však třeba zdůraznit, že Ústavní soud hodnocení majetkové potenciality obviněného do budoucna zcela neodmítl, o čemž svědčí již citovaný nález sp. zn. III. ÚS 3501/20 (zejména body 19 a 20). V něm Ústavní soud zdůraznil, že majetkovou potencialitu je třeba hodnotit na základě konkrétních a aktuálních skutkových zjištění. Finanční perspektivu lze dovozovat z takových okolností, jako jsou zdravotní stav, vzdělání, schopnosti a dosavadní příjmy obviněného (obdobně například usnesení ze dne 24. července 2024 sp. zn. I. ÚS 1356/24). Není ovšem možné vycházet z pouhých hypotéz, které by nebyly založeny na učiněných zjištěních. Nelze také možnost získání dostatečného množství finančních prostředků vztahovat až k velmi vzdálené budoucnosti. Majetkovou potencialitu je tak třeba hodnotit komplexně. Ze schopnosti obviněného obstarat si do budoucna finanční prostředky prací nelze mechanicky vyvodit závěr o nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu. Nelze pominout, že reálná možnost zajistit si prostředky na úhradu obhajoby může být oslabována různými skutečnostmi, jako například probíhajícím exekučním či insolvenčním řízením, příp. i záznamem v rejstříku trestů. Při rozhodování o nároku na bezplatnou obhajobu tedy soudy musí vycházet primárně z aktuální majetkové situace a výdělkových možností obviněného. Budoucí vývoj mohou zohlednit také, avšak nikoli v rovině ničím nepodložených domněnek či spekulací.

b) Uplatnění obecných východisek na posuzovanou věc

15. Rozhodnutí obou soudů, pokud se jedná o posouzení majetkové potenciality stěžovatele, zůstávají v rovině hypotetické. Krajský soud si neodpustil výchovnou radu, že stěžovatel „musí své pracovní úsilí nasměrovat nikoliv do činnosti protiprávní, nýbrž do činnosti legální“ (bod 10 napadeného usnesení krajského soudu). Shrnul, že stěžovatel je osobou „pracovně perspektivní“, bude-li sám o práci projevovat zájem. Tento závěr, jakkoliv dobře míněn, je však pouhou spekulací o budoucím vývoji a nemůže být rozhodným důvodem pro nepřiznání práva na bezplatnou obhajobu.

16. I když se vrchní soud snažil závěr krajského soudu korigovat, sám zůstal v rovině pouhých přání a spekulací. Uvedl, že je potřebné, aby stěžovatel pochopil, že páchání trestné činnosti se nevyplácí, a vytvořil si pracovní návyky (odst. 8 napadeného usnesení vrchního soudu).

17. I toto pochybení při posouzení budoucího majetkového potenciálu stěžovatele by ovšem nemuselo zakládat porušení základního práva stěžovatele, kdyby obecné soudy opravdu komplexně zhodnotily aktuální majetkovou situaci stěžovatele a jeho možnost výdělku. Neučinily tak.

18. Skutečnosti, které vzaly obecné soudy v potaz při posuzování majetkových možností, spíše poukazují na nedostatek prostředků stěžovatele, resp. jsou irelevantní. Jak již

Ústavní soud v minulosti judikoval, soudy nemohou při posuzování nároku na obhajobu bezplatnou nebo za sníženou odměnu tento nárok odmítnout toliko na základě argumentace, že stěžovatel si svoji neschopnost obhajobu hradit způsobil svým vlastním předchozím závadovým jednáním (např. že jeho finanční tíseň plyne z povinnosti uhradit škodu z dřívější trestné činnosti). Právo na bezplatnou obhajobu nebo za sníženou odměnu je totiž složkou základního práva na obhajobu, které přísluší každému bez rozdílu a za splnění (přiměřených) zákonných podmínek (obdobně nález Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019 sp. zn. I. ÚS 3966/17). Soudy nesmějí vyžadovat naplnění podmínek dalších, které v právní úpravě nemají oporu. Klíčová je existence neschopnosti hrazení obhajoby z pohledu současných a potenciálních finančních možností, nikoli míra zavinění jejího vzniku minulým jednáním (nález Ústavního soudu ze dne 1. 2. 2022 sp. zn. III. ÚS 3501/20).

19. Krajský soud uvádí jenom několik málo argumentů nad rámec výše uvedené hypotézy o majetkové potencialitě stěžovatele a obecného zhodnocení, že stěžovateli jeho věk, zdravotní stav ani jiný důvod nebrání být osobou výdělečně činnou.

20. Zaprvé, krajský soud neměl za to, že by byla plněním dřívějších a nově vzniklých závazků stěžovatele ohrožena jeho výživa. Poukázal na nezabavitelné minimum, které je mu v případě plnění dluhů vždy ponecháno. Podle Ústavního soudu krajský soud posoudil tuto skutečnost nelogicky a nepřezkoumatelně. Krajský soud se vůbec nevěnoval relevantní skutečnosti existence závazků stěžovatele. Neposuzoval jejich četnost, splatnost a výši. Pro rozhodování o žádosti stěžovatele je ovšem klíčové, zda dluhy dosahují úrovně neřešitelné „dluhové pasti“, která by byla dalším nedobrovolným závazkem (a jemu odpovídajícím fakticky nevymahatelným majetkovým právem obhájce) toliko prohlubována (usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 3. 2021 sp. zn. IV. ÚS 353/21). To, že mu je při plnění dluhů ponecháno nezabavitelné minimum pohybující se ve výši do 15 000 Kč, naopak samo o sobě nesvědčí o jeho schopnosti hradit si náklady obhajoby.

21. Jedinými relevantními skutečnostmi, které krajský soud v tomto ohledu uvádí, jsou zmínky, že stěžovatel nepobírá dávky v hmotné nouzi a nemá vyživovací povinnost vůči žádným osobám (bod 10 napadeného usnesení krajského soudu). Tyto dvě skutečnosti nejsou ovšem dostatečným základem pro závěr, že stěžovatel je schopen si hradit náklady obhajoby.

22. Vrchní soud v Olomouci jako soud stížnostní v napadeném usnesení rovněž nezhodnotil majetkovou potencialitu stěžovatele komplexně. Snažil se korigovat nesprávný závěr krajského soudu spočívající převážně na domněnce o budoucí možnosti stěžovatele dostát svým závazkům a uhradit si náklady obhajoby. Jeho posouzení je ovšem také založeno pouze na hypotetickém majetkovém potenciálu stěžovatele.

23. Vrchní soud explicitně uvedl, že si je vědom absence příjmů i majetku stěžovatele. Dále uvedl, že stěžovatel se před vzetím do vazby běžně pohyboval prostřednictvím osobního motorového vozidla, využíval ubytování v chatách a apartmánech a opatřoval si prostředky k výrobě drog. I když stěžovatel tvrdil, že z výroby drog neměl žádný zisk, během hlavního líčení potvrdil, že zajištěné finanční prostředky jsou jeho vlastnictvím. Jednalo se o finanční prostředky ve výši 14 200 Kč, 27 829 Kč a 10 eur (bod 6 usnesení vrchního soudu). Z toho vrchní soud dovodil, že k páchání trestné činnosti si byl schopen opatřit finanční prostředky (z podobného závěru vychází i krajský soud, viz bod 3 usnesení krajského soudu).

24. Ovšem Ústavní soud shledává takové odůvodnění nesrozumitelným a vnitřně rozporným. Pokud má tato skutečnost prokazovat, že stěžovatel aktuálně disponuje tímto majetkem, tak v tom samém odstavci ji vrchní soud vyvrací poukazem na jeho zajištění, resp. uložení trestu propadnutí věci. Pokud má tato skutečnost dokázat stěžovatelův potenciál zajistit si finanční prostředky do budoucnosti, jedná se o spekulaci (nepřímo) založenou na předpokladu, že stěžovatel bude po výkonu trestu opakovat trestnou činnost, kterou si obstarával finanční prostředky. Alternativně na předpokladu, že stěžovatel bude po výkonu trestu schopen si obstarat stejné finanční prostředky legální činností.

25. Z výše uvedeného plyne, že soudy své závěry o nepřiznání nároku na bezplatnou obhajobu založily na hypotetických příjmech, které by stěžovatel někdy v blíže neurčené budoucnosti mohl získat, pokud by místo trestné činnosti vykonával blíže neurčenou činnost legální. Nezaložily své úvahy o majetkové potencialitě na konkrétních skutkových zjištění či srozumitelných kritériích a jejich závěry jsou zatíženy zjevným logickým rozporem.

26. Veškeré indicie ve spisovém materiálu v souladu s judikaturou ESLP k čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy vedou k tomu, že stěžovatele je třeba považovat za nemajetného. Ve smyslu judikatury ESLP totiž stěžovatel nemusí prokázat nedostatek prostředků nade všechny pochyby, ale postačí, že neexistují téměř žádné indicie o tom, že by nezbytné prostředky mohl mít (srov. zejména rozsudky ESLP ve věci *Twalib proti Řecku*, ve věci *Maksimenko proti Ukrajině* nebo ve věci *Pakelli proti Německu*). Právní úpravu v § 33 odst. 2 trestního řádu, podle níž obviněný před rozhodnutím o tom, že má nárok na obhajobu bezplatnou či za sníženou odměnu, musí osvědčit, že nemá dostatek prostředků na úhradu nákladů obhajoby, je potřeba v souladu s čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy vykládat tak, že není potřeba prokázat nemajetnost nade všechny pochyby, ale postačuje, pokud ze všech indicií předložených obviněným a zahrnutých ve spise plyne, že obviněný je nemajetný.

27. Stěžovatel v nynějším případě neposkytl důkazy o tom, že by neměl prostředky na zaplacení obhájce. Ovšem z jeho situace schází jasné indicie o opaku. Z opisu z evidence rejstříku trestů plyne, že byl v období let 2004 až 2024 celkem desetkrát odsouzen. Ve vztahu ke všem skutkům v nynější věci je speciálním recidivistou. Nikdy nebyl zaměstnán ani veden na úřadu práce, nepobírá žádné dávky státní sociální podpory a nemá žádný záznam v evidencích České správy sociálního zabezpečení. Nemá žádné rodinné zázemí a v období před vzetím do vazby byl osobou na pohybu, zneužívající drogu metamfetamin (viz bod 12 rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 8. 2024 č. j. 49 T 10/2024-1184).

28. Ústavní soud rovněž považuje za nutné poukázat na to, že krajský soud za situace, kdy neshledal důvod pro přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, vůbec nezvažoval přiznání alespoň nároku na obhajobu za sníženou cenu (viz přiměřeně nález sp. zn. III. ÚS 3501/20, bod 20).

29. Stěžovatel dále namítá, že krajský soud zahrnul do svého rozhodování nepřípustné kritérium zvolení obhájce na plnou moc a přičetl ho stěžovateli k tíži. Tato námitka je také důvodná. Ústavní soud se v minulosti opakovaně a zevrubně zabýval nároky obviněných se zvoleným obhájcem na bezplatnou obhajobu. Z jeho nálezové prejudikatury, kterou lze v tomto ohledu jistě považovat za ustálenou, nelze dovodit, že by samotné zvolení obhájce na plnou moc mohlo či mělo být relevantním faktorem při posuzování návrhu na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu (k tomu viz např. nález ze dne 22. listopadu 2016 sp. zn. IV. ÚS 2295/16, zejména body 17 až 22 a dřívější nálezy v nich uvedené, nebo nález ze dne 1. září 2020 sp. zn. II. ÚS 1411/20, zejména bod 34). Krajský soud došel k závěru, že stěžovatel si již svého zástupce zvolil, a tak je jeho tvrzení o nedostatku prostředků na obhajobu právně nevýznamné. Krajský soud tuto skutečnost uvedl jako první a jeden z nosných důvodů. Vrchní soud jako soud stížnostní tento závěr krajského soudu nijak nekorigoval. Tento závěr považuje Ústavní soud za svévolný, jelikož pro něj nesvědčí žádný ústavní ani zákonný podklad (naopak Listina v čl. 40 odst. 3 a trestní řád v § 37 a § 38 odst. 1 zcela zjevně vychází z priority obhájce zvoleného).

30. Třetí námitka stěžovatele směřuje proti nesprávnému procesnímu postupu krajského soudu, který měl na základě svého výkladu § 33 odst. 2 trestního řádu způsobit průtahy v řízení o žádosti stěžovatele na bezplatnou obhajobu. Tuto námitku neshledal Ústavní soud důvodnou. Stěžovatel podal žádost dne 6. 11. 2024, přičemž o odvolání ve věci viny a trestu stěžovatele bylo rozhodnuto 19. 11. 2024. O žádosti o bezplatnou obhajobu bylo rozhodnuto 13. 1. 2025. Jedná se tedy o dobu něco málo nad dva měsíce. Sám stěžovatel ve stížnosti kvitoval, že krajský soud rozhodl rychle, a vymezoval se pouze vůči věcnému

posouzení jeho žádosti. V takové situaci není nevyhnutelné formalisticky trvat na tom, aby ve věci rozhodoval soud, u něhož se aktuálně vede řízení o věci samé. Postupem odvolacího soudu, byť podle některé komentářové literatury nesprávným, byla zachována dvojstupňovost rozhodování ve věci bezplatné obhajoby, jakož i hospodárnost a efektivita (rychlost) trestního řízení. Tato námitka je dále nepřípustná v části, ve které stěžovatel namítá, že mu postupem krajského soudu bylo odepřeno právo na nutnou obhajobu. Ústavní stížnost totiž nesměřuje proti rozhodnutí ve věci samé v rámci rozhodování o vině a trestu stěžovatele, ve kterém má tato právní úvaha místo. Stěžovatel měl možnost toto namítat v dovolání proti rozsudku vrchního soudu. Dokonce tak učinil, jak si Ústavní soud ověřil ze spisového materiálu.

IV. Závěr

31. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že krajský soud porušil právo stěžovatele na bezplatnou pomoc obhájce zaručené v čl. 40 odst. 3 Listiny a právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny.

32. Ústavní soud proto vyhověl ústavní stížnosti [§ 82 odst. 2 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu] a napadená rozhodnutí zrušil.

Č. 205
Vyloučení kontaktu rodiče s dětmi z důvodu manipulace dětí proti druhému rodiči
(sp. zn. III. ÚS 2068/25 ze dne 11. září 2025)

Obecné soudy poruší práva rodiče na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, pokud vyloučí zcela jeho kontakt s dětmi z důvodu, že rodič děti ovlivňuje proti druhému rodiči, aniž by se zabývaly možností asistovaného styku.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudce Jana Svatoně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele O. F., zastoupeného Mgr. Kateřinou Kuncovou, advokátkou, se sídlem Fügnerovo náměstí 1808/3, Praha 2, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. dubna 2025 č. j. 55 Co 88/2025--338, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a nezletilých O. P. a J. P., zastoupených městskou částí Praha 11, sídlem Ocelíkova 672/1, Praha 4, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. dubna 2025 č. j. 55 Co 88/2025--338 byla porušena základní práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

II. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Obvodní soud pro Prahu 4 svěřil nezletilé vedlejší účastníky (nyní ve věku 4 a 9 let) do střídavé péče rodičů tak, že v péči matky K. P. budou každý sudý týden od středy do čtvrtka a každý lichý týden od pondělí do středy ráno a od čtvrtka ráno do pondělí v sudém týdnu, a v péči stěžovatele každý lichý týden od středy do čtvrtka a každý sudý týden od pondělí do středy ráno a od čtvrtka ráno do pondělí v lichém týdnu. Speciální režim péče upravil obvodní soud o prázdninách, který rozvrhl rovnoměrně mezi oba rodiče. Stěžovateli uložil platit výživné ve výši 4 600 Kč měsíčně na nezletilého O. a ve výši 3 900 Kč měsíčně na nezletilého J. Matce uložil povinnost platit výživné ve výši 1 400 Kč měsíčně na nezletilého O. a ve výši 1 200 Kč měsíčně na nezletilého J. Dále obvodní soud konstatoval změnu předchozího rozsudku o úpravě poměrů nezletilého O., rozhodl o náhradě nákladů řízení a stanovil předběžnou vykonatelnost výroku o péči.

2. Obvodní soud vyšel ze zjištění, že u obou rodičů byly v minulosti shledány problémy se závislostí na návykových látkách, které však nyní již přítomny nejsou a jejich péči o nezletilé nebrání. Oba rodiče jsou schopni se o nezletilé postarat. Jejich vzájemný konflikt se podařilo stabilizovat rodinnou terapií. Nezletilí je mají oba rádi, starší syn O. vyjádřil přání

být pravidelně s oběma rodiči. S ohledem na tyto okolnosti svěřil obvodní soud nezletilé do rovnoměrné střídavé péče rodičů, na které se ostatně rodiče téměř shodli. Časové úseky péče rodičů zvolil kratší, aby se nezletilým po rodičích nestýskalo. Při určování výživného vycházel obvodní soud z příjmu stěžovatele ve výši 30 000 Kč měsíčně a skutečnosti, že matka má příjem několikanásobně nižší.

3. K odvolání matky Městský soud v Praze napadeným rozsudkem rozsudek obvodního soudu změnil tak, že nezletilé svěřil do péče matky a její výživné nestanovil. Ve zbytku rozsudek obvodního soudu potvrdil a rozhodl o nákladech řízení. Doplnil dokazování, ze kterého vyvodil, že stěžovatel není způsobilý o nezletilé pečovat, neboť jim svou péčí ubližuje. Nezletilé negativně ovlivňuje proti matce, kterou zejména nezletilý O. následně odmítá, ačkoliv je zřejmé, že ji má rád. Svou péčí by mohl stěžovatel nezletilému způsobit vážné psychické problémy a připravit jej o vztah s matkou. Negativně městský soud hodnotil také skutečnost, že stěžovatel neoprávněně odmítl nezletilé matce předat. Výchovné kompetence matky nejsou zcela zachovalé, neboť nezletilé fyzicky trestá. Na rozdíl od stěžovatele však matka tímto jednáním nepůsobí nezletilým znatelnější újmu. Z uvedeného městský soud vyvodil, že jakýkoliv kontakt nezletilých se stěžovatelem je nyní v rozporu s jejich nelepším zájmem. Proto svěřil nezletilé do péče matky bez současné úpravy styku stěžovatele s nezletilými. Pokud se stěžovatel rozhodne vyhledat odbornou pomoc za účelem posílení své schopnosti respektovat matku jako rodiče nezletilých, může být jeho kontakt s nezletilými obnoven. Výživné stěžovatele stanovené obvodním soudem neodpovídalo střídavé péči rodičů, při které se má výživné snížit o podíl péče rodiče. Jelikož však městský soud rozhodl o výlučné péči matky, výživné stěžovatele stanovené obvodním soudem tomuto rozsahu péče již odpovídá a nebylo nutné jej měnit.

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel podává proti rozsudku městského soudu ústavní stížnost. Podle něj porušuje jeho základní práva podle čl. 4, 81, 90 a 96 Ústavy, čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3, čl. 38 Listiny základních práv a svobod, čl. 6 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

5. Namítá, že městský soud nerozhodl ani o minimálním styku stěžovatele s nezletilými, čímž nepřiměřeně zasáhl do rodinného života stěžovatele i nezletilých. S matkou se stěžovatel na styku nedohodl, a proto je nyní ponechán zcela bez kontaktu s nezletilými. Městský soud nesprávně vyhodnotil stěžovatele jako horšího pečovatele oproti matce. Bez dalšího převzal závěry opatrovníka, že stěžovatel nezletilé manipuluje. Z provedených důkazů vědomá manipulace nezletilých stěžovatelem neplyne. Opatrovník i městský soud bezdůvodně věří matce a pomíjí sdělení stěžovatele a nezletilých o fyzickém násilí matky. Stěžovatel matce v její péči o nezletilé nikdy nebránil. O matce se totéž říct nedá. Dále stěžovatel poukazuje na judikaturu Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva k úpravě péče a styku rodičů s nezletilými.

III. Procesní předpoklady řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení podle zákona o Ústavním soudu. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

7. Usnesením ze dne 30. 7. 2024 č. j. III. ÚS 2068/25-1 Ústavní soud ustanovil opatrovníkem nezletilých městskou část Praha 11, neboť ústavní stížností bylo napadeno

rozhodnutí, jehož závěry se dotýkají zájmů nezletilých, kteří mají v řízení postavení vedlejších účastníků.

8. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatele

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil městský soud, který odkázal na odůvodnění svého rozsudku. Nesouhlasil s tvrzením stěžovatele, že jej shledal horším pečovatelem. Tak tomu není. Jakémukoliv kontaktu stěžovatele s nezletilými nyní brání překážka intenzivní manipulace nezletilých stěžovatelem. Ústavní stížnost proto městský soud nepovažuje za důvodnou.

10. Opatrovník nezletilých se ztotožnil s rozsudkem městského soudu a uvedl, že ačkoliv městský soud neupravil styk nezletilých se stěžovatelem a svěřil je do péče matky, postupoval v souladu s nejlepším zájmem nezletilých. Od doby svěření nezletilých do péče matky se chování nezletilých zlepšilo, přestávají být vůči matce vulgární a více ji respektují. Zatímco v péči matky neshledal opatrovník nedostatky, péče stěžovatele podle něj není vhodná z důvodu podezření na užívání návykových látek a manipulace nezletilých. Dne 9. 7. 2025 se uskutečnil asistovaný kontakt stěžovatele s nezletilými. Nezletilí reagovali na stěžovatele dobře, stěžovatel je v rámci asistence neměl možnost negativně ovlivňovat. Asistované styky byly dne 6. 8. 2025 ukončeny, neboť nezletilí se se stěžovatelem setkávali v přirozeném prostředí.

11. Matka se ve lhůtě k ústavní stížnosti nevyjádřila, má se tedy v souladu s poučením za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

12. Obdržená vyjádření Ústavní soud zaslal stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel repliku nepodal.

V. Věcné posouzení ústavní stížnosti

13. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

V. a) Obecná východiska přezkumu rozhodnutí

14. Trávení společného času znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i přes problémy ve vztazích mezi rodiči. Dítě má právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči a oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte (čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Při rozhodování věcí týkajících se péče o dítě a styku s dítětem je nutné vycházet z toho, že dítě má právo na rovnocennou péči obou rodičů a práva obou rodičů na péči o dítě mají stejnou váhu (čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 8 Úmluvy ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Dostál proti České republice*, č. 26739/04, § 55). Jakékoliv omezení podílu péče rodiče o dítě musí vždy sledovat legitimní cíl nejlepšího zájmu dítěte a být mu přiměřené (nález ze sp. zn. I. ÚS 1079/17, bod 19).

15. Ústavní soud ve své judikatuře vymezil ústavněprávní kritéria pro svěřování dětí do péče, jejichž naplnění v rámci přezkumu rozhodnutí obecných soudů s ohledem na konkrétní okolnosti daného individuálního případu vždy zkoumá. Mezi kritéria, která musí obecné soudy z hlediska nutnosti rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte v řízení o úpravě výchovných poměrů vzít v potaz, patří zejména: (1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do

péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte (nález sp. zn. I. ÚS 2482/13, body 19 až 23). V případě, že jeden z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče; naopak v případě, že oba rodiče naplňují tato kritéria zhruba stejnou měrou, je nutné vycházet z premisy, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů (nález sp. zn. I. ÚS 1554/14, bod 27).

16. Pokud je dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, má právo stýkat se s druhým rodičem v rozsahu, který je v zájmu dítěte, stejně jako tento rodič má právo stýkat se s dítětem (nález sp. zn. IV. ÚS 2611/20, bod 29). Shledají-li obecné soudy natolik závažné okolnosti, pro které není vhodný běžný režim styku rodiče s dítětem, mohou zvolit styk asistovaný. V takovém případě musí soudy zároveň uvést výhled na budoucí možné rozšíření styku (nález sp. zn. II. ÚS 894/25, bod 36).

V. b) Aplikace obecných východisek na konkrétní věc

17. Ústavní soud se nejprve zabýval změnou péče rodičů o nezletilé. Zatímco obvodní soud vyhodnotil, že v nejlepším zájmu nezletilých je střídavá péče, městský soud tento názor po doplnění dokazování nesdílel a rozhodl o výlučné péči matky.

18. Po studiu předloženého soudního spisu Ústavní soud neshledal změnu úpravy péče o nezletilé provedenou městským soudem jako neústavní. Městský soud svůj závěr o snížených rodičovských kompetencích stěžovatele řádně odůvodnil.

19. Ačkoliv znalec v řízení před obvodním soudem naznačoval pouze nevědomou manipulaci nezletilých stěžovatelem (která není méně závažná než manipulace vědomá, jak se snad snaží naznačit stěžovatel), v řízení před městským soudem z provedeného dokazování jednoznačně vyplynulo, že jde o manipulaci vědomou (např. bod 9 rozsudku městského soudu). K negativnímu vlivu manipulace na nezletilé lze odkázat na incident popsaný v bodu 11 rozsudku městského soudu, při kterém nezletilý O. původně k matce nechtěl a dokonce uváděl, že „jestli půjde k matce, tak se zabije“, avšak po shledání se s matkou jí dal pusu a byl od té chvíle veselý. Stěžovatel se snaží matku ze života nezletilých vyloučit i tím, že jí brání v kontaktu s nezletilými (bod 24 rozsudku obvodního soudu, bod 11 rozsudku městského soudu). Ústavní soud proto přisvědčil městskému soudu, že aktuálně je v nejlepším zájmu nezletilých výlučná péče matky. Vzhledem ke zjištěným skutečnostem nelze vyloučit, že by péče stěžovatele mohla negativně a intenzivně zasáhnout psychiku nezletilých. Pokud jde o poklesky matky v podobě fyzického trestání nezletilých, z provedeného dokazování plyne pouze jeden takový incident, při kterém matka nezletilého O. „plácla“ (bod 12 rozsudku obvodního soudu). Ačkoliv jde nesporně o zcela nežádoucí výchovný postup, z obsahu spisu neplyne, že by se takového jednání matka dopouštěla opakovaně.

20. Lze proto shrnout, že rozhodnutí městského soudu o výlučné péči matky samo o sobě neústavním není.

21. Neústavní je ale postup městského soudu, kterým neupravil jakýkoliv styk stěžovatele s nezletilými. Městský soud tento postup odůvodnil stejně jako svěření nezletilých do výlučné péče matky, totiž manipulací nezletilých stěžovatelem a v jejím důsledku možným vznikem psychických problémů nezletilých. Ústavní soud však takové odůvodnění nepovažuje za dostačující pro absolutní vyřazení stěžovatele ze života nezletilých.

22. Z obsahu spisu plyne, že nezletilí mají stěžovatele rádi, před vydáním rozsudku městského soudu jej pravidelně vídali a byli zvyklí na jeho péči. Shodně jako u úpravy péče lze dát městskému soudu za pravdu v tom, že stěžovatel snižuje své rodičovské kompetence manipulací nezletilých. Pouze tato skutečnost však neodůvodňuje, aby stěžovateli nebyla zachována možnost alespoň minimálního kontaktu s nezletilými, a to v případě obavy z jejich ovlivňování a narušování psychického vývoje i formou asistovaného styku. Úplné vyloučení stěžovatele ze života nezletilých, se kterými měl stěžovatel do rozhodnutí městského soudu

pravidelný kontakt, není v jejich zájmu. Vzhledem ke konfliktnímu vztahu rodičů nelze očekávat, že by se na styku stěžovatele s nezletilými dohodli. Přestože aktuálně podle zprávy opatrovníka matka stěžovateli ve styku s nezletilými zcela nebrání, vzhledem k vážnosti jejich vzájemného konfliktu je namístě práva nezletilých na kontakt s otcem upravit autoritativně, tj. rozhodnutím soudu.

23. Pokud městský soud na základě výše uvedeného skutkového stavu jakýkoliv kontakt stěžovatele s nezletilými neupravil, porušil tím základní práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

VI. Závěr

24. Ačkoliv Ústavní soud dospěl k závěru, že městský soud porušil základní práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, nemohl *ratio decidendi* tohoto nálezu zohlednit ve výroku svého nálezu zrušením napadeného rozsudku městského soudu, neboť se tento rozsudek ve výrokových částech úpravou styku otce s nezletilými vedlejšími účastníky nezabývá. Jde o obdobnou situaci jako v případě, kdy je napadána neústavnost zákona z důvodu, že v něm nějaká věc upravena není, ač upravena být má (nález sp. zn. IV. ÚS 2611/20, bod 32).

25. Nálezová forma rozhodnutí je podle Ústavního soudu nezbytná pro naplnění subjektivní funkce řízení o ústavní stížnosti, neboť jím Ústavní soud obecně závaznými výrokovými závěry uznává část stěžovatelovy argumentace. Současně tím Ústavní soud naplňuje objektivní funkci ústavní stížnosti, protože svým výrokem (nálezy sp. zn. III. ÚS 2916/15, sp. zn. III. ÚS 3439/17) vymezuje hranice dalšího postupu soudů v obdobných případech. Výrok konstatující porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv má důležitý význam v dalším řízení o úpravě styku stěžovatele s nezletilými. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že závazný není pouze výrok nálezu, nýbrž i nosné důvody vyjádřené v jeho odůvodnění, na které se rovněž vztahuje čl. 89 odst. 2 Ústavy (nálezy sp. zn. Pl. ÚS 2/03, sp. zn. Pl. ÚS 41/02).

26. Ve zbývající části Ústavní soud ústavní stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost dle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu.

Č. 206
Odůvodnění útěkové a předstižné vazby
(sp. zn. I. ÚS 2438/25 ze dne 15. září 2025)

Z absence písemné formy nájemní smlouvy obviněného k bytu neplyne bez dalšího důvodná obava, že se bude skrývat nebo uprchne. Útěkovou vazbu [§ 67 písm. a) trestního řádu] nelze odůvodnit ani výhradně hrozbou vysokého trestu, tím spíše, pokud obviněný namítá skutečnosti, kterými obavu z útěku zeslabuje.

Předstižnou vazbu, tedy především riziko opakování trestné činnosti [§ 67 písm. c) trestního řádu] nelze odůvodnit pouze tím, že obviněný měl údajně spáchat tu trestnou činnost, pro kterou je v projednávané věci navrženo jeho vzetí do vazby. Je třeba rovněž vyhodnotit aktuální situaci obviněného, zejména jeho postoj, rodinné zázemí či reálnou možnost opakování trestné činnosti.

V odůvodnění rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby musí být v souladu s § 73c písm. c) trestního řádu uvedeny důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Nepostačuje přitom citace či parafrázování zákona, ale je třeba se alespoň stručně vypořádat s tím, z jakých konkrétních důvodů nelze nahrazení vazby v posuzované věci považovat za dostatečné.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška, soudkyně Dity Řepkové a soudce zpravodaje Jana Wintra o ústavní stížnosti M. V., zastoupeného Mgr. Davidem Heydukem, advokátem, se sídlem Jaselská 206/27, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 3. července 2025 č. j. 9 To 178/2025-170 a usnesení Městského soudu v Brně ze dne 6. června 2025 sp. zn. 70 Nt 3580/2025, za účasti Krajského soudu v Brně a Městského soudu v Brně jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Brně jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 3. července 2025 č. j. 9 To 178/2025--170 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zakotvené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Stručné shrnutí podstaty nálezu

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá důvody vazby útěkové a předstižné. Co se týče vazby útěkové, shledal, že její důvody v posuzované věci nebyly naplněny. Důvodnou obavu z toho, že se obviněný bude skrývat či že uprchne, nevyvolává pouhá absence písemné nájemní smlouvy k bytu ani (sama o sobě) hrozba vysokým trestem.

2. Co se týče vazby předstižné, Ústavní soud dospěl k závěru, že se trestní soudy nedostatečně vypořádaly se všemi relevantními okolnostmi věci, a především s námitkami stěžovatele, kterými se snažil vyvrátit obavu z opakování trestné činnosti, pro niž je stíhán.

3. Trestní soudy rovněž neuvedly žádné konkrétní důvody, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením. Nenahrazení vazby naopak opřely o existenci vazby koluzní, která však v posuzované věci vůbec nebyla shledána. Jde o zjevnou a závažnou chybu v právním posouzení, kterou, ačkoli stěžovatel namítl, stížnostní soud ignoroval.

II. Průběh trestního řízení a obsah napadených rozhodnutí

II.1 Řízení před vzetím do vazby

4. Proti stěžovateli a dalším čtrnácti obviněným bylo dne 4. 6. 2025 zahájeno trestní stíhání pro podezření ze spáchání zločinu zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku, spáchaného ve formě spolupachatelství podle § 23 trestního zákoníku, ve prospěch organizované zločinecké skupiny podle § 107 odst. 1 trestního zákoníku, a zvlášť závažného zločinu účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 1 trestního zákoníku. Těchto trestných činů se měl stěžovatel dopouštět nejméně v období od července 2019 do dubna 2020, a to tím, že vystupoval jako jednatel obchodních společností, zahrnutých (spolu s dalšími obchodními společnostmi) s jeho vědomím do fiktivních fakturačních řetězců. Celkově tato skupina měla zkrátit daň ve výši 29 573 311,77 Kč. Sám stěžovatel měl podle usnesení o zahájení trestního stíhání inkasovat odměnu ve výši řádově jednotek procent z objemu fiktivní fakturace (č. l. 69 spisu).

5. Státní zástupkyně Krajského státního zastupitelství v Brně podala den po zahájení trestního stíhání, tedy 5. 6. 2025, návrh na vzetí stěžovatele do vazby. Vazební důvod podle § 67 písm. a) trestního řádu spatřovala zejména v konkrétní hrozící trestní sazbě. V průběhu finančního šetření nebyl u stěžovatele zjištěn žádný legální majetek. Stěžovatel žije v pronajatém bytě bez bližšího rodinného zázemí, a proto nemá žádné pevné vazby na místo svého trvalého pobytu. Zato vazební důvod podle § 67 písm. b) trestního řádu dle státní zástupkyně odpadl, jelikož stěžovatel se rozhodl vypovídat. Státní zástupkyně dále shledala vazební důvod i dle § 67 písm. c) trestního řádu. Stěžovatel je souběžně stíhán za obdobnou trestnou činnost, a to na základě usnesení o zahájení trestního stíhání ze dne 5. 6. 2025. Vazební důvod dle § 67 písm. c) trestního řádu je dán v obou trestních řízeních; po dohodě státních zástupců byl však vazební návrh podán pouze v této věci, a to z důvodu přísnější právní kvalifikace a s ohledem na stav dokazování (č. l. 8 spisu).

6. Dne 6. 6. 2025 se konalo vazební zasedání. V rámci něj stěžovatel doložil své pravidelné legální příjmy od bruslařského klubu, které v posledních měsících činily částku ve výši 45 000 Kč měsíčně. Uvedl, že by byl vděčný, kdyby mu bylo umožněno stíhání na svobodě, aby mohl chodit do práce a pomoct přítelkyni – nemá určitě v úmyslu v něčem pokračovat dál, klidně se někde bude chodit hlásit, nebude z B. utíkat, je tu již 14 let. Dále zdůraznil, že je ochoten spolupracovat s policií, den před vazebním zasedáním již vypovídal a je připraven označit další svědky. Souhlasí s tím, co je mu kladeno za vinu, přičemž trestnou činností si vydělal asi jeden milion korun. I v druhé stíhané věci bude vypovídat; v tomto případě vzešel impulz k páchání trestné činnosti od něj. Stěžovatel bydlí s přítelkyní na stejné adrese v B. asi 7 let, je v nájmu od kamaráda, k čemuž má pouze ústní dohodu a žádnou písemnou smlouvu.

II.2 Řízení po vzetí do vazby

7. Nato Městský soud v Brně vzal stěžovatele usnesením ze dne 6. 6. 2025 do vazby, a to z důvodů podle § 67 písm. a), c) trestního řádu. Městský soud dospěl k závěru, že dosud

zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání obviněného, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a současně jsou zřejmé důvody k podezření, že se na trestné činnosti podílel obviněný (bod 5 usnesení městského soudu).

8. Důvod vazby útěkové podle § 67 písm. a) trestního řádu shledal městský soud v tom, že je obviněný ohrožen vysokým trestem odnětí svobody pro páchání rozsáhlé zvlášť závažné trestné činnosti, navíc v rámci organizované zločinecké skupiny. V rámci vazebního zasedání bylo navíc zjištěno, že obviněný sice bydlí s přítelkyní v nájemním bytě, avšak k užívání tohoto bytu nemá žádnou písemnou smlouvu. K bytu ho tedy neváže žádný právní titul, a má tak možnost kdykoliv jej opustit, či naopak, majitel bytu jej může kdykoliv požádat o vystěhování z bytu. Vzhledem k tomu je dána důvodná obava, že by obviněný po propuštění na svobodu utekl nebo by se skrýval na neznámém místě (bod 7 usnesení městského soudu).

9. Důvod vazby předstižné podle § 67 písm. c) trestního řádu shledal městský soud zejména v rozsahu a závažnosti trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán. Současně lze předpokládat, že v páchání obdobné trestné činnosti obviněný pokračoval i po spáchání trestné činnosti prověřované v nyní projednávané věci, když je proti němu souběžně vedeno další trestní řízení. K této trestné činnosti mělo navíc dojít z popudu samotného obviněného, jak přiznal v rámci vazebního zasedání. Je proto dána velmi důvodná obava, že by se obviněný na svobodě uchýlil k páchání obdobné trestné činnosti, a to za účelem získání majetkového prospěchu (bod 8 usnesení městského soudu).

10. Intenzita vazebních důvodů podle městského soudu vylučuje použití jiného alternativního prostředku. Nahrazení vazby jinými opatřeními je v případě obviněného navíc vyloučeno zákonem, a to z důvodu, že u obviněného byly shledány důvody vazby koluzní podle § 67 písm. b) trestního řádu (bod 9 usnesení městského soudu).

11. Stěžovatel podal proti usnesení městského soudu stížnost. Nedodržení písemné formy nájemní smlouvy nelze klást k tíži stěžovateli – i podle občanského zákoníku v takovém případě nájem bytu řádně vznikl a stěžovatel v něm žije již asi 7 let se svou přítelkyní, k čemuž doložil její čestné prohlášení. Dále stěžovatel poukázal na to, že se vždy dostavil na předvolání policie nebo jiného orgánu veřejné moci, že nikdy nebyl k žádnému procesnímu úkonu předveden, zatčen nebo nebyl nijak pokutován pořádkovou pokutou pro nedostavení se k procesnímu úkonu orgánu veřejné moci. Podle názoru stěžovatele se jedná o stěžejní okolnost pro posouzení toho, zda by se mohl vyhýbat trestnímu stíhání.

12. Stěžovatel nesouhlasí ani s tím, že by u něj byl dán důvod vazby předstižné. Nikdy nebyl soudně trestán, a proto není zřejmé, z čeho soud dospěl k závěru, že stěžovatel je „delikventní osobou.“ Stěžovatel naopak jinak žije řádným životem, má i legální práci, tudíž u něj není riziko, že by se živil trestnou činností. Výraznou skutečností svědčící ve prospěch obviněného je i dosavadní spolupráce s policejním orgánem, když během svého výslechu vypovídal a snažil se vše pravdivě vylíčit. Soud se nedostatečně vypořádal s tím, proč v této věci jsou vazební důvody natolik silné, že nelze dosáhnout účelu vazby jinak. Stěžovatel rovněž doložil čestná prohlášení své partnerky a vlastníka bytové jednotky o tom, že stěžovatel se dlouhodobě zdržuje na uvedené adrese, přestože k ní nemá písemnou nájemní smlouvu.

13. Stěžovatel rovněž uvedl, že možnost nahrazení vazby podle § 73 trestního řádu byla nesprávně právně posouzena. Nepřijetí slibu je odůvodněno vazebním důvodem podle § 67 písm. b) trestního řádu, přestože z tohoto důvodu stěžovatel nebyl vzat do vazby. Napadené rozhodnutí je vnitřně rozporné.

14. Krajský soud stížnost stěžovatele zamítl; nejprve citoval či parafrázoval závěry, ke kterým dospěl městský soud, a následně uzavřel: „Pokud za této situace soudce Městského soudu v Brně dospěl k závěru, že v případě obviněného je dána zcela konkrétní obava z toho, že při ponechání obviněného na svobodě by obviněný mohl se vyhýbat trestnímu stíhání či trestu, který mu hrozí, popřípadě, že by mohl opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán,

pak takovémuto závěru soudce nelze nic vytknout, neboť se jedná o závěr logický správný. (…) Vazební důvody dle ustanovení § 67 písm. a), c) trestního řádu jsou u obviněného dány v takové intenzitě, že je nelze nahradit jiným institutem dle trestního řádu.“

III. Argumentace stěžovatele

15. Stěžovatel proti oběma usnesením trestních soudů brojí ústavní stížností, v níž namítá porušení svých základních práv podle čl. 8 odst. 1 a 5 a čl. 36 Listiny základních práv a svobod. V otázce útěkové vazby napadená usnesení argumentují hrozbou vysokého trestu odnětí svobody a skutečností, že stěžovatel nemá uzavřenou písemnou nájemní smlouvu k bytu, ve kterém s přítelkyní bydlí. Podle judikatury Ústavního soudu však není hrozba vysokého trestu onou konkrétní skutečností, ze které by bylo možné dovozovat riziko útěku a skrývání se před trestním stíháním. V rozporu s judikaturou Ústavního soudu je též závěr usnesení krajského soudu, podle kterého „obviněný je ohrožen uložením citelného nepodmíněného trestu odnětí svobody, což i dle současné platné judikatury zakládá vazební důvod tzv. útěkové vazby“. V zásadě stejné jsou i závěry Evropského soudu pro lidská práva. Důvodnou obavu z útěku či skrývání se rovněž nezakládá skutečnost, že stěžovatel k užívání svého bytu nemá nájemní smlouvu. I kdyby stěžovatel mohl kdykoli opustit Českou republiku, tato skutečnost podle judikatury Ústavního soudu nezakládá vazební důvod.

16. Stěžovatel rovněž považuje za absurdní závěr trestních soudů, že jsou dány důvody předstižné vazby proto, že stěžovatel je osobou projevující výrazné sklony k páchání trestné činnosti, a že by v této činnosti mohl pokračovat. Je krajně nepravděpodobné, že by stěžovatel po svém propuštění mohl v obdobné činnosti samostatně pokračovat, zejména v situaci, kdy byl po odhalení izolován od svého profesního i podnikatelského prostředí a kdy je pod zvýšeným dohledem orgánů činných v trestním řízení a finančního úřadu. Údajné příjmy z trestné činnosti navíc netvoří živobytí stěžovatele, ten dokládal své legální příjmy z podnikání jako trenér a je zřejmé, že pro něj nejsou existenční otázkou. Napadená usnesení navíc nedostatečně hodnotí možnost využití alternativních prostředků. Usnesení městského soudu obsahuje následující závěr: „Nahrazení vazby jinými opatřeními je v případě obviněného navíc vyloučeno zákonem, a to z důvodu, že u obviněného byly shledány důvody vazby koluzní podle § 67 písm. b) trestního řádu (viz § 73 odst. 1 trestního řádu).“ Stěžovateli je tak kladeno k tíži, že naplňuje zákonné důvody pro uvalení koluzní vazby dle § 67 písm. b) trestního řádu, ačkoli taková vazba na něj ve skutečnosti vůbec uvalena nebyla.

IV. Vyjádření účastníků a vedlejších účastníků řízení

17. Ústavní soud vyzval trestní soudy a krajské státní zastupitelství k vyjádření.

18. Krajský soud zaslal následující vyjádření: „K ústavní stížnosti obviněného M. V. Krajský soud v Brně uvádí, že zcela odkazuje na své rozhodnutí vydané pod sp. zn. 9 To 178/2025.“

19. Městský soud ve vyjádření uvedl, že pokud jde o důvody vazby útěkové, zcela odkazuje na příslušnou část odůvodnění. Pokud jde o důvody vazby předstižné, tyto byly shledány s ohledem na obsah celého spisového materiálu, který byl soudu před rozhodováním o vazbě předložen, a to i s přihlédnutím k souběžně vedenému trestnímu řízení proti obviněnému pro obdobnou trestnou činnost. Soudu není aktuálně známo, zda stěžovatel dále spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení, avšak tyto skutečnosti nepochybně mohou mít vliv na intenzitu vazebních důvodů, tedy obavu z pokračování trestné činnosti.

20. Krajské státní zastupitelství ve vyjádření uvedlo, že má rovněž za to, že vazební důvody byly splněny. Pokud soudy obou stupňů poukazovaly u vazebního důvodu podle § 67 písm. a) trestního řádu na reálně hrozící vysokou trestní sazbu, tak v tom smyslu, že tato zvyšuje riziko, resp. intenzitu, tohoto vazebního důvodu. Není však pravda, že by vycházely pouze z trestní sazby. Přihlédly správně též k absenci zázemí stěžovatele, např. bydlení bez

právního titulu, absence rodinného zázemí, zaměstnání apod. Co se týká vazebního důvodu podle § 67 písm. c) trestního řádu, ten státní zástupce považuje za ještě intenzivnější. Stěžovatel je souběžně stíhán pro další daňovou trestnou činnost. Specifikem u daňové trestné činnosti je, že u řetězení společností (na němž se stěžovatel podílel) není tak snadné přerušit páchání trestné činnosti, neboť díky kontrolním mechanismům správce daně při jakémkoliv nestandardním výkyvu dojde k detekování možného podvodného řetězce.

21. Stěžovatel zareagoval replikou, v níž polemizuje zejména s vyjádřením krajského státního zastupitelství. Je z něj zřejmé, že v kontextu značného počtu obviněných osob v této trestní věci došlo k oslabení přesnosti a aktuálnosti některých skutečností, o které orgány činné v trestním řízení opírají svá rozhodnutí. Pobyt stěžovatele je stabilní, předvídatelný a nevzbuzuje žádné pochybnosti; při samotném vazebním zasedání stěžovatel předložil smlouvu o dlouhodobé spolupráci s hokejovým klubem, a tím doložil své trvalé pracovní a společenské vazby k místu bydliště. Stěžovatel před krajským soudem doložil další důkazní prostředky, které měly prokazovat jeho vazby na b. region. Navzdory tomu soud na tyto skutečnosti nikterak nereagoval a ignoroval skutečnosti svědčící ve prospěch stěžovatele.

V. Posouzení ústavní stížnosti

V.1 Obecná východiska ústavního přezkumu vazebních rozhodnutí

22. Je především věcí trestních soudů, aby při znalosti skutkových okolností v dané fázi trestního řízení posoudily, zda další trvání vazby je opatřením nezbytným pro dosažení účelu trestního řízení a zda tohoto účelu nelze dosáhnout jinak (srov. nálezy sp. zn. II. ÚS 897/08; I. ÚS 1694/14, bod 18).

23. Zdrženlivost Ústavního soudu je však v případě vazebních rozhodnutí limitována tím, že podstatou vazby je omezení osobní svobody obviněného ve chvíli, kdy je ještě v souladu s čl. 40 odst. 2 Listiny považován za nevinného (srov. nález sp. zn. I. ÚS 404/25, bod 25). Při hodnocení ústavnosti odůvodnění vazebních rozhodnutí nelze odhlédnout od toho, že jsou vyhotovována pod časovým tlakem. Přesto však na elementární nároky kladené na odůvodnění nelze rezignovat. Jelikož vazba výrazně zasahuje do osobní svobody jednotlivce, musí trestní soudy svá rozhodnutí odůvodnit tak, aby z nich bylo zřejmé, že se zabývaly konkrétními okolnostmi věci. Musí z nich zejména vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé (nález sp. zn. III. ÚS 2461/22, bod 20). Nestačí odůvodnění povšechné, nicneříkající a pouze parafrázující text zákona (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 170/25, bod 20).

24. Soudy zejména musí zvážit všechny argumenty, které mluví ve prospěch i neprospěch obviněného a mezi nimi především ty, které obviněný výslovně vznese. Z vazebního rozhodnutí musí být zřejmé, že se trestní soudy náležitě zabývaly všemi relevantními okolnostmi a námitkami obviněného, kterými zpochybňuje důvody vazby (např. nález sp. zn. I. ÚS 2987/22, body 19 a 27). Soudy nejsou povinny se podrobně vypořádat s každým uplatněným argumentem, musí však adekvátním způsobem reagovat na ta tvrzení, která jsou způsobilá zpochybnit uvalení vazby či její další trvání (nález sp. zn. I. ÚS 1887/25, bod 11).

V.2 K důvodům útěkové vazby

V.2.a Obecná východiska

25. Podle § 67 písm. a) trestního řádu smí být obviněný vzat do vazby tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest.

26. Ústavní soud se k tzv. útěkové vazbě podle § 67 písm. a) trestního řádu vyjádřil již mnohokrát, a to zejména v souvislosti s kritériem hrozby vysokého trestu. V nálezu sp. zn. III. ÚS 566/03 Ústavní soud konstatoval, že hrozba vysokým trestem sama o sobě zakládá důvodnost obavy z vyhýbání se trestnímu stíhání, a tím i naplnění důvodnosti vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu, avšak musí se jednat o konkrétní hrozbu vysokého trestu, tedy hrozbu podloženou jedinečnými specifickými okolnostmi spáchaného skutku.

27. V navazující judikatuře však Ústavní soud tyto závěry rozvedl a odmítl jejich mechanickou aplikaci (poprvé v nálezu sp. zn. I. ÚS 603/07, bod 20). V nálezu sp. zn. I. ÚS 2208/13 uvedl Ústavní soud, že závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 566/03 nemohou být vazebními soudy vnímány jako bianko šek, do kterého stačí vepsat odhad možného budoucího trestu za konkrétní stíhanou věc ve výši nejméně osm let odnětí svobody, a na jeho základě pak odůvodnit vzetí do vazby nebo následné ponechání ve vazbě. Jinak řečeno, má-li být útěková vazba odůvodněna hrozbou vysokého trestu, soudy musí především zvážit a výslovně vypořádat tvrzení obviněného, kterými je snižována obava z útěku (uprchnutí) nebo skrývání se. Pro posouzení rizika útěku musí být hrozba vysokého trestu hodnocena spolu s dalšími relevantními faktory, jako jsou charakter obviněného, jeho majetek, kontakty v zahraničí, rozsah jeho místně založených citových a zaopatřovacích vazeb atd. (např. nálezy sp. zn. I. ÚS 2208/13, bod 34; I. ÚS 2652/16, bod 20).

28. Útěkovou vazbu lze uložit pouze za účelem zamezení reálného rizika (důvodné obavy), že obviněný uprchne nebo se bude skrývat. Argumenty použité na podporu této důvodné obavy k ní musí mít jasnou vazbu, a tedy nemůže jít o riziko obecné – právě proto judikatura Ústavního soudu již neakceptuje hrozbu vysokého trestu jako vazební důvod stojící sám o sobě, ale musí se k němu přidat alespoň nějaké další skutečnosti zakládající onu důvodnou obavu (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 603/07; I. ÚS 1694/14; II. ÚS 2575/24, bod 21).

29. Z nedávné judikatury potvrzuje uvedená východiska např. nález sp. zn. IV. ÚS 170/25, ve kterém Ústavní soud mj. shrnul, že čím déle vazba trvá, tím méně je hrozba vysokého trestu akceptovatelným důvodem vazby (srov. body 26 a 30 nálezu). Avšak již při samotném vzetí obviněného do vazby jsou trestní soudy povinny neopírat svá rozhodnutí výlučně o hrozbu vysokým trestem, ale vzít v potaz i protiargumenty obviněného, kterými zeslabuje či odstraňuje důvodnou obavu z útěku nebo skrývání se (bod 29 nálezu).

V.2.b Posouzení věci – útěková vazba

30. Městský soud shledal důvody útěkové vazby v tom, že je stěžovatel ohrožen vysokým trestem odnětí svobody, a současně nemá žádnou písemnou smlouvu k užívání bytu. Podle městského soudu to znamená, že stěžovatele neváže k bytu žádný právní titul, může jej kdykoli opustit, nemá vybudováno stabilní zázemí, a proto je dána důvodná obava, že by se skrýval nebo utekl.

31. Takové odůvodnění útěkové vazby je ve světle výše uvedených ústavněprávních východisek nedostatečné a ústavně nekonformní. Skutečnost, že stěžovatel bydlí v nájmu bez písemné smlouvy, v žádném případě sama o sobě nezakládá důvodnou obavu, že se bude skrývat či že uprchne, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu. Mylná je ostatně i úvaha trestních soudů o tom, že absence písemné nájemní smlouvy automaticky znamená rovněž absenci jakéhokoli právního důvodu nájmu (srov. § 2237 a 2238 občanského zákoníku).

32. Trestní soudy neuvedly kromě absence písemné nájemní smlouvy žádný jiný důkaz či alespoň tvrzení na podporu toho, že stěžovatel nemá stabilní zázemí, čímž by mohla být podpořena důvodná obava z útěku nebo skrývání se. Stěžovatel naopak již v rámci vazebního zasedání tvrdil, že na jím uvedené adrese žije několik let a že důvodem absence písemné nájemní smlouvy je skutečnost, že vlastník bytu je jeho kamarádem. Stěžovatel rovněž soudu předložil slib, že se na uvedené adrese bude zdržovat, projevil vůli spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, ochotu pravidelně se „klidně někam chodit hlásit“ za účelem

předejití obav z útěku atd. Stěžovatel rovněž doložil trenérskou smlouvu, která ho pojí s místem bydliště, prokázal své pravidelné legální příjmy z této činnosti a tvrdil i další skutečnosti, kterými se snažil zeslabit obavu z útěku nebo skrývání se, respektive prokázat, že má v místě bydliště vybudováno stabilní zázemí. Městský soud však tato tvrzení i konkrétní důkazy zcela pominul, resp. se s nimi vůbec nevypořádal a na základě pouhé absence písemné nájemní smlouvy k bytu konstatoval, že stěžovatel nemá vybudováno stabilní zázemí, když přitom ze stěžovatelem předložených důkazů a tvrzení vyplývá pravý opak.

33. Za takových okolností tedy trestní soudy fakticky odůvodnily vazbu útěkovou výhradně hrozbou vysokého trestu. To je však, jak bylo výše uvedeno, ústavně nepřípustné, a to zejména v situacích, jakou je i tato, kdy obviněný tvrdí a prokazuje řadu skutečností, kterými důvodnou obavu z útěku či skrývání se zeslabuje.

34. Krajský soud jako soud stížnostní pak nejenže uvedené vady nenapravil, ale svým formalistickým přístupem ještě prohloubil. Jeho rozhodnutí se sestává z pouhého překopírování závěrů městského soudu, následné citace stížnostních námitek stěžovatele a nakonec konstatování, že závěrům městského soudu není co vytknout. Stěžovatel přitom ke stížnosti proti usnesení městského soudu doložil nad rámec již dříve uplatněných námitek a důkazů také čestná prohlášení své dlouhodobé partnerky a vlastníka bytové jednotky, kterými chtěl prokazovat, že se dlouhodobě se svou partnerkou zdržuje na jím uvedené adrese bydliště či že téměř necestují – za 7 let byli dle jejích tvrzení kromě návštěv rodičů jen jednou na zahraniční dovolené v Turecku.

35. Aniž by Ústavní soud musel pravdivost všech těchto tvrzení hodnotit, lze uzavřít, že stěžovatel namítal a různými způsoby dokládal relevantní skutečnosti, které svědčily v neprospěch uvalení útěkové vazby. Těmto tvrzením však trestní soudy nevěnovaly žádnou pozornost. Vazba útěková byla tedy v případě stěžovatele odůvodněna skutečnostmi, které ve své kombinaci ani jednotlivě neobstojí. Z pouhé absence písemné nájemní smlouvy v žádném případě neplyne důvodná obava, že se obviněný bude skrývat či že uprchne. Útěkovou vazbu pak nelze odůvodnit výhradně hrozbou vysokého trestu, tím spíše, pokud stěžovatel namítal vícero skutečností, kterými obavu z útěku či skrývání se vyvracel. Důvody vazby útěkové tedy v případě stěžovatele nebyly naplněny.

V.3 K důvodům předstižné vazby

V.3.a Obecná východiska

36. Podle § 67 písm. c) trestního řádu smí být obviněný vzat do vazby tehdy, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.

37. Tento vazební důvod je založen na předpokladu, že účelem trestního řízení je i předcházení trestné činnosti. Mezi konkrétní skutečnosti, o něž se může opírat důvodná obava z opakování trestné činnosti, patří např. určitá dlouhodobá tendence obviněného k páchání trestné činnosti toho druhu, pro kterou je v projednávaném případě stíhán. Tato dlouhodobá tendence může plynout z toho, že obviněný byl již opakovaně během delšího časového úseku za danou trestnou činnost postihován, v době, kdy měl trestnou činnost páchat, se nacházel ve zkušební době podmíněného propuštění, atp. Kromě minulosti obviněného však soudy musí vyhodnotit též jeho aktuální situaci. Existence uvedeného vazebního důvodu je závislá na aktuálním postoji obviněného, jeho sklonech, návycích, zdravotním stavu, rodinném zázemí a na prostředí, v němž se pohybuje. Roli rovněž může hrát, o jaký druh trestné činnosti se jedná. Přiměřené zhodnocení těchto aspektů musí být z odůvodnění vazebního rozhodnutí patrné (nálezy sp. zn. III. ÚS 612/06; III. ÚS 2698/22, bod 22; I. ÚS 441/25, bod 21; I. ÚS 1887/25, bod 10).

38. Smyslem a účelem vazby předstižné není trestat obviněného za údajnou recidivu, ale předcházet reálnému riziku opakování trestné činnosti. Při rozhodování o předstižné vazbě proto nelze vycházet jen ze samotné skutečnosti, že obviněný byl v minulosti za určité, byť podobné jednání odsouzen. Argument předcházející trestní minulostí je třeba doplnit alespoň základním vysvětlením konkrétnější a aktuální obavy z opakování trestné činnosti (srov. nálezy sp. zn. I. ÚS 3533/16, bod 16; III. ÚS 2698/22, bod 28; Vyhnánek, L. In: Kühn, Z., Kratochvíl, J., Kmec, J. Kosař, D. a kolektiv. Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, str. 504 a 505).

39. Tím spíše nelze riziko opakování trestné činnosti odůvodnit pouze tím, že obviněný měl údajně spáchat tu trestnou činnost, pro kterou je v projednávané věci navrženo jeho vzetí do vazby. V takovém případě by se vazba předstižná stala jakýmsi automatickým důsledkem údajného spáchání trestné činnosti, a to navíc v okamžiku, kdy je obviněného třeba považovat za nevinného (čl. 40 odst. 2 Listiny). Jinak řečeno, z toho, že je obviněný stíhán pro určitou trestnou činnost, nelze automaticky dovozovat důvodnou obavu, že bude tuto trestnou činnost na svobodě opakovat i po zahájení trestního stíhání.

V.3.b Posouzení věci – předstižná vazba

40. Jak bylo podrobně uvedeno výše, městský soud shledal důvody vazby předstižné zejména v rozsahu a závažnosti trestné činnosti, pro kterou je stěžovatel stíhán, přičemž mělo jít o daňovou trestnou činnost s celkovou škodou kolem 30 milionů Kč, týkající se období mezi lety 2019 a 2020, z níž stěžovatel údajně (i dle jeho tvrzení) inkasoval kolem 1 milionu Kč. Současně lze podle městského soudu předpokládat, že v páchání obdobné trestné činnosti stěžovatel pokračoval i poté, zejména v druhé polovině roku 2024, za což je stíhán v souběžně vedeném trestním řízení. K této trestné činnosti mělo navíc dojít z popudu samotného stěžovatele, jak přiznal v rámci vazebního zasedání. Trestní soudy tedy ve vztahu k vazbě předstižné argumentovaly právě tím, že stěžovatel je trestně stíhán v této a také souběžně vedené trestní věci, ve kterých jde o v zásadě totožnou údajnou trestnou činnost, byť páchanou v rámci různých podvodných řetězců.

41. Ústavní soud na straně jedné nezpochybňuje, že v některých případech skutečně lze ze samotného druhu, rozsahu či závažnosti stíhané trestné činnosti usuzovat na sklony pachatele k opakování trestné činnosti, čímž může být naplněn vazební důvod podle § 67 písm. c) trestního řádu. Vazební rozhodování je vždy vedeno v rovině určité pravděpodobnosti. Trestní soudy se však musí zabývat také aktuálním postojem obviněného a dalšími relevantními okolnostmi, jak bylo uvedeno výše. Tomu v případě stěžovatele nedostály.

42. Trestní soudy v posuzované věci rezignovaly na hodnocení mnohých relevantních tvrzení stěžovatele, kterými se snažil vyvracet obavu z opakování trestné činnosti. Městský soud se vůbec nezabýval aktuálním postojem stěžovatele, zejména jeho četnými tvrzeními, že se k trestné činnosti doznává, že hodlá spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, že označí svědky, a že již dokonce ve věci vypovídal. Městský soud rovněž nereflektoval, že stěžovatel prokázal své legální příjmy ve výši 45 000 Kč měsíčně a současně tvrdil, že nad rámec toho má i další drobnější příjmy z individuální trenérské činnosti. Navzdory těmto tvrzením uvedl městský soud, že obava z opakování trestné činnosti je dána proto, že stěžovatel by se na svobodě uchýlil k páchání trestné činnosti za účelem majetkového prospěchu. Stěžovatel přitom opakovaně tvrdil, že jeho legální doložené příjmy by mu k pokrytí životních potřeb zcela postačovaly, a proto není získáním majetkového prospěchu motivován k opakování trestné činnosti. Ani na tento argument však soudy nikterak nereagovaly.

43. Pokud měly trestní soudy za to, že obava z opakování trestné činnosti je v případě stěžovatele důvodná i navzdory těmto zásadním tvrzením, bylo jejich povinností to řádně

odůvodnit. Trestní soudy se však nevěnovaly ani tomu, zda je obava z opakování trestné činnosti zesílena či naopak zeslabena s ohledem na to, o jakou trestnou činnost má jít, a zda je vzhledem k průběhu trestního stíhání opakování této trestné činnosti vůbec reálné. Státní zástupkyně krajského státního zastupitelství uvedla ve svém vyjádření k ústavní stížnosti, že v souběžně vedeném trestním řízení se jedná o trestnou činnost, kterou stěžovatel páchal do současnosti, přičemž figuroval jako společník ve 32 společnostech, v jejichž případě se převážně jedná o společnosti zapojené do podvodných řetězců. V případě této trestné činnosti není podle státní zástupkyně tak snadné přerušit páchání trestné činnosti, a proto je dána důvodná obava z jejího opakování. Ze strany státní zástupkyně se jedná se o poměrně zásadní tvrzení. Ústavní soud však nemůže akceptovat takové odůvodnění vazebního rozhodnutí, které je dodatečně poskytnuto státním zastupitelstvím v rámci vyjádření k ústavní stížnosti, a to navíc bez patřičného podkladu ve spisovém materiálu v posuzované vazební věci – jedná se o tvrzení, která se váží k jinému trestnímu řízení než tomu, pro které je stěžovatel v posuzované věci vzat do vazby.

44. Ústavní soud tedy dospěl k závěru, že v rámci zkoumání důvodů vazby předstižné nevzaly soudy v potaz (nijak nepromítly do odůvodnění napadených rozhodnutí) zásadní skutečnosti, kterými se stěžovatel snažil prokázat, že zde není dána důvodná obava z opakování trestné činnosti. Zejména nereflektovaly postoj obviněného, který opakovaně deklaroval ochotu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Ústavní soud striktně vzato nepředjímá výsledek nového řízení před krajským soudem. Důvody vazby předstižné mohou být naplněny, budou-li v rámci tohoto řízení řádně odůvodněny a podloženy důvodné obavy, které vznáší státní zástupkyně. Zejména je však třeba se vypořádat s tím, zda je obava vzhledem ke konkrétním okolnostem natolik intenzivní, bezprostřední a důvodná, že převáží nad deklarovaným a faktickým postojem stěžovatele k průběhu trestního řízení (s čímž souvisí rovněž možnost nahrazení vazby jiným opatřením). Krajský soud se musí zabývat všemi relevantními okolnostmi věci, což doposud neučinil.

V.4 Nedostatečné odůvodnění nenahrazení vazby jiným opatřením

45. Je-li dán důvod vazby uvedený v § 67 písm. a) nebo c) trestního řádu, může orgán rozhodující o vazbě ponechat obviněného na svobodě nebo ho propustit na svobodu a nahradit vazbu zárukou, dohledem, předběžným opatřením nebo slibem (§ 73 odst. 1 trestního řádu).

46. Přestože nahrazení vazby je pouhou možností, nikoli povinností rozhodujícího orgánu (srov. formulaci „může“ v § 73 odst. 1 trestního řádu), je třeba se alespoň stručně vypořádat s tím, z jakého důvodu nelze nahrazení vazby v konkrétní věci považovat za dostatečné. Tuto povinnost ostatně výslovně stanoví § 73c trestního řádu (srov. také nález sp. zn. III. ÚS 3356/24).

47. Trestní soudy v posuzované věci vůbec neodůvodnily, z jakých důvodů nelze podle nich účelu vazby dosáhnout jiným opatřením. Omezily se na obecná konstatování, kterými parafrázovaly znění zákona. Městský soud k možnosti nahrazení vazby podle § 73 odst. 1 trestního řádu pouze stručně shrnul: „V tomto směru je nicméně nutné konstatovat, že intenzita všech vazebních důvodů je natolik silná, že jednoznačně vylučuje použití jiného alternativního prostředku, včetně přijetí předloženého písemného slibu obviněného“. Městský soud však neuvedl, co způsobuje jím tvrzenou intenzitu vazebních důvodů, ani to, proč „jednoznačně vylučuje“ použití mírnějších prostředků. Ústavní soud posuzovanou věc v rozporu s městským soudem neshledává natolik jednoznačnou, aby bylo možné rezignovat na jakékoli odůvodnění, a to tím spíše za situace, kdy stěžovatel aktivně předložil slib ve smyslu § 73 odst. 1 písm. b) trestního řádu a současně tvrdil, jak bylo podrobně uvedeno výše, vícero skutečností, kterými zeslaboval intenzitu vazebních důvodů.

48. Ještě podstatnější vadou napadených rozhodnutí je pak skutečnost, že městský soud opřel nenahrazení vazby o neexistující právní důvod. Podle městského soudu nebylo možné

vazbu v případě stěžovatele nahradit jinými opatřeními proto, že byly shledány důvody vazby koluzní podle § 67 písm. b) trestního řádu. Toto tvrzení je však nepravdivé, jde o zjevnou chybu. Stěžovatel byl vzat do vazby z důvodů podle § 67 písm. a) a c) trestního řádu; trestní soudy nikdy ani netvrdily naplnění důvodů vazby koluzní. Nahrazení vazby jiným mírnějším opatřením tedy nebylo v případě stěžovatele vyloučeno ze zákona, jak uvedl městský soud.

49. Přestože bylo odůvodnění městského soudu zcela obecné, ba dokonce se městský soud dopustil uvedené evidentní chyby v právním posouzení, a stěžovatel tyto námitky výslovně vznesl ve stížnosti ke krajskému soudu, ten jeho argumentaci ignoroval (nutno říci, že nepochopitelně) a shrnul pouze: „Vazební důvody dle ustanovení § 67 písm. a), c) trestního řádu jsou u obviněného dány v takové intenzitě, že je nelze nahradit jiným institutem dle trestního řádu.“ Krajský soud tedy přešel relevantní námitky stěžovatele a omezil se opět pouze na parafrázování již řečeného, resp. zákona. Krajský soud se nijak nevyjádřil ani k natolik zjevné chybě, kterou bylo argumentování neexistujícím vazebním důvodem. Bylo však povinností krajského soudu – a v novém řízení rovněž bude jeho povinností – vypořádat se s tím, zda u stěžovatele nejsou dány vzhledem ke konkrétním okolnostem věci podmínky pro nahrazení vazby mírnějším opatřením.

VI. Závěr

50. Ústavní soud dospěl k závěru, že důvody vazby útěkové v posuzované věci nebyly naplněny. V případě vazby předstižné jsou napadená rozhodnutí zatížena řadou vad odůvodnění; trestní soudy nedostatečně reflektovaly či přímo ignorovaly některé zásadní námitky stěžovatele, jakož i objektivně dané okolnosti posuzované věci. Dále trestní soudy konkrétně neodůvodnily nenahrazení vazby mírnějším opatřením, ba dokonce jej opřely o vazební důvod, který v posuzované věci vůbec nebyl dán.

51. Právě s ohledem na množství vad odůvodnění a nevypořádaných námitek stěžovatele dospěl Ústavní soud k závěru o porušení základního práva stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud vychází z principu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů. Je-li možné napravit pochybení soudů v řízení o stížnosti, je žádoucí otevřít prostor k novému a řádnému projednání námitek stěžovatele trestními soudy (srov. nálezy sp. zn. III. ÚS 2498/23 či I. ÚS 1887/25). Proto Ústavní soud přistoupil pouze ke kasaci rozhodnutí krajského soudu jako soudu stížnostního [§ 82 odst. 2 písm. a), § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. V rozsahu, ve kterém ústavní stížnost směřuje proti usnesení městského soudu, ji Ústavní soud odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

52. Krajský soud bude povinen zejména zvážit, zda je dána důvodná obava z opakování trestné činnosti ve světle všech argumentů, které doposud nebyly vzaty v potaz, a rovněž, zda v případě stěžovatele nepostačuje nahrazení vazby mírnějším opatřením.

Č. 207
Náhrada nákladů poškozeného v případě plnění z pojištění odsouzeného
(sp. zn. IV. ÚS 1342/24 ze dne 17. září 2025)

I. Náhradu nákladů poškozených v adhezním řízení podle § 154 odst. 1 trestního řádu nelze vyloučit jen kvůli plnění z pojištění odsouzeného a obecné soudy musí její případné snížení řádně odůvodnit. Pokud tak neučiní a nevypořádají se s argumentací poškozených, porušují jejich právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Pokud trestní soudy při stanovení odměny ustanoveného obhájce bez řádného odůvodnění vyloučí použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu v případě, kdy toto ustanovení použít mají, porušují právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Stejného porušení se dopustí, pokud totéž ustanovení použijí na úkony, na které nedopadá.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna a soudců Josefa Fialy a Milana Hulmáka (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. R. S., 2. J. H. a 3. nezletilé Z. H., zastoupené zákonnými zástupci R. S. a J. H., všech zastoupených Mgr. Ing. Klárou Bunovou, advokátkou, sídlem Heršpická 813/5, Brno, proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. února 2024 č. j. 5 To 19/2024-219 a usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 14. listopadu 2023 č. j. 1 T 28/2023-196, za účasti Krajského soudu v Brně a Okresního soudu v Blansku jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 28. února 2024 č. j. 5 To 19/2024--219, v části jíž rozhodoval o stížnostech a právu na náhradu nákladů 1. a 2. stěžovatele, bylo porušeno jejich právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na právní pomoc zaručené čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 28. února 2024 č. j. 5 To 19/2024-219, v části, jíž rozhodoval o stížnostech a právu na náhradu nákladů 1. a 2. stěžovatele, se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatelé se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, domáhají zrušení v záhlaví označených rozhodnutí obecných soudů. Stěžovatelé tvrdí, že napadená rozhodnutí porušují jejich ústavně zaručená práva podle čl. 11, 36, čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 Úmluvy

o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 1 Dodatkového protokolu k Úmluvě a porušují i čl. 1 odst. 1 Ústavy.

2. Stěžovatelé byli poškozenými v řízení vedeném u Okresního soudu v Blansku (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 1 T 28/2023. Odsuzujícím rozsudkem okresního soudu jim bylo přiznáno právo na náhradu škody a nemajetkové újmy, která jim byla trestným činem odsouzeného způsobena. Stěžovatelé následně podali návrh na přiznání náhrady nákladů potřebných k účelnému uplatnění jejich nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přizváním zmocněnkyně. Okresní soud napadeným usnesením odsouzenému uložil povinnost část požadovaných nákladů nahradit a ve zbytku stěžovatelům náhradu nákladů nepřiznal.

3. Krajský soud v Brně (dále jen „krajský soud“) stížnosti všech stěžovatelů zamítl a nově rozhodl tak, že návrhy zletilých stěžovatelů na přiznání náhrady nákladů zamítl, zmocněnkyni zamítl právo na odměnu. Za účelné považoval 8 úkonů právní služby. Zdůraznil, že stěžovatelům byla přiznána jak náhrada škody, tak náhrada nemajetkové újmy. Tarifní hodnotu rozhodnou pro výpočet náhrady nákladů řízení proto určil jako součet těchto tarifních hodnot. U škody považoval za tarifní hodnotu 10 000 Kč, a v případě, že by byla přisouzena vyšší částka, pak by byla tarifní hodnotou tato takto přiznaná částka. U nemajetkové újmy s ohledem na analogické použití § 9 odst. 4 písm. a) vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění do 31. 12. 2024, vycházel vzhledem k výši přiznaných částek přesahující 50 000 Kč z tarifní hodnoty 50 000 Kč. Dále uvedl, že při výpočtu náhrady je třeba při společném zastupování zohlednit, zda určitý úkon byl učiněn ve prospěch jen jednoho stěžovatele, nebo ve prospěch všech. Za samostatné úkony podle něj náležela každému stěžovateli náhrada nákladů snížená podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Za ostatní úkony, jež jsou svou povahou úkony úhrnnými, bylo spravedlivé určit odměnu všem stěžovatelům pouze jednou, a to bez aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Tyto úkony totiž zmocněnkyně stěžovatelů vykonala pouze jednou a současně. Odkázal přitom na rozhodovací praxi a na usnesení ze dne 1. 9. 2020 sp. zn. II. ÚS 1161/19 a ze dne 1. 12. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3118/20. Pro stanovení tarifní hodnoty vyšel z nejvyšší přiznané částky všech stěžovatelů, tedy z částky přiznané stěžovateli. Podle krajského soudu tak celková výše nákladů vzniklých přibráním zmocněnkyně u stěžovatele činila 28 693 Kč, u nezletilé stěžovatelky 17 933 Kč a u stěžovatelky 16 694 Kč. Krajský soud dále z vyžádané zprávy od obchodní společnosti ČSOB Pojišťovna, a. s., (dále jen „pojišťovna“) zjistil, že stěžovatelům bylo na nákladech právního zastoupení postupně vyplaceno finanční plnění o celkové výši 95 903 Kč. Proto dospěl k závěru, že požadovaná náhrada nákladů za zastoupení zmocněnkyní již byla plně uhrazena. Poškození, a tedy i stěžovatelé, mají nárok na přiznání nákladů potřebných k účelnému uplatňování nároku na náhradu újmy pouze jednou. Nezletilá stěžovatelka jako zvlášť zranitelná oběť má nárok na bezplatnou právní pomoc, nicméně odměna zmocněnkyni byla již vyplacena pojišťovnou.

II. Argumentace stěžovatelů

4. Stěžovatelé s napadenými rozhodnutími nesouhlasí. Stěžovateli správně měla náležet náhrada ve výši 83 882,04 Kč, nezletilé stěžovatelce ve výši 80 048,76 Kč a stěžovatelce 81 326,52 Kč. Usnesení okresního soudu je nesprávné vzhledem ke špatné aplikaci advokátního tarifu a použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Navíc okresní soud nezohlednil postavení nezletilé stěžovatelky jako oběti zvlášť zranitelné. Krajský soud pak excesivně sloučil nárok stěžovatelů spojený s právním zastoupením zmocněnce v trestním řízení s odlišným nárokem na náhradu nákladů vynaložených při uplatnění nároku na pojistné plnění vůči pojistiteli. Své rozhodnutí navíc dostatečně neodůvodnil, přestože je v rozporu se stávající judikaturou vrcholných soudů. Stěžovatelé nesouhlasí ani s určením tarifní hodnoty u nemajetkové újmy, ve vztahu ke které by mělo dojít ke změně náhledu na rozhodovací

praxi. Dále krajský soud dospěl k nesprávnému závěru ohledně úkonů „nahlížení do spisu“ a „účast na veřejném zasedání“, za které podle něj stěžovatelům nenáleží náhrada nákladů. Aktivní zapojení do trestního řízení je přitom možnou formou vyrovnání se s následky trestného činu. Stěžovatelé dále zpochybňují hodnocení úkonu zmocněnkyně „účast u výslechu stěžovatele“ jako úkonu samostatného. Zmocněnkyně při tomto úkonu byla přítomna ve prospěch všech stěžovatelů. Stěžovatelé zároveň nesouhlasí i s určením výše tarifní hodnoty u společných úkonů, kterou krajský soud dostatečně neodůvodnil.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. V rozsahu, v jakém směřuje ústavní stížnost proti výroku napadeného rozhodnutí krajského soudu o odměně zmocněnkyně a o její stížnosti, je podána osobou zjevně neoprávněnou [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu]. Oprávněná, o jejímž nároku bylo rozhodováno, ústavní stížnost svým jménem nepodala.

6. Aktivní legitimaci k podání ústavní stížnosti nemá ani nezletilá stěžovatelka [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu], když nebyla napadeným rozhodnutím nikterak zkrácena na svých ústavně zaručených právech. V napadeném rozhodnutí krajského soudu jí bylo přiznáno postavení zvlášť zranitelné oběti s právem na bezplatné právní zastoupení [§ 51a odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů], a krajský soud rozhodoval nikoliv o jejím nároku, ale nároku zmocněnkyně (bod 21).

7. Ústavní soud shledal, že ve zbylém rozsahu ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovateli, kteří byli účastníky řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Vyjádření účastníků řízení

8. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům a vedlejším účastníkům řízení.

9. Odsouzený se v určené lhůtě žádným způsobem nevyjádřil, a Ústavní soud tak měl za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdal (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu, ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

10. Okresní soud odkázal na nález ze dne ze dne 1. 3. 2023 sp. zn. II. US 357/22 a uvedl, že bez spisového materiálu (který toho času měl Ústavní soud) se nemůže blíže vyjádřit k případné duplicitě úkonů právní služby právního zastoupení v řízení o uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli podle zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla a uplatňování nároku v řízení trestním.

11. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že i přes obsah ústavní stížnosti odkazuje na jím vydané napadené usnesení, byť si je s ohledem na následnou judikaturu Ústavního soudu vědom diskutabilnosti, jakož i udržitelnosti závěrů o započtení nákladů trestního řízení na náklady za právní zastoupení vyplacené pojišťovnou.

12. Vyjádření účastníků řízení zaslal Ústavní soud stěžovatelům na vědomí a k případné replice. Stěžovatelé této možnosti nevyužili.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

A) Obecná východiska

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému

rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a zásadně není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti (srov. čl. 83 a 90 Ústavy). V řízeních o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) proti rozhodnutí obecných soudů tedy není další přezkumnou instancí. Do rozhodování obecných soudů je oprávněn zasáhnout až tehdy, došlo-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)].

14. K rozhodnutím o nákladech řízení Ústavní soud konstantně přistupuje rezervovaně a podrobuje je omezenému ústavněprávnímu přezkumu [srov. např. nálezy ze dne 5. 10. 2021 sp. zn. I. ÚS 2174/20 (N 174/108 SbNU 120), bod 20, nebo ze dne 3. 9. 2019 sp. zn. II. ÚS 3627/18 (N 155/96 SbNU 31), bod 15]. Ústavní stížnosti proti rozhodnutím obecných soudů o nákladech řízení jsou zpravidla zjevně neopodstatněné, neprovázejí-li posuzovanou věc takové (mimořádné) okolnosti, které ji činí co do ústavní roviny dostatečně významnou. O to mimořádnější okolnosti, typicky v podobě významného přesahu vlastního zájmu stěžovatele, musejí být dány ve věcech, kde sporná výše nákladů nepřevyšuje ani hranici bagatelnosti. Uvedený požadavek dostatečného ústavního významu věci zajišťuje, aby se Ústavní soud mohl plně soustředit na plnění své úlohy orgánu ochrany ústavnosti. Je-li v konkrétní nákladové věci přítomna mimořádná okolnost zakládající její dostatečný ústavní význam, a je proto vydán nález, nelze z toho dovozovat, že Ústavní soud k věcnému přezkumu posléze automaticky připustí všechny obdobné stížnosti, v nichž je namítán rozpor s takovým nálezem. Tvrzený rozpor musí být u nákladových věcí doplněn dalšími okolnostmi, typicky přesahem vlastního zájmu stěžovatele, aby jej Ústavní soud věcně posoudil [stanovisko pléna ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24 (97/2025 Sb.), bod 34, nález ze dne 8. 4. 2025 sp. zn. I. ÚS 2552/24, bod 27].

15. Ústavní soud se opakovaně vyjádřil k povaze nároku na náhradu nákladů spojených s účastí poškozených v trestním řízení a jeho odlišnostem od nároku na náhradu nákladů vynaložených při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli. Druhý z nich má základ v § 6 odst. 2 písm. d) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, a zahrnuje účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením poškozeného při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli. Oproti tomu § 154 odst. 1 a 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zakládá nárok poškozených na náhradu nákladů vzniklých vůbec v souvislosti s jejich účastí na trestním řízení a u poškozených, kterým byla alespoň zčásti přiznána náhrada škody nebo nemajetkové újmy v penězích (potažmo přiznán nárok na vydání bezdůvodného obohacení), na náhradu nákladů potřebných k jeho účelnému uplatnění v trestním řízení. Oba nároky tak je třeba důsledně rozlišovat (např. nálezy ze dne 15. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2744/24, bod 17 a násl., ze dne 17. 4. 2024 sp. zn. IV. ÚS 338/24, bod 13, ze dne 1. 3. 2023 sp. zn. II. ÚS 357/22, bod 20 a násl.). Ačkoliv Ústavní soud nevylučuje možnost zohlednění pojišťovnou poskytnutého plnění, nelze bez dalšího pouze s odkazem na něj vzhledem k odlišnostem obou nároků nepřiznat poškozeným v trestním řízení náhradu nákladů.

16. Ústavní soud se opakovaně vyjadřoval i k výkladu § 12 odst. 4 advokátního tarifu (srov. nález ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1406/24, bod 20 a násl.). Při té příležitosti v návaznosti na svou judikaturu zopakoval, že advokátní tarif nezná žádný pojem společného úhrnného úkonu, proto není možné postupovat tak, jako by šlo o jeden úkon, a jen za něj přiznat odměnu. Trestní soudy musí přiznat za každý dílčí společný úkon sníženou odměnu, tj. za každou část společného úkonu náleží snížená odměna. Případnou zjevnou nepřiměřenost výše náhrady nákladů v konkrétní trestní věci mohou soudy řešit i jinými cestami (posouzením účelnosti jednotlivých úkonů zmocněnce či moderační pravomoci soudu), také

tehdy však musí své závěry přesvědčivě zdůvodnit (§ 154 odst. 1, § 155 odst. 4 trestního řádu).

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

17. Ústavní soud vzal v úvahu, že v právě posuzované věci jde o náhradu nákladů poškozených v adhezním řízení, tedy prostředků k zajištění i jejich veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení [srov. nález ze dne 22. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2050/24, bod 14]. Přihlédl také k tomu, že nárok stěžovatelů přesahuje hranici bagatelnosti (srov. výše, bod 4). Vzhledem k těmto specifickým okolnostem doprovázejícím posuzovanou věc tak přistoupil k jejímu věcnému přezkumu.

18. Důvodem, pro který krajský soud stěžovatelům nepřiznal ani jím vypočtené náklady vzniklé přibráním zmocněnkyně, bylo započtení těchto nákladů na plnění poskytnuté pojišťovnou. Ústavní soud se tak nejprve zabýval ústavností tohoto postupu.

19. Jak již bylo výše uvedeno, Ústavní soud ve své judikatuře nevyloučil možnost při přiznávání nákladů poškozeným v adhezním řízení dílčím způsobem zohlednit plnění, které poškození obdrželi od pojišťovny ve smyslu bodu 15. Nelze tak ale činit paušálně. Do výše přiznaných nákladů se tak může promítnout to, nakolik duplicitní byly úkony právní služby právního zastoupení v obou typech řízení (srov. nález sp. zn. II. ÚS 357/22, bod 22). Z napadeného rozhodnutí krajského soudu nevyplývá, že by takovýmto způsobem postupoval. Jeho argumentace pouze obecným způsobem ztotožňuje úkony provedené vůči pojišťovně s těmi, které zmocněnkyně stěžovatelů učinila v trestním řízení. Do svých úvah žádným způsobem nepromítl odlišnou povahu obou nároků a nezkoumal ani případnou míru duplicity jednotlivých úkonů. Takový přístup zcela jistě obstát nemůže. Poškození tímto způsobem nemají být staveni před dilema, v jakém řízení budou své nároky uplatňovat.

20. Ústavní soud se dále zabýval ústavní konformitou aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Krajský soud při určení výše nákladů rozlišil tzv. samostatné úkony, za něž podle něj náležela každému stěžovateli náhrada nákladů snížená podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, a úhrnné úkony, které účtoval pouze jednou a § 12 odst. 4 advokátního tarifu na ně vůbec neaplikoval.

21. Obecný soud při rozhodování o nákladech řízení nemůže vyloučit aplikaci podzákonného právního předpisu či jeho části, aniž by řádně odůvodnil, proč je daný předpis či jeho část ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy v rozporu se zákonem či dokonce ústavním pořádkem (srov. nález ze dne 28. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 2865/23, bod 10). Krajský soud svůj postup takovým způsobem nezdůvodnil a pouze uvedl, že považuje za „spravedlivé“ určit odměnu pouze jednou. Odkázal-li pak na rozhodovací praxi a zejména na usnesení sp. zn. II. ÚS 1161/19 a sp. zn. IV. ÚS 3118/20, neuvedl, co konkrétně z těchto rozhodnutí dovozuje. Je třeba připomenout, že Ústavní soud nepřezkoumává rozhodnutí obecných soudů z pohledu porušení „běžné“ zákonnosti nebo nesprávnosti, ale zabývá se toliko tím, zda při aplikaci práva nedošlo k porušení ústavních principů a základních práv a svobod účastníka řízení [srov. nález ze dne 30. 6. 2004 sp. zn. IV. ÚS 570/03 (N 91/33 SbNU 377), dále nález ze dne 8. 7. 1999 sp. zn. III. ÚS 224/98 (N 98/15 SbNU 17)]. V tomto kontextu je třeba přistupovat i k výkladu jeho rozhodnutí, zejm. tehdy, odmítl-li ústavní stížnost pro její zjevnou neopodstatněnost. V krajským soudem zmíněných usneseních tak Ústavní soud nehodnotil správnost toho kterého postupu či výkladu právního předpisu. Zabýval se pouze tím, zda v konkrétním případě došlo k porušení ústavně chráněných práv stěžovatelů. Usnesení o odmítnutí ústavní stížnosti pro zjevnou neopodstatněnost navíc nemají tutéž právní relevanci jako nálezy (ať už vyhovující, či zamítavé) [srov. nález ze dne 30. 9. 2014 sp. zn. II. ÚS 1727/14 (N 181/74 SbNU 577)].

22. I v případech rušení rozhodnutí se uplatní požadavek na zdrženlivost Ústavního soudu. Protože již jen z těchto důvodů Ústavní soud přistoupil ke zrušení napadeného rozhodnutí krajského soudu, nezabýval se podrobněji dalšími namítanými vadami.

VI. Závěr

23. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatelů vyhověl a zčásti zrušil napadené usnesení krajského soudu [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu] bez nařízení jednání. Krajský soud v Brně je v dalším řízení vázán právním názorem Ústavního soudu. Zejména bude muset ústavně souladným způsobem aplikovat § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Dospěje-li následně k závěru, že při přiznání náhrady nákladů je třeba zohlednit plnění poskytnuté pojišťovnou, učiní tak v souladu s výše uvedeným a svůj postup dostatečně odůvodní. Zároveň Ústavní soud zdůrazňuje, že tímto rozhodnutím žádným způsobem nepředjímá, jak krajský soud rozhodne a v jaké výši náhradu nákladů stěžovatelům přizná.

24. V části, v níž směřovala ústavní stížnost proti výroku krajského soudu, jímž bylo zamítnuto právo na odměnu zmocněnkyně a její stížnost, a ústavní stížnost nezletilé stěžovatelky byla odmítnuta jako stížnost podaná osobou zjevně neoprávněnou [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu].

25. Ústavní stížnost proti napadenému usnesení okresního soudu Ústavní soud jako nepřípustnou odmítl [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu], neboť v návaznosti na zrušení usnesení krajského soudu a s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřísluší přezkoumávat napadené rozhodnutí okresního soudu. Tento přezkum bude nyní na krajském soudu, který o stížnosti znovu rozhodne. Ústavní stížnost proti usnesení okresního soudu je tak procesním prostředkem předčasným (shodně např. nález ze dne 4. 9. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1627/24, *Bartízalová*, body 18 a 27).

Č. 208
Povinnost senátu Nejvyššího soudu postoupit věc k rozhodnutí velkému senátu v případě odlišného právního názoru (sp. zn. IV. ÚS 764/25 ze dne 17. září 2025)

Dospěje-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru vyjádřeného jiným senátem, a nepostoupí-li věc v rozporu s § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), k rozhodnutí velkému senátu, poruší základní právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy (soudce zpravodaj) o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti OTE, a. s., sídlem Jihlavská 1558/21, Praha 4 – Michle, zastoupené JUDr. Martinem Klimplem, advokátem, sídlem U Prašné brány 1078/1, Praha 1 – Staré Město, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024--217, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a obchodní společnosti ČEZ Prodej, a. s., sídlem Duhová 425/1, Praha 4 – Michle, zastoupené Mgr. et Mgr. Janem Kořánem, advokátem, sídlem Opletalova 1015/55, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024--217 bylo porušeno právo stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2024 č. j. 33 Cdo 1944/2024--217 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozsudku

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení napadeného rozsudku, tvrdíc, že jím bylo porušeno její právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Porušení ústavně zaručených práv spatřuje v tom, že Nejvyšší soud se při rozhodování odchýlil od svého rozsudku ze dne 3. 10. 2024 č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 (dále jen „předcházející rozsudek“) vydaného v řízení o skutkově i právně obdobné věci stěžovatelky, aniž věc podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech,

soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), postoupil velkému senátu.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 4 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 39 C 193/2022 vyplývají následující skutečnosti. Stěžovatelka je obchodní společností, jejímž jediným akcionářem je Česká republika, a předmětem její činnosti je mimo jiné administrace podpory podle zákona č. 165/2012 Sb., o podporovaných zdrojích energie a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o podporovaných zdrojích energie“). Vedlejší účastnice je povinně vykupujícím obchodníkem s elektřinou podle § 10 odst. 2 téhož zákona s tím, že jí vzniká oprávnění požadovat po stěžovatelce (operátorovi trhu s elektřinou) úhradu rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou elektřiny (§ 13 odst. 2 a 4 téhož zákona). Plnění vyplacené vedlejší účastnici za období od 1. 1. 2013 do 31. 5. 2018 činilo celkem 153 622 888,34 Kč. Výrobcem elektřiny byla v posuzované věci obchodní společnost Saša – Sun, s. r. o., (dále jen „výrobce elektřiny“). Rozsudkem Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) ze dne 20. 5. 2016 č. j. 62 A 78/2014-535 bylo k žalobě nejvyššího státního zástupce zrušeno rozhodnutí Energetického regulačního úřadu (dále jen „ERÚ“) ze dne 17. 1. 2014 č. j. 13917-37/2010-ERU, kterým byla obchodní společnosti Saša – Sun, s. r. o., udělena v obnoveném licenčním řízení s účinky ode dne 31. 12. 2010 licence na výrobu elektřiny ve fotovoltaické elektrárně v katastrálním území Chomutov. K vydání licence nebyly podle krajského soudu splněny zákonné podmínky, protože výrobce elektřiny předložil v licenčním řízení nepravdivé podklady. Výrobce elektřiny nebyl úspěšný s kasační stížností proti tomuto rozsudku (kasační stížnosti byl však přiznán odkladný účinek) a posléze ani s ústavní stížností, která byla odmítnuta usnesením ze dne 31. 7. 2018 sp. zn. II. ÚS 2038/17 (vykonatelnost rozsudku krajského soudu byla odložena do právní moci rozhodnutí Ústavního soudu).

3. Návrhem podaným u ERÚ se stěžovatelka domáhala po vedlejší účastnici zaplacení částky 153 622 888,34 Kč se zákonným úrokem z prodlení, a to z titulu bezdůvodného obohacení. Podle stěžovatelky nemohl být výrobce elektřiny vzhledem ke zrušení licence s účinky *ex tunc* příjemcem podpory podle zákona o podporovaných zdrojích energie, vedlejší účastnice jako povinně vykupující nebyla povinna podporu touto formou vyplácet, pročež nebyla oprávněna od ní žádat a přijmout rozdíl mezi výkupní cenou a hodinovou cenou. ERÚ rozhodnutím ze dne 13. 11. 2020 č. j. 06333-22/2019-ERÚ návrh stěžovatelky zamítl. Rozhodnutím Rady ERÚ ze dne 5. 4. 2022 č. j. 06333-31/2019-ERÚ byl zamítnut také rozklad stěžovatelky a prvostupňové rozhodnutí bylo potvrzeno. Uplatněné nároky byly posouzeny dílem podle § 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, (dále jen „o. z. z roku 1964“) a dílem podle § 2991 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „o. z.“). Podle ERÚ sice došlo k obohacení vedlejší účastnice, avšak nárok na vydání bezdůvodného obohacení se příčí dobrým mravům, neboť ta nemůže legitimně nést odpovědnost za vyplacení neoprávněné podpory, když vycházela z údajů ve své době evidovaných v systému operátora trhu.

4. V řízení vedeném podle části V zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, se stěžovatelka domáhala nahrazení rozhodnutí ERÚ ve spojení s rozkladovým rozhodnutím Rady ERÚ. Obvodní soud rozsudkem ze dne 18. 5. 2023 č. j. 39 C 193/2022-98 žalobu zamítl, neboť shledal napadené rozhodnutí jako věcně správné. Uvedl, že vedlejší účastnice vyplácela podporu v souladu se zákonem, protože ji poskytovala výrobci, na kterého hleděla jako by měl platnou licenci k výrobě elektřiny.

5. K odvolání stěžovatelky Městský soud v Praze (dále jen „městský soud“) potvrdil rozsudek obvodního soudu. Předeslal, že vedlejší účastnice je podle zákonné úpravy povinna vyplatit ze svého podporu výrobci a poté je jí uhrazený příspěvek refundován operátorem trhu (stěžovatelkou). Nároky vzniklé do 31. 12. 2013 posoudil podle § 451 odst. 1 a 2 o. z. z roku

1964 a uvedl, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu podle § 13 odst. 4 zákona o podporovaných zdrojích energie nezískala obohacení. Systém výplaty podpory formou výkupních cen má být totiž pro povinně vykupující majetkově neutrální. Nároky vzniklé od 1. 1. 2014 městský soud posoudil analogicky podle § 3001 odst. 1 věty druhé ve spojení s § 10 odst. 1 o. z., neboť bezvýjimečné použití § 2993 o. z. by odporovalo obecným představám o spravedlnosti, protože vedlejší účastnice byla poctivým příjemcem plnění, jehož přijetím nezískala majetkový prospěch. Svou účast v právním vztahu nemohla odmítnout, neboť jí to ukládal zákon, a všechny majetkové přesuny byly pro ni finančně neutrální. To není narušeno ani tím, že je za svou účast na systému podpory finančně odměňována. Podle městského soudu je třeba vedlejší účastnici jako poctivého příjemce chránit před tím, aby skončila v majetkové ztrátě. Na skutkové okolnosti specifické pro projednávanou věc přitom zákonodárce při úpravě povinnosti vydat bezdůvodné obohacení výslovně nepamatoval. Není přitom žádného rozumného důvodu neposkytnout vedlejší účastnici stejnou ochranu, která přísluší jakémukoliv jinému poctivému příjemci bezdůvodného obohacení, jenž předmět bezdůvodného obohacení bezúplatně zcizil. Městský soud uzavřel, že byť zrušením licence pro obchodní společnost Saša – Sun, s. r. o., odpadl *ex tunc* zákonný důvod pro výplatu podpory za období od 1. 1. 2014 do 31. 5. 2018, čímž odpadl i právní důvod pro výplatu refundace podle § 13 odst. 2 a 4 zákona o podporovaných zdrojích energie stěžovatelkou, není vedlejší účastnice na základě analogického použití § 3001 odst. 1 věty druhé o. z. povinna vydat bezdůvodné obohacení.

6. Proti rozsudku městského soudu podala stěžovatelka dovolání, které Nejvyšší soud shledal přípustným k řešení stěžovatelkou nastolené „obecné právní otázky věcné legitimace účastníků na mechanismu výplaty podpory obnovitelných zdrojů energie“, která byla dále konkretizována „podotázkami“ o (ne)možnosti analogického použití § 3001 odst. 1 o. z. na projednávanou věc, a výkladu a použití § 451 o. z. z roku 1964 v kontextu toho, zda má zrušení licence k výrobě elektřiny výrobci elektřiny z obnovitelných zdrojů s účinky *ex tunc* za důsledek odpadnutí právního důvodu plnění poskytnutého operátorem trhu povinně vykupujícímu podle § 13 odst. 2 a 4 zákona o podporovaných zdrojích energie a „vznik bezdůvodného obohacení, k jehož vydání je povinně vykupující pasivně věcně legitimována“. Přípustnost dovolání naproti tomu nezaložila (pod)otázka o neposouzení nároku (také) z titulu náhrady škody. Stěžovatelka tím totiž pouze polemizuje se skutkovým závěrem městského soudu, že v řízení před ERÚ nebyla uvedena žádná skutková tvrzení, pro která by bylo možné podřadit uplatněné nároky pod jakékoliv zákonné ustanovení zakládající odpovědnost vedlejší účastnice za škodu. Nejvyšší soud napadeným rozsudkem dovolání stěžovatelky zamítl. K první právní otázce uvedl, že v posuzované věci měl být použit toliko občanský zákoník z roku 1964, a to i ve vztahu k tvrzenému obohacení v letech 2014 až 2018. Obsahem ze zákona vznikajícího závazkového vztahu mezi operátorem trhu a povinně vykupujícím není jen právo a jemu odpovídající povinnost vyplývající z § 20a odst. 4 písm. v) zákona č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů, (hrazení rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou), ale i další práva a povinnosti vyplývající ze zákona o podporovaných zdrojích energie. Právní vztah ke konkrétnímu výrobci nevzniká až okamžikem vyplacení rozdílu mezi výkupní cenou a hodinovou cenou, ale již okamžikem, kdy byla v systému operátora trhu zaregistrována pro konkrétního výrobce zvolená podpora formou výkupních cen a předávacímu místu byla přiřazena odpovědnost za odchylku. Od tohoto okamžiku byla vedlejší účastnice povinna vykupovat elektřinu od obchodní společnosti Saša – Sun, s. r. o. Městský soud pak (stejně jako obvodní soud) nesprávně vyložil přechodné ustanovení § 3028 odst. 3 o. z., pokud práva z bezdůvodného obohacení posuzoval podle doby jejich vzniku. Vznikl-li totiž ze zákona vztah mezi stěžovatelkou, vedlejší účastnicí a výrobcem elektřiny před datem 1. 1. 2014, bylo třeba i práva z bezdůvodného obohacení

vzniklého po tomto datu posuzovat podle občanského zákoníku z roku 1964. Nejvyšší soud se neztotožnil se závěrem městského soudu, že se majetek vedlejší účastnice vyplacením rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou nezvětšil. Ve vztahu ke druhé otázce nicméně podotkl, že pro naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení podle § 451 o. z. z roku 1964 je nezbytné, aby vzniklé obohacení bylo „bezdůvodné“, tedy aby majetkové hodnoty byly získány neoprávněně. Byly-li však splněny předpoklady pro vznik práva vedlejší účastnice na zaplacení rozdílu cen, pak předpoklad „bezdůvodnosti“ poskytnutého plnění naplněn není. Ke zpětnému odpadnutí právního důvodu takového plnění nemůže dojít ani tím, že licence udělená obchodní společnosti Saša – Sun, s. r. o., k výrobě elektřiny byla s účinky *ex tunc* zrušena. Právním důvodem plnění získaného vedlejší účastnicí od stěžovatelky bylo totiž právo vyplývající ze zákona. Licence udělená výrobci k výrobě elektřiny z obnovitelných zdrojů je sice předpokladem vzniku práva na podporu, nicméně právo povinně vykupujícího proti operátorovi trhu na zaplacení rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou je samostatným právem vyplývajícím ze zákona, nikoli podporou poskytovanou podle zákona o podporovaných zdrojích energie. Závěr městského soudu, že vedlejší účastnice není pasivně legitimovaným subjektem v řízení o vydání bezdůvodného obohacení, je podle Nejvyššího soudu věcně správný, byť nikoliv proto, že se její majetek nezvětšil, nýbrž proto, že se nezvětšil „bezdůvodně“.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka rekapituluje průběh řízení před soudy, především obsah dovolání a rozhodnutí Nejvyššího soudu. Uvádí, že proti vedlejší účastnici v současné době vede vícero soudních sporů, v nichž uplatňuje nároky z titulu bezdůvodného obohacení, které měly vzniknout přijetím rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny vyrobené různými výrobci, jejichž licence byla k žalobě nejvyššího státního zástupce zrušena s účinky *ex tunc*. Necelé dva měsíce před vydáním napadeného rozsudku rozhodl o dovolání stěžovatelky ve skutkově a právně shodné věci (pouze týkající se jiných výrobců elektřiny, u nichž také došlo ke zrušení rozhodnutí ERÚ o udělení licence) jiný senát Nejvyššího soudu, který v rozsudku ze dne 3. 10. 2024 č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 dospěl k opačným právním závěrům. Především posoudil nároky stěžovatelky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé po 1. 1. 2014 podle § 2993 o. z., přičemž analogické použití § 3001 odst. 1 o. z. shledal nepřípustným. Předcházejícím rozsudkem přitom Nejvyšší soud zrušil obdobný rozsudek městského soudu, kterým došlo k potvrzení zamítavých výroků rozsudku obvodního soudu, u něhož se stěžovatelka (shodně jako v nyní posuzované věci) domáhala nahrazení správních rozhodnutí ERÚ zamítajících její nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Stěžovatelka považuje za podstatné, že v předcházející věci dospěl Nejvyšší soud k závěru, že stěžovatelka bez právního důvodu (resp. na základě právního důvodu, který zrušením licence výrobcům elektřiny odpadl) plnila vedlejší účastnici, která zůstává povinnou k vydání bezdůvodného obohacení, neboť ona přijala od stěžovatelky peněžní prostředky. Není přitom rozhodné, že posléze byla stejná částka poskytnuta výrobcům elektřiny.

8. Nejvyšší soud se odchýlil od své předchozí rozhodovací praxe, aniž pro to byl dodržen zákonný postup, neboť příslušný senát věc nepostoupil velkému senátu podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Nejvyšší soud v odůvodnění napadeného rozsudku ani nereflektoval právní závěry obsažené v rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 a nevysvětlil odlišné posouzení srovnatelné věci. Svým postupem tak vytvořil ve skutkově i právně obdobných věcech „dvě samostatné právní linie se zcela odlišnými závěry“, což je krajně nežádoucí (nejen) vzhledem k množství sporů v řádech až několika miliard korun. Úlohou Nejvyššího soudu má být sjednocování judikatury, čehož v důsledku dvou protichůdných rozhodnutí různých senátů nebylo dosaženo. Ohledně judikaturních odklonů a povinnosti předložit věc velkému senátu stěžovatelka odkazuje na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne

14. 9. 2011 sp. zn. Plsn 1/2011. Na posuzovanou věc jsou podle ní analogicky použitelné nálezy, v nichž Ústavní soud shledal porušení práva na zákonného soudce tehdy, nepředložil-li senát Nejvyššího správního soudu věc rozšířenému senátu, ačkoliv tak měl povinnost učinit.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byl vydán napadený rozsudek. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena podle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), protože stěžovatelka vyčerpala všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, resp. proti rozsudku Nejvyššího soudu není takový procesní prostředek přípustný.

IV. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatelky

10. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu k vyjádření účastníkovi a vedlejší účastnici řízení.

11. Nejvyšší soud ve vyjádření uvedl, že senát 33 Cdo rozhodl napadeným rozsudkem v době, kdy předcházející rozsudek senátu 28 Cdo ještě nebyl publikován ve veřejných databázích ani v databázi k vyhledávání judikatury. Z toho důvodu se v odůvodnění napadeného rozsudku nikterak nevyjádřil k jeho obsahu. Přesto platí, že věc nebyla rozhodnuta nezákonnými soudci. Nejvyšší soud zdůraznil, že „přes skutkovou i právní obdobnost“ věcí vedených pod sp. zn. 33 Cdo 1944/2024 a sp. zn. 28 Cdo 1623/2024 nebyly splněny předpoklady pro postoupení věci velkému senátu. Při posuzování první právní otázky se v napadeném rozsudku Nejvyšší soud nevyslovil k analogickému použití § 3001 odst. 1 o. z. (na rozdíl od senátu 28 Cdo). Naproti tomu v předcházejícím rozsudku se senát 28 Cdo nezabýval otázkou, jaký občanský zákoník má být použit na nároky vzniklé po 1. 1. 2014, pročež k tomu „žádný právní názor nevyjádřil“. U druhé právní otázky oba senáty vyšly z jiného skutkového stavu. Zatímco ve věci sp. zn. 28 Cdo 1623/2024 posuzoval Nejvyšší soud pasivní věcnou legitimaci k vydání bezdůvodného obohacení v situaci, kdy vedlejší účastnice nejprve přijala poskytnutou podporu od stěžovatelky a následně ji poskytla výrobcům elektřiny, v napadeném rozsudku vyšel Nejvyšší soud z toho, že vedlejší účastnice nejprve výrobci elektřiny zaplatila zákonem garantovanou cenu, následně stěžovatelce vyúčtovala rozdíl mezi výkupní cenou a hodinovou cenou, který jí stěžovatelka zaplatila, aniž by vedlejší účastnice „s touto částkou ve prospěch výrobce elektřiny jakkoliv nakládala“. Rozhodnutí senátů Nejvyššího soudu vyzněla různě nikoliv proto, že by se senáty rozešly při posuzování právních otázek, nýbrž proto, že (byť stejně položené) právní otázky posuzovaly na základě jiného skutkového stavu. Šlo-li o závěr, že skutková tvrzení učiněná v řízení před ERÚ nebyla podřaditelná pod ustanovení o náhradě škody, v tomto neexistuje mezi napadeným rozsudkem a předcházejícím rozsudkem rozpor.

12. Vedlejší účastnice především uvedla, že napadený rozsudek byl vydán jen 16 dnů po právní moci rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341, což podle ní není „dostatečně přiměřená doba“, aby byl zohledněn v odůvodnění napadeného rozhodnutí, resp. aby jeho nezohlednění bylo považováno za porušení § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích. Stěžovatelka pomíjí, že významnou roli při sjednocování judikatury má Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek, kde nebylo rozhodnutí publikováno. Stěžovatelka nadto neuvedla, které právní otázky posoudil senát 33 Cdo odlišně a v čem konkrétně spočívalo odchýlení se od dříve vysloveného právního názoru. Ústavní stížnost by proto měla být odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

13. Stěžovatelka v replice na vyjádření Nejvyššího soudu uvedla, že jej výslovně upozornila na existenci dalších skutkově i právně obdobných řízení. Nejvyšší soud proto

nemůže argumentovat neznalostí předcházejícího rozsudku, který byl navíc vydán téměř dva měsíce před napadeným rozsudkem. Stěžovatelka zdůrazňuje, že v obou případech byla řešena především otázka věcné legitimace a oba senáty Nejvyššího soudu dospěly k diametrálně odlišnému právnímu posouzení věci. Rozpor mezi rozhodnutími Nejvyššího soudu lze spatřovat již v tom, zda jednotlivé nároky (jejich části) posoudit podle občanského zákoníku z roku 1964, nebo podle současného občanského zákoníku. Podle stěžovatelky nezáleží na tom, zda byla podpora výrobcům elektřiny vyplácena až následně, či nikoliv. Rozhodující je pouze to, že prostředky odpovídající v relevantním období vyplacené podpoře byly v mechanismu nárokování a výplaty podpory fakticky převedeny z majetku stěžovatelky na vedlejší účastnici. Zatímco senát 33 Cdo posoudil izolovaně § 13 zákona o podporovaných zdrojích energie jako titul a důvod k převodu finančních prostředků mezi stěžovatelkou a povinně vykupujícím obchodníkem, senát 28 Cdo nikoliv a kladl důraz na (ne)existenci licence příslušného výrobce, kterou považoval za základ pro celý mechanismus nárokování a výplaty podpory.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti stojícím mimo soustavu soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy). K zásahu do jejich rozhodovací činnosti je oprávněn jen tehdy, kdyby soudy porušily ústavně zaručená práva nebo svobody stěžovatelky. Byť se Ústavní soud řídí zásadou minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti soudů [viz např. nález ze dne 21. 9. 1999 sp. zn. I. ÚS 168/99 (N 126/15 SbNU 203)], současně připomíná, že postup soudu může být v některých případech natolik vybočující, že výsledné rozhodnutí není souladné s hlavou pátou Listiny [srov. nález ze dne 10. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 4026/17 (N 72/89 SbNU 109)], což vyžaduje jeho kasační zásah. K tomu může u rozhodnutí Nejvyššího soudu dojít také nepostoupením věci velkému senátu při naplnění podmínek podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, což bez dalšího vede k porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny [viz nálezy ze dne 11. 9. 2009 sp. zn. IV. ÚS 738/09 (N 201/54 SbNU 497), ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 2156/18 (N 20/92 SbNU 209) a ze dne 25. 5. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3416/20 (N 104/106 SbNU 181)]. Zjistí-li přitom Ústavní soud porušení práva na zákonného soudce Nejvyšším soudem, přistupuje ke zrušení jeho rozhodnutí, aniž by se zabýval ústavností vlastního právního posouzení věci (nález sp. zn. II. ÚS 2156/18 a judikatura v něm uvedená).

15. Právo na zákonného soudce zakotvené v čl. 38 odst. 1 Listiny představuje pro každého účastníka řízení záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných procesních pravidel [srov. nálezy ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101), ze dne 21. 1. 1999 sp. zn. III. ÚS 293/98 (N 11/13 SbNU 71), ze dne 20. 6. 2007 sp. zn. III. ÚS 117/07 (N 104/45 SbNU 429), ze dne 16. 11. 2010 sp. zn. I. ÚS 1783/10 (N 227/59 SbNU 309) nebo ze dne 1. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 2766/14 (N 202/79 SbNU 281)]. Toto právo přitom není vyčerpáno pouze zákonným určením věcné, funkční a místní příslušnosti soudu ani pouhým zákonným vymezením hledisek rozdělení soudní agendy mezi senáty a samosoudce anebo stanovením počtu soudců (přísedících) v senátech, jak požaduje čl. 94 Ústavy (nález sp. zn. IV. ÚS 3416/20, bod 23 odůvodnění). K dílčím složkám práva na zákonného soudce totiž patří i „povinnost senátu vrcholného soudu předložit věc jinému, zákonem předvídanému rozhodovacímu tělesu v případě, že dospěje k odlišnému právnímu názoru, než který byl soudem dosud zastáván“ (KMEC, J. In KÜHN, Z., KRATOCHVÍL, J., KMEC, J., KOSAŘ, D. a kol. Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, s. 1486).

16. Zákon o soudech a soudcích v § 20 odst. 1 stanoví, že „dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Při

postoupení věci svůj odlišný názor zdůvodní“. Citované ustanovení vychází z předpokladu, že soudy jsou povinny přistupovat ke změně judikatury nejen opatrně a zdrženlivě (tj. výlučně v nezbytných případech opodstatňujících překročení principu předvídatelnosti), ale též s důkladným odůvodněním takového postupu [např. nález ze dne 18. 4. 2007 sp. zn. IV. ÚS 613/06 (N 68/45 SbNU 107) či nález ze dne 19. 6. 2008 sp. zn. IV. ÚS 1882/07 (N 112/49 SbNU 613)]. To platí tím spíše pro Nejvyšší soud jako vrcholný soudní orgán, jehož úkolem je mimo jiné sjednocování judikatury [srov. nález ze dne 10. 4. 2014 sp. zn. III. ÚS 3725/13 (N 55/73 SbNU 89)].

17. Za účelem posouzení, zda se Nejvyšší soud v rozporu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích odchýlil od rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341, je namístě stručně rekapitulovat jeho obsah a průběh předcházejícího řízení. Nejvyšší soud tímto rozsudkem zrušil rozsudek městského soudu ze dne 18. 1. 2024 č. j. 15 Co 213/2023-266, jímž byl potvrzen zamítavý rozsudek obvodního soudu ze dne 3. 5. 2023 č. j. 28 C 186/2002-184. Žalobou podanou u obvodního soudu se stěžovatelka domáhala nahrazení zamítavého rozhodnutí ERÚ, u něhož vůči vedlejší účastnici uplatnila nároky na vydání bezdůvodného obohacení ve výši 52 769 715,03 Kč a 104 398 142,55 Kč. Částky měly představovat vedlejší účastnici poskytnutou úhradu rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny vyrobené obchodními společnostmi Solar CD, s. r. o., a FVE Mozolov, s. r. o. U obou obchodních společností následně došlo ke zrušení rozhodnutí o udělení licence k podnikání v energetických odvětvích, protože obě měly záměrně uvést ERÚ v omyl ohledně splnění podmínek pro udělení licence. Obvodní soud uzavřel, že ve smyslu zásady presumpce platnosti a správnosti rozhodnutí je třeba na licence k výrobě elektřiny pohlížet jako na platné po celá období vymezená v žalobních návrzích. Vedle toho zdůraznil, že z veřejnoprávní povahy podpory a finanční neutrality systému pro stěžovatelku i vedlejší účastnici vyplývá, že k vymáhání neoprávněně poskytnuté podpory je aktivně legitimována Česká republika, a nikoliv stěžovatelka jako operátor trhu, kterou nelze považovat za ochuzenou. Městský soud zaujal názor, že v poměrech, které se spravují občanským zákoníkem (nároky na vydání bezdůvodného obohacení vniklého po 1. 1. 2014), je v obecné rovině použitelný § 2993 o. z. Jelikož by však jeho použití odporovalo obecným představám o spravedlnosti, použil místo něj analogicky § 3001 odst. 1 o. z., na základě něhož je poctivý příjemce bezdůvodného obohacení chráněn před tím, aby skončil v majetkové ztrátě. V případě poskytnutého plnění za období do 31. 12. 2013 městský soud vyšel z § 451 odst. 1 a 2 o. z. z roku 1964. Shledal přitom, že systém výplaty podpory formou výkupních cen, který má být pro povinně vykupujícího majetkově neutrální, znamená, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu mezi výkupní a hodinovou cenou elektřiny žádné bezdůvodné obohacení nezískala. V této věci stěžovatelka v dovolání předestřela tytéž otázky hmotného práva jako v nyní posuzované věci. Nejvyšší soud přitom k právní otázce uvedl, že nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé po 1. 1. 2014 je třeba posoudit podle § 2993 o. z. Přisvědčil stěžovatelce v tom, že analogické použití § 3001 odst. 1 o. z. není možné, neboť neshledal existenci teleologické mezery, kterou by bylo nutné analogií vyplnit. Vymezil se také vůči úvahám městského soudu, podle něhož by použití § 2993 o. z. „odporovalo obecným představám o spravedlnosti“. Nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 je podle senátu 28 Cdo třeba posoudit podle § 451 o. z. z roku 1964, který však městský soud nesprávně vyložil. Zdůraznil, že skutková podstata bezdůvodného obohacení získaného plněním z právního důvodu, který odpadl, míří na případy, v nichž v okamžiku poskytnutí plnění existoval právní důvod plnění, který však následně ztratil své právní účinky, přičemž okamžikem odpadnutí právního důvodu se poskytnuté plnění stává bezdůvodným obohacením. Povinnost vydat plnění nabyté bez právního důvodu stíhá adresáta plnění, nikoliv osobu, která má předmět plnění aktuálně ve svém držení. Pro existenci a rozsah povinnosti vydat majetkový prospěch podle § 451 o. z. z roku 1964 přitom není podstatné, jak

bylo s předmětem bezdůvodného obohacení dále nakládáno, neboť povinnost k vydání majetkového prospěchu na další nabyvatele nepřechází. Podle senátu 28 Cdo je nerozhodné, zda vedlejší účastnice posléze vyplatila požadovanou částku výrobcům elektřiny, nebo nikoliv (viz bod 19 odůvodnění rozsudku). Stejně tak není určující, že systém podpory obnovitelných zdrojů má být pro povinně vykupujícího majetkově neutrální – stěžejním zůstává, že vedlejší účastnice přijetím rozdílu podle § 13 odst. 4 zákona o podporovaných zdrojích energie získala obohacení, a to „bez ohledu na to, jak dále s finančními prostředky naložila“.

18. Z porovnání obsahu napadeného rozsudku a předcházejícího rozsudku je patrné, že oba senáty Nejvyššího soudu řešily skutkově i právně obdobnou věc (ke skutkovému rozdílu, kterého se ve vyjádření dovolává Nejvyšší soud, viz níže bod 20) s totožně vymezenými předpoklady přípustnosti dovolání a právními otázkami předestřenými v dovoláních. Senát 33 Cdo se přitom zřetelně odchýlil od právních názorů vyslovených senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku, a to způsobem, který vedl k odlišnému právnímu posouzení věci a zamítavému výroku rozsudku. Ústavní soud se ztotožnil se stěžovatelkou v tom, že v obou případech byla Nejvyšším soudem řešena otázka pasivní věcné legitimace (viz citace uvedená v bodu 6 výše), a to na podkladě rozsudků městského soudu obsahujících v zásadě totéž odůvodnění výroku potvrzujícího zamítnutí žaloby stěžovatelky (srov. bod 5 výše).

19. K odchýlení se od právního názoru vysloveného senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku přitom došlo již při řešení první právní otázky (viz bod 6 výše). Nejvyššímu soudu lze přisvědčit v tom, že se v napadeném rozsudku výslovně nezabýval analogickým použitím § 3001 odst. 1 o. z. Došlo k tomu však z toho důvodu, že senát 33 Cdo (na rozdíl od senátu 28 Cdo) odmítl na nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 použít občanský zákoník (jakékoliv jeho ustanovení, § 3001 odst. 1 nevyjímaje), a nárok posoudil podle občanského zákonu z roku 1964 (především podle § 451) s tím, že podle něj obohacení vedlejší účastnice nebylo „bezdůvodné“. Nejvyšší soud se tak při vydání napadeného rozhodnutí odchýlil od právního názoru vysloveného v rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 již v tom, že nároky na vydání bezdůvodného obohacení vzniklé do 31. 12. 2013 neposoudil podle § 2993 o. z., z něhož senát 28 Cdo dovodil důvodnost nároku vzniklého v daném časovém období. Na věci nic nemění argumentace obsažená ve vyjádření Nejvyššího soudu, že v předcházejícím rozsudku se senát 28 Cdo výslovně nezabýval výkladem přechodných ustanovení občanského zákoníku. Posoudil-li totiž část nároků na vydání bezdůvodného obohacení podle současné právní úpravy a část nároků podle občanského zákoníku z roku 1964 s tím, že „dělící linií“ byl 1. leden 2014, přechodná ustanovení občanského zákoníku senát 28 Cdo bezpochyby aplikoval (aniž by Ústavní soud na tomto místě hodnotil správnost výkladu a použití přechodných ustanovení).

20. Jde-li o výklad a použití § 451 o. z. z roku 1964 (ve vazbě na druhou právní otázku), i zde Nejvyšší soud v napadeném rozsudku dospěl k opačnému závěru než senát 28 Cdo v předcházejícím rozsudku. Z odůvodnění rozsudku, jehož zrušení se stěžovatelka domáhá, přitom nevyplývá, z jakých důvodů Nejvyšší soud přistoupil k odlišnému posouzení téže právní otázky. Až ve vyjádření k ústavní stížnosti se Nejvyšší soud dovolává skutkové odlišnosti spočívající v tom, v jakém konkrétním okamžiku (resp. zda vůbec) byly v jednotlivých případech převedeny peněžní prostředky vedlejší účastnicí konkrétním výrobcům elektřiny, jimž byla posléze odebrána licence. Tato argumentace však ve světle odůvodnění rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341 zjevně neobstojí. Nejvyšší soud totiž v předcházejícím rozhodnutí (a s odkazem na svou konstantní judikaturu) jasně uvedl, že je zcela nerozhodné, jak vedlejší účastnice naložila s finančními prostředky od stěžovatelky, tedy v jaký okamžik (a zda vůbec) je převedla na jednotlivé výrobce elektřiny (srov. rekapitulaci v bodu 17 *in fine*). Podstatná byla podle senátu 28 Cdo pouze skutečnost, že vedlejší účastnice získala od stěžovatelky plnění bez právního důvodu, přičemž právě ji stíhá povinnost k vydání bezdůvodného obohacení; je již nerozhodné, kdo má předmět plnění

aktuálně ve svém držení (body 18 a 19 odůvodnění rozsudku č. j. 28 Cdo 1623/2024-341). S ohledem na právní názor vyjádřený senátem 28 Cdo v předcházejícím rozsudku proto nemohla skutková „odchylka“ zmíněná ve vyjádření Nejvyšším soudem bez dalšího vést ke zcela opačnému právnímu posouzení věci.

21. Nad rámec ústavní stížnosti Ústavní soud podotýká, že na zásadní rozpory v judikatuře Nejvyššího soudu při rozhodování sporů mezi stěžovatelkou jako operátorem trhu v energetice a vedlejší účastnicí upozornila v nedávné době také právní nauka. Zdůrazňuje přitom, že „názory vrcholové soudní instituce se v dosavadních sporech mezi operátorem trhu a povinně vykupujícími bohužel dosud významněji rozcházejí. Zatímco jeden ze senátů Nejvyššího soudu bez mrknutí oka zrušil zamítavý rozsudek odvolacího soudu s tím, že odpadl-li právní důvod, pro který povinně vykupující přijal plnění od operátora trhu, je nyní povinně vykupující takové plnění povinen z titulu bezdůvodného obohacení vrátit operátorovi trhu (rozsudek č. j. 28 Cdo 1623/2024-341), jiný senát Nejvyššího soudu (rozsudek č. j. 33 Cdo 1944/2024-217) zamítavý rozsudek odvolacího soudu naopak potvrdil s tím, že v době, kdy operátor trhu plnil povinně vykupujícímu z titulu předmětné výplaty provozní podpory ve prospěch výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů, jenž později přišel o licenci, potažmo i o podporu, nešlo o bezdůvodné obohacení, neboť v čase poskytnutí předmětného plnění nebyla dána jeho bezdůvodnost“ (KOŠŤÁL, V. K povaze sporů o fiktivní bezdůvodné obohacení při vyplácení provozních podpor v obnovitelné energetice. Právní rozhledy, 2025, č. 10, s. 330).

22. Jak vyplývá z výše uvedeného, senát 33 Cdo Nejvyššího soudu dospěl při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru, který byl již vyjádřen senátem 28 Cdo Nejvyššího soudu v předcházejícím rozhodnutí. Věc přitom v rozporu s § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích nepostoupil k rozhodnutí velkému senátu, který byl zákonem příslušným „rozhodovacím tělesem“. Nadto ani neodůvodnil absenci takového postupu. Tím porušil ústavně zaručené základní právo stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, neboť uplatnil veřejnou moc mimo meze stanovené zákonem, rozhodl-li, aniž věc předložil k rozhodnutí velkému senátu s odůvodněním svého odlišného názoru. V posuzované věci nebyl dán žádný důvod k výluce z postupu podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, protože nešlo o zaujetí odlišného právního názoru o procesním právu podle § 20 odst. 2 téhož zákona, ani o situaci, kdy by Nejvyšší soud zaujal v zájmu jednotného rozhodování soudů stanovisko podle § 14 odst. 3 téhož zákona (srov. GRYGAR, J. Zákon o soudech a soudcích. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 30–31, 46–47) a ani se senát Nejvyššího soudu neodchyloval od své dosavadní judikatury na základě závazného právního názoru vyjádřeného v nálezu Ústavního soudu [nález ze dne 14. 3. 2016 sp. n. I. ÚS 2866/15 (N 41/80 SbNU 501)].

23. K námitce vedlejší účastnice (bod 12 výše) Ústavní soud uvádí, že není podstatné, jaká doba uplynula mezi vydáním předcházejícího rozsudku a napadeného rozsudku. Významné je podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích pouze to, že právní názor byl již „vysloven“; nikoliv, zda byl publikován ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek nebo zveřejněn v jiné databázi. Sama vedlejší účastnice ostatně uvádí, že v době vydání napadeného rozsudku bylo předcházející rozhodnutí o dovolání dokonce doručeno účastníkům, a bylo tak v právní moci. Nejvyšší soud pak ve vyjádření fakticky přiznal, že senát 33 Cdo vzhledem k necelému dvouměsíčnímu „odstupu“ od vydání předcházejícího rozsudku senátem 28 Cdo opomněl tento rozsudek zohlednit.

24. Porušení práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny samo o sobě dostatečně opodstatňuje zrušení napadeného rozsudku Nejvyššího soudu. Vzhledem k výše uvedeným východiskům je třeba zdůraznit, že Ústavní soud se nezabýval samotnou důvodností uplatněného nároku na vydání bezdůvodného obohacení, resp. tím, zda a jakým způsobem mělo být v řízení podle části V. občanského soudního řádu nahrazeno rozhodnutí

ERÚ. Jinak řečeno, tímto nálezem je vytvořen procesní prostor pro ochranu práv stěžovatelky uvnitř soustavy soudů novým rozhodnutím Nejvyššího soudu, resp. jeho velkého senátu (viz nález sp. zn. IV. ÚS 738/09, bod 27 odůvodnění).

25. Na základě uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl, vyslovil porušení práva stěžovatelky na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny a podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona napadený rozsudek Nejvyššího soudu zrušil. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 209
Subjektivní přípustnost dovolání jako otázka zásadního právního významu (sp. zn. IV. ÚS 1338/25 ze dne 17. září 2025)

Dotýká-li se otázka procesního práva nejednotně řešená Nejvyšším soudem ústavně zaručeného práva na přístup k soudu, jde o otázku zásadního právního významu ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Nepředložení takovéto věci velkému senátu kolegia zakládá porušení ústavně zaručeného práva na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj), soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatelek obchodních společností a) Amykos management, s. r. o., a b) Pegasus management, s. r. o., obou sídlem Ovocný trh 572/11, Praha 1 – Staré Město, zastoupených Mgr. Petrem Sedlatým, advokátem, sídlem Vinohradská 2828/151, Praha 3 – Žižkov, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2025 sp. zn. 27 Cdo 3326/2024 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 27. května 2024 č. j. 7 Cmo 218/2023-1851, za účasti Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze jako účastníků řízení a Ing. Miroslava Jandečky, zastoupeného Mgr. Petrem Kuhnem, advokátem, sídlem 28. října 767/12, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Ústavní stížnost stěžovatelky a) se odmítá.

II. Výrokem I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2025 sp. zn. 27 Cdo 3326/2024 bylo porušeno základní právo stěžovatelky b) na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

III. Návrh stěžovatelky b) na zrušení výroku I usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2025 sp. zn. 27 Cdo 3326/2024 se zamítá, ve zbývající části se ústavní stížnost stěžovatelky b) odmítá.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá ústavně zaručeným právem na zákonného soudce. Konkrétně tím, zda měl rozhodující senát Nejvyššího soudu přerušit dovolací řízení a věc předložit k rozhodnutí velkému senátu, dospěl-li k právnímu názoru, že jedna ze stěžovatelek není oprávněna podat dovolání, ač v jiných, obdobných řízeních dospěl Nejvyšší soud v této procesní otázce k závěru opačnému. Nejednotně řešená procesní otázka se týká ústavně zaručeného práva, práva na přístup k soudu. Jelikož senát Nejvyššího soudu věc nepředložil velkému senátu a rozhodl o ní sám, porušil základní právo na zákonného soudce. Nicméně s ohledem na specifika této věci toto porušení nevedlo ke zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu.

II. Popis věci a jejího procesního vývoje

2. Stěžovatelka a) a Martin Houska podali ke Krajskému soudu v Plzni žalobu o nahrazení projevu vůle vedlejšího účastníka (v řízení před obecnými soudy žalovaného) k uzavření smlouvy o převodu podílu se stěžovatelkou a) a o určení obsahu této smlouvy. Krajský soud tuto žalobu zamítl a uložil stěžovatelce a) a Martinu Houskovi zaplatit vedlejšímu účastníkovi více než 230 tis. Kč na náhradě nákladů řízení.

3. Proti rozsudku krajského soudu podali všichni účastníci odvolání (vedlejší účastník proti výroku o náhradě nákladů řízení). V odvolacím řízení stěžovatelka a) navrhla, aby do řízení na její místo vstoupila stěžovatelka b), a to podle § 107a občanského soudního řádu, neboť na ni přešla v důsledku přeměny část jmění týkající se tohoto sporu, včetně práva na plnění požadované žalobou. Vrchní soud v Praze napadeným usnesením tento návrh zamítl. Vyšel z toho, že 1) přechod jmění na stěžovatelku b) nastal až po vydání rozsudku krajského soudu; 2) vedlejší účastník podal odvolání proti výroku o nákladech řízení, jelikož náhrada nákladů má být podle něj značně vyšší; 3) podle účetní závěrky za rok 2022 tvoří majetek stěžovatelky b) pouze aktiva ve výši 203 000 Kč, která by nestačila k úhradě nákladů řízení. Tyto skutečnosti vedly vrchní soud k závěru, že přeměna byla provedena pouze za účelem nedobytnosti pohledávky vedlejšího účastníka na náhradu nákladů řízení. Návrh na vstup do řízení je tak zneužitím procesní úpravy ve snaze vyhnout se hrazení nákladů řízení.

4. Proti tomuto usnesení podaly obě stěžovatelky dovolání. Výrokem I napadeného usnesení Nejvyšší soud dovolání stěžovatelky b) odmítl, neboť dovolání může podle § 240 odst. 1 občanského soudního řádu podat pouze účastník řízení, tj. žalobce a žalovaný. Tím stěžovatelka b) nebyla. Subjektivní přípustnost dovolání nezakládá ani přechod části jmění v důsledku přeměny.

5. Dále Nejvyšší soud výrokem II napadeného usnesení zamítl dovolání stěžovatelky a). Uvedl, že vrchní soud vzal při závěru o zneužití práva správně v potaz majetkové poměry stěžovatelky b) jako nastoupivší žalobkyně, výši přiznané náhrady nákladů řízení, odvolání vedlejšího účastníka co do výše přiznané náhrady a že přeměna nastala až po vydání zamítavého rozsudku krajského soudu. Při posuzování, zda je návrh na procesní nástupnictví zneužitím práva, nemusí být postaveno najisto, že bude žaloba neúspěšná. Postačí, existuje-li v době rozhodování o návrhu důvodné podezření, že k převodu jmění došlo proto, aby případný procesní neúspěch nevedl k vymožení přisouzené náhrady nákladů řízení. Vrchní soud nemusel zkoumat majetkové poměry dosavadní žalobkyně, protože ta je účastníkem řízení od počátku a její účastenství nemůže vedlejší účastník jako žalovaný ovlivnit. Pro závěr o zneužití práva je rozhodné, zda lze předpokládat, že nastupující žalobce bude schopen nést případnou povinnost náhrady nákladů řízení. Bez významu je rovněž námitka, že se mělo přihlížet k majetkovým poměrům druhého žalobce (Martina Housky). Jeho poměrů se totiž návrh na procesní nástupnictví nijak nedotýká. Konečně nelze přisvědčit ani zmatečnostní vadě, že měl o věci rozhodovat jiný senát vrchního soudu.

III. Argumentace stěžovatelek

6. Stěžovatelky jsou názoru, že napadenými rozhodnutími bylo porušeno právo na soudní ochranu, přístup k soudu a spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a dále právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

7. V první části ústavní stížnosti je namítáno porušení práva stěžovatelky b) na přístup k soudu. Toho se Nejvyšší soud dopustil tím, že dovolání této stěžovatelky nesprávně odmítl jako subjektivně nepřípustné. Osoba, která se má stát procesním nástupcem, se však stává účastníkem soudního řízení v části týkající se procesního nástupnictví, ač není účastníkem řízení o věci samé. V obdobných případech Nejvyšší soud konstatoval, že tato osoba je

oprávněna podat dovolání (viz usnesení ze dne 16. 2. 2022 sp. zn. 20 Cdo 3479/2021 a ze dne 15. 2. 2022 sp. zn. 20 Cdo 3529/2021). Napadené usnesení se s tímto judikaturním rozporem nevypořádává, byť stěžovatelky v dovolání uváděly, že osoba, která má do řízení vstoupit, je účastníkem řízení o návrhu na procesní nástupnictví, a proto je oprávněna podat dovolání.

8. V další části ústavní stížnosti brojí stěžovatelky proti závěrům obecných soudů ve vztahu k oběma stěžovatelkám, a to ze čtyř důvodů. Zaprvé, právní posouzení vrchního soudu je neúplné. Zneužití práva při podání návrhu na procesní nástupnictví je třeba posuzovat podle dvou kritérií: musí být zjevné, že jednak žalobce nebude se žalobou úspěšný, jednak nový žalobce nebude schopen plnit případnou povinnost k náhradě nákladů řízení (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2024 sp. zn. 28 Cdo 18/2024). První kritérium vrchní soud vůbec nezkoumal. To namítaly stěžovatelky již v dovolání, Nejvyšší soud se však s touto argumentací nevypořádal dostatečně. Zadruhé, Nejvyšší soud nedostatečně reagoval na argumentaci v dovolání, že při posuzování schopnosti hradit náklady řízení měl vrchní soud přihlížet nejen k majetkovým poměrům nastupujícího účastníka, ale i k majetkovým poměrům vystupujícího účastníka. Zatřetí, Nejvyšší soud opět nedostatečně reagoval na argumentaci v dovolání, že při posuzování schopnosti hradit náklady řízení měl vrchní soud přihlédnout i k tomu, že v řízení byli dva žalobci, kteří nárok uplatňovali společně a nerozdílně. Začtvrté, bylo porušeno právo na zákonného soudce tím, že o návrhu na procesní nástupnictví rozhodoval jiný senát vrchního soudu, než určuje rozvrh práce. Taktéž s touto námitkou vznesenou již v dovolání se Nejvyšší soud nevypořádal dostatečně.

IV. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud, vrchní soud a možné vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

10. Nejvyšší soud odkázal na odůvodnění svého usnesení a stručně se věnoval subjektivní přípustnosti dovolání. Dovolání mohou podat pouze účastníci řízení. Osoba, jejíž vstup do řízení je navrhován podle § 107a občanského soudního řádu, se účastníkem řízení stává teprve účinky usnesení, kterým bylo návrhu vyhověno. Tento návrh může podat pouze žalobce, nikoli osoba, která má do řízení vstoupit, soud tedy ani neposuzuje její návrh. Není důvod, proč by měla mít možnost podat mimořádný opravný prostředek.

11. Vrchní soud rekapituloval obsah svého usnesení a upozornil, že vyšel též z judikatury Ústavního soudu.

12. Vedlejší účastník řízení považuje ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Námitky stěžovatelek směřují proti výkladu podústavního práva. Druhá stěžovatelka není oprávněna ústavní stížnost podat. Její dovolání Nejvyšší soud správně odmítl, protože ani k jeho podání nebyla oprávněna. Rovněž při posuzování návrhu na procesní nástupnictví se obecné soudy nedopustily žádného pochybení. Lze souhlasit, že tento návrh byl zneužitím práva.

13. Vyjádření Nejvyššího soudu, vrchního soudu a vedlejšího účastníka zaslal Ústavní soud na vědomí a k případné replice stěžovatelkám.

14. Martin Houska (další žalobce v řízení před obecnými soudy) se k ústavní stížnosti nevyjádřil, proto se má v souladu s poučením za to, že se postavení vedlejšího účastníka vzdal.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní stížnost podaly oprávněné stěžovatelky, každá je však k jejímu podání oprávněna v jiném rozsahu.

16. Vedlejší účastník ve svém vyjádření namítal s odkazem na usnesení ze dne 26. 5. 2015 sp. zn. II. ÚS 3537/14 a ze dne 23. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2006/24, že obecně osoba, která má být procesním nástupcem (v nynější věci druhá stěžovatelka), není účastníkem řízení

o procesním nástupnictví, a proto není aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti. Zmíněná usnesení se sice týkala řízení o procesním nástupnictví a Ústavní soud v nich odmítl ústavní stížnost jako návrh podaný zjevně neoprávněnou osobou, avšak za jiných procesních okolností, než nastaly nyní. Ve věci sp. zn. II. ÚS 3537/14 zamítl odvolací soud návrh účastnice řízení na procesní nástupnictví. Proti tomuto rozhodnutí se pouze tato účastnice neúspěšně bránila dovoláním. Následnou ústavní stížnost podala nejen tato účastnice, ale i osoba, jež měla být podle návrhu procesním nástupcem. Ústavní soud posoudil ústavní stížnost této osoby jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným, neboť tato osoba nebyla ani účastníkem řízení o procesním nástupnictví před odvolacím soudem, ani účastníkem řízení o dovolání před Nejvyšším soudem (viz body 5 až 7 usnesení sp. zn. II. ÚS 3537/14). Rovněž ve věci řešené usnesením sp. zn. IV. ÚS 2006/24 zamítl odvolací soud návrh účastnice řízení na procesní nástupnictví. Neúspěšné dovolání proti tomuto rozhodnutí podala nejen účastnice řízení, ale i osoba, která měla do řízení nastoupit. Následnou ústavní stížnost podala však jen účastnice řízení, a to i proti výroku usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto dovolání osoby, jež měla do řízení nastoupit. Účastnice řízení zjevně nebyla oprávněna tento výrok napadnout ústavní stížností, neboť do jejích práv nemohl zasáhnout (viz bod 8 usnesení sp. zn. IV. ÚS 2006/24).

17. Oproti tomu v nynější věci napadla zamítavé rozhodnutí odvolacího soudu o procesním nástupnictví dovoláním stěžovatelka a) (žalobkyně v řízení před obecnými soudy) i stěžovatelka b) (osoba, která měla do řízení nastoupit). Společně podanou ústavní stížností následně stěžovatelky napadly jednak výrok I usnesení Nejvyššího soudu o odmítnutí dovolání stěžovatelky b), jednak usnesení vrchního soudu a výrok II usnesení Nejvyššího soudu.

18. Z popsaných usnesení a procesních okolností nynější věci plyne, že stěžovatelka a) je oprávněna napadnout ústavní stížností výrok II usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo zamítnuto její dovolání, a usnesení vrchního soudu, kterým byl zamítnut její návrh na procesní nástupnictví. Není aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto dovolání stěžovatelky b). Stěžovatelka b) je oprávněna napadnout ústavní stížností výrok I usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo odmítnuto její dovolání. Není naopak aktivně legitimována k podání ústavní stížnosti proti výroku II usnesení Nejvyššího soudu, kterým bylo zamítnuto dovolání stěžovatelky a). Proto je nutno v uvedeném rozsahu ústavní stížnost stěžovatelky a) i stěžovatelky b) odmítnout jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu].

19. Ústavní stížnost byla podána včas. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelky jsou řádně zastoupeny (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu) a též vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona); ústavní stížnost je tedy přípustná.

20. Ústavní soud nenařizoval ústní jednání, neboť od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení ústavní stížnosti

21. Ústavní stížnost stěžovatelky a) proti usnesení vrchního soudu a výroku II usnesení Nejvyššího soudu je zjevně neopodstatněná (část VI. A.). Nejvyšší soud však výrokem I napadeného usnesení porušil právo stěžovatelky b) na zákonného soudce, protože subjektivní přípustnost dovolání posoudil jinak než v jiných rozhodnutích, aniž tuto otázku předložil velkému senátu (část VI. B.).

VI. A. Náležité odůvodnění napadených rozhodnutí a nesprávné obsazení Vrchního soudu v Praze

22. Na úvod je třeba vypořádat argumentaci prolínající se celou ústavní stížností, že se Nejvyšší soud nedostatečně vypořádal s námitkami vznesenými v dovolání, potažmo že jsou obě napadená rozhodnutí nedostatečně odůvodněna. Tyto výhrady ústavní stížnosti dominují. Takřka každá námitka stěžovatelky a) je doprovázena podrobným pojednáním, že se jí soudy nezabývaly dostatečně.

23. Ústavní soud nicméně nemusí věnovat těmto polemikám velkou pozornost. Jeho úkolem je chránit ústavnost, nikoli dokonalost odůvodnění (srov. čl. 83 Ústavy). Ústavně zaručenému právu na řádný proces podle čl. 36 Listiny odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a přitom se adekvátně vypořádat s argumentací účastníků řízení. Povinností obecných soudů není odpovídat na každou jednotlivou námitku a tu obsáhle vyvracet. Naopak, proti stížnostní argumentaci mohou postavit ucelenou a uspořádanou, ne nutně obsáhlou, právní argumentaci, která obstojí jako celek a současně vyvrátí podstatné námitky účastníka řízení. Reagovat na každý dílčí argument rozsáhlých podání je nejen zbytečné, ale především to není možné [srov. nález ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. III. ÚS 989/08 (N 26/52 SbNU 247), *M. CAMBELL & SONS,* bod 68].

24. Obecné soudy se náležitě zabývaly podstatou argumentace stěžovatelek a její důvodnost srozumitelně vyvrátily. Námitky o nedostatečném odůvodnění jsou pouze snahou dodat polemikám s výkladem podústavního práva zdání ústavněprávního rozměru. Ústavní soud proto jen stručně shrnuje závěry obecných soudů, kterým není z hlediska ústavněprávního co vytknout.

25. Vrchní soud při posuzování, zda je návrh na procesní nástupnictví zneužitím práva, vzal v potaz, že žalobu městský soud zamítl (bod 7 usnesení vrchního soudu). Věnoval se tak dostatečně otázce, zda je v řízení zjevné, že žaloba bude neúspěšná. O této skutečnosti nemusí panovat naprostá jistota (blíže bod 17 usnesení Nejvyššího soudu). Protože žalovaný nemůže ovlivnit postavení původního žalobce, který je účastníkem řízení od počátku bez ohledu na své majetkové poměry, nejsou tyto majetkové poměry významné pro posouzení, zda návrh na procesní nástupnictví je zneužitím práva. To se posuzuje výlučně podle majetkových poměrů nastoupivšího účastníka (blíže viz bod 18 tamtéž). Stejně tak nejsou pro závěr o zneužití práva rozhodné majetkové poměry druhého žalobce, neboť se ho návrh na procesní nástupnictví nijak nedotýká, a proto nemohou jeho majetkové poměry ovlivnit závěr o zneužití práva (viz bod 19 tamtéž).

26. Konečně námitka, že o návrhu na procesní nástupnictví rozhodl jiný senát vrchního soudu, než stanovil rozvrh práce, je nepřípustná. K nápravě této procesní vady slouží žaloba pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 písm. f) občanského soudního řádu. Jestliže lze rozhodnutí soudů nižších stupňů napadnout žalobou pro zmatečnost, je třeba tento mimořádný opravný prostředek před podáním ústavní stížnosti vyčerpat, jinak tato námitka není přípustná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu [srov. zejm. stanovisko pléna ze dne 7. 2. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 (č. 57/2023 Sb.), *Nepřípustnost ústavní stížnosti proti usnesení o nevyloučení soudce pro podjatost*, zejm. body 19 až 23].

27. Proto je ústavní stížnost proti výroku II usnesení Nejvyššího soudu a usnesení vrchního soudu návrhem zjevně neopodstatněným.

VI. B. Nejvyšší soud porušil právo na zákonného soudce tím, že odmítl dovolání stěžovatelky b), aniž předložil otázku subjektivní přípustnosti dovolání velkému senátu

28. V druhé části se Ústavní soud zabývá otázkou, zda Nejvyšší soud porušil ústavně zaručené právo stěžovatelky b), když shledal její dovolání subjektivně nepřípustným, přestože v jiných rozhodnutích dospěl k opačnému závěru. To je třeba posoudit z pohledu ústavně zaručeného práva na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny). Pakliže by totiž Nejvyšší soud

dospěl k odlišnému názoru než ve svých dřívějších rozhodnutích a (za splnění dalších, níže popsaných podmínek) věc nepostoupil k posouzení velkému senátu, porušil by právo na zákonného soudce [nález ze dne 5. 2. 2019 sp. zn. II. ÚS 2156/18 (N 20/92 SbNU 209), *K povinnosti senátu Nejvyššího soudu postoupit věc k rozhodnutí velkému senátu v případě jeho odlišného právního názoru,* bod 21].

29. Je tak nutné vyřešit dvě navazující otázky: zda Nejvyšší soud v napadeném usnesení dospěl k odlišnému názoru než v jiných svých rozhodnutích, a pokud ano, zda byl v návaznosti na tento rozpor povinen věc předložit velkému senátu.

30. Výrokem I napadeného usnesení Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky b) pro subjektivní nepřípustnost. Tento závěr odůvodnil tak, že dovolání může podat účastník, v jehož poměrech nastala rozhodnutím odvolacího soudu újma odstranitelná zrušením tohoto rozhodnutí. Občanský soudní řád v § 240 odst. 1 přiznává právo podat dovolání pouze účastníkům řízení, tj. žalobci a žalovanému podle § 90 téhož zákona. Oprávnění stěžovatelky b) podat dovolání nezakládá ani přechod části jmění stěžovatelky a) v důsledku přeměny. Svou argumentaci Nejvyšší soud opřel o usnesení ze dne 30. 4. 2024 sp. zn. 33 Cdo 3157/2023, ve kterém za podobných skutkových okolností dospěl ke shodným závěrům.

31. V judikatuře Nejvyššího soudu lze však najít i rozhodnutí zastávající opačný závěr, a to konkrétně několik rozhodnutí senátu 20 Cdo. V těchto rozhodnutích považoval Nejvyšší soud za subjektivně přípustné dovolání osoby, jejíž vstup do řízení na základě návrhu podle § 107a občanského soudního řádu byl zamítnut. Tento závěr odůvodnil v bodě 6 usnesení ze dne 16. 2. 2022 sp. zn. 20 Cdo 3479/2021 následovně: „rozhodnutí o změně v účastnících řízení (ať již vyhovující, nebo zamítavé) je rozhodnutím o tom, kdo má být nadále nositelem procesních práv a povinností spojených s účastenstvím v řízení ve věci samé. Jakékoli rozhodnutí soudu o návrhu podle § 107a o. s. ř. je tedy rozhodnutím, jenž se přímo dotýká procesních zájmů nejen dosavadních účastníků, ale i potenciálních účastníků řízení ve věci samé. Z tohoto důvodu i ten, kdo má podle návrhu ve smyslu § 107a o. s. ř. vstoupit do řízení, je účastníkem řízení o tomto návrhu, ačkoli není účastníkem řízení ve věci samé. Je tedy jako účastník řízení o návrhu na změnu účastníků oprávněn k podání dovolání proti usnesení, kterým odvolací soud rozhodl o návrhu podle § 107a o. s. ř.“

32. Stejně tak shledal stejný senát Nejvyššího soudu dovolání těchto osob subjektivně přípustným (bez bližšího odůvodnění) i v dalších usneseních: ze dne 1. 9. 2016 sp. zn. 20 Cdo 2034/2016, ze dne 15. 2. 2022 sp. zn. 20 Cdo 3529/2021 a ze dne 8. 3. 2022 sp. zn. 20 Cdo 3503/2021.

33. Nejvyšší soud tak rozhoduje rozdílně o otázce subjektivní přípustnosti dovolání osoby, jejíž vstup do řízení na základě návrhu podle § 107a občanského soudního řádu byl zamítnut (v důsledku čehož se nestala účastníkem řízení ve věci samé). Stěžovatelka b) sice v dovolání neodkázala na konkrétní rozhodnutí, ve kterých Nejvyšší soud shledal tato dovolání subjektivně přípustnými, odůvodnila však subjektivní přípustnost dovolání obdobně jako Nejvyšší soud v usnesení 20 Cdo 3479/2021 [bod 6 dovolání: „rozhodnutí o změně v účastnících řízení (ať již vyhovující, nebo nikoli) se týká toho, kdo má být nositelem procesních práv a povinností spojených s účastenstvím v řízení ve věci samé. Rozhodnutí soudu o návrhu podle § 107a OSŘ se tedy přímo dotýká i osoby, která má do řízení ‚nastoupit‘, a tak je tato osoba (zde Pegasus management, s. r. o.) účastníkem řízení o příslušném návrhu na procesní nástupnictví, a má tedy právo brojit proti souvisejícímu rozhodnutí dovoláním.“].

34. Nejvyšší soud jako sjednocovatel judikatury obecných soudů je povinen znát svou vlastní judikaturu a zohlednit ji, i když se jí účastníci řízení nedovolávají [přiměřeně nález ze dne 24. 11. 2016 sp. zn. II. ÚS 2588/16 (N 223/83 SbNU 481), *Neratovice,* bod 18, s odkazem na právní doktrínu].

35. Je-li rozhodovací praxe Nejvyššího soudu rozdílná napříč rozhodnutími ve srovnatelných věcech, jde samozřejmě o nežádoucí jev. Zpochybňuje funkci Nejvyššího soudu zajišťovat jednotu a zákonnost rozhodování, která je nejen zákonným úkolem Nejvyššího soudu (§ 14 odst. 1 zákona o soudech a soudcích), ale též jeho úkolem ústavním (čl. 92 Ústavy).

36. Podle § 20 odst. 1 zákona o soudech a soudcích, dospěl-li senát Nejvyššího soudu při svém rozhodování k právnímu názoru, který je odlišný od právního názoru již vyjádřeného v rozhodnutí Nejvyššího soudu, postoupí věc k rozhodnutí velkému senátu. Tento postup je však odlišný, pokud rozpor spočívá v řešení otázky procesního práva. V takovém případě podle odst. 2 téhož ustanovení neplatí ustanovení odstavce 1, ledaže senát jednomyslně dospěl k závěru, že řešená procesní otázka má po právní stránce zásadní význam.

37. Zákonem předvídané jednomyslné rozhodnutí senátu, zda má otázka zásadní právní význam, nemůže být svévolné. Právo na dovolání sice není ústavně zaručené, pokud je ale institut dovolání vytvořen, nemůže být rozhodování o něm vyňato z ústavněprávního rámce, a to zejména co se týče práva na přístup k soudu (např. nález ze dne 31. 10. 2023 sp. zn. III. ÚS 647/23, *Přípustnost dovolání u tzv. podlimitních nároků*, bod 27), kam zajisté spadá posuzování subjektivní přípustnosti dovolání jako v nynější věci. V napadeném usnesení se Nejvyšší soud nijak nevěnoval tomu, že otázka subjektivní přípustnosti dovolání byla v obdobných věcech řešena v minulosti rozdílně, takže se přirozeně nevyjádřil ani k tomu, zda jde o otázku zásadního právního významu a zda měla být věc postoupena velkému senátu. Svůj postup nevysvětlil ani ve vyjádření k ústavní stížnosti, byť byl konfrontován s jasnou argumentací stěžovatelky b).

38. Posouzení, co je otázkou zásadního právního významu, leží obecně na bedrech Nejvyššího soudu. Při tomto posuzování však Nejvyšší soud nemůže ignorovat ústavněprávní rámec, v němž se při své činnosti pohybuje a jímž je stejně jako Ústavní soud vázán. Ústavní soud již dříve vyslovil, že za procesní otázku zásadního právního významu je třeba považovat takovou, jejíž zodpovězení má vliv na rovný přístup k soudům, resp. rovné procesní postavení účastníků soudního řízení [nález ze dne 16. 11. 2004 sp. zn. I. ÚS 31/04 (N 171/35 SbNU 307), *Sjednocování judikatury Nejvyšším soudem*; byť byl tento právní názor vysloven za jiného znění občanského soudního řádu, nemá to dopad na trvající použitelnost tohoto nálezu].

39. Zda bude dovolání posouzeno jako subjektivně přípustné či nepřípustné, se přímo dotýká ústavně zaručeného práva na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny. Není přijatelné, aby subjektivní přípustnost dovolání závisela na tom, jakému senátu věc připadne. Natož v situaci, kdy Nejvyšší soud ani nevysvětluje, proč navzdory zájmu na jednotnosti rozhodování postupuje v obdobných případech rozdílně. Takový postup nejen narušuje rovnost a právní jistotu, ale hraničí s libovůlí.

40. Jelikož se v nynější věci otázka nejednotně řešená Nejvyšším soudem dotýká ústavně zaručeného práva na přístup k soudu, jde o otázku zásadního právního významu ve smyslu § 20 odst. 2 zákona o soudech a soudcích. Týká-li se judikaturní rozpor ústavně zaručeného práva, nemůže ho Nejvyšší soud ignorovat jako bezvýznamnou otázku a pokračovat v nejednotné praxi. Takový judikaturní rozpor nemůže ignorovat ani Ústavní soud, jehož úkolem je ústavně zaručená práva chránit.

41. Ústavní soud tak uzavírá, že rozhodující senát Nejvyššího soudu měl řízení přerušit a věc předložit velkému senátu kolegia. Protože tak neučinil a ve věci sám rozhodl, zatížil řízení vadou nesprávně obsazeného soudu, tedy porušením ústavního práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

42. Toto porušení ústavně zaručeného práva na zákonného soudce pravidelně vede ke zrušení rozhodnutí Nejvyššího soudu. V nynější věci je však situace odlišná. Obě stěžovatelky podaly shodné dovolání, byly zastoupeny stejným advokátem, jejich argumentace se nijak

nelišila. Dovolání stěžovatelky a) Nejvyšší soud podrobil věcnému přezkumu a zamítl jej. V předchozí části tohoto nálezu nadto Ústavní soud dospěl k závěru, že v tomto rozsahu je ústavní stížnost stěžovatelky a) zjevně neopodstatněná, neboť úvahy Nejvyššího soudu neporušují její ústavně zaručená práva. I pokud by tedy Nejvyšší soud – v důsledku rozhodnutí velkého senátu – dospěl k závěru o subjektivní přípustnosti dovolání stěžovatelky b), vedlo by to ve výsledku jen ke stručnému usnesení, které by odmítlo dovolání stěžovatelky b) s odkazem na prejudikaturu, nynějším nálezem nijak nezpochybněnou. Nedosti na tom. Současně by takové řízení vedené před Nejvyšším soudem a jedním z jeho velkých senátů oddálilo rozhodnutí ve věci samé, které je nyní ve stadiu odvolání před vrchním soudem. Proto v této výjimečné situaci neshledal Ústavní soud důvody pro zrušení výroku I usnesení Nejvyššího soudu.

VII. Závěr

43. Nejvyšší soud porušil právo stěžovatelky b) na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Odmítl totiž dovolání této stěžovatelky jako subjektivně nepřípustné, aniž předložil věc k rozhodnutí velkému senátu, byť v jiných rozhodnutích taková dovolání shledal subjektivně přípustnými. Tato otázka má zásadní právní význam, neboť se týká ústavně zaručeného práva na přístup k soudu. Proto Ústavní soud vyslovil porušení práva podle čl. 38 odst. 1 Listiny (výrok II). S ohledem na specifické okolnosti nynější věci však výrok I usnesení Nejvyššího soudu nezrušil a ústavní stížnost stěžovatelky b) proti výroku I zamítl (výrok III).

44. Ústavní soud dále odmítl ústavní stížnost stěžovatelky b) proti usnesení vrchního soudu jako návrh zjevně neopodstatněný a proti výroku II usnesení Nejvyššího soudu jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 2 písm. a) a odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu] (výrok III *in fine*).

45. Podobně Ústavní soud odmítl ústavní stížnost stěžovatelky a), to jednak jako návrh zjevně neopodstatněný (proti usnesení vrchního soudu a výroku II usnesení Nejvyššího soudu), jednak jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným (proti výroku I usnesení Nejvyššího soudu) [§ 43 odst. 2 písm. a) a odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu] (výrok I).

Č. 210
Valorizace odškodnění za průtahy v řízení
(sp. zn. Pl. ÚS 26/25 ze dne 24. září 2025)

Úkolem Nejvyššího soudu je i ochrana základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy), včetně posuzování otázky, zda částka, kterou civilní soud přizná, je s ohledem na okolnosti případu, sociální a ekonomickou realitu, ale i vývoj praxe Evropského soudu pro lidská práva přiměřená. Důvod pro případný zásah Ústavního soudu nastane až tehdy, kdy přiznaná částka bude ve světle částek přiznávaných Evropským soudem pro lidská práva nepřiměřeně nízká, nebude plnit satisfakční funkci a sám Nejvyšší soud nápravu takového neústavního stavu nezjedná (čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy, Milana Hulmáka, Jaromíra Jirsy, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj), Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Dity Řepkové, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele Pavla Kose, zastoupeného JUDr. Janem Zůbkem, Ph.D., advokátem, sídlem Budečská 851/28, Praha 2 – Vinohrady, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2025 č. j. 30 Cdo 2356/2024-72, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 427/18, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Ústavní stížnost se zamítá v části, ve které směřuje proti výroku I rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 16. ledna 2025 č. j. 30 Cdo 2356/2024-72 v rozsahu, v němž se dovolání stěžovatele zamítá, a v části, ve které směřuje proti výroku II téhož rozsudku.

II. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

III. Stěžovateli se náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Ústavní soud zde řeší otázku, zda je v současnosti třeba při stanovování základních částek zadostiučinění (respektive částek přiznávaných jako odškodnění) za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení zohlednit také růst životní úrovně ve společnosti či inflaci, k níž došlo za posledních čtrnáct let. Ústavní soud na základě judikatury Evropského soudu pro lidská práva a po srovnání s jinými zeměmi vázanými Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod se srovnatelnou či vyšší životní úrovní dospěl k závěru, že z ústavního pořádku neplyne povinnost tyto faktory zohledňovat a v nynější věci přiznaná částka není nepřiměřeně nízká. Rozhodovací praxe civilních soudů založená na stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011

sp. zn. Cpjn 206/2010 (č. 58/2011 Sb. rozh. civ.) není ani v roce 2025 v rozporu s ústavními požadavky.

II. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozsudku

2. Stěžovatel ústavní stížností požaduje zrušit v záhlaví označený rozsudek Nejvyššího soudu. Tvrdí, že Nejvyšší soud porušil jeho ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

3. Stěžovatel požadoval odškodnění za nemajetkovou újmu vzniklou nepřiměřeně dlouhým soudním řízením. Konkrétně šlo o exekuční řízení, ve kterém vystupoval jako povinný. Oprávněná obchodní společnost HV Financ, s. r. o., podala dne 15. 4. 2005 návrh na nařízení exekuce pro vymožení částky 11,43 mil. Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 3 % ročně od 12. 3. 2004 do zaplacení a smluvní pokuty ve výši 1 % dlužné částky za každý den prodlení od 11. 3. 2005 do zaplacení, to vše dle exekutorského zápisu ze dne 12. 3. 2004. Exekuční soud dne 21. 4. 2005 exekuci nařídil a jejím provedením pověřil soudního exekutora. Stěžovatel 24. 10. 2005 nahlédl do exekučního spisu a 1. 12. 2005 podal návrh na zastavení exekuce, v němž tvrdil, že vymáhanou pohledávku oprávněné uhradil (posléze ovšem argumentaci změnil a tvrdil, že pohledávka vůbec nevznikla). Současně navrhl odklad výkonu exekuce. Exekuční soudy stěžovatelovu návrhu na odklad exekuce vyhověly, nejprve jen k vymožení jistiny s příslušenstvím (7. 12. 2005), k odvolání stěžovatele též k vymožení smluvní pokuty (4. 4. 2006, usnesení odvolacího soudu nabylo právní moci dne 21. 12. 2006). Exekuční řízení poté nabralo dlouhý a komplikovaný průběh, spojený s obsáhlým dokazováním sporných skutečností, a skončilo zastavením celé exekuce až po sedmnácti letech, a to usnesením Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2022 č. j. 14 Co 331/2021-782, neboť bylo prokázáno, že závazkový vztah nevznikl. Městský soud současně uložil oprávněné povinnost zaplatit stěžovateli náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně ve výši cca 1,6 mil. Kč a náhradu nákladů odvolacího řízení ve výši cca 90 tis. Kč (dovolání oprávněné odmítl Nejvyšší soud usnesením ze dne 8. 11. 2022 č. j. 20 Cdo 2700/2022-886).

4. Stěžovatel poté uplatnil u státu nárok na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu ve výši 789 156 Kč podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Stát mu přiznal jen 350 167 Kč, proto se stěžovatel zbytku uplatněného nároku ve výši 438 989 Kč domáhal žalobou.

II. A. Rozsudky Obvodního soudu pro Prahu 2 a Městského soudu v Praze

5. Obvodní soud pro Prahu 2 uložil státu povinnost zaplatit stěžovateli částku 19 750 Kč a ve zbytku žalobu zamítl (rozsudek ze dne 5. 12. 2023 č. j. 27 C 146/2023-32). Za počátek průtažného exekučního řízení označil den, kdy se o něm stěžovatel dozvěděl. V posuzované věci to byl den, kdy stěžovatel poprvé nahlédl do spisu, tj. 24. 10. 2005. Za konec exekučního řízení je třeba považovat den nabytí právní moci konečného rozhodnutí Nejvyššího soudu, tj. 21. 11. 2022. Exekuční řízení proto ve vztahu ke stěžovateli trvalo celkem 17 let a 1 měsíc, bylo extrémně dlouhé. Naopak řízení k vymožení stěžovatelovy pohledávky (nákladů exekučního řízení) je třeba hodnotit zvlášť, neboť jde o nově vzniklou pohledávku.

6. K požadavku stěžovatele na zvýšení přiměřeného zadostiučinění vzhledem ke zvyšující se inflaci obvodní soud konstatoval, že rozpětí základní částky uvedené ve stanovisku Cpjn 206/2010 je stále aktuální. Byť ekonomická úroveň vzrůstá, není to samo o sobě důvodem k mechanickému zvýšení zadostiučinění.

7. Ke kritériu významu předmětu řízení pro stěžovatele obvodní soud uvedl, že v exekučním řízení byl postižen jak nemovitý, tak i movitý majetek stěžovatele. Stěžovatel měl od nařízení exekuce majetek zatížen generálním inhibitoriem, tedy byl omezen v nakládání s veškerým svým majetkem. I když byl výkon exekuce prakticky po celou dobu exekučního řízení odložen, postižení majetku trvalo do zrušení exekučních příkazů a zastavení exekuce. Soud však přisvědčil tvrzení státu, že význam předmětu řízení pro stěžovatele nemohl být extrémně zvýšený, neboť po celou dobu trvání řízení neučinil dotaz na soud, kdy bude rozhodnuto, ani nepodal návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu (naopak oprávněná tak během řízení učinila dvakrát). Z důvodu generálního inhibitoria posoudil obvodní soud význam předmětu řízení pro stěžovatele jako zvýšený a základní částku zvýšil o 10 %.

8. Exekuční řízení hodnotil obvodní soud jako složitější. V jeho průběhu bylo nezbytné rozhodovat o vyloučení nemovitých a movitých věcí manželky stěžovatele (jako povinného) z exekuce (vylučovací žaloby), pročež soud musel exekuci částečně zastavovat. Řízení probíhalo na třech stupních soudní soustavy. Stěžovatel byl též opakovaně soudem vyzýván k doplnění návrhů na zastavení exekuce, vyskytly se též problémy s doručováním stěžovateli. Avšak zásadně se na délce řízení stěžovatel podílel tím, že v jeho průběhu změnil svá tvrzení ohledně vymáhané pohledávky – nejdříve tvrdil, že vymáhaná pohledávka byla uhrazena, později, že vůbec nevznikla. Právě k tomu musely exekuční soudy provést značné množství důkazů. Soud tak základní částku snížil o 5 %. Postup exekučního soudu nebyl plynulý, úkony nečinil v přiměřených lhůtách a v několika případech došlo k nedůvodným průtahům. Proto soud zvýšil základní částku o 20 %.

9. Obvodní soud vyšel ze stanoviska Cpjn 206/2010 a ze základní částky 321 667 Kč (20 000 Kč za rok řízení, při poloviční výši za první dva roky řízení), zvýšené o 15 %, tj. 48 250 Kč (+ 20 % postup soudu, – 10 % složitost řízení, – 5 % podíl žalobce a + 10 % zvýšený význam). Stěžovateli tak náleželo přiměřené zadostiučinění 369 917 Kč, což po odečtení již přiznané částky (350 167 Kč) činí 19 750 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výši 15 % ročně.

10. Městský soud v Praze k odvolání stěžovatele rozsudek obvodního soudu potvrdil. Ztotožnil se s hodnocením délky exekučního řízení i s výpočtem základní částky. Neshledal důvod pro navyšování základní částky zadostiučinění pouze z důvodu růstu životní úrovně ve společnosti a vysoké inflace. Městský soud naproti tomu nesouhlasil, jakým způsobem hodnotil obvodní soud jednotlivá kritéria pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění podle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. Městský soud neshledal důvody pro úpravu základní částky ve vztahu ke kritériu významu předmětu řízení pro účastníka. Byť byl stěžovatelův movitý i nemovitý majetek zatížen generálním inhibitoriem, podstatné bylo, že již dne 7. 12. 2005 bylo rozhodnuto o odkladu exekuce ve vztahu k jistině a úrokům, dne 4. 4. 2006 byla odložena exekuce i ve vztahu ke smluvní pokutě. Ke kritériu složitosti řízení městský soud konstatoval, že exekuční řízení se vyznačovalo zvýšenou složitostí již proto, že do řízení postupně zasahovaly všechny tři soudní instance. V řízení bylo rozhodováno hned o několika návrzích (zejm. již zmíněné vylučovací žaloby). Složitost řízení však zvýšila zejména procesní strategie samotného stěžovatele, který v průběhu řízení měnil důvody, pro něž měla být exekuce zastavena. Proto městský soud snížil základní částku o 15 %, nikoli o 10 %, jak učinil soud prvního stupně. Zvýšení základní částky však odůvodňoval postup exekučních soudů. Městský soud se ztotožnil s obvodním soudem, že postup exekučního soudu nebyl plynulý a úkony nebyly činěny v přiměřených lhůtách, podstatné průtahy představovaly dobu 101 měsíců (8 let a 5 měsíců), což je téměř polovina celého řízení. Právě toto kritérium mělo nejvýraznější vliv na délku řízení, proto městský soud základní částku zvýšil o 30 %, na rozdíl od obvodního soudu, který ji zvýšil jen o 20 %. Přes tyto rozdíly však

městský soud stejně jako obvodní soud dospěl k celkovému zvýšení základní částky o 15 % (rozsudek ze dne 6. 3. 2024 č. j. 21 Co 49/2024-51).

II. B. Napadený rozsudek Nejvyššího soudu

11. Proti rozsudku městského soudu podal stěžovatel dovolání, které Nejvyšší soud napadeným rozsudkem zamítl v rozsahu, v jakém směřovalo proti výroku rozsudku městského soudu, v němž byl potvrzen rozsudek obvodního soudu ohledně zamítnutí žaloby co do částky 419 239 Kč s příslušenstvím. Ve zbývajícím rozsahu Nejvyšší soud dovolání odmítl, protože v této části nebyl stěžovatel oprávněn podat dovolání. Nejvyšší soud rovněž neshledal přípustnými některé stěžovatelem položené otázky, protože u nich stěžovatel neuvedl žádný z předpokladů přípustnosti a pouze obecně polemizoval se závěry městského soudu. V otázce, který den se má považovat za začátek průtažného řízení, se civilní soudy neodchýlily od judikatury. Účelem odškodnění za nepřiměřenou délku řízení je odčinit nemajetkovou újmu v podobě nejistoty o výsledku řízení. Stěžovateli mohla vzniknout újma až od okamžiku, kdy se o řízení prokazatelně dozvěděl, tj. nahlédnutím do spisu dne 24. 10. 2005. Civilní soudy se od judikatury neodchýlily ani tím, že při posuzování významu předmětu exekučního řízení pro stěžovatele vycházely z rozsahu exekucí postiženého majetku, nikoli z výše vymáhané částky.

12. Nejvyšší soud shledal dovolání přípustné pro řešení dvou v rozhodovací praxi dosud (či v aktuálních souvislostech) nevyřešených otázek: zaprvé, zda se do celkové délky průtažného řízení má počítat i „navazující“ exekuční řízení, ve kterém se stěžovatel domáhá vymožení přiznané pohledávky (nároku na náhradu nákladů průtažného řízení); zadruhé, zda mají být částky vyčíslené ve stanovisku Cpjn 206/2010 valorizovány vzhledem k růstu životní úrovně a inflaci.

13. Nejvyšší soud k prvé otázce uvedl, že exekuční řízení se do celkové délky průtažného řízení započítává v situacích, kdy vykonává výsledek nalézacího řízení. V posuzované věci tomu tak nebylo. Předmětem průtažného exekučního řízení bylo vymožení jiné pohledávky (částky 11,43 mil. Kč s příslušenstvím proti stěžovateli jako povinnému), než je předmět „navazujícího“ exekučního řízení (stěžovatelova nároku na náhradu nákladů průtažného exekučního řízení, v důsledku jeho zastavení). Tato řízení nelze považovat za řízení jediné a právní posouzení nižších soudů je správné.

14. Nejvyšší soud shledal dovolání nedůvodným i ohledně druhé (v aktuálních souvislostech) dosud nevyřešené otázky. Při stanovení finančního zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení je třeba zohlednit okolnosti případu a závažnost vzniklé újmy a vyvarovat se mechanické aplikace práva. Na přiměřenost výše základní částky zadostiučinění nemá vliv znehodnocení měny v důsledku inflace nebo změna kurzu měny. Jak ustálená vnitrostátní judikatura, tak i právní úprava jsou založeny na judikatuře ESLP. Výše peněžitého zadostiučinění přiznaného vnitrostátním orgánem nemusí dosahovat takové výše, kterou by přiznal sám ESLP, jestliže celková výše zadostiučinění nebude nepřiměřeně nízká. Pokud stát zavedl kompenzační prostředek za nepřiměřenou délku řízení, ponechává mu ESLP širší prostor pro uvážení, aby taková náprava byla v souladu s právním řádem, tradicemi a životní úrovní daného státu. Z judikatury ESLP plyne, že je přiměřené, pokud vnitrostátní orgán přizná poškozenému alespoň 45 % částky, kterou by ESLP přiznal sám. Nejvyšší soud proto ve stanovisku dospěl k závěru, že pro poměry České republiky je přiměřené, pokud se základní částka, z níž se při určování výše přiměřeného zadostiučinění vychází, bude pohybovat v rozmezí mezi 15 000 Kč až 20 000 Kč (cca 600 až 800 eur) za jeden rok řízení. To je podstatně více než 45 % z částek, které ESLP přiznával v řízeních proti České republice. V době přijetí stanoviska Cpjn 206/2010 bylo odškodnění za nepřiměřenou délku řízení nastaveno velmi štědře a až v současnosti dochází k jeho vyrovnávání s odškodněními za typově závažnější újmy (například způsobenými nezákonným omezením

osobní svobody či nezákonným trestním stíháním). I to je důvodem, proč by nemělo dojít k valorizaci.

15. Nejvyšší soud dále provedl analýzu rozhodovací činnosti ESLP za posledních pět let. ESLP ani v nedávné době nezvýšil částky přiměřeného zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení. Částky přiznávané českými civilními soudy i nadále splňují všechna požadovaná kritéria. Rozhodně nelze uzavřít, že by nesplňovaly ani minimální standard, kterým je judikatura ESLP. Tato praxe splňuje i podmínky stanovené nálezovou judikaturou Ústavního soudu, civilní soudy náležitě posuzují individuální okolnosti každého řešeného případu a při určování výše zadostiučinění nepostupují mechanicky podle stanoviska Cpjn 206/2010.

III. Argumentace stěžovatele

16. Stěžovatel v ústavní stížnosti staví svou argumentaci na pěti argumentačních okruzích. Zaprvé, Nejvyšší soud pochybil, když stěžovatelem tři vytyčené právní otázky neshledal přípustnými. Z dovolání je zřejmé, že v případě všech tří otázek stěžovatel jasně a určitě polemizuje s právními názory odvolacího soudu a vysvětluje, proč má být daná právní otázka vyřešena jinak, než jak ji vyřešil odvolací soud. Nejvyšší soud měl také tyto otázky případně hodnotit jako otázky, které dosud neřešil.

17. Zadruhé, za počátek exekučního řízení měl Nejvyšší soud považovat den zahájení řízení, nikoli až den, kdy se o zahájení řízení stěžovatel dozvěděl. Podle stanoviska Cpjn 206/2010 je rozhodná doba, kdy řízení bylo zahájeno, či dokonce jen doba, kdy zahájeno být mělo. Nejvyšší soud odchýlení se od stanoviska neodůvodnil a ignoroval svou judikaturu, která tuto otázku řeší jinak. Pokud měly soudy za to, že rozhodující není den zahájení řízení, nýbrž až vědomost o probíhajícím řízení, měly stěžovatele vyzvat k doplnění tvrzení a důkazních návrhů. Je logické, že se stěžovatel o probíhajícím řízení dozvěděl dříve, než se rozhodl nahlížet do spisu.

18. Zatřetí, Nejvyšší soud dezinterpretoval judikaturu týkající se kritérií významu řízení pro stěžovatele a odchýlil se od ní. V majetkových sporech je výše sporné částky základním hlediskem, z něhož lze určit význam předmětu řízení, což platí i pro řízení vykonávací. Skutečnost, že se v posuzované věci o sporné částce vede již řízení exekuční, význam předmětu řízení pro stěžovatele ještě zvyšuje.

19. Začtvrté, Nejvyšší soud nesprávně posoudil otázku konce exekučního řízení jako řízení průtažného. Obecně dle stanoviska platí, že do celkové délky průtažného řízení se započítává délka nalézacího řízení a délka navazujícího exekučního řízení. Od této praxe se Nejvyšší soud odchýlil, protože do celkové délky řízení nezapočetl též délku navazujícího exekučního řízení, ve kterém se stěžovatel domáhal vymožení nároku na náhradu nákladů průtažného řízení. Je lhostejné, že jde o dvě vykonávací řízení, protože princip je stejný – pro stěžovatele celý příběh neskončil, dokud nejsou jeho práva zcela ochráněna. To, že se každé exekuční řízení týkalo jiné pohledávky, nehraje roli, jelikož i v případě nalézacího řízení a navazujícího vykonávacího řízení (jejichž délka se dle stanoviska sčítá) může jít o rozdílné pohledávky.

20. Zapáté, přiznaná částka je vzhledem k absenci valorizace základních částek odškodnění nepřiměřeně nízká. Stanovisko Cpjn 206/2010 Nejvyšší soud přijal v roce 2011, tj. před 14 lety. Hodnota indexu spotřebitelských cen v dubnu 2011 činila 94,5 a v březnu 2025 154,4. Cenová hladina mezi dubnem 2011 a březnem 2025 tudíž vzrostla o 63,39 %. To je růst natolik významný, že nemůže být přehlížen. Argumentace rozsudky ESLP není přesvědčivá. Není zřejmé, podle jakého klíče Nejvyšší soud vybral rozsudky ESLP, většina z nich byla vydána ještě před celoevropskou inflační vlnou či na začátku inflační vlny. Nejvyšší soud opomněl, že judikatura ESLP představuje minimální standard ochrany, státům nic nebrání přiznávat vyšší částky.

21. Nejvyšší soud také opomněl klíčový argument stěžovatele, že nevalorizováním základních částek odškodnění dochází k porušení principu akcesorické rovnosti. Indexace základních částek je nutná, protože jinak by se výše přiměřeného zadostiučinění plynutím času snižovala. Částky přiznané v současnosti fakticky nedosahují výše, jaké dosahovaly v době přijetí stanoviska, protože peníze v současnosti mají mnohem nižší kupní sílu. Nominální hodnota peněz zůstala stejná, reálná hodnota je ale mnohem nižší. Osoba odškodněná v minulosti tak získala více než osoba odškodněná v současnosti. To vede k tomu, že základní právo na přiměřenou délku řízení bylo hodno vyšší ochrany v roce 2011 než dnes. Přístup Nejvyššího soudu proto snižuje již jednou dosažený standard ochrany základního práva na přiměřenou délku soudního řízení. Základní částka 20 000 Kč v březnu 2025 odpovídá 12 241 Kč v dubnu 2011, a je proto reálně nižší, než v době vydání stanoviska činila dolní hranice intervalu základní částky.

22. Na závěr stěžovatel navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů řízení.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

23. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, vyjma té části, ve které napadá část výroku I rozsudku Nejvyššího soudu, kterou se jeho dovolání odmítá; zde Nejvyšší soud odmítl dovolání proti části rozsudku městského soudu, kterou městský soud potvrdil napadené rozhodnutí obvodního soudu v části, ve které obvodní soud stěžovateli vyhověl (srov. bod 48 napadeného rozsudku) – tento výrok tedy nemohl nijak zasáhnout do stěžovatelových práv a v tomto rozsahu je ústavní stížnost podána někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu]. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatel je řádně zastoupen (§ 29 až 31 téhož zákona) a vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona). Ústavní stížnost je tedy přípustná.

V. Průběh řízení před Ústavním soudem

24. Ústavní stížnost podle platného rozvrhu práce připadla čtvrtému senátu Ústavního soudu pod sp. zn. IV. ÚS 1095/25. Čtvrtý senát usnesením ze dne 11. 6. 2025 jednomyslně rozhodl o postoupení věci k projednání a rozhodnutí plénu Ústavního soudu podle čl. 1 odst. 1 písm. i) rozhodnutí pléna Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014 č. j. Org. 24/14, o atrahování působnosti. Otázka, zda základní částky odškodnění za nepřiměřenou délku řízení mají být valorizovány, má ústavněprávní význam a její řešení má dopad na neurčitý počet řízení před obecnými soudy. Obdobné věci řeší více senátů Ústavního soudu a do budoucna lze očekávat nárůst obdobně formulovaných ústavních stížností. Ústavní stížnost je od té doby vedena pod sp. zn. Pl. ÚS 26/25.

25. Ústavní soud si vyžádal soudní spis a vyzval Nejvyšší soud a stát, aby se k ústavní stížnosti vyjádřily. Ústavní soud nadto obdržel dvě stanoviska třetích osob.

26. Všechna obdržená vyjádření a stanoviska zaslal Ústavní soud na vědomí účastníkům a státu.

V. A. Vyjádření Nejvyššího soudu

27. Nejvyšší soud se vyjádřil k jednotlivým okruhům námitek stěžovatele. Stěžovatel v dovolání u tří právních otázek řádně nevymezil předpoklady přípustnosti dovolání. Jím namítaný předpoklad přípustnosti, tj. že právní otázka má být vyřešena jinak, než jak k jejímu řešení přistoupil městský soud, zákon nezná. V otázce začátku průtažného řízení se Nejvyšší soud od judikatury neodchýlil. Stanovisko Cpjn 206/2010 tuto otázku neupravuje a řeší ji až navazující judikatura, ze které Nejvyšší soud vyšel. Měl-li stěžovatel za to, že je stanovisko v rozporu s navazující judikaturou, měl tento předpoklad přípustnosti dovolání řádně vymezit. Městský soud ani neměl povinnost postupovat podle § 118a občanského soudního řádu, ze

spisu nevyplynulo, že by se snad stěžovatel měl o průtažném řízení dozvědět dříve. Otázku konce řízení Nejvyšší soud v napadeném rozsudku podrobně vyřešil a ze stěžovatelovy argumentace neplyne, proč by mělo být zvolené řešení neústavní. Civilní soudy posoudily význam předmětu řízení v souladu s judikaturou a nebagatelizovaly ho, čemuž nasvědčuje i vysoká výše přiznané částky.

28. Co se týče otázky valorizace základních částek vyčíslených ve stanovisku, vychází zákonná úprava a rozhodovací praxe civilních soudů z judikatury ESLP. Tato judikatura oproti stavu v době přijetí stanoviska nedoznala změn. Vyčítá-li stěžovatel Nejvyššímu soudu selektivní výběr nejaktuálnějších rozsudků ESLP, měl sám označit rozsudky, které považuje za přiléhavější. Nadto není zřejmé, proč stěžovatel argumentuje inflací k březnu 2025, když svůj nárok uplatnil již v únoru 2023. Skutečnost, že Úmluva a judikatura ESLP představují minimální standard ochrany, nelze chápat tak, že se musí přiznávat stejné částky, jaké přiznává ESLP. Odškodnění přiznané tímto soudem totiž obsahuje sankci za to, že odškodnění mělo být přiznáno již na úrovni členských států. Evropský soud pro lidská práva na národní úrovni akceptuje, když odškodnění dosahuje alespoň 45 % toho, co přiznává sám. Přiznaná zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení jsou v současnosti srovnatelná s odškodněními za jiné typy újmy.

29. Výše přiznaného zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení v České republice výrazně převyšuje 45 % toho, co přiznává ESLP. Nejvyšší soud odvodil základní částku obsaženou ve stanovisku výlučně od částek přiznávaných ESLP, který žádné hospodářské, sociální či jiné obdobné parametry nezohledňoval a nezohledňuje je ani teď. Argumentace těmito parametry je proto mimoběžná. Dosavadní systém zakotvený stanoviskem se osvědčil, což dokládá skutečnost, že v něm ESLP nikdy neshledal porušení Úmluvy. Civilní soudy neaplikují stanovisko mechanicky a základní částku vždy modifikují s ohledem na okolnosti případu. To často vede dokonce až k tomu, že přiznávají stejné částky, jaké přiznává ESLP. Tento postup napříč všemi senáty opakovaně schválil i Ústavní soud.

30. Nejvyšší soud na závěr zdůraznil, že česká justice patří k těm nejvýkonnějším a nejrychlejším v Evropské unii – i navzdory tomu dochází k přiznávání nadstandardně vysokých částek odškodnění a systém odškodňování je celkově nastaven velmi efektivně.

V. B. Vyjádření státu

31. Stát se zcela ztotožnil s argumentací Nejvyššího soudu.

V. C. Stanoviska amici curiae

32. Advokát JUDr. Ervín Perthen, MBA, jako *amicus curiae* zaslal bez vyzvání Ústavnímu soudu stanovisko. Argumentuje, že se od doby přijetí stanoviska výrazně změnila ekonomická situace. Došlo k výraznému nárůstu indexu spotřebitelských cen, inflace, příjmů státního rozpočtu a změně platových poměrů. Je nepřijatelné, aby odškodnění za nepřiměřenou délku řízení mělo stejnou nominální hodnotu jako před více než dekádou. Reálná hodnota peněz se od té doby snížila a současná praxe narušuje rovnost poškozených, protože osobám odškodněným později byly bez legitimního důvodu přiznány reálně nižší částky než osobám odškodněným dříve. To vede k rozdílné ochraně práv a porušení práva na rovné zacházení. Praxe civilních soudů odporuje spravedlnosti.

33. Stanovisko Ústavnímu soudu zaslala též skupina čtyř osob zastoupených advokátem JUDr. Václavem Hochmannem. Rovněž tyto osoby argumentují změnou ekonomické situace. Základní částky přiznávané v současnosti reálně neodpovídají částkám přiznávaným v minulosti, což vzhledem k nastavení nákladů soudního řízení odrazuje poškozené od podávání žalob proti státu. Dochází k nárůstu platů, mezd, důchodů a nájmů, neexistuje proto důvod, proč by nemělo docházet i k nárůstu odškodnění. Částky přiznávané civilními soudy nedosahují výše, které by podle aktuální judikatury ESLP měly dosahovat.

V. D. Doplnění vyjádření Nejvyššího soudu

34. Nejvyšší soud doplněním svého původního vyjádření reagoval na stanoviska *amici curiae*. Zopakoval, že v době přijetí stanoviska Cpjn 206/2010 byla výše odškodnění nastavena velmi štědře. Komparaci se současnou rozhodovací praxí ESLP dělal proto, aby dokázal, že rozhodovací praxe civilních soudů stále obstojí. Minimálním standardem ochrany je 45 % částek, které by přiznal ESLP. Částky přiznávané civilními soudy jsou i nadále vyšší. Diskriminaci nelze dovozovat pouze ze srovnání dvou různých případů z jiných časových období a porovnání reálné hodnoty peněz. Je třeba brát v potaz i to, že judikaturní požadavky na stát jsou v současnosti přísnější a poškození mají lepší pozici, než měli v minulosti.

V. E. Replika stěžovatele

35. Stěžovatel v replice namítá, že Nejvyšší soud má mimořádný zájem na nevalorizování základních částek a vyhýbá se otázce akcesorické rovnosti osob dotčených nepřiměřenou délkou řízení. Stěžovatel poté na základě dat seřazených do tabulky a znázorněných do grafu demonstruje, jak klesla reálná hodnota přiznávaných částek. Inflace nesnižuje újmu, kterou poškození pociťují. Poté opakuje svůj požadavek na valorizaci základních částek.

VI. Věcné posouzení ústavní stížnosti

36. Ústavní soud nejdříve shrnul obecná východiska týkající se práva na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou nepřiměřenou délkou řízení (část VI. A.) a sumarizoval, jaká ústavněprávní kritéria musí rozhodovací praxe civilních soudů v tomto ohledu splňovat (část VI. B.). Poté posoudil stěžejní ústavněprávní otázku, tj. zda je v současnosti třeba při stanovování základních částek zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení zohlednit také růst životní úrovně ve společnosti či inflaci za dobu posledních čtrnácti let. K zodpovězení této otázky Ústavní soud srovnal částky, které přiznávají české civilní soudy s částkami, které v současnosti přiznává či akceptuje ESLP (část VI. C.) a ostatní členské státy Rady Evropy se srovnatelnou či vyšší životní úrovní (VI. D.). Na základě této komparace dospěl Ústavní soud k závěru, že částky přiznávané českými civilními soudy ani v současnosti nejsou nepřiměřeně nízké a nepřiměřeně nízká není ani částka přiznaná stěžovateli. Poté se Ústavní soud vypořádal se zbývajícími argumenty stěžovatele (část VI. E.).

VI. A. Obecná východiska k právu na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou nepřiměřenou délkou řízení

37. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem. Toto ustanovení nezaručuje jen právo na náhradu majetkové škody, ale i právo na náhradu nemajetkové újmy [srov. nálezy ze dne 23. 4. 2015 sp. zn. III. ÚS 197/15 (N 84/77 SbNU 237), *Bilosvit*, body 14 a 16; a ze dne 1. 8. 2016 sp. zn. II. ÚS 19/16 (N 140/82 SbNU 243), *Moskalenko*, body 18 a 20].

38. Na podústavní úrovni je základní právo na náhradu újmy způsobené při výkonu veřejné moci provedeno zákonem č. 82/1998 Sb. Zákon upravuje podmínky a podrobnosti tohoto základního práva. Podle zákona č. 82/1998 Sb. je nutné odškodňovat veškerou újmu, kterou by šlo namítat podle čl. 36 odst. 3 Listiny. Do působnosti tohoto článku spadá i porušení základního práva na projednání věci bez zbytečných průtahů podle čl. 38 odst. 2 Listiny. Porušení tohoto práva obecně vede ke vzniku nemajetkové újmy. Nepřiměřená délka řízení pravidelně vede k nemajetkové újmě účastníka řízení zejména v podobě úzkosti, nejistoty a duševního stresu v očekávání výsledku řízení. Ke kompenzaci této újmy slouží

přiměřené zadostiučinění podle § 31a odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. [nálezy ze dne 21. 9. 2011 sp. zn. I. ÚS 1536/11 (N 165/62 SbNU 449), bod 34; a ze dne 23. 7. 2019 sp. zn. I. ÚS 2872/18 (N 139/95 SbNU 182), *Přibyl,* bod 47].

39. Neexistuje žádná exaktní metoda, jak určit přiměřenost zadostiučinění za nemajetkovou újmu, resp. jeho výši. Posouzení přiměřenosti zadostiučinění je na úvaze civilního soudu, která však musí být řádně odůvodněna. Zákon pouze demonstrativně určuje kritéria, která civilní soudy musejí vzít v úvahu (srov. § 31a zákona č. 82/1998 Sb.). Ústavní soud se zabývá tím, zda civilní soudy při posuzování existence předpokladů vzniku odpovědnosti a při stanovení přiměřeného zadostiučinění vycházely z pravidel zákona č. 82/1998 Sb. a zda své závěry řádně, srozumitelně a logicky odůvodnily. Ústavní soud není do hodnocení okolností jednotlivých případů a určování zadostiučinění oprávněn vstupovat, s výjimkou situací, kdy jsou závěry civilních soudů extrémní, vymykající se smyslu a účelu právní úpravy (srov. nedávno nálezy ze dne 28. 2. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2699/23*, Vinogradov,* body 18 a 19; či ze dne 10. 4. 2024 sp. zn. III. ÚS 1565/23, *Dočkalová,* bod 33).

40. Při posuzování přiměřenosti zadostiučinění jsou civilní soudy povinny respektovat zejména ústavní požadavek na přezkoumatelnost soudního rozhodnutí. Určení způsobu, obsahu a rozsahu přiměřeného zadostiučinění nesmí být svévolné, zároveň musí odrážet individuální okolnosti věci a nebýt přepjatě formalistické. Ústavní soud však nezasahuje do způsobu určení přiměřeného zadostiučinění, pokud s ohledem na zohledněná relevantní kritéria je zřejmé, že výsledek řízení je ústavněprávně udržitelný. Ústavní soud nehodnotí konkrétní způsob výpočtu, ale to, zda je přiznané zadostiučinění vzhledem ke konkrétním okolnostem případu vůbec způsobilé plnit svou kompenzační funkci [srov. nálezy ze dne 6. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 1572/11 (N 45/64 SbNU 551), body 39 a 40; či ze dne 7. 4. 2015 sp. zn. I. ÚS 1599/13 (N 72/77 SbNU 89), *Trávníčková,* bod 33].

VI. B. Východiska, na kterých je založena česká praxe odškodňování nepřiměřené délky řízení, a jejich ústavní souladnost

41. Zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení bylo do zákona č. 82/1998 Sb. doplněno až novelou č. 160/2006 Sb. Dle důvodové zprávy byla novela (mimo jiné) reakcí na odsuzující rozsudky ESLP. V polovině prvé dekády tohoto století se Česká republika potýkala s problémem nepřiměřené délky soudních řízení a zároveň neexistoval účinný prostředek jejich nápravy. To vedlo zaprvé k tomu, že Česká republika porušovala čl. 6 odst. 1 a čl. 13 Úmluvy, a zadruhé k tomu, že ESLP byl přetížen stížnostmi proti České republice. Cílem novely tak bylo zakotvit právní úpravu náhrady nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou řízení, čímž měla Česká republika splnit své závazky vyplývající z Úmluvy, předcházet odsouzením a snížit vysoké zatížení ESLP. Evropský soud pro lidská práva obecně akceptuje, že vnitrostátní náhrada může být nižší oproti zadostiučinění, které by přiznal on sám (srov. tisk č. 1117, Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna, IV. volební období, obecná část a body 14, 26 až 28 a čl. II a V zvláštní části).

42. Přijatá právní úprava vedla kvůli své abstraktnosti k problémům v podobě nejednotného rozhodování civilních soudů. Nejvyšší soud proto v dubnu 2011 přijal již výše mnohokráte zmíněné stanovisko Cpjn 206/2010, které mělo sjednotit výklad k § 13 odst. 1 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., a tím poskytnout určité vodítko při jejich aplikaci. Nejvyšší soud ve stanovisku a v navazující judikatuře (mimo jiné) dospěl k následujícím závěrům:

* řízením o nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem je realizováno právo na účinný prostředek nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy, proto je třeba postupovat v souladu s judikaturou ESLP;

* orgány jednotlivých smluvních států jsou nejlépe vybaveny k posouzení, jaké zadostiučinění se jeví adekvátním, přičemž stanovení výše přiměřeného zadostiučinění nesmí

být v hrubém nepoměru k vnitrostátní praxi a je třeba též přihlédnout k právním tradicím a životní úrovni dané země;

* výše zadostiučinění přiznaná vnitrostátním orgánem nemusí dosahovat takové výše, kterou by ve svém rozhodnutí přiznal ESLP, tato výše však nesmí být nepřiměřeně nízká;

* přiznání nižší částky, než kterou by přiznal ESLP, je podmíněno tím, že rozhodnutí o zadostiučinění jsou rychlá, odůvodněná a velmi rychle vykonatelná;

* nelze automaticky vycházet ze závěru, že poskytnuté zadostiučinění musí být nižší než to, které by přiznal ESLP, neboť je třeba vždy posoudit okolnosti konkrétního případu – je však třeba především zohlednit to, že poškozený se řízením před vnitrostátními orgány zpravidla domůže nápravy snadněji, než kdyby musel předstoupit před ESLP;

* ESLP považuje za přiměřené, přizná-li vnitrostátní orgán poškozenému asi 45 % částky, kterou by přiznal ESLP;

* pro poměry České republiky je přiměřené, pohybuje-li se základní částka, z níž se při určování přiměřeného zadostiučinění vychází, v rozmezí mezi 15 000 Kč až 20 000 Kč (cca 600 až 800 eur) za jeden rok řízení (za první a druhý rok v poloviční výši);

* při stanovení základní částky bude hrát roli zejména celková doba řízení, čím bude řízení delší, tím více se bude základní částka blížit horní hranici intervalu;

* částka, která se určí pomocí součinu základní částky za jeden rok řízení (modifikované pro prvé dva roky řízení) a celkové doby řízení počítané v letech a měsících, se následně upraví (mimo jiné) podle demonstrativně uvedených kritérií v § 31a zákona č. 82/1998 Sb.

43. Za standard ochrany požadované Úmluvou lze vskutku označit přibližně 45 % toho, co by přiznal sám ESLP. Takto přiznané částky na vnitrostátní úrovni tvoří minimální hranici, kterou lze ještě považovat za efektivní vnitrostátní prostředek nápravy, kterým Česká republika předejde mezinárodněprávní odpovědnosti za porušení Úmluvy. Evropský soud pro lidská práva nižší částky akceptuje proto, že vnitrostátní prostředek nápravy má výhody, které je třeba při určování výše zadostiučinění (je-li prostředek nápravy účinný, dostatečný a rychlý) vzít v potaz – je bližší, dostupnější, rychlejší a řízení o něm probíhá v jazyce stěžovatele (srov. například rozsudky ESLP ze dne 29. 3. 2006 *Apicella proti Itálii,* č. 64890/01, § 78 a 95, 135 až 143; ze dne 29. 3. 2006 *Scordino proti Itálii*, č. 36813/97, § 189, 202 až 214; aktuálně např. ze dne 3. 6. 2025 *Selimi a Krasnići proti Srbsku,* č. 20641/20 a 20644/20, § 194).

44. Soudní praxi založenou na stanovisku Ústavní soud opakovaně schválil a v mnoha případech ji i kvitoval (co se týče požadavků na náležité odůvodnění). Stanovení základní částky je východiskem pro následné individualizované úvahy soudu – stanovisko proto nezbavuje civilní soudy povinnosti individuálního posouzení každého případu a určení adekvátního zadostiučinění případně i mimo rozpětí určené stanoviskem [srov. opět nálezy sp. zn. I. ÚS 1536/11, bod 37, a IV. ÚS 1572/11, body 39 a 45; nověji např. nález ze dne 17. 8. 2021 sp. zn. III. ÚS 1303/21 (N 141/107 SbNU 164), *Ke krácení zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení v důsledku tzv. soudního ping-pongu,* bod 45].

45. Výši částek přiznávaných civilními soudy na základě stanoviska naposledy jako ústavně konformní výslovně schválil Ústavní soud nálezem v srpnu 2021. Uvedl, že částky přiznávané za jeden rok řízení jsou přiměřené a odpovídající životní úrovni. V dané věci konkrétně považoval za přiměřené ohodnocení jednoho roku průtahů částkou 17 000 Kč (opět nález sp. zn. III. ÚS 1303/21, body 43 až 45).

46. Právo na to, aby se výše přiznávaných částek valorizovala tak, aby mechanicky zohlednila zvýšení životní úrovně a inflaci, nelze dovozovat ani kreativním výkladem ústavní zásady rovnosti. Podle stěžovatele je totiž neústavní nyní přiznaná částka již jen proto, že nynější nominální hodnota přiměřeného zadostiučinění za jeden rok je reálně menší, než jaká byly v roce 2011. Jinými slovy, stěžovatel se pokouší dovodit ústavní příkaz k valorizaci

přiznávaných částek na základě toho, že ve srovnání se staršími případy s ním není zacházeno rovně. Byť formálně dostal stejně jako jiní účastníci v minulosti, fakticky dostal podstatně méně. Domáhá se tak vlastně toho, aby s ohledem na hospodářské změny v mezidobí (inflace a nárůst životní úrovně) bylo o jeho odlišné věci rozhodnuto odlišně, tj. přiznaná částka byla valorizována (ve světle zásady o stejném stejně a o rozdílném rozdílně).

47. Ústavní soud k tomu uvádí, že při posuzování rovnosti a diskriminace bude klíčový zejména důvod odlišného zacházení, tj. stanovený rozlišovací znak (např. rasa, pohlaví, národnost, původ). Tomu pak musí odpovídat nároky kladené na zdůvodnění legitimity odlišného zacházení. Při rozlišování z důvodů tzv. podezřelých, resp. důvodů týkajících se osobních charakteristik jednotlivce majících úzký vztah k důstojnosti člověka (to jsou typicky důvody vypočtené v čl. 3 odst. 1 Listiny nebo důvody v této otevřené kategorii sice neuvedené, ovšem s tam vypočtenými důvody srovnatelné), je potřeba klást na zdůvodnění odlišného zacházení velmi přísné nároky. Naopak nebude-li důvodem rozlišení chráněná charakteristika uvedená či odvoditelná z čl. 3 odst. 1 Listiny, bude ústavně souladná taková právní úprava či praxe (včetně judikatury), která není projevem libovůle či svévole (obecný princip rovnosti zakotvený v čl. 1 Listiny). Postačí, že sporná úprava či praxe sleduje nějaký legitimní cíl a je s to jej dosáhnout či k jeho dosažení přispět, přičemž nemusí jít o řešení nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší [srov. nález ze dne 18. 5. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 87/20 (N 97/106 SbNU 84; 232/2021 Sb.), *Daňový balíček pro rok 2020*, body 105 a 106 a tam uvedenou judikaturu].

48. Stěžovatel v podstatě srovnává kupní sílu nyní přiznané částky s kupní silou částek přiznaných v minulosti a dožaduje se mechanické valorizace v běhu času. Srovnávacím kritériem je běh času, tj. důvod nijak podezřelý. Zadostiučinění za nemajetkovou újmu neodráží nutně hodnotu peněz v čase, již jen proto je srovnání činěné stěžovatelem (ale i dalšími osobami v jejich stanoviscích – srov. body 32 a 33 shora) neudržitelné. O porušení principu rovnosti nelze hovořit, soudní praxe v tomto ohledu není svévolná. Co se týče výše přiznané částky, jediným ústavním požadavkem je to, že nesmí být nepřiměřeně nízká. Ústavní soud proto dále k zodpovězení otázky, zda je či není nyní přiznaná částka nepřiměřeně nízká, srovnal částky přiznávané českými civilními soudy s částkami, které v nedávné minulosti přiznal nebo považoval za přiměřené ESLP (VI. C.) a které přiznávají vnitrostátní orgány jiných států vázaných Úmluvou se srovnatelnou či vyšší životní úrovní (VI. D.).

VI. C. Komparace s výší částek, které v současnosti přiznává Evropský soud pro lidská práva

49. Nejvyšší soud v napadeném rozsudku provedl analýzu aktuálních rozsudků ESLP a dospěl k závěru, že ESLP přiznávané částky nevalorizoval a v zásadě přiznává částky ve výši, v jaké je přiznával v minulosti. V případech uváděných v napadeném rozsudku od roku 2019 do roku 2024 ESLP přiznal (chronologicky) následující částky (v přepočtu na českou měnu) za jeden rok trvání řízení: 16 700 Kč (proti Ukrajině), 12 500 Kč, 8 125 Kč, 14 500 Kč (vše proti Chorvatsku), 11 000 Kč (proti Ukrajině), 34 700 Kč (proti Rumunsku), 4 600 Kč (proti Chorvatsku), 30 740 Kč (proti Kypru) a konečně 25 500 Kč (v roce 2024 proti Švýcarsku). Částky v těchto případech přisouzené se samozřejmě liší podle specifických okolností každého případu, hrubou představu však poskytují (více body 67 až 78 napadeného rozsudku včetně citací).

50. Byť stěžovatel tvrdí, že právě uvedené příklady jsou selektivní a účelové, sám nenabízí jiné rozsudky ESLP, které by byly s argumentací Nejvyššího soudu v rozporu. Ani pozdější judikatura ESLP (po vydání napadeného rozsudku) nijak nevybočuje z právě uvedených příkladů:

* V dubnu 2025 přiznal ESLP jako přiměřené zadostiučinění za řízení v majetkovém sporu, které trvalo 12 let a 9 měsíců (v letech 2009 až 2022), celkovou částku 12 500 eur, což po přepočtu na jeden rok odpovídá přibližně částce 24 tis. Kč (rozsudek ze dne 30. 4. 2025 *Benderová proti Slovensku*, č. 24958/22, třeba dodat, že na slovenské úrovni dostala stěžovatelka 500 eur, což ESLP vyhodnotil jako nepřiměřeně nízké – viz § 13 tamtéž).

* V květnu 2025 přiznal ESLP jako přiměřené zadostiučinění za průtahy ve třech různých řízeních, které trvaly 8 let a 6 měsíců, 7 let a 8 let a 11 měsíců částky 3 300 eur, 2 400 eur a 1 800 eur. To činí přibližně 9 750 Kč, 8 575 Kč a 5 050 Kč za jeden rok řízení (rozsudek ze dne 27. 5. 2025 *ARB SHPK a ostatní proti Albánii*, č. 39860/19).

* Jako přiměřené zadostiučinění za řízení ve věci penzijních nároků, které ve vztahu k prvnímu ze stěžovatelů trvalo přibližně 12 let a 5 měsíců, přiznal ESLP celkovou částku 5 000 eur, a k druhému ze stěžovatelů trvalo přibližně 7 let a 10 měsíců, též částku 5 000 eur, což po přepočtu na jeden rok řízení odpovídá částkám přibližně 10 000 Kč a 16 000 Kč (*Selimi a Krasnići proti Srbsku*, § 202 a 209 až 213).

* Jako přiměřené zadostiučinění za tři řízení, která trvala 15 let a 10 měsíců, 17 let a 1 měsíc a 15 let a 6 měsíců celkovou částku 27 080 eur (na domácí úrovni stěžovatelka nadto dostala celkem 6 800 eur), což po zprůměrování odpovídá částkám přiznávaných na základě stanoviska (srov. rozsudek ze dne 10. 7. 2025 *LINEA Property proti Slovensku,* č. 36731/22);

* V srpnu 2025 přiznal ESLP za průtahy v bezmála devatenáctiletém civilním řízení v Řecku 11 000 eur, tj. méně, než bylo nynějšímu stěžovateli přiznáno za bezmála sedmnáctileté řízení (rozsudek ze dne 26. 8. 2025 *Vervele proti Řecku*, č. 34012/20)

51. Ve věcech stížností za nepřiměřenou délku řízení v letech 2020 až 2023 průměrná částka za jeden rok průtažného řízení, kterou sám ESLP považoval ve věcech proti České republice za přiměřenou, činila 14 678 Kč (jde o schválené dohody mezi Českou republikou a stěžovateli):

název věci	číslo stížnosti	rok rozhodnutí	částka odškodnění (eur)	počet měsíců řízení	částka v Kč za rok řízení euro = 25 Kč
Spieler proti ČR	55312/22	2023	3 400	66	15 455
Urválek proti ČR	35562/21	2022	2 000 (2 250)	102	6 618
Petr proti ČR	54355/15	2021	2 660	80	9 975
Balajovi proti ČR	50230/20	2021	4 800	108	13 333
Muška proti ČR	22825/20	2021	4 800	143	10 070
Hajský proti ČR	31973/17	2021	11 600	216	16 111
Dočkalovi proti ČR	60496/14	2020	6 200	74	25 135
Vozáb proti ČR	6780/17	2020	1 200	180	2 000
Lhotský proti ČR	31057/17	2020	4 500	79	17 089
Tempel proti ČR	44151/12	2020	12 500	121	30 992

52. Lze proto uzavřít, že soudní praxe založená na stanovisku i v současné době odpovídá požadavkům kladeným ESLP. Lze souhlasit s tezí Nejvyššího soudu, že ESLP ani v současnosti nezvýšil přiznávané částky. Částky, které český stát a soudy přiznávají jako odškodnění za nepřiměřenou délku řízení, dosahují i v současnosti dokonce částek, jaké by přiznal sám ESLP. Přiznávané částky proto převyšují minimální standard ochrany stanovený ESLP (tj. minimálně 45 % částky, kterou by sám přiznal). V nyní posuzované věci, jejíž závažnost pro stěžovatele Ústavní soud nijak nezpochybňuje, tomu bylo nejinak, civilní soudy mu přiznaly odškodnění v celkové výši 369 917 Kč, což je přibližně 21 760 Kč za jeden rok trvání řízení.

VI. D. Komparace s jinými státy Rady Evropy se srovnatelnou či vyšší životní úrovní

53. Stěžovatel má pravdu, že judikatura ESLP představuje pouze minimální míru ústavní ochrany a Úmluva jistě nebrání tomu, aby český ústavní pořádek stanovil na stát přísnější požadavky. V tomto pohledu může poskytnout dobrou perspektivu právo srovnávací. Ústavní soud proto dále analyzoval praxi odškodňování nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení ve vybraných členských státech Rady Evropy se srovnatelnou či vyšší životní úrovní. Ústavní soud připomíná, že české civilní soudy vycházejí ze základních částek cca 600 až 800 eur na rok řízení, které dále modifikují (viz bod 42 shora). Ve stěžovatelově věci to bylo více, 21 760 Kč za rok řízení, tj. cca 870 eur.

54. Ve Finsku výši odškodnění upravuje § 6 zákona č. 362/2009, o odškodnění za nepřiměřenou délku soudního řízení. Zákon stanovuje základní odškodnění ve výši 1 500 eur za každý rok průtahů, které lze v řízení přičítat státu. Kromě toho může být přiznána dodatečná částka až do výše 2 000 eur, pokud má věc pro stranu zvláštní význam. S ohledem na specifické okolnosti věci může být celková výše odškodnění jak zvýšena, tak snížena. Obecná maximální výše odškodnění činí 10 000 eur, tento strop může být ze zvláštních důvodů překročen. Stanovené částky se od roku 2009 nezměnily.

55. Ve Francii výši odškodnění stanovuje individuálně soud podle konkrétních okolností případu a podle kritérií stanovených ESLP. V praxi se často používá orientační sazba cca 200 eur za měsíc průtahu, to zejména v pracovněprávních sporech a některých správních řízeních. Tato částka není pevně stanovena zákonem, ale vychází z právní doktríny a judikatury jako průměrná nemajetková újma za měsíc průtahů. Konkrétní výše odškodnění se však liší podle druhu soudu a okolností případu – ve správních a civilních řízeních se běžně pohybuje mezi 800 až 1 000 eur za první rok průtahu, přičemž za delší průtahy (2–3 roky) se částky zvyšují na 1 500 až 3 000 eur a za průtahy přes 5 let mohou dosahovat 5 000 až 6 000 eur, výjimečně i více. V praxi částka 200 eur/měsíc průtahů funguje jako orientační základ, který soudy dále upravují podle složitosti a délky případu.

56. V Chorvatsku je odškodnění za rok průtahů v soudním řízení stanoveno paušálně tamním Ústavním soudem. Jím stanovené výchozí částky může civilní soud podle okolností věci snižovat či zvyšovat až o 20 %. Základní částky odškodnění Ústavní soud poprvé stanovil v roce 2003 a od té doby je pětkrát navýšil. V současnosti jde o následující částky: 1) období předcházející přistoupení Chorvatska k Úmluvě – 255 eur/5 let; 2) „běžná“ řízení – 255 eur/rok; 3) „naléhavá“ řízení 300 eur/rok; a 4) zvláštní případy – 345 eur/rok.

57. V Litvě výši odškodnění stanovuje individuálně soud podle konkrétních okolností případu a podle kritérií stanovených ESLP. Jako konkrétní příklad lze uvést nedávný rozsudek o odškodnění za nepřiměřenou délku trestního řízení (z hlediska nepřiměřené délky řízení jde o jednu z typově závažnějších věcí). Za nepřiměřenou délku řízení přiznal Nejvyšší soud celkem 2 600 eur, tj. 255 eur/rok řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu Litevské republiky ze dne 23. 1. 2025 sp. zn. 3K-3-17-403/2025, body 117 a 132).

58. V Německu se nemajetková újma odškodňuje fixní sazbou, kterou stanovuje § 198 odst. 2 věta třetí zákona o organizaci soudnictví (Gerichtsverfassungsgesetz). Tato sazba činí 1 200 eur za každý rok průtahů. Soud však může částku s ohledem na konkrétní okolnosti věci snížit, nebo naopak zvýšit. Od roku 2012 nedošlo k valorizaci částek (srov. Kissel, O. R. – Mayer, H. Gerichtsverfassungsgesetz. Kommentar. 11. Auflage. München: C. H. Beck, 2025, s. 1319 a násl.).

59. Nizozemské soudy při určování odškodnění za průtahy v soudním řízení obecně vycházejí ze základní paušální sazby 500 eur za každý započatý půlrok průtahů (srov. rozsudek Státní rady ze dne 29. 1. 2014 sp. zn. 201302106/1/A2, body 4.9 a 5, nebo rozsudek Odvolacího soudu pro obchod a průmysl ze dne 22. 7. 2014 sp. zn. AWB 11/981, bod 2.3).

60. V Polsku výši odškodnění upravuje čl. 12 odst. 4 zákona ze dne 17. 6. 2004, o stížnosti na porušení práva na projednání věci bez zbytečného odkladu. Za každý rok řízení, v němž docházelo k průtahům, by mělo být poskytnuto minimálně 500 PLN (cca 118 eur) a částka vyšší než 500 PLN se poskytuje ve zvláštních případech. Tyto částky se od roku 2009 nezměnily.

61. Na Slovensku je výše odškodnění stanovována individuálně soudem podle konkrétních okolností případu a podle kritérií stanovených ESLP. Aktuálně se výše přiznávaného finančního zadostiučinění pohybuje průměrně v rozmezí od 200 eur do 500 eur za rok (srov. např. nálezy Ústavného súdu Slovenskej republiky ze dne 27. 10. 2020 sp. zn. I. ÚS 363/2020, ze dne 23. 2. 2021 sp. zn. I. ÚS 474/2020 a ze dne 7. 3. 2024 sp. zn. I. ÚS 64/2024). Ústavní soud Slovenské republiky se dosud problematikou navýšení odškodnění v důsledku inflace nezabýval.

62. Ve Slovinsku možnou výši náhrady stanovuje čl. 16 odst. 2 zákona o ochraně práva na soudní řízení bez zbytečných průtahů. Výše odškodnění je stanovována individuálně soudem podle konkrétních okolností případu a podle kritérií stanovených ESLP. Zákonodárce k valorizaci těchto částek prozatím nepřistoupil. V nedávné době přiznávaly soudy vyšších stupňů například částky: 1) 1 250 eur za rok řízení ve věci, ve které průtahy zabránily žalobci čtyři roky ve styku s jeho dětmi (rozsudek Vrchního soudu v Celje ze dne 15. 2. 2023 sp. zn. Cp 26/2023); 2) 180 eur za rok řízení ve věci, která neměla pro žalobce zvláštní význam (rozsudek Vrchního soudu v Celje ze dne 6. 5. 2021 sp. zn. Cp 148/2021); a 3) celkovou částku 300 eur, tj. minimální částku v řízení, které pro žalobce nemělo zvláštní význam a v němž byly průtahy bagatelní (rozsudek Vrchního soudu v Celje ze dne 6. 5. 2021 sp. zn. Cp 187/2021).

63. V Řecku byla v letech 2019 až 2024 nejvyšší přiznaná částka 5 000 eur za bezmála šestileté průtahy, průměrné částky přiznávané za rok jsou však podstatně menší, v nižších stovkách eur za rok průtahů (srov. výčet v již zmíněném rozsudku ESLP *Vervele proti Řecku*, § 22).

64. Částky přiznávané českými civilními soudy tedy nejsou ve srovnání s částkami přiznávanými vnitrostátními orgány ve státech se srovnatelnou či vyšší životní úrovní nepřiměřené nízké. Z komparativního hlediska není v současnosti nevalorizování přiznávaných částek ničím výjimečným. Částka přiznaná stěžovateli, tj. 21 760 Kč (cca 870 eur) na rok řízení, je vyšší či dokonce podstatně vyšší než částka standardně přiznávaná v Chorvatsku, Řecku, Litvě, Polsku, Slovensku či Slovinsku. Dle konkrétních okolností případu mohou být kvůli existenci obecné maximální výše odškodnění částky přiznávané českými civilními soudy též vyšší než částky přiznávané vnitrostátními orgány ve Finsku. To se ve stěžovatelově věci i stalo, neboť civilní soudy stěžovateli přiznaly celkovou částku 369 917 Kč – cca 15 000 eur – což je o 5 000 eur více, než činí standardní finská maximální výše zadostiučinění. Částky přiznávané v Německu či Nizozemsku jsou sice nominálně o něco vyšší, s ohledem na kupní sílu nicméně výsledný poměr vyznívá opět ve prospěch české praxe. Výrazně vyšší je jen praxe francouzská.

65. Částka přiznaná stěžovateli v této věci se tedy nejeví jako nepřiměřeně nízká ani v komparativním pohledu.

66. Ústavní soud shrnuje, že úkolem Nejvyššího soudu je i ochrana základních práv a svobod (čl. 4 Ústavy), včetně posuzování otázky, zda částka, kterou civilní soud přizná, je s ohledem na okolnosti případu, sociální a ekonomickou realitu, ale i vývoj praxe ESLP přiměřená. Důvod pro případný zásah Ústavního soudu nastane až tehdy, kdy přiznaná částka bude ve světle částek přiznávaných ESLP nepřiměřeně nízká, nebude plnit satisfakční funkci, a sám Nejvyšší soud nápravu takového neústavního stavu nezjedná.

67. Ústavní soud v tomto ohledu vyzdvihuje jako ústavně souladný závěr Nejvyššího soudu v bodě 81 napadeného rozsudku, podle něhož důvody pro případné navýšení částek zadostiučinění nad rámec daný stanoviskem je nutno hledat též „ve srovnání s částkami zadostiučinění přiznávanými českými soudy na náhradu jiných nemajetkových újem, nesvědčí-li i bez toho pro navýšení zadostiučinění, a to i základní částky za jeden rok řízení, potřeba spravedlivého rozhodnutí ve věci daná konkrétními okolnosti případu, zvláště pokud se tyto zjevně vymykají obvykle posuzovaným skutečnostem“.

VI. E. Zbylé argumenty stěžovatele

68. Ústavní stížnost je nedůvodná i ve zbylém rozsahu.

69. Stěžovatel nijak nevysvětluje, v čem Nejvyšší soud pochybil, pokud dospěl k závěru o vadnosti části dovolání. Ústavní soud již v minulosti uzavřel, že povinnost účastníků řízení uvést, proč jejich dovolání splňuje předpoklady přípustnosti, je ústavně souladná [stanovisko ze dne 28. 11. 2017 sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 (ST 45/87 SbNU 905), zejména bod 35]. Pro stěžovatele to znamená, že musí nejen podat dovolání jako takové, ale dovolání také musí být bezvadné (tamtéž, body 60 a 61).

70. V nynější věci stěžovatel neuvedl ani blíže nerozvedl, proč je dotčená část dovolání přípustná podle § 237 občanského soudního řádu. V textu dovolání lze vyčíst jen to, že odvolací soud měl tyto vytyčené právní otázky – zda je třeba při posuzování významu řízení třeba přihlížet k tomu, že došlo k odkladu exekuce, ale majetek stěžovatele byl nadále zatížen generálním inhibitoriem, a zda se má při posuzování kritéria složitosti při hodnocení opravných prostředků vzít v úvahu složitost věci a smysluplnost úkonů soudu – posoudit jinak. Dovolání v tomto rozsahu neobsahuje jediný odkaz na judikaturu, nevymezuje žádný předpoklad přípustnosti (což je podle § 241a odst. 2 občanského soudního řádu nezbytnou součástí dovolání) a pouze v obecné rovině polemizuje se skutkovými a právními závěry městského soudu (body 49 a 50 napadeného rozsudku a body 52, 58 až 67 a 70 až 72 dovolání). Tím ovšem stěžovatel nesplnil zákonnou povinnost uvést, v čem a jak se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury, případně že Nejvyšší soud nikdy neřešil jím vznesenou právní otázku, že ji řeší nejednotně anebo že je třeba provést změnu judikatury. Postup Nejvyššího soudu nebyl přepjatě formalistický: stěžovatel odůvodnil přípustnost dovolání jen povšechně a nesplnil podmínky stanovené zákonem. Nebylo úkolem Nejvyššího soudu, aby za stěžovatele domýšlel, proč je jeho dovolání v tomto rozsahu přípustné (srov. opět stanovisko sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, bod 46).

71. Nejvyšší soud postupoval též v souladu s ústavními požadavky, označil-li za začátek průtažného řízení den, kdy se stěžovatel o tomto řízení prokazatelně dozvěděl. Srozumitelně a s odkazy na svou judikaturu a na judikaturu ESLP vysvětlil, že nemajetková újma způsobená nepřiměřenou délkou řízení může začít vznikat teprve tehdy, když se stěžovatel o existenci řízení dozví. Teprve od tohoto okamžiku totiž stěžovatel trpí nejistotou ohledně výsledku řízení a s tím souvisejícími negativními dopady do své osobní sféry (srov. přiměřeně rozsudek ESLP ze dne 6. 3. 2003 *Ipsilanti proti Řecku*, č. 56599/00, § 31, a body 51 a 52 napadeného rozsudku a bod 38 shora).

72. Nedůvodná je i námitka, že městský soud měl stěžovatele vyzvat k doplnění tvrzení a důkazních návrhů podle § 118a odst. 1 až 3 ve spojení s § 205a písm. d) občanského soudního řádu. Nejvyšší soud s odkazy na judikaturu vysvětlil, že dle tohoto ustanovení nebylo třeba postupovat. Poučení v posuzované věci nebylo třeba, protože z obsahu spisu nevyplývá, že by stěžovatel tvrdil, že se o řízení dozvěděl dříve (bod 84 napadeného rozsudku). To, že by se stěžovatel měl dozvědět o řízení dříve, nevyplývá ostatně ani z ústavní stížnosti. Relevance této skutečnosti si přitom musel být stěžovatel vědom nejpozději z odůvodnění rozsudku obvodního soudu.

73. Nejvyšší soud se při hodnocení významu řízení pro stěžovatele neodchýlil od judikatury ani tím, že za rozhodující považoval rozsah postiženého majetku, a nikoli vymáhanou částku (bod 54 napadeného rozsudku). Argument stěžovatele se míjí s průběhem řízení, neboť z judikatury vyplývá stejný závěr, jaký zaujal v posuzované věci Nejvyšší soud, tj. že v exekučním řízení je význam předmětu řízení pro poškozeného vyjádřen výší hodnoty majetku postiženého exekucí (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 17. 5. 2017 sp. zn. 30 Cdo 89/2015, body 27 až 29, a ze dne 21. 1. 2025 sp. zn. 30 Cdo 2130/2024, body 30 a 33).

74. V neposlední řadě je ústavně akceptovatelný i závěr Nejvyššího soudu, že se do celkové délky průtažného řízení nemá započítat též délka navazujícího exekučního řízení, ve kterém se stěžovatel domáhal vymožení mu přiznané pohledávky – nároku na náhradu nákladů (body 60 až 64 napadeného rozsudku). Tato řízení na sebe z hlediska příčinné souvislosti nenavazují, neboť mají jiný předmět a nemajetková újma vzniklá v každém z těchto řízení je kvalitativně jiná než újma vzniklá v řízení druhém. Nemajetková újma v průtažném exekučním řízení vznikla nejistotou, zda dojde k zásahu do stěžovatelových práv jako povinného v exekuci. Okamžikem, kdy skončilo průtažné řízení, skončilo pro stěžovatele i období nejistoty. V navazujícím exekučním řízení je situace odlišná, neboť má postavení oprávněného a případná nemajetková újma spočívá v nejistotě, zda a kdy se fakticky domůže své pohledávky – přiznané náhrady nákladů průtažného řízení. „Příběh stěžovatele“ skončil dnem nabytí právní moci konečného rozhodnutí v „prvním“ exekučním řízení v roce 2022. Tato řízení proto nelze sčítat. Stěžovatel sice tvrdí, že se Nejvyšší soud odchýlil od své judikatury, ovšem žádný odlišný judikát k tomu neuvádí.

VII. Závěr

75. Ústavní soud shrnuje, že částka přiznaná stěžovateli jako odškodnění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení není nepřiměřeně nízká.

76. Ústavní soud proto ústavní stížnost dílem zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a dílem odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) téhož zákona].

77. Ústavní soud stěžovateli nepřiznal náhradu nákladů řízení. Podle § 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu se taková náhrada přizná jen v odůvodněných případech podle výsledku řízení. Stěžovatel však v řízení o ústavní stížnosti úspěšný nebyl.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jaromíra Jirsy

1. „ESLP a ostatní evropské země víc peněz za průtažná řízení nepřiznávají, nemusíme ani my“. Tak lze bohužel jednou větou shrnout závěry nálezu ze dne 24. 9. 20254 sp. zn. Pl. ÚS 26/25. Jelikož se s posouzením většiny pléna nemohu ztotožnit, uplatňuji podle § 14 zákona o Ústavním soudu odlišné stanovisko. Jsem přesvědčen, že ústavní stížnosti mělo být vyhověno a napadený rozsudek Nejvyššího soudu měl být zrušen.

2. Podle většiny pléna stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 206/2010 vydané v roce 2011 není potřeba aktualizovat ani v roce 2025, protože z ústavního pořádku údajně nevyplývá povinnost jakkoliv zohledňovat ekonomické faktory, jako je růst životní úrovně či inflace (bod 1 nálezu). Základní částka zadostiučinění 15 000 až 20 000 Kč za rok průtahů obecně není „nepřiměřeně nízká“, protože odpovídá požadavkům ESLP (bod 52 nálezu) a obstojí i z komparativního hlediska v rámci evropských států (bod 64). Jinými slovy: „jedeme dál“.

3. Vskutku – Ústavní soud v přijatém nálezu potvrdil dlouhodobě a kategoricky zastávaný názor Nejvyššího soudu, podle kterého „na přiměřenost výše základní částky zadostiučinění nemá vliv znehodnocení měny v důsledku inflace“ (bod 65 napadeného rozsudku). Takový závěr je podle mého soudu na první pohled nelogický – spíše absurdní. V jádru totiž znamená, že základní nominální částka 20 000 Kč za rok průtahů bude pro české účastníky průtažných řízení přiměřená navždy, ať se děje, co se děje. *Ad absurdum*: I kdyby si člověk v budoucnu mohl koupit za 20 000 Kč pouze jeden rohlík, bude tento rohlík bez dalšího představovat přiměřenou základní náhradu za jeden rok neúměrně dlouhých soudních procesů.

4. Proti zvolenému řešení – respektive nevyřešení – problematiky tzv. valorizace základních částek zadostiučinění mám klíčové výhrady. Předně chci zdůraznit své základní východisko: Listina základních práv a svobod v čl. 36 odst. 3 přímo stanoví, že každý má právo na náhradu škody způsobené mu nesprávným úředním postupem. Nesprávným úředním postupem státu je rovněž porušení práva každého na projednání věci soudy v přiměřené lhůtě ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny. Stát za nepřiměřeně dlouhé řízení nese objektivní odpovědnost; předpokládá se, že nepřiměřená délka soudního řízení vede k nemajetkové újmě účastníka spočívající zejména v úzkosti, nejistotě a duševním stresu v očekávání výsledku řízení.

5. Podle čl. 36 odst. 4 Listiny platí, že podmínky práva na náhradu škody stanoví zákon. Co stanoví zákon? Podle § 31a odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. se za vzniklou nemajetkovou újmu poskytuje „přiměřené zadostiučinění“. Z toho tedy vyplývá, že chce-li Ústavní soud plnit svoji ústavní úlohu ochránce ústavnosti, musí v jednotlivých případech zkoumat nikoliv, zda bylo poskytnuto zadostiučinění „nepřiměřeně nízké“ (jak uvádí nález v bodě 66), nýbrž zajistit, aby jednotlivcům bylo poskytnuto zadostiučinění „přiměřené“. Úkolem obecných soudů i Ústavního soudu není „šetřit státní kasu“, ale naopak – důsledně se zastat jedince, kterému stát nezajistil to, co vyplývá z Listiny základních práv a svobod, tedy bezprůtahové řízení.

6. Právě uvedená východiska je třeba mít na paměti i při řešení problému výše tzv. základní částky zadostiučinění. Přestože jsem si vědom, že Ústavní soud ústavnost dosavadního ne-zohledňování změny reálné hodnoty peněz v základní částce vycházející se stanoviska Cpjn 206/2010 v minulosti opakovaně „posvětil“, podle mého nastal čas, kdy se „bezhlavá“ aplikace původně určené základní částky z pohledu účinné ochrany základního práva zaručeného v čl. 36 odst. 3 Listiny stala neudržitelnou.

7. Stanovisko Cpjn 206/2010 vydal Nejvyšší soud v dubnu 2011 za účelem sjednotit rozhodovací činnost civilních soudů při stanovování formy a výše přiměřeného zadostiučinění (ve smyslu § 14 odst. 3 zákona o soudech a soudcích). Jeho cílem bylo „poskytnout soudům nižších stupňů určité vodítko, jak postupovat při posouzení nároku na přiměřené zadostiučinění ve smyslu § 31a zákona, a tímto přispět i ke zjednodušení a zkrácení kompenzačního řízení“.

8. Byť je obecný zájem na sjednocení a zefektivnění soudní praxe při poskytování zadostiučinění z pohledu čl. 36 odst. 3 Listiny bezpochyby žádoucí, nelze jej vnímat absolutně. Ze závazné nálezové judikatury vyplývá jasné pravidlo: Soudy mají povinnost přiměřenost zadostiučinění posoudit individuálně, nikoliv mechanicky. Takový požadavek se musí týkat i stanovení příslušné „základní částky“, z níž celková náhrada újmy vychází.

Akceptování základního rozmezí stanoveného Nejvyšším soudem v čase neznamená jeho absolutní neměnnost či konzervaci do budoucna [srov. nález sp. zn. IV. ÚS 1572/11 ze dne 6. 3. 2012 (N 45/64 SbNU 551), bod 39; nález sp. zn. III. ÚS 1303/21 ze dne 17. 8. 2021 (N 141/107 SbNU 164), bod 45]. Právě kategorický závěr Nejvyššího soudu, že na přiměřenost základní částky zadostiučinění nemůže mít znehodnocení měny v důsledku inflace vliv, je s ústavním požadavkem na individuální hodnocení přiměřenosti zadostiučinění v rozporu.

9. Také ze stanoviska Cpjn 206/2010 vyplývá, že Nejvyšší soud základní částku 15 000 Kč až 20 000 Kč v roce 2011 stanovil (mimo jiné) s ohledem na „poměry země“, tj. na celkovou ekonomickou situaci v České republice. Ekonomická realita se ovšem po více než čtrnácti letech pro jednotlivce zde žijící diametrálně změnila: reálná hodnota peněz v čase totiž významně klesla. Z veřejně přístupných dat Českého statistického úřadu vyplývá, že mezi dubnem 2011 (kdy bylo vydáno stanovisko) a dubnem 2023 vzrostly ceny v České republice o 55,8 %. Jinými slovy, míra tzv. kumulativní inflace v uvedeném období činila celých 55,8 %.

10. Míra inflace je přitom klíčová pro posouzení hodnoty, kterou základní částka 15 000 Kč až 20 000 Kč pro poškozené představuje v současné době. Reálná hodnota peněz totiž kvůli inflaci klesla o více než jednu třetinu. Lapidárně řečeno: Co bylo možné v roce 2011 koupit za 15 000 Kč, za to by bylo třeba v roce 2023 zaplatit 23 370 Kč.

11. Snížení reálné hodnoty peněz v čase lze pro lepší představu popsat na následujícím příkladu: V roce 2011 by kupující za 15 000 Kč mohl pořídit 696 kmínových chlebů, kdežto v roce 2023 by za stejnou částku koupil pouze 337 (jak vyplývá z interaktivního srovnání dostupného na stránkách ČSÚ: https://csu.gov.cz/pan-prumerny). Byť nelze tvrdit, že dopadům inflace jsou vystaveni všichni stejně (k tomu viz např. PROKOP, D., DVOŘÁKOVÁ, E., ŠKVRŇÁK, M. Přicházející o úspory, nestabilní nebo extrémně ohrožení. Jak inflace dopadá na různé domácnosti. PAQresearch, 2023. Dostupné na: https://www.paqresearch.cz/post/inflace-typologie-dopady/), je podle mého soudu nesporné, že vysoká míra inflace negativní vliv na reálnou hodnotu základní „nominální“ částky 20 000 Kč v průběhu posledních více než čtrnácti let měla.

12. Změnila-li se v čase ekonomická situace z pohledu jednotlivců podstatným způsobem, je třeba takovou změnu minimálně vzít v úvahu při hodnocení přiměřenosti „základní částky“ zadostiučinění v jednotlivých případech. V tomto ohledu je podstatné, že zadostiučinění za neúměrně dlouhé soudní řízení má plnit svoji primární kompenzačně-satisfakční funkci. Zjednodušeně řečeno: Finanční zadostiučinění má pro jednotlivce představovat spravedlivé odčinění diskomfortu, který musel v průběhu nepřiměřeně dlouhého soudního procesu strpět. Zákon nikde nehovoří o jakýchsi „základních“ či paušálních částkách odškodnění – hovoří jen o přiměřenosti (srov. § 31a zákona č. 82/1998 Sb.). Připustíme-li vůbec, že se na odškodnění příliš dlouhého soudního řízení mají používat „paušály“ za jeden rok (zejména v zájmu předvídatelnosti soudního rozhodování), musí rovněž základní částka zadostiučinění v obecné rovině materiálně zajišťovat, aby si poškozený mohl „dopřát odpovídající náhradní radost“ za protahované soudní spory.

13. Klesla-li reálná hodnota peněz od roku 2011 více než o třetinu, je třeba zvážit, zda má zvolená základní částka zadostiučinění potenciál kompenzační funkci pro běžného jednotlivce nadále plnit. Jinými slovy, hodlají-li soudy v současné době vycházet ze základní částky podle stanoviska Cpjn 206/2010, měly by poškozeným účastníkům přesvědčivě vysvětlit, jak je možné, že základní částka zadostiučinění 20 000 Kč byla ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny přiměřená v roce 2011 stejně jako v roce 2025, kdy je její reálná hodnota více než o 1/3 nižší. To se v případě stěžovatele nestalo a podle mého se tak ani stát nemohlo, protože faktickou rozdílnost přiznávaných částek přesvědčivě ospravedlnit nelze.

14. Při hodnocení adekvátnosti základní částky je přitom třeba brát v úvahu i preventivně-sankční funkci zadostiučinění, která může komplementárně působit v rámci

primární funkce kompenzační. Dostatečně vysoké „základní“ zadostiučinění totiž může mít odrazující účinek vůči státu, v jehož kompetenci je zajistit systém justice, aby průtahy v soudním řízení při běžném chodu nevznikaly (srov. čl. 38 odst. 2 Listiny). Zjednodušeně řečeno: Adekvátní základní částka neslouží pouze jako cukr pro poškozené, nýbrž i jako bič vůči státu.

15. Rovněž ve vztahu k preventivně-sankční funkci základní částky zadostiučinění proto platí, že snížila-li se reálná hodnota peněz od roku 2011 více než o třetinu, je nutné zvážit, zda má základní částka 20 000 Kč potenciál plnit svoji druhou funkci odpovídajícím způsobem i v současné době. Pro státní rozpočet totiž představuje nominální částka 20 000 Kč za rok průtahů v roce 2023 citelně menší „hrozbu“, než tomu bylo v roce 2011. I to je z pohledu naplnění požadavků čl. 36 odst. 3 Listiny relevantní.

16. Byť z právě uvedeného vyplývá, že znehodnocení peněz v důsledku inflace může mít na přiměřenost výše základní částky zadostiučinění přímý vliv, Nejvyšší soud – a ani většina pléna – v posuzovaném případě adekvátnost „základní částky“ perspektivou reálné hodnoty peněz nezkoumaly. Nález námitku „nerovnosti zadostiučinění“ vypořádává pouze tak, že běh času není podezřelým diskriminačním důvodem a že praxe soudů není svévolná (body 47–48 nálezu). To ovšem neospravedlňuje faktickou rozdílnost zadostiučinění rovněž z pohledu čl. 36 odst. 3 Listiny.

17. Je přitom namístě ptát se: Jak to, že v jiných oblastech odškodňování nemajetkové újmy – kupříkladu rozhodování o výši náhrady za nemajetkovou újmu na zdraví – je potřeba zohlednění vývoje hladiny cen a ekonomické situace řešena navázáním jiné „základní částky“ na vývoj průměrné mzdy? [srov. Metodika k náhradě za bolest a ztížení společenského uplatnění (podle § 958 občanského zákoníku)]. Přijatý nález odpověď stěžovateli a dalším účastníkům průtažných řízení nedává.

18. Nelze si přitom nic nalhávat: nález většiny pléna fakticky dovozuje, že je ústavně souladné, sníží-li se v čase ústavní standard ochrany základního práva podle článku 36 odst. 3 Listiny. To je z ústavního hlediska nepřijatelné.

19. Zdůrazňuji, že Úmluva a judikatura ESLP představují pouze minimální míru ústavní ochrany a nebrání tomu, aby český ústavní pořádek stanovil na stát přísnější požadavky. Nebo alespoň požadavky jiné – odpovídající více současné realitě. Stejný závěr platí i pro provedené komparativní srovnání. Lapidárně řečeno: Skutečnost, že vysoký růst inflace dosud nezohledňují ESLP ani jiné evropské státy, sama o sobě neznamená, že základní částka zadostiučinění stanovená Nejvyšším soudem v roce 2011 obstojí z pohledu čl. 36 odst. 3 Listiny.

20. Nezbývá než apelovat: Mají-li soudy přiměřenost zadostiučinění za nepřiměřeně dlouhé soudní řízení podle čl. 36 odst. 3 Listiny posuzovat individuálně s ohledem na konkrétní okolnosti případu, musí v úvahu brát i současnou ekonomickou realitu, tj. významný rozdíl ve skutečné hodnotě přiznávaného zadostiučinění.

21. V projednávané věci nikdo netvrdil, že valorizace základní částky zadostiučinění by měla být „automatická“ či „mechanická“. Smyslem a účelem ústavní stížnosti pouze bylo, aby soudy rozhodovaly flexibilně a alespoň částečně reflektovaly reálný vývoj společenských a ekonomických poměrů. Většina pléna ani Nejvyšší soud bohužel nevyužily příležitost vyřešit jádro problému a systém zadostiučinění – vystavený na 14 let starém stanovisku – narovnat. Dojem z přijatého nálezu tedy zůstává spíše v rovině povzdychu: „Život je jinde.“

Č. 211
Povinnost provést účinné vyšetřování potřebné k objasnění tvrzení o znásilnění
(sp. zn. II. ÚS 1675/25 ze dne 25. září 2025)

Vznese-li stěžovatelka hájitelné tvrzení o znásilnění ve stavu bezbrannosti v důsledku požití nadměrného množství alkoholu, vzniká státu, který je podle čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky založen na úctě k právům a svobodám člověka a občana, povinnost provést účinné vyšetřování potřebné k objasnění věci, které vyžaduje, aby příslušné orgány z vlastní iniciativy přijaly přiměřená opatření a učinily potřebné kroky, jež mají k dispozici, k náležitému prošetření, pro zajištění důkazů a k důkladné, objektivní a nestranné analýze všech relevantních skutečností, ze které musejí vycházet jejich závěry v přípravném řízení trestním a náležité odůvodnění rozhodnutí ve věci.

Nevyvinou-li příslušné orgány činné v trestním řízení skutečnou a řádnou snahu věc objasnit, resp. nezajistí-li dostatečné důkazy potřebné k objasnění věci, jejich postup nedostojí požadavku důkladnosti a dostatečnosti vyšetřování a poruší ústavní právo stěžovatelky na účinné vyšetřování podle z čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 7 odst. 2, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Pavla Šámala (soudce zpravodaj) a soudců Jaromíra Jirsy a Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelky A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupené JUDr. Lucií Hrdou, advokátkou, sídlem Vinohradská 343/6, Praha 2 – Vinohrady, proti vyrozumění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 8. dubna 2025 č. j. 3 KZN 845/2025-10, usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 5. února 2025 č. j. 1 ZN 1762/2024-19 a usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru obecné kriminality, 6. oddělení obecné kriminality, ze dne 29. listopadu 2024 č. j. KRPA-261541--22/TČ-2024-001176-1-KB, za účasti Městského státního zastupitelství v Praze, Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 a Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru obecné kriminality, 6. oddělení obecné kriminality, sídlem Bartolomějská 6, Praha 1 – Staré Město, jako účastníků řízení, takto:

I. Vyrozuměním Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 8. dubna 2025 č. j. 3 KZN 845/2025-10, usnesením Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 5. února 2025 č. j. 1 ZN 1762/2024-19 a usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru obecné kriminality, 6. oddělení obecné kriminality, ze dne 29. listopadu 2024 č. j. KRPA--261541-22/TČ-2024-001176-1-KB bylo porušeno ústavní právo stěžovatelky vyplývající z čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 7 odst. 2, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Vyrozumění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 8. dubna 2025 č. j. 3 KZN 845/2025-10, usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 ze dne 5. února 2025 č. j. 1 ZN 1762/2024-19 a usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru obecné kriminality, 6. oddělení obecné kriminality, ze dne 29. listopadu 2024 č. j. KRPA-261541-22/TČ-2024-001176-1-KB se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jejích ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

2. Z ústavní stížnosti, vyžádaného spisu a předložených podkladů se podává, že v záhlaví specifikovaným usnesením policejního orgánu Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha I, Služby kriminální policie a vyšetřování, Odboru obecné kriminality, 6. oddělení obecné kriminality (dále jen „policejní orgán“), byla podle § 159a odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, odložena trestní věc podezření ze spáchání zvlášť závažného zločinu znásilnění podle § 185 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kterého se měl dopustit podezřelý T. G. (dále jen „podezřelý“) tím, že v přesně nezjištěné době dne 27. 7. 2024 do 8:30 hodin dne 28. 7. 2024 v pokoji v hotelu A. v Praze měl využít stavu opilosti stěžovatelky (poškozené) a vykonat na ní vaginální soulož, aniž by mu k tomu dala výslovný souhlas.

3. Stěžovatelka k věci (zkráceně uvedeno) vypověděla, že se s podezřelým sešla po vzájemné domluvě v Praze, že šli společně na koncert a večeři, poté ještě do baru. Neví přesně, kdy z baru odešli, byla podnapilá, podezřelý ji doprovodil do hotelu. Druhý den ráno po probuzení zaregistrovala přítomnost podezřelého vedle ní a byla zmatená, proč je zde přítomný, jelikož si události předchozího večera nepamatovala. Protože jí však bylo špatně a chtěla ještě spát, přetočila se na bok a znovu usnula. V polospánku však cítila „osahávání“ na zadku, mezi nohama a následně cítila tlak ve vagíně. Byla však stále v polospánku a ve stavu opilosti, přičemž v důsledku tohoto stavu nebyla při plném vědomí a toto jednání si interpretovala jako sen. Podezřelý nejenom že neměl k tomuto jednání žádný její předchozí souhlas, ale nečekal ani na žádnou pozitivní zpětnou vazbu a ihned „zaútočil“ na její genitálie. Následně k ní podezřelý přistoupil a ukazoval jí nějakou krabičku, posléze jí došlo, že šlo o krabičku kondomů, což však v jejím stavu nebyla schopna rozeznat ani pochopit, proč by jí měl podezřelý toto ukazovat. Následně ucítila znovu tlak ve vagíně, přičemž v tento okamžik jí došlo, že předchozí události se jí nezdály ve snu, ale ve skutečnosti ji podezřelý penetroval pravděpodobně prsty a že tlak, který aktuálně cítí, je penetrace jeho penisem. S ohledem na svůj stav však nebyla schopna projevit nesouhlas, byla mimo, nemohla se téměř ani hýbat. Jednání podezřelého trvalo odhadem pár minut a stěžovatelka si pouze vybavuje, že styk byl bolestivý. Po styku podezřelého vyzvala, aby se sám pohlavně uspokojil rukou s tím, že se na něj přitom bude dívat, políbila ho, jazykem se ho dotkla v oblasti rozkroku a po jeho vyvrcholení podezřelého objala. Toto chování vysvětlila tak, že se tím snažila se situací vyrovnat, chtěla, aby podezřelý ještě chvíli zůstal, chtěla intimitu, nechápala, jak ji mohl penetrovat, a potom žádné objetí, žádný polibek. Ještě ten den podezřelému napsala, že se cítí zneužitá.

4. Podezřelý popsal shodně se stěžovatelkou okolnosti jejich seznámení a dále uvedl, že měl se stěžovatelkou v ranních hodinách dne 28. 7. 2024 na hotelu pohlavní styk a že ze strany stěžovatelky žádný nesouhlas nezazněl.

5. Ve věci byla rovněž vyhodnocena vzájemné komunikace mezi stěžovatelkou a poškozeným, která proběhla prostřednictvím WhatsApp a Instagram chatové komunikace. Z komunikace doložené poškozenou mimo jiné vyplývá, že po inkriminovaném dni 28. 7. 2024 píše stěžovateli, že si připadá zneužitě (s přidanými smějícími se emotikony), dále píše, že to neplánovala, že je slušně vychovaná a že takové věci na první schůzce nedělá, že ještě byla opilá v polospánku, podezřelý píše, že to také neplánoval, ale nelituje toho, také byl opilý, že oba sex potřebovali a že stěžovatelka dokonce chtěla přidat a přitvrdit, na to stěžovatelka opět uvádí, že ještě polospala, podezřelý píše, že mu stěžovatelka v průběhu říkala, ať to dělá pořádně, že si do té doby myslel, že to umí, stěžovatelka píše, že byla v polospánku, ale že to bylo fajn, konverzace je provázena smějícími se emotikony, které postupně ubývají, stěžovatelka píše, že má pocit zneužití, studu a depky, že to tak nemělo být, cítí se odporně, měl ji doprovodit a nechat na hotelu, podezřelý reaguje, že se opakovaně ptal, jestli má odejít, stěžovatelka píše, že souhlas s tím, aby zůstal na hotelu, není souhlas k sexu, podezřelý využil toho, že se nebránila, v další komunikaci stěžovatelka již zmiňuje znásilnění s tím, že podezřelý neměl její souhlas, vysvětluje proč řekla, aby ještě nechodil, aby ji objal a proč jej políbila, že to bylo ze šoku z toho, co se stalo, chce zaplatit psychologa, hotel a testy… (viz protokol o vyhodnocení chatové komunikace na č. l. 11 a násl. vyšetřovacího spisu).

6. Naproti tomu ze vzájemné komunikace doložené podezřelým (viz č. l. 40 a násl. vyšetřovacího spisu) nebyly zaznamenány žádné informace poukazující na to, že by mělo ze strany podezřelého dojít k nějakému nevhodnému chování vůči stěžovatelce či nechtěnému a nedobrovolnému fyzickému kontaktu mezi nimi. Komunikace je ukončena dne 28. 7. 2024 toliko zprávou stěžovatelky, že si připadá zneužitě (viz č. l. 174 vyšetřovacího spisu).

7. Policejní orgán dospěl na základě provedeného prověřování k závěru, že podezřelý svým jednáním nenaplnil objektivní znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, neboť v jeho jednání bylo zcela nepřítomno násilné jednání ve smyslu použití hrubé fyzické síly za účelem překonání vážně míněného odporu stěžovatelky, ani pohrůžka takovým násilím. Na straně stěžovatelky podle něj naopak chybí prvek vyjádření zcela vážně míněného odporu, který by byl podezřelý nucen překonávat, když z toho, jak stěžovatelka s podezřelým shodně popisují průběh celého styku, nevyplývá, že by dala jakýmkoli způsobem najevo svůj nesouhlas, naopak připouští ze své strany určitou aktivitu. Policejní orgán se zaobíral rovněž stavem stěžovatelky po jejím probuzení, resp. možným stavem bezbrannosti, kdy konstatoval, že byť je zřejmé, že byla po probuzení stále pod vlivem alkoholu (podle tabulkových hodnot se mohlo v inkriminované době jednat o maximální hodnotu ovlivnění 0,8 promile alkoholu v krvi), ne však do takové míry, aby nebyla schopna projevit svou vůli, resp. nesouhlas s jednáním podezřelého, a tedy se nejednalo o stav bezbrannosti. Uzavřel, že ve věci nebyl prokázán úmysl podezřelého k danému skutku, a to ani úmysl nepřímý.

8. Stížnost stěžovatelky proti usnesení policejního orgánu byla napadeným usnesením státní zástupkyně Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 1 (dále jen „obvodní státní zastupitelství“) podle § 148 odst. 1 písm. c) trestního řádu zamítnuta jako nedůvodná. Státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství se ztotožnila se závěrem policejního orgánu, že podle učiněných skutkových zjištění k souloži nedošlo ze strany podezřelého násilím ani pod pohrůžkou násilí nebo jiné těžké újmy. K namítanému stavu bezbrannosti podotkla, že z podaného vysvětlení stěžovatelky i z obsahu zajištěné elektronické komunikace mezi ní a podezřelým vyplývá, že i přes užitý alkohol a únavu byla po probuzení dostatečně orientována, neboť si uvědomovala, co má na sobě, že má nasazeny kontaktní čočky i že má na sobě make-up. Uvědomovala si mimo jiné, že je s ní v pokoji podezřelý, vnímala doteky

v oblasti hýždí a rozkroku, zaregistrovala digitální penetraci, to, že jí podezřelý ukázal krabičku kondomů, vnímala stahování svých kalhotek, rovněž vnímala pohlavní úd podezřelého ve své vagíně i to, že po celou dobu pohlavního styku ležela v jedné pozici. Vzhledem ke zjištěným skutečnostem nelze podle státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství dospět k závěru, že by se stěžovatelka v době činu nacházela ve stavu celkové (absolutní) bezbrannosti. Stejně tak nebylo zjištěno, že by se v době činu nacházela ve stavu psychické bezbrannosti (nebylo prokázáno, že by trpěla duševní poruchou či měla postiženy rozumové schopnosti) či tělesné bezbrannosti (nebylo prokázáno, že by byla podezřelým svázána nebo trpěla fyzickou vadou, která by omezovala její hybnost). Poškozená v době činu podezřelému výslovně neřekla, že si pohlavní styk s ním nepřeje, nesnažila se ho nijak odstrčit, přestože se nenacházela v situaci, kdy by nebyla schopna projevit svou vůli. Podezřelý se na základě probíhající elektronické komunikace s poškozenou před činem mohl mylně domnívat, že má tato o něj zájem, když s ním flirtovala, resp. hovořila na téma sexu a chybějícího sexu, sešla se s ním v Praze. Za zjištěného skutkového stavu státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství dospěla shodně s policejním orgánem k závěru, že v daném případě nedošlo k trestně relevantnímu jednání ze strany podezřelého. Současně dodala, že další prověřování by na závěr ohledně nenaplnění znaků skutkové podstaty konkrétního trestného činu nemělo žádný vliv.

9. Na základě podnětu stěžovatelky k výkonu dohledu věc přezkoumala státní zástupkyně Městského státního zastupitelství v Praze (dále jen „městské státní zastupitelství“) a napadeným vyrozuměním stěžovatelce sdělila, že postup státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství, která ve věci neshledala podezření z trestného činu, byl správný, proto byl podnět jako nedůvodný odložen. K již shora uvedenému státní zástupkyně městského státního zastupitelství dodala, že ač lze připustit možnost individuální reakce stěžovatelky na množství alkoholu, zvláště v kombinaci s nevyspáním, tak že stavu bezbrannosti neodpovídá popis událostí poskytnutý samotnou stěžovatelkou, která podrobně popsala, jak se předmětného rána cítila a také pohlavní styk samotný. Popsaný stav podle státní zástupkyně městského státního zastupitelství neodpovídá stavu osoby, která zcela postrádá vůli a schopnost klást pachateli odpor, a nachází se tak ve stavu bezbrannosti. Zdůraznila, že pozdější subjektivní vnímání situace poškozenou nemusí korespondovat s trestněprávním zhodnocením události a že za daných okolností je zcela nadbytečné vyslýchat kamarádky poškozené, kterým již interpretovala své subjektivní vnímání celé události.

II. Argumentace stěžovatelky

10. Stěžovatelka v ústavní stížnosti po podrobné rekapitulaci napadených rozhodnutí namítá, že orgány činné v trestním řízení se přiklonily k verzi podezřelého bez dostatečného odůvodnění a přes existující nesrovnalosti zcela převzaly jeho verzi události, zatímco její verzi považovaly za nevěrohodnou. Nebyla provedena řada jí navrhovaných důkazů – znalecký posudek z oboru psychologie, výsledky gynekologického vyšetření z nemocnice v Salzburgu, vysvětlení osoby z jejího okruhu, odborné vyjádření z toxikologie či důkaz o zajištění ubytování podezřelého, dostatečně nezkoumaly její možnou bezbrannost ani skutečné množství alkoholu v její krvi, ale spokojily se pouze s orientačním odhadem 0,8 g/kg. Zdůrazňuje, že pouze na podkladě faktů, že přijala pozvání na večeři a skleničku s podezřelým a že spolu předtím na téma sexu komunikovali, nelze dojít k závěru, že podezřelý měl právo automaticky presumovat její souhlas s pohlavním stykem, aniž by si tento ověřil. Nacházela se ve stavu bezbrannosti, ač současně mohla vnímat své okolí. Policejní orgán se však skutečností, že nemusela vyjadřovat aktivní odpor, aby mohlo dojít k zneužití její bezbrannosti, dostatečně nezabýval. V situaci, kdy proti sobě stála dvě tvrzení, nemohly existovat pochybnosti odůvodňující aplikaci pravidla *in dubio pro reo*.

III. Vyjádření účastníků řízení a vedlejších účastníků řízení

11. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení, aby se k ústavní stížnosti vyjádřili.

12. Státní zástupkyně městského státního zastupitelství ve svém vyjádření označila námitky stěžovatelky za nedůvodné s tím, že právo stěžovatelky na účinné vyšetřování porušeno nebylo. Vyjádřila nesouhlas s tvrzením stěžovatelky, že odůvodnění vyrozumění městského státního zastupitelství obsahuje sekundární viktimizaci oběti, když přenáší vinu za sexuální akt na stěžovatelku. K tomu podotkla, že v rámci vyrozumění bylo pouze poukázáno na skutečnost, že ačkoli nejprve stěžovatelka verbalizovala svůj postoj k sexuálnímu styku jako negativní, tak okolnosti jejího seznámení s podezřelým a průběh jejich schůzky v něm mohly vyvolat dojem, že mohla změnit názor a mohla se stykem souhlasit. Setrvala na názoru, že v případě stěžovatelky nešlo o zneužití bezbrannosti. Z provedených důkazů podle ní nelze dovodit, že by se stěžovatelka nacházela ve stavu absolutní bezbrannosti v důsledku požití alkoholu, přičemž dodala, že další upřesnění hladiny alkoholu v krvi stěžovatelky by vzhledem k absenci odběru krve nepřineslo ani odborné vyjádření či znalecké zkoumání. Nelze podle ní tvrdit, že každá absence projevu nevole automaticky značí bezbrannost. Stejně tak přibrání znalce k posouzení duševního stavu stěžovatelky označila za nadbytečné.

13. Státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství rovněž vyjádřila přesvědčení, že zjištěné důkazy postačovaly pro řádné skutkové a právní posouzení věci. Provedeným dokazováním podle ní nebylo prokázáno, že by se stěžovatelka nacházela ve stavu bezbrannosti. Zdůraznila, že stěžovatelka nedala v době činu podezřelému jakýmkoli způsobem najevo, že si pohlavní styk s ním nepřeje, přestože byla schopna projevit svou vůli a vyjádřit svůj odpor. Nebylo proto třeba provádět další dokazování.

14. Policejní orgán ve vyjádření sdělil, že se s názorem stěžovatelky vyjádřeným v ústavní stížnosti neztotožňuje s tím, že věc byla řádně prověřena. Odkázal přitom na své napadené usnesení.

15. Vyjádření státní zástupkyně městského státního zastupitelství, státní zástupkyně obvodního státního zastupitelství a policejního orgánu byla poskytnuta stěžovatelce k replice. Stěžovatelka v reakci na vyjádření opakuje, že pochybnosti mohly být odstraněny provedením navržených důkazů, že byla nesprávně vyhodnocena její bezbrannost, odmítá argumenty příslušných státních zastupitelství a uzavírá, že bylo porušeno její právo na účinné vyšetřování.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

16. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení. Shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená v ústavní stížnosti. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Její ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

17. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody. V řízení o ústavní

stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného či procesního (podústavního) práva.

a) Obecná východiska

18. Jedním z nejdůležitějších projevů ochrany základních práv v trestním řízení je povinnost účinného vyšetřování. Plná povinnost provést účinné vyšetřování orgány veřejné moci existuje zejména u zásahů do práva na život, zákazu mučení a jiného špatného zacházení a zákazu nucených prací [srov. např. nález ze dne 16. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 3626/13 (N 216/79 SbNU 475); všechna rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na https://nalus.usoud.cz].

19. Judikatura zdůrazňuje povinnost státu postihovat činy porušující základní práva mimo jiné právě u jednání proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti. Taková jednání totiž porušují základní práva spadající do věcné působnosti čl. 3 nebo čl. 8 Úmluvy, respektive čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1 Listiny. Z čl. 3 i z čl. 8 Úmluvy mimo jiné vyplývá právo poškozených na ochranu před sekundární viktimizací. Orgány činné v trestním řízení se musí zdržet reprodukce sexistických stereotypů a nevystavovat oběti sekundární viktimizaci používáním moralizujících a pocit viny vyvolávajících slov, která by mohla ohrozit důvěru obětí ve spravedlnost (srov. např. rozsudky ESLP ze dne 27. 5. 2021 *J. L. proti Itálii*, č. 5671/16, ze dne 13. 2. 2024 *X. proti Řecku*, č. 38588/21, či ze dne 26. 3. 2024 I. *C. proti Moldavské republice*, č. 36436/22).

20. Povinnost účinného vyšetřování je procesní povinností spočívající v tzv. náležité péči, nezaručuje žádný konkrétní výsledek trestního řízení, například odsouzení potenciálního pachatele. Zaručuje „jen“ to, že orgány činné v trestním řízení budou jednat kompetentně, efektivně a vynaloží veškerou snahu, kterou lze po nich v daném konkrétním případě rozumně požadovat [srov. nález ze dne 10. 12. 2019 sp. zn. II. ÚS 1376/18 (N 207/97 SbNU 222)].

21. Vyšetřování prováděné orgány činnými v trestním řízení, včetně fáze před zahájením trestního stíhání, musí splňovat kumulativně následující požadavky. Musí být a) nezávislé a nestranné, b) rychlé, c) podrobené kontrole veřejnosti a umožňující aktivní participaci poškozeného a d) důkladné a dostatečné. Pouze za splnění těchto kumulativních podmínek bude možné označit provedené vyšetřování za účinné a souladné se stěžovatelovými právy podle čl. 3 Úmluvy [srov. např. nález ze dne 2. 3. 2015 sp. zn. I. ÚS 1565/14 (N 51/76 SbNU 691)].

22. Současně povinnost účinného vyšetřování není bezbřehá a nastupuje v případech, ve kterých poškozený vznese tzv. hájitelné tvrzení. Za hájitelné tvrzení „je nutno považovat tvrzení, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné“ [srov. např. nález ze dne 24. 5. 2016 sp. zn. I. ÚS 1042/15 (N 91/81 SbNU 485) nebo nález ze dne 17. 10. 2017 sp. zn. II. ÚS 1398/17 (N 191/87 SbNU 155)]. Naplnění uvedených atributů hájitelného tvrzení je nutné posuzovat v každém řízení individuálně. Posuzuje se přitom, zda sporné jednání dosáhlo určitého minimálního stupně závažnosti. Špatné zacházení, které dosahuje uvedené minimální hranice závažnosti, nemusí vždy zahrnovat fyzické ublížení na zdraví. Ustanovení čl. 3 Úmluvy se totiž vztahuje i na duševní útrapy utrpěné poškozeným v souvislosti s jiným trýznivým jednáním, než je přímý fyzický útok. ESLP shledal např. porušení čl. 3 a 8 Úmluvy v tom, že orgány činné v trestním řízení selhaly v řádném vyšetření znásilnění osmnáctileté stěžovatelky barmanem během její dovolené v Řecku (*X. proti Řecku*), respektive v nedostatečném potrestání řidiče, který se opakovaně (násilím a výhružkami) pokusil znásilnit stěžovatelku pracující s ním v sanitce při společných směnách (rozsudek ze dne 12. 12. 2023 *Vučković proti Chorvatsku*, č. 15798/20).

23. Hájitelnost tvrzení nelze zaměňovat s existencí skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 158 odst. 3 trestního řádu) [srov. již shora zmíněný nález sp. zn. I. ÚS 1565/14 či nález ze dne 30. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 527/23].

b) Aplikace obecných východisek na posuzovanou věc

24. Jak vyplývá již ze shora uvedeného, podstatou práva na účinné vyšetřování je nárok na postup ověřující to, zda na základě tzv. hájitelného tvrzení oběti lze prošetřit bližší okolnosti popisovaného jednání a podle jeho výsledků zvolit odpovídající právní postup (např. zahájení trestního nebo přestupkového stíhání podezřelého). Jakousi „předfází" účinného vyšetřování tak musí být posouzení toho, zda tvrzení domnělé oběti lze považovat za hájitelné.

25. Stěžovatelkou popisované jednání nepochybně spadá do působnosti čl. 7 odst. 2 a čl. 10 odst. 1 Listiny, čl. 3 a 8 Úmluvy, přičemž její tvrzení obstojí jako tzv. hájitelné. Aniž by Ústavní soud jakkoli hodnotil jednotlivé důkazy či předjímal procesní vývoj věci, je třeba konstatovat, že z vyžádaného policejního spisu vyplývá, že tvrzení stěžovatelky není *a priori* nedůvěryhodné či nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné. Vznesla-li tedy stěžovatelka hájitelné tvrzení, že byla ze strany podezřelého znásilněna, přičemž se nacházela ve stavu bezbrannosti v důsledku požití nadměrného množství alkoholu, bylo povinností policejního orgánu provést za tímto účelem řádné dokazování, což neučinil.

26. Policejní orgán v podstatě ve věci vyslechl toliko stěžovatelku (sub bod 3) a podezřelého (sub bod 4) a vyhodnotil jejich vzájemnou komunikaci, založenou ve spisu (sub body 5 a 6), žádné další důkazy neprováděl.

27. Ústavní soud po posouzení věci přisvědčil stěžovatelce v tom, že pochybnosti, zda se skutek stal či nikoli, měly být odstraněny provedením dalších důkazů. V prvé řadě je třeba poukázat na skutečnost, že stěžovatelka druhý den po činu odjela do Salzburgu, kde navštívila lékaře a podrobila se gynekologickému vyšetření. Uváděla, že jí lékařka při vyšetření sdělila, že měla v místech oděrky, což by mohlo svědčit pro verzi jí uváděnou. Stejně tak navrhovala podání vysvětlení osob, kterým se o jednání podezřelého svěřila a které mohly dosvědčit její psychické rozpoložení po dané události. Žádný z navrhovaných důkazů však policejní orgán neprovedl.

28. Rovněž měl-li policejní orgán pochybnosti ohledně adekvátnosti reakce stěžovatelky po předmětné události a jejího chování vůči podezřelému (kdy bezprostředně po činu podezřelého vyzvala, aby se sám pohlavně uspokojil rukou s tím, že se na něj přitom bude dívat, políbila ho, jazykem se ho dotkla v oblasti rozkroku a po jeho vyvrcholení podezřelého objala), bylo bezpochyby namístě vyžádat odborné vyjádření z oboru psychologie ohledně vyrovnávacích mechanismů obětí trestných činů, spíše však podrobit stěžovatelku psychologickému znaleckému zkoumání, a to za účelem posouzení jednak rysů její osobnosti, které mohou mít vliv na její věrohodnost, jednak jejích reakcí na stres a šok. Uvedené platí zejména za situace, kdy i ze vzájemné komunikace doložené stěžovatelkou jednoznačně plyne, že stěžovatelka, ač její reakce zpočátku není vysloveně negativní (byť hned píše o pocitu zneužití), postupně se mění až podezřelému píše, že má pocit zneužití, studu a depky, že to tak nemělo být, cítí se odporně, měl ji doprovodit a nechat na hotelu, že souhlas s tím, aby zůstal na hotelu, není souhlas k sexu, že podezřelý využil toho, že se nebránila, posléze zmiňuje znásilnění s tím, že podezřelý neměl její souhlas, vysvětluje, proč řekla, aby ještě nechodil, aby ji objal a proč jej políbila, že to bylo ze šoku z toho co se stalo (viz zmíněnou chatovou komunikaci na č. l. 40 až 192 a protokoly o vyhodnocení chatové komunikace na č. l. 11 až 18 a 193 až 194 vyšetřovacího spisu).

29. V dané souvislosti nelze pomíjet, že popsané jednání stěžovatelky může být jednou z typických reakcí obětí zločinu znásilnění. Z odborné literatury vyplývá, že ženy vnímají znásilnění jako extrémně stresující existenciální ohrožení života a ze strachu volí spíše nekonfrontační (málo energický) odpor. Bezprostředně po činu je v případech vztahových znásilnění typická zdánlivě smírná reakce oběti. Z psychologického pohledu jde o normální

a přirozenou reakci na prožitý stres, neboť se v těchto případech oběť snaží o redukování agrese útočníka a momentální smír s ním (viz Čírtková, L. Oběti znásilnění. Kriminalistika. č. 3/2002, s. 197 až 205).

30. Policejní orgán však navrhované důkazní prostředky odmítl provést, což za daných okolností nemůže z ústavněprávního hlediska a z pohledu práva na účinné vyšetřování obstát.

31. Ztotožnit se nelze ani se závěrem policejního orgánu, že byť je zřejmé, že byla stěžovatelka pod vlivem alkoholu, mohlo se v inkriminované době jednat o maximální hodnotu ovlivnění 0,8 promile alkoholu v krvi. Podle policejního orgánu tak nebyla ovlivněna alkoholem do takové míry, aby nebyla schopna projevit svou vůli, resp. nesouhlas s jednáním podezřelého. Tento závěr však nelze považovat za relevantní, neboť není zřejmé, na základě čeho policejní orgán uvedený propočet učinil. Daný údaj považoval za fakt bez jakéhokoli odborného posouzení, což je neakceptovatelné, a to tím spíše za situace, kdy na každého člověka alkohol působí jiným způsobem. Tedy i za přijetí hypotézy, že by stěžovatelka měla zbytkový alkohol v krvi skutečně 0,8 promile, nelze vyloučit, že by se nenacházela ve stavu bezbrannosti. Všechny tyto skutečnosti vyžadovaly odborné znalecké zkoumání míry ovlivnění stěžovatelky požitým alkoholem, a to na základě jejího výslechu o množství požitého alkoholu a době jeho požívání.

32. Ve spise není založen ani žádný úřední záznam o podaném vysvětlení zaměstnanců podniků (podle § 158 a násl. trestního řádu), které stěžovatelka s podezřelým společně předmětnou noc navštívili. Z úředního záznamu na č. l. 199 policejního spisu se toliko podává, že kamerové záznamy z příslušných podniků již nejsou k dispozici.

33. Zmíněná pochybení policejního orgánu nebyla zhojena ani ze strany příslušných státních zastupitelství.

34. Orgány činné v trestním řízení neprovedly shora specifikované důkazy a při vědomí odlišností výpovědí stěžovatelky a podezřelého (což byly, mimo vzájemné komunikace, fakticky jediné provedené důkazy) vzaly v zásadě v úvahu jen důkazy svědčící v neprospěch stěžovatelky a rozhodly o odložení věci. Opomněly přitom také psychologické poznatky ohledně typických reakcí obětí zločinu znásilnění. Místo toho postavily svou argumentaci na paušálním a dostatečně nepodloženém tvrzení, že stěžovatelka se v žádném případě nenacházela ve stavu bezbrannosti, s konstatováním, že o tom svědčí i její následné jednání. Ač stěžovatelka předestřela důvody, proč se po styku chovala způsobem, jakým se chovala (tj. že se snažila se situací vyrovnat, kdy zároveň chtěla, aby podezřelý ještě chvíli zůstal, chtěla intimitu, nechápala, jak ji mohl penetrovat, a potom žádné obětí, žádný polibek), orgány činné v trestním řízení se s jejím tvrzením nevypořádaly a pouze bez dalšího uvedly, že stěžovatelka se ve stavu bezbrannosti nenacházela.

35. Takový postup orgánů činných v trestním řízení nelze považovat za ústavně konformní. Povinností orgánů činných v trestním řízení bylo vypořádat se se všemi tvrzeními stěžovatelky, která jsou hájitelná, což učiněno nebylo.

36. Součástí práva na jinou právní ochranu vyplývajícího zejména z čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy je požadavek náležitého odůvodnění rozhodnutí a zákaz svévole, které jsou obecně odvoditelné z kautel právního státu, v němž je nepřípustné, aby soud či jiný orgán činný v trestním řízení neseznámil jednotlivce s logickým, náležitým a spravedlnosti odpovídajícím odůvodněním rozhodnutí. Jinými slovy, je v právním státě nepřípustné, aby se stát dopouštěl zásahů do práv jednotlivce bez toho, aby tento zásah odůvodnil, resp. bez toho, aby jednotlivce seznámil s jeho logickým a spravedlnosti odpovídajícím právním základem. Absence náležitého odůvodnění naopak výrazně limituje aplikaci principu právní jistoty a předvídatelnosti práva. Pouze kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí totiž omezují prostor pro případnou svévoli a zajišťují i podobné posuzování obdobných případů [srov. např. nález ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1189/15 (N 240/83

SbNU 739) či nález ze dne 28. 11. 2018 sp. zn. II. ÚS 482/18 (N 195/91 SbNU 411) či nález ze dne 10. 5. 2023 sp. zn. I. ÚS 443/23].

37. Požadavek náležitého odůvodnění rozhodnutí se přitom týká nejen rozhodnutí vydaných soudy, ale i jinými orgány činnými v trestním řízení, a to i v přípravném řízení trestním. Potřebný rozsah nezbytného odůvodnění se odvíjí od předmětu řízení a povahy rozhodnutí, jakož i od návrhů a argumentů uplatněných účastníky řízení, s kterými se soudy i jiné rozhodující orgány musí adekvátně vypořádat [srov. např. nález ze dne 22. 9. 2009 sp. zn. III. ÚS 961/09 (N 207/54 SbNU 565), podobně též např. rozsudek ESLP ve věci *Van de Hurk proti Nizozemí* ze dne 19. 4. 1994 č. 16034/90, § 61, rozsudek ESLP ve věci *Ruiz Torija proti Španělsku* ze dne 9. 12. 1994 č. 18390/91, § 29; a další]. Přestože se tato judikatura týká především rozhodování soudů, je třeba ji podle názoru Ústavního soudu vztáhnout i na rozhodnutí týkající se práva na účinné vyšetřování, a to ať ho učinily soudy, byla-li ve věci podána obžaloba, tak i rozhodnutí orgánů činných v přípravném řízení trestním, kterými se řízení končí, jako tomu bylo v posuzované věci. To vyplývá z povahy tohoto práva. Končí-li věc rozhodnutím orgánů činných v přípravném řízení trestním (např. odložením věci podle § 159a odst. 1 trestního řádu), kdy stěžovatel již nemá možnost domáhat se svého práva před nezávislým a nestranným soudem, je třeba klást na odůvodnění takového rozhodnutí z hlediska práva na účinné vyšetřování v zásadě stejné požadavky jako na soudní rozhodnutí [srov. nález ze dne 10. 11. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1559/20 (N 209/103 SbNU 155), nález ze dne 12. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 2468/24].

VI. Závěr

38. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení ústavního práva stěžovatelky na účinné vyšetřování podle čl. 3 Úmluvy, čl. 7 odst. 2, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny, neboť orgány činné v trestním řízení neprovedly ve věci řádné a dostatečné dokazování. Posuzovaná věc vyžaduje nové posouzení ze strany orgánů činných v trestním řízení, které bude naplňovat ústavněprávní požadavky uvedené shora v tomto nálezu.

39. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

40. Ústavní soud zdůrazňuje, že nepředjímá, jak orgány činné v trestním řízení rozhodnou a zda bude či nebude zahájeno trestní stíhání. Ústavní soud pouze konstatuje, že prověření věci musí proběhnout v souladu s ústavními požadavky.

41. Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť měl za to, že od něj nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 212
Určení výživného z nejasných příjmů povinného
(sp. zn. III. ÚS 2015/25 ze dne 25. září 2025)

Obecné soudy poruší ústavně zaručené právo účastníků na soudní ochranu, pokud při určování výživného na nezletilé dítě vychází z nepřezkoumatelně zjištěných příjmů povinné osoby, popřípadě pokud na zjišťování příjmů povinné osoby v rozporu se zásadou vyšetřovací rezignují.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudce Jana Svatoně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové o ústavní stížnosti J. H., zastoupené Mgr. Zdeňkou Tolnayovou, advokátkou, se sídlem nám. Republiky 946, Mladá Boleslav, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 14. dubna 2025 č. j. 32 Co 6/2025-376, ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu ze dne 9. května 2025 č. j. 32 Co 6/2025-381, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a B. H., zastoupeného JUDr. Josefem Mejstříkem, advokátem, se sídlem Ke Kapličce 392, Loučeň, a nezletilé N. H., zastoupené opatrovníkem statutárním městem Mladá Boleslav, sídlem Komenského nám. 61, Mladá Boleslav, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 14. dubna 2025, č. j. 32 Co 6/2025--376, ve znění doplňujícího usnesení téhož soudu ze dne 9. května 2025 č. j. 32 Co 6/2025-381, bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tato rozhodnutí se proto ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadeného rozhodnutí

1. Okresní soud k návrhu stěžovatelky zvýšil výživné otce (vedlejšího účastníka) na nezletilou (tehdy 16 let) na částku 14 600 Kč měsíčně za období od 1. 7. 2021 do 31. 8. 2024 a na částku 16 500 Kč měsíčně za období od 1. 9. 2024. Současně uložil otci povinnost uhradit nedoplatek na výživném ve výši 411 800 Kč a konstatoval změnu předchozího rozsudku o výživném.

2. Vyšel ze zjištění, že výživné otce na nezletilou bylo naposledy určeno dohodou rodičů, kterou soud schválil rozsudkem v roce 2017, a to na částku 3 500 Kč měsíčně. V době schvalování dohody se rodiče v péči o nezletilou střídali. Stěžovatelka měla příjmy ve výši 26 773 Kč měsíčně, otec měl příjmy ve výši 29 713 Kč měsíčně. Stěžovatelka vlastnila byt, otec dva rodinné domy. Nezletilá byla žákyní 3. třídy základní školy, věnovala se basketbalu a aerobiku a byla zdravá. Rodiče neměli další vyživovací povinnost. Soud tehdy shledal dohodnuté výživné přiměřeným i z důvodu, že se otec zavázal hradit nezletilé obědy ve školní jídelně a převést na ni dům na Slovensku.

3. V současnosti otec stále hradí 3 500 Kč měsíčně, nad rámec toho přispěl nezletilé na rovnátka, kurzovné a jiné potřeby, celkem za období od srpna 2021 do října 2024 ve výši 36 000 Kč. S nezletilou se nestýká, ač ona by o to měla zájem, pouze si s ní občas telefonuje. Žije nyní s partnerkou a jejich synem M., ke kterému má vyživovací povinnost, a dále s dalšími dvěma dětmi jeho partnerky. Příjem partnerky činí měsíčně cca 38 600 Kč. Otec stále vlastní dva domy, resp. dvojdomek na Slovensku. V jedné části bydlí jeho matka, druhou část užívají k bydlení cizí osoby. Na nezletilou dům nepřevedl, neboť nezletilá podle něj neumí hospodařit. Jeho příjmy činí 67 415 Kč měsíčně, dále pobírá cestovní náhrady, které za zahraniční cesty činily v období od 30. 10. 2022 do 11. 7. 2024 v průměru 15 315 Kč měsíčně a za tuzemské cesty v období od 22. 3. 2021 do 18. 8. 2024 v průměru 522 Kč měsíčně. Stěžovatelčiny příjmy činí 47 674 Kč měsíčně, obdobné příjmy má i její přítel, se kterým žije, a to ve svém bytě. Stěžovatelka má navíc další vyživovací povinnost ke své druhé dceři. Nezletilá je zdravá, studuje druhý ročník střední školy, obor gastronomie. Její náklady zahrnují např. úhradu školních pomůcek ve výši 12 000 Kč, úhradu tanečního kurzu ve výši 11 500 Kč či úhradu lyžařského kurzu ve výši 24 900 Kč. Potřeby nezletilé jsou tak úměrné jejímu věku, nezletilá se již nevěnuje volnočasovým aktivitám. V létě pracovala na brigádě, dosáhla příjmu 3 000 Kč.

4. Na základě uvedených zjištění okresní soud dospěl k závěru, že oproti minulé úpravě výživného nastala zásadní změna poměrů odůvodňující jeho zvýšení. Tato změna je dána především postupem nezletilé na vyšší stupeň vzdělávání a jejím vyšším věkem. S otcem se navíc již nevídá. Otec dosahuje vyšších příjmů. V jeho možnostech je dosahovat příjmu ve výši 91 583 Kč měsíčně. Tuto částku tvoří základní čistý příjem ze zaměstnání ve výši 67 415 Kč měsíčně, příjem z cestovních náhrad ve výši 15 837 Kč měsíčně (z něhož soud započítal do disponibilního příjmu otce polovinu, tedy 7 918 Kč) a potenciální příjem ve výši 16 250 Kč měsíčně z nájemného části domku, kterou ponechává otec k bydlení třetím osobám a nepožaduje za něj nájemné. Okresní soud dále zohlednil, že každému z rodičů přibyla jedna vyživovací povinnost a stěžovatelce stejně jako otci vzrostly příjmy. Výsledné výživné okresní soud stanovil podle doporučujících tabulek Ministerstva spravedlnosti.

5. K odvolání otce krajský soud napadeným rozsudkem rozsudek okresního soudu změnil tak, že výživné otce na nezletilou zvýšil na částku 7 000 Kč měsíčně za období od 1. 7. 2021 do 31. 8. 2023 a na částku 9 000 Kč měsíčně za období od 1. 9. 2023. Otci uložil zaplatit nedoplatek na výživném ve výši 159 500 Kč. Doplňujícím usnesením konstatoval změnu předchozího rozsudku o výživném.

6. Krajský soud doplnil dokazování a zjistil, že nezletilá začala studovat na střední škole od 1. 9. 2023. Otec dosáhl čistého průměrného měsíčního příjmu ve druhé polovině roku 2021 ve výši 39 907 Kč, v roce 2022 ve výši 47 905 Kč, v roce 2023 ve výši 58 246,25 Kč, v roce 2024 ve výši 66 875,25 Kč a v lednu a únoru 2025 ve výši 44 851,50 Kč. Součástí tohoto příjmu bylo do listopadu 2024 i odlučné za zahraniční cesty. Dále byly otci vypláceny cestovní náhrady. Při hodnocení potřeby změny výživného se krajský soud ztotožnil s okresním soudem, že nastala taková změna poměrů odůvodňující zvýšení výživného. Především vzrostly potřeby nezletilé a příjmy rodičů. Při určení výše výživného krajský soud vyšel ze zjištění okresního soudu, především zohlednil příjem otce ze zaměstnání včetně odlučného zahrnutého do hrubé mzdy a potenciální příjem otce z nájemného. Oproti okresnímu soudu krajský soud nepřihlédl k příjmu otce z cestovních náhrad. Dále nepovažoval krajský soud za určující, zda otec dodržel svůj slib převést na nezletilou dům. Výživné krajský soud zvýšil zpětně od 1. 7. 2021 a dále od 1. 9. 2023, kdy nezletilá nastoupila na střední školu.

II. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka podává proti rozsudku krajského soudu ve spojení s jeho doplňujícím usnesením ústavní stížnost, neboť podle ní porušují její základní práva podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

8. Nesouhlasí s tím, jak krajský soud posuzoval příjmy otce. Krajský soud v rozporu s judikaturou nezapočítal do příjmu otce žádnou část cestovních náhrad, aniž by se zabýval tím, zda opravdu otec spotřebuje cestovní náhrady v plném rozsahu. Není zřejmé, zda do příjmu otce krajský soud započítal odlučné, ani v jaké výši do příjmu otce zahrnul potenciální nájemné. Z rozhodnutí není zřejmé, z jakého celkového příjmu otce krajský soud vycházel. I pokud by se výživné stanovilo pouze z příjmu otce bez započítání cestovních náhrad a potenciálního nájemného, mělo by podle doporučujících tabulek vycházet na 12 000 Kč měsíčně, přesto jej krajský soud stanovil na 9 000 Kč měsíčně. Otec se přitom s nezletilou nestýká a nad rámec výživného jí ničím nepřispívá. Pokud by se výživné stanovilo z příjmu otce zjištěného okresním soudem, vycházelo by na 16 484 Kč. Od této částky se krajský soud zásadně odchýlil, aniž by své rozhodnutí řádně odůvodnil.

III. Procesní předpoklady řízení a průběh řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení podle zákona o Ústavním soudu. Dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas k tomu oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

10. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

IV. Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelky

11. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřil krajský soud, podle kterého není ústavní stížnost důvodná. Uvedl, že cestovní náhrady nezahrnul do otcových příjmů s ohledem na charakter cest, které otec vykonal. Odlučné bylo zahrnuto do běžného příjmu otce, ze kterého krajský soud vycházel. Krajský soud přihlédl k tomu, že otec vlastní nemovitosti, nicméně nevypočítával potenciální nájemné, které by mohl pronájmem získat, neboť by to přesahovalo rámec rozhodnutí o výživném. Součástí úvah o výživném krajského soudu byla plnění, která otec nezletilé poskytoval nad rámec výživného. Výše výživného určená krajským soudem odpovídá zákonným hlediskům a tomu, že se vzrůstajícím věkem nezletilé se zvyšuje plnění vyživovací povinnosti matky finanční formou.

12. Opatrovník nezletilé ve svém vyjádření popsal obsah pohovoru, který provedl s nezletilou. Ta potvrdila skutečnosti zjištěné obecnými soudy. Nadále studuje střední školu a s otcem se nestýká. Podle opatrovníka byl návrh matky na zvýšení výživného důvodný, neboť oproti předchozí úpravě se zvýšily potřeby nezletilé. Krajský soud měl zohlednit cestovní náhrady otce, a to v souladu s usnesením sp. zn. IV. ÚS 1790/21. Dále měl krajský soud zohlednit i otcův potenciální příjem z pronájmu a skutečnost, že se s nezletilou nestýká.

13. Otec coby vedlejší účastník navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost stěžovatelky zamítl. Rozsudek krajského soudu je správný a řádně odůvodněný. Odlučné je zahrnuto v běžném příjmu otce. S nezletilou se nestýká z vážných důvodů. Nad rámec výživného jí ale přispívá. Z domu na Slovensku mu sice neplyne peněžitý příjem, ale nájemníci mu namísto úhrad nájemného pomáhají s pracemi na domě.

14. Ústavní soud poslal vyjádření krajského soudu, opatrovníka a otce na vědomí stěžovatelce, stěžovatelka již repliku k těmto vyjádřením nepodala.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

15. Ústavní soud zdůrazňuje, že zastává zdrženlivý postoj k přezkumu rozhodování rodinněprávních věcí, včetně rozhodnutí o výživném. Toto rozhodování je doménou obecných soudů, které jsou v bezprostředním kontaktu s účastníky řízení, znají rodinnou situaci a mohou nejlépe posoudit zájem dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavnímu soudu nepřísluší přehodnocovat zjištěný skutkový stav, přepočítávat výši výživného apod. Rozhodnutí obecných soudů Ústavní soud zruší jen tehdy, jsou-li neústavní [např. nálezy ze sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 17, sp. zn. IV. ÚS 2884/22, bod 27).

16. O takový případ jde v projednávané věci, ve které krajský soud stanovil výši výživného svévolně a bez dostatečného a přezkoumatelného odůvodnění. Ústavní stížnost je proto důvodná.

V.A Obecná východiska

17. Péče a výchova dítěte předpokládá zajištění materiálních i nemateriálních (citových, psychosociálních, kulturních atd.) podmínek pro to, aby dítě mohlo v přirozeném rodinném prostředí rozvíjet všechny své osobní schopnosti a možnosti, které ve výsledku povedou k odpovídající socializaci dítěte. Materiální podmínky výchovy dítěte se realizují prostřednictvím vyživovací povinnosti rodičů k dětem, jež je uložena občanským zákoníkem, tedy ve smyslu čl. 32 odst. 6 Listiny zákonem, který tak upravuje podrobnosti ochrany práva dětí na zvláštní ochranu a péči a výchovu rodičů, jakož i práva rodičů na výchovu jejich dětí (čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny).

18. Podle zákonných hledisek jsou pro určení rozsahu výživného rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Přihlíží se k tomu, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Dále je rozhodné, zda povinný o oprávněného osobně pečuje, a k míře, v jaké tak činí (§ 913 odst. 1 a 2 občanského zákoníku). Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů, přičemž toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte (§ 915 odst. 1 občanského zákoníku).

19. Jako pomůcka pro výpočet výživného slouží obecným soudům doporučující tabulka Ministerstva spravedlnosti (dostupná na vyzivne.justice.cz), která zohledňuje nastíněná zákonná kritéria (příjmy povinného, počet vyživovacích povinností, věk k výživě oprávněného dítěte a další). Jde o nástroj pouze doporučující, kterým se soudy nemusí řídit, avšak principy, na kterých tabulka staví, jsou obecně platné a obecné soudy je musí do svých úvah zahrnout (nález sp. zn. IV. ÚS 2173/23, bod 28). Nic proto nebrání soudům odchýlit se od tabulkou doporučované výše výživného, a to například z důvodu, že nad rámec tabulkou zohledňovaných kritérií jsou pro danou věc podstatné i další okolnosti, jako např. vlastnictví majetku vyšší hodnoty nebo zvýšené potřeby oprávněného dítěte. Tuto svou úvahu však musí obecné soudy jasně a přezkoumatelně odůvodnit (nálezy sp. zn. IV. ÚS 2278/24, bod 53, sp. zn. I. ÚS 4057/18, bod 9). Další pomůckou pro výpočet výživného kromě doporučující tabulky může být použití tzv. dílové metody, podle které náleží povinné osobě tři díly jejího příjmu, každé vyživované osobě jeden díl, přičemž takto stanovená částka se dále upravuje zejména podle věku vyživovaných osob, dalších majetkových hodnot povinné osoby a s přihlédnutím k individuálním okolnostem každé věci. Též při užití dílové metody logicky platí výše uvedené požadavky na přezkoumatelné odůvodnění.

20. Přezkoumatelná má být přitom nejen konečná úvaha soudu o výši výživného, ale též musí být v odůvodnění rozhodnutí soudu přezkoumatelným a jasným způsobem uvedeny skutečnosti, ze kterých při stanovení výše výživného vycházel (nálezy sp. zn. IV. ÚS 2173/23, bod 29, sp. zn. IV. ÚS 2906/18, bod 13). Tyto rozhodné skutečnosti pro výpočet výživného

zjišťuje soud z úřední povinnosti, neboť je vázán zásadou vyšetřovací (§ 20 odst. 1 a § 21 zákona o zvláštních řízeních soudních).

V.B Aplikace na projednávanou věc

21. V projednávané věci okresní soud určil výši výživného v souladu s výše uvedenými hledisky. Dopustil se přitom dílčích chyb, které sice následně krajský soud napravil (nezohlednění výkyvu v příjmech otce a nesprávné stanovení data zvýšení výživného), ovšem za současného porušení ústavních práv stěžovatelky.

22. Z rozhodnutí krajského soudu nijak neplyne, z jakého konečného příjmu otce při určení výživného vycházel. Krajský soud podrobně uvedl výši základního příjmu stěžovatele za jednotlivá období, neuvedl ale, jaký příjem považoval za rozhodný pro určení výživného. Není tak jasné, zda krajský soud za základní příjem otce považoval okresním soudem uvedený příjem výši 67 415 Kč měsíčně, nebo příjem nižší, kdy např. otec v roce 2022 dosahoval průměrných příjmů pouze ve výši 47 905 Kč měsíčně. Pokud by krajský soud vycházel z různých příjmů otce za jednotlivá období, musel by podrobněji diferencovat výši výživného pro jednotlivá období, milníkem pro změnu výživného by tak nebyl pouhý postup nezletilé v rámci vzdělávacího systému. Dále by se krajský soud musel zabývat tím, z jakých důvodů příjmy otce mezi roky 2024 a 2025 tolik kolísají a zda otec není schopen i v roce 2025 dosahovat stejného příjmu jako v roce 2024. To ale krajský soud neučinil a v důsledku jeho postupu není zřejmé, jaký základní příjem otce byl pro něj v jednotlivých obdobích rozhodný.

23. Krajský soud dále nedostatečně odůvodnil svou úvahu, že k cestovním náhradám otce nelze při výpočtu výživného ani v části přihlížet. V situaci, kdy soudní praxe alespoň část cestovních náhrad do příjmů pro účely výše výživného započítává, popřípadě se zabývá tím, zda povinný k výživě cestovní náhrady opravdu zcela spotřebuje pro účely pracovních cest (srov. např. usnesení sp. zn. I. ÚS 996/11 a sp. zn. IV. ÚS 1790/21), porušuje postup krajského soudu zásadu předvídatelnosti soudních rozhodnutí (nález sp. zn. I. ÚS 1663/16, body 20 a 21).

24. Poslední výhradou ke zjištěnému skutkovému stavu je nepřezkoumatelné hodnocení otcových příjmů z pronájmu. Krajský soud sice správně zohlednil, že nemůže jít k tíži nezletilé, že otec dům, který může pronajímat, nepronajímá, resp. ponechává cizím osobám k užívání bez požadování placení nájemného. V tomto ohledu je proto nedůvodná námitka otce, že ubytované osoby mu namísto nájemného pomáhají s pracemi na domě. Následně ale krajský soud neuvedl, z jaké rozhodné výše potenciálního příjmu otce z nájmu vycházel. Zjišťování potenciality příjmů je přitom povinností krajského soudu, kterému zásada vyšetřovací ukládá zjistit všechny skutečnosti důležité pro rozhodnutí a provést i jiné důkazy potřebné ke zjištění skutkového stavu, než jaké navrhují účastníci (§ 20 odst. 1 a § 21 zákona o zvláštních řízeních soudních). Vzhledem k tomu, že potenciální nájemné bylo jednou z rozhodujících skutečností pro určení výživného, nemohl krajský soud dokazování této skutečnosti odbýt a odmítnout se jí zabývat pro nadbytečnost.

25. Lze shrnout, že krajský soud vymezil majetkové poměry otce nepřezkoumatelně, případně část otcových příjmů z majetkových poměrů vyloučil bez dostatečného odůvodnění. Především tyto výhrady vedly Ústavní soud ke kasaci napadených rozhodnutí krajského soudu. Nad rámec toho lze uvést, že výše výživného stanovená krajským soudem za období do 31. 8. 2023 odpovídá měsíčnímu čistému příjmu otce ve výši 43 750 Kč a za období od 1. 9. 2023 měsíčnímu čistému příjmu otce ve výši 50 000 Kč. Z provedeného dokazování přitom plynou vyšší příjmy otce. Ačkoliv nelze s ohledem na nepřezkoumatelné závěry krajského soudu určit přesnou výši příjmů otce, je zřejmé, že jen základní průměrný příjem otce v období od 1. 7. 2021 do 31. 8. 2023 přesahoval 49 000 Kč měsíčně a v období od 1. 9.

2023 přesahoval 61 000 Kč měsíčně, což podporuje závěr, že výživné mohlo být stanoveno v neprospěch stěžovatelky, a to v nikoliv zanedbatelné výši.

26. Stěžovatelka dále namítala, že krajský soud při výpočtu výživného nezohlednil odlučné, které otec pobíral k příjmu, a skutečnost, že se s nezletilou vůbec nestýká a nad rámec výživného jí nepřispívá. S těmito námitkami se Ústavní soud neztotožňuje. Z odůvodnění rozsudku krajského soudu plyne, že odlučné zahrnul do majetkových poměrů otce, jde o příjem započtený do základního příjmu stěžovatele. Stejně tak z odůvodnění plyne, že krajský soud zohlednil absenci styku otce s nezletilou. Nad rámec výživného otec nezletilé přispívá (bod 18 rozsudku krajského soudu, bod 14 rozsudku okresního soudu).

VI. Závěr

27. Ústavní soud uzavírá, že krajský soud porušil ústavně zaručená práva stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že určil výživné otce na nezletilou na základě nepřezkoumatelných a nedostatečně odůvodněných skutkových zjištění a úvah.

28. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a rozhodnutí krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil, a to včetně akcesorických výroků o nákladech řízení a o změně předchozí úpravy výživného.

Č. 213
Odmítnutí včas podané kasační stížnosti pro opožděnost
(sp. zn. III. ÚS 2118/25 ze dne 25. září 2025)

Pokud Nejvyšší správní soud odmítne kasační stížnost jako opožděně podanou, přestože byla podána včas, odepře tím stěžovateli právo na přístup k soudu v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudce zpravodaje Jana Svatoně a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelů 1. obec Hrobce, sídlem Ke Hřišti 14, Hrobce, 2. rozVRTaná krajina, z. s., sídlem Chodouny 20, 3. Ing. Luboš Matek, zastoupených JUDr. Michalem Bernardem, Ph.D., advokátem, sídlem Klokotská 103, Tábor, proti usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 29. května 2025 č. j. 21 As 80/2025-51, za účasti Nejvyššího správního soudu jako účastníka řízení a 1. Ústeckého kraje, sídlem Velká Hradební 3118/48, Ústí nad Labem, 2. obce Židovice, sídlem Židovice 78, Hrobce, 3. Správy železnic, státní organizace, sídlem Dlážděná 1003/7, Praha 1 – Nové Město, 4. Mgr. Evžena Martínka, Ph.D., 5. Mgr. Ondřeje Štědrého, 6. Ministerstva dopravy, sídlem nábřeží Ludvíka Svobody 1222/12, Praha 1 – Nové Město, 7. Pavla Kloubského, 8. města Chlumec, sídlem Muchova 267, Chlumec, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího správního soudu ze dne 29. května 2025 č. j. 21 As 80/2025-51 bylo porušeno ústavně zaručené právo stěžovatelů na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 29. května 2025 č. j. 21 As 80/2025-51 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a argumentace v ústavní stížnosti

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy se stěžovatelé domáhají zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Nejvyššího správního soudu s tvrzením, že jím bylo odepřeno právo stěžovatelů na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod („Listina“). Stěžovatelé namítají, že byla jejich kasační stížnost mylně odmítnuta pro opožděnost, přestože ve skutečnosti svoji kasační stížnost podali včas.

II. Vyjádření účastníka řízení

2. Soudce zpravodaj zaslal podle § 42 odst. 4 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) ústavní stížnost

účastníku řízení, současně si vyžádal relevantní části spisového materiálu Nejvyššího správního soudu.

3. Nejvyšší správní soud ve svém vyjádření uvedl, že s obsahem ústavní stížnosti souhlasí. K nesprávnému určení konce lhůty pro podání kasační stížnosti došlo pochybením způsobeným přehlédnutím toho, že dne 21. 4. 2025 šlo o velikonoční pondělí.

4. Pro úplnost Ústavní soud podotýká, že s ohledem na zúžený přezkum Ústavním soudem (týkající se včasnosti podání kasační stížnosti) zaslal ústavní stížnost k vyjádření pouze Nejvyššímu správnímu soudu, nikoliv vedlejším účastníkům 2 až 8, kteří měli v řízení před správními soudy postavení osob zúčastněných na řízení (obdobně srov. nález sp. zn. II. ÚS 470/22 ze dne 27. 3. 2024, bod 12). Stejně tak vyjádření vedlejšího účastníka 1, tj. odpůrce v řízení o návrhu na zrušení opatření obecné povahy, by na právní otázce řešené Ústavním soudem nemohlo nic změnit.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

5. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými osobami, které byly účastníky řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou právně zastoupeni v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva.

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

6. Ústavní stížnost je důvodná.

7. Ústavní soud v souladu se svou ustálenou rozhodovací praxí připomíná, že zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti obecných soudů, neboť podle čl. 83 Ústavy je soudním orgánem ústavnosti, nikoliv součástí soustavy obecných soudů. Jeho pravomoc je založena výlučně k přezkumu rozhodnutí z hlediska dodržení ústavněprávních principů, tj. zda v řízení nebyly dotčeny ústavně chráněné práva a svobody jeho účastníka, zda řízení bylo vedeno v souladu s ústavními principy a zda je lze jako celek pokládat za spravedlivé.

8. Podle § 106 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, („s. ř. s.“) musí být kasační stížnost podána do dvou týdnů po doručení rozhodnutí, proti němuž směřuje. Podle věty třetí citovaného ustanovení zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout. Podle § 40 odst. 3 s. ř. s. platí, že „připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejblíže následující pracovní den“.

9. Mezi účastníky řízení je nesporné, že dnem, kdy nastala skutečnost určující počátek lhůty pro podání kasační stížnosti (§ 40 odst. 1 s. ř. s.), bylo pondělí 7. 4. 2025. Dnem následujícím počala běžet dvoutýdenní lhůta (§ 106 odst. 2 s. ř. s.) pro podání kasační stížnosti. Konec této dvoutýdenní lhůty pak vzhledem ke státnímu svátku v pondělí 21. 4. 2025 připadl až na úterý 22. 4. 2025 (§ 40 odst. 3 s. ř. s.). Kasační stížnost stěžovatelů byla prostřednictvím jejich právního zástupce dodána do datové schránky dne 22. 4. 2025, tedy včas.

V. Závěr

10. Ústavní soud uzavírá, že v řízení před Nejvyšším správním soudem byla porušena práva stěžovatelů na přístup k soudu zaručená v čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto stížnosti vyhověl podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a napadené rozhodnutí zrušil. O ústavní stížnosti rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Č. 214
Odškodnění za neuzavření veřejnoprávní smlouvy o vymezení chráněného pracovního místa
(sp. zn. III. ÚS 1308/25 ze dne 30. září 2025)

V ústavní rovině obstojí názor Nejvyššího soudu, že posouzení důvodnosti žádosti o vymezení chráněného pracovního místa je věcí správních orgánů, že přezkum jejich rozhodnutí je věcí správních soudů a že jejich úvahu nelze nahrazovat rozhodnutím civilního soudu v odškodňovacím řízení, není-li na vyhovění žádosti dán (bez potřeby správního uvážení) právní nárok. Správním soudem deklarovaný nezákonný zásah spočívající v neuzavření veřejnoprávní smlouvy představuje nesprávný úřední postup. Zamítnou-li soudy v občanskoprávním řízení žalobu na náhradu újmy, která žalobci měla vzniknout nesprávným úředním postupem spočívajícím v neuzavření veřejnoprávní smlouvy, v situaci, kdy rozsudek správního soudu konstatující nezákonný zásah byl zrušen a řízení před správními soudy dosud probíhá, jde o rozhodnutí pouze tzv. pro tentokrát. Po skončení řízení ve správní linii musí mít žalobce možnost (v závislosti na výsledku řízení) domáhat se odškodnění za případně zjištěný nesprávný úřední postup.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně a soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelky obchodní společnosti Komplexní služby věřitelům, s. r. o., sídlem Prokopova 164/12, Praha 3 – Žižkov, zastoupené JUDr. Jakubem Svobodou, Ph.D., advokátem, sídlem Na Perštýně 362/2, Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 6/2025-431 ze dne 25. února 2025, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva práce a sociálních věcí, sídlem Na Poříčním právu 376/1, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Stručné shrnutí podstaty nálezu

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá vztahem mezi rozhodováním správních soudů o žalobě proti jinému zásahu v souvislosti s uzavíráním veřejnoprávních smluv a odškodněním za nesprávný úřední postup. Dospívá k závěru, že nezákonný zásah konstatovaný pravomocným rozhodnutím správního soudu je nesprávným úředním postupem.

2. Ústavní soud za ústavně souladný označil názor Nejvyššího soudu, že posouzení důvodnosti žádosti o vymezení chráněného pracovního místa je věcí správních orgánů a přezkum jejich rozhodnutí je věcí správních soudů. Jejich úvahu nelze nahrazovat rozhodnutím civilního soudu v odškodňovacím řízení, není-li na vyhovění žádosti dán právní

nárok (ve smyslu bez dalšího – bez možnosti správního uvážení), což zde není. Civilní soud by totiž musel nahradit široké uvážení správního orgánu, s kým a za jakých podmínek smlouvu uzavře, k čemuž není „vybaven“.

3. Ústavní soud se rovněž zabýval podstatou rozhodnutí civilního soudu, který zamítá žalobu na náhradu újmy způsobené nesprávným úředním postupem, který má spočívat v neuzavření veřejnoprávní smlouvy, v situaci, kdy rozsudek správního soudu konstatující nezákonný zásah byl zrušen a řízení před správními soudy dosud probíhá. Ústavní soud dospěl k závěru, že takové zamítnutí žaloby je rozhodnutím pouze pro tentokrát. Po skončení řízení ve správní linii musí mít stěžovatelka možnost (v závislosti na výsledku řízení) domáhat se odškodnění za případně zjištěný nesprávný úřední postup.

II. Vymezení věci

4. Stěžovatelka, která „dodávala“ obchodní společnosti REI, s. r. o., zaměstnance na pozici vrátných pro 24hodinovou ochranu objektu, měla s Úřadem práce České republiky – Krajskou pobočkou v Hradci Králové (dále jen „úřad práce“) v minulosti uzavřenou dohodu o vymezení chráněného pracovního místa podle § 75 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění účinném do 31. prosince 2017. Tou byla vymezena chráněná místa pro tři zaměstnance na pozici vrátného na dobu tří let do 11. dubna 2016.

5. Žádostí ze 4. března 2016, doručenou úřadu práce 7. března 2016, požádala stěžovatelka o vymezení chráněného pracovního místa pro tři zaměstnance na další tříleté období. Úřad práce žádost opakovaně zamítl.

6. Napadené usnesení Nejvyššího soudu staví na závěru, že (přímo) ze zákona neplyne státu (úřadu práce) povinnost uzavřít dohodu o vymezení chráněného pracovního místa. Neplynula-li úřadu práce taková povinnost, stát podle Nejvyššího soudu pro absenci příčinné souvislosti neodpovídá za újmu, jejíž náhrady se stěžovatelka v řízení domáhala.

7. Stěžovatelka tvrdí, že napadeným rozhodnutím byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 1 a čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod, a ústavní stížností se domáhá zrušení rozhodnutí.

8. Stěžovatelka se před zahájením řízení o náhradu újmy v civilním řízení, z něhož vzešlo napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu, domáhala ochrany v soudním řízení správním. Nevyhovění žádosti na uzavření dohody napadla správní žalobou zprvu koncipovanou proti nevyhovění žádosti jako rozhodnutí a později změněnou na žalobu proti jinému zásahu.

9. Úřad práce žádost stěžovatelky ze 4. března 2016, doručenou úřadu práce 7. března 2016, zamítl opakovaně, poprvé e-mailem z 11. dubna 2016, který potvrdil písemností „Žádost o vymezení chráněného pracovního místa – zamítnutí“ ze 4. dubna 2016. Po zásahu Městského soudu v Praze pak znovu 10. června 2019 písemností označenou „Opakované projednání žádosti o vymezení chráněného místa“.

10. Navazující rozhodnutí správních soudů dokreslují celkovou situaci a jejich existence a závěry týkající se uzavírání veřejnoprávních smluv mají význam i pro úvahy v této věci, proto je níže zprvu reprodukován i jejich obsah.

III. Řízení před správními soudy

11. Stěžovatelka se proti zamítnutí žádosti úřadem práce opakovaně bránila zásahovou žalobou. Městský soud oběma žalobám vyhověl.

12. Poprvé se tak stalo rozsudkem č. j. 11 Ad 12/2016-71 ze dne 29. ledna 2019. První zamítnutí žádosti stěžovatelky o vymezení chráněného pracovního místa považoval za nezákonný zásah a přikázal úřadu práce, aby v porušování práva stěžovatelky nepokračoval. Uvedl, že postup úřadu práce, spočívající v neuzavření dohody o vymezení chráněných pracovních míst, byl v rozporu s principy řádného procesu, nebyl řádně odůvodněn,

vykazoval prvky svévole a diskriminace a došlo jím k porušení základních zásad činnosti správních orgánů.

13. Podruhé rozhodl městský soud rozsudkem č. j. 8 A 94/2019-83 ze dne 20. listopadu 2019. Opět vyslovil, že zásah spočívající v (druhém) zamítnutí žádosti stěžovatelky o vymezení chráněného pracovního místa ze dne 4. března 2016 je nezákonný, a opět přikázal úřadu práce, aby v porušování práva stěžovatelky nepokračoval.

14. Městský soud na rozdíl od předchozího rozsudku vyslovil, že žádosti stěžovatelky mělo být vyhověno (bod 39 rozsudku č. j. 8 A 94/2019-83), tedy, že dohodu měl úřad práce se stěžovatelkou uzavřít. Městský soud rovněž uložil úřadu práce, aby žádosti stěžovatelky vyhověl (bod 41 téhož rozsudku).

15. Oba rozsudky městského soudu napadl úřad práce kasační stížností. Nejvyšší správní soud rozsudky č. j. 3 Ads 125/2019-57 ze dne 27. dubna 2023 a č. j. 2 Ads 1/2020-90 ze dne 18. května 2023 oba rozsudky městského soudu zrušil a žaloby odmítl. Ač postup městského soudu odpovídal tehdejší judikatuře, neobstál ve světle rozsudku rozšířeného senátu č. j. 4 As 65/2018-85 ze dne 23. února 2022. Podle něj je totiž sporem z veřejnoprávní smlouvy, který řeší správní orgán ve sporném řízení (§ 141 správního řádu), také spor o uzavření veřejnoprávní smlouvy. K řešení sporů o uzavření veřejnoprávní smlouvy je tak příslušný nadřízený orgán (úřadu práce), a nikoli jako první soud. Stěžovatelka měla vyvolat sporné řízení ve věci sporu z veřejnoprávní smlouvy, městský soud tak neměl žaloby stěžovatelky projednávat, neboť byly nepřípustné (§ 85 odst. 1 soudního řádu správního).

16. Stěžovatelka oba rozsudky Nejvyššího správního soudu napadla ústavní stížností, o které Ústavní soud rozhodl nálezem sp. zn. II. ÚS 1732/23 ze dne 5. února 2025 tak, že oba rozsudky Nejvyššího správního soudu zrušil. Uvedl, že ve světle judikatury z doby, kdy se stěžovatelka na správní soudy obracela, byla její žaloba přípustná. Odkázal na svou judikaturu, podle které není namístě kategorický závěr, že se nový právní názor musí použít vždy. Jiný postup bude přicházet v úvahu za předpokladu, že jej odůvodňují konkrétní okolnosti věci při zohlednění práv všech dotčených účastníků řízení, zejména jednali-li by tito účastníci v důvěře ve správnost dosavadní judikatury a použití nového právního názoru by vedlo k nepřiměřenému zásahu do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud označil použití závěrů rozšířeného senátu Nejvyšším soudem za mechanické a rozporné se zněním aplikovaného rozsudku rozšířeného senátu. Uložil Nejvyššímu správnímu soudu, aby obě kasační stížnosti posoudil způsobem, který by stěžovatelce nenávratně neodepřel přístup k soudu. O těchto kasačních stížnostech Nejvyšší správní soud doposud znovu nerozhodl.

IV. Občanskoprávní řízení o náhradu újmy

17. Stěžovatelka neuzavření dohody považuje za nesprávný úřední postup a tvrdí, že jí v souvislosti s takovým postupem vznikla majetková i nemajetková újma, za kterou jí odpovídá stát v režimu zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Náhrady újmy se domáhala žalobou z 11. listopadu 2019 podanou k Obvodnímu soudu pro Prahu 2, ten o ní vedl řízení pod sp. zn. 22 C 67/2019.

18. Požadovala, aby soud uložil vedlejší účastnici povinnost zaplatit stěžovatelce na náhradu újmy 430 581,03 Kč. Tuto částku vymezila jako součet pěti nároků: a) náhradu škody za neobdržené příspěvky na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením od druhého čtvrtletí roku 2016 do druhého čtvrtletí roku 2017 (250 653,63 Kč), b) náhradu škody spočívající v nákladech na právní zastoupení vynaložených na ochranu práv proti nesprávnému úřednímu postupu (49 174,40 Kč), c) náhradu ušlého zisku ze spolupráce

s obchodní společností REI, s. r. o., od července 2017 do prosince 2017 (30 753 Kč), d) zadostiučinění za nejistotu ohledně možnosti a udržitelnosti dalšího podnikání v Královéhradeckém kraji (50 000 Kč) a e) zadostiučinění za ztrátu důvěry v řádný a nestranný úřední postup státních orgánů (50 000 Kč).

19. Ve věci doposud rozhodl obvodní soud jednou, městský soud třikrát, Nejvyšší soud čtyřikrát a Ústavní soud jednou.

20. Stěžovatelka u obvodního soudu uspěla jen s požadavkem na odčinění nemajetkové újmy v rámci nároku ad e). Obvodní soud dospěl k závěru, že přiměřeným zadostiučiněním je konstatování, proto výrokem VII rozsudku č. j. 22 C 67/2019-245 ze dne 10. července 2020 konstatoval, že zamítnutím žádosti žalobkyně o vymezení chráněného pracovního místa doručené žalované 7. 3. 2016 došlo k nesprávnému úřednímu postupu spočívajícímu v porušení práva na spravedlivý proces. Ohledně požadavku na zaplacení peněžitého zadostiučinění i ohledně ostatních nároků zcela žalobu zamítl, a to výroky II až VI postupně ve vztahu od nároku ad a) k nároku ad e); výrokem I nepřipustil změnu žaloby, výrokem VIII rozhodl o nákladech řízení.

21. Obvodní soud rozhodnutí odůvodnil tím, že úřad práce se dopustil při odůvodnění zamítnutí žádosti stanoviskem ze dne 10. května 2016 nesprávného úředního postupu, avšak na uzavření dohody není právní nárok. Nedostatek odůvodnění nemohl být příčinou toho, že stěžovatelka nerozmnožila svůj majetek o příspěvky na zaměstnávání osob zdravotně postižených a že přišla o zisk ze spolupráce s obchodní společností REI, s. r. o. Dovodil, že zjištěný nesprávný úřední postup nebyl ani příčinou nejistoty v plánování podnikání stěžovatelky. Nedůvodný byl i požadavek na náhradu nákladů právního zastoupení, zčásti proto, že ji mohla žádat ve správním řízení, zčásti pro neúčelnost.

22. K rozsudku městského soudu č. j. 8 A 94/2019-83 obvodní soud nepřihlížel, neboť jeho uvedení považoval za změnu žalobních tvrzení, kterou výrokem I nepřipustil (bod 55 rozsudku obvodního soudu).

23. Rozsudek obvodního soudu (až na výrok I) stěžovatelka napadla odvoláním.

24. Městský soud v pořadí prvním rozsudkem č. j. 11 Co 422/2020-285 ze dne 14. dubna 2021 rozsudek obvodního soudu v napadeném rozsahu (výroky II až VIII) potvrdil (výrok I) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II).

25. Výrok I rozsudku městského soudu napadla stěžovatelka dovoláním. Nejvyšší soud v pořadí prvním rozsudkem č. j. 30 Cdo 2356/2021-308 ze dne 12. prosince 2022 jej částečně zrušil v rozsahu, kterým potvrdil napadenou část výroku II [tj. ohledně nároku ad a)] a výrok VIII (náklady) rozsudku obvodního soudu a v navazujícím nákladovém výroku a v tomto rozsahu věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. V rozsahu potvrzení výroků III, IV, V, VI a VII rozsudku obvodního soudu dovolání odmítl. Vyslovil závazný právní názor, že úkolem městského soudu nebylo posoudit, zda mělo či nemělo být žádosti stěžovatelky vyhověno, ale posoudit, zda jí vyhověno být muselo, neboť splnila odpovídající právní podmínky a na vyhovění žádosti měla právní nárok.

26. Městský soud ve věci znovu rozhodl druhým rozsudkem č. j. 11 Co 422/2020-321 ze dne 29. března 2023, kterým rozsudek obvodního soudu ve výroku II změnil tak, že uložil vedlejší účastnici povinnost zaplatit stěžovatelce částku 243 255,85 Kč, jinak jej v tomto výroku (tj. co do zamítnutí částky 7 397,78 Kč) potvrdil a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. Městský soud vycházel z rozsudku č. j. 8 A 94/2019-83, podle něhož měl úřad práce žádosti stěžovatelky vyhovět. Rozhodoval pouze ohledně nároku ad a), neboť jen v tomto rozsahu mu byla věc prvním rozsudkem Nejvyššího soudu vrácena. Tento nárok měl za důvodný co do částky 243 255,85 Kč, neboť šlo o příspěvky na zaměstnávání, které by stěžovatelka získala při uzavření dohody. Městský soud se ztotožnil s obvodním soudem v tom, že příspěvek ve výši 7 191 Kč by stěžovatelka nezískala, neboť měla být vymezena pouze tři chráněná pracovní místa a tento příspěvek odpovídal zaměstnání čtvrté osoby.

Ohledně zbylé požadované částky stěžovatelka neunesla důkazní břemeno, ač byla obvodním soudem poučena podle § 118 odst. 3 občanského soudního řádu (bod 40 druhého rozsudku městského soudu).

27. Druhý rozsudek městského soudu napadla dovoláním vedlejší účastnice. Nejvyšší soud mu v pořadí druhým rozsudkem č. j. 30 Cdo 2047/2023-349 ze dne 25. dubna 2024 vyhověl a zrušil druhý rozsudek městského soudu v rozsahu změny rozsudku obvodního soudu ve výroku II [o nároku ad a)] o částečném vyhovění žalobě a v navazujícím nákladovém výroku a v tomto rozsahu věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. V části výroku I, kterou byl potvrzen výrok II rozsudku obvodního soudu (co do zamítnutí cca 7 000 Kč) dovolání odmítl. Vyslovil závazný právní názor, že úřad práce v rozhodné době nebyl povinen se stěžovatelkou dohodu o vymezení chráněného pracovního místa uzavřít, neboť na uzavření této dohody nebyl právní nárok, a to ani při splnění všech zákonných podmínek.

28. Ještě předtím Ústavní soud nálezem sp. zn. III. ÚS 647/23 ze dne 31. října 2023 zrušil první rozsudek Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 2356/2022-308 v rozsahu, jímž Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky proti části výroku I prvního rozsudku městského soudu, kterou městský soud potvrdil výroky III, IV, V a VI rozsudku obvodního soudu. Ústavní soud rušil rozsudek Nejvyššího soudu proto, že odmítnutí dovolání stálo na argumentu nepřekročení limitu 50 000 Kč pro přípustnost ve smyslu § 238 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu, aniž by se vypořádal s tím, že ve vlastní judikatuře připouští dovolání i do podlimitních nároků, pokud rozhodnutí o nich staví na téže otázce jako rozhodnutí o nároku v nadlimitní výši.

29. Nejvyšší soud v pořadí třetím rozsudkem č. j. 30 Cdo 3506/2023-356 ze dne 25. dubna 2024 (z téhož dne jako je jeho v pořadí druhý rozsudek) v reakci na nález Ústavního soudu zrušil první rozsudek městského soudu v části výroku I, kterým byly potvrzeny výroky IV a V rozsudku obvodního soudu, a v tomto rozsahu věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Ohledně těchto nároků dospěl k závěru, že rozhodnutí o nich stojí na téže otázce jako rozhodnutí o nároku ad a). Dovolání stěžovatelky proti části výroku I prvního rozsudku městského soudu, kterou byly potvrzeny výroky III a VI rozsudku obvodního soudu, znovu odmítl. Shodně se svým prvním rozsudkem vyslovil závazný právní názor, že na městském soudu bylo (a bude), aby se zabýval otázkou, zda na vymezení chráněného pracovního místa měla stěžovatelka právní nárok. Úkolem městského soudu nebylo posoudit, zda mělo či nemělo být žádosti stěžovatelky vyhověno, ale posoudit, zda jí *prima facie* vyhověno být muselo, neboť splnila odpovídající právní podmínky a na vyhovění žádosti měla právní nárok. Teprve po tomto zjištění případně posoudí existenci příčinné souvislosti mezi tím, že žádosti vyhověno nebylo, a stěžovatelkou tvrzenou újmou.

30. V návaznosti na druhý a třetí rozsudek Nejvyššího soudu rozhodoval městský soud znovu o odvolání stěžovatelky proti rozsudku obvodního soudu, a to v rozsahu, kterým byl napaden již jen výrok II co do zamítnutí 243 255,85 Kč [část nároku a)], výrok IV o zamítnutí 30 753 Kč [nárok c)], výrok V o zamítnutí 50 000 Kč [nárok d)] a nákladový výrok VIII. V pořadí třetím rozsudkem č. j. 11 Co 422/2020-409 ze dne 18. září 2024 rozsudek obvodního soudu ve výroku II co do částky 243 255,85 Kč a ve výrocích IV, V a VIII potvrdil (výrok I) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II). Vázán právními závěry Nejvyššího soudu uzavřel, že zákon o zaměstnanosti ponechává úřadu práce široký prostor pro individuální posouzení, zda existuje potřeba zaměstnat konkrétní osoby se zdravotním postižením na trhu práce, a to způsobem, jaký navrhuje žadatel. Na uzavření dohody o vymezení chráněného pracovního místa tedy stěžovatelka neměla právní nárok (ve smyslu bez dalšího – bez možnosti správního uvážení), a ve skutečnosti, že úřad práce její žádosti nevyhověl, nelze spatřovat nesprávný úřední postup. Nároky, které jsou předmětem odvolacího řízení, přitom stěžovatelka odvíjí právě od té skutečnosti, že její žádosti o vymezení chráněných pracovních míst nebylo

vyhověno. Vzhledem k tomu, že není splněn již první předpoklad odpovědnosti státu za škodu, neboť absentuje odpovědnostní titul v podobě nesprávného úředního postupu, již bylo nadbytečné zabývat se otázkou příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a stěžovatelkou tvrzenou újmou.

31. Proti třetímu rozsudku městského soudu podala stěžovatelka dovolání. Nejvyšší soud napadeným usnesením (v pořadí čtvrté rozhodnutí) dovolání odmítl a rozhodl o nákladech dovolacího řízení. Odmítnutí dovolání do nákladového výroku odůvodnil objektivní nepřípustností v části týkající se námitky zásahu do práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny tím, že dovolání neobsahovalo konkrétní dovolací důvod ani vymezení podmínek přípustnosti dovolání, a bylo tak v tomto rozsahu vadné. Otázku vázanosti civilního soudu závěry rozsudku správního soudu podle § 135 odst. 2 občanského soudního řádu neměl za zakládající přípustnost dovolání, neboť stěžovatelka ji postavila na tom, že podle závěrů správních soudů měla být dohoda o vymezení chráněného pracovního místa se stěžovatelkou uzavřena. Takový závěr však ze skutkových zjištění městského soudu neplyne. Také otázka posouzení neuzavření dohody o vymezení chráněného pracovního místa jako nesprávného úředního postupu přípustnost dovolání nezakládá, neboť se při jejím řešení městský soud neodchýlil od judikatury Nejvyššího soudu, z níž plyne, že na uzavření takové dohody není právní nárok. Nejvyšší soud k tomu odkázal na bod 30 svého v pořadí druhého rozsudku v této věci, k absenci příčinné souvislosti při absenci nároku na uzavření dohody a při vadě odůvodnění stanoviska správního orgánu pak na body 23 a 24 svého rozsudku sp. zn. 30 Cdo 2356/2021 ze dne 12. prosince 2022.

V. Argumentace stěžovatelky

32. Stěžovatelka nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že jednání, kterého se dopustil úřad práce, není nesprávným úředním postupem. Jednání úřadu práce městský soud ve správním soudnictví označil za nezákonný zásah do práv stěžovatelky, za takové situace musí být toto jednání současně nesprávným úředním postupem. V opačném případě by byl popřen úmysl zákonodárce spočívající v usnadnění cesty k odškodnění podle čl. 36 odst. 3 Listiny, neboť by bylo na civilních soudech, aby zjišťovaly existenci nesprávného úředního postupu, nehledě na to, zda byl nezákonný zásah správními soudy dříve deklarován či nikoliv. Neuzavřením dohody se stěžovatelkou porušil úřad práce hned několik pravidel předepsaných právními normami (Ústavou České republiky, Listinou a správním řádem), zamítnutí žádosti stěžovatelky proto muselo samo o sobě představovat nesprávný úřední postup, nehledě na skutečnost, zda na uzavření dohody byl či nebyl právní nárok.

VI. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

33. Soudkyně zpravodajka zaslala ústavní stížnost k vyjádření Nejvyššímu soudu a vedlejší účastnici (§ 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu).

34. Nejvyšší soud uvedl, že své rozhodnutí založil na závěru, že v případě neuzavření dohody o vymezení chráněného pracovního místa nejde o nesprávný úřední postup, neboť na uzavření dané dohody není právní nárok. Správní orgán mohl, ale také nemusel dohodu se stěžovatelkou uzavřít, a právě proto její neuzavření v určité lhůtě nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé zákona č. 82/1998 Sb. být nemůže. Tento závěr má dopad také do posouzení existence příčinné souvislosti, neboť v situaci, kdy stěžovatelka neměla na uzavření dané dohody právní nárok, nemohlo být její uzavření součástí obvyklého běhu věcí ve vztahu k jejímu nároku na náhradu ušlého zisku. Stěžovatelka v dovolání konstruovala vlastní verzi skutkových zjištění tak, že podle závěru správních soudů měla být dohoda o vymezení chráněného pracovního místa se stěžovatelkou uzavřena.

35. Nejvyšší soud ve vyjádření setrvává na svém závěru, že ze skutkových zjištění soudů, jimiž je vázán a která nepodléhají podle § 241a odst. 1 občanského soudního řádu

dovolacímu přezkumu, neplyne závěr o tom, že dohoda mezi úřadem práce a stěžovatelkou měla (musela) být uzavřena. Z rozsudku městského soudu č. j. 11 Ad 12/2016-71 neplyne, že by shledal nezákonný zásah v postupu úřadu práce v tom, že se stěžovatelkou dohodu o vymezení chráněných pracovních míst neuzavřel, nýbrž v tom, že rozhodnutí správního orgánu bylo nedostatečně odůvodněno. Posouzení důvodnosti žádosti stěžovatelky o vymezení chráněného pracovního místa je věcí správních orgánů a přezkum jejich rozhodnutí je věcí správních soudů. Jejich úvahu nelze nahrazovat rozhodnutím civilního soudu v odškodňovacím řízení, není-li na vyhovění žádosti dán právní nárok, což zde není. Civilní soud by totiž musel nahradit široké uvážení správního orgánu, s kým a za jakých podmínek smlouvu uzavře. K tomu, aby suploval rozhodování specializovaných správních orgánů, není soud v občanskoprávním řízení vybaven. Nejvyšší soud proto navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost (pokud ji neodmítne) zamítl.

36. Vedlejší účastnice považuje za podstatné, že správní linie sporu dosud není uzavřena, neboť proti oběma rozsudkům městského soudu byla podána kasační stížnost, o níž (po zrušení předchozích rozsudků Ústavním soudem) Nejvyšší správní soud doposud znovu nerozhodl. Vedlejší účastnice se ve vyjádření dále věnuje povaze dohod o vymezení chráněného pracovního místa podle § 75 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění účinném do 31. prosince 2017. Připomíná, že úřad práce měl pochybnosti o účelnosti dohody z důvodu řetězení smluvních vztahů, vykazujícího znaky zastřeného agenturního zaměstnávání, stěžovatelku proto vyzval, aby sdělila objektivní důvody pro uzavření dohody. To stěžovatelka neučinila, nevyužila tedy prostor pro vyjasnění pozic smluvních stran, které mohlo zvrátit negativní postoj úřadu práce k uzavření dohody. Vedlejší účastnice uzavírá, že jestliže na uzavření dohody o vymezení chráněných pracovních míst není právní nárok, pak stěžovatelce nemohla vzniknout škoda v příčinné souvislosti s neuzavřením takové dohody. Právo stěžovatelky na odškodnění ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny tedy porušeno nebylo.

37. Stěžovatelka v replice opakuje, že městský soud ve správním řízení soudním označil zamítnutí její žádosti o uzavření dohody o vymezení chráněných pracovních míst za nezákonný zásah. Důvod tohoto nezákonného zásahu, ať je jím nedostatečné odůvodnění, svévolný či diskriminační postup úřadu práce, zásah do legitimního očekávání stěžovatelky, nebo kombinace všech tří důvodů, je podle stěžovatelky podružná otázka, která není pro odškodňovací řízení podstatná. V odůvodnění rozsudku městského soudu č. j. 8 A 94/2019-83 se výslovně uvádí, že žádosti stěžovatelky bylo namístě vyhovět. Nelze proto dospět v řízení o náhradě újmy k závěru, že úřad práce dohodu se stěžovatelkou uzavřít nemusel. Stěžovatelka nerozporuje, že na uzavření dohody není právní nárok, pokud by však úřad práce postupoval v souladu se zákonem, musel by za daných konkrétních okolností věci dohodu se stěžovatelkou uzavřít. Neučinil-li tak s odkazem na důvod spočívající v řetězení smluvních vztahů, ten správní soudy rezolutně odmítly jako diskriminační, nelegitimní a neodůvodňující zamítnutí žádosti. Dospěl-li Nejvyšší soud za této procesní situace k závěru, že z důvodu neexistence zákonného nároku na uzavření dohody nesvědčí stěžovatelce právo na náhradu škody za nezákonný zásah, porušil právo stěžovatelky na soudní ochranu.

VII. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

38. Ústavní stížnost je přípustná a jsou splněny i ostatní procesní předpoklady pro řízení před Ústavním soudem.

VIII. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

39. Ústavní soud posoudil ústavní stížnost z hlediska kompetencí daných mu Ústavou České republiky, tedy z pozice soudního orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), a dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná.

VIII. a) Obecné principy

40. Základní právo obsažené v čl. 36 odst. 3 Listiny se vztahuje i na újmu způsobenou nesprávným úředním postupem [nález sp. zn. IV. ÚS 2009/20 ze dne 23. února 2021 (N 38/104 SbNU 396), bod 19]. Tento druh odpovědnosti státu za škodu má výrazný ústavněprávní rozměr, neboť je podstatnou složkou pojmu „právní stát“ a má určující vliv na to, zda mají jednotlivci důvěru v právo a instituce státu. Proto nemůže být dána důvěra tam, kde nezákonnost či nesprávnost aktů veřejné moci není sankcionována v podobě povinnosti státu k náhradě škody či jiné újmy [např. nálezy sp. zn. II. ÚS 3005/14 ze dne 5. května 2015 (N 87/77 SbNU 273) a sp. zn. I. ÚS 529/09 ze dne 13. března 2012 (N 51/64 SbNU 625)].

41. Ústavní soud dovodil z čl. 1 odst. 1 Ústavy ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny povinnost civilních soudů posoudit otázku, která je pro jejich rozhodnutí otázkou předběžnou, shodně jako byla posouzena pravomocným rozhodnutím správního soudu [nález sp. zn. II. ÚS 2765/20 ze dne 7. dubna 2022 (N 46/111 SbNU 211), bod 28].

42. Rozhodne-li tak správní soud, že určité jednání správního orgánu je nezákonným zásahem, je toto jednání nutné v občanskoprávním řízení posoudit jako nesprávný úřední postup, tedy jako odpovědnostní titul podle zákona č. 82/1998 Sb. Za splnění dalších podmínek (existence újmy a příčinné souvislosti mezi nesprávným úředním postupem a újmou) má jednotlivec nárok na odškodnění.

VIII. b) Uplatnění obecných principů na posuzovanou věc

43. Posuzovaná věc se týkala dohody o vymezení chráněného pracovního místa. Přímo ze zákona neplyne nárok na uzavření takové dohody. Zároveň však jednání úřadu práce ve vztahu ke stěžovatelce mohlo založit kontraktační povinnost na základě principů dobré správy a s nimi spojeného zákazu libovůle a diskriminace, jež by představovaly limity správního uvážení. Jinak řečeno, bylo třeba posoudit, zda úřad práce směl – bez spravedlivého důvodu, který by vzešel ze správního uvážení – dohodu se stěžovatelkou neuzavřít za situace, kdy pro předchozí období s ní, při nezměněných okolnostech, dohodu uzavřel a běžně takovou dohodu uzavírá za srovnatelných podmínek i s jinými osobami.

44. I pokud by o porušení kontraktační povinnosti nemohlo jít, bylo možno o situaci minimálně uvažovat jako o nesprávném úředním postupu v rovině předsmluvní odpovědnosti (srov. § 1729 občanského zákoníku) státu. Tedy, zda stěžovatelka mohla vzhledem ke konkrétním okolnostem uzavření dohody považovat za vysoce pravděpodobné a důvodně ho očekávat a úřad práce neměl spravedlivý důvod smlouvu dohodou neuzavřít, pročež je třeba hledět na jednání úřadu práce jako nepoctivé, zakládající předsmluvní odpovědnost.

45. Nejvyšší soud ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že posouzení důvodnosti žádosti stěžovatelky o vymezení chráněného pracovního místa je věcí správních orgánů a přezkum jejich rozhodnutí je věcí správních soudů. Jejich úvahu nelze nahrazovat rozhodnutím civilního soudu v odškodňovacím řízení, není-li na vyhovění žádosti dán (ve smyslu bez dalšího – bez možnosti správního uvážení) právní nárok, což zde není. Civilní soud by totiž musel nahradit široké uvážení správního orgánu, s kým a za jakých podmínek smlouvu uzavře, k čemuž není vybaven. Tato argumentace odpovídá výše uvedeným principům a z ústavního hlediska tedy obstojí.

46. Městský soud vyslovil, že stěžovatelčině žádosti měl úřad práce vyhovět (bod 39 rozsudku č. j. 8 A 94/2019-83). Městský soud dokonce uložil úřadu práce, aby žádosti stěžovatelky vyhověl (bod 41 téhož rozsudku). Tomu odpovídá, že v civilní linii městský soud druhým rozsudkem žalobě vyhověl.

47. Specifikem posuzované věci je, že v průběhu řízení před civilními soudy byl rozsudek městského soudu č. j. 8 A 94/2019-83 zrušen a později „obživl“, neboť Ústavní soud zrušil rušící rozsudek Nejvyššího správního soudu.

48. Připustil-li by Ústavní soud, že by civilní soud sám nemohl posoudit, zda měl úřad práce dohodu uzavřít, je z ústavního hlediska přijatelné přerušit řízení podle § 109 odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu, popřípadě zamítnout žalobu, avšak toliko pro tentokrát.

49. Třetí (poslední) rozsudek městského soudu byl vydán v době, kdy rozsudek č. j. 8 A 94/2019-83 byl zrušen. Chybělo tak autoritativní rozhodnutí o tom, že neuzavření dohody o vymezení chráněného pracovního místa bylo nesprávným úředním postupem. Proto z ústavního hlediska obstojí třetí rozsudek městského soudu i napadené usnesení Nejvyššího soudu tento rozsudek přezkoumávající, neboť ten rozhodoval podle stavu k okamžiku rozhodnutí městského soudu, nikoli rozhodnutí svého.

50. Je však třeba dodat, že obecné závěry vyslovené Nejvyšším soudem (s odkazem na závěry druhého rozsudku Nejvyššího soudu) ohledně hodnocení otázky existence nesprávného úředního postupu (odstavec na přelomu stran 2 a 3 napadeného rozhodnutí) jsou přinejmenším nepřesné. Sám Nejvyšší soud je obsahem vyjádření k ústavní stížnosti popírá, respektive upřesňuje způsobem, ze kterého lze dovozovat, že Nejvyšší soud, stejně jako Ústavní soud, připouští, že neuzavření dohody, bude-li výsledkem excesu ze správního uvážení, který vyplyne z rozhodnutí ve správní linii, bude nesprávným úředním postupem, a tak i titulem k odškodnění.

51. V souladu se závěry vyslovenými v tomto nálezu je tak názor Nejvyššího soudu o neexistenci nesprávného úředního postupu pro absenci nároku na uzavření dohody ústavně souladný jen, vztahuje-li se na situaci, dokud z rozhodnutí ve správní linii nevzejde rozhodnutí, ze kterého vyplyne, že neuzavření dohody bylo nesprávným úředním postupem (excesem ze správního uvážení).

52. Podstatné tak je, že zamítnutí žaloby (respektive potvrzení zamítavého výroku obvodního soudu) je třeba chápat jako rozhodnutí „pro tentokrát“, ať již by nové rozhodnutí „pro později“ (po skončení řízení ve správní linii) mělo být výsledkem obnovy řízení, či nově podané žaloby (bod 55).

53. Řízení ve správní linii dosud nebylo skončeno. Ústavní soud nálezem sp. zn. II. ÚS 1732/23 uložil Nejvyššímu správnímu soudu, aby se znovu zabýval kasačními stížnostmi úřadu práce a odhlédl ve vztahu ke konkrétní věci od závěrů rozšířeného senátu, které při aplikaci na věc stěžovatelky znamenaly nepřípustnost žaloby pro nevyčerpání opravných prostředků.

54. Úkolem správních soudů tak je (a bude) posoudit a rozhodnout o tom, zda úřad práce, nevyhověl-li žádosti stěžovatelky o uzavření dohody, vybočil z mezí správního uvážení, popř. zda na něj dopadá předsmluvní odpovědnost. Nyní je na Nejvyšším správním soudu, aby s respektem k nálezu sp. zn. II. ÚS 1732/23 znovu rozhodl o kasačních stížnostech úřadu práce. Bude-li výsledkem řízení ve správní linii, že správní orgán tím, že dohodu neuzavřel, nevybočil z mezí správního uvážení, bude postaveno najisto, že odpovědnostní titul (k odškodnění neuzavření dohody) chybí. Naopak, dospějí-li soudy ve správní linii k závěru, ze kterého bude postaveno najisto, že neuzavřením dohody (nikoli jen nedostatečným odůvodněním) se úřad práce dopustil nesprávného úředního postupu, ať již proto, že meze správního uvážení v konkrétních okolnostech neumožňovaly dohodu neuzavřít, nebo proto, že na něj dopadá předsmluvní odpovědnost, pak stěžovatelce bude svědčit odpovědnostní titul.

55. Bude-li se stěžovatelka poté, co skončí řízení ve správní linii, chtít znovu domáhat odškodnění, civilní soudy jí to musí umožnit a žalobou se věcně zabývat. Není úkolem Ústavního soudu zde řešit, zda cestou k odškodnění pak má být obnova dosavadního řízení, jak zmiňuje Nejvyšší soud ve vyjádření v ústavní stížnosti, či zahájení řízení nového. Každopádně má-li být v posuzované věci takovou cestou obnova řízení, musí být lhůta k jejímu podání počítána až od okamžiku, kdy řízení ve správní linii skončí. A stejně musí být nahlíženo na běh promlčecí lhůty v případě cesty novou žalobou. Není totiž možné, aby

civilní soudy na jednu stranu tvrdily, že nejsou „vybaveny“ k tomu, aby nahrazovaly široké uvážení správního orgánu (úřadu práce), s kým a za jakých podmínek má dohodu uzavřít, a na druhou stranu se pak, když (až) se stěžovatelka takového rozhodnutí dočká a řízení ve správní linii konečně skončí, pak zaujaly postoj, že stěžovatelka reaguje opožděně a že lhůty běžely snad od jiného okamžiku, než je skončení řízení ve správní linii.

56. To, zda a jaká újma v souvislosti s případným nesprávným úředním postupem stěžovatelce vznikla či vznikne, bude na posouzení civilních soudů, stále může být ve hře (v souvislosti s výsledkem správní linie), že úřad práce se stěžovatelkou dohodu uzavře a příspěvky jí za minulé období poskytne.

IX. Závěr

57. Stěžovatelka se v důsledku okolností, na nichž měla jen malý podíl, ocitla v labyrintu soudních řízení. V nynějším řízení o ústavní stížnosti však může Ústavní soud posuzovat jen to soudní rozhodnutí, které stěžovatelka ústavní stížností napadla a požaduje zrušit.

58. Ústavní soud se stěžovatelkou souhlasí v tom, že nezákonný zásah konstatovaný pravomocným rozhodnutím správního soudu je nesprávným úředním postupem.

59. V posuzované věci však v rozhodné době neexistoval rozsudek, který by nezákonný zásah konstatoval. Nejvyšší soud proto neporušil stěžovatelčina ústavně zaručená základní práva tím, že odmítl stěžovatelčino dovolání.

60. Po skončení správní linie věci bude mít stěžovatelka (pochopitelně v závislosti na výsledku řízení před správními soudy a samozřejmě i na tom, zda úřad práce dohodu nakonec uzavře) možnost znovu domáhat se odškodnění, neboť rozhodnutí vydané v posuzované věci bylo zamítnutím žaloby toliko pro tentokrát.

61. Z výše popsaných důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu ústavní stížnost jako nedůvodnou zamítl.

Č. 215
Otázka podjatosti soudce dříve rozhodujícího o vině a trestu spoluobviněných
(sp. zn. I. ÚS 1941/25 ze dne 30. září 2025)

Předchozí rozhodování o vině a trestu (původně) spoluobviněných ohledně souvisejících skutků samo o sobě nevzbuzuje pochybnosti o podjatosti soudce při rozhodování o vině a trestu dalších obviněných. Při posuzování, zda lze mít pochybnosti o podjatosti soudce, který dříve rozhodoval o vině a trestu (původně) spoluobviněných ohledně souvisejících skutků, je potřeba zabývat se všemi okolnostmi věci, zejména tím, zda a jakým způsobem je v předešlém rozhodnutí popsána činnost osoby, o jejíž vině má být teprve rozhodováno, a zda je v něm uvedeno, že o vině této osoby dosud nebylo rozhodnuto. Popis jednání osob, kterých se dohoda o vině a trestu netýká, jejich identifikace, včetně poznámky o jejich probíhajícím trestním stíhání či odsouzení, jsou namístě pouze tehdy, je-li to nezbytné pro právní kvalifikaci jednání osob uzavírajících dohodu o vině a trestu.

Předchozí rozhodování o stížnosti proti usnesení o zabrání věci není důvodem pro vyloučení soudce z rozhodování o odvolání proti rozhodnutí o vině a trestu v téže trestní věci.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška jako soudce zpravodaje, soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti T. S., zastoupeného advokátem Mgr. Jiřím Hladíkem, sídlem Lidická 960/81, Brno, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 11 Tdo 195/2025-1628 ze dne 9. dubna 2025, usnesení Vrchního soudu v Olomouci č. j. 6 To 61/2024-1565 ze dne 21. listopadu 2024 a rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 43 T 3/2024-1462 ze dne 23. července 2024, za účasti Nejvyššího soudu, Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství a Krajského státního zastupitelství v Brně jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Posuzovanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny a presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny. Tato práva měla být porušena zejména tím, že rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně vydali soudci, kteří měli být v důsledku své předchozí rozhodovací činnosti v souvisejících věcech vyloučeni.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Krajského soudu v Brně (dále také „krajský soud“) sp. zn. 43 T 3/2024 vyplývá, že stěžovatel byl napadeným rozsudkem krajského soudu uznán vinným zločinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) trestního zákoníku a přečinem nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy podle § 283 odst. 1 trestního zákoníku, za což byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání devíti let a k trestu propadnutí věci. Vrchní soud v Olomouci (dále také „vrchní soud“) napadeným usnesením zamítl stěžovatelovo odvolání, dovolání stěžovatele Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl. Uvedeného zločinu se stěžovatel dopustil ve zkratce tím, že v letech 2021–2023 v Nizozemsku obstarával kokain, který následně prodával v České republice; uvedeného přečinu pak prodejem kokainu v České republice v letech 2015–2016.

II. Argumentace stěžovatele

3. Stěžovatel namítá, že senát krajského soudu byl z rozhodování vyloučen, jelikož ve stejném složení rozsudkem č. j. 43 T 7/2024-36 ze dne 19. 4. 2024 schválil dohodu o vině a trestu mezi státním zástupcem a osobami, které dříve vystupovaly jako spoluobvinění stěžovatele. V rozsudku je popsáno jednání stěžovatele a konstatováno, že se dopustil trestné činnosti, ačkoliv v té době ještě nebyl shledán vinným.

4. Podle stěžovatele byl vyloučen i senát vrchního soudu, neboť před rozhodnutím o odvolání vydal usnesení č. j. 6 To 62/2024-1518 ze dne 22. 10. 2024, kterým zamítl stěžovatelovu stížnost proti usnesení krajského soudu č. j. 43 T 3/2024-1470 ze dne 23. 7. 2024, jímž bylo rozhodnuto o zabrání věcí. Jednou z podmínek pro zamítnutí stížnosti podle stěžovatele byla existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, což v daném případě nebylo naplněno, a odvolací soud si tak ještě předtím, než proběhlo odvolací řízení, učinil závěr o stěžovatelově vině. O předpojatosti nejméně předsedy senátu odvolacího soudu má pak svědčit i samotný průběh následného veřejného zasedání, během něhož byl při snaze využít práva podle § 33 odst. 1 trestního řádu vyjádřit se k některým skutečnostem „překřičen“ předsedou senátu.

5. Dále stěžovatel namítá, že byl odsouzen na základě nepoužitelných důkazů. Má jít jednak o fotografie prokazující dovoz kokainu dne 20. 2. 2022, u nichž stěžovatel rozporuje pravost metadat, z nichž soudy vycházely, a namítá, že soudy neprovedly jako důkaz znalecký posudek, nýbrž jen dokument nazvaný „Vyhodnocení informací ze znaleckého posudku“, který měl pouze povahu úředního záznamu. Stěžovatel zpochybňuje i důkazní váhu výpovědí některých (původně) spoluobviněných a poukazuje na to, že byly vedené snahou dosáhnout dohody o vině a trestu.

6. Za nepoužitelnou stěžovatel považuje též svou výpověď v přípravném řízení, kterou u hlavního líčení popřel s vysvětlením, že došlo k nesprávnému zaprotokolování, přičemž vzhledem k délce textu a drobné grafické nepřesnosti a ve snaze spolupracovat s vidinou uzavření dohody stěžovatel tuto nepřesnost přehlédl. Výpověď podle stěžovatele nemohla být použita jako důkaz pro nesplnění podmínek § 95 odst. 3 trestního řádu, když při ní nebyla přítomna nezúčastněná osoba. Stěžovatel nadto upozorňuje, že si soudy z této první výpovědi vybraly pouze to, co jim zapadalo do jejich názorů. Pokud ale uznaly výpověď věrohodnou, měly ji tak vnímat celou. K výpovědi by konečně nemělo být přihlíženo též pro to, že byla učiněna s příslibem ze strany státního zástupce, že bude sjednána dohoda o vině a trestu, v jejímž světle byl stěžovatel údajně ochoten odkývat cokoliv. Stěžovatel se rozhodl uvést věci na pravou míru poté, co k dohodě nedošlo, ke změně výpovědi však soudy nepřihlížely.

7. Stěžovatel také namítá opomenutí některých důkazů v odvolacím řízení, neboť důkazní návrhy formulované v odvolání vrchní soud ani neprovedl, ani jinak nevypořádal. Podle vrchního soudu stěžovatel ve veřejném zasedání uvedl, že další důkazy nenavrhuje, tím ale nejsou negovány návrhy učiněné písemně.

8. Porušení svých práv stěžovatel spatřuje též v tom, že soudy při úvaze, že stěžovatel trestný čin spáchal ve velkém rozsahu, automaticky vyšly ze stanoviska trestního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013 ze dne 13. 3. 2014, ačkoliv má sloužit jen jako podpůrná pomůcka a vždy má být přihlíženo ke konkrétním okolnostem. Stěžovatel navíc s daným stanoviskem nesouhlasí.

9. Uvedené námitky stěžovatel prokládal konstatováním, že jednotlivá pochybení soudů svědčí o jejich předpojatosti, a z jednotlivých námitek i celkového vyznění ústavní stížnosti je též zřejmé, že stěžovatel popírá svou vinu v soudy zjištěném rozsahu; stěžovatel netvrdí, že se trestné činnosti nedopustil, popírá však dovoz kokainu dne 20. 2. 2022 a množství kokainu dovezeného dne 14. 11. 2022. Podle stěžovatele nejde o okrajovou otázku, neboť má vliv na kvalifikaci trestného činu a uložený trest.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud vyzval účastníky a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

11. Nejvyšší soud vesměs odkázal na odůvodnění napadeného usnesení a navrhl ústavní stížnost zamítnout, případně odmítnout. K aplikaci stanoviska sp. zn. Tpjn 301/2013 uvedl, že celkové množství dovezeného kokainu je zhruba o 20 % větší než hranice velkého rozsahu podle stanoviska, stěžovatel navíc kokain nejen dovážel, ale rovněž opakovaně prodával a distribuoval.

12. Vrchní soud nemá, co by k argumentaci uvedené v napadeném usnesení dodal.

13. Krajský soud v Brně považuje ústavní stížnost za nedůvodnou. V rozsudku o schválení dohody o vině a trestu je v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva zdůrazněno, že o vině stěžovatele dosud nebylo pravomocně rozhodnuto a že je stěžovatel stíhán samostatně. Pro přehlednost soud do popisu samotného skutku ve zbytku nečinil žádný zásah, aniž by tím však předvídal stěžovatelovu vinu.

14. Nejvyšší státní zastupitelství považuje ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Při schvalování dohody o vině a trestu se krajský soud řídil pravidly plynoucími z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a internalizovanými ve vnitrostátní praxi. V posuzované věci byla následována Metodika k postupu státních zástupců při sjednávání dohod o vině a trestu, kterou Evropský soud pro lidská práva označil za součást jím aprobované vnitrostátní praxe. Nad rámec toho Nejvyšší státní zastupitelství popsalo, jakým způsobem soudy přezkoumávají dohody o vině a trestu, s tím, že soulad se zjištěným skutkovým stavem soud nepřezkoumává ve stejném rozsahu, jako kdyby sám uznával obviněného vinným v hlavním líčení. Zásada materiální pravdy není vymizelá, ale je při tomto přezkumu soudem oslabena, a důvodem pro neschválení dohody o vině a trestu by neměla být jakákoliv pochybnost o správnosti skutkových zjištění, neboť institut dohody o vině a trestu představuje určitý konsenzus mezi státním zástupcem a obviněným, a pro zásah soudu by tak mělo jít o nesprávnost zásadního rázu. Stěžejní je, že při přezkumu návrhu na uzavření dohody soud vychází především ze spisového materiálu.

15. Situaci lze podle Nejvyššího státního zastupitelství připodobnit činnosti soudu při předběžném projednání obžaloby podle § 185 a násl. trestního řádu, jejímž účelem je mimo jiné předběžné posouzení, zda výsledky přípravného řízení skutečně odůvodňují postavení obviněného před soud, neřeší se však otázka viny na podkladě zevrubného rozboru a vyhodnocení důkazů jako v hlavním líčení. Bylo by absurdní tvrdit, že pokud po podání obžaloby soud neshledal, že je dán některý z důvodů nařízení předběžného projednání obžaloby, již si předem vytvořil názor o vině obviněného na podkladě spisového materiálu obsahujícího důkazy opatřené v přípravném řízení, a proto je soud již od tohoto okamžiku podjatý. Stejně absurdní by to bylo u schvalování dohody o vině a trestu, pokud soud nedospěje k závěru, že je u jednoho spolupachatele některý z důvodů neschválení dohody dle

§ 314r odst. 2 trestního řádu. Úvaha, že soud je v těchto případech podjatý, by narušila koncepci českého trestního procesu.

16. Neopodstatněné shledává Nejvyšší státní zastupitelství také další námitky. Jde-li o podjatost senátu vrchního soudu, rozhodování o stížnosti není důvodem vyloučení soudce z rozhodování o odvolání. Množství provedených cest vyplývá z výpovědi spoluobviněného, přičemž je nelogické, že by si je s ohledem na relativně nízký počet nepamatoval, a z ničeho neplyne, že by spoluobviněný chtěl stěžovateli uškodit. Množství dovezeného kokainu dne 14. 11. 2022 pak stěžovatel sám přiznal. Výslechu stěžovatele byl přítomen obhájce minimálně ještě při čtení protokolu, a stěžovatel tak měl možnost nesprávnost zaprotokolovaných údajů namítat. Stěžovatel však podpisem stvrdil, že měl možnost si protokol přečíst a že s jeho obsahem souhlasí.

17. Vrchní státní zastupitelství v Olomouci sdělilo, že postup soudů považuje za odpovídající aktuální rozhodovací soudní praxi, načež se postavení vedlejšího účastníka vzdalo.

18. Krajské státní zastupitelství v Brně se k ústavní stížnosti nevyjádřilo.

19. Stěžovatel v replice k zaslaným vyjádřením vyjadřuje nesouhlas s argumenty ostatních účastníků a vesměs sumarizuje a rozvádí své argumenty uplatněné v ústavní stížnosti.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

20. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contra*rio).

21. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

22. Ústavní stížnost není důvodná.

V.1 K námitce podjatosti senátu krajského soudu

23. Stěžovatel namítá, že členové senátu krajského soudu byli vyloučeni pro podjatost, neboť si před napadeným rozhodnutím učinili závěr o stěžovatelově vině, který vtělili do rozsudku, jímž byla schválena dohoda o vině a trestu mezi státním zástupcem a osobami dříve vystupujícími v postavení spoluobviněných. Takto formulovaná námitka nepochybně má ústavní rozměr, neboť se týká ústavně zaručeného práva na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny. Jak totiž Ústavní soud setrvale judikuje, kromě procesních pravidel určování příslušnosti soudů a jejich obsazení jako garancí proti možné svévoli je součástí práva na zákonného soudce i požadavek vyloučení soudců z projednávání a rozhodování věci z důvodu jejich podjatosti [např. nález sp. zn. III. ÚS 200/98 ze dne 17. 12. 1998 (N 155/12 SbNU 423)].

24. Uvedený aspekt práva na zákonného soudce je v trestním řízení promítnut v § 30 trestního řádu. V něm – konkrétně v odstavcích 2 až 5 – jsou vyjmenovány i případy, v nichž jsou soudci automaticky vyloučeni z vykonávání úkonů trestního řízení pro svou dřívější činnost v téže či související věci. Dle judikatury jde o taxativní výčet, zároveň však nelze vyloučit, že situace, na kterou § 30 odst. 2 až 5 trestního řádu nedopadá, nebude v závislosti na konkrétních okolnostech případu podřaditelná pod důvod vyloučení dle § 30 odst. 1 trestního řádu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tdo 630/2005 ze dne 8. 6. 2005). Podle něj z vykonávání úkonů trestního řízení je vyloučen soudce, u něhož lze mít pochybnosti, že pro poměr k projednávané věci nebo k osobám, jichž se úkon přímo dotýká,

k jejich obhájcům, zákonným zástupcům, opatrovníkům a zmocněncům, nebo pro poměr k jinému orgánu činnému v trestním řízení nemůže nestranně rozhodovat.

25. Předchozí rozhodování o vině a trestu (původně) spoluobviněných ohledně souvisejících skutků mezi případy uvedené v § 30 odst. 2 až 5 trestního řádu nespadá a není pochyb (a ani stěžovatel to nepopírá), že k vyloučení soudce z tohoto důvodu automaticky nedochází. Odpověď na otázku, zda, resp. za jakých okolností tím může být naplněn důvod vyloučení podle § 30 odst. 1 trestního řádu, již není tak přímočará.

26. Pochybnosti o možné podjatosti soudce nevyvstávají ze samotného rozhodování o souvisejících trestných činech, ale mohou plynout z toho, jak soudce takové rozhodnutí formuluje. Klíčovým bude, zda a jakým způsobem je v něm popsána činnost osoby, o jejíž vině má být teprve (stejným soudcem) rozhodováno. Právě z toho by totiž šlo v určitých případech usuzovat na předjímání viny osoby souzené v pozdějším řízení, z čehož by mohly plynout pochybnosti o tom, zda stejný soudce může následně o její vině nestranně rozhodovat.

27. Jistou inspirací při posuzování, zda tyto pochybnosti v konkrétním případě opravdu vznikají, může být judikatura Evropského soudu pro lidská práva, jenž se touto otázkou zabýval z hlediska čl. 6 odst. 1 (právo na nestranný soud) a čl. 6 odst. 2 (presumpce neviny) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Tato judikatura prošla určitým vývojem (viz k tomu i usnesení Nejvyššího soudu č. j. 5 Tdo 459/2023-5894 ze dne 7. 6. 2023), který vyústil v nedávné rozhodnutí ve věci *Bouša proti České republice*, č. 34067/23, ze dne 3. 6. 2025. Toto rozhodnutí je vedle obecných východisek relevantní i z hlediska konkrétních okolností, neboť nejenže šlo o stížnost proti České republice, ale – stejně jako nyní – se týkala trestního řízení, v němž byl řešen trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy, který mělo spáchat několik spoluobviněných, z nichž někteří po podání obžaloby uzavřeli dohodu o vině a trestu.

28. Evropský soud pro lidská práva v uvedeném rozhodnutí uvedl, že pouhá skutečnost, že soudce již dříve odsoudil (původně) spoluobžalovaného v samostatném řízení, sama o sobě nepostačuje ke zpochybnění jeho nestrannosti (bod 45). Ta vyvstává až tehdy, obsahuje-li dřívější rozsudek podrobné posouzení úlohy osoby až následně souzené, zejména posouzení typu účasti na trestném činu nebo jasné určení, že osoba, která ještě nebyla odsouzena, naplnila všechny znaky skutkové podstaty trestného činu (bod 46). Ve složitých trestních řízeních zahrnujících několik osob ovšem může být podle Evropského soudu pro lidská práva vyjádření soudu prvního stupně o účasti třetích osob nezbytné pro posouzení viny obviněných. Úkolem trestních soudů je prokázat skutečnosti relevantní pro posouzení viny obviněného tak důkladně a přesně, jak je to možné, rozhodující skutečnosti nelze prezentovat jako pouhá obvinění nebo podezření, což platí i ve vztahu ke skutečnostem týkajícím se třetích osob. Soud by nicméně neměl poskytnout více informací, než je nutné pro posouzení právní odpovědnosti obviněných (bod 48).

29. Ve věci *Bouša*, v níž nebylo shledáno porušení Úmluvy, Evropský soud pro lidská práva dále přihlédl k tomu, že:

- obvinění v určitý moment stáli před soudem společně, důvodem následného samostatného projednání obžaloby (tehdejšího) stěžovatele bylo, že spoluobžalovaní uzavřeli dohody o vině a trestu (bod 50);
- předsedou senátu byl profesionální soudce, který by měl být schopen oprostit se od debat a závěrů předchozího řízení (bod 51);
- soud v řízení proti stěžovateli sám prováděl důkazy a na jejich základě činil vlastní skutkové a právní závěry (bod 52);
- s ohledem na povahu trestného činu mohl být odkaz na třetí osoby a na roli, již měl sehrát stěžovatel, při vylíčení skutkového stavu, zejména drogového distribučního řetězce, nevyhnutelný (bod 56);

- stěžovatel byl označen plným jménem a datem narození, neboť všichni spoluobžalovaní byli dříve souzeni ve společném řízení a jejich identita byla soudu známa, přičemž v členských státech Rady Evropy jde o běžnou praxi (bod 56);

- rozsudek schvalující dohody o vině a trestu spoluobžalovaných obsahoval skutkový popis trestně postižitelného jednání, jež bylo jednoznačně přičítáno stěžovateli, soud jej však použil nikoli za účelem konstatování stěžovatelovy viny, ale pro popis činů spoluobžalovaných (bod 58);

- není patrné, že by napadené výroky byly pro posouzení trestní odpovědnosti spoluobžalovaného nadbytečné, a to bez ohledu na skutečnost, že se k trestnému činu doznal, naopak byla vynaložena snaha neposkytnout pro vyhodnocení právní odpovědnosti spoluobžalovaného více informací, než je nutné (bod 58);

- rozsudek právně nehodnotí stěžovatelovo jednání, neuvádí stěžovatele jako osobu naplňující skutkovou podstatu trestného činu nebo jako pachatele a nečiní závěry ohledně stěžovatelovy viny (bod 58);

- napadené výroky nebyly pro účely řízení vůči stěžovateli závazné (bod 59);

- odkazy na stěžovatele v rozsudku, jímž byl odsouzen spoluobžalovaný, byly formulovány tak, aby z nich plynulo, že je stěžovatel stíhán samostatně, byť lze vytknout, že v něm není výslovně prohlášeno, že vina nebyla pravomocně prokázána (body 60–61).

30. Tyto argumenty se do značné míry uplatní i v nyní posuzované věci. Nadále samozřejmě platí systémové argumenty – rozhodnutí o vině a trestu nikdy nemají právní účinky z hlediska posouzení viny jiných osob než těch, o jejichž vině je rozhodováno, a předsedou senátu soudu prvního stupně (případně samosoudcem) je vždy profesionální soudce, u něhož je předpoklad, že by ho předchozí řízení nemělo ovlivnit. V této souvislosti se lze ztotožnit i s argumentem Nejvyššího státního zastupitelství, podle něhož při schvalování dohody o vině a trestu není v rozsudku popsaný skutek výsledkem v hlavním líčení soudem provedeného dokazování. Podle § 314r trestního řádu sice soud dohodu o vině a trestu neschválí mimo jiné tehdy, je-li nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem, jde ovšem o kontrolu na základě spisového materiálu. Jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp. zn. III. ÚS 1420/22 ze dne 6. 12. 2022 (N 147/115 SbNU 173), v němž vyšel i z názoru Nejvyššího soudu vyjádřeného v řízení vedeném před Ústavním soudem pod sp. zn. I. ÚS 1860/19, soudu je v řízení o schvalování dohody o vině a trestu přenechána role určité „pojistky“, že je sjednaná dohoda v souladu se zákonem, je správná a vyjadřuje pravou a skutečnou vůli obviněného, který ji sjednal s plnou znalostí všech důsledků s ní spojených.

31. Uvedené je v nynějším kontextu relevantní, neboť přihlíží-li Evropský soud pro lidská práva k tomu, nakolik se soudce jako právní profesionál dokáže oprostit od závěrů vyslovených v předchozím řízení, je riziko jakékoliv „fixace“ na závěry přijaté v rozsudku, jímž se schvaluje dohoda o vině a trestu, ještě více minimalizováno. Soudce schvaluje dohodu o vině a trestu při plném vědomí, že zjišťování skutkového stavu nepodléhalo mimořádně vysokým standardům vyžadovaným „tradičním“ trestním řízením a že tento vyšší standard by – z povahy věci – mohl přinést alespoň částečně jiná zjištění. Nelze předpokládat, že by soudce, který schválil dohodu o vině a trestu určitého znění, vnímal potřebu „stát si za svým“ bez ohledu na dokazování, které by v jiném řízení sám provedl v rámci hlavního líčení. Odlišné závěry, k nimž by na základě vlastního dokazování dospěl, by ani nesvědčily o nějakém „selhání“ soudu v předchozím řízení, které by měl mít potřebu maskovat. To platí o to víc v této konkrétní věci, kdy dle ústavní stížnosti stěžovatel popírá jen dílčí okolnosti skutku, za který byl odsouzen (jednu převážku kokainu a množství kokainu převezené v jednom dalším případě). Ústavní soud se nedomnívá, že by soudce rozsudkem o schválení dohody o vině a trestu jakkoliv „přilnul“ k v něm zachycenému skutkovému stavu, natožpak

v takovýchto – relativně řečeno – detailech, byť by mohly mít vliv na právní kvalifikaci skutku.

32. Právě uvedené úvahy ostatně byly v posuzované věci přesně potvrzeny, neboť krajský soud v napadeném rozsudku neměl žádný problém učinit jiné skutkové závěry než ve výroku, jímž schválil dohodu o vině a trestu – tak např. zatímco v rozsudku o schválení dohody o vině a trestu se konstatuje, že dne 14. 11. 2022 stěžovatel nabyl v Nizozemsku nejméně 580 gramů kokainu, v rozsudku o vině stěžovatele se uvádí, že téhož dne nabyl nejméně 300 gramů kokainu. Jak krajský soud uvedl, na základě důkazů nešlo učinit jednoznačný závěr, že šlo o nejméně 580 gramů, jak bylo prezentováno v obžalobě.

33. Srovnatelný s věcí řešenou Evropským soudem pro lidská práva byl i procesní průběh trestního řízení, z něhož vzešla nynější ústavní stížnost. Stěžovatel byl původně souzen společně s ostatními spoluobviněnými. Zatímco věc spoluobviněných byla vyloučena k samostatnému řízení za účelem schválení dohody o vině a trestu, proběhlo ve věci stěžovatele hlavní líčení, načež soud shledal stěžovatele vinným na základě podrobného, v hlavním líčení provedeného dokazování.

34. Jde-li o samotný obsah rozsudku, jímž byla schválena dohoda o vině a trestu, zásadním je, že krajský soud výslovně uvedl a zvýraznil, že stěžovatel je stíhán samostatně a že o jeho vině dosud nebylo rozhodnuto (tedy poskytl ještě vyšší standard, než považoval za nezbytný Evropský soud pro lidská práva). Stěžovatel toto sdělení považuje za nepodstatné a formální, s tím ale Ústavní soud nesouhlasí. Touto formulací krajský soud jasně potvrzuje postavení stěžovatele jakožto nevinného. Tím je nezaujatost soudu z hlediska budoucího rozhodování – opírající se formálně o nezávaznost rozsudku pro účely posouzení stěžovatelovy viny a prakticky o garance osoby soudce i rozdíly v úloze soudu v jednotlivých řízeních – deklarována i navenek. V souhrnu tak jsou zajištěny patřičné formální i faktické předpoklady pro to, aby se soudce při rozhodování o vině stěžovatele necítil rozsudkem o schválení dohody o vině a trestu jakkoliv limitován a aby o jeho podjatosti nevznikaly pochybnosti. Tyto předpoklady pak byly i naplněny tím, že krajský soud při rozhodování o vině stěžovatele učinil částečně odlišná skutková zjištění.

35. V rozsudku o schválení dohody o vině a trestu je stěžovatel identifikován plným jménem, což samo o sobě ale v rozporu s jeho právy není. Jeho osoba ostatně byla soudu po celou dobu známa, užití např. iniciál by z hlediska tvrzené předpojatosti soudu nehrálo vůbec žádnou roli.

36. Stěžovatelovo jednání je v rozsudku o schválení dohody o vině a trestu dalších obžalovaných podrobně popsáno více než ve věci řešené Evropským soudem pro lidská práva. Bylo tomu tak logicky i proto, že někteří z obžalovaných byli odsouzeni za účastenství na trestném činu. Nelze si představit, že by byli odsouzeni – byť rozsudkem o schválení dohody o vině a trestu – aniž by jednání, na němž se podíleli, bylo řádně popsáno. Z hlediska naplnění kvalifikované skutkové podstaty pak byly relevantní i detaily jako množství kokainu apod. Stěžovatel přitom nebyl označen za pachatele a účelem popisu jeho jednání bylo vysvětlení, proč byli vinnými shledáni jiní obžalovaní.

37. Vzhledem k uvedeným skutečnostem tedy Ústavní soud uzavírá, že senát krajského soudu rozsudkem o schválení dohody o vině a trestu č. j. 43 T 7/2024-36 nezavdal pochybnosti o tom, že může o vině stěžovatele nestranně rozhodnout. Právo stěžovatele na zákonného soudce tak nebylo napadeným rozsudkem krajského soudu porušeno.

38. Ústavní soud obecně shrnuje, že z popisu jednání více osob v rámci skutku, který je předmětem dohody o vině a trestu, by mělo být jednoznačně zřejmé, jaké konkrétní jednání je připisováno konkrétním osobám, kterých se taková dohoda týká. Popis jednání osob, kterých se dohoda o vině a trestu netýká, jejich identifikace, včetně poznámky o jejich probíhajícím trestním stíhání či odsouzení, jsou namístě pouze tehdy, je-li to nezbytné pro právní kvalifikaci jednání osob uzavírajících dohodu o vině a trestu. Dodržování této zásady přispívá

k posílení principu presumpce neviny a v některých případech i k zesílení důvěry v nestrannost rozhodujícího soudce, resp. k ochraně osobnostních práv dosud pravomocně neodsouzených osob.

V.2 K námitce podjatosti senátu vrchního soudu

39. Na podjatost senátu vrchního soudu rozhodujícího o stěžovatelově odvolání stěžovatel usuzuje z toho, že před vydáním napadeného rozhodnutí tentýž senát zamítl stěžovatelovu stížnost proti rozhodnutí o zabrání věci. Obecné zásady pro posuzování podjatosti soudce a její propojení na právo na zákonného soudce není třeba opakovat, ani zde přitom nevedou k závěru o porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv.

40. Je tomu tak mimo jiné proto, že tyto zásady nelze vykládat tak široce, že by soudcům rozhodujícím o vině obviněného, tím spíše rozhodujícím v rámci instančního přezkumu, znemožňovaly činit před meritorním rozhodnutím jakákoliv, byť i dílčí rozhodnutí s vinou obviněného či s řešeným skutkem nějak související. Je např. zcela běžné, že po podání obžaloby rozhoduje o vazbě obviněného stejný soudce, který následně vynáší rozsudek o jeho vině (§ 72 odst. 3 trestního řádu). Podobně je běžné, že jeden senát instančně nadřízeného soudu rozhoduje o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě i proti odvolání proti rozhodnutí o vině, aniž by vznikaly pochybnosti o jeho nestrannosti (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tvo 13/2014 ze dne 26. 6. 2014). Stejně tak nesvědčí o podjatosti soudce odvolacího soudu, pokud např. před rozhodnutím o odvolání proti odsuzujícímu rozsudku rozhodoval v téže věci o stížnosti proti usnesení o vrácení věci státnímu zástupci k došetření (viz usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tvo 151/2000 ze dne 10. 1. 2001). V posledně uvedeném usnesení Nejvyšší soud poukázal na neudržitelné důsledky opačného, široce pojímaného výkladu vyloučení soudce:

„V jakémkoli dřívějším rozhodnutí ve věci musí totiž soudce činit skutkové a právní závěry, které přímo či nepřímo souvisejí s posouzením viny obviněného, aniž by to soudce diskvalifikovalo z možnosti rozhodnout později o vině a trestu téhož obviněného zcela nestranně, nezaujatě a v souladu se zákonem. Vždyť zmíněný argument obviněného … by znamenal, že po zrušení rozsudku soudu 1. stupně odvolacím soudem by musel ve věci rozhodovat u soudu 1. stupně automaticky vždy jiný soudce, než který vydal původní zrušený rozsudek, neboť v něm soudce nepochybně zaujímal stanovisko k vině obviněného. Takový důsledek je však nepřijatelný a v rozporu se zákonem, který v ustanovení § 262 tr. řádu umožňuje nařídit projednání a rozhodnutí věci v jiném složení senátu soudu 1. stupně jen na podkladě výslovného rozhodnutí odvolacího soudu, jež je přitom rozhodnutím nestandardním a spíše výjimečným.“

41. Pokud tedy vrchnímu soudu byly jako instančně nadřízenému předloženy stížnost proti usnesení o zabrání věci a odvolání proti rozsudku o vině, Ústavní soud nevidí důvod, proč by o těchto opravných prostředcích nemohl rozhodovat stejný senát nebo proč by o nich musel – z hlediska práva na zákonného soudce – rozhodovat v určitém pořadí.

42. Lze dodat, že vrchní soud výslovně v usnesení o stížnosti zdůraznil, že nepředjímá rozhodnutí o odvolání stěžovatele proti rozsudku o vině a že tento rozsudek v daném usnesení nijak nehodnotí. To by ostatně s ohledem na povahu přezkoumávaných rozhodnutí platilo, i kdyby to zdůrazněno nebylo. Se stěžovatelem totiž nelze souhlasit, že v důsledku rozhodnutí o stížnosti si vrchní soud již učinil závěr o stěžovatelově vině, neboť k tomu rozhodování o zabrání věci neslouží. K zabrání věci v daném případě došlo podle § 102a trestního zákoníku, v souladu s nímž soud může uložit zabrání části majetku pachateli, který byl uznán vinným dále specifikovanými úmyslnými trestnými činy. Předpokladem rozhodnutí o zabrání věci tedy je, že obviněný již byl shledán vinným, přičemž ve stížnostním řízení instančně nadřízený soud z povahy věci správnost závěrů rozsudku o vině nepřezkoumává (to činí při rozhodování o odvolání, přičemž zde za tímto účelem vrchní soud i doplnil dokazování).

Stěžovatel tvrdí, že předpokladem zabrání věci je pravomocné rozhodnutí o vině, ale to ze zákona neplyne, ostatně o zabrání věci je standardně rozhodováno soudem prvního stupně v úzké návaznosti na v tu dobu obvykle ještě nepravomocný rozsudek o vině či výrokem přímo do takového rozsudku vtěleným.

43. Poukazuje-li pak stěžovatel na samotný postup soudu při rozhodování o odvolání stěžovatele ve veřejném zasedání, tak jak už Nejvyšší soud uvedl, podjatost nelze dovozovat toliko z procesního postupu soudu v dané věci (stěžovatel nadto ani nespecifikuje, co konkrétně chtěl na veřejném zasedání říci a co mu bylo údajně znemožněno).

44. Okolnosti nyní řešené věci tedy nevzbuzují pochybnosti ani o nestrannosti senátu vrchního soudu.

V.3 K námitce proti užití stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013

45. Soudy při posouzení, zda stěžovatel trestný čin spáchal ve velkém rozsahu, vyšly ze stanoviska Nejvyššího soudu sp. zn. Tpjn 301/2013. Podle stěžovatele tak učinily mechanicky bez zohlednění konkrétních okolností případu, jak stanovisko vyžaduje. Ústavní soud se užitím stanoviska v rozhodovací činnosti soudů opakovaně zabýval, přičemž neshledal, že by bylo ústavně nekonformním (viz např. usnesení sp. zn. I. ÚS 3656/19 ze dne 17. 12. 2019), naopak shledal, že je svým způsobem i žádoucím [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 98/20 ze dne 27. 4. 2021 (N 86/105 SbNU 381; 206/2021 Sb.)].

46. Stěžovatel má pravdu, že hodnoty vyplývající ze stanoviska jsou orientační a že vždy může záležet na konkrétních okolnostech věci (tak i citovaný nález sp. zn. Pl. ÚS 98/20). Ovšem z ústavní stížnosti neplyne, že by soudy nějaké konkrétní okolnosti (snad krom obecných úvah o vnímání drog ve společnosti) při daném posouzení pominuly. Oproti tomu vrchní soud přihlédl i k tomu, že množství kokainu významně přesahovalo kvalifikační hranici velkého rozsahu (bod 92 napadeného usnesení; srov. i vyjádření Nejvyššího soudu k ústavní stížnosti).

V.4 K zbývajícím námitkám

47. Porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv Ústavní soud neshledává ani v dalších tvrzených pochybeních obecných soudů, přičemž v podrobnostech lze odkázat na obsah napadených rozhodnutí a dodat následující.

48. Namítá-li stěžovatel opomenuté důkazy v odvolacím řízení, Ústavní soud uvádí, že vrchní soud ve veřejném zasedání dokazování doplnil a následně se stran dotázal, zda mají být provedeny ještě nějaké další důkazy, načež stěžovatel – zastoupen obhájcem – uvedl, že nikoliv. Stěžovatel tvrdí, že důkazy může navrhovat ústně i písemně, přičemž v této věci tak učinil již v odvolání. K tomu se ale vrchní soud v napadeném usnesení vyjádřil. Vrchní soud formulace užité v odvolání (kdy jsou jednotlivé argumenty doplněny formulací „důkaz:“ s odkazem např. na určitou listinu) nevnímal jako důkazní návrhy v pravém slova smyslu, ochraně práv stěžovatele však bylo učiněno zadost právě tím, že se stěžovatele na případné další důkazní návrhy dotázal. Takovému postupu nelze z ústavního hlediska nic vytknout. Uvedené formulace jsou v praxi používány běžně a zjevně je nelze bez dalšího jako důkazní návrhy v pravém slova smyslu vnímat vždy (tak např. v ústavní stížnosti stěžovatel takto za „důkaz“ označuje jednotlivé body či strany napadených rozhodnutí).

49. Jde-li o důkazy v řízení provedené, stěžovatel zpochybňuje zejména použitelnost své výpovědi z přípravného řízení. Při výsleších stěžovatele byl přítomen obhájce (případně v substitučním zastoupení) a stěžovatel svým podpisem stvrdil, že si protokol přečetl a souhlasí s jeho obsahem. Aniž by se pak Ústavní soud vyjadřoval k výkladu § 95 odst. 3 trestního řádu stran toho, zda je přítomnost nezúčastněné osoby nezbytná i při výslechu za přítomnosti obhájce, samotná absence zúčastněné osoby za dané situace není v rozporu s ústavně zaručenými právy obviněného. Na uvedeném nic nemění ani argument, že

stěžovatel vypovídal s vidinou dosažení dohody o vině a trestu. S touto námitkou se soudy zevrubně vypořádaly a nic nesvědčí o tom, že by výpověď byla ze stěžovatele vylákána pod lživou záminkou či že by stěžovatel měl důvod vypovídat ve svůj neprospěch nepravdivě (viz bod 61 napadeného usnesení odvolacího soudu). Celkově lze říci, že soudy k výpovědi stěžovatele i dalších obviněných přistupovaly s náležitou péčí a obezřetností, porovnávaly je navzájem i s dalšími provedenými důkazy.

50. Mezi ně patří i fotografie kokainu, v jejichž souvislosti stěžovatel namítá, že soudy neprovedly znalecký posudek, ale vyšly pouze z vyhodnocení informací ze znaleckého posudku v podobě úředního záznamu. Znalecký posudek spočíval v získání dat z mobilních telefonů a Ústavní soud souhlasí s vrchním soudem, že v řízení nebylo nutné provádět důkaz veškerým materiálem z telefonů získaným. Fotografie kokainu byly zařazeny do spisu (prostřednictvím vyhodnocení informací ze znaleckého posudku) a stěžovateli předloženy. Stěžovatel původně ani v hlavním líčení nezpochybňoval, že tyto fotografie pořídil, a netvrdil ani, že byly nějak změněny (s výjimkou metadat). Argument stěžovatele byl následně ten, že jedna várka kokainu byla vyfocena dvakrát. Lze připustit, že důkazní hodnota samotných metadat, prezentovaných jen ve vyhodnocení znaleckého posudku, by mohla být za dané situace oslabena, ale opět – stěžovatel ani v ústavní stížnosti netvrdí, že je snad upravily orgány veřejné moci při vyhodnocení, nýbrž že byla změněna přenosem prostřednictvím komunikačních aplikací, tedy že sice odpovídají metadatům z mobilního telefonu, ty ale nevypovídají nic o okamžiku pořízení fotografie. V ústavní stížnosti ostatně sám stěžovatel vychází z toho, že jde o data vytěžená znalcem. Problém tudíž nespočívá v tom, jakým způsobem byly fotografie vytěženy či v trestním řízení prezentovány, ale pouze v tom, zda lze obecně vycházet z metadat určitých fotografií, pokud teoreticky mohou být změněny přenosem, což je – jak bylo zmíněno – spíše otázka míry důkazní hodnoty takového důkazu nežli jeho použitelnosti. Především pak soudy zdaleka nevyšly jen z metadat, ta byla čistě podpůrným argumentem. Vinu stěžovatele dokládají primárně jiné důkazy. Celkově lze k důkazní situaci uvést, že síla jednotlivých důkazů nebyla dána jen jejich individuálním obsahem, nýbrž i vzájemnou provázaností. Závěry soudů z nich vyvozené jsou dostatečně odůvodněné, přesvědčivé a logické.

51. Stěžovatel také opakuje námitku z odvolacího řízení, že znalecký posudek nebyl ve spise založen, aniž by dostatečně reagoval na vypořádání této námitky vrchním soudem. Posudek každopádně byl označen za samostatnou přílohu žaloby a stěžovatel netvrdí, že by se přístupu k němu (ke krabici s diskem, na který znalec umístil jednotlivá data z telefonů) domáhal a byl mu odepřen. Nic takového neplyne ani ze spisu.

VI. Závěr

52. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 216
Podmínky přerušení výkonu trestu odnětí svobody matce „pečující o dítě“ (sp. zn. I. ÚS 2405/25 ze dne 30. září 2025)

Ustanovení § 325 odst. 2 trestního řádu je potřeba ústavně konformně vykládat tak, že matkou „pečující o dítě“ je i taková matka, jejíž dítě bylo svěřeno do pěstounské péče jen kvůli tomu, že byla matka omezena na osobní svobodě. Obecné soudy musí zkoumat, z jakého důvodu bylo dítě odsouzené svěřeno do pěstounské péče, a pokud tím důvodem byl výkon trestu odnětí svobody na odsouzené (případně vazba), nelze pouze na základě této skutečnosti žádost o přerušení výkonu trestu zamítnout. Zároveň nelze rozšiřovat podmínky pro přerušení výkonu trestu odnětí svobody podle tohoto ustanovení o zvažování vhodnosti odsouzené matky pro péči o dítě.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška (soudce zpravodaj), soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelky B. S., t. č. ve Věznici Světlá nad Sázavou, zastoupené JUDr. Martinou Hrbatovou, advokátkou, sídlem Karlov 2392/6, Prostějov, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 1. července 2025 č. j. 13 To 215/2025-44 a usnesení Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 2. června 2025 č. j. 16 Nt 2208/2025-25, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích a Okresního soudu v Havlíčkově Brodě jako účastníků řízení, takto:

I. Nezletilé L. R. S. se postavení vedlejší účastnice řízení nepřiznává.

II. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 1. července 2025 č. j. 13 To 215/2025-44 a usnesením Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 2. června 2025 č. j. 16 Nt 2208/2025-25 byla porušena základní práva stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

III. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 1. července 2025 č. j. 13 To 215/2025-44 a usnesení Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 2. června 2025 č. j. 16 Nt 2208/2025-25 se proto ruší.

Odůvodnění

1. V tomto nálezu se Ústavní soud zabývá namítaným porušením ústavně zaručených práv stěžovatelky ve výkonu trestu odnětí svobody, která žádala o jeho přerušení, jelikož se jí narodilo dítě. Obecné soudy její žádost zamítly s odůvodněním, že o dítě fakticky nepečuje, zejména protože bylo dítě umístěno do pěstounské péče. Důvodem pro pěstounskou péči bylo ale především to, že byla stěžovatelka ve vazbě (a později ve výkonu trestu odnětí svobody).

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí

2. Stěžovatelka byla trestně stíhána pro přečin krádeže a během vazby, dne 10. září 2024, porodila dceru. Po porodu žádala, aby ve výkonu vazby měla dceru u sebe a mohla se o ni starat, její žádost však byla zamítnuta. Jelikož stěžovatelka ani jiná osoba z rodiny stěžovatelky nemohla o dítě pečovat, usnesením Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 26. listopadu 2024 č. j. 0 P 377/2024-61 byla dcera na přechodnou dobu svěřena do pěstounské péče jiných osob.

3. Ze spisu dále vyplývá, že stěžovatelka byla v únoru 2025 pravomocně odsouzena a byl jí uložen trest odnětí svobody v trvání 22 měsíců. V průběhu vazby i výkonu trestu byla stěžovatelka v kontaktu s pěstouny a jejich prostřednictvím i se svou dcerou formou videohovorů i občasných návštěv.

4. V dubnu 2025 podala Okresnímu soudu v Prostějově žádost o přerušení trestu podle § 325 odst. 2 trestního řádu. Jelikož nebyl místně příslušný, postoupil žádost Okresnímu soudu v Havlíčkově Brodě (dále jen „okresní soud“). Stěžovatelka svou žádost odůvodnila tím, že má dítě ve věku do jednoho roku, chce je mít u sebe a nesouhlasí s pěstounskou péčí. V době přerušení trestu si chce zařídit, aby nezletilá byla svěřena do její péče, zajistit si potřebné dokumenty, aby případně mohla nastoupit zpět do výkonu trestu i se svou dcerou.

5. Okresní soud tuto žádost zamítl. Dospěl k tomu, že nejsou naplněny podmínky pro přerušení výkonu trestu, neboť stěžovatelka není matkou pečující o dítě do jednoho roku věku dítěte ve smyslu § 325 odst. 2 trestního řádu. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že přihlédl k tomu, že byla před nástupem do výkonu trestu uživatelkou drog. V době, kdy se měla chovat zodpovědně jako matka, se tak nechovala. Zohlednil i to, že její starší dcera je v pěstounské péči babičky, ani o ni se tedy nestarala. Mladší dcera pak v současné pěstounské péči prospívá a je řádně a kvalitně zajištěna. Přestože stěžovatelka o mladší dceru zájem nyní projevuje, u své starší dcery jako matka selhávala.

6. Proti usnesení okresního soudu podala stěžovatelka stížnost ke Krajskému soudu v Hradci Králové – pobočce v Pardubicích (dále jen „krajský soud“), ten však stížnost v neveřejném zasedání zamítl. Ve svém usnesení uvedl, že zákonem č. 165/2020 Sb. došlo k novelizaci § 325 odst. 2 trestního řádu. Dříve bylo povinností soudu u matky dítěte mladšího jednoho roku přerušit výkon trestu odnětí svobody. Po novelizaci tohoto ustanovení soud nemusí přerušit výkon trestu v případě každé ženy odsouzené za přečin, která porodila dítě, jež nedosáhlo věku jednoho roku, ale jen v případě matky o takové dítě pečující.

7. Krajský soud dále zdůraznil, že nelze pominout skutečnost, že byla nezletilá svěřena do pěstounské péče jiných osob. Ani v případě jejího okamžitého propuštění by tedy stěžovatelka bezprostředně o dítě nepečovala. Navíc okresní soud důvodně poukázal na konkrétní a určité skutečnosti vyvolávající pochybnosti o schopnosti stěžovatelky pečovat o nezletilé dítě. Jelikož stěžovatelka fakticky není matkou pečující o dítě do jednoho roku věku, nebyly naplněny podmínky pro přerušení výkonu trestu. Na závěr dodal, že stěžovatelce nic nebrání kdykoli navrhnout, aby příslušný soud rozhodl o změně péče o nezletilou.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka podala prostřednictvím své právní zástupkyně ústavní stížnost proti usnesením okresního a krajského soudu. Podle stěžovatelky obecné soudy porušily její ústavně zaručená práva, zejména právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, ale také její právo na soukromý a rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy.

9. Stěžovatelka namítá, že má nárok na přerušení výkonu trestu do jednoho roku věku její dcery. Usiluje o to, aby jí byla svěřena dcera do péče a přestala být v péči dočasných pěstounů. Jako zásadní považuje skutečnost, že civilní soudy dítě umístily do pěstounské péče

s odůvodněním, že je stěžovatelka ve vazbě. Nicméně trestní soudy pak žádost o přerušení výkonu trestu zamítly, protože matka nemá dítě ve své péči. Stěžovatelka si uvědomuje, že je sice recidivistkou, ale její dítě bylo fakticky zbaveno rodiče. Přestože jak civilní, tak trestní soudy argumentují formálně správně, dostaly stěžovatelku do absurdní situace, jelikož si jejich rozhodnutí vzájemně odporují. Rozhodnutími soudů je pak nejvíce poškozeno dítě ve svém právu na matku a rodinný život.

10. Stěžovatelka závěrem navrhuje, aby Ústavní soud napadená rozhodnutí zrušil. Také žádá o to, aby se její dcera stala v řízení o ústavní stížnosti vedlejší účastnicí.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem a procesní předpoklady řízení

11. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost účastníkům řízení k vyjádření. Okresní soud ve svém stručném vyjádření pouze uvedl, že odkazuje na odůvodnění svého usnesení. Krajský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil. Jelikož obdržený přípis okresního soudu neobsahoval žádné nové informace či argumentaci, nezasílal jej Ústavní soud stěžovatelce.

12. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

13. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

14. Ústavní soud nevyhověl žádosti stěžovatelky, aby její nezletilé dceři přiznal postavení vedlejší účastnice. Ústavní soud vychází ze zákonné konstrukce vedlejšího účastenství, která je i v řízení před Ústavním soudem procesním institutem podpory účastníka řízení, na jehož straně vedlejší účastník vystupuje. Nezletilé by postavení vedlejší účastnice tedy přiznáno být mohlo, kdyby podle § 76 odst. 3 zákona o Ústavním soudu prokázala právní zájem na výsledku řízení. Ústavní soud k přiznání postavení vedlejšího účastníka osobě, která nebyla stranou trestního řízení, které předcházelo podání ústavní stížnosti, přistupuje výjimečně, např. tehdy, kdy přiznání statusu vedlejšího účastníka určité osobě může mít širší dopad a význam pro rozhodování obdobných věcí týkajících se konkrétní právní otázky (např. nález ze dne 27. června 2023 sp. zn. I. ÚS 631/23, *Zohlednění nejlepšího zájmu dítěte při ukládání trestu jeho rodiči*, bod 18, dále také usnesení ze dne 28. února 2022 sp. zn. II. ÚS 3395/21 anebo usnesení ze dne 15. listopadu 2022 sp. zn. IV. ÚS 2670/22, bod 21).

15. Stěžovatelka v ústavní stížnosti nijak nezdůvodnila, proč by její dceři mělo být přiznáno postavení vedlejší účastnice. I když Ústavní soud nepomíjí, že by na ni výsledek řízení o ústavní stížnosti mohl mít určitý dopad, je potřeba přihlédnout k věku nezletilé, k účelu řízení, v němž byla napadená rozhodnutí vydána, ale také k praktickým důsledkům, k nimž by přiznání vedlejšího účastenství mohlo vést. Řízení o přerušení výkonu trestu jako součást vykonávacího trestního řízení upravuje primárně vztah státu a odsouzeného. I když nebyla dcera stěžovatelky stranou tohoto řízení, její hledisko bylo do řízení vneseno prostřednictvím příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí tím, že si od něj okresní soud vyžádal vyjádření ohledně poměrů dítěte, postavení stěžovatelky a souvisejících okolností. Vyhovění žádosti stěžovatelky o přiznání vedlejšího účastenství by vzhledem k věku nezletilé muselo být spojeno se jmenováním tohoto orgánu opatrovníkem a jediným praktickým efektem by bylo zajištění jeho opětovného vyjádření. V tomto konkrétním případě by tak těžko mohlo přiznání vedlejšího účastenství nezletilé reálně naplňovat účel, k němuž by mělo směřovat, tedy podpora účastníka řízení. Z tohoto důvodu se jeví jako nadbytečné postupovat podle § 76 odst. 3 zákona o Ústavním soudu a není důvod k přiznání nezletilé postavení vedlejší účastnice.

IV. Posouzení ústavní stížnosti

16. Ústavní stížnost je důvodná.

A) Obecná východiska

17. Ústavní soud si je vědom specifik vykonávacího trestního řízení, jehož součástí je i rozhodování o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, přičemž posouzení podmínek tohoto institutu náleží především do pravomoci obecných soudů [viz nález ze dne 1. prosince 2005 sp. zn. II. ÚS 715/04 (N 219/39 SbNU 323), *K rozhodování o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*, či ze dne 1. prosince 2015 sp. zn. II. ÚS 2307/15, (N 203/79 SbNU 305), *Posouzení žádosti o upuštění od výkonu zbytku trestu odnětí svobody*]. Na druhé straně však zdůrazňuje, že ani toto řízení se nevymyká garancím práva odsouzeného na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny [viz zejména nález ze dne 20. dubna 2021 sp. zn. II. ÚS 3063/20 (N 82/105 SbNU 344), *Poskytování lékařské péče ve výkonu trestu odnětí svobody ve světle práva na soudní ochranu,* bod 21].

18. Ústavní soud zásadně nenahrazuje závěry obecných soudů o přerušení výkonu trestu svými vlastními závěry. Nelze ani dovodit existenci základního práva na přerušení výkonu trestu. To však nesnímá ze soudů, jež o žádosti rozhodují, povinnost své rozhodnutí podložit řádně zjištěným skutkovým stavem, interpretovat právní předpisy způsobem chránícím základní práva a svobody osob a své závěry dostatečně odůvodnit a vyvarovat se svévole.

19. V případě rozhodování o přerušení řízení výkonu trestu odnětí svobody podle § 325 odst. 2 a 3 trestního řádu, tedy pro těhotenství anebo mateřství do jednoho roku věku dítěte, pak vstupuje do hry i právo odsouzené na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života dle čl. 10 odst. 2 Listiny, potažmo podle čl. 8 Úmluvy, a také je těsně spojeno s právem na péči o dítě a jeho výchovu podle čl. 32 odst. 4 Listiny.

20. Institut přerušení výkonu trestu v situaci, kdy je vykonáván na těhotné ženě nebo na matce pečující o dítě do jednoho roku věku, představuje do jisté míry vážení veřejného zájmu na ochraně společnosti a práva na soukromý a rodinný život (resp. nejlepšího zájmu dítěte) samotným zákonodárcem. Výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody totiž neodmyslitelně představuje omezení práva na rodinný život, které taková odsouzená musí snášet [viz zejména judikaturu Evropského soudu pro lidská práva citovanou v bodu 38 nálezu ze dne 14. dubna 2020 sp. zn. IV. ÚS 950/19 (N 70/99 SbNU 362), *Nejlepší zájem dítěte jako faktor pro neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody jeho rodiči*, či nález ze dne 27. června 2023 sp. zn. I. ÚS 631/23]. Zákonodárce však tímto institutem zajistil možnost přerušit výkon trestu odnětí svobody za účelem ochrany práva na rodinný život, které má v zákonem stanovených situacích převážit.

21. Je také třeba připomenout, že i v řízení o přerušení výkonu trestu s ohledem na těhotenství nebo mateřství je potřeba brát v potaz nejlepší zájem dítěte. Účelem takového řízení sice není přímo zasáhnout do právního postavení dítěte (přímo rozhodovat o jeho právech a povinnostech), ale má na dítě zprostředkovaný právní dopad. Oproti řízením, jejichž stěžejním účelem je upravit práva a povinnosti dítěte, tak v řízení o přerušení výkonu trestu mohou častěji převážit jiné konkurující zájmy nad nejlepším zájmem dítěte, jelikož je jen jedním z vícera zájmů různých dalších subjektů, mezi kterými je třeba vyvažovat (viz body 52 a 53 výše citovaného nálezu sp. zn. IV. ÚS 950/19).

22. Popsaná východiska lze tedy shrnout tak, že s uložením nepodmíněného výkonu trestu odnětí svobody rodičům nezletilých dětí je pravidelně spojen zásah do práva na soukromý a rodinný život. Uvedený poznatek, stejně jako nejlepší zájem dítěte, je potřeba brát v potaz v řízení o přerušení výkonu trestu odnětí svobody z důvodu těhotenství či mateřství do jednoho roku věku dítěte. Tento institut a jeho úprava v trestním řádu potom

představují konkretizovaný mechanismus směřující k ochraně práva odsouzené na rodinný život.

B) Aplikace na projednávanou věc

23. V nyní projednávané věci nebyla stěžovatelka odsouzena za zvlášť závažný zločin. Je také nesporné, že stěžovatelka porodila dítě, které v době rozhodování obecných soudů mělo méně než jeden rok.

24. Ustanovení § 325 odst. 2 trestního řádu ve znění od 1. ledna 2025 mimo jiné stanoví, že samosoudce „přeruší“ výkon trestu odnětí svobody na matce pečující o dítě do jednoho roku věku, která byla odsouzena za jiný trestný čin než za zvlášť závažný zločin, a to na dobu jednoho roku po porodu. Oproti tomu u žen, které byly odsouzeny za zvlášť závažný zločin, nemá docházet k automatickému přerušení výkonu trestu odnětí svobody, ale odstavec 3 ustanovení poskytuje soudu prostor pro uvážení.

25. U odsouzených za jiný trestný čin než zvlášť závažný zločin je tedy přerušení výkonu trestu odnětí svobody po naplnění podmínek § 325 odst. 2 trestního řádu obligatorní. To plyne už ze samotného jazykového vyjádření ustanovení (tedy že samosoudce „přeruší“ výkon trestu odnětí svobody), ale také z veřejnoprávní povahy této úpravy a systematického srovnání s formulací dalších odstavců tohoto ustanovení (srov. odstavce 1 a 3). To samozřejmě nijak nevylučuje povinnost soudu přezkoumat, zda byly naplněny všechny předpoklady pro aplikaci daného ustanovení. Jedním z nich je nepochybně také to, že je odsouzená matkou „pečující o dítě do jednoho roku věku“. Nicméně ani tuto podmínku nelze vykládat izolovaně, ale je potřeba přihlédnout k ústavně chráněným hodnotám, ke kterým institut přerušení výkonu trestu pro důvod těhotenství a mateřství směřuje, aby se odsouzená matka neocitla ve slepé procesní uličce.

26. Obecné soudy nepovažovaly v případě stěžovatelky tuto podmínku za naplněnou, což odůvodnily dvěma způsoby. První z nich představoval skutečnost, že dcera stěžovatelky byla svěřena do pěstounské péče. Za druhý okruh důvodů pak lze označit výtky vůči osobě stěžovatelky a pochybnosti o tom, zda by vůbec byla schopna řádně o dceru pečovat. Ani jeden z těchto argumentů však z ústavněprávního pohledu neobstojí.

27. Co se týče prvního důvodu pro nevyhovění stěžovatelčině žádosti – domnělé překážce v podobě pěstounské péče – obecné soudy opomenuly, že se u dcery stěžovatelky jedná o přechodnou pěstounskou péči a že hlavním důvodem pro její nařízení byl právě výkon vazby stěžovatelky. Z § 958 občanského zákoníku plyne, že pěstounská péče je namístě, pokud o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, je tedy pojmově pouze dočasná. Soud může svěřit dítě do pěstounské péče také jen na přechodnou dobu, což je dále jako zvláštní institut upraveno v § 27a zákona o sociálně-právní ochraně dětí s omezeným trváním nejdéle jeden rok, a soud je povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumávat důvodnost svěření nezletilého dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Obecně však v každém případě u pěstounské péče platí, že po odpadnutí překážky, která brání rodičům v osobní péči, může rodič požadovat dítě zpět do své péče a soud mu vyhoví, pokud je to v souladu se zájmy dítěte (viz § 959 občanského zákoníku).

28. Pro svěření dítěte do pěstounské péče (obzvlášť u té přechodné) může být mnohdy důvodem jen dočasné omezení svobody rodiče (viz též BARTONÍČKOVÁ, Irena. § 959 [Dočasný charakter pěstounské péče, návrat dítěte k rodičům]. In: PETROV, Jan, VÝTISK, Michal, BERAN, Vladimír a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 2). Obecné soudy tedy nemohou pouze s odkazem na rozhodnutí o pěstounské péči (případně jiné náhradní rodinné péči) zamítnout žádost o přerušení výkonu trestu odnětí svobody. V takovém případě je především potřeba zkoumat důvody pro svěření dítěte do pěstounské péče. Pokud k tomu totiž vedl právě výkon trestu odnětí svobody rodiče takového dítěte, postrádalo by nepřerušení trestu odnětí svobody jakoukoliv logiku

a odporovalo by ústavně konformnímu výkladu § 325 odst. 2 trestního řádu s ohledem na to, že by to odsouzenou fakticky přivedlo do slepé procesní uličky a vyloučilo jakoukoliv možnost domoci se svěření svého dítěte do péče a realizovat své právo na rodinný život.

29. Ústavní soud si vyžádal příslušné rozhodnutí opatrovnického soudu o svěření dcery stěžovatelky do pěstounské péče a z jeho odůvodnění zjistil, že vazba stěžovatelky byla hlavním důvodem pro svěření její dcery do pěstounské péče. Opatrovnický soud sice v odůvodnění rozhodnutí zmiňuje, že matka měla problémy s drogovou závislostí, ale z rozsudku neplyne, že by šlo o klíčový důvod pro rozhodnutí o pěstounské péči – na to lze usuzovat též z toho, že rozhodl jen o přechodné pěstounské péči. Stěžovatelce nelze ani klást k tíži to, že podle rozhodnutí o pěstounské péči se svěřením do pěstounské péče v té době souhlasila. Jednak souhlas rodiče není k svěření dítěte do pěstounské péče nezbytný, jednak je z postupu stěžovatelky zřejmé, že primárně usilovala o to, aby byla dcera v její péči (spolu s ní ve vazbě a následně případně ve výkonu trestu odnětí svobody), ale její žádosti nebylo vyhověno.

30. Ohledně druhého okruhu důvodů směřujících k osobě stěžovatelky pak dospěl Ústavní soud k tomu, že přesahují rozsah okolností, které jsou směrodatné pro rozhodnutí o přerušení výkonu trestu odnětí svobody podle § 325 odst. 2 trestního řádu. Jak Ústavní soud vysvětlil výše, po naplnění předpokladů vyjmenovaných v tomto ustanovení musí soud rozhodnout o přerušení výkonu trestu. Zákon mu nedává možnost uvážení. Obecné soudy ani řádně nevysvětlily, že by k rozšíření zákonem stanovených podmínek dospěly výkladem, a to za použití uznávaných výkladových metod a s přihlédnutím k ústavněprávním limitům právní interpretace. Ostatně pokud soud přijme výklad, který se odchyluje od doslovného znění zákona, musí vysvětlit důvody, které jej k tomu vedly (viz např. nález ze dne 11. září 2024 sp. zn. Pl. ÚS 23/24, bod 34, *Valorizace vnosů při vypořádání společného jmění manželů*), a v případě veřejnoprávní (obzvlášť pak trestněprávní) normy musí zvážit, zda není namístě uplatnit výkladový princip *in favorem libertatis* a zvolit ten výklad, který vůbec, resp. co nejméně zasahuje do ústavně garantovaných základních práv a svobod (viz nález ze dne 11. března 2025 sp. zn. I. ÚS 1927/24, *Ochrana projevu politické povahy; naplnění znaků trestného činu šíření poplašné zprávy*, bod 17 a tam citovanou judikaturu). Těmto principům obecné soudy v napadených rozhodnutích nedostály.

31. Smysl trestního řízení – v tomto případě jeho části spočívající v rozhodování o přerušení výkonu trestu – je jiný než opatrovnické řízení. Trestní soudy v napadených rozhodnutích úvahami o vhodnosti stěžovatelky pro péči o nezletilou v podstatě nahrazovaly rozhodování opatrovnických soudů. Dospěly k tomu, že selhávala v roli matky a není vhodnou osobou pro péči o svou dceru. To ale lze učinit primárně v rámci řízení, které je pro to určené a ve kterém jsou naplněny nezbytné záruky, jako je typicky řízení ve věcech péče soudu o nezletilé podle § 466 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních. Účastníkem takového řízení je především samotné dítě, které je ve středu zájmu a které povětšinou zastupuje orgán sociálně-právní ochrany dětí. V takovém řízení jsou také komplexně zjišťovány poměry nezletilého a jeho rodičů, jejich výchovné schopnosti (mnohdy i s využitím znaleckých posudků), mimo jiné také nelze rozhodnout bez ústního jednání [blíže i k relevantní ústavněprávní rovině viz také nález ze dne 13. září 2022 sp. zn. III. ÚS 3146/21 (N 111/114 SbNU 51), *K podmínkám odnětí dítěte z péče rodičů a jeho svěření do pěstounské péče*]. Trestní řízení v marginální části vykonávacího řízení takovými nástroji nedisponuje, směřuje ke zcela jinému cíli a nelze v něm ani dojít ke komplexnímu zhodnocení toho, zda má být dítě v péči matky, či nikoliv. Trestní soudy by proto zásadně neměly na takových okolnostech, v rovině pouhých pochybností o rodičovských schopnostech matky, založit svá rozhodnutí o nepřerušení výkonu trestu odnětí svobody podle § 325 odst. 2 trestního řádu.

32. Pouze pro úplnost Ústavní soud dodává, že jinak by tomu mohlo být u rozhodování soudu podle § 325 odst. 3 trestního řádu, kde je naopak dán soudu prostor pro uvážení a sám

má zvažovat jednotlivé zájmy ve hře a rozhodnout, který z nich převáží. Uvedené závěry Ústavního soudu nemusí nutně vylučovat v krajních případech možnost nepřerušit výkon trestu odnětí svobody ani podle § 325 odst. 2 trestního řádu, zejména pro zjevné zneužití tohoto institutu. Dovozovat případné zneužití práva na přerušení výkonu trestu jen z toho, že stěžovatelka nepečovala o svou starší dceru, však jako samostatný důvod neobstojí, navíc *a priori* znemožňuje jakoukoliv možnost stěžovatelky prokázat, že o kontakt se svou dcerou stojí a pečovat o ni bude.

33. Z odůvodnění napadených rozhodnutí je zřejmé, že obecné soudy zvažovaly nejlepší zájem dítěte, když vzaly v potaz to, že je nezletilá svěřena do pěstounské péče a že v ní prospívá. Ačkoli to do jisté míry odpovídá výše nastíněným ústavněprávním východiskům, jedním z hledisek nejlepšího zájmu dítěte je však také zachování jeho rodinných vztahů; oddělení dětí a rodičů, jakkoli nesplňují konvenční představy o ideálních rodičích, má být vždy chápáno jako krajní možnost (podobně citovaný nález sp. zn. III. ÚS 3146/21, *K podmínkám odnětí dítěte z péče rodičů a jeho svěření do pěstounské péče*, body 23 a 24). Obecné soudy tak na danou situaci nahlížely izolovaně, zejména bez dostatečného zohlednění ústavně zaručených práv stěžovatelky, jejichž ochrana je v rámci trestního řízení primární.

34. V této věci je tedy zřejmé, že přerušení výkonu trestu bylo jediným faktickým řešením, které mohlo stěžovatelce otevřít cestu k vrácení dcery do její péče. Je utopickou představa, že by opatrovnický soud zrušil dočasnou pěstounskou péči, o které rozhodl především kvůli stěžovatelčině vazbě, pokud by byla stěžovatelka ve výkonu trestu odnětí svobody. Postavením stěžovatelky do takové patové situace proto obecné soudy fakticky odepřely stěžovatelce jakoukoliv možnost získat dceru zpět do své péče, a tím porušily její právo na rodinný život.

V. Závěr

35. S ohledem na výše uvedené Ústavní soud konstatuje, že okresní a krajský soud porušily právo stěžovatelky na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny. Při rozhodování o stěžovatelčině žádosti o přerušení výkonu trestu odnětí svobody se zaměřily především na to, že je její dcera svěřena do přechodné pěstounské péče, ale nevzaly v potaz, že k tomu došlo primárně kvůli omezení stěžovatelky na svobodě. Odůvodnění napadených rozhodnutí tak ve spojitosti s rozsudkem opatrovnického soudu o svěření dcery stěžovatelky do přechodné pěstounské péče vykazuje známky logického rozporu a staví stěžovatelku do bezvýchodné situace. Ani rozšiřování podmínek pro přerušení výkonu trestu o zvažování vhodnosti odsouzené stěžovatelky pro péči o její dítě nelze považovat za ústavně konformní. Tímto extenzivním výkladem, resp. přihlédnutím k takovým okolnostem obecné soudy také porušily ústavně zaručená práva stěžovatelky.

36. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadená usnesení okresního a krajského soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

37. Úkolem rozhodujících soudů, vázaných vysloveným právním názorem Ústavního soudu (čl. 89 odst. 2 Ústavy), bude ve věci opětovně rozhodnout. Ústavní soud nepřehlédl, že dítě stěžovatelky v průběhu řízení dosáhlo věku jednoho roku. Ústavní stížnost byla podána jen pár týdnů před prvními narozeninami dítěte, a byť Ústavní soud rozhodoval urychleně, nebylo možné ústavní stížnosti vyhovět před odpadnutím této podmínky pro přerušení výkonu trestu. Obecné soudy tedy budou opětovně rozhodovat za jiného skutkového a právního stavu. To však není důvod pro nevyhovění ústavní stížnosti stěžovatelky, už jen proto, že součástí výroku je konstatování porušení jejích práv. Je pak na trestních soudech, aby se s uvedenou okolností vypořádaly.

38. Ústavní soud nad výše uvedené poznamenává, že zjištěné porušení práv stěžovatelky by mohlo vést příslušné orgány k opětovnému zvážení žádosti stěžovatelky, aby měla u sebe ve výkonu trestu své dítě, a podílela se tak osobně na jeho péči a výchově. Pokud by to bylo možné, lze předpokládat, že spolupůsobení odborného personálu a vzájemná interakce s dalšími matkami s dětmi ve výkonu trestu odnětí svobody by mohly vést nejen k navázání vztahu stěžovatelky k dceři, ale i k žádoucí změně postoje stěžovatelky k jejímu dosavadnímu způsobu života.

Č. 217
Změna rozložení péče o dítě a změna poměrů
(sp. zn. II. ÚS 2469/25 ze dne 30. září 2025)

Má-li soud za to, že poměry nezletilého dítěte se změnily natolik zásadně, že je třeba změnit rozložení péče každého z rodičů, musí zároveň závěr o tom, v jakém poměru bude každý z rodičů pečovat (zda v časově souměrném, či časově vychýleném ve prospěch jednoho z rodičů), podepřít konkrétními důvody, proč je takové rozložení péče za specifických okolností věci vhodné a v nejlepším zájmu dítěte. Neučiní-li takto individualizované posouzení konkrétní rodinné situace a vyjde toliko z mechanicky a nepřiléhavě použitých obecných postulátů plynoucích z vývojové psychologie dítěte, dopustí se libovůle, a poruší tím právo rodiče na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jaromíra Jirsy, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatele M. H., zastoupeného Mgr. Štěpánem Jaklem, advokátem, sídlem Mírové náměstí 157/30, Litoměřice, proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě č. j. 13 Co 124/2025-443 ze dne 29. května 2025, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a 1. A. M., zastoupené JUDr. Davidem Neumahrem, advokátem, sídlem Prokešovo náměstí 2020/6, Ostrava, a nezletilých 2. A. H. a 3. M. H., obou zastoupených opatrovníkem statutárním městem O., jako vedlejších účastnic řízení, takto:

I. Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě č. j. 13 Co 124/2025-443 ze dne 29. května 2025 bylo porušeno právo stěžovatele na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Tento rozsudek se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Ústavní soud se v této věci zabývá změnou rozložení péče mezi rodiče nezletilých dětí a v této souvislosti otázkou změny poměrů nezletilých dětí. Za ústavně souladné považuje jen takové rozhodnutí, které stojí na individualizovaném posouzení konkrétní rodinné situace. Naopak rozhodnutí, které vychází toliko z mechanicky a nepřiléhavě použitých obecných postulátů plynoucích z vývojové psychologie dítěte, představuje projev soudní libovůle a v ústavněprávním přezkumu neobstojí.

2. Stěžovatel („otec“) se domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí. Tvrdí, že jím soud porušil jeho základní práva zaručená v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod („Listina“) ve spojení s čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

3. Stěžovatel a vedlejší účastnice („matka“) jsou rodiči nezletilých vedlejších účastnic („děti“). Děti-dcery jsou nyní ve věku takřka čtyři roky a pět let.

4. Rodiče měli na základě rozsudku Okresního soudu v Ostravě č. j. 79 P a Nc 209/2023, 79 Nc 12031/2023-87 ze dne 19. prosince 2023 (dále jen „předchozí soudní úprava“) děti v asymetrické střídavé péči. Péče otce byla upravena na každý lichý týden vždy od pondělí od 15.30 hodin do 18.00 hodin a od čtvrtka od 15.30 hodin do neděle do 18.00 hodin, v sudém týdnu od úterý od 15.30 hodin do čtvrtka do 8.00 hodin.

5. Rodiče uzavřeli 28. dubna 2024 písemnou dohodu o symetrické střídavé péči; proto otec podal návrh na změnu úpravy péče na péči střídavou s týdenním intervalem střídání. Ač matka původně s návrhem souhlasila, později změnila názor a trvala na své péči.

6. Okresní soud v Ostravě („okresní soud“) rozsudkem č. j. 0 P 27/2024-296, 76 P a Nc 226/2024, 76 P a Nc 227/2024 ze dne 7. ledna 2025 svěřil děti do střídavé péče rodičů v týdenním intervalu střídání s předáním a převzetím dětí v neděli 18.00 hodin před bydlištěm předávajícího rodiče. Otci uložil povinnost platit na každé z dětí výživné 7 000 Kč, matce 2 100 Kč měsíčně. Tím změnil předchozí soudní úpravu (výrok I). Řízení o styku zastavil (výrok II) a rozhodl o nákladech řízení (výrok III).

7. Podle okresního soudu spočívala relevantní změna poměrů v uplynutí jednoho roku od posledního rozhodnutí, během něhož si děti na střídavou péči v kratších intervalech zvykly. Uzavřel, že oba rodiče jsou schopni zabezpečit vývoj dětí, zachovat jejich identitu a vazby, k oběma rodičům mají děti silnou citovou vazbu. Péči otce považuje okresní soud za řádnou i přes jednorázový exces použití fyzického trestu při vyprazdňování mladší dcery; zohlednil, že do doby, než se incident stal, matka se střídavou péčí v týdenním intervalu souhlasila. Při rozhodnutí o výživném vycházel z příjmu otce ve výši cca 85 000 Kč a přihlédl k tomu, že otec přestal pobírat cestovné. Stanovenou výši výživného měl za odpovídající aktuálně sníženému příjmu otce a potřebám dětí, které nemají zvýšené výdaje spojené se zájmovými aktivitami nebo zdravotním stavem. U matky vycházel z příjmu cca 30 000 Kč sestávajícího z příjmů z podnikání a rodičovského příspěvku a dospěl k závěru, že příjem matky se od posledního rozhodnutí zvýšil o 12 000 Kč.

8. Krajský soud v Ostravě („krajský soud“) k odvolání matky (v rozsahu odst. I výroku I) napadeným rozsudkem rozsudek okresního soudu změnil s výjimkou odst. II výroku I (určení místa předávání) a děti svěřil do péče rodičů tak, že otec bude o ně pečovat od pondělí lichého kalendářního týdne 18.00 hodin do neděle téhož týdne 18.00 hodin a matka od neděle lichého kalendářního týdne 18.00 hodin do následujícího pondělí lichého kalendářního týdne 18.00 hodin. Krajský soud dále změnil výši výživného – otci výživné zvýšil na 9 000 Kč pro každé z dětí měsíčně a matce je snížil na 1 500 Kč pro každé z dětí měsíčně, a to od právní moci rozsudku (výrok I), a rozhodl o nákladech řízení (výrok III).

9. Krajský soud považoval skutková zjištění okresního soudu za správná, přejal je a doplnil dokazování. Symetrická střídavá péče v týdenním intervalu střídání však podle něj neodpovídá nejlepšímu zájmu dětí. Jako důvody pro přezkum předchozí soudní úpravy a její korekci uvedl, že od ní uběhla doba téměř roku a půl, rodiče fakticky takto nastavenou péči realizují a děti rostou jak po fyzické, tak psychické stránce. Péči o děti ze strany obou rodičů považuje krajský soud za řádnou. Zohlednil pozitivní citovou vazbu dětí k oběma rodičům, zvládání dosavadního střídání v rámci asymetrické střídavé péče (pozn. Ústavního soudu 4 : 3 : 2 : 2 : 3, tj. v součtu ve prospěch matky v počtu celých dnů 9 : 5 a pondělní

odpoledne) a rovněž delšího podílu péče otce o prázdninách. U rodičů vzal v úvahu odpovídající zázemí, podnětné prostředí a ochotu maximálně se na péči podílet. Přihlédl ke zklidnění situace mezi rodiči od začátku března 2025, dodržování pravomocné úpravy a schopnosti komunikace, jakož i ke zlepšení psychického stavu dětí. Přesto krajský soud uzavřel, že od poslední soudní úpravy uběhla relativně krátká doba, během níž nenastala zásadní změna poměrů odůvodňující symetrickou střídavou péči v režimu 7 : 7. S ohledem na věk dětí zůstává matka stále primární vztahovou osobou, model 8 : 6 více vyhovuje věku dětí a eliminuje zatěžující roztříštěnost dosavadní úpravy a otci umožní se dětem v dostatečné míře věnovat a podílet se na péči. Při úpravě vyživovací povinnosti vycházel u otce z příjmu 132 000 Kč měsíčně (příjem ze zaměstnání, podíl na zisku, příspěvek na penzijní připojištění, cestovní náhrada). Doplnil, že otec pořídil firemní vozidlo, fakticky snížil zisk společnosti a vozidlo používá pro soukromé účely. Částka ve výši cestovní náhrady odpovídá při hodnotě vozidla i případné splátce operativního leasingu, proto částku 35 000 Kč měsíčně zahrnul do příjmu otce.

III. Argumentace stěžovatele

10. Otec považuje za svévolné a rozporné s ústavním pořádkem, že krajský soud bez bližšího odůvodnění formalisticky uzavřel, že pro novou úpravu nenastala relevantní změna poměrů, a i přesto rozsah péče podle předchozí soudní úpravy změnil. Konstatování, že uplynula krátká doba 1,5 roku od předchozí soudní úpravy, považuje otec za neakceptovatelné a vyjadřující libovůli soudu, zejména s přihlédnutím k věku dětí a roli obou rodičů v utváření vzorů rodinných a partnerských vazeb. Otci proto není zřejmé, jak dlouhá by doba pro konstatování změny poměrů měla být. Krajský soud nijak nesrovnával stávající a navrhovanou úpravu. Rozhodnutí krajského soudu považuje otec za nepřezkoumatelné, poněvadž postrádá odůvodnění, proč by změna výchovného prostředí v navrhovaném rozsahu 7 : 7 měla nezletilé negativně ovlivnit, resp. být v rozporu s jejich nejlepším zájmem.

11. Krajský soud dospěl k totožným skutkovým závěrům jako okresní soud, přesto matku označil za primární vztahovou osobu a upřednostnil ji. To však z provedeného dokazování nevyplývá. Krajský soud tak rezignoval na konstantní judikaturu Ústavního soudu ve věcech péče o nezletilé.

12. Otec spatřuje porušení práva na spravedlivý proces v tom, že krajský soud při rozhodování o výživném nezjišťoval skutečné příjmy a životní úroveň matky v rozporu s rozhodovací praxí Ústavního soudu a hrubě zkreslil příjmovou situaci otce.

IV. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

13. Procesní předpoklady pro řízení o ústavní stížnosti byly splněny.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika

14. Usnesením ze dne 3. září 2025 Ústavní soud ustanovil opatrovníkem dětí statutární město X., neboť ústavní stížností bylo napadeno rozhodnutí, jehož závěry se dotýkají zájmů dětí, které mají v řízení postavení vedlejších účastnic.

15. Opatrovník zopakoval, že symetrickou střídavou péči rodiče praktikovali od května do září 2024 a hodnotili ji pozitivně. V září 2024 měla matka za to, že otec porušil dohodu, přihlásil-li mladší dceru do jiné školky, a vyslovila se proti střídavé péči. Rodiče absolvovali mediaci, aktuálně jim byla opět nabídnuta. Opatrovník uzavřel, že oba rodiče projevují trvalý a aktivní zájem o nezletilé děti, jsou v rovnocenné míře schopni i ochotni pečovat o jejich zdraví a řádný vývoj a děti mají k oběma rodičům stejně hluboký citový vztah. Starší dcera při pohovorech vyjádřila přání být týden u maminky a týden u tatínka. Opatrovník proto neshledává důvody proti střídavé péči. K výživnému poznamenal, že se nemůže kvalifikovaně

vyjádřit, neboť majetkové poměry rodičů nemůže objektivně ověřit a finanční situace rodičů je složitá.

16. Krajský soud odkázal na závěry v napadeném rozhodnutí a uvedl, že se nedomnívá, že by došlo k zásahu do ústavně zaručených práv a svobod stěžovatele.

17. Matka navrhla ústavní stížnost odmítnout jako neopodstatněnou. Tvrzení otce považuje za nesprávná a zavádějící. Uvedla, že asymetrické rozdělení péče má ten důvod, že díky němu může matka zajistit dcerám kroužky a jejich pravidelnou docházku. Poukázala na to, že otec již dříve nerespektoval soudní rozhodnutí o péči a že komunikace mezi rodiči je obtížná. Usiluje proto o zklidnění situace.

18. Ústavní soud zaslal vyjádření účastníka a vedlejších účastníků řízení otci na vědomí a k případné replice. Otec možnosti podat repliku nevyužil.

19. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od jednání nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

20. Ústavní soud na základě vyžádaného opatrovnického spisu a vyjádření účastníků řízení zhodnotil napadené rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost stěžovatele je důvodná.

VI. a) Obecná východiska

21. Dítě má právo zásadně na rovnocennou (rovnoměrnou) péči obou rodičů a práva obou rodičů na péči o dítě mají stejnou váhu [čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“), čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte; rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Dostál proti České republice* ze dne 21. února 2006, stížnost č. 26739/04, § 55]. Článek 8 Úmluvy nepřiznává žádnému z rodičů přednostní právo na výchovu dítěte (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva *Maršálek proti České republice* ze dne 4. dubna 2006, stížnost č. 8153/04, § 68).

22. Judikatura Ústavního soudu vymezila kritéria, která musí obecné soudy vzít v úvahu při rozhodování o úpravě výchovných poměrů [srov. komplexně nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (N 105/73 SbNU 683), body 19 až 25]: 1) existenci pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěření do péče; 2) míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče dané osoby; 3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho bezproblémový vývoj a jiné potřeby; 4) přání dítěte.

23. Naplňují-li oba rodiče všechna kritéria podobnou měrou a projevují-li oba rodiče skutečný a upřímný zájem pečovat o své dítě, vytváří aplikace čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 a 18 Úmluvy o právech dítěte presumpci ve prospěch střídavé péče a je třeba vycházet z předpokladu rovnosti. V praktické rovině by každé rozhodnutí obecného soudu mělo vést k tomu, aby byl postulát rovnoměrné rodičovské péče co nejvíce naplněn. Odlišné řešení vyžaduje pádné, náležitě objasněné a vysvětlené důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte (srov. nález sp. zn. IV. ÚS 2611/20 ze dne 22. prosince 2020, bod 17, jakož i shrnutí v nálezu sp. zn. I. ÚS 3522/22 ze dne 30. března 2023, bod 26). Soudy mají povinnost zohlednit všechny relevantní skutečnosti odrážející jedinečnou situaci dítěte a následně je reflektovat v odůvodnění svého rozhodnutí. Nezvolí-li soud možnost střídavé péče jako jednu z rovnocenných forem péče, musí své rozhodnutí přesvědčivě odůvodnit individuálními skutkovými okolnostmi, které dostatečně osvětlí, proč by střídavá péče konkrétnímu dítěti nevyhovovala [viz např. nález sp. zn. III. ÚS 2298/15 ze dne 15. března 2016 (N 44/80 SbNU 543), bod 16].

24. Při rozhodování soudu ve věcech péče o nezletilé naplňuje stát pozitivní závazky plynoucí z čl. 32 odst. 1 a 4 Listiny, neboť zasahuje do nejintimnější sféry jednotlivců – do

jejich rodinného života. Ústavní soud proto v těchto věcech klade na obecné soudy zvýšené nároky týkající se nejen metodologie posouzení nejlepšího zájmu dítěte ve vztahu k rozhodnutí o modelu péče o dítě, ale též i kvality posouzení věci [nález sp. zn. II. ÚS 1654/17 ze dne 5. září 2017 (N 168/86 SbNU 729), bod 18]. Důraz na řádné provedení i hodnocení důkazů a celkovou úroveň odůvodnění patří k základním atributům spravedlivého procesu. Jeho dodržování je nezbytnou součástí transparentnosti a kontrolovatelnosti justice a účinnou prevencí před nepřezkoumatelností či dokonce libovůlí v soudním rozhodování [nálezy sp. zn. III. ÚS 84/94 ze dne 20. června 1995 (N 34/3 SbNU 257), sp. zn. Pl. ÚS 1/03 ze dne 11. února 2004 (N 15/32 SbNU 131)].

25. Z odůvodnění musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními, anebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, nutno takové rozhodnutí považovat za rozporné s čl. 36 odst. 1 Listiny (viz výše nález sp. zn. III. ÚS 84/94). Kvalitně odůvodňovaná rozhodnutí navíc slouží nejen k seznámení účastníků řízení s důvody, na kterých soud založil své rozhodnutí, ale rovněž zvýšení přesvědčivosti rozhodnutí [nález sp. zn. I. ÚS 3755/17 ze dne 15. srpna 2018 (N 135/90 SbNU 227)] a zajištění podobného posuzování obdobných případů [nálezy sp. zn. II. ÚS 1189/15 ze dne 13. prosince 2016 (N 240/83 SbNU 739) a sp. zn. I. ÚS 3477/21 ze dne 14. prosince 2022 (N 150/115 SbNU 209), bod 25].

26. Rodinné vztahy a okolnosti, jež je ovlivňují, se mohou měnit. Změna výchovného prostředí je namístě zejména v případech, kdy dosavadní úprava výchovy (péče) již nadále nezajišťuje nejpříznivější podmínky pro zdárný vývoj dítěte či se dostane do rozporu s jeho zájmy. Při rozhodování o návrhu na změnu péče je třeba vycházet z nejlepšího zájmu dítěte v kontextu srovnání stávajícího a navrhovaného výchovného prostředí. Argument, že dosavadní výchovné prostředí není vhodné po kratší době měnit, neobstojí v situaci, kdy se soud nijak nevypořádá s tím, zda je nový režim péče o děti změnou k lepšímu, či horšímu (nález sp. zn. I. ÚS 2364/24 ze dne 5. února 2025, body 28 až 30). Je často velmi složité posoudit, zda změna poměrů je do té míry zásadní, že odůvodňuje změnu soudního rozhodnutí o výchovném prostředí dítěte, a tím i změnu jeho způsobu života (nález sp. zn. III. ÚS 1349/22 ze dne 21. června 2023, bod 17). Přehodnocení stávajících poměrů péče o dítě tedy musí být komplexní a podrobné a v každé jeho složce je třeba hodnotit nejlepší zájem dítěte [nález sp. zn. II. ÚS 169/16 ze dne 24. června 2016 (N 120/81 SbNU 873), bod 24]. Změna rozložení péče musí být odůvodněna nejen zásadní změnou poměrů, ale též nejlepším zájmem dítěte [nález sp. zn. II. ÚS 1191/17 ze dne 15. května 2019 (N 90/89 SbNU 353), bod 25].

VI. b) Použití východisek na posuzovanou věc

27. Krajský soud výše uvedeným postulátům nedostál. Odůvodnění napadeného rozhodnutí je vnitřně rozporné, jde-li o posouzení, zda došlo k zásadní změně poměrů, i jde-li o následné právní závěry o formě péče, které neplynou ze zjištěného skutkového stavu a jsou s ním v extrémním rozporu.

28. V bodě 27 rozsudku považuje krajský soud rok a půl dlouhý časový úsek od předchozí soudní úpravy za způsobilý pro korekci rozhodnutí (vzhledem k fyzickému a psychickému růstu dětí), vzápětí jej hodnotí jako relativně krátký, aby nastala změna tak zásadní, odůvodňující symetrickou střídavou péči (bod 32 rozsudku). Krajský soud tedy má za to, že došlo ke změně, a provedl scelení časových úseků, zároveň nemá za to, že změna je natolik zásadní, aby péče o děti byla symetrická. Jak Ústavní soud již výše zopakoval (srov. bod 26 nálezu), opatrovnický soud změní rozhodnutí o výchově (péči) dítěte tehdy, je-li změna zásadní. Ve smyslu § 909 občanského zákoníku, respektive § 475 zákona o zvláštních

řízeních soudních nelze tedy hovořit o méně zásadní a více zásadní/závažné změně – jakési škále závažnosti, která by dokonce vytvářela mezi formami péče hierarchii.

29. Nelze automaticky předpokládat, že čím více času uplynulo od posledního soudního rozhodnutí o péči, tím je vhodnější zavést symetrickou střídavou péči v týdenním režimu. To, zda je střídavá péče pro dítě vhodná (a v jakém intervalu střídání), závisí na mnoha faktorech – nejen na věku dítěte, ale i na délce doby uplynulé od předchozí soudní úpravy.

30. V souzené věci sami rodiče po čtyřech měsících od předchozí úpravy začali realizovat režim týdenního intervalu střídání a byli schopni jej pět měsíců praktikovat (tehdy ve věku dětí 3 a 4 roky). Motivací rodičů ke změně nebyly obavy, že dětem upravený způsob péče z nějakého důvodu nevyhovuje nebo se na nich negativně projevuje, nýbrž to byly rodičovské neshody týkající se výkonu rodičovské odpovědnosti (docházka do školky) a výše výživného (č. l. 232 spisu). Této okolnosti krajský soud nevěnoval při posuzování plynutí času a relevantnosti změny poměrů pozornost.

31. Je tudíž matoucí, stačí-li krajskému soudu rok a půl na to, aby rozhodoval o změně poměrů, ale zároveň je pro něj stejný časový úsek příliš krátký na to, aby rozhodl o symetrické péči. Ačkoli otec pondělní styk reálně nevyužíval, stále měl tuto možnost přiznanou předchozí soudní úpravou. Poměr péče otce byl tedy v zásadě totožný jako podle napadeného rozhodnutí, neboť šlo o čas, který mohl věnovat intenzivně dětem, tj. 8 : 6 dnům (či 8,5 ku 5,5). Jde proto spíše o technikálii, zda většinu dne, kterou dítě tráví ve školce, v situaci, kdy jej dovádí do školky matka, započítávat jako „den matky“, nebo „den otce“, který s dítětem tráví aktivní čas do doby předání matce a přípravy na spánek.

32. Měl-li tedy krajský soud za to, že došlo k zásadní (relevantní) změně poměrů, je to dostatečná doba i na to, aby zasáhl do poměru střídaných dnů, což však prakticky neučinil. Volba nejvhodnější formy péče (poměru dnů péče každého rodiče) by měla vycházet z komplexního, podrobného a individualizovaného hodnocení nejlepšího zájmu konkrétního dítěte, přitom preferovaný model péče může být u každého dítěte jiný. Byl-li krajský soud přesvědčen, že změna, která nastala, zásadní není, měl rozhodnutí okresního soudu změnit tak, že návrh zamítne, tj. měl být zdrženlivý v zásahu do způsobu života rodiny – v duchu principu „méně státu, více rodiny“.

33. Při hodnocení zájmu dětí krajský soud přiléhavě uzavřel (s ohledem na zprávu školky, bod 8 rozsudku), že roztříštěnost dní podle předchozí soudní úpravy je zatěžující a scelení dní bude dětem více vyhovovat, zejména vyzkoušely-li si souvislou péči každého z rodičů a delší podíl péče otce zvládají. Přesto krajský soud postavil závěr o péči 8 : 6 dnům ve prospěch matky na nízkém věku dětí a psychologickém pojmu primární vztahové osoby. Ve světle judikatury Ústavního soudu jde o natolik vágní důvody, že nemohou obstát.

34. Opatrovnická praxe, včetně praxe soudní, čím dál intenzivněji směřuje k propojení jednotlivých oblastí společenských věd při posuzování rodinněprávních sporů. To klade bezesporu o to větší nároky na opatrovnické soudce z hlediska jejich erudice a základního povědomí o zejména sociologických a psychologických aspektech fungování rodinných systémů. Užívání jednotlivých psychologických teorií jistě napomáhá pochopení a zasazení konečného rozhodnutí do konceptu nejlepšího zájmu dítěte. Na druhou stranu je nezbytné nepoužívat tyto pojmy (a jejich obsah) mechanicky.

35. Takového mechanického užití se dopustil i krajský soud. Na straně jedné krajský soud posuzuje jednotlivá kritéria pro svěření dítěte do péče každého z rodičů (bod 28 rozsudku), nemá pochybnosti o řádné péči otce i přes výtky matky (bod 30 rozsudku) a psychické problémy dětí přisuzuje spíše vzájemné komunikaci mezi rodiči a proměnám v jejich vztazích. Nekloní se tak na stranu jednoho z rodičů jako vhodnějšího pečovatele. Vzápětí však dospívá bez bližšího vysvětlení k závěru, že nejvhodnější je asymetrický model péče, protože matka je primární vztahovou osobou (bod 32 rozsudku).

36. Teorie vztahové vazby užívající pojem primární vztahové osoby váže vznik takové vazby na první měsíce života dítěte. Významnost a charakter této vazby se proměňují v závislosti na vývoji dítěte. Už v druhém roku věku dítěte se většina dětí váže na více než jednu osobu (Hašto, J. Vzťahová väzba. Ku koreňom lásky a úzkosti, Vydavateľstvo F, 2005, s. 79). Již od batolecího období je dítě schopno vzhledem k internalizaci primární vztahové osoby si její přítomnost vyvolat v případě, že není přítomna. Proto je koncept primární vztahové osoby užitečný do raného batolecího věku, poté vzrůstá důležitost dalších vazeb. V teorii vztahové vazby je problematické, že veškerý výzkum se od vzniku teorie (70. léta 20. století) věnoval především vztahu matky a dítěte než otce a dítěte. Přitom důležitost vazby otce a dítěte tkví v rozvoji prosociálního chování dítěte. Jak dívky, tak chlapci v předškolním a mladším školním věku vykazovaly při pozitivní vztahové vazbě k otci méně úzkosti a deprese. V důsledku rozchodu rodičů navíc spíše dochází k narušení vazby otce a dítěte než ve vztahu dítěte s matkou (Kraus, L. a Pope, K. The Importance of Attachment in Custody Evaluations: Toward The Best Interest of the Child in Galatzer-Levy, R. M., Kraus, L., Galatzer-Levy, J. The Scientific Basis of Child Custody Decision, 2nd edition, J. Wiley, 2009, s. 165–181). Nedávná studie teorie vztahové vazby nadto opětovně potvrdila názor, že téměř všechny děti si tvoří minimálně jeden vazební vztah a většina jich má několik; rozdíl je v kvalitě těchto vazeb. Vztahová vazba dětí s jejich pravidelnými pečovateli je stěžejní a měla by být podporována, nadto více pečujících osob a vazební síť představují ve vývoji dítěte ochranný faktor (Forslund, T. et al., Attachment Goes to Court: Child Protection and Custody Issues, Attachment & Human Development, 24(1), 2021, s. 1–52). Větší množství vazebních osob pro dítě tak činí nemožným založit rozhodnutí o podobě péče pouze na tomto faktoru. Při rozhodování o formě péče by tak soud měl na povahu a sílu vztahové vazby pohlížet v kombinaci s dalšími faktory (Rohrbaugh, J. B. A Comprehensive Guide to Child Custody Evaluations: Mental Health and Legal Perspectives, Springer Science + Business Media, 2008, s. 46). Je vhodné dodat, že rozsah péče nekoreluje s jistotou dané vazby, která nepůsobí na budoucí život dítěte osamoceně; vliv má rovněž např. podpora od rodiče, domácí prostředí, navazování vztahů s vrstevníky a dalšími vztahovými osobami, „dostatečně dobrá“ péče a její soustavné trvání, potřeba dítěte mít známého pečovatele nepředstavujícího riziko (Hynan, D. J. Child Custody Evaluation: New Theoretical Applications and Research, Charles C Thomas, 2014, s. 29, a citováno výše Forslund, s. 25–30).

37. Z výše uvedeného plyne, že u dětí předškolního věku již nelze uvažovat v intencích primární vztahové vazby, zejména matky a dítěte, a ta bez dalšího nemůže být hlavním důvodem odepření rovného podílu rodičů na střídavé péči o děti. Jde o argument opírající se o věk dítěte a tedy i o důvod, který již dříve citovaná judikatura Ústavního soudu odmítla jako nepřijatelný při rozhodování o (ne)vyhovění návrhu na střídavou péči. Krajský soud neuvádí, natož blíže nerozvádí žádné další důvody, proč by vztahová vazba dětí na matku měla v tomto konkrétním případě převážit. Ani z pohovoru s opatrovníkem nevyplynulo, že by děti z nějakého důvodu více inklinovaly pouze k matce (bod 9 rozsudku a vyjádření opatrovníka viz výše). V tomto závěru napadené rozhodnutí postrádá přesvědčivost a je nepřezkoumatelné.

38. Úvaha, že doposud byla primárním pečovatelem matka (bod 34 rozsudku), rovněž neodpovídá zjištěnému skutkovému stavu. Dosavadní úprava přiznávala oběma rodičům značný podíl na péči (srov. bod 31 nálezu). Navíc rodiče od května do září 2024 (pět měsíců) praktikovali týdenní střídání, tj. podíleli se na péči rovnocenně. Obecněji se poté oba rodiče podílejí na zajištění každodenních činností v péči o dítě (zajištění stravy, oblečení, uspávání, učení hygienickým návykům, vyzvedávání ve školce atp.), stejně jako na lékařské péči a péči o zdraví dětí (pobyt v lázních, návštěvy u psychologa) či na výběru vzdělávacích zařízení a volnočasových aktivit, v čemž existují mezi rodiči neshody (body 8 až 10 rozsudku).

Z hlediska plnění úkolů primárního pečovatele tak jediný rozdíl mezi rodiči spočívá pouze v soudně stanoveném (a nikoli po celou dobu od poslední soudní úpravy realizovaném) počtu dnů, který mohly děti s každým z rodičů strávit, než v míře zapojení rodičů do typických rodičovských činností a výkonu jejich rodičovské odpovědnosti.

39. Ústavní soud proto má za to, že rozhodnutí krajského soudu bylo svévolné a odůvodnění nedostálo požadavkům na ně kladeným. Podotýká-li matka, že důvodem pro asymetrický model péče je zajištění kroužků, z rozhodnutí krajského soudu nic takového neplyne. Krajský soud rezignoval na posouzení, v jakých konkrétních okolnostech plynoucích ze zjištěného skutkového stavu souzené věci spatřuje nejlepší zájem dětí, jakož i na posouzení, zda rodiči navrhovaná řešení – otcem týdenní interval střídání, matkou model 9 : 5 dnům – tomuto zájmu odpovídají, případně z jakých konkrétních důvodů nelze těmto návrhům vyhovět.

40. Ústavní soud uzavírá, že rozhodnutím krajského soudu došlo k zásahu do práva otce na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny a současně do práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

41. Vzhledem ke zrušení rozsudku krajského soudu v části výroku o úpravě péče pro neústavnost Ústavní soud zrušil i na něj navázané výroky o výživném a blíže se námitkami otce nezabýval. Bude na krajském soudu, aby znovu o výživném rozhodl a dostál požadavkům plynoucím z judikatury Ústavního soudu na komplexní zjištění poměrů obou rodičů a odůvodněnosti výdajů rodičů namísto úhrady výživného. Ústavní soud jen obecně uvádí, že není nijak excesivní úvaha soudu při hodnocení majetkových poměrů otce, že nelze izolovaně přihlížet jen k tomu, že otec přišel o výplatu cestovného, ale je současně nutné brát v potaz, že obchodní společnost, která mu cestovné vyplácela a ve které je jediným společníkem a jednatelem, pořídila vlastní vozidlo, které otec používá (namísto vlastního) i pro osobní potřebu (a nemusí tak vynakládat náklady na jeho pořízení ani provoz, a současně se investicí mohla snížit částka, která by otci mohla být společností vyplacena).

VII. Závěr

42. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl, neboť shledal, že napadeným rozsudkem krajského soudu bylo porušeno právo stěžovatele na péči o děti a jejich výchovu zaručené v čl. 32 odst. 4 Listiny a právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

43. Má-li soud za to, že nastala změna poměrů natolik zásadní, že je třeba změnit rozložení péče každého z rodičů, musí zároveň závěr o tom, v jakém poměru bude každý z rodičů pečovat (zda v časově souměrném, či časově vychýleném ve prospěch jednoho z rodičů), podepřít konkrétními důvody, proč je takové rozložení péče za specifických okolností věci vhodné a v nejlepším zájmu dítěte. Neučiní-li takto individualizované posouzení konkrétní rodinné situace a vyjde toliko z mechanicky a nepřiléhavě použitých obecných postulátů plynoucích z vývojové psychologie dítěte, dopustí se libovůle.

44. Ústavní soud proto napadené rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

45. V novém řízení je krajský soud vázán tímto nálezem a jeho nosnými důvody. Bude na něm, aby uvedl, z jakých důkazů vycházel, jaká skutková zjištění učinil a jaké právní závěry dovodil, tedy aby své rozhodnutí řádně a pečlivě odůvodnil.

46. Je na rodičích, jak přistoupí do doby, než krajský soud znovu rozhodne, k rozvržení jednotlivých intervalů péče, vzhledem k tomu, že při zrušení napadeného rozsudku je platná a vykonatelná předchozí soudní úprava s kratšími a roztříštěnějšími intervaly péče. Tedy zda

k dosažení dohody využijí opatrovníkem doporučovanou mediaci, zda ponechají střídání nastavené zrušeným rozsudkem krajského soudu, či zvolí jiný model, který však bude co nejméně zatěžující a co nejvíce přehledný pro děti.

Č. 218
Platy soudců XX – restrikce platů soudců pro rok 2025
(sp. zn. Pl. ÚS 19/25 ze dne 1. října 2025; 430/2025 Sb.)

I. Pakliže výše platové základny soudců stanovená napadenou právní úpravou vyplývá ze stejného mechanismu výpočtu, o jehož neústavnosti bylo nálezem Ústavního soudu dříve rozhodnuto, čímž zákonodárce úmyslně prodlužuje nálezem konstatovaný neústavní stav, je přijetí takové právní úpravy v rozporu se závazností vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky.

II. Dočasná restrikce soudcovských platů, a to i restrikce spočívající ve zpomalení tempa růstu soudcovských platů oproti zákonem stanoveným obecným pravidlům (platovému automatu), musí být odůvodněna výjimečnými okolnostmi. Výjimečná okolnost musí být takové povahy, že se neočekávaně odrazí v ekonomice společnosti v úrovni mzdové či platové hladiny v národním hospodářství tak, že uplatnění platového automatu na ni není dostatečnou odpovědí, protože zákonem stanovený platový automat by takovou situaci nemohl v platech soudců dostatečně korigovat.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 19/25 dne 1. října 2025 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové (soudkyně zpravodajka), Josefa Fialy, Milana Hulmáka, Jaromíra Jirsy, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Jana Svatoně, Jana Wintra a Daniely Zemanové o návrhu Okresního soudu v Děčíně na zrušení části § 4 ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“ zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, za účasti Parlamentu jako účastníka řízení a vlády jako vedlejší účastnice řízení, takto:

Ustanovení § 4 ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“ zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, se ruší dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. V nálezu Ústavní soud posuzuje ústavnost dočasné restrikce soudcovských platů stanovené zákonem pro rok 2025.

2. Soudce Okresního soudu v Děčíně JUDr. Štěpán Klapka (dále jen „žalobce“) se žalobou podanou u Okresního soudu v Děčíně (dále také „okresní soud“ či „navrhovatel“) domáhá proti České republice – Okresnímu soudu v Děčíně zaplacení doplatku platu

a doplatku víceúčelové paušální náhrady výdajů za únor 2025. Po rozšíření žaloby žalobce požaduje tytéž doplatky za měsíce březen a duben 2025. Napadená právní úprava je podle žalobce protiústavní.

3. Okresní soud v Děčíně se v řízení o žalobě (vedené pod sp. zn. 22 C 133/2025) obrátil na Ústavní soud podle čl. 95 odst. 2 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) s návrhem na zrušení části § 4 ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“ zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů.

4. Za leden 2025 žalobce doplatek nežádá. Ústavní soud vychází z toho, že soudkyně a soudci, tedy i žalobce, za tento měsíc obdrželi plat i náhrady ve výši vypočtené – s ohledem na mezeru v zákoně – s odkazem na judikaturu Ústavního soudu na základě 3násobku průměrné mzdy v národním hospodářství v roce 2023. Napadenou právní úpravu zákonodárce přijal až poté. Účinnosti nabyla dne 7. 3. 2025 a podle přechodného ustanovení zákona č. 57/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se výše platové základny stanovená v napadeném ustanovení vztahuje zpětně i na období od 1. 1. 2025.

II. Argumentace navrhovatele

5. Navrhovatel se domnívá, že okolnosti, způsob a zdůvodnění aktuálního zásahu do platu soudců nesplňují kritéria vymezená judikaturou Ústavního soudu a představují její přímé popření.

6. Snížení a zmrazení platu soudců považuje navrhovatel za neústavní již z toho důvodu, že platová restrikce dopadá výlučně do platových poměrů soudců. V důsledku zákona č. 57/2025 Sb. došlo k faktickému snížení již dosahovaného platu, který byl soudcům vyplacen za leden 2025 a který vycházel z aktuální judikatury Ústavního soudu. Ve vztahu k soudcům jde o snížení platu o 6 %. Vztaženo k platu dosahovanému soudci za období roku 2024 zůstává plat na stejné úrovni. Důsledkem zmíněné novelizace zákona je zvýšení platů představitelů o cca 6,9 % za současného snížení a dalšího „zmrazení“ platu soudců. Od 1. 1. 2025 dochází k paušálnímu zvýšení platového tarifu, ke zvýšení platových tarifů učitelů, k růstu platů pro příslušníky bezpečnostních sborů, hasičů a policistů. Soudci tak zůstávají jedinou kategorií představitelů státní moci, u nichž došlo ke zmrazení (resp. snížení) platu.

7. Navzdory zásahům do platu soudců je v důvodové zprávě k novele uvedeno, že pro rok 2025 lze očekávat zvýšení HDP o 2,7 %, zvýšení objemu mezd a platů o 6,4 % a zvýšení průměrné mzdy o 7,2 %. Jak vyplývá z údajů Českého statistického úřadu, ve 4. čtvrtletí roku 2024 vzrostla průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství proti 3. čtvrtletí. V rozporu se zásadou proporcionality je snížení platové základny soudců ve faktickém rozporu s trendem růstu mezd zaměstnanců v národním hospodářství.

8. Zákonodárce nepodložil platovou restrikci reálnou argumentací, která by ve smyslu judikatury Ústavního soudu obsahovala komplexní ekonomický rozbor, z něhož by byly patrny možnosti státního rozpočtu v návaznosti na hospodářskou situaci státu a který by umožňoval srovnání s platovými poměry představitelů moci zákonodárné a výkonné. Platová restrikce je odůvodněna rozpočtovými deficity státu, což je argument, který se cyklicky opakuje ve všech normách zakotvujících platové „mrazení“ či snížení. Systémová platová solidarita soudců s ostatními zaměstnanci v národním hospodářství je přitom zakotvena

v platovém automatu, přičemž toto nastavení zakládá neměnnost a stabilitu systému výpočtu platu soudců.

9. Neústavnost platové restrikce spočívá podle navrhovatele také v absenci řádného projednání s představiteli soudní moci.

10. Snížení platu soudců je dále v rozporu s judikaturou Soudního dvora Evropské unie (dále také „SDEU“), podle které musí platové restrikce tvořit součást obecnějšího rámce, jehož cílem je zajistit, aby se na sledovaném rozpočtovém úsilí podílela širší skupina příslušníků státní správy. Rozhodnutí o snížení či zmrazení platu soudců musí být založeno na pravidlech, která jsou objektivní, předvídatelná, stabilní a transparentní. Opatření zasahující do platu soudců musí být výjimečné, dočasné a proporcionální danému cíli, což podle navrhovatele nebylo splněno. Navrhovatel dále zdůrazňuje, že SDEU považuje za významné, zda jde o výjimečné opatření či o setrvalý nebo opakující se stav. K zásahům do platu soudců přitom došlo již 16krát, novela zákona o platu soudců byla přijata jen několik měsíců poté, co Ústavní soud vyslovil nepřípustnost zásahu, který byl fakticky identický se zásahem nynějším.

11. Navrhovatel předkládá názor žalobce, že skutkové okolnosti nynějšího snížení platu soudců zakládají důvodnost zpětného doplacení platu stejně jako ve věci sp. zn. Pl. ÚS 5/24 ze dne 15. 5. 2024 (211/2024 Sb.). Opačný přístup by vedl moc zákonodárnou a výkonnou k úvahám o platových restrikcích soudců, které by se i přes zásahy Ústavního soudu alespoň na čas vyplatily.

III. Vyjádření k návrhu

12. Ústavní soud zaslal návrh k vyjádření Parlamentu jako účastníkovi řízení (§ 69 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a dále vládě a veřejnému ochránci práv jako potenciálním vedlejším účastníkům řízení (§ 69 odst. 2 a 3 zákona o Ústavním soudu). Vláda vstoupila do řízení jako vedlejší účastnice. Veřejný ochránce práv sdělil Ústavnímu soudu, že tohoto oprávnění nevyužije.

13. Své vyjádření k návrhu jako *amicus curiae* Ústavnímu soudu zaslala rovněž Soudcovská unie České republiky, z. s. (dále jen „Soudcovská unie“).

14. Ústavní soud dále obdržel žádost o přednostní projednání věci od předsedy Okresního soudu v Děčíně (jednajícího za okresní soud v pozici žalovaného v původním sporu). Podle předsedy Okresního soudu v Děčíně platová restrikce, která je předmětem posouzení v tomto řízení, „není ve svém důsledku natolik intenzivní, aby vystavila soudce riziku materiální nejistoty (a tím bezprostředně narušila soudcovskou nezávislost)“. V současné době ovšem paralelně probíhají před obecnými soudy řízení o platových žalobách soudců, které stojí na dvou různých argumentačních základech. Některé žaloby vychází z protiústavnosti napadené části zákona a v řízeních se vyčkává na rozhodnutí Ústavního soudu v této věci. Jiné žaloby vychází z přímé aplikovatelnosti primárního práva Evropské unie a judikatury SDEU a soudci, kteří „šli touto cestou“, jsou se svými žalobami úspěšní. Vzhledem k této „dvojkolejnosti“ platových žalob bude docházet k nerovnostem v platovém ohodnocení soudců. Proto žádá o přednostní projednání věci. O této žádosti Ústavní soud formálně nerozhodoval, neboť nebyla podána účastníkem ani vedlejším účastníkem řízení, Ústavní soud ji však zmiňuje právě pro uvedený kontext.

III.1 Vyjádření komor Parlamentu

15. Poslanecká sněmovna ve vyjádření shrnula průběh projednávání a schválení návrhu zákona, kterým bylo do právního řádu vloženo napadené ustanovení a který byl vydán jako zákon č. 57/2025 Sb.

16. Návrh zákona byl předložen vládou Poslanecké sněmovně v 9. volebním období dne 18. 10. 2024 a poslancům byl rozeslán jako tisk 825. První čtení proběhlo na 119. schůzi

dne 19. 11. 2024. Poslanecká sněmovna nesouhlasila s projednáváním tak, aby mohla s návrhem zákona vyslovit souhlas již v prvém čtení, a přikázala návrh zákona k projednání rozpočtovému výboru jako výboru garančnímu. Rozpočtový výbor návrh zákona projednal a vydal dne 27. 11. 2024 usnesení s pozměňovacími návrhy doručené poslancům jako tisk 825/1. Druhé čtení se uskutečnilo na 123. schůzi dne 20. 12. 2024, všechny podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk 825/2. Třetí čtení proběhlo ve dnech 15. a 17. 1. 2025 na 126. schůzi a návrh zákona byl přijat. Ustanovení § 4 schválila Poslanecká sněmovna ve znění navrženém vládou.

17. Návrh zákona byl postoupen Senátu dne 17. 1. 2025, který jej zařadil na svou 5. schůzi. Senát k návrhu zákona nepřijal usnesení. Zákon byl doručen prezidentovi k podpisu dne 17. 2. 2025, prezident zákon nepodepsal a dne 17. 2. 2025 jej vrátil zpět Poslanecké sněmovně.

18. Hlasování o zákonu vráceném prezidentem proběhlo dne 4. 3. 2025 na 131. schůzi Poslanecké sněmovny, která setrvala na původním návrhu zákona.

19. Poslanecká sněmovna závěrem uvedla, že zákon byl schválen potřebnou většinou poslanců Poslanecké sněmovny, podepsán předsedkyní Poslanecké sněmovny a předsedou vlády a vyhlášen bez podpisu prezidenta. Zákonodárný sbor jednal v přesvědčení, že přijatý zákon je v souladu s Ústavou a naším právním řádem.

20. Senát ve svém vyjádření konstatoval, že mu byl návrh zákona č. 57/2025 Sb. postoupen Poslaneckou sněmovnou dne 17. 1. 2025 a v Senátu byl projednáván jako tisk 43. Návrh byl projednán výborem pro hospodářství, zemědělství a dopravu jako výborem garančním dne 28. 1. 2025. V rámci projednávání návrhu byla tematizována skutečnost, že navržená právní úprava je fakticky co do svých důsledků shodná s úpravou, která byla zrušena nálezem Ústavního soudu, aniž je zřejmé, že existují dostatečné důvody pro takový postup. Vedle toho byla kriticky vnímána i skutečnost, že navržená přechodná ustanovení předpokládají retroaktivní působení návrhu. Výbor nepřijal žádné usnesení obsahující doporučení pro jednání Senátu. Téhož dne byl návrh projednán výborem ústavně-právním. Také v tomto výboru byl diskutován potenciální rozpor *ad hoc* platové základny pro rok 2025 s ústavním pořádkem, přičemž byl podán pozměňovací návrh, který navrhovanou úpravu § 4 zákona č. 236/1995 Sb. vypouštěl. Podle § 102 odst. 1 zákona č. 107/1999 Sb., o jednacím řádu Senátu, (dále jen „jednací řád Senátu“) však výbor hlasoval nejprve o návrhu na schválení předlohy ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou a tento návrh byl přijat.

21. Senát se návrhem zákona zabýval na své 5. schůzi v patnáctém funkčním období dne 28. 1. 2025. K napadené úpravě se kriticky vyjádřili s odkazem na její (potenciální) nesoulad s judikaturou Ústavního soudu senátoři Michael Canov a Jan Paparega. Retroaktivní působení právní úpravy bylo kriticky tematizováno senátorkou Danielou Kovářovou. Po ukončení obecné rozpravy bylo v souladu s § 108 odst. 2 jednacího řádu Senátu přistoupeno k hlasování o návrhu ústavně-právního výboru schválit návrh zákona ve znění postoupeném Poslaneckou sněmovnou. V hlasování č. 44 se ze 60 přítomných vyslovilo pro návrh 28, proti bylo 15, návrh tedy nebyl přijat. Následně byla podle § 109 odst. 1 jednacího řádu Senátu zahájena o návrhu podrobná rozprava, v níž senátor Michael Canov podal avizované pozměňovací návrhy směřující k vypuštění napadené úpravy. Žádný z pozměňovacích návrhů nebyl přijat a jednání Senátu o návrhu zákona č. 57/2025 Sb. bylo ukončeno, aniž Senát k návrhu zákona přijal usnesení.

22. Senát ve svém vyjádření uzavřel, že při projednávání návrhu zákona postupoval v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

III.2 Vyjádření vlády

23. Vláda úvodem konstatovala, že změna zákona č. 236/1995 Sb. učiněná zákonem č. 57/2025 Sb. byla nezbytnou reakcí zákonodárce na nález pléna Ústavního soudu ze dne

15. 5. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 5/24, důsledkem čehož v zákoně absentoval mechanismus výpočtu platových základen. Zákonodárce proto přistoupil k tomu, že obnovil mechanismus výpočtu platových základen do stavu, jaký zde byl před přijetím zákona č. 349/2023 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s konsolidací veřejných rozpočtů, s tím, že po uplynutí účinnosti přechodného ustanovení obsaženého v § 4 zákona č. 236/1995 Sb. bude soudcům náležet plat stanovený na základě 3násobku průměrné mzdy v národním hospodářství.

24. Vláda zdůraznila, že napadenou úpravou nedochází ke snížení nominální výše soudcovských platů oproti právní úpravě platné do 31. 12. 2024 ani k fixaci („zmrazení“) platové základny, nýbrž ke zpomalení tempa jejího růstu. Zpomalení tempa růstu platu soudců je provedeno formou zákona z objektivních, legitimních a vážných důvodů spočívajících zejména v přetrvávající naléhavé potřebě konsolidace veřejných rozpočtů (včetně potřeby reagovat na ničivé povodně, ke kterým došlo v září 2024), a to transparentním způsobem podloženým ekonomickými daty. Novelizace byla provedena solidárním způsobem a ve shodném poměru ve vztahu ke všem hlavním představitelům jednotlivých složek státní moci a většině pracovníků veřejného sektoru, přičemž v ostatních složkách státní moci byly paralelně provedeny ještě další platové restrikce, které se na soudce nevztahují. Míra nárůstu výše platových základen v roce 2025 odpovídá nárůstu průměrné mzdy v národním hospodářství mezi roky 2022 a 2023, které tvoří základ pro výpočet platových základen pro rok 2024 a rok 2025, a činí 6,95 %. Z hlediska ústavního principu rovnosti jsou soudci i nadále privilegovanou skupinou osob odměňovanou z veřejných rozpočtů, a to jak samotnou existencí automatického meziročního zvyšování platové základny, tak samotnou absolutní výší platů.

25. K požadavku projednání právní úpravy s reprezentanty soudní moci vláda uvedla, že ačkoliv byla novelizace připravována a projednávána urgentně v určité časové tísni, k projednání záměru s představiteli soudní moci prokazatelně došlo nejméně skrze dvě *ad hoc* kolokvia (dne 15. 10 2024 a dne 12. 11. 2024). Podle vlády však nelze dovozovat kategorický požadavek na úplný souhlas představitelů soudní moci s příslušnou změnou zákona, otázka hospodaření s veřejnými prostředky a úprava výše platů patří do působnosti mocí zákonodárné a výkonné, nikoliv do společné působnosti s mocí soudní.

26. Komplikovaná hospodářská situace posledních několika let se nutně promítá ve všech sférách veřejného života. Samotná platová restrikce byla součástí rozsáhlé a systémové konsolidace veřejných rozpočtů, na které se podílí v zásadě všechny skupiny obyvatel. Současná úprava nahradila zrušenou trvalou restrikci platu soudců, ke které došlo v roce 2023, tedy v době, kdy zákonodárce přistoupil i k restrikcím výplat pro starobní důchodce, které Ústavní soud akceptoval. Motivací zákonodárce nebylo ztížení či znemožnění výkonu soudní moci, nýbrž úspora veřejných prostředků napříč státní správou. Od roku 2020 došlo k výraznému propadu rozdílu mezi příjmy a výdaji státního rozpočtu a ke skokovému nárůstu státního dluhu. Jedná se o důsledek pandemie COVID-19, zhoršené energetické a bezpečnostní situace v evropském regionu a souvisejících ekonomických opatření, ke kterým v září 2024 přistoupila podle veřejně dostupných informací i potřeba dalších rozpočtových opatření souvisejících s řešením dopadů povodní. Úspora pozastavením tempa růstu platu soudců do konce roku 2025 je odhadována na částku 620,3 mil. Kč. Jde tedy jednoznačně o výraz symbolické solidární úspory veřejných prostředků, nikoliv o svévolný zásah do nezávislosti soudců.

27. Vláda zdůrazňuje, že nyní posuzovaná platová restrikce spočívá v dočasném snížení míry růstu platu soudců. Jedná se tedy o nejméně závažný zásah do platových základen soudců, který podléhá mírnějšímu ústavněprávnímu přezkumu, než je tomu u platových restrikcí trvalých.

28. Požadavek existence komplexního ekonomického rozboru byl podle vlády naplněn již nadstandardní ekonomickou analýzou v samotné důvodové zprávě, ve vyjádření však

vláda uvádí další ekonomické ukazatele odůvodňující přijetí napadené úpravy. Platové poměry soudců se oproti zbytku veřejné správy zlepšují výrazněji, což vláda dokládá přiloženými grafy. Z grafů je podle vlády patrné vychýlení výše poměrů odměňování ve prospěch představitelů moci soudní oproti ostatním osobám odměňovaným na základě zákona č. 236/1995 Sb. v roce 2024 a opětovné obnovení původního průměru v roce 2025. Je z nich zřejmá také výrazně odlišná úroveň výše platů zástupců právnických profesí navázaných na tzv. platový automat, mj. v neprospěch státních zaměstnanců ve služebním poměru. Vláda poukazuje na celkovou výši platu soudců, která soudcům umožňuje komfortnější vypořádání se s následky platové restrikce, než by tomu bylo u osob s nižší absolutní výší příjmů. Dílčí omezené valorizace platových tarifů ostatních skupin veřejných zaměstnanců ve svém souhrnu nedosahují úrovně navýšení, ke kterému i při dotčeném omezení růstu v roce 2025 dojde v případě platových základen soudců. Další grafy ukazují, že v roce 2023 došlo k růstu skutečného průměrného platu soudců o 12,33 % a v následujícím roce 2024 o 6,73 %. Vláda dále poukázala na srovnání úrovně odměňování soudců ve státech Evropské unie.

29. Vláda neshledala navrhovatelem tvrzený rozpor napadené úpravy s rozsudkem SDEU ve věci C-146/23, který je třeba chápat komplexně. SDEU v bodech 51 a 52 rozsudku uvádí, že je věcí orgánů moci výkonné a zákonodárné, aby určily výši platu soudců, přičemž dává členským státům široký prostor pro jejich uvážení. Vnitrostátní zákonodárná a výkonná moc mají totiž nejlepší předpoklady k tomu, aby zohlednily zvláštní socioekonomický kontext členského státu, ve kterém musí být sestaven rozpočet a zohledněna nezávislost soudců. Možnost organizací soudů podílet se na legislativním procesu SDEU označuje za fakultativní. Posuzování adekvátnosti platu soudců je třeba zvažovat k celkové průměrné mzdě a ke mzdě právnických profesí. SDEU připouští nižší zvýšení nastaveného objektivního způsobu odměňování, je-li to provedeno ve formě zákona, výjimečně, objektivním, předvídatelným a transparentním způsobem, dočasně, a to ve vhodném a nezbytném rozsahu a dopad na soudce není nepřiměřený ve vztahu k zamýšlenému cíli. SDEU výslovně připouští důvod spočívající v odstranění nadměrného rozpočtového deficitu ve smyslu čl. 126 odst. 1 Smlouvy o fungování Evropské unie i změnu přidělení rozpočtových prostředků „v kontextu pandemie COVID-19, agrese Ruské federace na Ukrajinu a z toho vyplývajícího bezprecedentního růstu cen energií“. Rozhodnutí SDEU pouze nastínilo kritéria, která je třeba dodržet při nastavování právního rámce pro určení platu soudců, nedefinovalo, jak vysoký má soudcovský plat být, ani nekonstatovalo, že by v některém z dotčených členských států bylo zasaženo do nezávislosti soudců v důsledku úpravy jejich platů. Vláda je přesvědčena, že nastolená kritéria dočasné zpomalení nárůstu soudcovských platů splňuje.

30. Vláda závěrem shrnula, že v posuzovaném případě přijal Parlament řádným zákonodárným procesem výlučně časově omezenou restrikci soudcovských platů, přičemž tato restrikce představovala toliko snížení míry růstu platů, jednalo se tedy o nejméně závažný zásah do platových základen soudců. Restrikce se nevztahovala toliko na platy soudců, ale i na platy představitelů a státních zástupců. Samotná restrikce pak byla podrobena ekonomickému rozboru, byla zdůvodněná a lze ji považovat za proporcionální. Byla rovněž projednána s představiteli moci soudní. Proto i v případě, kdy by Ústavní soud dospěl k závěru, že předmětná úprava není v souladu s ústavním pořádkem, nezakládal by takový závěr nárok na zpětné doplacení platů. V obdobné situaci tento závěr již aproboval rovněž Evropský soud pro lidská práva (rozsudek ve věci *Kubát a další proti České republice* ze dne 22. června 2023, stížnost č. 61721/19).

III.3 *Amicus curiae brief* Soudcovské unie

31. Soudcovská unie má za to, že napadenou úpravou došlo k neústavní platové restrikci soudcovských platů, a to stanovením platové základny pro soudce pro rok 2025 ve výši 121 685 Kč. Nebýt této platové restrikce, činila by platová základna pro soudce v roce

2025 částku 129 360 Kč. Po nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 byl soudcům v období od 1. 1. 2024 do 31. 12. 2024 vyplacen plat určený z platové základny odpovídající 3násobku průměrné hrubé měsíční mzdy. V situaci, kdy pro období od 1. 1. 2025 do 6. 3. 2025 chyběla výslovná zákonná úprava, bylo při výpočtu platové základny třeba vyjít z uvedeného nálezu, tedy vycházet z 3násobku průměrné hrubé měsíční mzdy.

32. Soudcovská unie je přesvědčena o neústavnosti platové restrikce. Návrh zákona č. 57/2025 Sb. nebyl projednán s mocí soudní tak, aby měli poslanci a senátoři možnost seznámit se se stanoviskem moci soudní a s tím, jak bylo toto stanovisko vypořádáno. K vládnímu návrhu zákona, ve znění obsahujícím platovou restrikci, neproběhlo připomínkové řízení a v důvodové zprávě není obsaženo stanovisko reprezentantů moci soudní. Soudcovská unie má za to, že vláda a Parlament vědomě nerespektovaly judikaturu Ústavního soudu a nezajistily řádné projednání návrhu platové restrikce s mocí soudní.

33. Soudcovská unie dále poukazuje na prolomení zákazu pravé retroaktivity, k němuž mělo dojít čl. II zákona č. 57/2025 Sb., v němž je uvedeno, že při stanovení výše platových základen představitelů a soudců pro období od 1. 1. 2025 do dne nabytí účinnosti tohoto zákona se postupuje podle § 4 zákona č. 236/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona. Uvedené ustanovení nese znaky pravé retroaktivity, přičemž v okolnostech jeho přijetí nelze shledat důvod pro připuštění výjimek pro průlom do zákazu pravé retroaktivity.

34. Soudcovská unie zdůrazňuje význam nezávislosti soudní moci, jakož i omezení, která se s výkonem soudcovské moci pojí. Záruka přiměřeného materiálního zabezpečení je jednou z pojistek toho, aby se jednotlivci mohli domáhat ochrany svých práv u nezávislého a nestranného soudu. Výše platové základny soudců je provázána se mzdami v národním hospodářství formou tzv. platového automatu. Solidarita soudců s ostatními zaměstnanci je v systému zabudována pevně. V minulosti docházelo přesto opakovaně k platovým restrikcím vůči soudcům. Soudcovská unie pokládá takové zásahy moci výkonné a zákonodárné do platového automatu za cílenou a dlouholetou činnost směřující k postupné erozi materiálního zabezpečení soudců, jejichž práce je pro fungování demokratického právního státu zcela nezbytná.

35. V nyní posuzované věci jde o středně závažnou platovou restrikci, neboť dočasně dochází k faktickému zmrazení platu soudců. Důvodová zpráva k návrhu zákona obsahuje pouze obecný odkaz na neuspokojivou rozpočtovou situaci státu a důsledky povodní v roce 2024. Vláda ani Parlament nedoložily, že v březnu roku 2025 panovaly výjimečné okolnosti, které by zavedení platové restrikce ospravedlnily. Platová restrikce nesleduje legitimní cíl, neboť skutečným záměrem jejího přijetí je získání volebních hlasů voličů v roce 2025, ve kterém se budou konat volby do Poslanecké sněmovny.

36. Platová restrikce vůči soudcům je podle Soudcovské unie v rozporu se zásadou proporcionality oproti ostatním „služebníkům státu“. Soudcovské platy byly podrobeny restrikci v době, kdy od 1. 1. 2025 došlo k navýšení prostředků na platy ve veřejné sféře (i pro nejvýše postavené státní úředníky) a došlo k nárůstu platů představitelů [§ 1 písm. a), b), c), d), e) a f) zákona č. 236/1995 Sb.] a ostatních osob, které jsou odměňovány podle zákona č. 236/1995 Sb. (mimo soudců). K dalšímu navýšení platových tarifů dochází s účinností od 1. 7. 2025 [u vojáků, hasičů a dalších příslušníků bezpečnostních složek státu (včetně nejvýše postavených státních úředníků)]. Soudcovská unie navrhuje zrušení napadené právní úpravy a zpětné doplacení soudcovských platů. Jedině vědomí, že se protiústavně zavedené restrikce nemohou ekonomicky vyplatit, sníží riziko jejich budoucího opakování.

37. V doplnění vyjádření Soudcovská unie opětovně zdůraznila, že k vládnímu návrhu zákona, který obsahoval platovou restrikci, neproběhlo řádné připomínkové řízení. V rozhodném období přitom probíhala celá řada jednání mezi představiteli moci soudní a členy vlády, která se ovšem týkala mzdových podmínek justičního personálu. Pouze na

jednom jednání padl dotaz na přítomné předsedy krajských a vyšších soudů a prezidenta Soudcovské unie, jaká by byla reakce na případnou platovou restrikci soudců. Tu všichni zúčastnění soudci odmítli a dále se téma nerozvíjelo. Dne 15. 10. 2024 (den před zasedáním vlády) byli na Úřad vlády ministry Jurečkou a Blažkem pozváni představitelé justice. Zde bylo oznámeno, že možná vláda platovou restrikci soudců a státních zástupců navrhne, zástupcům justice však přes jejich žádost nebyl předložen text návrhu zákona k prostudování. Stanovisko moci soudní tak nejenže nemohlo být obsaženo v důvodové zprávě, nebylo ani známo ministrům a později poslancům a senátorům.

III.4 Replika navrhovatele

38. Ústavní soud zaslal vyjádření Poslanecké sněmovny, Senátu a vlády navrhovateli k replice. Navrhovatel Ústavnímu soudu sdělil, že svého práva repliky nevyužije, a odkázal na podaný návrh.

IV. Upuštění od ústního jednání

39. Ústavní soud dospěl k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci a že ani není potřebné provést dokazování. Proto podle § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl ve věci bez nařízení ústního jednání.

V. Znění zákonného ustanovení, jehož část je napadena

40. Ustanovení § 4 zákona č. 236/1995 Sb. zní:

„§ 4
Výše platových základen do 31. prosince 2025

Do 31. prosince 2025 činí platová základna pro soudce 121 685 Kč a pro představitele 101 364 Kč.“

41. Návrhem je napadena pouze část citovaného ustanovení, a to ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“.

VI. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

42. Podle § 64 odst. 3 zákona o Ústavním soudu je soud oprávněn podat návrh na zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení v souvislosti se svou rozhodovací činností podle čl. 95 odst. 2 Ústavy. Podle tohoto ustanovení soud předloží věc Ústavnímu soudu, dojde-li k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem.

43. Tuto úpravu Ústavní soud ustáleně vykládá tak, že soud je oprávněn navrhnout zrušení takového zákona či jeho ustanovení, jehož použití v dané věci je bezprostřední a nevyhnutelné. Zákon (jeho ustanovení) musí bránit tomu, aby bylo dosaženo ústavně konformního výsledku řízení. Nepostačuje tedy hypotetická možnost použití či jiné širší souvislosti zákona (jeho ustanovení) s věcí řešenou obecným soudem [usnesení ze dne 23. 10. 2000 sp. zn. Pl. ÚS 39/2000 (U 39/20 SbNU 353) a nález ze dne 6. 3. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 3/06 (N 41/44 SbNU 517; 149/2007 Sb.), bod 26; nález ze dne 28. 1. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.), bod 17; nález ze dne 16. 5. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 15/16 (N 95/89 SbNU 409; 116/2018 Sb.), bod 32].

44. Okresní soud rozhoduje o tom, zda má žalobce – soudce okresního soudu – nárok na doplatek platu a paušální náhrady výdajů za měsíc únor 2025 (podle rozšíření žaloby také za měsíce březen a duben 2025). Výše soudcovského platu a náhrad se odvíjí od platové základny, kterou pro dané období určuje napadený § 4 zákona č. 236/1995 Sb. v části týkající se soudců, tedy ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“. Použití tohoto ustanovení je tedy

bezprostřední a nevyhnutelné a brání dosažení výsledku, který okresní soud pokládá za ústavně konformní. Procesní předpoklady pro přezkum napadené části zákonného ustanovení jsou naplněny.

VII. Přezkum procedury přijetí napadeného ustanovení

45. Ústavní soud se dále zabýval tím, zda napadené ustanovení bylo přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem (§ 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

46. Zákonné ustanovení, jehož část je nyní napadena, je výsledkem novelizace, která byla provedena zákonem č. 57/2025 Sb. Ústavní soud ověřil průběh procesu přijímání uvedeného zákona. Vycházel přitom z vyjádření předložených Poslaneckou sněmovnou a Senátem, jakož i z veřejně dostupných elektronických zdrojů (stenozáznamů z jednání schůzí obou komor Parlamentu, usnesení, sněmovních a senátních tisků, volně dostupných na https://www.psp.cz a https://www.senat.cz/). Údaje o procesu přijetí uvedeného zákona obsažené ve vyjádření Poslanecké sněmovny a Senátu odpovídají veřejně přístupným dokumentům vztahujícím se k legislativnímu procesu a Ústavní soud v nich neshledal vadu. Z hlediska procedury přijetí napadeného ustanovení je mezi navrhovatelem a vládou spor toliko ohledně toho, zda byl návrh zákona předem projednán s mocí soudní.

VII.1 Neprojednání návrhu s mocí soudní

47. Navrhovatel tvrdí, že navzdory požadavkům judikatury Ústavního soudu nebyl návrh projednán s mocí soudní. Stejný názor zastává rovněž Soudcovská unie, která poukazuje na to, že návrh zákona obsahující restrikci platu soudců nebyl podroben připomínkovému řízení a stanovisko soudní moci není zahrnuto do důvodové zprávy. Vláda je naopak přesvědčena, že návrh platové restrikce byl s mocí soudní řádně projednán. V tomto směru poukazuje na dvě kolokvia s představiteli justice, která proběhla ve dnech 15. 10. 2024 a 12. 11. 2024.

VII.1.a) Obecná východiska

48. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že soudní moc má dostat příležitost vyjádřit se k návrhu zákona týkajícího se restrikcí soudcovských platů.

49. Ústavní soud již v nálezu ze dne 7. 9. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 12/10 (N 188/58 SbNU 663; 269/2010 Sb.), bodě 25, uvedl, že než zákonodárce přistoupí k platovým restrikcím soudcovských platů, měl by si „opatřit relevantní stanovisko reprezentantů soudní moci, jež by se mělo stát i součástí důvodové zprávy“. V nálezech ze dne 2. 8. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 16/11 (N 135/62 SbNU 99; 267/2011 Sb.) a ze dne 3. 5. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 33/11 (N 95/65 SbNU 259; 181/2012 Sb.) označil nedodržení tohoto požadavku za „porušení pravidel demokratické politické kultury“ a upozornil, že v budoucnu by takové porušení „v kumulaci s dalšími okolnostmi, ocitajícími se v rozporu s principy ústavního pořádku,“ mohlo vést k derogačnímu zásahu. Na tyto závěry navázal nález ze dne 10. 7. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 28/13 (N 137/74 SbNU 93; 161/2014 Sb.), body 52 a 53, podle něhož „do budoucna nebude možné, aby Ústavní soud aproboval jakýkoli postup, který pomine projednání s představiteli, resp. zástupci nezávislé justice, a to jak na úrovni exekutivní, tak zákonodárné“.

50. Zjištění stanoviska zástupců soudní moci k opatřením týkajícím se platových poměrů soudců a vypořádání se s jejich argumenty zajišťuje zachování žádoucí rovnováhy státních mocí a vyvažuje negativní důsledky toho, že soudcovský stav v České republice nemá svou nezávislou reprezentaci [viz nález sp. zn. Pl. ÚS 7/02 ze dne 18. 6. 2002 (N 78/26 SbNU 273; 349/2002 Sb.), část V, či nález sp. zn. Pl. ÚS 12/10, bod 24].

51. Ústavní soud své požadavky na projednání platové restrikce s mocí soudní konkretizoval zejména v nálezu ze dne 15. 5. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 15/22 (208/2024 Sb.),

body 123 až 133, na jehož závěry lze v podrobnostech odkázat a z nichž některé budou jen ve stručnosti zopakovány.

52. Nedodržení požadavku projednat s mocí soudní návrh zákona, který zavádí restrikce soudcovských platů, samo o sobě není dostatečným důvodem pro zrušení zákona a může se stát derogačním důvodem teprve ve spojení (kumulaci) s dalšími okolnostmi (shodně nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/11 a sp. zn. Pl. ÚS 33/11). Opomenutí projednat návrh zákona s mocí soudní Ústavní soud ovšem nemůže aprobovat (shodně nález Pl. ÚS 28/13, bod 53). Nedodržení požadavku projednat návrh zákona s mocí soudní se proto promítne do obsahového hodnocení, zda je platová restrikce souladná s ústavním pořádkem. Nebyl-li návrh zákona projednán s mocí soudní vůbec nebo zůstalo-li její stanovisko bez reakce, jde o přitěžující faktor nasvědčující tomu, že restrikce je nepřiměřená. Projednání s mocí soudní totiž neznamená pouze to, že moc soudní má být vyslechnuta, ale též to, že se jí dostane určité odpovědi na přednesené argumenty. Bylo-li naopak na stanovisko soudní moci reagováno – tedy připomínkám bylo plně či zčásti vyhověno nebo byly vypořádány argumentací, která není mimoběžná – může jít dokonce o faktor svědčící ve prospěch závěru, že přijatá restrikce je přiměřená.

53. O platových restrikcích soudcovských platů rozhoduje Parlament, který je musí přijmout ve formě zákona. Aby byl požadavek na projednání s mocí soudní splněn, musí mít již poslanci možnost se seznámit se stanoviskem moci soudní a s tím, jak bylo vypořádáno. Tuto možnost musí samozřejmě dostat dříve, než o návrhu zákona rozhodnou, ideálně již v okamžiku předložení návrhu zákona Poslanecké sněmovně. I když je vhodné, aby stanovisko soudní moci a jeho vypořádání bylo součástí důvodové zprávy (nález sp. zn. Pl. ÚS 12/10, bod 25), zcela nezbytné to není.

54. U vládního návrhu zákona lze využít zavedeného procesu připomínkového řízení. Ostatně i podle nynějších pravidel se věcný záměr zákona a následně i návrh zákona zasílá k připomínkám též Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu správnímu soudu, „pokud se jich jako organizačních složek státu, nebo jejich působnosti, anebo procesních pravidel, jimiž se řídí, … týká“ [čl. 5 odst. 1 písm. e) ve spojení s čl. 8 odst. 1 legislativních pravidel vlády]. V případě restrikcí soudcovských platů by toliko bylo zapotřebí rozšířit okruh připomínkových míst o další reprezentanty soudní moci (nález sp. zn. Pl. ÚS 15/22, bod 130).

55. V nálezu ze dne 15. 5. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 5/24 Ústavní soud dodal, že projednání s mocí soudní by mělo představovat dialog vedený snahou nalézt řešení. Soudní moc nesmí být jen objektem v politické hře moci výkonné, potažmo zákonodárné. Téma soudcovských platů nemůže být jen prostředkem k získání politických bodů, a tím k manipulaci veřejnosti směřující k narušení důvěry v justici a oslabení moci soudní.

VII.1.b) Posouzení otázky projednání návrhu s mocí soudní

56. Ústavní soud zjistil, že se představitelé moci výkonné do určité míry pokusili naplnit požadavek projednání platové restrikce s mocí soudní. Jak vyplývá z vyjádření vlády, dne 15. 10. 2024 došlo k setkání mezi zástupci vlády, prezidentem Soudcovské unie a zástupci státních zastupitelství. Dne 12. 11. 2024 se podle vyjádření vlády mělo uskutečnit druhé setkání v budově Ministerstva práce a sociálních věcí, jehož se zúčastnili představitelé moci soudní – vedení obou nejvyšších soudů, vrchních soudů, krajských soudů a prezident Soudcovské unie.

57. První z uvedených setkání zmiňuje důvodová zpráva k zákonu č. 57/2025 Sb., v níž se uvádí, že „dočasná odchylka od obecného způsobu výpočtu platových základen se zamýšlenou omezenou účinností pro rok 2025 byla dne 15. října 2024 projednána v sídle Úřadu vlády s reprezentanty moci soudní a státního zastupitelství s tím, že vláda se současně zavázala návrh projednat ještě s dalšími zástupci moci soudní“. Důvodová zpráva neobsahuje jakékoliv další sdělení o tom, jaké stanovisko reprezentanti moci soudní k navrhované platové

restrikci zaujali ani jak bylo toto stanovisko vypořádáno. Jak Ústavní soud vyložil, není zcela nezbytné, aby stanovisko reprezentantů moci soudní bylo součástí důvodové zprávy. Nutné však je, aby se zákonodárci měli možnost seznámit s tímto stanoviskem a s tím, jak bylo vypořádáno, a to dříve, než o platové restrikci rozhodnou.

58. Vláda nedokládá, že by poslanci takovou možnost měli, pouze ve svém vyjádření odkazuje na veřejná vystoupení reprezentantů soudní moci, z nichž dovozuje, že zákonodárci museli být o stanovisku moci soudní informováni. Ze shromážděných podkladů nevyplývá, že by poslanci a senátoři měli možnost se seznámit se stanoviskem moci soudní, ani nic nenasvědčuje tomu, že by toto stanovisko bylo vládou jako předkladatelem návrhu zákona jakkoliv reflektováno.

59. O nestandardním postupu v procesu přijetí platové restrikce svědčí rovněž průběh připomínkového řízení k návrhu zákona č. 57/2025 Sb. K připomínkám byl rozeslán návrh zákona, který posuzovanou restrikci platu soudců neobsahoval. Termín pro uplatnění připomínek byl stanoven na den 7. 10. 2024. Po uzavření připomínkového řízení byla vypracována nová verze zákona obsahující napadenou restrikci platu soudců, jež byla přijata vládou dne 16. 10. 2024. Tato verze k připomínkám rozeslána nebyla a zástupcům moci soudní nebylo umožněno na ni formou připomínkového řízení vůbec reagovat.

VII.2 Shrnutí

60. Ze zjištěných skutečností nelze dovodit, že by návrh posuzované platové restrikce byl projednán s mocí soudní v intencích dřívější judikatury Ústavního soudu. Stanovisko moci soudní nebylo vládou ani zákonodárcem jakkoliv reflektováno, a pakliže jej reprezentanti soudní moci měli vůbec možnost v průběhu setkání se zástupci vlády formulovat, zůstalo zcela bez reakce. Průběh připomínkového řízení neuspokojivý postup vlády podtrhuje.

61. Neuspokojivý proces projednání návrhu platové restrikce sám o sobě nezakládá neústavnost, ovšem působí jako přitěžující faktor při navazujícím věcném přezkumu.

62. Účastníci ani vedlejší účastníci nenamítali jiné nedostatky legislativního procesu a nezjistil je ani Ústavní soud. Přistoupil proto k věcnému přezkumu napadeného ustanovení.

VIII. Věcný přezkum

63. K přijetí zákona č. 57/2025 Sb., kterým byla do zákona vložena napadená právní úprava, došlo v reakci na nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/24.

64. Uvedeným nálezem Ústavní soud rozhodl o zrušení § 3 odst. 3 ve slovech „2,822násobek“ zákona č. 236/1995 Sb., a to uplynutím dne 31. 12. 2024. Současně konstatoval, že ve vztahu k soudcům toto ustanovení není možné aplikovat již ode dne 1. 1. 2024. Vzniklá mezera spočívající v absenci výslovného určení násobku průměrné hrubé měsíční mzdy měla být vyplněna ústavně konformním způsobem. Ode dne 1. 1. 2024 proto měla být podle citovaného nálezu platová základna soudců určována jako 3násobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Podle stanoveného výpočtu činila v roce 2024 částku 120 951 Kč.

65. Zákonem č. 57/2025 Sb. byla v § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. stanovena platová základna pro soudce v intencích zmiňovaného nálezu opět jako 3násobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Aplikaci obecné úpravy platového automatu však zákonodárce pro rok 2025 vyloučil současným přijetím napadeného § 4 zákona č. 236/1995 Sb., kterým stanovil do 31. 12. 2025 platovou základnu pro soudce ve výši 121 685 Kč.

66. Průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců podle dat Českého statistického úřadu pro rok 2023 tvořila podle údaje zveřejněného v prosinci 2024 částku 43 120 Kč. Pakliže by se aplikovalo obecné pravidlo platového automatu podle § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb., činila by platová základna pro soudce od 1. 1. 2025 do 31. 12. 2025 částku 129 360 Kč.

67. V důsledku přijetí napadené právní úpravy oproti roku 2024 platová základna soudkyním a soudcům sice vzrostla o 734 Kč, současně je však o 7 675 Kč nižší, než by byla podle původních pravidel výpočtu soudcovských platů.

68. Nutno dodat, že zákon č. 57/2025 Sb. vstoupil v účinnost dnem 7. 3. 2025. Účinky § 4 zákona č. 236/1995 Sb. však stanovil zpětně od 1. 1. 2025, a to čl. II, který zní: „Při stanovení výše platových základen představitelů a soudců pro období od 1. ledna 2025 do dne nabytí účinnosti tohoto zákona se postupuje podle § 4 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.“ Ustanovení čl. II zákona č. 57/2025 Sb. navrhovatel nenapadá, proto ústavnost samotného zpětného působení napadené právní úpravy Ústavní soud v nynějším řízení neposuzuje.

69. Navrhovatel má za to, že došlo k neústavnímu snížení soudcovských platů oproti lednu 2025 a jejich zmrazení oproti roku 2024. Platová restrikce podle něj dopadá výlučně do platu soudců, není odůvodněna výjimečnou situací a podložena komplexním ekonomickým rozborem.

70. Vláda argumentuje, že platová restrikce spočívá v dočasném snížení míry růstu platu soudců, a představuje tedy z hlediska kategorizace uváděné judikaturou Ústavního soudu nejméně závažný zásah do platových základen soudců. Vláda má za to, že tato restrikce naplňuje požadavky stanovené judikaturou, je odůvodněná stavem veřejných rozpočtů a podložená dostatečnou ekonomickou analýzou. Úspora pozastavení tempa růstu platu soudců do konce roku 2025 je odhadována na částku 620,3 mil. Kč, podle vlády jde o výraz symbolické solidární úspory veřejných prostředků.

VIII.1 Obecná východiska – judikatura Ústavního soudu

71. Restrikcemi soudcovských platů se Ústavní soud v minulosti zabýval celkem 19krát. Základní principy, z nichž jeho judikatura vychází, shrnul v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 16/11, sp. zn. Pl. ÚS 33/11 a sp. zn. Pl. ÚS 28/13 takto:

- posouzení ústavnosti platových restrikcí vůči soudcům pro konkrétní období konkrétního roku spadá do rámce vymezeného principem soudcovské nezávislosti,
- ústavní postavení soudců na straně jedné a představitelů moci zákonodárné a výkonné, zvláště pak státní správy, na straně druhé se vzhledem k principu dělby moci a principu nezávislosti soudců odlišuje, z čehož plyne i zúžený dispoziční prostor zákonodárce k platovým restrikcím vůči soudcům ve srovnání s dispozičním prostorem k takovým restrikcím v jiných oblastech veřejné sféry,
- zásah do materiálního zabezpečení soudců garantovaného zákonem musí být odůvodněn výjimečnými okolnostmi, např. tíživou finanční situací státu, vycházet ze zásady proporcionality a zohledňovat odlišnost funkce soudců od představitelů moci zákonodárné a výkonné.

72. Ústavní soud shrnul a upřesnil závěry své dosavadní judikatury v nedávných nálezech sp. zn. Pl. ÚS 15/22, body 147 až 200, a sp. zn. Pl. ÚS 5/24, body 102 až 123. Na jejich odůvodnění nyní v podrobnostech znovu odkazuje a dále shrnuje jen základní teze relevantní pro posuzovanou věc.

VIII.1.a) Nezávislost soudní moci a dělba moci

73. Podle čl. 81 Ústavy vykonávají soudní moc nezávislé soudy. Podle čl. 82 odst. 1 Ústavy jsou soudci při výkonu své funkce nezávislí. Nezávislost soudní moci patří k důležitým principům právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy) a je třeba ji vnímat ve světle principu dělby moci (čl. 2 odst. 1 Ústavy).

74. Aby soudní moc mohla fungovat jako nezávislá složka státní moci, musí disponovat odpovídajícím materiálním zajištěním. Požadavek odpovídajícího materiálního zabezpečení se nevztahuje jen k soudní moci jako celku, ale též k jejím představitelům, tedy soudkyním a soudcům. V konečném důsledku vykonávají soudní moc právě jednotlivé soudkyně a soudci, a proto požadavek na odpovídající materiální zajištění dopadá zejména na ně v jejich postavení ústavních činitelů. Nezávislost soudců je sice „v první řadě podmíněna jejich morální integritou a odbornou úrovní, zároveň ale je spjata i s jejich přiměřeným materiálním zajištěním“ [viz např. nález ze dne 14. 7. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 34/04 (N 138/38 SbNU 31; 355/2005 Sb.); nález ze dne 16. 1. 2007 sp. zn. Pl. ÚS 55/05 (N 9/44 SbNU 103; 65/2007 Sb.), bod 51; nález sp. zn. Pl. ÚS 16/11]. Přiměřené materiální zajištění chrání soudkyně a soudce před tlakem moci zákonodárné a výkonné, ale i třetích osob, který by směřoval „k ovlivnění jejich rozhodnutí a všeobecně k ovlivnění jejich chování při nalézání práva“ (viz tamtéž). Záruka přiměřeného materiálního zajištění soudní moci tedy sleduje – jako jiné záruky nezávislosti – především následující účel: „zabezpečit takové postavení soudce, které vyžaduje jeho role v procesu nestranného, spravedlivého soudního rozhodování, při němž je soudce ve smyslu svého slibu vázán toliko právním řádem a svým nejlepším vědomím a svědomím“ (nález ze dne 18. 6. 2002 sp. zn. Pl. ÚS 7/02). Jde tedy o jednu z pojistek toho, aby se jednotlivci mohli domáhat ochrany svých práv u nezávislého a nestranného soudu (podrobněji k nezávislosti soudní moci viz nález sp. zn. Pl. ÚS 15/22, body 147 až 152).

75. Požadavek přiměřeného materiálního zabezpečení soudců má i svůj aspekt stability a jistoty, možnosti spolehnout se na finanční zajištění v předem stanoveném rozsahu a bez nepředvídatelných změn. Soudci mají ze zákona zakázáno případný propad v platu efektivně doplnit novou (jinou) zaměstnaneckou činností, podnikatelskými aktivitami apod. ani nemají možnost dosáhnout zvýšení platu zvýšením svého pracovního úsilí, neboť nemají možnost mimořádných odměn. Stabilita příjmu vyplývající z předem nastavených pravidel platového automatu proto představuje důležitou záruku ochrany materiálního zabezpečení soudkyň a soudců.

VIII.1.b) Určování soudcovských platů (tzv. platový automat)

76. Výpočet platu jednotlivých soudkyň a soudců upravuje zákon č. 236/1995 Sb. Plat soudce se určuje z platové základny. Ta zhruba vyjadřuje plat začínajícího soudce. Tato základna se dále násobí koeficienty závislými na délce praxe konkrétního soudce a na tom, na jaké pozici v rámci soudní soustavy působí.

77. Způsob, jakým se určí samotná platová základna, prošel od přijetí zákona č. 236/1995 Sb. podstatnými proměnami. Od novelizace provedené zákonem č. 587/2020 Sb. se platová základna určuje jako „3násobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství dosažené podle zveřejněných údajů Českého statistického úřadu za předminulý kalendářní rok“. Odvíjí se od úrovně mezd v národním hospodářství. Jde o údaj objektivně zjistitelný a obecně známý.

78. Jelikož jsou soudcovské platy provázány se mzdami v národním hospodářství, odráží se v jejich výši i ekonomická situace státu a poměry jednotlivců. Soudcovské platy tedy reflektují ekonomický vývoj, pouze se tak děje s časovým zpožděním, které plyne z vázanosti na poměry v předminulém roce. Pokud by klesly mzdy, s časovým odstupem by klesly i soudcovské platy. Z tohoto systému tedy plyne, že klesnou-li mzdy, „klesne i plat soudců toliko s časovou prodlevou … Solidarita soudců s ostatními zaměstnanci … je tedy v systému zabudována velmi pevně“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, body 72 a 97). Výše platu soudce tedy může nominálně poklesnout a v tomto ohledu byly překonány závěry nálezu ze dne 15. 9. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 13/99 (N 125/15 SbNU 191; 233/1999 Sb.).

79. Výše soudcovských platů se díky tomuto nastavení mění automaticky společně s ekonomickým vývojem společnosti. Odpovídají-li komponenty tohoto pomyslného

platového automatu požadavkům ústavního pořádku, platí, že jeho uplatnění nepředstavuje restrikci soudcovského platu. Jinak vyjádřeno, i kdyby na základě platového automatu došlo k nominálnímu snížení soudcovského platu, nepůjde o platovou restrikci a takto určený plat nebude ústavnímu pořádku odporovat.

80. Soudci tedy skutečně nemají „trvalý a nezpochybnitelný nárok na každoroční růst platů“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 55/05, bod 57). Platový automat navázaný na stav ekonomiky nemůže a nemá ze své povahy takový růst garantovat. Využívání tohoto nástroje pro určování soudcovských platů přitom je souladné s ústavním pořádkem.

81. Rozhodování o platech bylo, je a zůstane předmětem kritické pozornosti veřejnosti, neboť je svěřeno (také) těm, o jejichž platy se jedná. Tím spíše bylo důležité nalezení mechanismu, který bude působit „automaticky“ všemi směry v závislosti na možnostech společnosti v dobách klidných i složitých. Jsou to právě takřka permanentní snahy o zásahy do jeho konstrukce, často s účelovou motivací či zdůvodněním a navzdory judikatuře Ústavního soudu, které ohrožují a oslabují soudní moc, snižují důvěru v ni, a vychylují tak rovnovážnou dělbu moci zákonodárné, výkonné a soudní na úkor moci soudní.

VIII.1.c) Restrikce soudcovských platů

82. Za platovou restrikci pokládá Ústavní soud každé opatření, jež modifikuje výše uvedená pravidla určování platu soudců (platový automat) a v jehož důsledku je plat nižší, než by byl podle těchto pravidel.

83. Ústavní soud rozlišuje dva základní druhy restrikcí – dočasné a trvalé.

84. Trvalé restrikce, které Ústavní soud považuje za nejzávažnější typ restrikce, mění parametry platového automatu, aby jím určované soudcovské platy byly nižší (viz např. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/24). Trvalou restrikci v nynější věci Ústavní soud neposuzuje, proto se jí dále nebude věnovat.

85. Dočasné restrikce oproti tomu nemění zákonem stanovený platový automat, ale na omezenou dobu jej nahrazují zvláštními pravidly. Protože jde o dočasnou výjimku z obecných pravidel pro určování soudcovských platů, musí být v prvé řadě odůvodněna výjimečnými okolnostmi.

86. Soudcovské platy nejsou nedotknutelné. Představitelé moci soudní nežijí „v jakémsi ‚právním a ekonomickém vakuu‘, které by je zcela izolovalo od okolní hospodářské a sociální reality“ [nález ze dne 3. 7. 2000 sp. zn. Pl. ÚS 18/99 (N 104/19 SbNU 3; 320/2000 Sb.)]. Ústavní soud proto připouštěl a připouští, že výjimečné okolnosti, jako je tíživá finanční a hospodářská situace státu, mohou být důvodem pro dočasné restrikce [nález sp. zn. Pl. ÚS 16/11; nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, body 58 a 76, nález ze dne 15. 5. 2024 sp. zn. Pl. ÚS 4/23 (210/2024 Sb.), zejména bod 88].

87. Výjimečná okolnost musí být takové povahy, že uplatnění platového automatu na ni není dostatečnou odpovědí. Nemůže tedy jít například o pouhý cyklický propad v ekonomickém vývoji, neboť ten by se – se stanovenou prodlevou uplatněním platového automatu – propsal do výše soudcovských platů. Dočasné restrikce tedy musí být odůvodněny významnou krizí – například zásadně zhoršenou nebo dlouhodobě se zhoršující situací v ekonomice společnosti, která se odrazí neočekávaně v úrovni mzdové či platové hladiny v národním hospodářství tak, že ani zákonem stanovený platový automat by takovou situaci nemohl v platech soudců dostatečně korigovat.

88. Je-li třeba na výjimečnou situaci reagovat platovými restrikcemi, mohou se tyto restrikce týkat soudní moci pouze za předpokladu, že ve stejné míře dopadnou i na moc zákonodárnou a výkonnou. Zákonodárce má zúžený prostor zasahovat do materiálního zabezpečení soudní moci, které spadá pod ochranu soudcovské nezávislosti. Dokud ve stejné míře nejsou zavedeny platové restrikce ve vztahu k moci zákonodárné a výkonné, nelze z hlediska principu dělby moci ve spojení s principem soudcovské nezávislosti umožnit

zavedení platové restrikce dopadající na moc soudní. Stručně vyjádřeno: dočasné restrikce se nesmí nikdy vztahovat pouze nebo převážně na soudní moc.

89. Platová restrikce by obecně měla dopadat na všechny „služebníky státu“ (srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 16/11, sp. zn. Pl. ÚS 33/11). Měla by se tedy týkat „každého zaměstnance (nebo alespoň většiny z nich) ve veřejné sféře“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, bod 76). Přesto se tento požadavek nemůže ve vztahu ke všem „služebníkům státu“ uplatnit se stejnou intenzitou. Tento princip se uplatňuje tím silněji, čím vyšší je postavení dané osoby. Představitelé moci zákonodárné a nejvyšší představitelé moci výkonné, včetně nejvýše postavených úředníků, jsou svým postavením nejblíže soudkyním a soudcům. Restrikce soudcovských platů proto musí vždy ve srovnatelné míře dopadnout i na tyto osoby.

90. Restrikce soudcovských platů však nemusí být vždy a za všech okolností doprovázena shodnou restrikcí ve vztahu ke všem dalším zaměstnancům ve veřejné sféře. Ústavní soud by například za určitých okolností mohl akceptovat dílčí zvýšení platů, které by bylo zaměřeno na úzce vymezenou část „služebníků státu“ a mělo spojitost s řešením výjimečné situace, kvůli níž byla platová restrikce zavedena. Zvýšení platů a mezd těm, kteří se podílejí na řešení výjimečné situace, která vyžadovala přijetí platové restrikce, či kteří byli výjimečnou situací nejvíce zasaženi, by tedy mohlo být přijatelné (srov. obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 4/23, bod 82). Tyto situace by ale měly představovat řádně odůvodněné výjimky z pravidla.

91. Také u dočasných restrikcí dále platí, že by měly být dostatečně odůvodněny, včetně provedení ekonomického rozboru, z něhož budou patrny možnosti státního rozpočtu v návaznosti na hospodářskou situaci státu (srov. obdobně nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, bod 53). Provádění ekonomických analýz není úlohou Ústavního soudu (tamtéž, bod 71), takže bylo na vládě a Parlamentu, aby je již v době přípravy návrhu zákona pro potřeby legislativního procesu zpracovaly a v nynějším řízení v rámci své procesní obrany proti podanému návrhu Ústavnímu soudu předložily. Obsah této analýzy by měl být odlišný od komplexního ekonomického rozboru vyžadovaného v případě trvalé restrikce. Zatímco u trvalé restrikce je třeba doložit potřebnost a přiměřenost dlouhodobého poklesu soudcovských platů, u dočasné restrikce by ekonomický rozbor měl vypovídat o potřebnosti a přiměřenosti krátkodobého odchýlení se od platového automatu s ohledem na nastalou výjimečnou situaci.

92. Především ale i dočasná restrikce musí být přiměřená. I u dočasné restrikce tedy platí, že musí sledovat legitimní cíl, jehož by nebylo možné dosáhnout jinými prostředky, a nesmí nadmíru omezit materiální zabezpečení soudní moci.

93. Míra přísnosti, s níž je dočasná restrikce posuzována, závisí na tom, o jaký druh restrikce jde.

94. Každá dočasná restrikce představuje snížení soudcovských platů oproti původně platným pravidlům (platovému automatu). Nejméně závažnou podobu restrikce představuje snížení míry růstu. Soudcovské platy tedy porostou, ale méně než podle původních pravidel. I pro tuto restrikci platí výše uvedená pravidla, včetně požadavku výjimečnosti situace. I tato restrikce musí být posuzována přísně – ale nejméně přísně.

95. Středně závažnou formou dočasné restrikce je zmrazení platu. V tomto případě dochází k platové stagnaci, plat tedy oproti předchozímu období neroste ani neklesá. Jde o nejobvyklejší podobu dočasné restrikce, s níž byl Ústavní soud ve své judikatuře konfrontován opakovaně. I na dočasnou restrikci ve formě zmrazení se tedy v plné míře vztahují pravidla podrobně vyložená v tomto nálezu.

96. Nejzávažnější formou restrikce je snížení platu. V tomto případě již ve srovnání s předchozím obdobím dochází ke snížení nominální výše platu. Ani tuto formu restrikce nelze zcela zakázat, avšak vztahují se na ni ty nejpřísnější podmínky.

97. O jakou formu dočasné restrikce jde, se posuzuje srovnáním s příslušným obdobím minulého roku, nikoliv nutně s minulým měsícem. Ústavní soud již v nálezu

sp. zn. Pl. ÚS 55/05 uvedl, že „pro zjištění dopadu napadených zákonných ustanovení do materiálního zabezpečení soudců je nutno vycházet z úhrnu pravidelných příjmů soudců v kalendářním roce; měsíční příjmy již s ohledem na existenci dalších platů vyplácených jen v určitých měsících v roce srovnávat nelze, navíc hospodářská, rozpočtová i daňová soustava je přirozeně vybudována na cyklu kalendářního roku“ [bod 55; obdobně nález ze dne 2. 3. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 13/08 (N 36/56 SbNU 405; 104/2010 Sb.), bod 41 a násl.]. I když další platy (13. a 14.) již byly zrušeny, je stále namístě provádět srovnání ve vztahu k minulému roku.

98. Provede-li zákonodárce v průběhu roku platovou restrikci, půjde o zmrazení platu, pokud se platy vrátí na úroveň předchozího roku, a o snížení platu, pokud by platy poklesly dokonce i pod úroveň předchozího roku. Pro obě restrikce platí přísné podmínky, nicméně pro snížení platové úrovně jsou podmínky přísnější.

99. Opačný výklad, který by srovnával úroveň platů s předchozím měsícem, a nikoliv s příslušným obdobím předchozího roku, by vedl k problematickým důsledkům. Zmrazení platu by zákonodárce musel stihnout vždy před 1. lednem kalendářního roku – jakákoliv změna již zvýšeného platu v průběhu roku by byla hodnocena jako snížení platu, které je možné jen za nejpřísnějších podmínek. Na závažné krize, které se vyskytnou v průběhu kalendářního roku, by tedy zákonodárce musel reagovat zmrazením platů v roce příštím, nebo restrikcí již pro aktuální rok, pro kterou by ale platily ty nejpřísnější podmínky (nález sp. zn. Pl. ÚS 15/22, body 192 a 193).

100. Ústavní soud zdůrazňuje, že žádná z dočasných restrikcí nemůže být přijata na základě libovůle zákonodárce. Všechny musí splňovat výše vymezené podmínky, liší se jen přísnost jejich přezkumu.

VIII.2 Pohled komparativní: judikatura Soudního dvora Evropské unie

101. Nezávislost soudců, včetně aspektu jejich materiálního zabezpečení, chrání rovněž právo Evropské unie, a to čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec Smlouvy o Evropské unii (dále též jen „SEU“) ve spojení s čl. 2 SEU. Požadavek soudcovské nezávislosti je podle judikatury SDEU součástí podstaty základního práva na účinnou právní ochranu a na spravedlivý proces, které má zásadní význam jakožto záruka ochrany všech práv, která jednotlivcům vyplývají z unijního práva, a jako záruka zachování společných hodnot členských států uvedených v čl. 2 SEU, zejména hodnoty právního státu (rozsudky ze dne 11. 7. 2024 ve věcech C-554/21, C-622/21 a C-727/21 *Hann-Invest* a další, bod 49, a ze dne 29. 7. 2024 ve věci C-119/23 *Valančius*, bod 46). Právě platové ohodnocení představuje společně s neodvolatelností soudců významnou záruku jejich nezávislosti (rozsudek SDEU ze dne 27. 2. 2018 ve věci C-64/16 *Associação Sindical dos Juízes Portugueses*, body 44 a 45).

102. Problematice stanovování soudcovských platů se SDEU věnoval v nedávném rozhodnutí ze dne 25. 2. 2025 ve spojených věcech C-146/23 [*Sąd Rejonowy w Białymstoku*] a C-374/23 [*Adoreikė*]. V tomto rozsudku SDEU konstatoval mimo jiné, že zásada nezávislosti soudců nebrání tomu, aby „se zákonodárná a výkonná moc členského státu odchýlily od vnitrostátní právní úpravy, která objektivně definuje způsoby určení platu soudců, tím, že se rozhodnou zvýšit tento plat o menší částku, než je stanoveno touto právní úpravou, či dokonce zmrazit nebo snížit výši uvedeného platu, pokud takové odchylné opatření není přijato svévolně, ale:

- je stanoveno zákonem,
- stanoví objektivní, předvídatelná a transparentní pravidla odměňování,
- je odůvodněno cílem obecného zájmu sledovaným v rámci opatření, která se s výhradou řádně odůvodněných výjimečných okolností netýkají konkrétně soudců, ale obecně se týkají odměňování kategorií úředníků nebo státních zaměstnanců,

– je nezbytné a striktně přiměřené k dosažení tohoto cíle, což předpokládá, že zůstává výjimečné a dočasné a nemá vliv na adekvátnost platu soudců ve vztahu k významu funkcí, které vykonávají, a

– může být předmětem účinného soudního přezkumu v souladu s procesními podmínkami stanovenými právem dotyčného členského státu“.

103. SDEU tedy umožňuje odchýlit se od zákonem stanoveného platového automatu za předpokladu, že jsou naplněny výše uvedené podmínky. Cílem obecného zájmu odůvodňujícím platovou restrikci může být v obecné rovině požadavek odstranění nadměrného schodku veřejných financí. Rozpočtové důvody pro přijetí opatření odchylujícího se od obecných pravidel odměňování soudců však musí být jasně zformulovány a opatření nesmí být namířena pouze na členy vnitrostátních soudů a musí být součástí obecnějšího rámce, jehož cílem je zajistit, aby se na rozpočtovém úsilí podílel větší počet osob zaměstnaných ve veřejné správě (bod 69 rozsudku). SDEU dále zdůrazňuje zásadu subsidiarity, z níž vyplývá, že platová restrikce musí být způsobilá zaručit dosažení sledovaného cíle obecného zájmu, musí se omezit na to, co je k dosažení tohoto cíle nezbytně nutné a nesmí být tomuto cíli nepřiměřená (body 72 až 75 rozsudku).

104. Požadavky formulované citovanou judikaturou SDEU představují standard ochrany nezávislosti soudní moci ve vztahu k soudcovským platům vyžadovaný evropským právem. Tato východiska jsou hodna pozornosti při nynějším přezkumu z pohledu právně komparativního (je třeba zdůraznit, že Ústavní soud přezkoumává napadenou úpravu perspektivou českého ústavního pořádku, nikoli z pohledu unijního práva). Požadavky judikatury SDEU nijak nekolidují s požadavky, které sleduje Ústavní soud při přezkumu souladu platové restrikce s ústavním pořádkem. Právě naopak, judikatura SDEU ukazuje, že judikatura českého Ústavního soudu má paralelu též v požadavcích systému práva unijního.

VIII.3 Vlastní posouzení věci

105. Po vydání nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 byla pro rok 2024 platová základna soudkyň a soudců počítána jako 3násobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Za absence příslušné právní úpravy (zrušené citovaným nálezem) a nově přijaté až v březnu 2025 byl plat soudců takto vyměřen rovněž v lednu 2025.

106. Napadená právní úprava zpětně (zákonem účinným až od 7. 3. 2025) stanovila, že se od 1. 1. 2025 do 31. 12. 2025 platová základna soudců sníží oproti tomu, jaká měla být podle pravidel platového automatu, k nimž se zákonodárce navrátil na základě citovaného nálezu Ústavního soudu. Soudkyním a soudcům tedy napadená úprava přiznává nižší plat, než jaký by jim náležel podle pravidel platového automatu v podobě aprobované Ústavním soudem. Napadenou úpravou byla zavedena dočasná platová restrikce.

107. Přísnost přezkumu ze strany Ústavního soudu se odvíjí od druhu dočasné platové restrikce, v níž se reflektuje její závažnost. Pro posouzení druhu platové restrikce pro rok 2025 je nutné provést srovnání platu soudců v roce 2024 a v roce 2025.

108. Má-li být toto srovnání korektní, nelze nárůst platu soudců odvíjet od platové základny, která byla pro rok 2024 stanovena zákonnou úpravou, jež byla Ústavním soudem pro svou neústavnost následně zrušena. Tak to činí důvodová zpráva k zákonu č. 57/2025 Sb., která ve svém výpočtu dovozuje, že napadenou úpravou dochází ke zvýšení platové základny soudců o 6,95 %. S touto tezí nelze souhlasit a není možné připustit, aby se zákonodárce odvolával na zákonnou úpravu, která byla nálezem Ústavního soudu označena za neústavní. Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 zcela jednoznačně konstatoval, že počínaje dnem 1. 1. 2024 vznikla v právní úpravě soudcovských platů mezera spočívající v absenci výslovného určení násobku průměrné hrubé měsíční mzdy, od něhož se odvíjí platová základna soudcovských platů a uvedenou mezeru bylo třeba vyplnit tak, že i v období od 1. 1.

2024 byla platová základna počítána jako 3násobek průměrné hrubé měsíční mzdy. Pro srovnání platové restrikce v roce 2025 je proto třeba vycházet z takto vypočítané platové základny, která činila 120 951 Kč.

109. Nyní posuzovaná platová restrikce stanovila platovou základnu pro soudce ve výši 121 685 Kč. Oproti minulému roku tedy došlo ke zvýšení platové základny soudců o 0,6 %, což představuje zpomalení tempa růstu soudcovských platů, které se fakticky blíží jejich zmrazení. I takovou platovou restrikci však Ústavní soud musí podrobit pečlivému přezkumu, přestože podle judikatury Ústavního soudu lze tuto platovou restrikci klasifikovat jako nejméně závažnou. Není případná argumentace vlády tím, že závěry dřívější judikatury Ústavního soudu na nynější platovou restrikci nedopadají. Naopak nález sp. zn. Pl. ÚS 15/22 výslovně uvádí, že i pro tento druh platové restrikce platí pravidla stanovená citovaným nálezem, odlišuje se pouze míra přísnosti jejich posouzení (bod 185 nálezu).

VIII.3.a) Výjimečné okolnosti

110. Z judikatury Ústavního soudu plyne, že i restrikce spočívající ve zpomalení tempa růstu soudcovských platů oproti zákonem stanoveným obecným pravidlům (platovému automatu) musí být odůvodněna výjimečnými okolnostmi. V důvodové zprávě se uvádí, že důvodem zpomalení růstu platových základen je neuspokojivá rozpočtová situace, ve které všechny skupiny obyvatelstva čelí dopadům úsporných opatření plynoucím ze zákona č. 349/2023 Sb. Důvodová zpráva dále zmiňuje nutnost čelit následkům povodní v roce 2024. Vláda ve vyjádření k návrhu rovněž zdůraznila nutnost rozsáhlé konsolidace veřejných rozpočtů, přičemž poukázala na vývoj zvyšování schodku státního rozpočtu a nárůst státního dluhu jako důsledků pandemie covid-19, zhoršené energetické a bezpečnostní situace v evropském regionu a souvisejících ekonomických opatření.

111. Tíživá finanční situace může být jedním z důvodů pro přijetí dočasné restrikce soudcovských platů. Ústavní soud však má pochybnost o tom, že vláda a Parlament skutečně pokládaly finanční situaci za tak tíživou, jak naznačuje důvodová zpráva.

112. Pochybnosti o tom, zda restrikce platu soudců v roce 2025 byla učiněna v reakci na výjimečné okolnosti týkající se finanční situace státu, vyvolává již proces přijetí napadené právní úpravy. Z průběhu připomínkového řízení k návrhu zákona č. 57/2025 Sb. je zřejmé, že původní návrh zákona platovou restrikci neobsahoval a počítal s návratem k výpočtu platové základny soudců jako 3násobku hrubé měsíční mzdy, tedy návratu k platovému automatu v podobě před novelizací § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. provedenou zákonem č. 349/2023 Sb. Původním návrhem zákona mělo dojít nejen k navýšení platových základen soudců v souladu s judikaturou Ústavního soudu, ale současně také k navýšení platových základen ostatních představitelů státní moci, tedy i navýšení platu politiků (původní verze v návrhu zákona dostupná v elektronické knihovně VeKLEP, https://odok.gov.cz/portal/veklep/material/verze/KORND9LJHWXR/). Jak vyplývá z veřejně dostupných zdrojů, navýšení platu politiků bylo předmětem ostré kritiky ze strany části veřejnosti i opozičních stran (mj. byla k tématu platů politiků svolána mimořádná schůze Poslanecké sněmovny, která proběhla následně dne 24. 10. 2024, https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/116schuz/index.htm). Patrně zejména v reakci na tuto kritiku byl dne 16. 10. 2024 na jednání vlády schválen změněný návrh zákona, který již obsahoval ustanovení zakotvující snížení platové základny.

113. Zveřejněný materiál Ministerstva spravedlnosti potvrzuje, že ke změně návrhu zákona nově obsahujícího restrikci platu soudců společně s platy představitelů došlo „zejména v reakci na negativní publicitu, která se zaměřovala na nárůst platové základny představitelů způsobený návratem ke standardnímu mechanismu výpočtu“ (Ministerstvo spravedlnosti, Informace pro vládu České republiky o stavu vyplácení platů soudcům a o souvisejících skutečnostech, https://vlada.gov.cz/cz/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-

informace-na-zadost/informace-tykajici-se-vlady-cr-220414/). Uvedené poznatky vyvolávají vážnou pochybnost o tom, zda pohnutky, které vládu vedly ke změně návrhu zákona ve smyslu snížení platových základen, jsou skutečně takové, jako byly oficiálně deklarovány v důvodové zprávě a ve vyjádření k nynějšímu návrhu. Naopak svědčí o absenci legitimního cíle posuzované platové restrikce a o svévolném postupu moci výkonné a zákonodárné.

114. Výjimečně špatný stav veřejných financí, na který poukazuje vláda, makroekonomické ukazatele nedokládají. V době přijímání návrhu zákona č. 57/2025 Sb. se podle veřejně dostupných informací očekával růst HDP o 2,4 % a inflace ve výši 2,6 % (Česká národní banka, prognóza z listopadu 2024, https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/prognoza/prognoza-cnb-archiv/Prognoza-CNB-podzim-2024/), respektive růst HDP o 2,5 % a inflace ve výši 2,3 % (Ministerstvo financí, makroekonomická predikce z listopadu 2024, https://www.mfcr.cz/cs/rozpoctova-politika/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2024/makroekonomicka-predikce-listopad-2024-57608). Jak uvádí Ministerstvo financí, „česká ekonomika se v loňském roce vrátila k růstu. Odeznění vysoké inflace se promítlo do opětovného nárůstu reálných příjmů domácností a jejich spotřebních výdajů … saldo zahraničního obchodu … rovněž podpořilo růst ekonomiky“ (Ministerstvo financí, Státní rozpočet 2025 v kostce, https://www.mfcr.cz/assets/attachments/2025-03-27_Statni-rozpocet-2025-v-kostce.pdf).

115. Jakkoliv nelze zlehčovat argument vlády týkající se nárůstu státního dluhu, nelze tuto skutečnost samu o sobě považovat za dostatečný důvod k přijetí restrikce platu soudců zásahem do platového automatu, a to za situace, kdy ostatní ukazatele svědčí o ekonomickém růstu státu. I přes nárůst zadlužení v posledních letech zůstává podle Ministerstva financí Česká republika jednou z nejméně zadlužených zemí Evropské unie a udržuje si stabilní ratingové hodnocení nad průměrným ratingovým hodnocením členských zemí eurozóny (viz Ministerstvo financí, Státní rozpočet 2025 v kostce, https://www.mfcr.cz/assets/attachments/2025-03-27_Statni-rozpocet-2025-v-kostce.pdf).
O neutěšeném stavu veřejných financí, kterým argumentuje vláda, nesvědčí ani vývoj schodku státního rozpočtu, který je na rok 2025 stanoven v částce o 41 mld. Kč nižší než v předchozím roce (viz zákon č. 434/2024 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2025). V samotném stavu veřejných financí lze tedy těžko spatřovat důvod pro nutnost zásahu do soudcovských platů.

116. I s ohledem na shora uvedené ekonomické ukazatele, které byly vládě i zákonodárcům známy již v době přijímání napadené právní úpravy, nelze výjimečnost situace, která by odůvodňovala platovou restrikci, dovozovat ani z povinnosti státu vyrovnat se s následky povodní ze září 2024. Jakkoliv je nepochybný zásadní dopad povodní do života mnoha jednotlivců i celých regionů, nelze z pohledu stavu veřejných financí situaci v roce 2025 (včetně sanace následků povodní z předchozího roku) srovnávat se situací, kterou Ústavní soud řešil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 4/23, jímž aproboval ústavnost platové restrikce v době, kdy Česká republika čelila následkům celosvětové pandemie covid-19, okolnosti zcela nepředvídatelné, neznámé a zasahující všechny sféry života společnosti.

117. Převážná část finančních prostředků na sanaci povodňových škod navíc měla být řešena již v rozpočtu na rok 2024. Přijetím zákona č. 294/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 433/2023 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2024, totiž byla navýšena vládní rozpočtová rezerva o 30 mld. Kč právě na odstraňování povodňových škod. V rozpočtu na rok 2025 oproti tomu měly mimořádné povodňové výdaje představovat podstatně nižší částku než v minulém roce (10 mld. Kč), podle Ministerstva financí by tyto výdaje neměly vstupovat do strukturálního schodku (viz Ministerstvo financí České republiky, https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2024/vlada-schvalila-navrh-statniho-rozpoctu-na-rok-202-57156). Ani nutnost čelit následkům povodní z roku 2024

v návaznosti na celkovou ekonomickou situaci státu tedy nesvědčí o tom, že by stát čelil výjimečným okolnostem ve smyslu výše uvedené judikatury Ústavního soudu.

118. Nutno dodat, že argumentaci vlády odůvodňující platovou restrikci povodňovými škodami oslabují zjištění Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“), který ve stanovisku k návrhu státního závěrečného účtu za rok 2024 konstatoval, že skutečné čerpání z rozpočtové rezervy na následky povodní dosáhlo pouze 3,5 mld. Kč. „Z původně vyčleněné částky 30 mld. Kč bylo na povodňové účely uvolněno pouze 15,6 mld. Kč. Zbývající část ve výši 14,4 mld. Kč byla uvolněna na jiné účely …“ Celkově mělo být podle údajů NKÚ do konce roku 2024 ze státního rozpočtu na financování opatření spojených s povodněmi vynaloženo celkem pouze 3,9 mld. Kč (NKÚ, Stanovisko k návrhu státního závěrečného účtu České republiky za rok 2024. https://www.nku.cz/cz/publikace-a-dokumenty/stanoviska-nku-ke-statnimu-rozpoctu/default.htm).

119. Již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/22 Ústavní soud vyjádřil pochybnosti o argumentaci tíživou finanční situací státu v momentě, kdy je ze zákona o státním rozpočtu zřejmé podstatné navýšení rozpočtu Úřadu vlády. Také v nynější věci Ústavní soud poukazuje na navýšení výdajů státního rozpočtu na provoz Úřadu vlády z 1,2 mld. Kč na téměř 1,6 mld. Kč oproti minulému roku, aniž by Ústavní soud měl možnost jakkoliv hodnotit důvody tohoto navýšení.

120. Z výše uvedeného dospěl Ústavní soud k závěru, že nebyl splněn jeden z hlavních předpokladů ústavnosti dočasné restrikce soudcovských platů, a to existence natolik výjimečných okolností, že by na ně uplatnění platového automatu nebylo dostatečnou odpovědí. Dočasná restrikce soudcovských platů pro rok 2025 nebyla přijata v reakci na tíživou finanční situaci státu, která by byla natolik výjimečná, že by tuto restrikci mohla ospravedlnit.

VIII.3.b) Snížení platů ostatních činitelů

121. Ústavní soud ve své judikatuře stanovil, že další podmínkou ústavnosti restrikce platu soudců je skutečnost, že minimálně ve stejné míře, v jaké dochází k restrikci soudcovských platů, se musí restrikce týkat také platů ve sféře moci zákonodárné a výkonné. To platí zvláště k nejvýše postaveným představitelům těchto mocí. Pro ilustraci lze poznamenat, že obdobnou podmínku požaduje i SDEU, který za jednu z podmínek zásahu do zákonem stanoveného platového automatu požaduje, aby takový zásah byl proveden v rámci opatření, která se netýkají konkrétně soudců, ale obecně se týkají odměňování kategorií úředníků nebo státních zaměstnanců (rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 25. 2. 2025 ve spojených věcech C-146/23 a C-374/23).

122. Navrhovatel i Soudcovská unie jsou přesvědčeni, že platová restrikce dopadá výhradně na soudce. Úkolem Ústavního soudu je zhodnotit, zda tomu tak je, či zda restrikce platů dopadla rovnocenně také na další skupiny státních zaměstnanců.

123. Zákonné ustanovení, jehož část je předmětem nynějšího přezkumu, obsahuje rovněž platovou restrikci ve vztahu k představitelům ve smyslu § 1 zákona č. 236/1995 Sb. Ač také v jejich případě dochází ke snížení platové základny, nedochází k tak zásadnímu zpomalení tempa růstu platů jako u soudců. Představitelům totiž oproti roku 2024 narostla platová základna o 6,95 %, zatímco soudcům o pouhých 0,6 % (viz výše). Na představitele tedy nedopadá restrikce platů ve stejné míře jako na soudce.

124. Ústavní soud si je vědom toho, že rozdíl v procentuálním nárůstu platu soudců a představitelů je výsledkem doplacení platu soudců v roce 2024 poté, co byla tehdejší platová restrikce nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 zrušena jako neústavní. Nyní napadenou úpravou se zákonodárce sice navrátil k dříve stanovenému poměru mezi platy soudců a představitelů (platová základna pro představitele činí 83,3 % platové základny pro soudce), bylo to však provedeno na úkor soudcovských platů, které na rozdíl od platu

představitelů oproti roku 2024 vzrostly podstatně menší měrou. Stručně řečeno, k zásadnímu rozdílu ve výši procentuálního nárůstu platu mezi soudci a představiteli v roce 2025 došlo snahou zákonodárce dorovnat nepoměr mezi platy uvedených dvou skupin, jenž byl důsledkem předchozího neústavního zásahu do platu soudců. Z nynější snahy zákonodárce takto vzniklý nepoměr dorovnat však nelze dovodit, že by restrikce platu dopadala na představitele stejnou měrou jako na soudce, minimálně při posuzování změny výše platu porovnáním roku 2024 a 2025.

125. Nelze konstatovat, že by platová restrikce rovnocenně dopadla i na další „služebníky státu“, jejichž platy jsou hrazeny z veřejných rozpočtů, neboť i ve vztahu k zaměstnancům ve veřejných službách a správě a státním zaměstnancům došlo k paušálnímu zvýšení platových tarifů, ač ve vztahu k zaměstnancům vykonávajícím nejlépe honorovanou práci nebylo toto zvýšení nikterak dramatické (od 2,1 %). Důvodová zpráva k návrhu zákona uvádí, že valorizace platových tarifů zaměstnanců ve veřejných službách a správě a státních zaměstnanců ve svém souhrnu nedosahují úrovně navýšení o 6,95 %, nutno však opět zdůraznit, že touto měrou v roce 2025 stouply pouze platy představitelů (včetně politiků), nikoliv platy soudců, které oproti roku 2024 zůstaly prakticky na stejné úrovni, což důvodová zpráva zcela opomíjí.

126. Ústavní soud proto neshledal, že by restrikce platu soudců pro rok 2025 byla součástí obecnějšího rámce opatření směřujících k řešení významné krize, která by rovnocenně dopadala také na další „služebníky státu“, a to zejména na představitele moci zákonodárné a nejvyšší představitele moci výkonné. Ani tato základní podmínka vyplývající z judikatury Ústavního soudu nebyla naplněna.

VIII.3.c) Komplexní ekonomický rozbor

127. Ačkoliv je z důvodové zprávy patrná snaha o podepření platové restrikce ekonomickým rozborem, nic to nemění na tom, že nebyla doložena existence výjimečné situace jakožto primárního požadavku dočasné platové restrikce. Komplexní ekonomický rozbor podle judikatury Ústavního soudu musí vypovídat o potřebnosti a přiměřenosti krátkodobého odchýlení se od platového automatu právě s ohledem na nastalou výjimečnou situaci. Pakliže v nyní posuzované věci takové výjimečné okolnosti nenastaly, nelze ani akceptovat závěr o potřebnosti a přiměřenosti posuzované platové restrikce.

128. Důvodová zpráva ostatně nikterak nevysvětluje, jakým způsobem úspora na platech soudců v odhadované výši 620,3 mil. Kč přispěje ke konsolidaci veřejných rozpočtů, jak se promítne do systematiky veřejného financování a přispěje k jeho zlepšení. Neobjasňuje, jak je toto dočasné opatření způsobilé ve světle jiných výdajů ovlivnit veřejné finance a státní dluh. Jakkoliv si je Ústavní soud vědom významu efektivního hospodaření s veřejnými prostředky, v kontextu celkového objemu výdajů se zdá zmiňovaná úspora jako izolovaná a nesystémová, a to i s ohledem na ve stejné době plánované vysoké výdaje, včetně rozsáhlých investic (viz NKÚ, Stanovisko k návrhu státního závěrečného účtu České republiky za rok 2024, citováno výše; Ministerstvo financí, Státní rozpočet 2025 v kostce, citováno výše). Závěry, předkládané v důvodové zprávě, jsou navíc založeny na úvaze, že soudcům byl plat zvýšen o 6,95 %, což však neodpovídá skutečnosti (viz výše).

129. Z výše uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadená právní úprava je v rozporu s čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy (nezávislost soudní moci) ve spojení s čl. 2 odst. 1 Ústavy (dělba moci), posuzovaná platová restrikce je tedy neústavní.

130. Nad rámec nezbytného lze dodat, že tu je rovněž důvodná pochybnost o tom, zda odchýlení se od zákonem stanoveného mechanismu určování výše soudcovských platů naplňuje standardy ochrany soudcovské nezávislosti vyplývající z čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce Smlouvy o Evropské unii ve spojení s čl. 2 SEU, tak jak je ve své judikatuře vyložil SDEU. Okolnosti a důvody přijetí posuzované právní úpravy, jak byly popsány výše,

nesvědčí o tom, že by platová restrikce byla odůvodněna cílem obecného zájmu. Platová restrikce navíc nebyla součástí širšího rámce opatření, která se netýkají pouze soudců, ale také dalších úředníků nebo státních zaměstnanců. Posuzování souladnosti napadené zákonné úpravy s právem unijním je nicméně v prvé řadě úkolem soudů obecných, Ústavní soud napadenou úpravu posuzuje optikou českého ústavního pořádku.

VIII.4 Článek 89 odst. 2 Ústavy

131. Ústavní soud především shledal, že napadená právní úprava je v rozporu s čl. 89 odst. 2 Ústavy, podle nějž jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány i osoby.

132. Přijetí posuzované platové restrikce totiž nelze hodnotit jinak než jako úmyslné prodlužování stavu, který Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 označil za neústavní. V citovaném nálezu Ústavní soud konstatoval, že restrikce soudcovských platů spočívající ve snížení koeficientu pro výpočet platové základny na 2,822násobek průměrné měsíční hrubé mzdy postrádala legitimní cíl a nebyla podložena pádnými argumenty, které by odůvodnily její potřebnost a přiměřenost. Navzdory tomu důvodová zpráva k zákonu č. 57/2025 Sb. vysvětluje, že napadená úprava má za cíl na rok 2025 „ponechat účinné nastavení výpočtu platových základen způsobem, jak by vyplývalo ze zákona č. 349/2020 Sb.“ (myšlen zákon č. 349/2023 Sb. – doplněno Ústavním soudem), a to z toho důvodu, „aby bylo alespoň částečně dosaženo zamýšlených úspor na výdajové straně státního rozpočtu“. Výše platové základny stanovená napadenou právní úpravou vyplývá ze stejného mechanismu výpočtu, o jehož neústavnosti bylo nálezem Ústavního soudu dříve rozhodnuto. Přijetí takové právní úpravy je v rozporu se závazností vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu podle čl. 89 odst. 2 Ústavy.

133. K tomu je nutno doplnit, že na zjevné nerespektování nálezů Ústavního soudu poukazovali již někteří aktéři v průběhu zákonodárného procesu, a to napříč politickými stranami. Na půdě Poslanecké sněmovny se k tomuto tématu obsáhle vyjádřili například poslankyně Válková, poslanci Michálek a Nacher, ale také další vystupující poslanci (viz stenozáznamy ze 131. schůze, https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/131schuz/131-1.html#q4), v Senátu pak senátoři Paparega a Canov (viz stenozáznam z 5. schůze Senátu v 15. funkčním období, https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=15&IS=7605&D=28.01.2025#b26347). Také prezident republiky své veto k návrhu zákona zdůvodnil tím, že se neztotožňuje se způsobem, jakým se zákonodárce vypořádal s nálezem Ústavního soudu, na nějž má přijatý zákon reagovat, a to zejména v souvislosti se stanovením platové základny pro soudce na rok 2025.

IX. Časové účinky nálezu

134. Ústavní soud se dále zabýval otázkou, zda nález zakládá nárok na zpětné doplacení platu a dalších náležitostí [nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, body 89 až 95, nález ze dne 19. 7. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 20/15 (N 127/82 SbNU 61), nález sp. zn. Pl. ÚS 15/22, body 219 až 237, nález sp. zn. Pl. ÚS 5/24, body 146 až 164].

IX.1 Obecná východiska

135. Rozhodne-li Ústavní soud o zrušení zákona nebo jeho jednotlivého ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, pozbývá zákon či příslušné ustanovení platnosti dnem vykonatelnosti nálezu. Tím je buď den vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv, nebo jiný den, který Ústavní soud v nálezu určil (čl. 89 odst. 1 Ústavy ve spojení s § 58 odst. 1 a § 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). „Jen výjimečně Ústavní soud rozhodl o vykonatelnosti nálezu již dnem jeho veřejného vyhlášení … S ohledem na ústavní

požadavek právní jistoty, jenž je náležitostí demokratického právního státu podle čl. 1 odst. 1 Ústavy, však vykonatelnost nikdy nestanovil dnem, který by předcházel veřejnému vyhlášení nálezu“ [stanovisko pléna ze dne 29. 11. 2022 sp. zn. Pl. ÚS-st. 57/22 (ST 57/115 SbNU 246; 4/2023 Sb.), bod 26].

136. V rovině objektivního práva tedy působí zrušení zákona ode dne, kdy se nález stal vykonatelným (*ex nunc*); nejde o deklarování neplatnosti zrušeného zákona od počátku (*ex tunc*); (citované stanovisko, bod 27). Obecně proto platí, že práva a povinnosti vzniklé na základě zrušeného zákona zůstávají nedotčeny (§ 71 odst. 4 zákona o Ústavním soudu).

137. Důvod, pro který Ústavní soud shledal neústavnost zákona, ovšem může v některých případech bránit jeho použití i ve vztahu ke skutečnostem nastalým v době jeho účinnosti (citované stanovisko, bod 28). Obecné soudy se ostatně obrací na Ústavní soud s návrhem na zrušení zákona podle čl. 95 odst. 2 Ústavy právě proto, aby v souzených věcech nemusely použít zákon, který pokládají za neústavní (citované stanovisko, bod 29).

138. V základu se časové účinky nálezu odvozují od toho, zda se neústavní úprava vztahovala na „právní vztahy vertikální, jejichž účastníky jsou stát jako nositel veřejné moci a jednotlivec, nebo … právní vztahy horizontální, jejichž účastníky jsou jednotlivci navzájem“ (citované stanovisko, bod 33). U vertikálních vztahů „zásadně (nikoliv však bezvýjimečně)“ platí, že neústavní úprava se nepoužije ani na okolnosti nastalé v době před jejím zrušením; naopak u horizontálních vztahů „zásadně (i když znovu nikoliv bezvýjimečně)“ platí, že neústavní úprava se použije ve vztahu k okolnostem nastalým před jejím zrušením, a to z důvodu ochrany právní jistoty jednotlivců (citované stanovisko, bod 33).

139. Pracovní vztahy soudkyň a soudců jsou podle judikatury „založeny na vzájemném prolnutí soukromoprávních a veřejnoprávních prvků, přičemž u jeho platové složky soukromoprávní charakter vztahů převažuje“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 20/15, bod 71). Posouzení, zda v případě soudcovských platů převažují veřejnoprávní nebo soukromoprávní prvky, tedy zda jde o vertikální či horizontální vztah, však samo o sobě není rozhodující. I u vertikálních vztahů totiž mohou převážit důvody svědčící pro to, aby byla zachována použitelnost neústavní úpravy ve vztahu ke všem skutečnostem nastalým před jejím zrušením (obdobně nálezy sp. zn. Pl. ÚS 28/13, bod 89, a sp. zn. Pl. ÚS 20/15, bod 79).

140. V případě neústavních restrikcí soudcovských platů se podle dosavadní judikatury hodnotí, zda zpětnému doplacení platů nebrání důležitý veřejný zájem nebo jiné důležité okolnosti. V těchto úvahách se totiž „nelze omezit na čistě ústavněprávní argumentaci“ a je třeba „zvažovat i jiné aspekty než čistě procesněprávní“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 28/13, body 93 a 94).

141. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 28/13 dospěl na základě těchto úvah Ústavní soud k závěru, že neústavní restrikce soudcovských platů nezaložila nárok na zpětné doplacení. I když restrikce (snížení koeficientu pro výpočet platové základny na 2,75násobek) byla přijata „vědomě protiústavním, a tudíž neomluvitelným způsobem“, nebyla „natolik neúnosnou, že by bezpodmínečně vyžadovala nápravu nejen do budoucna, nýbrž i zpět“. Zpětné doplacení „by znamenalo významný a … nepředvídaný zásah do státního rozpočtu“, týkalo by se „i období, kdy se Česká republika nacházela ve finanční krizi, resp. teprve se z této krize pomalu zotavovala“, a vedlo by „k nepochopení ze strany společnosti a bylo by i způsobilé oslabit pozici soudců a znevážit jejich funkci“ (citovaný nález, bod 95).

142. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 20/15 Ústavní soud na tyto závěry navázal. Dovodil, že ani v souvislosti s neústavními restrikcemi platů v letech 2011 a 2012 nevznikl nárok na zpětné doplacení.

143. Nárok na zpětné doplácení platu soudců Ústavní soud nedovodil ani ve vztahu k platové restrikci v roce 2022, kdy v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/22 konstatoval, že „jedenáctiměsíční platová restrikce nebyla natolik intenzivní, že by bezpodmínečně

vyžadovala zpětnou nápravu“. Ačkoliv Ústavní soud neměl za to, že by zpětné doplácení představovalo významný zásah do státního rozpočtu, přihlédl k tomu, že období, v němž restrikce působila, bylo poznamenáno zhoršující se ekonomickou situací, prohlubující se energetickou krizí a humanitární krizí vyvolanou invazí Ruské federace na Ukrajinu v únoru 2022.

144. V nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24 Ústavní soud nárok na doplacení soudcovských platů a jejich náhrad dovodil. Neshledal totiž žádné výjimečné okolnosti, kterým by Česká republika v době trvání tehdy posuzované restrikce čelila, a nedovodil ani, že by zpětné doplácení soudcovských platů znamenalo významný a nepředvídatelný zásah do státního rozpočtu. Ústavní soud v citovaném nálezu zdůraznil, že „v případě soudcovských platů nemůže vycházet z obecného pravidla, že zrušení neústavního zákona má účinky směřující výlučně do budoucna (*ex nunc*). Takový přístup by totiž nemístně podporoval přijímání dalších neústavních restrikcí“. Ústavní soud tedy v citovaném nálezu upřednostnil variantu zpětného doplácení soudcovských platů s ohledem na skutečnost, že „jedině vědomí, že se protiústavně zavedené restrikce nemohou ekonomicky vyplatit, sníží riziko jejich budoucího opakování“ (bod 159 citovaného nálezu).

IX.2 Posouzení věci

145. V posuzovaném případě přijal zákonodárce dočasnou restrikci soudcovských platů, aniž by respektoval závěry plynoucí z judikatury Ústavního soudu, a to zejména z nedávných nálezů sp. zn. Pl. ÚS 15/22 a sp. zn. Pl. ÚS 5/24.

146. Nálezem sp. zn. Pl. ÚS 5/24 se Ústavní soud zcela jednoznačně přiklonil k tomu, že je v zájmu budoucí ochrany soudcovské nezávislosti neústavně zkrácené platy zpětně doplácet, a to za zachování dříve postulované podmínky, že tomu nebrání důležitý veřejný zájem nebo jiné důležité okolnosti, což shledal například v situacích, kdy se Česká republika v době působení platové restrikce nacházela ve finanční krizi či byla vystavena jiným výjimečným okolnostem.

147. V době působení posuzované platové restrikce – tedy v době od ledna 2025 – nebyla Česká republika vystavena mimořádné krizi či jiným výjimečným vlivům, tak jako tomu bylo například v letech působení platových restrikcí, kterými se Ústavní soud zabýval v nálezech sp. zn. Pl. ÚS 28/13 a sp. zn. Pl. ÚS 15/22. Ústavní soud rovněž (obdobně jako v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24) nedovodil, že by doplácení soudcovských platů mělo za následek významný zásah do státního rozpočtu, který by zpětnému doplácení platů bránil. S ohledem na předchozí judikaturu Ústavního soudu navíc zcela jistě nelze takový zásah považovat za nepředvídatelný. Ústavní soud proto neshledal překážku, která by zpětnému doplácení platů soudcům a soudkyním bránila.

148. Nutno dodat, že závažnost posuzované platové restrikce zvyšuje skutečnost, že jejím cílem bylo zcela úmyslné prodlužování protiústavního stavu, o němž Ústavní soud rozhodoval již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24. Tuto okolnost nemohl Ústavní soud ignorovat ani při rozhodování o nutnosti doplácet soudcovské platy zkrácené platovou restrikcí.

149. Z uvedených důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že jsou obecné soudy oprávněny a povinny zrušenou právní úpravu týkající se soudcovských platů a souvisejících náhrad pro rok 2025 neaplikovat a vycházet z platové základny podle „platového automatu“ již od doby zákonem stanovené účinnosti napadené právní úpravy. Tento nález tedy zakládá nárok na doplacení soudcovských platů a souvisejících náhrad do výše platové základny, která je určena jako 3násobek průměrné hrubé měsíční nominální mzdy podle § 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb. Ústavní soud má na paměti, že za leden 2025 byl soudkyním a soudcům vyplácen plat v takto určené výši, neústavnost napadené úpravy se v tomto měsíci do skutečné výše soudcovských platů nepromítla. Doplácení soudcovských platů

a souvisejících náhrad se ve faktické rovině týká až následujících měsíců, počínaje únorem 2025.

X. Závěr

150. Ústavní soud uzavírá, že restrikce platu soudců pro rok 2025 nesplňuje požadavky vyplývající z čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy ve spojení s čl. 2 odst. 1 Ústavy, konkretizované judikaturou Ústavního soudu, neboť není odůvodněna výjimečnými okolnostmi a není součástí širšího rámce úsporných opatření, která by rovnocenně dopadala na ostatní „služebníky státu“. Přijetím platové restrikce došlo k porušení čl. 89 odst. 2 Ústavy, kterým je stanovena závaznost vykonatelných rozhodnutí Ústavního soudu pro všechny orgány a osoby.

151. Ústavní soud proto § 4 ve slovech „pro soudce 121 685 Kč“ zákona č. 236/1995 Sb. zrušil dnem vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv.

152. S ohledem na opakované pokusy moci výkonné a zákonodárné o zásahy do materiálního zabezpečení soudkyň a soudců, nerespektující předchozí nálezovou judikaturu Ústavního soudu, musel Ústavní soud rozhodnout o tom, že napadená úprava nemůže být aplikována již ode dne 1. 1. 2025.

153. Závěrem Ústavní soud opakovaně zdůrazňuje, že požadavky na ochranu nezávislosti soudní moci neplynou pouze z ústavního pořádku, ale jsou dovozovány také z práva Evropské unie. Výše citovaná judikatura SDEU sdílí východiska, z nichž vychází ve svých nálezech Ústavní soud. Moc výkonná i moc zákonodárná by měly těmto požadavkům naslouchat.

154. Nastavení pravidel pro výpočet platu soudců a soudkyň rozhodně není nezměnitelné. Určení výpočtu platu soudců však nemůže být předmětem ani výsledkem politického boje, jehož je soudní moc pouhým divákem, a lze je jistě řešit koncepční úpravou platového automatu, nikoli opakovanými nesystémovými zásahy, které platový automatu eliminují, jak k tomu docházelo v minulých letech i v roce letošním. Zásahy do platového automatu, ať již dočasné, či trvalé, musí být vždy v souladu se zárukami nezávislosti soudní moci, musí být vedeny legitimním cílem, řádně odůvodněné a proporcionální.

155. Ústavní soud konečně přitakává i výstižnému vyjádření prezidenta republiky v jím uplatněném vetu proti schválení přezkoumávaného zákona dle čl. 50 odst. 1 Ústavy, tedy že má-li být veškerá státní moc skutečně vykonávána ve veřejném zájmu, je žádoucí, aby také představitelům moci zákonodárné a výkonné náleželo adekvátní platové ohodnocení ve smyslu vzájemné vyváženosti těchto mocí. Ústavní soud nepomíjí skutečnost, že téma platů soudců je předmětem společenské diskuse. Otázky týkající se vhodnosti společné úpravy platů soudců s ostatními představiteli státu, konstrukce jejich základu a dalších složek ovlivňujících výši a úpravy v průběhu funkce a v běhu času jsou zcela legitimní. Je odpovědností zákonodárce, aby se jimi zabýval koncepčně, nikoliv nahodile a populisticky. Cílem by měla být právní úprava, dle níž by platy ústavních činitelů, včetně soudců, byly dlouhodobě závislé pouze na výkonnosti ekonomiky a platové a mzdové hladině v celé společnosti a která by rovněž trvale zachovávala proporce mezi platy soudců a dalších ústavních činitelů.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Jana Wintra

Podle § 14 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i k odůvodnění nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/25; jsem přesvědčen, že návrh na zrušení části zákona měl být zamítnut. Vedou mne k tomu tyto důvody, částečně opakující a částečně rozvíjející mou argumentaci z odlišných stanovisek

k nálezům sp. zn. Pl. ÚS 15/22 ze dne 15. 5. 2024 (208/2024 Sb.) a Pl. ÚS 5/24 ze dne 15. 5. 2024 (211/2024 Sb.):

1. Naše Ústava garantuje v čl. 81 a čl. 82 odst. 1 nezávislost soudů a soudců. Určitě souhlasím, že protiústavním zásahem do nezávislosti soudů a soudců mohou být i platové restrikce. K tomu by došlo především tehdy, pokud by (1) zákonodárce soudní moc odnětím financí paralyzoval nebo výrazně ztěžoval její práci nebo (2) pokud by zákonodárce nebo výkonná moc odměňovali či trestali soudce za to, jak rozhodují.

2. Tato interpretace nezávislosti soudů a soudců ve vztahu k odměňování soudců v zásadě odpovídá interpretaci těchto principů mezinárodními orgány, jak to shrnuje rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Kubát a ostatní proti České republice* z 22. června 2023 v bodech 30–34. Podobně hovoří i rozsudek Soudního dvora Evropské unie z 25. února 2025 ve spojených věcech C-146/23 (*Sąd Rejonowy w Białymstoku*) a C-374/23 (*Adoreikė*):

> „51. … Členské státy mají široký prostor pro uvážení při sestavování rozpočtu a rozhodování mezi jednotlivými položkami veřejných výdajů. Tento široký prostor pro uvážení zahrnuje určení způsobu výpočtu těchto výdajů a zejména platů soudců. Vnitrostátní zákonodárná a výkonná moc mají totiž nejlepší předpoklady k tomu, aby zohlednily zvláštní socioekonomický kontext členského státu, ve kterém musí být tento rozpočet sestaven a nezávislost soudců zaručena.
>
> 52. Nic to však nemění na tom, že vnitrostátní pravidla týkající se platu soudců nesmí u jednotlivců vyvolat legitimní pochybnosti stran neovlivnitelnosti dotyčných soudců ve vztahu k vnějším skutečnostem a jejich neutrality ve vztahu ke střetávajícím se zájmům …
>
> 49. … Stejně jako neodvolatelnost členů dotčeného orgánu představuje přitom platové ohodnocení těchto členů úměrné významu funkcí, které vykonávají, významnou záruku nezávislosti soudců …“

3. To je i jádro dlouholeté (jinak poměrně nejednotné) judikatury Ústavního soudu, jak ji čtu, a tyto dva požadavky – podstatné ztěžování fungování soudnictví a odměňování/trestání soudců – jsou správně vyjádřeny v bodech 149 a 150 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/22:

> „149. Aby soudní moc mohla fungovat jako nezávislá složka státní moci, musí disponovat odpovídajícím materiálním zajištěním. Ústava nedovoluje zákonodárci prostřednictvím restrikcí v oblasti materiálního zajištění podstatně ztěžovat, či dokonce znemožňovat fungování jiné složky státní moci, a narušovat tak dělbu moci. Požadavek odpovídajícího materiálního zabezpečení se nevztahuje jen k soudní moci jako celku, ale též k jejím představitelům, tedy soudkyním a soudcům.
>
> 150. … Moc zákonodárná a ani výkonná se nemohou pokoušet skrze změny v oblasti materiálního zajištění ‚penalizovat‘ ani ‚odměňovat‘ soudní moc a jednotlivé soudkyně a soudce za to, jak rozhodují, ať už obecně, nebo v konkrétních věcech …“

4. Mám ale za to, že ani jedno, ani druhé se nestalo. Odměňování nebo trestání soudů a soudců za jejich rozhodování není nejenže dokázáno, ale ani tvrzeno. Platy soudců jsou dány zákonem a nemají třeba nadtarifní složku, pomocí níž by někdo mohl soudce odměňovat či trestat. A platy soudců rozhodně nejsou na úrovni, která by podstatně ztěžovala, či dokonce znemožňovala fungování soudní moci (viz detailněji v odlišném stanovisku k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 15/22, bod 3).

5. Neexistují přitom ani náznaky (nález nic takového ani netvrdí), že by se zákonodárná moc snažila posuzovaným opatřením soudní moc ochromit či že by šlo o jedno ze série opatření, které by k ochromení plíživě vedlo. Přestože zkušenosti z okolních zemí ukazují, že k útokům na nezávislost soudnictví dochází často postupnými a nenápadnými kroky a je třeba

se i v českém kontextu mít před takovými kroky na pozoru, nic nenasvědčuje tomu, že by posuzovaná opatření mohla, byť jen potenciálně, k ochromení, či dokonce k ovládnutí soudnictví politickou mocí vést.

6. Finanční problémy v soudní soustavě jsou jinde než v platech soudců, především v platech nesoudcovského personálu, a důraz na růst platů soudců může rozevíráním nůžek pozici nesoudcovského personálu (relativně) ještě zhoršovat. Špatné odměňování nesoudcovského personálu přitom může mnohem více paralyzovat nebo výrazně ztěžovat práci justice než nezvyšování soudcovských platů.

7. Nález jde podle mého názoru výrazně dál, než je ochrana funkčnosti a nezávislosti soudní moci. Nález opakuje pravidla z nálezů sp. zn. Pl. ÚS 15/22 a Pl. ÚS 5/24, která ale podle mého názoru z Ústavy korektně (tj. obecně uznávanými výkladovými metodami) dovodit nelze. Nejvíce patrné je to podle mě u požadavku na důkladné projednání případných restrikcí s mocí soudní a na komplexní ekonomický rozbor. Nález potvrzuje mé loňské obavy, že pro Ústavní soud žádné projednání se soudní mocí nebude dost důkladné a žádný ekonomický rozbor dost komplexní.

8. Podle čl. 89 odst. 2 Ústavy jsou vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu závazná pro všechny orgány a osoby. Ústavní příkaz, že všichni – včetně vlády a Parlamentu – musejí respektovat nálezy Ústavního soudu, samozřejmě nikterak nezpochybňuji. Nesouhlasím ale se závěrem většiny v bodech 131 a 132, že přijetím napadené úpravy nebyly respektovány nosné důvody nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24. Nález sp. zn. Pl. ÚS 5/24 rozlišil trvalou a dočasnou platovou restrikci a vyhodnotil restrikci spočívající ve snížení koeficientu pro výpočet platové základny pro soudce z trojnásobku na 2,822násobek jako trvalou a protiústavní. Posuzovaný zákon nálezu Ústavního soudu vyhověl a vrátil koeficient pro výpočet platové základny pro soudce na trojnásobek (§ 3 odst. 3 zákona č. 236/1995 Sb., o platu a dalších náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů). Následně v § 4 pro rok 2025 snížil platovou základnu pro soudce ze 129 360 Kč na 121 685 Kč. Sám nález připouští, že jde o dočasnou platovou restrikci (bod 106).

9. Pro dočasnou platovou restrikci nález rekapituluje tyto požadavky plynoucí z předchozí judikatury: musí být v prvé řadě odůvodněna výjimečnými okolnostmi (bod 85), jako je tíživá finanční a hospodářská situace státu (bod 86), za předpokladu, že ve stejné míře dopadne i na moc zákonodárnou a výkonnou (bod 88), a má být odůvodněná ekonomickým rozborem (bod 91) a přiměřená (bod 92). Vláda ve svém vyjádření podle mého názoru přesvědčivě dokládá, že těmto požadavkům dostála.

10. Pokud jde o výjimečné okolnosti, vláda argumentuje dramatickým nárůstem státního dluhu v letech 2020–2024. Zatímco v letech 2012–2019 se pohyboval státní dluh mezi 1,6 a 1,7 biliónu Kč, v roce 2020 už byl 2 bilióny Kč, v roce 2021 téměř 2,5 biliónu Kč, v roce 2022 vystoupal na 2,9 biliónu Kč, v roce 2023 na 3,1 biliónu Kč a v roce 2024 na téměř 3,4 biliónu Kč, čímž se od roku 2019 zdvojnásobil. Nález se v bodě 115 o nárůstu státního dluhu zmiňuje, ale bagatelizuje jej poukazem na fakt, že Česká republika zůstává jednou z nejméně zadlužených zemí Evropské unie.

11. Nemohu souhlasit s body 111–113 nálezu, kde Ústavní soud „má pochybnost o tom, že vláda a Parlament skutečně pokládaly finanční situaci za tak tíživou“, kteroužto pochybnost dovozuje z faktu, že vláda v původní verzi návrhu zákona restrikci platů soudců neměla a do konečného návrhu ji dala až v reakci na kritiku návrhu ze strany části veřejnosti a opozice. Okolnost, že vláda mění svůj návrh zákona v reakci na názory veřejnosti a členů Parlamentu, považuji za přirozený rys demokracie, a nikoli za něco, co by mohlo být vládě a Parlamentu přičítáno k tíži.

12. Požadovaný ekonomický rozbor je v částech B a C obecné části důvodové zprávy k návrhu zákona č. 57/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 236/1995 Sb., o platu a dalších

náležitostech spojených s výkonem funkce představitelů státní moci a některých státních orgánů a soudců a poslanců Evropského parlamentu, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, (sněmovní tisk 825), což nález v bodě 127 uznává, ale v bodě 128 kritizuje, že „důvodová zpráva … nikterak nevysvětluje, jakým způsobem úspora na platech soudců v odhadované výši 620,3 mil. Kč přispěje ke konsolidaci veřejných rozpočtů, jak se promítne do systematiky veřejného financování a přispěje k jeho zlepšení“. Odpověď je přitom nasnadě – vláda se evidentně i touto úsporou snaží snížit deficit státního rozpočtu, a tím zbrzdit výše popsaný dramatický nárůst státního dluhu.

13. Za zvlášť zavádějící považuji body 123–126 nálezu, podle kterých platová restrikce dopadá tíživěji na soudce než na úředníky a politiky. Podíváme-li se na vývoj platů soudců, úředníků a politiků z nadhledu, uvidíme obrázek zcela opačný.

14. Platy soudců dlouhodobě rostou rychleji než platy úředníků. Vyplývá to z porovnání platové základny soudců s platem úředníka v nejvyšší třídě s nejdelší praxí podle nařízení vlády č. 304/2014 Sb., o platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů. Jde mi o poměr těchto dvou veličin; o zjištění, jestli jedna roste či klesá oproti druhé. Je jasné, že úředníci mohou mít i příplatky a odměny, ale soudci také málokdy berou jen platovou základnu. Uvádím vždy rok, plat úředníka dle nařízení vlády v nejvyšší třídě s nejdelší praxí (16. platová třída, nad 32 let praxe), platovou základnu pro soudce (od ní se podle platových koeficientů 0,88 až 2,9 odvíjejí soudcovské platy) a poměr těchto dvou čísel:

2018 – 57610 – 84234 – 0,68
2019 – 60500 – 91494 – 0,66
2020 – 62000 – 100872 – 0,61
2021 – 62000 – 100872 – 0,61
2022 – 62000 – 100872 – 0,61 (do srpna)
2022 – 68200 – 100872 – 0,68 (od září)
2023 – 68200 – 113709 – 0,60
2024 – 68200 – 113775 – 0,60 (před nálezem sp. zn. Pl. ÚS 5/24)
2024 – 68200 – 120951 – 0,56 (po nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24)
2025 – 69600 – 121685 – 0,57 (před nálezem sp. zn. Pl. ÚS 19/25)
2025 – 69600 – 129360 – 0,54 (po nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/25)

Nůžky v dynamice růstu platů soudců a úředníků se významně rozevírají. Zatímco v roce 2018 činil plat úředníka dle nařízení vlády v nejvyšší třídě s nejdelší praxí 68 % platové základny pro soudce, po tomto nálezu Ústavního soudu už je to jen 54 %.

15. Pokud jde o dynamiku platů soudců a politických představitelů zákonodárné a výkonné moci, tyto rostou (nebo nerostou) od roku 2018 stále shodným způsobem, jak vyplývá z porovnání platové základny pro představitele a pro soudce. Platová základna pro představitele se stabilně drží na 83 % platové základny pro soudce, s výjimkou let 2024 a 2025, kdy v důsledku zásahů Ústavního soudu platová základna pro představitele klesla na 78 % platové základny pro soudce:

2018 – 70195 – 84234 – 0,83
2019 – 76245 – 91494 – 0,83
2020 – 84060 – 100872 – 0,83
2021 – 84060 – 100872 – 0,83
2022 – 84060 – 100872 – 0,83
2023 – 94757,5 – 113709 – 0,83
2024 – 94775 – 113775 – 0,83 (před nálezem sp. zn. Pl. ÚS 5/24)
2024 – 94775 – 120951 – 0,78 (po nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/24)
2025 – 101364 – 121685 – 0,83 (před nálezem sp. zn. Pl. ÚS 19/25)
2025 – 101364 – 129360 – 0,78 (po nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/25)

16. Původní záměr zákonodárce z roku 1995 zjevně byl, že představitelé zákonodárné, výkonné a soudní moci budou odměňováni rovně – a) poslanec jako soudce krajského soudu s pětiletou praxí, b) ministr jako místopředseda Sněmovny a soudce Ústavního soudu a trochu víc než soudce Nejvyššího soudu a c) premiér jako předseda Sněmovny a předseda Ústavního soudu – a že tyto proporce zůstanou stabilní. Společný zpravodaj sněmovních výborů Tomáš Ježek k tomu 26. září 1995 v Poslanecké sněmovně řekl: „Chtěl bych říci, že já tento návrh zákona velmi vítám, protože jednou provždy zbaví parlament velmi nepříjemné úlohy rozhodovat o vlastním platu a za druhé zavádí jednou provždy pevnou hierarchii platů v té sféře, která je zde definována, u ústavních činitelů, a tudíž bude vyloučeno, aby se tato hierarchie nějakým způsobem deformovala, že by bylo přidáno těm a byli opomenuti jiní.“ V následující tabulce pracuji s koeficienty ze znění zákona č. 236/1995 Sb. z roku 1995 a z roku 2025. Pro rok 2025 počítám se zákonnou základnou 101 364 Kč pro představitele, 121 685 Kč pro soudce (což je 1,2x víc) a „trojnásobkovou“ základnou 129 360 Kč (1,276x víc než základna pro představitele). A takhle to po třiceti letech dopadlo (v násobcích platové základny pro představitele):

	1995	2025	Trojnásobek
Poslanec	1	1,08	1,08
Soudce KS od 6. roku	**1,01**	**1,31**	**1,39**
Soudce KS od 27. roku	**1,51**	**1,97**	**2,09**
Soudce NS	**1,7**	**2,21**	**2,35**
Ministr / místopředseda PSP	1,9	2,06	2,06
Soudce ÚS	**1,9**	**2,47**	**2,63**
Místopředseda NS	**2,1**	**2,72**	**2,9**
Vicepremiér	2,3	2,49	2,49
Místopředseda ÚS	**2,3**	**2,99**	**3,18**
Předseda NS	**2,5**	**3**	**3,19**
Premiér / předseda PSP	2,9	2,9	2,9
Předseda ÚS	**2,9**	**3,48**	**3,7**

Soudce krajského soudu s pětiletou praxí má o 21 % vyšší plat než poslanec a po zásahu Ústavního soudu bude mít o 29 % vyšší. Soudci krajských soudů s praxí delší než 26 let budou mít po zásahu Ústavního soudu plat vyšší než ministři, soudci Ústavního soudu plat vyšší než vicepremiér a místopředseda Nejvyššího soudu bude mít plat premiéra (odhlížím od víceúčelových paušálních náhrad a jiných náhrad).

17. Souhlasím s bodem 155 nálezu, který čtu tak, že je v rukou Parlamentu zvýšit platy představitelů zákonodárné a výkonné moci a případně i zavést novou koncepci platů představitelů státu. Nemohu však souhlasit s body 123–126 nálezu, podle kterých platová restrikce dopadá tíživěji na soudce než na úředníky a politiky.

18. Nesdílím ani pochybnost Ústavního soudu, vyjádřenou v bodě 130 nálezu, zda „odchýlení se od zákonem stanoveného mechanismu určování výše soudcovských platů naplňuje standardy ochrany soudcovské nezávislosti vyplývající z čl. 19 odst. 1 druhého pododstavce Smlouvy o Evropské unii ve spojení s čl. 2 SEU, tak jak je ve své judikatuře vyložil SDEU“, konkrétně v rozsudku z 25. února 2025 ve spojených věcech C-146/23 (*Sąd Rejonowy w Białymstoku*) a C-374/23 (*Adoreikė*). Podle Ústavního soudu „okolnosti a důvody přijetí posuzované právní úpravy, jak byly popsány výše, nesvědčí o tom, že by platová restrikce byla odůvodněna cílem obecného zájmu“ a „platová restrikce navíc nebyla součástí širšího rámce opatření, která se netýkají pouze soudců, ale také dalších úředníků nebo státních zaměstnanců“. Jak uvádím výše, obecný zájem vidím v čelení dramatickému nárůstu státního

dluhu a širší rámec opatření vidím ve shodné restrikci platů politických představitelů zákonodárné a výkonné moci a v dokonce významně vyšší restrikci platů úředníků.

19. Na okraj, není bez zajímavosti, že citovaný rozsudek SDEU z 25. února 2025, jehož obecné závěry správně reprodukuje nález v bodech 102 a 103, uvádí o zmrazení soudcovských platů v Polsku a o pomalém růstu soudcovských platů v Litvě, že se nejeví být rozporné s unijním právem (body 83 a 88 rozsudku). Je na pováženou, jak na základě tohoto rozsudku SDEU dokázaly některé české obecné soudy ve svých rozsudcích dovodit, že soudcům náleží konkrétní vyšší plat oproti platu jasně vyplývajícímu z jednoznačného zákonného ustanovení (byť teď právě zrušeného Ústavním soudem).

20. Myslím, že se naše judikatura k platům soudců vyvíjí nedobrým směrem.

Č. 219
Zdrženlivost Ústavního soudu při přezkumu tvrzeného porušení práva na účinné vyšetřování
(sp. zn. IV. ÚS 1562/24 ze dne 1. října 2025)

Ústavní soud ve věcech ústavních stížností poškozených tvrdících porušení ústavně zaručeného práva na účinné vyšetřování nemá analyzovat každé tvrzené pochybení trestních soudů v neprospěch poškozeného, pokud jde svou povahou o izolované chyby či ojedinělá opomenutí. Místo toho se Ústavní soud musí zaměřit na to, zda se v trestním řízení objevily tak závažné nedostatky, které by mohly ohrozit základní cíle vyšetřování závažné trestné činnosti, tj. zjistit rozhodné okolnosti nebo identifikovat odpovědné osoby. Pokud trestní soud pravomocně zprostí obžalovaného viny, musí být Ústavní soud obzvláště zdrženlivý, jinak by překračoval své vlastní pravomoci a narušoval dělbu moci (čl. 2 Ústavy České republiky).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj) a soudců Josefa Fialy a Milana Hulmáka o ústavní stížnosti stěžovatelky V. B., zastoupené Mgr. Igorem Penkou, advokátem, sídlem náměstí Svobody 702/9, Brno, proti rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. února 2024 č. j. 8 Tdo 1045/2023-577, za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a Nejvyššího státního zastupitelství a A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupené Mgr. Robertem Scigielem, advokátem, sídlem Ptašínského 311/8, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. V tomto nálezu se Ústavní soud opětovně zabývá právem poškozených na účinné vyšetřování. Ústavní soud při rozhodování o ústavní stížnosti poškozeného napadající rozhodnutí o zproštění obžaloby nemá přezkoumávat každé tvrzené pochybení orgánů činných v trestním řízení, pokud jde svou povahou o izolované chyby či ojedinělá opomenutí v řízení jinak vedeném s náležitou péčí. Ústavní soud se místo toho musí zaměřit na otázku, zda snad v řízení nedošlo k tak závažným nedostatkům, které by mohly ohrozit základní cíle vyšetřování závažné trestné činnosti, tj. zjistit rozhodné okolnosti tvrzeného trestného činu.

II. Popis věci a jejího procesního vývoje

2. Nynější případ má původ v incidentu, k němuž došlo odpoledne 10. září 2020. Tehdy se v B. potkaly stěžovatelka s vedlejší účastnicí (dále jen „obviněná“) a jejím malým synem. Jejich setkání vyústilo v potyčku a vážná zranění stěžovatelky.

3. V obecné rovině je nesporné, že v onen zářijový den vyrazila tehdy devětadvacetiletá obviněná na procházku se svým rok a půl starým synem v kočárku. Nejprve byli na dětském hřišti, poté vešli do ulice X. Syn jel v ten moment na odrážedle a přiblížil se k zaparkovanému černému vozidlu značky Mercedes. Krátce nato vyběhla z domu osmašedesátiletá stěžovatelka, která se dostala do slovní rozepře s obviněnou a vyzvala ji, aby se synem okamžitě odešli od jejího auta a aby syn do vozu nenarážel. Po kratším konfliktu (o jehož přesné podobě panují nejasnosti) obviněná do stěžovatelky strčila, ta spadla a utrpěla vážná zranění (zlomeniny představující vážnou poruchu zdraví vyžadující hospitalizaci a operace, provázenou dlouhodobými bolestmi a narušením hybnosti v oblasti levého lokte a levé kyčle, a tedy významné omezení v pohybu a sebeobsluze). Obviněná poté zazvonila na sousedku, aby přivolala rychlou záchrannou službu (sama dle své výpovědi nemohla pomoc zavolat, protože měla vybitý telefon). Krátce nato se objevil manžel stěžovatelky a stěžovatelka na něj zakřičela, ať obviněnou nenechá odejít, že ji shodila, manželovi se však nepodařilo ji zastavit. Obviněná v panice nechala na místě kočárek s osobními věcmi.

4. V detailech se nicméně verze stěžovatelky a obviněné podstatně lišily. Stěžovatelka uváděla, že se daného dne dívala z okna, viděla obviněnou se synem, který na silnici na odrážedle narážel do levé zadní části jejího zaparkovaného vozu. Vyšla proto před dům a slušně vyzvala obviněnou, aby se synem opustili prostor jejího auta, obviněná to ale odmítla s tím, že si „má dát auto do garáže a nepřekážet na silnici“. Stěžovatelka proto šla k autu a výzvu zopakovala, obviněná jí opět nevyhověla a začala mluvit ke svému dítěti, „že paní je zlá, nemá ráda děti a má radši auto“. Stěžovatelka poté zdůraznila, že je soudkyně, „je jí znám etický kodex“ a poté opět obviněnou slušně vyzvala, aby se synem odešli. Obviněná však stála na svém, odmítala odejít, proto stěžovatelka sdělila, že si dojde pro klíče a přeparkuje své auto. Když se začala otáčet ke svému domu, obviněná ji s vulgárními slovy oběma rukama strčila. Stěžovatelka spadla, po pádu nebyla schopna pohybu a se zraněními zůstala ležet na silnici. Stěžovatelka trvala na tom, že se dítěte nikdy nedotkla, tím méně že by ho shodila z odrážedla.

5. Obviněná naproti tomu od počátku trvala na tom, že chránila své dítě proti útokům stěžovatelky. Odmítla, že by její syn do stěžovatelčina auta narážel, pouze na něj sáhl rukou, stěžovatelka vyběhla ze dveří domu a agresivně na ně křičela, ať „vypadnou“. Obviněné se to dotklo, řekla stěžovatelce, že komunikace je veřejná. Když stěžovatelka sešla ze schodů domu, syn se schoval za obviněnou. Její syn na odrážedle popojel k autu, stěžovatelka ho chytila za pravou ruku a stáhla z odrážedla na zem. Syn křičel, obviněná mu pomohla zpátky na odrážedlo a postavila jej za sebe a ten se za ní schovával, protože měl velký strach. Obviněná stěžovatelce řekla, co si to dovoluje, stěžovatelka udělala dva kroky kolem ní směrem k synovi a natahovala se k němu způsobem podobným tomu, jako při předchozím stažení syna z odrážedla. Proto ji obviněná oběma rukama odstrčila, bála se totiž, že stěžovatelka syna shodí z odrážedla znovu. Pád stěžovatelky neviděla, protože se hned otočila k synovi, pak viděla stěžovatelku až na zemi. Nechtěla ji nechat ležet na silnici, chtěla stěžovatelce pomoci, proto jednak přes sousedku přivolala záchrannou službu, jednak stěžovatelku odvlekla k brance domu. Následně se věnovala dítěti. Když se znovu otočila ke stěžovatelce, všimla si, že ta se nějakým způsobem vrátila zpátky na silnici a tam si lehla. To byl pro ni signál, že stěžovatelka „není normální“. Stěžovatelka poté začala křičet na svého manžela, ať vezme dítě. Manžel skutečně vyrval obviněné kočárek z rukou, proto z něj vytáhla dítě a z místa utekla, protože se začala bát o sebe a hlavně o syna.

6. Skutkové verze stěžovatelky a obviněné se tedy od počátku lišily ve dvou klíčových věcech. Zaprvé v tom, jakým způsobem stěžovatelka s obviněnou komunikovala (zda klidně a kultivovaně, což tvrdí stěžovatelka, nebo vulgárně, což tvrdí obviněná). Zadruhé, což je pro nynější věc klíčové, zda stěžovatelka fyzicky zaútočila na syna obviněné (stáhla jej z odrážedla). Samotný incident neviděl nikdo jiný (kromě rok a půl starého dítěte).

7. Obžaloba podaná Městským státním zastupitelstvím v Brně dne 29. 6. 2021 nepochybovala o násilí, kterého se stěžovatelka dopustila na dítěti. Vymezila skutek tak, že obviněná:

„dne 10. 9. 2020 v době kolem 17:00 hodin v B. na ulici X, na silnici před rodinným domem č. X, po předchozí slovní rozepři ohledně chování nezletilého syna […], a jeho fyzickém napadení ze strany [stěžovatelky] (řešeno samostatně pod č. j. KRPB-179179/PŘ--2020-060211), fyzicky napadla [stěžovatelku], tím způsobem, že ji oběma rukama odstrčila tak silně, že ztratila stabilitu a upadla na zem, a tímto svým jednáním [stěžovatelce] způsobila [následuje výčet způsobených zranění], čímž jinému úmyslně ublížila na zdraví a uvedeným činem způsobila těžkou újmu na zdraví, na místě veřejnosti přístupném se dopustila výtržnosti tím, že napadla jiného, čímž spáchala zločin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 trestního zákoníku a přečin výtržnictví podle § 358 odst. 1 trestního zákoníku."

8. Trestní soudy o obžalobě rozhodovaly opakovaně, ve věci padlo celkem sedm soudních rozhodnutí (jeden zprošťující rozsudek nalézacího soudu, dva odsuzující rozsudky nalézacího soudu, dva rušící rozsudky odvolacího soudu, jeden rušící a současně odsuzující rozsudek odvolacího soudu a konečně nyní napadený zprošťující rozsudek Nejvyššího soudu).

II. A. První (zprošťující) rozsudek nalézacího soudu a první rušící rozhodnutí odvolacího soudu

9. Městský soud v Brně prvním rozsudkem (9. 9. 2021) obviněnou obžaloby zprostil. Zdůraznil, že incidentu nebyl nikdo přítomen, soud tak čelí tvrzení stěžovatelky proti tvrzení obviněné. Obsah výpovědi obviněné byl ve všech podstatných bodech konzistentní a v souladu s její předchozí výpovědí před policejním orgánem. Podobně tomu bylo i u výpovědí stěžovatelky jako poškozené. Soud vzal v potaz též fotografie syna z procházky před incidentem, na kterých nemá žádná viditelná zranění, a po konfliktu, kdy má na ruce viditelné mnohačetné škrábance. Lékařská zpráva, vyhotovená dvě hodiny po incidentu, uvádí, že syn měl na lokti mnohačetné škrábance. Konečně soud dodal, že vozidlo, které bylo prapůvodem sporu mezi stěžovatelkou a obviněnou, neneslo žádné známky poškození. Městský soud proto vyšel z presumpce neviny a dovodil, že se sice žalovaný skutek stal, ale není trestným činem, protože obviněná jednala v nutné obraně (§ 29 trestního zákoníku). V řízení se neprokázalo tvrzení o prvotním a nečekaném útoku obviněné na stěžovatelku. Naopak, myslitelné zůstaly obě verze, tedy jak prvotní a nečekaný útok obviněné, tak prvotní útok stěžovatelky na dítě obviněné, proti němuž je nutná obrana přípustná. Městský soud upozornil, že ostatně přesně tak (jako reakci na předchozí útok stěžovatelky) vymezila skutkový stav obžaloba, ovšem pak v rozporu s tímto popisem nekvalifikovala jednání obviněné jako nutnou obranu.

10. Krajský soud v Brně (4. 11. 2021) k odvolání státního zástupce a stěžovatelky zrušil rozsudek městského soudu a zavázal jej k doplnění dokazování. Celou věc nelze zjednodušit jen jako „tvrzení proti tvrzení", jak to učinil městský soud. Krajský soud mj. upozornil na nesrovnalosti v některých výpovědích obviněné a na další svědecké výslechy třetích osob.

II. B. Druhý (první odsuzující) rozsudek nalézacího soudu a druhé rušící rozhodnutí odvolacího soudu

11. Druhým, tentokrát již odsuzujícím, rozsudkem (25. 1. 2022) městský soud shledal obviněnou vinnou zločinem ublížení na zdraví a přečinem výtržnictví a uložil jí za to úhrnný trest odnětí svobody v trvání 30 měsíců, který podmíněně odložil na zkušební dobu 36 měsíců. Současně přiznal stěžovatelce část požadovaného nároku na náhradu škody a se zbytkem nároku ji odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Městský soud tentokráte uvěřil verzi stěžovatelky, která se jeví konzistentní, zatímco obviněná nejprve uváděla, že stěžovatelka spadla sama (sousedce, přes kterou přivolala první pomoc, a když komunikovala

s manželem stěžovatelky). Svědci po incidentu nezaznamenali pláč dítěte. Zranění, které utrpěl onoho dne jeden a půl roční syn obviněné, mají nejasný původ a povahu, není vyloučeno, že syn mohl být zraněn ještě před konfliktem se stěžovatelkou (např. na hřišti, kde si předtím hrál). K tvrzené nutné obraně soud uvedl, že obviněná byla jiné váhové kategorie, vyšší, statnější než postavou drobná stěžovatelka. Nešlo o přímo hrozící útok na syna, kterému by musela obviněná čelit.

12. Ovšem i druhý rozsudek městského soudu krajský soud zrušil, neboť rozsudek trpěl vadami – nejasností a neúplností skutkových zjištění. Krajský soud upozornil, že není vůbec jasné, jak městský soud dospěl k závěru, že dítě utrpělo zranění dříve při hraní na hřišti, a ne při potyčce se stěžovatelkou, to zvláště za situace, kdy tato zranění byla u dítěte zjištěna lékařem krátce po konfliktu se stěžovatelkou. Krajský soud dále zavázal městský soud více rozebrat a prokázat okolnosti předcházející zranění stěžovatelky, a to rekonstrukcí na místě činu.

II. C. Třetí (druhý odsuzující) rozsudek nalézacího soudu a třetí rozhodnutí odvolacího soudu

13. Městský soud provedl rekonstrukci a poté v pořadí třetím rozsudkem obviněnou matku opět uznal vinnou ze stejných trestných činů a potrestal stejným trestem (rozsudkem ze dne 13. 12. 2022 č. j. 90 T 79/2021-453). Městský soud přisvědčil verzi stěžovatelky, kterou podporují i další provedené důkazy. Způsob vzniku zranění je doložen výsledky znaleckého zkoumání, včetně vyjádření znalkyně k provedené rekonstrukci. Výpověď stěžovatelky byla po celou dobu konstantní, tvrzení obviněné naopak nebylo. Svědkům, kteří se na místě objevili po pádu stěžovatelky, napřed tvrdila, že stěžovatelka spadla sama. Rovněž odmítla na místě setrvat do příjezdu policie. A konečně, svědci neviděli dítě křičet nebo plakat, byť obviněná tvrdila opak.

14. Pokud obviněná poukazovala na fotografie s daty a lékařskou zprávu o škrábancích na lokti dítěte, čímž se snažila doložit závadné chování stěžovatelky, městský soud konstatoval, že fotografie pořízené 10. 9. 2020 v 15:29:28 a v 15:36:32 hod., tedy před konfliktem se stěžovatelkou, sice zachycují syna obviněné, na kterých nemá žádný škrábanec, avšak toliko zepředu, přičemž na žádné z fotografií není detail jeho pravého lokte. Z následné vágní lékařské zprávy plyne pouze to, že nějaké škrábance na (blíže nespecifikovaném) lokti existovaly, a z fotografie škrábanců z 11. 9. 2020, která vyobrazuje drobné zranění na lokti, pak nelze dovodit, že by zranění způsobila stěžovatelka. Prokázáno je pouze, že dítě drobné zranění mělo, nikoli však kdo a kdy je způsobil. Soud také poukázal na věk dítěte, při kterém běžně dochází k drobným zraněním a karambolům. Proto vypustil ze skutkové věty část o napadení syna obviněné stěžovatelkou (srov. naproti tomu vymezení skutku v obžalobě – citováno v bodě 7 shora). Soud nicméně rozebral i jinou verzi příběhu, a sice pokud by obviněná vskutku bránila syna proti útoku stěžovatelky. Ale ani tehdy by nebylo možné uvažovat o nutné obraně. Jak plyne z výsledků rekonstrukce, syn stál za obviněnou, která byla vyšší, statnější a těžší váhové kategorie než stěžovatelka, která je postavou drobná, na prvý pohled křehce působící seniorka. Tělo obviněné krylo syna a postavou drobnější stěžovatelka by ho musela překonat (srov. bod 20 rozsudku).

15. Byť krajský soud věcně souhlasil s městským soudem, formálně nepotvrdil třetí rozsudek městského soudu. Krajský soud jej totiž na veřejném zasedání zrušil (rozsudkem ze dne 20. 4. 2023 č. j. 9 To 29/2023-486). Nově rozhodl tak, že obviněné matce uložil mírnější trest, jmenovitě úhrnný trest odnětí svobody v trvání dvou let s podmíněným odkladem na jeden rok, to vše při zachování právní kvalifikace a výroků o náhradě škody. Jediné změny doznala skutková věta výroku o vině, krajský soud se přitom ale ztotožnil se skutkovým hodnocením, jak jej provedl městský soud. Krajský soud ji změnil tak, aby odpovídala podané obžalobě: stěžovatelka vskutku nejprve fyzicky napadla dítě obviněné. Městský soud podle

krajského soudu neměl tyto údaje ze skutkové věty i s ohledem na své skutkové závěry vypouštět. Stěžovatelka stáhla syna obviněné z odrážedla, neboť podle lékařské zprávy měl syn po činu škrábance na lokti, zatímco dle fotografií pořízených před konfliktem je neměl. Tento fyzický útok na syna důkazy objektivně prokazují. Následné jednání obviněné ale nemělo charakter obrany proti dalšímu útoku stěžovatelky, která jen natáhla směrem k dítěti ruku, nýbrž šlo o „vypořádání“ se stěžovatelkou za stažení syna z odrážedla. Obviněná podle krajského soudu „jednala v konfliktní situaci neadekvátně pudově jako matka“.

II. D. Dovolání a rozsudek Nejvyššího soudu

16. Proti rozsudku krajského soudu podali dovolání obviněná a nejvyšší státní zástupce. Obviněná nesouhlasila s výrokem o své vině a trvala na tom, že jednala v nutné obraně.

17. Nejvyšší státní zástupce podal dovolání ve prospěch obviněné, neboť stejně jako ona tvrdil, že její jednání bylo nutnou obranou. Nepolemizoval se skutkovými zjištěními městského soudu a krajského soudu, ale s vadnými právními závěry. Krajský soud po právní stránce nesprávně posoudil vzájemné postavení obviněné, jejího malého dítěte a stěžovatelky s ohledem na situaci na místě činu. Vadně též shledal, že dítěti nehrozilo přímé nebezpečí, protože bylo kryto tělem obviněné, a tudíž stěžovatelka na něj nemohla snadno dosáhnout. Krajský soud měl přihlédnout k tomu, jak se celá situace jevila obránci. Podle skutkových zjištění obviněná strčila do stěžovatelky ve chvíli, kdy se stěžovatelka rukou natahovala směrem k malému synovi obviněné, kterého krátce předtím fyzicky napadla (stáhla z odrážedla). Opětovné napřažení ruky směrem k dítěti obviněná mohla snadno a pochopitelně vnímat jako další přímou hrozbu, jako další započatý útok, a to tím spíše, že jako matka ohroženého dítěte jistě potenciální hrozbu vnímala úzkostlivěji. Pokud nebylo možno objektivně objasnit, kdy skončil útok, který podle obviněné jejímu dítěti hrozil, je třeba vycházet z pravidla *in dubio pro reo* a dospět k závěru, že útok trval. Proto bylo třeba se zabývat adekvátností jako druhou podmínkou nutné obrany, která byla také naplněna, neboť obrana odpovídala způsobu útoku, resp. nebyla mu zcela zjevně nepřiměřená (strčení v reakci na stažení dítěte z odrážedla). Nešlo o obranu zjevně nepřiměřenou útoku (§ 29 odst. 2 trestního zákoníku); nelze dovodit, že obrana zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku, jak již ve svém prvním rozsudku uvažoval i městský soud, když obviněnou zprostil obžaloby.

18. Nejvyšší státní zástupce poukázal i na vadnost posouzení činu jako přečinu výtržnictví. Trestní soudy vůbec nevzaly v úvahu, že v dané situaci šlo o „soukromý“ konflikt dvou žen, který vyplynul z malichernosti spočívající v pohybu malého dítěte na odrážedle v blízkosti automobilu stěžovatelky a vyvrcholil v podstatě bagatelním fyzickým útokem majícím podobu strčení, byť se závažnými následky. Tento způsob jednání obviněné nebyl způsobilý zasáhnout ani jakkoli jinak ohrozit další osoby a narušit klid jiných lidí.

19. Napadeným rozsudkem Nejvyšší soud zrušil odsuzující rozsudek krajského soudu a nově rozhodl tak, že se obviněná dle § 226 písm. b) trestního řádu zprošťuje obžaloby a poškození včetně stěžovatelky byli odkázáni se svými nároky na řízení občanskoprávní. Nejvyšší soud uzavřel, že obviněná jednala v nutné obraně.

20. Nejvyšší soud uvedl, že skutkové závěry vyplývající z výroku rozsudku krajského soudu mohou být spolehlivým podkladem pro závěr o tom, zda obviněná jednala za podmínek nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku, anebo zda po všech stránkách naplnila znaky trestných činů, které v jejím jednání soudy shledaly. Nejvyšší soud pro úplnost připomněl, že městský soud již v prvém rozsudku z důvodů nutné obrany obviněnou obžaloby zprostil. Co se týče dalších rozhodnutí v této věci, je zřejmé, že právní posouzení a závěry nebyly jednotné a nejsou dostatečně přesvědčivé ani v nyní přezkoumávaných rozhodnutích. I přes prvotní skutkové nejasnosti lze uzavřít, že z hlediska skutkových zjištění skutek popsaný v nyní přezkoumávaném (již v pořadí třetím) rozhodnutí krajského soudu nesvědčí o extrémních

nesrovnalostech nebo jiných nejasnostech. Ostatně ty ani nejsou v dovoláních namítány (vyjádření stěžovatelky jako poškozené není pro tyto závěry podstatné a nepřísluší jí), a proto skutkové závěry vyplývající z výroku nyní přezkoumávaného rozsudku odvolacího soudu mohou být spolehlivým podkladem pro závěr o tom, zda obviněná, jak se podává v obou dovoláních, jednala za podmínek nutné obrany podle § 29 trestního zákoníku.

21. Podmínkou nutné obrany je, aby útok buď bezprostředně hrozil, nebo trval. Podle okolností případu musí tedy být jasné, že útok musí bez prodlení a určitě následovat za hrozbou, přitom však nemusí být neočekávaný. Hrozba nemusí být vyslovena, postačí, pokud z okolností případu vyplývá. Útok ovšem nesmí být ukončen ani přerušen. Časový rozdíl mezi počátkem nutné obrany a očekávaným prvním úderem útočníka bývá velmi krátký a závisí na povaze útoku. V posuzované věci tato podmínka byla podle zjištění odvolacího soudu splněna, protože je zjevné, že obrana obviněné byla užita v momentě, kdy existovala hrozba, že stěžovatelka dál bude proti nezletilému synovi obviněné útočit. To však soud prvního stupně ani odvolací soud nebraly dostatečně do úvahy.

22. Soudy nedostatečně zvážily skutečnosti, za kterých k činu došlo, a to s ohledem na zásadu přiměřenosti. Dostatečně nepoměřovaly hodnoty chráněných zájmů, ke kterým obrana každé z žen směřovala. Příčinou konfliktu bylo jednání stěžovatelky, která stáhla z odrážedla syna obviněné (batole) proto, aby mu zabránila zdržovat se v blízkosti svého stojícího automobilu. Zcela přirozenou reakcí obviněné jako matky byla obrana tohoto dítěte, batolete, které se fakticky v dané chvíli ničeho nedopustilo, ale bylo napadeno. Při následné slovní hádce, kdy již stěžovatelka ani její majetek nebyly jakkoli ohroženy, stěžovatelka vykročila směrem k obviněné a za ní se schovávajícímu synovi s nataženou rukou. Právě toto gesto bylo podnětem k obrannému jednání obviněné, která natažením obou rukou a opřením se jimi do hrudníku stěžovatelky jednala impulzivně jako ochranitelka dítěte, přiměřeně ke všem uvedeným skutečnostem. Šlo o zcela obvyklý a přirozený obranný mechanismus.

23. Z uvedeného je možné dovodit jednak bezprostřednost užitého násilí a jednak přiměřenost zvoleného útoku, protože proti natažení ruky a vykročení směrem k obviněné užila obviněná též obranu pažemi, zřejmě i jedinou v danou chvíli možnou, tedy že od sebe (potažmo od syna) chtěla stěžovatelku odstrčit. Sílu, kterou v tento moment obviněná vyvinula, nelze považovat za nepřiměřenou nebo přehnanou, a to přesto, že stěžovatelka upadla a přivodila si zranění léčené po dobu čtyř až pěti měsíců. Byť jde o těžký následek, je třeba přisvědčit obviněné, že se na něm nepochybně podílely i další skutečnosti, např. nerovnost terénu a nedobrá zdravotní kondice stěžovatelky. Pro závěry o tom, zda šlo o nutnou obranu, je však podstatné vlastní jednání, nikoli již z něho vzniklý následek, protože přiměřenost obrany se posuzuje především z hlediska intenzity obou akcí, a tedy obou způsobů vedení srovnávaných útoků. V posuzované věci je možné shledat, že obrana obviněné musela být tak intenzivní, aby hrozící útok jistě a bez rizika odvrátila. Pro tento účel judikatura připouští, že obrana musí být silnější než útok, avšak nesmí být zcela zjevně nepřiměřená, protože u nutné obrany se nevyžaduje naprostá proporcionalita. Proto lze v posuzované věci seznat, že obrana obviněné nebyla zcela zjevně, přehnaně silnější, než bylo třeba k odvrácení útoku stěžovatelky. Pro jednání v nutné obraně není podstatná tzv. subsidiarita, tj. nevyžaduje se, aby se obránce snažil vyhnout hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo aby použil nejdříve mírnější způsoby obrany a jejich intenzitu případně stupňoval až podle způsobu útoku.

24. Nejvyšší soud uzavřel, že čin spáchala obviněná jako matka velmi malého dítěte (batolete), které se pohybovalo po veřejném prostranství pod jejím dohledem na odrážedle, přičemž v určitý moment se zastavilo v těsné blízkosti vozidla stěžovatelky. Vozidlo však nijak nepoškodilo. Přesto stěžovatelka zareagovala tak, že začala na obviněnou a na jejího malého syna křičet, ať z místa odejdou, a posléze chlapce chytila za paži a stáhla ho z odrážedla na zem, což vyvolalo nejprve slovní rozepři a následně vedlo k tomu, že

stěžovatelka vykročila směrem k obviněné s nataženou rukou. Právě tato situace je z pohledu obviněné určující pro závěr, jak se jí jevila nebezpečnost útoku poškozené, byla podnětem k obrannému jednání spočívajícímu v tom, že do poškozené strčila. Nejvyšší soud tuto reakci obviněné považuje za zcela přiměřenou vzhledem k té, kterou vůči ní v dané chvíli užila stěžovatelka. V posuzované věci se jeví rozhodné i to, za jakých okolností k činu došlo, protože reakce stěžovatelky byla přehnanou obavou o vlastní majetek (dítě stáhla z odrážedla, byť se jejímu autu nic nestalo).

III. Argumentace stěžovatelky

25. Ústavní stížností stěžovatelka navrhuje zrušit rozsudek, kterým podle ní Nejvyšší soud porušil její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 10 odst. 1, čl. 36 odst. 1, čl. 38 odst. 2 a čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

26. Stěžovatelka především popírá, že by se v průběhu posuzovaného děje dopustila nějakého závadného jednání, obzvláště pak, že by měla syna obviněné napadnout tím způsobem, že jej stáhla z odrážedla, a že i poté, když se nacházel za obviněnou, k němu měla vykročit a natahovat ruku. Toto jednání jí nebylo v řízení nikdy prokázáno. V těchto směrech byly chybné a nepodložené již skutkové závěry učiněné krajským soudem. Krajský soud provedl změnu popisu skutku, aniž by vůbec prováděl dokazování, jak požaduje § 259 odst. 3 trestního řádu. Změnu odůvodnil pouze odkazem na fotografie a lékařské zprávy, které však o zranění dítěte a času jeho vzniku nic nevypovídají. Jím činěné závěry jsou nepřezkoumatelné. Stěžovatelka se také domnívá, že při takovémto jejím obviňování z napadení dítěte a agresivního chování mělo být pamatováno i ve vztahu k ní na pravidlo *in dubio pro reo*.

27. Nejvyšší soud, namísto, aby závěry krajského soudu napravil, slepě z nich, a též z neprokázaných tvrzení obhajoby, vyšel. Ba co víc, skutkový stav dále zkreslil a dovodil splnění podmínek nutné obrany. Není jasné, jak ze skutkových závěrů krajského soudu Nejvyšší soud dovodil, že obviněná se bránila v momentu existence hrozby ze strany stěžovatelky. Nejvyšším soudem tvrzená skutková zjištění nemají spojitost s provedenými důkazy. Nejvyšší soud též vytýká soudům prvého a druhého stupně neobjektivní zhodnocení všech ve věci zjištěných skutečností, aniž by dostatečně vysvětlil proč, a své vlastní závěry tak činí nepřezkoumatelnými. V konečném důsledku přijatá verze skutkového děje je založena na lžích obviněné a výpověď stěžovatelky naopak nebyla brána v potaz. Není jasné proč, zejména když nebyly zjištěny žádné skutečnosti zpochybňující její věrohodnost. Nejvyšší soud také například uvádí, že je třeba přisvědčit obviněné, že na zranění stěžovatelky se nepochybně podílely i další skutečnosti, např. nerovnost terénu a její nedobrá zdravotní kondice, byť v řízení před soudy nižších stupňů nebylo o nějaké nedobré zdravotní kondici stěžovatelky nic prokázáno. Nejvyšší soud dává přednost nepodloženému tvrzení obviněné o špatném zdravotním stavu stěžovatelky namísto stavu zjištěného v řízení znalkyní. Na druhou stranu Nejvyšší soud pominul vážnost zranění a délku hospitalizace stěžovatelky, tedy skutečnosti vyvracející verzi o nutné obraně.

28. Stěžovatelka se rovněž domnívá, že krajský soud a Nejvyšší soud jí upřely právo se k věci vyjádřit. Nerespektovaly její právo na veřejné projednání a neměla možnost se vyjádřit k důkazům. Nejvyšší soud rozhodoval v neveřejném zasedání, ač podle § 265r odst. 1 trestního řádu rozhoduje o dovolání zásadně ve veřejném zasedání.

29. Stěžovatelka rovněž namítá porušení práv zakotvených v čl. 10 odst. 1 Listiny. Skutkové závěry soudů, kterými byly v důsledku výše popsaných pochybení přejaty lži obviněné, včetně tvrzení, že napadla jejího syna, pociťuje jako krajně ponižující. Případ byl medializován a došlo k její výrazné dehonestaci, ztrátě její cti a reputace. Musela se postavit hrubé a ponižující kritice veřejnosti. Následky pociťuje v osobním životě a na psychice.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

30. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je řádně zastoupena (§ 29 až 31 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu) a vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona). Ústavní stížnost je přípustná.

31. Na tomto závěru nemůže nic změnit ani to, že jde o stížnost poškozené napadající výsledek trestního řízení. I poškození mohou k ochraně svých práv využít ústavní stížnost směřující proti rozhodnutím, kterými se trestní proces končí, jako jsou rozhodnutí o odložení věci, zastavení trestního stíhání či zproštění obžaloby [srov. k tomu obecně zejm. nález ze dne 19. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS 17/24, *Kauza Anička – uložení podmíněného trestu za sexuální trestnou činnost*, body 31 až 35].

V. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

32. Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud a vedlejší účastníky řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

33. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka nebyla v posuzované trestní věci obviněnou, nýbrž poškozenou, které zákon v § 265d trestního řádu právo podat dovolání nepřiznává. Pokud tedy v ústavní stížnosti nesouhlasí s obhajobou obviněné a domáhá se jejího odsouzení při současné eliminaci svého podílu na vyostření konfliktní situace inkriminovaného dne, čímž v zásadě zpochybňuje soudy učiněná skutková zjištění a vyjadřuje se k otázce viny a trestu, je třeba uvést, že to jí zásadně nepřísluší.

34. Nejvyšší státní zastupitelství sdělilo, že dovolací řízení bylo vedeno na základě dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu, tedy proto, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. Takový způsob vymezení předmětu řízení je i logický, neboť otázka, zda jednání obviněné představuje nutnou obranu podle § 29 trestního zákoníku, je otázkou právního posouzení skutku. Nejvyšší soud tak rozsudek krajského soudu nepřezkoumával z pohledu jím stabilizovaných skutkových zjištění, neboť vady skutkových zjištění by bylo třeba namítat v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu. Přitom zásadně platí, že Nejvyšší soud je při přezkumu napadeného rozhodnutí v souladu s § 265i odst. 3 trestního řádu limitován rozsahem a důvody uvedenými v dovolání, a to i tehdy, pokud by vyšly najevo jiné důvody, které by mohly mít vliv na zákonnost a odůvodněnost napadeného rozhodnutí. Jestliže skutková zjištění nebyla v projednávané věci předmětem dovolacího přezkumu, pak by neměla být ani předmětem řízení o ústavní stížnosti.

35. K pochybení dle Nejvyššího státního zastupitelství nedošlo ani nekonáním veřejného zasedání v dovolacím řízení s ohledem na zákonnou výjimku podle § 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu. Není překvapivé, že Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatelka jakožto poškozená uplatňuje námitky, které jí nepřísluší, neboť poškozený v současné koncepci dovolacího řízení nedisponuje předmětem řízení a není aktivně legitimován k podání tohoto mimořádného opravného prostředku.

36. Obviněná se vyjádřila, že stěžovatelé se nemohou dovolávat zásahu do svých lidských práv před Ústavním soudem jen proto, že popisy skutku v odůvodnění trestního rozsudku cizí osoby se jich dotýkají. Stěžovatelka si přivlastňuje trestní řízení, vztahuje ho k sobě a z pozice poškozené žádá rozšiřovat to, co soudy v trestních řízeních rozhodují, o kom rozhodují a jaké jsou jejich výroky. Přisvojuje si i uplatňování pravidla *in dubio pro reo*. Obviněná to odmítá, bylo to její řízení, řešilo jen její vinu či nevinu. Ústavní stížnost by neměla být používána jako další odvolací stupeň. Dle obviněné jedním z důvodů celé kauzy je pocit výjimečnosti, který v sobě stěžovatelka chová ve vztahu k ostatním, ale i ve vztahu k ulici X. Na této slepé ulici v B., v nepochybně prestižní residenční čtvrti, stěžovatelka

s manželem aplikují pozoruhodný přístup, který by byl možný v uzavřených komunitách amerických měst, ale ne na ulici v Evropě. Právě potřeba stěžovatelky vyhnat matku s dítětem, co si hraje na ulici, z privilegované lokace, byl důvod, proč k celé události došlo. Stěžovatelka ublíženě očekává větší míru důvěry ve svá tvrzení a je zklamaná, že jako bývalá soudkyně nemá privilegium vysoké důvěry v její výpověď. Ústavní stížnost by proto měla být zamítnuta.

37. Ústavní soud dal možnost vyjádřit se též krajskému soudu a městskému soudu, byť účastníky řízení nejsou. Krajský soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí. Městský soud se k ústavní stížnosti nevyjádřil.

38. Ústavní soud zaslal shora uvedená vyjádření stěžovatelce k případné replice. Stěžovatelka tohoto práva využila a v replice sdělila, že Nejvyšší soud neuvedl nic relevantního. Pokud jde o vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství, stěžovatelka má za to, že uplatnění zákonné výjimky pro nekonání veřejného zasedání nebylo odůvodněno. Vyjádření obviněné považuje s přihlédnutím k jí způsobeným zdravotním následkům za nevhodné až výsměšné. Odmítá, že by něco ublíženě očekávala, jde o fabulace obviněné, která uvádí údajné představy či pocity stěžovatelky, o nichž však nemá a nemůže mít jakékoli informace. Tuto repliku zaslal Ústavní soud obviněné, Nejvyššímu soudu a Nejvyššímu státnímu zastupitelství na vědomí.

39. Protože na jednání senátu dne 30. 7. 2025 nezískal návrh původního soudce zpravodaje Milana Hulmáka potřebnou většinu hlasů, určil téhož dne předseda senátu k vypracování návrhu rozhodnutí soudce Zdeňka Kühna jako nového soudce zpravodaje (§ 55 zákona o Ústavním soudu).

40. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 věta první zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení ústavní stížnosti

VI. A. Obecná východiska

41. Ústavní soud při posuzování ústavních stížností poškozených proti výsledku trestního řízení respektuje judikaturu ESLP. Smluvní státy Úmluvy musí chránit práva a svobody osob ve své jurisdikci zakotvené v Úmluvě či v jejích protokolech. V nezbytných případech musí svoji povinnost splnit též prostředky trestního práva. Státy tak musí přijmout opatření, která osobám v jejich jurisdikci zaručují, aby nebyly vystaveny jednáním porušujícím práva zaručená Úmluvou. Státy tak musí nejen zakotvit příslušné instituty a skutkové podstaty v platném právu, nýbrž také efektivně vyšetřovat a stíhat pachatele trestné činnosti (např. již rozsudek ESLP ze dne 4. 12. 2003 *M. C. proti Bulharsku,* č. 39272/98, § 149, 150, 152 a 153).

42. Povinnost vedení účinného trestního řízení vzniká, vznese-li dotčená osoba tvrzení, že došlo k zásahu do základních práv zaručených Úmluvou. Podmínkou je, aby tvrzení bylo hájitelné a vzbuzovalo důvodné podezření.

43. Všechny příslušné státní orgány včetně soudů musí jednat kompetentně a efektivně, aby jejich konání bylo způsobilé vyústit v potrestání odpovědné osoby. Vyšetřování nemusí nutně vést k odsouzení podezřelého či obviněného, neexistuje absolutní právo na stíhání nebo odsouzení konkrétní osoby v případě, že nedošlo k zaviněnému selhání při snaze činit pachatele trestných činů odpovědnými. Povinností je však volit správné prostředky, aby výsledek mohl být dosažen (srov. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 2. 2. 2021 *X a další proti Bulharsku,* č. 22457/16, § 186).

44. Procesní závazek vést efektivní vyšetřování se skládá z požadavků na a) nezávislost a nestrannost, b) přiměřenou rychlost, c) umožnění veřejné kontroly a participace poškozených a d) důkladnost a dostatečnost (takto např. nález ze dne 26. 11. 2021 sp. zn. I.

ÚS 443/23, *Neodůvodnění rozsudku dle § 129 odst. 2 tr. ř. ve světle práva na účinné vyšetřování*, body 28 až 31).

45. K naplnění posledně uvedeného požadavku je nutné, aby vnitrostátní orgány zjistily skutkové okolnosti případu v rozsahu nezbytném k posouzení věci. Aby bylo vyšetřování účinné, musí být dostatečně důkladné. Procesní povinnosti plynoucí z práva na účinné vyšetřování požadují použití účinných prostředků, nesměřují však k určitému výsledku (sdělení obvinění, podání obžaloby, tím méně vynesení odsuzujícího rozsudku či určitého trestu). Neexistuje právo na stíhání nebo odsouzení konkrétní osoby. Orgány musí sice přijmout veškerá přiměřená opatření k shromáždění důkazů, objasnění okolností a provedení důkladné, objektivní a nestranné analýzy všech relevantních prvků, aniž by opomíjely jakékoli zjevné směry vyšetřování, procesní povinnost však nesmí být vykládána jako uložení nemožné nebo nepřiměřené zátěže. Podobně jako ESLP ani Ústavní soud nemusí a nemá analyzovat každé tvrzené pochybení orgánů činných v trestním řízení, pokud jde svou povahou o izolované chyby či ojedinělá opomenutí (opět *X a další proti Bulharsku*, § 186, podobně rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 25. 6. 2020 *S. M. proti Chorvatsku,* č. 60561/14, § 315 až 320).

46. Posoudily-li spornou věc dokonce již trestní soudy, tím spíše platí teze, že Ústavní soud nemůže nahradit trestní soudy při posuzování skutkového stavu věci. Místo toho se musí zaměřit na to, zda se v řízení objevily tak závažné nedostatky, které by mohly ohrozit základní cíle vyšetřování závažné trestné činnosti, tj. zjistit rozhodné okolnosti nebo identifikovat odpovědné osoby (srov. přiměřeně rozsudek ESLP ze dne 26. 8. 2025 *B. A. proti Islandu* č. 17006/20, § 57, s citací další judikatury, či opět *S. M. proti Chorvatsku*, § 320).

47. Pokud trestní soud pravomocně zprostí obžalovaného viny, musí být Ústavní soud obzvláště zdrženlivý, jinak by překračoval své vlastní pravomoci (přiměřeně nález sp. zn. Pl. ÚS 17/24, *Kauza Anička*, body 75 až 77). To plyne i z dosavadní judikatury, navazující na nález v *Kauze Anička*, který dosavadní judikaturu sjednotil. Ústavní soud zasáhne do rozhodnutí, kterým trestní soud pravomocně rozhodl o zproštění obžaloby, jen ve výjimečných situacích. Doposud šlo o tyto typové situace:

* trestní soud zprošťující výrok rozsudku písemně neodůvodnil s ohledem na prohlášení osob oprávněných podat proti rozsudku odvolání ve smyslu § 129 odst. 2 trestního řádu a současně své závěry nevysvětlil ani při ústním vyhlášení rozsudku, přestože stěžovateli coby poškozenému v daném trestním řízení svědčilo právo na účinné vyšetřování. Poškozený měl právo na to, aby mu soud rozhodnutí řádně vysvětlil: „Uvedené vady činí napadené rozhodnutí v zásadě nepřezkoumatelným a současně i neústavním, neboť nenaplňuje požadavky na transparentnost a kontrolovatelnost soudních rozhodnutí a naopak poskytuje prostor libovůli v soudním rozhodování.“ (opět nález I. ÚS 443/23, body 32, 36 a 41, zde mimochodem v souvislosti se zproštěním z důvodu naplnění podmínek nutné obrany);

* nelogičnosti, nedůslednosti při hodnocení všech okolností případu a celková vnitřní rozpornost zprošťujícího rozsudku (včetně úvah zlehčujících domácí násilí). Proto Nejvyšší soud zprošťujícím rozsudkem označil za beztrestné jednání (jinak skutkově nesporné a soudy nižšího stupně řádně zjištěné) vykazující znaky ponižujícího zacházení a trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 trestního zákoníku (nález ze dne 27. 8. 2025 sp. zn. II. ÚS 1689/25);

* neakceptovatelné úvahy o neexistenci protiprávnosti: trestní soud dovodil nedostatek protiprávnosti jednání členů vězeňské služby z toho, že se stejného protiprávního jednání dopustili i jiní členové vězeňské služby a vedení věznice toto jednání nekritizovalo. Sporného jednání (použití donucovacích prostředků) „se obžalovaní dopustili jako vykonavatelé státní moci vůči osobě zbavené osobní svobody téměř v maximální možné míře.“ (nález ze dne 10. 7. 2025 sp. zn. III. ÚS 1252/24, *Neospravedlnitelné použití donucovacího prostředku příslušníky vězeňské služby*, body 26 a 30).

48. Jde tedy vesměs o specifické situace, které nijak nezpochybňují principiální zdrženlivost Ústavního soudu při zásazích do pravomocně skončených trestních věcí, které skončily zprošťujícím rozsudkem.

VI. B. Aplikace obecných východisek na nynější věc

49. Není pochyb, že stěžovatelce svědčí ústavně zaručené právo na účinné vyšetřování, zde podle čl. 8 Úmluvy (právo na ochranu soukromého a rodinného života). Ostatně i kvalifikace dovozovaná obžalobou odpovídala zločinu, a ne pouhému přečinu [k tomu srov. zejm. obecné pasáže v nálezu ze dne 3. 9. 2025 sp. zn. IV. ÚS 2582/24, *Mezinárodní únos dítěte*, body 35 násl. a tam obsáhle vypočtenou judikaturu ESLP].

50. Stěžovatelka v nynější věci předložila hájitelná tvrzení vypovídající o zásahu do jejích práv zaručených Úmluvou. Proto orgány činné v trestním řízení musely provést účinné vyšetřování rámcově odpovídající výše popsaným požadavkům (viz bod 44 shora). Nynější věc neskončila ve stadiu přípravného řízení trestního, ale dostala se až do řízení před trestními soudy. Stěžovatelka tvrdí, že právě trestní soudy požadavkům účinného vyšetřování nedostály.

51. V nynější věci rozhodovaly nalézací soud a odvolací soud opakovaně. Právě proto Ústavní soud podrobně shrnul celý procesní vývoj této věci před trestními soudy. Městský soud nejprve obviněnou obžaloby zprostil, a to s využitím pravidla *in dubio pro reo*, tj. v pochybnostech ve prospěch, protože se nepodařilo vyvrátit její obhajobu, že jednala v obraně (zjištěný skutkový stav to nevylučoval). Krajský soud však toto rozhodnutí zrušil, zjednodušeně řečeno proto, že se městský soud důkladněji nezabýval důkazy svědčícími proti obviněné. Podruhé tedy městský soud shledal vinu a obviněnou odsoudil, protože se okolnosti nutné obrany neprokázaly. Ovšem i tento rozsudek krajský soud zrušil, zjednodušeně řečeno proto, že tentokráte vyznívaly závěry městského soudu až jednostranně v neprospěch obviněné. Ve třetím rozsudku uznal – po dalším obsáhlém dokazování a po provedené rekonstrukci – městský soud obviněnou opětovně vinnou, teprve tento rozsudek před krajským soudem obstál, byť i tento rozsudek krajský soud revidoval (viz body 9 až 15 shora). Rozsudek krajského soudu však neobstál před Nejvyšším soudem, který k dovolání obviněné a dovolání nejvyššího státního zástupce podanému ve prospěch obviněné dovodil, že zjištěné skutkové okolnosti zakládají zákonné podmínky nutné obrany.

52. Právě vylíčené stručné shrnutí postupu trestních soudů, které rozhodovaly celkem sedmkrát během dvou let a pěti měsíců, svědčí jednak o tom, že ve věci nedošlo k významnějším průtahům, jednak o tom, že trestní soudy věnovaly celé věci mimořádnou pozornost a provedly veškeré myslitelné důkazy. Stěžovatelka nicméně kritizuje, že krajský soud bez dokazování změnil klíčový skutkový závěr (o fyzickém útoku stěžovatelky na dítě obviněné) a právě z něj pak Nejvyšší soud dovodil splnění podmínek nutné obrany.

53. Ústavní soud k tomu především upozorňuje, že ústavní stížnosti poškozených nemohou zakládat stejný standard přezkumu jako ústavní stížnosti odsouzených (srov. k tomu též body 58 násl. níže). Jak již bylo naznačeno výše, izolované chyby či ojedinělá opomenutí orgánů činných v trestním řízení nemohou být důvodem úspěšné ústavní stížnosti poškozeného. Ústavní soud se místo toho musí zaměřit na otázku, zda v řízení došlo k tak závažným nedostatkům, které by mohly ohrozit základní cíle vyšetřování závažné trestné činnosti, tj. zjistit rozhodné okolnosti tvrzeného trestného činu.

54. Ve světle těchto standardů nemohla ani tvrzená chyba krajského soudu (stala-li se vůbec nějaká) založit důvodnost ústavní stížnosti. Aniž by Ústavní soud nyní přezkoumával veškeré technické detaily postupu krajského soudu (právě k tomu ho ale nynější ústavní stížnost navádí), lze říci, že eventualita fyzického útoku stěžovatelky na dítě obviněné byla celou dobu trestního řízení „ve hře“. Pracuje s ní již obžaloba, kde je výslovně uvedeno, že obviněná zaútočila na stěžovatelku po předchozí slovní rozepři ohledně chování nezletilého

syna obviněné (což stěžovatelka nikdy nezpochybnila) a po „jeho fyzickém napadení“ stěžovatelkou (což naopak stěžovatelka vehementně celou dobu popírá). Pracuje s ní první (zprošťující) rozsudek městského soudu, který s touto eventualitou počítá s ohledem na pravidlo *in dubio pro reo* (zde je fyzické napadení dítěte stěžovatelkou ponecháno též ve skutkové větě rozsudku).

55. První odsuzující (a v pořadí druhý) rozsudek městského soudu byl k eventualitě napadení dítěte asi nejskeptičtější, ale tento rozsudek byl zrušen krajským soudem právě proto, že úvahy ohledně útoku na dítě byly zkratkovité a jednostranné v neprospěch obviněné. Druhý odsuzující (a v pořadí třetí) rozsudek městského soudu sice rovněž vypustil fyzické napadení dítěte ze skutkové věty rozsudku, současně však s touto alternativou v odůvodnění pracoval a rozebral kontext nutné obrany obviněné jako matky dítěte proti stěžovatelce (lze jen stručně zopakovat, že městský soud tu odkázal na výsledky rekonstrukce, podle níž syn stál za obviněnou, která byla vyšší a statnější než stěžovatelka, syn byl stále kryt tělem obviněné). Právě proto (a ne kvůli tomu, že rozhodně k žádnému předchozímu útoku na dítě nedošlo) městský soud dovodil, že o nutnou obranu jít nemohlo (srov. k tomu bod 20 rozsudku městského soudu, srov. též bod 14 shora). S tím ostatně souhlasil i krajský soud, který však své pasáže zakončil zvláštní úvahou, že obviněná „jednala v konfliktní situaci neadekvátně pudově jako matka“ (bod 10 rozsudku krajského soudu).

56. Ve světle právě uvedeného nebyl postup krajského soudu žádným závažným nedostatkem, který by mohl ohrozit základní cíl vyšetřování této věci, jak praví judikatura (srov. bod 53 shora). Z obecného pohledu byl naopak jen logickým promítnutím skutkových úvah městského soudu též do výrokové části rozsudku (právě proto krajský soud vrátil tuto spornou část věty do skutkové věty rozsudku, přesně ve shodě s tím, jak byl celý skutek státním zastupitelstvím žalován), aniž by došlo k jakémukoli přehodnocení skutkových závěrů soudu nalézacího. Otázka, zda měl krajský soud důkazy, na které odkázal, i v této specifické situaci provést, již přesahuje rámec řízení o této ústavní stížnosti, s ohledem na standardy přezkumu shora naznačené. Lze jen doplnit, že o pravomoci odvolacího soudu zasahovat do skutkové věty trestního rozsudku nalézacího soudu není v obecné rovině žádných pochyb (více k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 1. 2006 sp. zn. 11 Tdo 1158/2005, č. 38/2006 Sb. rozh. tr.).

57. Pokud pak z těchto skutkových premis vyvodil Nejvyšší soud opačné právní závěry a dospěl k závěru o naplnění všech podmínek nutné obrany, nelze mu z ústavněprávního pohledu nic vyčíst. Právě naopak, Nejvyšší soud důsledně vyšel ze zákonné úpravy, judikatury i doktrinárních závěrů k nutné obraně. Protože obránce odvracející útok chrání tytéž zájmy, které chrání sám trestní zákoník, nejedná proti účelu trestního zákoníku, ale naopak ve shodě s ním. Může tak dojít ke střetu zájmů na ochraně různých společenských vztahů, a to na straně jedné zájmu, který byl napaden útokem, a na druhé straně zájmu útočníka. Nutná obrana je uplatněním práva proti bezpráví, nahrazuje vlastně zásah orgánů veřejné moci. Není pochyb o tom, že osoba jednající v mezích nutné obrany požívá též ústavní ochrany proti následné kriminalizaci [nález ze dne 26. 4. 2016 sp. zn. I. ÚS 3235/15 (N 80/81 SbNU 349), *Posouzení splnění podmínek putativní nutné obrany*, bod 38]. Nutná obrana nevyžaduje, aby obránce volil jiné, mírnější prostředky (srov. text § 28 odst. 2 a naproti tomu § 29 trestního zákoníku).

58. Stěžovatelka rovněž tvrdí, že jí útok na dítě nebyl dostatečným způsobem prokázán, a domáhá se použití pravidla *in dubio pro reo* ve svůj prospěch. Pomíjí však, že nešlo o trestní řízení proti ní, ale proti obviněné. K základním ústavním pravidlům trestního procesu patří i princip presumpce neviny, dle kterého je každý, proti němuž je vedeno trestní řízení, považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu nebyla vyslovena jeho vina (čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 2 Úmluvy). Z presumpce neviny vyvěrá též pravidlo *in dubio pro reo*, podle něhož přetrvají-li po provedeném dokazování

důvodné pochybnosti o existenci relevantních skutkových okolností, orgány činné v trestním řízení jsou povinny rozhodnout ve prospěch obviněného. Aplikace uvedeného pravidla je namístě především tehdy, pokud lze rozumně dospět k vícero verzím skutkového děje nebo není možné jednoznačně se přiklonit k žádné ze skupiny odporujících si důkazů [nález ze dne 6. 3. 2020 sp. zn. II. ÚS 2929/18 (N 42/99 SbNU 49), *K aplikaci ústavněprávní zásady in dubio pro reo,* body 21 a 22].

59. Proto se v tomto trestním řízení uplatnilo pravidlo v pochybnostech ve prospěch obviněné, *in dubio pro reo*. Naopak ve prospěch stěžovatelky bylo toto pravidlo uplatněno v přestupkovém řízení, které se proti ní jako obviněné z přestupku vedlo v souvislosti s tvrzeným útokem na dítě. Z logiky věci pravidlo *in dubio pro reo* nemůže v trestním řízení platit ve prospěch osoby poškozené. Jinak by totiž musela být bez dostatečných důkazů – a v rozporu s uvedenými ústavními požadavky – odsouzena osoba obviněná z trestného činu.

60. Pokud jde o nespokojenost stěžovatelky s neveřejností rozhodování Nejvyššího soudu, pravidlo stanovené v § 265r odst. 1 trestního řádu obecně připouští i rozhodování v neveřejném zasedání. Konkrétně v nynější věci rozhodoval Nejvyšší soud v neveřejném zasedání podle § 265r odst. 1 písm. c) trestního řádu se souhlasem obviněné a nejvyššího státního zástupce (viz bod 49 rozsudku Nejvyššího soudu). Již z textu zmíněného ustanovení plyne, že souhlas poškozeného není k rozhodnutí o dovolání v neveřejném zasedání vyžadován (shodně a podrobněji viz nález ze dne 13. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 2124/23, *Právo poškozeného vyjádřit se k dovolání obviněného proti výroku o náhradě škody,* zejm. bod 34). Ústavní soud již několikrát vyslovil, že rozhodování Nejvyššího soudu o podaném dovolání v neveřejném zasedání není neústavní, děje-li se v případech stanovených zákonem [viz např. nález ze dne 22. 6. 2004 sp. zn. I. ÚS 585/04 (N 143/38 SbNU 117), *Průtahy v již ukončeném trestním řízení*, nebo usnesení ze dne 26. 3. 2014 sp. zn. I. ÚS 522/14, bod 12].

61. Konečně ke kritice, že argumentace trestních soudů zasahuje do stěžovatelčiny dobré pověsti a cti (čl. 10 Listiny), lze uvést, že také odůvodněním soudního rozhodnutí lze zasáhnout do osobnostních práv jak přímo účastníka řízení, tak eventuálně třetí osoby, stejně jako je myslitelné porušení zásady presumpce neviny. Takováto porušení, vytýkaná vůči odůvodnění soudního rozhodnutí, je však nutno posuzovat s ohledem na funkci odůvodnění, tj. aby soud mohl vykonávat svou ústavní funkci, tedy přesvědčivě a jasně vysvětlit, k jakému skutkovému stavu dospěl a jak jej právně posoudil [srov. k tomu nález ze dne 15. 11. 2006 sp. zn. I. ÚS 310/05 (N 211/43 SbNU 357), *Zásah do osobnostních práv odůvodněním rozsudku,* respektive rozsudek ESLP ze dne 10. 10. 2024 *Machalický proti České republice,* č. 42760/16, § 52 násl.].

62. V nynější věci Nejvyšší soud užil standardní úvahy a odůvodnění, nijak se nedotýkající stěžovatelčiny cti či dobré pověsti. Konal v zájmu svého ústavního závazku vysvětlit, proč dospěl k závěru o nevině obviněné, která jednala v nutné obraně. Klíčové v tomto kontextu je, že na stěžovatelku v žádném případě nelze, na základě úvah trestního soudu, nahlížet jako na vinnou jakýmkoli trestným činem.

VII. Závěr

63. Ústavní soud shrnuje, že zprostil-li Nejvyšší soud obviněnou obžaloby, ústavně zaručené právo stěžovatelky na účinné vyšetřování neporušil. Trestní soudy se celé věci věnovaly pečlivě a v mnoha rozhodnutích. Právo na účinné vyšetřování nezahrnuje právo na potrestání osoby podezřelé z trestného činu.

64. Ústavní soud proto ústavní stížnost zamítl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Milana Hulmáka

1. Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčen, že ústavní stížnost byla podána důvodně.

2. Své stanovisko budu strukturovat tak, že nejprve rozeberu svá zjištění stran pochybení v postupu krajského soudu, poté pochybení v postupu Nejvyššího soudu a posléze se vyjádřím k argumentům většiny.

a) Dodržení práv stěžovatelky před krajským soudem

3. Zaprvé shledávám, že stěžovatelka zcela případně poukazuje na to, že krajský soud svým v pořadí posledním rozhodnutím provedl změnu popisu skutku, aniž by vůbec prováděl dokazování.

4. Pravidla trestního procesu vyžadují, že odvolací soud může rozhodnout sám rozsudkem, jen je-li možno nové rozhodnutí učinit buďto na podkladě skutkového stavu, který byl v napadeném rozsudku správně zjištěn, popřípadě tehdy, pokud provede vlastní dokazování ve veřejném zasedání. Přitom jen ty důkazy, které sám takto provedl, může hodnotit odlišně od soudu prvního stupně, a jen na jejich základě může provést změnu nebo doplnění dosavadních skutkových zjištění. Odvolací soud, který žádné dokazování neprovede, je plně vázán hodnocením důkazů soudu prvního stupně (srovnej § 259 odst. 3 a § 263 odst. 7 trestního řádu).

5. Tato pravidla dokazování nejsou v trestním řádu zakotvena samoúčelně, nýbrž jsou projevem základních zásad ovládajících trestní proces, jako jsou zásady ústnosti a přímosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu) a bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu), kteréžto zásady samy vyvěrají z požadavků kladených na trestní proces ústavním pořádkem a nezbytnosti ochrany základních práv a svobod všech osob, jichž se trestní řízení dotýká. Jde o stěžejní zásady dokazování dopadající i na postup odvolacího soudu. Vychází se z toho, že důkazy nejlépe zhodnotí ten, kdo měl nejbližší a nezprostředkovaný dojem z jejich provádění (František Púry in Šámal, Pavel a kol. Trestní řád komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 3121). Odvolací soud tak nesmí sám nahrazovat hodnocení důkazů, které provedl pouze soud prvního stupně, a tím prosazovat své vlastní hodnocení, skrze zákonem danou závaznost názorů vyššího soudu, navzdory zásadě ústnosti a přímosti trestního řízení [nález ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1327/19 (N 91/100 SbNU 102), bod 26]. Považuje-li odvolací soud rozsah dokazování před soudem prvního stupně za úplný, ale provedené důkazy hodnotí jinak, nemůže rozhodnout o zrušení rozsudku soudu prvního stupně, aniž by důkazy přímo provedl ve veřejném zasedání. Neztotožní-li se například odvolací soud s hodnocením výpovědi určitého svědka a se závěrem učiněným z jejího obsahu, měl by sám takového svědka vyslechnout, aby si tím vytvořil dostatečný podklad pro odchylné hodnocení jeho výpovědi i pro změnu skutkových závěrů, které z toho vyplývají (obdobně nález ze dne 8. 2. 2022 sp. zn. IV. ÚS 2718/21, bod 37).

6. Právě vyloženými pravidly se však krajský soud ve svém rozhodnutí neřídil. Krajský soud svůj rozsudek ze dne 20. 4. 2023 vydal po toliko necelou půlhodinu trvajícím veřejném zasedání. Ve věci toho dne neprovedl žádné dokazování, přičemž tak neučinil ani v žádné dřívější etapě daného řízení. Přesto ve svém rozhodnutí zásadně přehodnotil skutkové závěry městského soudu. Zatímco městský soud plně uvěřil verzi stěžovatelky, která vypověděla, že dítě z odrážedla nestáhla, dokonce, že se jej nikdy žádným způsobem nedotkla, ani směrem k němu nedělala žádný pohyb, a že obviněná stěžovatelku strčila pouze v popuzení ze slovních výzev stěžovatelky, aby s dítětem opustily prostor u jejího auta, krajský soud dospěl

k odlišnému novému závěru, že ke stáhnutí dítěte došlo, a obviněná poté stěžovatelku strčila, aby se jí za předchozí stažení dítěte z odrážedla pomstila.

7. Krajský soud postupoval v přímém rozporu s § 259 odst. 3 a 263 odst. 7 trestního řádu. Jestliže ve věci sám neprováděl žádné dokazování, byl vázán hodnocením důkazů městským soudem a nebyl vůbec oprávněn ve věci rozhodnout sám rozsudkem. Učinění popsané podstatné změny hodnocení důkazů soudem, který tyto důkazy sám neprovedl, odporující základním zásadám dokazování v trestním procesu, vykazuje znaky protiústavní svévole. Tu však připustit nelze (srovnej i nález ze dne 3. 4. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1929/23, body 37 a 38).

8. Krajský soud své odlišné hodnocení skutkového stavu ani přezkoumatelným způsobem neodůvodnil. Judikatura Ústavního soudu vyžaduje, aby rozhodnutí orgánů veřejné moci byla přesvědčivě odůvodněna. Jde o důležitou procesní zábranu, jež má bránit jejich svévolnosti. Nejsou-li zřejmé důvody toho kterého rozhodnutí, svědčí to o libovůli, kterou zásada právního státu zakazuje [nález ze dne 15. 11. 2011 sp. zn. I. ÚS 395/11 (N 196/63 SbNU 283), body 25 a 27].

9. Krajský soud uvedl, že má stažení dítěte z odrážedla za prokázané tím, že dle lékařské zprávy měl syn po činu škrábance na lokti, zatímco dle fotografií pořízených před konfliktem je neměl. Městský soud nicméně předtím shledal, že fotografie předložené obhajobou jsou, pokud jde o nezraněnost dítěte před incidentem, nevypovídající, neboť byly vyfoceny z úhlu, ve kterém část ruky s pozdějším zraněním není dobře vidět (bod 19 jeho rozsudku). Tato úvaha městského soudu se jeví mít i oporu ve spise (na dvou fotografiích „před incidentem“ na č. l. 430 a 431 jsou ruce dítěte vidět shora, zatímco fotografie zranění na č. l. 60 a násl. spisu ukazují spodní části lokte). Krajský soud ovšem nechal zjištění městského soudu o neodpovídajícím úhlu záběru zcela bez komentáře a své posouzení, proč fotografie na rozdíl od městského soudu považuje za vypovídající, žádným způsobem nevysvětlil. Krajský soud se navíc opomněl blíže zabývat i časem vzniku těchto fotografií a jen mechanicky bez jakéhokoliv odůvodnění vyšel z metadat poskytnutých obhajobou.

10. Krajský soud ponechal bez komentáře argumentaci městského soudu hodnotící význam lékařské zprávy dokládající existenci škrábanců v čase po incidentu. Městský soud uzavřel, že tuto zprávu nelze přeceňovat, neboť v daném věku nezletilého běžně dochází k drobným zraněním a karambolům, jakož i jím zmiňované vyjádření znalkyně, dle kterého zjištěné zranění dítěte jeho stažení z odrážedla spíše neodpovídá, a v každém případě mohlo vzniknout náhodně.

11. Skutkové závěry krajského soudu trpí deficity i v dalších směrech. Jeho rozsudek většinově vyznívá tak, že skutková zjištění městského soudu byla správná pouze s výjimkou stažení dítěte z odrážedla, které má doložené existencí zranění. I podle krajského soud strčení stěžovatelky nebylo obranou obviněné proti nějakému dalšímu podobnému jednání stěžovatelky, nýbrž pomstou za to, co učinila předtím. Přesto jeho rozsudek zároveň obsahuje pasáž, ve které se uvádí, že stěžovatelka natáhla ruku směrem k dítěti, což spadá do jiné části skutkového děje, než u jaké krajský soud výslovně provedl změnu, totiž části verze stěžovatelky akceptované městským soudem, kterou krajský soud nijak argumentačně nezpochybnil, nepolemizoval s ní, a neoznačil žádné skutečnosti, pro které by nemohla obstát. Není jasné, proč a na základě jakých důkazů krajský soud dospěl k závěru, že i v tomto bodě je pravdivá verze obviněné a nikoliv verze stěžovatelky o absenci takového pohybu akceptovaná městským soudem. I v tomto bodě je tak rozsudek krajského soudu nepřezkoumatelný.

12. Zásadní vadou skutkových zjištění dosahující ústavněprávní intenzity může být i jejich absence [např. nález ze dne 30. 4. 2009 sp. zn. II. ÚS 2448/08 (N 106/53 SbNU 331)]. Soud musí vyložit, které skutečnosti vzal za prokázané (§ 125 trestního řádu). V projednávané věci však z rozsudku krajského soudu není dostatečně srozumitelné, z jakých skutkových

okolností vycházel, respektive v jaké míře věří skutkové verzi stěžovatelky a v jaké verzi obviněné. I pokud by platilo, že stěžovatelka stáhla dítě z odrážedla, jak tvrdila obviněná, nijak z toho automaticky nevyplývá, jak se chovala v následujících okamžicích. To však krajský soud ve výroku ani odůvodnění svého rozhodnutí blíže nepopsal. Není zcela zřejmé, jaká byla jeho představa o návaznosti jím konstatovaného pohybu ruky na ostatní průběh skutkové děje. Jde přitom o naprosto klíčový okamžik, rozhodující pro posouzení, zda zde měl být nějaký trvající útok, proti kterému se obviněná měla strčením stěžovatelky bránit. Pro jasnost rozsudku by též bývalo vhodné, aby se krajský soud výslovně vyjádřil, co si přesně myslí o dalších detailech, na kterých se aktérky incidentu neshodovaly, jako například zda stěžovatelka na počátku činu na obviněnou s dítětem agresivně křičela či je jen věcně vyzvala k odchodu, zda předtím, než byla strčena, stála na místě (jak tvrdila ve své výpovědi akceptované městským soudem), či zda učinila dva kroky směrem k dítěti (jako tvrdila obviněná) nebo zda se obviněná snažila stěžovatelce po jejím pádu pomoci či nikoliv. Právě některé z takovýchto skutkových detailů považoval za klíčové při svém posouzení Nejvyšší soud (viz dále).

13. Procesní postup, závěry a odůvodnění krajského soudu, byly porušením práva stěžovatelky na účinné vyšetřování zaručené čl. 7 odst. 2 a čl. 3 Úmluvy. Výše popsaná změna skutkových závěrů městského soudu krajským soudem bez provedení dokazování rovněž vyvolává pochybnosti o respektování principu rovnosti účastníků řízení zaručeném čl. 37 odst. 3 Listiny a práva poškozeného vyjádřit ke všem prováděným důkazům zaručeného čl. 38 odst. 2 Listiny. Stěžovatelka přišla o možnost reagovat na důkazy, které správně měly být krajským soudem (pokud chtěl korigovat závěry městského soudu) v této, v rozporu s pravidly trestního procesu nerealizované, části odvolacího řízení prováděny.

b) Dodržení práv stěžovatelky před Nejvyšším soudem

14. Nejvyšší soud ve věci rozhodl rozsudkem, kterým zcela zvrátil dosavadní výsledek řízení. Odpověď na otázku, zda takovéto rozhodnutí může obstát z pohledu práva stěžovatelky na účinné vyšetřování, již byla předznamenána v předchozích pasážích. V situaci, kdy došlo ke shora rozebraným závažným procesním pochybením v odvolacím řízení, a dovoláním napadené rozhodnutí bylo nedostatečně odůvodněné, nepřezkoumatelné a svojí nejasností vyvolávající pochybnosti, jaké skutečnosti má vlastně krajský soud za prokázané, byla úloha Nejvyššího soudu obtížná. Nejvyšší soud však řízení zatížil dalšími novými pochybeními.

15. I ve fázi dovolacího řízení platí, že skutková zjištění, ze kterých soud vychází, musí být výsledkem řádného procesu dokazování. Nejvyšší soud v něm obvykle dokazování sám neprovádí a vychází ze skutkového stavu zjištěného před soudy prvního a druhého stupně, což plyne z toho, že projednává mimořádný opravný prostředek.

16. Nejvyšší soud odůvodnění svého rozhodnutí pojal jako rozbor okolností, za kterých byla užita obrana obviněné proti útoku stěžovatelky. Ve svém výkladu postupuje tak, jako by bylo dáno, že existence obrany byla po skutkové stránce prokázána a jen byl nesprávně posouzen její trestněprávní význam (viz bod 37 a násl. rozsudku Nejvyššího soudu). Rozsudek krajského soudu byl však jednoznačný v tom, že krajský soud dospěl k závěru, že obviněná subjektivně nevnímala, že by zde probíhal či hrozil nějaký aktuální útok, před kterým by musela své dítě chránit, nýbrž stěžovatelku strčila proto, aby se jí pomstila za to, že stěžovatelka stáhla její dítě z odrážedla v dřívější části skutkového děje (šlo dle krajského soudu o „vypořádání“ obžalované se stěžovatelkou za předchozí jednání – bod 9 rozsudku krajského soudu).

17. To, jakým způsobem vnímala a chápala obviněná jednání stěžovatelky, a proč po subjektivní stránce vůči ní jednala tak, že ji strčila, jsou zjevně otázky skutkové. Právní posouzení představuje až hodnocení právního významu těchto subjektivních představ.

Nejvyšší soud tedy, ačkoliv hovoří o tom, že v dovolacím řízení byly uplatněny hmotněprávní vady (bod 26 jeho rozsudku), se výše popsaným způsobem skrytě, mimo řádný proces provádění a hodnocení důkazů, odchýlil od skutkového stavu zjištěného v předchozím řízení.

18. Z napadeného rozsudku není jasné, proč měl Nejvyšší soud existenci obranného jednání po skutkové stránce za danou. Lze se jen dohadovat, že ho k tomu nasměrovaly již zmíněné nejasnosti ve formulaci rozsudku krajského soudu, které jej vedly ke snaze je překlenout a k tomu, že místo neobratných závěrů krajského soudu vyšel raději z tvrzení obviněné. Absenci dostatečného podkladu pro rozhodnutí však nelze řešit tím, že si dovolací soud nejasné či chybějící pasáže pro své účely domyslí a dotvoří podle toho, jak se mu to líbí, či je nahradí tvrzeními obhajoby. Takovouto libovůli v rozhodování požadavky ústavnosti vylučují.

19. Nejvyšší soud se dopustil odchylky ve skutkových zjištěních, i pokud ve své argumentaci vyšel z toho, že stěžovatelka na obviněnou s dítětem křičela a že před svým strčením vykročila směrem k obviněné a za ní se schovávajícímu synovi (bod 40 rozsudku Nejvyššího soudu). Jde o tvrzení obhajoby, kterým nebylo v předcházejících částech trestního procesu přisvědčeno. Stěžovatelka uváděla, že svoji výzvu k opuštění prostoru auta činila slušně, a také, že před svým strčením nikam nekráčela a jen se začala otáčet směrem ke svému domu. Právě takovéto verzi stěžovatelky městský soud uvěřil (bod 16 rozsudku městského soudu) a krajský soud se k těmto detailům nijak výslovně nevyjádřil a hovořil pouze obecněji o tom, že skutkové závěry městského soudu jsou přesvědčivé (jeho výše rozebíraná poznámka o natažení ruky pak zmiňuje opravdu jen ruku, nikoliv že by stěžovatelka i někam kráčela – viz body 8 a 9 jeho rozsudku). Nejvyšší soud i zde předstírá existenci jiného skutkového stavu, než jaký byl v procesu dokazování zjištěn.

20. V provedeném dokazování nemá oporu ani závěr Nejvyššího soudu, že „obviněná měla v dané situaci jedinou možnost, jak se útoku poškozené ubránit, a to ji od sebe odstrčit, protože jiné prostředky, např. útěk, nebyly možné“. Nejvyšší soud, ač je soudem dovolacím, jehož úlohou obecně jistě nemá být vytvářet nová skutková zjištění ve věci, zde vyslovuje úsudek, který dosud ve věci nezazněl. Tento závěr, stejně jako ostatní odchylky, není po procesní stránce výsledkem řádného dokazování. Závěr Nejvyššího soudu o nemožnosti obviněné jednat jinak je i zcela předčasný, když možnosti obviněné by soudy musely před jeho případným učiněním hodnotit (i pokud by uvěřily, že se skutkový děj odehrával obviněnou tvrzeným způsobem) podstatně komplexněji a uvážit (a popřípadě vyloučit) i veškeré jiné obviněné se nabízející alternativy, včetně její možnosti zastoupit stěžovatelce cestu, či ji chytit za ruku. Právo na účinné vyšetřování přitom vyžaduje, že výsledek řízení nesmí být založen na ukvapených nebo neopodstatněných skutkových závěrech (srovnej *X. a další proti Bulharsku*, § 185, 186 a 190).

21. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí v podstatě bezmezně uvěřil skutkové verzi obviněné, ještě ji dále v její prospěch rozvíjí, a ignoruje, jaký skutkový stav byl předtím prokázán před nalézacím a odvolacím soudem. Jestliže Nejvyšší soud své úvahy založil na skutkovém stavu, který nemá jasnou oporu ve spise, napovídá to opět porušení práva stěžovatelky na účinné vyšetřování.

c) K argumentům většiny

22. Jde-li o obecná východiska nálezu, souhlasím se zdrženlivým přístupem Ústavního soudu ke zprošťujícím rozsudkům trestních soudů a nebytností vážit i práva obviněných (bod 47 nálezů). Nález sp. zn. Pl. ÚS 17/24, *Kauza Anička*, však byl rozhodnutím v konkrétní věci, které žádné zásadní sjednocení praxe nepřineslo, a to s ohledem na průběh diskuse, bod 89 daného nálezu, rozsáhlé odlišné stanovisko i navazující rozhodnutí.

23. Aplikace obecných východisek na konkrétní věc v nálezu mne však nepřesvědčuje. Většina dospěla k závěru, že trestní soudy věnovaly celé věci mimořádnou pozornost

s odkazem na to, že ve věci rozhodovaly celkem sedmkrát a provedly všechny myslitelné důkazy (bod 52 nálezu). Počet rozhodnutí sám o sobě nepovažuji za relevantní kritérium, podstatné je, zda byla v tomto řízení respektována základní práva, zda byly dodrženy základní principy trestního procesu a jak jsou soudní rozhodnutí odůvodněna. Z těchto kritérií naopak vyplývá, že přinejmenším krajský soud vynaložil ve věci jen naprosto minimální a nedostatečné úsilí. Svůj procesní postup si zjednodušil tím, že předtím, než nově hodnotil důkazy, vynechal, v rozporu s pravidly trestního procesu, jejich provedení ve veřejném zasedání. Jeho v pořadí poslední rozhodnutí, je pak mimořádně chabě odůvodněno. Odůvodnění výroku o vině v tomto rozhodnutí má bez narace délku pouze jedné strany, ze které nejsou jasné úvahy krajského soudu, které jej k němu vedly, a zčásti ani to, co vlastně krajský soud má za prokázané. Závěr o provedení veškerých myslitelných důkazů je pak zavádějící, když jediným, kdo ve věci prováděl důkazy a jehož rozhodnutí obsahuje jejich podrobné hodnocení, byl soud prvního stupně, který přitom na jejich základě vyslovil zcela opačné závěry, než se kterými nakonec řízení skončilo.

24. Ústavní stížnosti poškozených nemohou, i pokud jim svědčí právo na účinné vyšetřování, zakládat stejný standard přezkumu jako ústavní stížnosti odsouzených (shodně bod 53 nálezu). Tyto odlišnosti by se však měly týkat toho, že obviněnému přísluší v trestním řízení širší paleta práv a záruk, zejména mu prospívá zásada *in dubio pro reo*. Nevidím ale důvod, proč by Ústavní soud měl u ústavních stížností poškozených pomíjet tak zásadní pochybení v trestním procesu, jako je tvorba skutkových zjištění soudy bez provedení dokazování a možnosti poškozeného se v něm vyjádřit, nebo připustit, že závěry soudů mohou postrádat odůvodnění či být nesrozumitelné, nebo že Nejvyšší soud nepřesně reprodukuje dosavadní skutková zjištění ve věci a vychází při právním hodnocení z jiného skutkového stavu, než byl ve skutečnosti odvolacím soudem konstatován. Takovéto vady mohou přinést naprosté vyprázdnění práva na účinné vyšetřování.

25. Ne každé pochybení v řízení je natolik závažné, aby představovalo důvod k zásahu Ústavního soudu. Jestliže však většina uvádí (bod 47 nálezu), že důvodem k zásahu Ústavního soudu by mohly být jen například natolik závažné vady, jako je nelogičnost, nedůslednost při hodnocení všech okolností případu a celková vnitřní rozpornost zprošťujícího rozsudku (nález sp. zn. II. ÚS 1689/25), nemám za to, že by pochybení učiněná ve věci městským a krajským soudem byla méně zásadní, že by šlo o ojedinělé a izolované chyby (bod 45 nálezu) nebo že by nedošlo k ohrožení vyšetřování závažné trestné činnosti (body 46 a 56 nálezu).

26. Není mi zřejmé, proč většina zdůrazňuje, že skutková varianta zahrnující fyzický útok stěžovatelky na dítě obviněné byla od počátku ve hře (bod 54 nálezu). Otázka, kdy se tato varianta v řízení objevila, je vcelku nepodstatná. I kdyby se tak stalo v řízení třebas „na poslední chvíli“, avšak soudy by se k ní přiklonily po řádném dokazování a své závěry řádně odůvodnily, pochybnosti o porušení práva na účinné vyšetřování by to nevyvolávalo. Naopak pokud určitá otázka „visí ve vzduchu delší dobu“, nicméně soudy se s ní nikdy, zejména pak ne v konečných rozhodnutích ve věci, nevypořádají bez toho, aby jejich závěry byly zatíženy závažnými pochybeními, pochyby o porušení tohoto práva to vyvolává. Klíčový je přezkum těch rozhodnutí, která představují výsledek celého řízení. Namísto toho většina nepodstatně rozebírá obsah obžaloby či rozhodnutí vydaná a zrušená na počátku řízení.

27. Nikterak nezpochybňuji, že Nejvyšší soud správně rekapituloval právní úpravu a judikaturu k institutu nutné obrany (bod 57 nálezu). Na tom však námitky stěžovatelky proti jeho rozhodnutí nespočívaly. Stěžovatelka namítala, že není jasné, jak ze skutkových závěrů krajského soudu Nejvyšší soud dovodil, že se obviněná bránila v momentu existence hrozby ze strany stěžovatelky, že jím tvrzená skutková zjištění nemají spojitost s provedenými důkazy a že Nejvyšší soud vyšel z toho, že byla v nedobré zdravotní kondici, což nemá podklad v řízení a odporuje stavu zjištěnému znalkyní. Problém rozhodnutí Nejvyššího soudu nespočívá ve vadných hmotněprávních východiscích, nýbrž především ve východiscích

skutkových, zejména že jeho rozhodnutí nenavazuje na skutková zjištění učiněná městským a krajským soudem.

28. Na rozdíl od většiny se domnívám, že se neuplatnila zásada *in dubio pro reo* (bod 59 nálezu). Napadené usnesení Nejvyššího soudu a jemu bezprostředně předcházející rozhodnutí městského a krajského soudu na tuto zásadu neodkazují ani na jediném místě. Pokud by zproštění obviněné obžaloby bylo bývalo odůvodněno tím, že byť provedené důkazy napovídají spíše věrohodnosti verze stěžovatelky, nepodařilo se ve věci dosáhnout takové jistoty, aby bylo možno vyslovit vinu obviněné, nacházeli bychom se z hlediska ústavněprávního přezkumu v úplně jiné situaci. Krajský soud však namísto toho kategoricky konstatoval (bez řádného dokazování a odůvodnění), že stěžovatelka syna obviněné napadla, a Nejvyšší soud dokonce považoval za pevně dané (díky chybné nenávaznosti na skutkové závěry nižších soudů), že obviněná vnímala, že tento útok pokračuje a je třeba se mu bránit. Zásada *in dubio pro reo* znamená, že pochybnosti o průběhu skutkového děje mají být využity ve prospěch obviněného; nedopadá ale na situace, kdy soud má za to, že verze obviněného je pravdivá, ani nemá být aplikována tak, že v případě pochybností, jaká z verzí je správná, má verzi obviněného za pravdivou prohlásit (shodně bod 58 nálezu).

29. I když pak zásada *in dubio pro reo* primárně slouží obviněnému, mám za to, že v určitém smyslu prospívá i poškozenému. Pokud totiž soud vysloví, že díky pochybnostem o tom, jak se skutkový děj odehrál, je třeba rozhodnout tak, jako by byla platila verze obviněného, neříká tím, že má za prokázané, že poškozený o své verzi lhal. Naopak pokud soud jednoznačně přisvědčí verzi obhajoby, jako tomu bylo v posuzované věci, je nasnadě, že to může být pro poškozeného dehonestující. Možná na stěžovatelku nelze hledět jako na viníka trestného činu (bod 62 nálezu), ale jako na útočníka na dítě ano.

30. Výklad většiny stran neveřejnosti rozhodování Nejvyššího soudu (bod 60 nálezu) platí v obvyklých případech dovolacího řízení, není však přiléhavý na projednávanou věc, ve které Nejvyšší soud nestandardně doplňoval skutkový stav věci.

d) Závěrem

31. V posuzované věci krajský soud i Nejvyšší soud provedly zásadní posuny ve skutkovém stavu. Zatímco městský soud uvěřil skutkové verzi stěžovatelky a krajský soud vyšel částečně z verze stěžovatelky a částečně z verze obviněné (ne zcela jasno v jakém poměru), Nejvyšší soud již vyšel plně z verze obviněné. Žádná z těchto změn přitom nebyla provedena bez porušení procesních předpisů ani řádně odůvodněna. Krajský soud (aniž by šel cestou aplikace zásady *in dubio pro reo*) nově uvěřil verzi o stažení dítěte z odrážedla stěžovatelkou, přičemž nerespektoval základní zásady a zákonnou úpravu dokazování, a své závěry ve svém rozsudku ani přesvědčivě nevyložil. Z jeho rozhodnutí též není dostatečně podrobně jasné, co a na základě čeho má přesně za prokázané. Před Nejvyšším soudem pak došlo k dalším zásadním skutkovým změnám, a to skrytě zcela mimo jakýkoliv procesní rámec. Nejvyšší soud, místo aby vyšel z dosavadních výsledků řízení (popřípadě shledal tyto výsledky nedostatečnými), skutkové závěry vyslovené městským soudem a krajským soudem zčásti nahradil skutkovou verzí obviněné. Řízení před krajským soudem i Nejvyšším soudem bylo navíc zatíženo tím, že bylo porušeno právo stěžovatelky na vyjádření. Popsaným způsobem byly závěry ve věci deformovány, rozhodnutí ve věci nebylo výsledkem řádného soudního procesu.

32. K zásahu do stěžovatelčiných práv podle mého názoru došlo. Tím se nijak nevyslovuji k vině obviněné ani k tomu, jakou skutkovou verzi měly soudy vzít za prokázanou; to přísluší jen obecným soudům. Stěžovatelce však byla způsobena závažná zranění, a díky závazkům plynoucím státu z čl. 7 odst. 2 Listiny a čl. 3 Úmluvy jí tak příslušelo ústavně zaručené právo, aby věc byla řádně vyšetřena. To se ale v důsledku shora popsaných pochybení krajského soudu a Nejvyššího soudu nestalo. Změnou hodnocení

důkazů bez provádění dokazování totiž došlo k zásahu do tohoto práva ve složce umožnění veřejné kontroly a participace poškozených. Nebyl též splněn požadavek, že vyšetřování musí být důkladné a dostatečné. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva totiž k jeho naplnění vyžaduje, že orgány veřejné moci se musí vždy opravdu pokusit zjistit, co se stalo, a neměly by se spoléhat na ukvapené nebo neopodstatněné závěry, které by vedly k ukončení jejich vyšetřování. Jakýkoli nedostatek ve vyšetřování, který by narušil jeho způsobilost objasnit fakta nebo totožnost odpovědných osob, by mohl být v rozporu s tímto standardem. Ojedinělá pochybení nemusejí vypovídat o porušení práva na účinné vyšetřování, avšak orgány činné v trestním řízení musí zohlednit veškeré relevantní skutečnosti a nesmí postupovat svévolně. Závěry vyšetřování musí být založeny na důkladné, objektivní a nestranné analýze všech relevantních prvků (srovnej *X. a další proti Bulharsku*, § 185, 186 a 190). Těmto požadavkům žel konečná rozhodnutí krajského ani Nejvyššího soudu, jak je zřejmé z mého rozboru výše, neodpovídají.

33. Právo poškozeného, jemuž bylo ublíženo na zdraví, na účinné vyšetřování není naplněno, pokud je zproštění obviněného obžaloby založeno na skutkových zjištěních, která nejsou výsledkem řádného provádění a hodnocení důkazů, nemají oporu v trestním spise a chybí k nim přesvědčivé odůvodnění; jde o porušení čl. 7 odst. 2 a čl. 3 Úmluvy. Pokud odvolací a dovolací soud při tvorbě svých skutkových zjištění ani neumožní poškozenému se vyjádřit, je porušen i čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny.

34. Ze shora uvedených důvodů se domnívám, že mělo být Ústavním soudem konstatováno alespoň porušení uvedených práv stěžovatelky.

Č. 220
Neopodstatněné odkázání poškozeného na občanskoprávní řízení
(sp. zn. IV. ÚS 1850/25 ze dne 1. října 2025)

Je porušením čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud obecný soud nadužívá možnosti odkázat poškozeného v trestním řízení s jeho nárokem na náhradu škody uplatněným v adhezním řízení na řízení občanskoprávní. Takovým nadužíváním je i rozhodnutí obecného soudu, kterým odkáže poškozeného s nárokem na náhradu škody na řízení občanskoprávní v případech, kdy jeho nárok nespadá pod žádnou z kategorií § 140b zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a nelze na pohledávku poškozeného vztahovat účinky vyloučení uspokojení pohledávek ve smyslu uvedeného ustanovení.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna, soudkyně zpravodajky Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatelky D. P., zastoupené JUDr. Mgr. Markem Orságem, advokátem, sídlem Národní třída 300/24, Hodonín, proti části výroku trestního příkazu Okresního soudu v Hodoníně ze dne 5. května 2025 č. j. 2 T 82/2025-117, jímž byla stěžovatelka se svým nárokem na náhradu škody odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních, za účasti Okresního soudu v Hodoníně jako účastníka řízení, takto:

I. Trestním příkazem Okresního soudu v Hodoníně ze dne 5. května 2025 č. j. 2 T 82/2025-117, v části výroku, jímž byla stěžovatelka odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, bylo porušeno ústavně zaručené základní právo podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Návrh stěžovatelky na zrušení části výroku trestního příkazu Okresního soudu v Hodoníně ze dne 5. května 2025 č. j. 2 T 82/2025-117, jímž byla stěžovatelka odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních, se zamítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedené výrokové části trestního příkazu, kterou byla odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Uvádí, že touto výrokovou částí bylo porušeno právo zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Z ústavní stížnosti a z vyžádaného spisu Okresního soudu v Hodoníně (dále jen „okresní soud“) sp. zn. 2 T 82/2025 se podává, že H. Č. (dále jen „odsouzená“) byla uznána vinnou trestním příkazem okresního soudu ze dne 5. 5. 2025 přečinem podvodu a přečinem

krádeže, jichž se dopustila vůči stěžovatelce – poškozené (přečin podvodu) a vůči obchodní společnosti A. (dále jen „obchodní společnost“). Za to byla odsouzena k úhrnnému trestu odnětí svobody v délce trvání 6 měsíců, který jí byl podmíněně odložen na zkušební dobu v délce trvání 15 měsíců s tím, že jí bylo uloženo, aby ve zkušební době podmíněného odsouzení podle svých sil nahradila způsobenou škodu. Podle § 229 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, byly stěžovatelka a obchodní společnost odkázány se svými nároky na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Tento postup vůči poškozeným okresní soud neodůvodnil.

II. Argumentace stěžovatelky

3. Stěžovatelka nesouhlasí s tím, že byla odkázána se svým nárokem na náhradu škody na řízení ve věcech občanskoprávních. Jako poškozená se řádně připojila se svým nárokem na náhradu škody. Jí v trestním řízení uplatňovaná náhrada škody nesplňuje ani jednu z kategorií pohledávek uvedených v § 140b insolvenčního zákona. Na podporu své argumentace odkazuje na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2021 sp. zn. 29 Cdo 1745/2021. Postup okresního soudu rovněž neodpovídá povinnosti orgánů činných v trestním řízení umožnit poškozenému v každé fázi trestního řízení plné uplatnění práv ve smyslu § 2 odst. 15 trestního řádu.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

4. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v němž bylo vydáno rozhodnutí napadené ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatelka před jejím podáním vyčerpala veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

5. Soudkyně zpravodajka podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslala ústavní stížnost účastníkovi řízení a vedlejším účastníkům k vyjádření.

6. Okresní soud ve svém vyjádření uvedl, že se seznámil se stavem insolvenčního řízení odsouzené, které v době vydání trestního příkazu stále probíhalo. Konfrontoval toto zjištění s § 140a a 140b insolvenčního zákona týkajícími se účinků rozhodnutí o úpadku. Konstatoval, že adhezní řízení nespadá pod výjimky uvedené v § 140a insolvenčního zákona, a proto se na něj vztahuje režim § 140b insolvenčního zákona, podle kterého nelze po dobu trvání účinků rozhodnutí o úpadku rozhodnout o pohledávkách týkajících se majetkové podstaty. Výjimku představují pouze pohledávky na náhradu škody způsobené trestným činem, pokud byl v trestním řízení zajištěn majetek v majetkové podstatě dlužníka. V dané věci takto majetek odsouzené zajištěn nebyl, proto byla stěžovatelka i obchodní společnost jako další poškozená odkázána na občanskoprávní řízení. K námitce stěžovatelky ohledně absence odůvodnění rozhodnutí o náhradě škody okresní soud uvedl, že trestní řád neukládá soudu povinnost pořizovat do spisu podklady pro vydávání trestního příkazu, což je v souladu i se smyslem této právní úpravy umožňující vydat trestní příkaz mimo hlavní líčení.

7. H. Č., obchodní společnost ani Okresní státní zastupitelství v Hodoníně se k ústavní stížnosti ve stanovené lhůtě nevyjádřily a v souladu s poučením jim daným Ústavní soud vycházel z toho, že se postavení vedlejšího účastníka vzdaly.

8. Ústavní soud zaslal vyjádření okresního soudu stěžovatelce na vědomí, která práva repliky nevyužila.

9. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (srov. § 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

10. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není soudem nadřízeným obecným soudům, nevykonává nad nimi dohled. Jeho úkolem v řízení o ústavní stížnosti fyzické či právnické osoby je toliko ochrana ústavnosti [čl. 83, čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy]. Ústavní soud není povolán k přezkumu použití běžného zákona a může tak činit jen tehdy, shledá-li současně porušení základního práva nebo svobody stěžovatele.

11. Ústavní soud ve své ustálené judikatuře zdůrazňuje povinnost ochrany práv poškozených a obětí trestných činů. Trestní soudy mají povinnost svým postupem usilovat o naplnění podmínek pro přiznání náhrady újmy již v adhezním řízení. Platí totiž, že stát má ústavní povinnost vytvořit co možná nejefektivnější systém procesních institutů sloužících k náhradě újmy způsobené trestnou činností (srov. nález ze dne 26. 6. 2023 sp. zn. II. ÚS 297/22).

12. Ústavní soud vztahuje na adhezní řízení právo poškozeného na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny [nález ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 3456/15 (N 148/82 SbNU 357)]. Adhezní trestní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení, v němž by jinak poškozený uplatňoval nárok na náhradu škody. Výrok trestního soudu, jímž se podle § 228 odst. 1 trestního řádu přiznává nárok poškozeného na náhradu škody vůči odsouzenému, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí soudu. Trestní soud má v adhezním řízení povinnost postupovat co do odůvodnění svého rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních. Ve své judikatuře Ústavní soud připustil i možné porušení práva na rovnost v řízení podle čl. 37 odst. 3 Listiny, jestliže se trestní řízení koncentruje toliko na obviněného, zatímco poškozený je ignorován [srov. nález ze dne 9. 10. 2012 sp. zn. II. ÚS 289/12 (N 170/67 SbNU 83)]. Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 nelze postavení poškozeného redukovat na (byť zpravidla významný) pramen důkazu a na subjekt, jemuž až sekundárně má v trestním řízení být usnadněno vyrovnání jeho majetkoprávních nároků vzniklých v přímé souvislosti se spácháním trestného činu vůči pachateli. Postavení poškozeného v trestním řízení není „doplňkové“.

13. Možnosti odkázat poškozeného s jeho nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních nelze nadužívat, neboť pak by institut uplatnění nároku na náhradu škody (újmy) v trestním řízení pozbyl svého smyslu (viz usnesení ze dne 1. 12. 2011 sp. zn. IV. ÚS 2177/11). Nespravedlivé rozhodnutí, a tím spíše „nerozhodnutí“ o nárocích poškozeného, umocňuje primární újmu způsobenou trestným činem. Náprava újmy obětí trestné činnosti dle judikatury Ústavního soudu souvisí s veřejnoprávní povinností státu objasnit trestnou činnost zasahující ústavní práva a zajistit oběti přiměřenou ochranu před jejím opakováním [srov. nálezy ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515) nebo ze dne 9. 8. 2016 sp. zn. III. ÚS 1716/16 (N 151/82 SbNU 385)]. Nesplněním této povinnosti vzniká tzv. druhotná újma, která v oblastech chráněných Listinou zakládá porušení základních práv a svobod obětí, které bude zpravidla představovat důvod pro zásah Ústavního soudu.

14. Adhezní řízení se přitom nenachází mimo ústavní rámec pravidel práva na soudní ochranu. Postupem obecného soudu může nepochybně dojít k takovému porušení základních práv a svobod poškozených, které bude vyžadovat zásah Ústavního soudu [srov. např. nález ze dne 15. 12. 2015 sp. zn. I. ÚS 1587/15 (N 214/79 SbNU 443)]. Řádné rozhodování v adhezním řízení je dle Ústavního soudu neodmyslitelnou součástí naplnění účelu trestního řízení (srov. § 1 odst. 1 trestního řádu), kterým je rovněž ochrana práv poškozeného (srov. k tomu též nález ze dne 7. 1. 2025 sp. zn. III. ÚS 1876/24).

15. V uvedeném kontextu pak odůvodnění trestního příkazu okresního soudu nemůže obstát. Ústavní soud si je vědom toho, že trestní příkaz ani v rozhodnutí o uplatněné náhradě škody nemusí být podrobněji odůvodněn. Na druhou stranu, pokud jakékoliv odůvodnění

rozhodnutí soudu o uplatněném nároku na náhradu škody chybí, může být tím vyvolané porušení ústavně zaručených práv o to závažnější, pokud je i z pohledu základních pravidel plynoucích z výše citované judikatury Ústavního soudu zjevně nesprávné.

16. Ústavní soud z vyžádaného spisu ověřil, že stěžovatelka se připojila k trestnímu řízení s nárokem na náhradu jí způsobené škody. Z napadeného rozhodnutí ani z vyžádaného spisového materiálu neplyne důvod, proč okresní soud stěžovatelce alespoň částečně požadovanou náhradu škody nepřiznal v adhezním řízení, přestože takový postup má přednost před odkázáním poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních.

17. V této souvislosti Ústavní soud nepřehlédl vyjádření okresního soudu, že přiznání náhrady škody v trestním řízení má bránit insolvenční řízení. Insolvenční soud schválil oddlužení odsouzené již v roce 2023. Stěžovatelka se v adhezním řízení domáhala náhrady škody způsobené jí odsouzenou v roce 2024, tedy až po rozhodnutí o schválení oddlužení a po uplynutí lhůty pro přihlášení pohledávky stěžovatelky do insolvenčního řízení. Odkazovaný § 140b insolvenčního zákona zakazuje rozhodovat mimo insolvenční řízení pouze o pohledávkách, které mají být v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené, anebo o pohledávkách, které se v insolvenčním řízení neuspokojují. Pohledávka stěžovatelky však nespadá pod žádnou z těchto kategorií, neboť nemohla být uplatněna přihláškou. Na nárok uplatňovaný stěžovatelkou v adhezním řízení proto nelze vztahovat účinky vyloučení uspokojení pohledávek ve smyslu § 140b insolvenčního (srov. k tomu v širších souvislostech například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2010 sp. zn. 29 Cdo 3509/2010). Uvedený závěr podporuje i odborná literatura [srov. k tomu též komentář BŘESKA, V. § 140c. In: KOZÁK, J., BROŽ, J., STANISLAV, A., STRNAD, Z., ZRŮST, L., ŽIŽLAVSKÝ, M. a kol. Insolvenční zákon: Komentář. (Systém ASPI). Wolters Kluwer (citováno 2025-9-2)].

18. V nyní posuzovaném případě okresní soud nenaplnil jeden z dílčích účelů trestního řízení tím, že stěžovatelce jako poškozené neumožnil v trestním řízení vyrovnání jejích majetkoprávních nároků vzniklých v přímé souvislosti se spácháním trestného činu vůči pachateli, ačkoliv mohl. Neodčinil tak dostatečně (v mezích, které mu insolvenční zákon umožňuje, a postupem, který mu trestní řád ukládá) stěžovatelku, a tím porušil základní práva trestnou činností poškozené stěžovatelky.

19. Napadeným rozhodnutím okresního soudu (trestním příkazem) proto bylo porušeno právo stěžovatelky zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní soud nicméně nepřistoupil ke kasaci napadeného trestního příkazu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu z důvodu ochrany práv odsouzené, jíž právní mocí trestního příkazu počala běžet zkušební doba podmíněného odsouzení, a zásah do jejich práv by v tomto případě byl nepřiměřený, jelikož stěžovatelka se může svých nároků efektivně domoci v řízení občanskoprávním.

20. Ústavní soud z výše uvedených důvodů podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti vyhověl.

Č. 221
Obecně závazná vyhláška o chovu a držení hospodářských zvířat na území obce Cebiv
(sp. zn. Pl. ÚS 16/25 ze dne 7. října 2025; 453/2025 Sb.)

Chov a pohyb hospodářských zvířat může v obecné rovině spadat do věcných oblastí přípustné obecní normotvorby podle § 10 písm. a) nebo c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 313/2002 Sb. Manévrovací prostor obce pro tvorbu takové normotvorby je sice tak jako v jiných oblastech výrazně omezen vysokou mírou regulace zákonodárcem z hlediska obdobných cílů, není ale zcela vyprázdněn.

Obecně závazná vyhláška není vhodným nástrojem ke stanovení limitů a podmínek pro způsoby využití území. K tomuto účelu totiž zákonodárce obcím svěřil jiné nástroje (zejména územní plánování), při jejichž využití je možné vážit různé zájmy a využít prostředky soudní ochrany práv osob, kterých se obcí zvolené řešení může týkat.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 16/25 dne 7. října 2025 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy, Milana Hulmáka, Jaromíra Jirsy, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Jana Svatoně, Pavla Šámala a Jana Wintra (soudce zpravodaj) o návrhu Ministerstva vnitra na zrušení obecně závazné vyhlášky obce Cebiv č. 2/2023 ze dne 3. 7. 2023 o chovu a držení hospodářských zvířat na území obce Cebiv, za účasti obce Cebiv, zastoupené JUDr. Petrem Plavcem, advokátem, se sídlem Na Zábradlí 205/1, Praha 1 – Staré Město, jako účastnice řízení, takto:

Obecně závazná vyhláška obce Cebiv č. 2/2023 ze dne 3. 7. 2023 o chovu a držení hospodářských zvířat na území obce Cebiv se dnem vyhlášení tohoto nálezu ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení podstaty věci

1. Obec Cebiv vydala v roce 2023 napadenou vyhlášku, kterou se rozhodla regulovat chov zvířat na svém území. Stanovila v ní různé podmínky pro chovatele a držitele určitých druhů zvířat, omezila počty chovaných zvířat uvnitř i vně intravilánu obce a její místní části Bezemín, dále zavedla možnost obecního úřadu za určitých podmínek předběžně zakázat chov zvířat a možnost obce pokutovat porušení vyhlášky.

2. Ministerstvo vnitra navrhlo Ústavnímu soudu, aby cebivskou vyhlášku zrušil. Jeho návrhu Ústavní soud tímto nálezem plně vyhověl. Nejprve vysvětlil, proč nadále plně

nevychází z historické judikatury k obecně závazným vyhláškám obcí regulujícím chov hospodářských zvířat: v tomto nálezu dospěl k obecnějšímu závěru, že obec může na svém území regulovat pohyb i jiné činnosti spojené s chovem zvířat. Objasnil, že obec může ve snaze předejít určitým negativním jevům spojeným s hospodářským chovem zvířat stanovit podmínky či omezení k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku nebo k zajištění udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství a k ochraně životního prostředí. Obec tím ale musí sledovat konkrétní cíl a regulovat předmět, který se nepřekrývá s tím, co plně postihuje zákonná úprava. Druhotným cílem obecně závazné vyhlášky podle Ústavního soudu může být i zajištění tzv. pohody bydlení.

3. Cebivská vyhláška pak v přezkumu Ústavním soudem neobstála jednak proto, že se její regulace co do předmětu regulace shodovala se zákonnou právní úpravou, která obci nabízí i jiné, vhodnější nástroje k omezení chovu hospodářských zvířat na jejím území, mezi které patří zejména územní plánování. Jednak obec Cebiv nevysvětlila důvody a místní specifika pro vymezení míst k chovu hospodářských zvířat a pro omezení jejich pohybu.

II. Napadená vyhláška

4. Napadená vyhláška byla schválena usnesením Zastupitelstva obce Cebiv č. j. Cebiv/605/23 ze dne 3. 7. 2023 „z důvodů zachování klidného, bezpečného a pohodového bydlení v obci jakož i kvality životního prostředí“.

5. Její účinnost byla pozastavena rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 10. 12. 2024 č. j. MV-47843-28/ODK-2023. Rozklad obce proti tomuto rozhodnutí byl zamítnut rozhodnutím ministra vnitra ze dne 2. 4. 2025 č. j. MV-17623-3/SO-2025.

6. Vyhláška je dostupná ve Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů na https://sbirkapp.gov.cz/detail/SPPJJ6I4UDM53KPE. Ústavní soud uvádí celé její znění i zde (pozn. red.: včetně pravopisných nepřesností):

„Čl. 1
Úvodní ustanovení

Na území katastru obce Cebiv a katastru místní části Bezemín lze chovat hospodářská zvířata za předpokladu, že jejich chov nebude negativně zasahovat do kvality životního prostředí a pohodového bydlení v obci.

Čl. 2
Definice pojmů

1) Chovatelem, nebo držitelem zvířat je ten, kdo třeba jen přechodně zvířata chová, nebo o ně pečuje.

2) Vyhláška je závazná pro chovatele, držitele těchto následujících druhů zvířat:

a) velká a střední hospodářská zvířata - skot, koně, ovce, kozy, prasata, běžci apod.

b) malá a drobná hospodářská zvířata - hrabavá a vodní drůbež (slepice, krůty, kachny a husy), holubi a králíci.

c) kožešinová zvířata - norci, lišky, pesci, nutrie apod.

Čl. 3
Podmínky chovu

1) Chovat jakékoliv zvíře je povoleno (s výjimkou, uvedenou v dalších článcích této vyhlášky), pokud chov je v souladu s ostatními předpisy a zákony ČR, neohrožuje čistotu a neobtěžuje obyvatele okolních bytů a domů nad míru přiměřenou poměrům. Zvíře musí být chováno v souladu s ostatními předpisy a zákony ČR.

2) Je zakázáno chovat zvířata uvedená v Čl. 2 odst. 2 a), b) a c) mimo prostory k tomu určené.

3) Je zakázáno přinášet nebo přivádět či umožnit vstup zvířectvu dle Čl. 2 odst. 2 a) a c) do prostor, kde není dovolen jejich chov a pohyb, jako jsou dětská hřiště, pískoviště, park a další veřejná místa.

4) V rodinné zástavbě a její bezprostřední blízkosti je chov zvířat povolen za předpokladu, že nedojde ke zhoršení životního prostředí, vzhledu okolí a nedojde k narušení pravidel občanského soužití.

5) Chov zvířat, podle Čl. 2 odst. 2 písm. a), je v intravilánu obce Cebiv a intravilánu místní části Bezemín a ve vzdálenosti 100 m od vnější hranice intravilánu omezen počtem 20 ks. Jejich chov nesmí narušovat pohodu bydlení obyvatel obce.

6) Chov zvířat, podle Čl. 2 odst. 2 b) a c), je v intravilánu obce Cebiv a intravilánu místní části Bezemín a ve vzdálenosti 100 m od vnější hranice intravilánu omezen počtem 100 ks. Jejich chov nesmí narušovat pohodu bydlení obyvatel obce.

Čl. 4
Zvláštní ustanovení

Obecní úřad může předběžně zakázat chov zvířat, jestliže jeho chovem popř. pobytem v obci dojde ke zřejmému zásahu do pokojného stavu, zejména narušení občanského soužití a bezpečnosti (§ 5 občanského zákoníku) a ke zhoršení životního prostředí s negativními vlivy na kvalitu bydlení v obci.

Čl. 5
Sankce

Obec může za porušení této vyhlášky uložit pokutu dle § 66d zákona o obcích.

Čl. 6
Platnost

Tato obecně závazná vyhláška nabývá účinnosti počátkem patnáctého dne po dni jejího vyhlášení.“

III. Test čtyř kroků pro posouzení obecně závazné vyhlášky

7. Protože svou argumentaci ministerstvo strukturovalo podle tzv. testu čtyř kroků, jímž Ústavní soud obvykle posuzuje obecně závazné vyhlášky obcí, je pro přehlednost vhodné jednotlivé kroky tohoto testu shrnout již na tomto místě. Tento test Ústavní soud vymezil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 63/04 (N 61/36 SbNU 663; 210/2005 Sb.; *Prostějov*) a naposledy upřesnil v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/23 (72/2024 Sb.; *Jenštejn*). Test zahrnuje posouzení, zda (1) měla obec pravomoc vydat napadenou obecně závaznou vyhlášku, (2) se obec při vydávání napadeného ustanovení obecně závazné vyhlášky nepohybovala mimo zákonem vymezenou věcnou působnost (zda nejednala *ultra vires*), (3) obecně závazná vyhláška není v rozporu s obecnými ústavními principy a obec nezneužila při jejím vydání zákonem svěřenou pravomoc a konečně (4) nejednala přijetím napadeného ustanovení zjevně nerozumně.

IV. Shrnutí návrhu Ministerstva vnitra

8. Ministerstvo vnitra nejprve poukázalo na nízkou legislativně-technickou úroveň napadené vyhlášky, jež se velmi podobá přibližně dvacet let starým obecně závazným vyhláškám, které Ústavní soud v minulosti zrušil nálezy sp. zn. Pl. ÚS 17/02 (N 150/35 SbNU 95; 583/2004 Sb.; *Nezvěstice*), sp. zn. Pl. ÚS 4/98 (N 78/14 SbNU 147; 126/1999 Sb.; *Kravaře*), sp. zn. Pl. ÚS 62/04 (N 108/37 SbNU 409; 280/2005 Sb.; *Chuchelna*) a sp. zn. Pl. ÚS 3/05 (N 114/41 SbNU 417; 445/2006 Sb.; *Staňkov*).

9. Ministerstvo je přesvědčeno, že chov určitého počtu kusů hospodářských zvířat sám o sobě nemůže narušovat veřejný pořádek ani prostředí a čistotu v obci. Protiprávní jednání, místně nepřiměřené imise nebo narušování životního prostředí nelze z chovu hospodářských zvířat automaticky dovozovat. Obec podle ministerstva napadenou vyhláškou nepřípustně

rozšiřuje § 10 písm. a) a c) zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 313/2002 Sb., čímž vytváří nepředvídatelnou regulaci podnikatelského prostředí a obchází standardní zákonné nástroje, kterými může rozvoj svého území usměrňovat (územní a regulační plán, stavební uzávěra apod.). Ministerstvo se opírá mj. o stanovisko Ministerstva pro místní rozvoj (které si vyžádalo), podle něhož má obec možnost obnovení živočišné výroby na svém území zamezit změnou územního plánu. Právě v něm se lze setkat s regulativy stanovujícími maximální možné počty chovaných hospodářských zvířat (byť k tomuto přístupu má Ministerstvo pro místní rozvoj výhrady). Dotčené osoby pak mohou proti tomuto omezení brojit návrhem na zrušení (části) opatření obecné povahy podle zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní. Obecně závaznou vyhláškou nelze podle ministerstva prohlásit za neslučitelnou s veřejným pořádkem nebo životním prostředím (a následně cestou správního trestání kriminalizovat) jakoukoliv výrobní nebo jinou podnikatelskou činnost, která může produkovat imise nebo představuje kontroverzní investiční záměr, je-li jinak zcela v souladu s právními předpisy i územně plánovací dokumentací obce. Ministerstvo v tomto ohledu upozorňuje na fenomén NIMBY (z anglického „not in my back yard“, česky „ne na mém dvorku“ nebo „ne u nás“). Odkazuje také na nález k tzv. sedacím vyhláškám sp. zn. Pl. ÚS 34/15 (N 98/85 SbNU 625; 245/2017 Sb.; *Varnsdorf, Litvínov*).

10. Ministerstvo tvrdí, že v Cebivi jsou relativně rozsáhlé areály zemědělské výroby, které jsou v platném územním plánu obce označovány jako „areály živočišné farmy“ a určeny jako přípustné plochy například pro „odchovny dobytka a drůbeže“. Ani návrh změny územního plánu z roku 2022 se zásadnější změnou těchto ploch nepočítá. Není možné, aby obec tutéž činnost umožnila a dlouhodobě předpokládala, ale zároveň ji zakázala obecně závaznou vyhláškou a následně pokutovala. Pro dosažení svého cíle (usměrnění rozvoje obce a vyloučení živočišné výroby na svém území) měla obec změnit svůj územní plán. To ale svévolně a na újmu dotčených osob obešla vydáním napadené vyhlášky. Ministerstvo dále tvrdí, že zmíněný zemědělský areál je dlouhodobě nevyužívaný, ale jeho oživení může nasvědčovat změna vlastníka. Obec v procesu dozoru před podáním návrhu poukázala na chybějící dialog se zemědělskými subjekty a obavu z budoucích aktivit a jejich vlivu na obec. Ačkoliv ministerstvo nechce spekulovat o motivech přijetí napadené vyhlášky, nepochybuje o tom, že jejím faktickým důsledkem je znemožnění budoucího využívání tohoto zemědělského areálu k účelu, k němuž je územním plánem dlouhodobě určen.

11. Obec nevysvětlila, proč jí sledované zájmy převáží nad soukromými zájmy chovatelů a jejich právy podle čl. 11 a čl. 26 odst. 1 ve spojení s čl. 41 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Ministerstvo dále poukázalo na možný střet zájmů místostarosty obce Daniela Urbana, který vlastní zámek v bezprostřední blízkosti areálu statku vlastněného společností Farma Cebiv, s. r. o., a který zpracoval a předložil návrh napadené vyhlášky. K námitkám, které obec uplatnila v řízení o rozkladu, ministerstvo v návrhu doplnilo, že obec sice tvrdí, že chce regulovat velkochovy, ale napadená vyhláška fakticky dopadá i na drobné chovatele. Její tvrzení o tom, že míra rozšíření chovu (nejen průmyslového) významně ovlivňuje život cebivských obyvatel, ministerstvo pak považuje za rozporné s dřívějšími tvrzeními obce, tudíž i nevěrohodné.

12. Podle ministerstva obstojí napadená vyhláška pouze v prvním kroku testu (viz znovu část III výše). K druhému kroku testu ministerstvo argumentuje, že obec jednala *ultra vires*. Ústavní soud sice v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 46/06 (N 176/51 SbNU 163; 22/2009 Sb.; *Mariánské Lázně*) připustil, že obec může obecně závaznou vyhláškou zakázat chov zvířat na základě § 10 písm. a) a c) obecního zřízení, účel takové vyhlášky ale musí obstát v konkurenci s existující právní úpravou a nesmí jít o úpravu ke sledovanému legitimnímu cíli neproporcionální či nerozumnou.

13. Ministerstvo vyšlo z tvrzení obce (kterému podle něj v zásadě odpovídá i text napadené vyhlášky), že předmětem regulace je chránit intravilán obce před chovem zvířat,

který by ve větším rozsahu omezoval a znehodnocoval bydlení v obci, a cílem napadené vyhlášky je tedy udržet kvalitu a pohodu bydlení v obci, vyhnout se jejímu znečišťování a dalším negativním vlivům spojeným s průmyslovým chovem. Podle ministerstva takový předmět a cíl vůbec nejsou podřaditelné pod místní záležitosti veřejného pořádku podle § 10 písm. a) obecního zřízení. Tato problematika má celostátní význam a je již komplexně upravena na úrovni zákona, včetně řešení případných imisí průmyslového chovu zvířat i jeho vlivu na bydlení a životní prostředí. Podle ministerstva nelze povinnosti a zákazy z napadené vyhlášky podřadit ani pod věcnou působnost vymezenou § 10 písm. c) obecního zřízení. Obcí deklarovaný předmět a cíl navíc soukromoprávně řeší tzv. sousedská práva (§ 1012 a 1013 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Pokud má napadená vyhláška sloužit k usměrnění rozvoje obce, tento cíl podle ministerstva sledují a zabezpečují nástroje územního plánovaní: územní plán, regulační plán, případně územní opatření o stavební uzávěře (§ 38, 39 a 123 a násl. zákona č. 283/2021 Sb., stavební zákon). Při použití těchto nástrojů je navíc zákonem zaručena účast veřejnosti a dotčených osob i dotčených orgánů a možnost soudní ochrany, na rozdíl od přijetí obecně závazné vyhlášky. Problematiku znečišťování životního prostředí v důsledku průmyslového chovu zvířat pak řeší i hmotněprávní požadavky na výstavbu a další nástroje ochrany životního prostředí upravené roztříštěně v různých právních předpisech.[1]

14. Podle ministerstva neobstojí napadená vyhláška ani ve třetím kroku testu, protože je zjevně nepřiměřená a rozporná s čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“). Napadená vyhláška stanoví (s výjimkou čl. 3 odst. 5 a 6) povinnosti plošně pro celou obec a duplicitně normuje to, co již vyřešil zákonodárce pro celorepublikové území. Povinnosti stanovené čl. 3 odst. 5 a 6 napadené vyhlášky jsou pak s ohledem na určený počet zvířat a podmínky chovu stanovené mimo jiné zákonem č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, realizovatelné pouze ve stavbách a zařízeních, tedy v zastavěném území obce. Obec v konečném důsledku tedy chov většího počtu zvířat na svém území vylučuje. Tento zásah navíc narušuje legitimní očekávání vlastníků ohledně možných způsobů využití jejich nemovitostí. V testu proporcionality by napadená vyhláška podle ministerstva neobstála ani v kritériu potřebnosti, protože obec neprokázala natolik specifické místní podmínky (závažnost problémů s chovem hospodářských zvířat), které by mohly takto přísnou regulaci zdůvodnit.

15. Ministerstvo se nad rámec výše uvedené argumentace samostatně vyjádřilo i k jednotlivým ustanovením napadené vyhlášky. Její čl. 1 považuje za nadbytečný, protože obdobná povinnost plyne z § 66d odst. 1 písm. c) a § 66d odst. 2 písm. c) obecního zřízení. Obec tím v rozporu s čl. 39 Listiny dotváří objektivní stránku skutkové podstaty § 4 odst. 2 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. U čl. 3 odst. 1 napadené vyhlášky podle ministerstva není jasné, zda jde pouze o informativní ustanovení nebo v čem může spočívat ohrožování čistoty. Vágně a neurčitě je podle ministerstva formulován i čl. 3 odst. 2 napadené vyhlášky s tím, že užívání stavby v rozporu s jejím účelem či povolením může naplňovat skutkové podstaty přestupků podle stavebního zákona. I tuto problematiku tak upravuje zákonodárce, který působnost svěřil stavebním úřadům. V čl. 3 odst. 3 má ministerstvo problém s demonstrativním výčtem: obec sice může zakázat přivádění zvířat na dětská hřiště, pískoviště či do parku, avšak není vhodné, aby tento zákaz vztáhla neurčitě na „další veřejná místa“. Obdobně formulace čl. 3 odst. 4 napadené vyhlášky jsou podle

[1] Ministerstvo odkázalo na zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí); zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci); zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší; zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon); zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny; zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu; zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon); a zákon č. 541/2021 Sb., o odpadech, (pozn. red.: správně 541/2020 Sb.).

ministerstva neurčité. K počtům povolených zvířat v čl. 3 odst. 5 a 6 napadené vyhlášky ministerstvo opakuje, že za běžných podmínek je průmyslový chov zvířat standardní činností spjatou s venkovem. Článkem 4 napadené vyhlášky obec podle ministerstva vstupuje do prostoru vyhrazeného zákonodárci tím, že zakládá pravomoc svému obecnímu úřadu předběžně zakázat chov zvířat a sama sobě porušení vyhlášky pokutovat. Navíc odkazuje na § 5 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tedy na starý a již neplatný občanský zákoník. Článek 5 napadené vyhlášky pak odkazuje na § 66d obecního zřízení, který vymezuje přestupky na úseku obecní samosprávy (za které lze uložit pokutu až do 500 000 Kč, resp. až do 200 000 Kč), avšak porušení povinností stanovené obecně závaznou vyhláškou bývá přestupkem podle § 4 odst. 2 zákona o některých přestupcích (za které lze uložit pokutu jen do 100 000 Kč).

V. Shrnutí vyjádření obce Cebiv

16. Obec v replice setrvala na přesvědčení, že napadená vyhláška představuje přiměřený a racionální nástroj k řešení konkrétních místních problémů, které nelze efektivně řešit prostřednictvím jiných nástrojů veřejného a soukromého práva. Jejich cestou podle obce není možné regulovat rozmístění intenzivních chovů zvířat a obec potřebuje těmto problémovým jevům čelit dříve, než dojde k nevratným škodám na komunitním a přírodním prostředí obce. Argumentaci ministerstva považuje obec za odtrženou od reálné situace v obci. Specifické místní podmínky podle obce mohou odůvodnit potřebu regulace, k čemuž odkazuje na nález sp. zn. Pl. ÚS 46/06 (*Mariánské Lázně*). Na rozdíl od jiných vyhlášek, které v minulosti Ústavní soud zrušil, se napadená vyhláška opírá o legitimní důvody a obsahuje přiměřená a odstupňovaná omezení chovu v různých částech obce.

17. Obec popisuje, že z historických důvodů dnes na zemědělské půdě v obci hospodaří subjekty, které k ní nemají žádné vazby a jejichž činnost je od místní komunity izolovaná: jde o velkofarmy ze vzdálených krajů nebo ze zahraničí, jejichž provozovatelé v obci nežijí, nikoho z místních nezaměstnávají. Zatímco dříve bylo možné potenciální spory o hluk, zápach nebo další imise řešit osobní sousedskou domluvou, dnes může preventivně chránit kvalitu života svých obyvatel jen obec. Soukromoprávní prostředky jsou podle obce pouze reaktivní, v praxi jsou zdlouhavé a jednotliví obyvatelé nedisponují dostatečnými prostředky ani právními znalostmi, aby efektivně využívali sousedské negatorní žaloby. Tyto prostředky navíc neumožňují chránit veřejné statky (pohodu bydlení, kvalitu veřejného prostoru nebo životního prostředí). Obec se snaží posunout se z venkovského zemědělského sídla a zaměřit se na kvalitu bydlení a volnočasové a turistické aktivity. Vše obec plánuje zohlednit i v budoucím územním plánu, v němž počítá se změnou využití některých částí vyčleněných pro chov hospodářských zvířat na sklady rostlinné výroby. I tato změna (s předpokládaným schválením do konce roku 2025) by ale vedla jen k částečnému řešení problému s nadměrným chovem zvířat.

18. Veřejnoprávní nástroje pak podle obce nelze jednoznačně aplikovat na drobné nebo domácí chovy. Problematické přitom nemusí být jen stavební provedení, ale samotný způsob chovu (rozsah, hygienické podmínky, pachové a hlukové zátěže), který může mít zásadní dopad na kvalitu života v obci. Správní orgány disponují pouze omezenými nástroji pro případ flagrantního porušení zákona. Napadená vyhláška tedy pouze doplňuje stávající právní rámec o předvídatelný, normativní a preventivní nástroj, který stanovuje pravidla pro všechny chovatele. Obec si je vědoma, že napadená vyhláška zasahuje do práv osob, které hospodářská zvířata chovají v souladu s právními předpisy i s územním plánem. Nemyslí si ale, že by svévolně omezovala hospodářskou činnost, ani napadenou vyhlášku nepovažuje za nerozumnou.

VI. Shrnutí repliky ministerstva

19. Ministerstvo v replice znovu označilo jako nepravdivé ty skutečnosti, které by podle obce měly vysvětlovat potřebnost a cíl napadené vyhlášky. Pochybuje také o skutečných důvodech a motivech, které Cebiv k vydání napadené vyhlášky vedly. Ministerstvo tvrdí, že starostka obce Pavlína Jonášová vlastní rodinný dům se zahradou a místostarosta obce Daniel Urban (nově prostřednictvím spolku Liberum Regum Cebiv, z. s.) zámek s areálem, jež sousedí se zemědělským areálem společnosti Farma Cebiv, s. r. o. Dále zjistilo, že v Cebivi jsou registrovaná hospodářská zvířata v řádu jednotek kusů u dvou aktivních hospodářství. V listopadu 2023 (tedy čtyři měsíce po vydání napadené vyhlášky) byl pro obchodní společnost EkoFarm FKÚ, s. r. o., registrován chov drůbeže s kapacitou 280 ks, ale není zřejmé, zda byl tento chov již započat. Ministerstvo dále tvrdí, že příslušné správní orgány (stavební úřad, obvodní oddělení policie, přestupkový orgán ani odbor životního prostředí) nemají informaci o tom, že by v Cebivi byly problémy s nadměrným chovem hospodářských zvířat. Ani zaměstnanec ministerstva JUDr. Ing. Kamil Beránek, který v Cebivi od září 2022 do února 2023 vykonával funkci správce do doby ustavení nového zastupitelstva obce, nezaznamenal žádný velkochov hospodářských zvířat, který by vybočoval z běžného venkovského rázu, neobdržel žádnou stížnost ani nezískal jiné poznatky o tom, že by měl chov v Cebivi zintenzivnit.

20. K argumentům obce uvedlo ministerstvo, že za účelem usměrnění územního rozvoje nemůže politická reprezentace obce formou obecně závazné vyhlášky ukládat povinnosti. Ani navrhovaná změna územního plánu významně nic nezmění, protože v plochách s využitím „výroba zemědělská VZ“ bude nadále možné provozovat zařízení zemědělské prvovýroby a odchovny dobytka a drůbeže, což ministerstvu k dotazu potvrdil příslušný stavební úřad. Důvodem k přijetí napadené vyhlášky podle ministerstva nemůže být ani subjektivní názor obce, že zákonná ochrana před imisemi není efektivní. Pohoda bydlení je podle ministerstva zajišťována zákazem místně nepřiměřených imisí dle § 1013 občanského zákoníku. To, že územní samospráva zpravidla není aktivně legitimována k podání negatorní žaloby, podle ministerstva jen dokládá, že problémy spojené s chovem jsou spíše sousedským sporem soukromé povahy. Námitky nepřípustných imisí lze současně uplatnit i v řízení o povolení záměru podle § 190 stavebního zákona.

21. Hlavní negativní jev chovu zvířat bude podle ministerstva obtěžující zápach, což komplexně řeší zákon o ochraně ovzduší u velkochovů, které mohou představovat stacionární zdroj znečištění. Pro povolení takového záměru je vyžadováno závazné stanovisko orgánu ochrany ovzduší a zpracování provozního řádu. Zákon o ochraně ovzduší (v § 12a) navíc od března 2025 zavedl institut minimálních vzdáleností mezi stacionárními zdroji a stanovenými plochami vymezenými v územním plánu, které začnou být uplatňovány od 1. 7. 2026. Novelou byla do zákona o ochraně ovzduší (do § 12 odst. 4) vložena i povolená celková kapacita jako povinná náležitost povolení takového provozu. Obec tak zasahuje do výlučné sféry státní správy, aniž by měla konkrétní zmocnění pro omezení počtu zvířat, pro vlastní definici velkochovů nebo pro stanovení minimálních vzdáleností.

22. Ze stanoviska Ministerstva životního prostředí (které si ministerstvo vyžádalo pro účely zpracování repliky) sice plyne, že umístění areálu živočišné farmy není zcela optimální vzhledem k plochám určeným pro bydlení a její umístění neodpovídá zmíněným limitům minimálních vzdáleností. Je ale na příslušných orgánech státní správy, zda a v jakém rozsahu chov hospodářských zvířat v areálu povolí; budou přitom povinny zohlednit riziko obtěžování zápachem.

23. Ústavní soud zaslal repliku ministerstva obci Cebiv (včetně nových podkladů, které k ní ministerstvo přiložilo), ta se již nevyjádřila.

VII. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

24. Podle § 64 odst. 2 písm. g) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) je Ministerstvo vnitra oprávněno podat návrh na zrušení jiného právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy, jde-li o návrh na zrušení obecně závazné vyhlášky obce za podmínek stanovených v zákonech upravujících územní samosprávu. Tímto zákonem je zde obecní zřízení, zejména jeho § 123.

25. Ústavní soud si z předložených podkladů ověřil, že ministerstvo dodrželo zákonnou proceduru dozoru nad vydáváním a obsahem obecně závazných vyhlášek obcí. Návrh na zrušení podalo ministerstvo v zákonem stanovené lhůtě a po nabytí právní moci rozhodnutí o rozkladu podaném obcí proti rozhodnutí navrhovatele o pozastavení účinnosti napadeného ustanovení (§ 123 odst. 3 obecního zřízení).

26. Ústavní soud ve smyslu § 44 zákona o Ústavním soudu shledal, že ve věci není potřeba konat ústní jednání, neboť by od něj nešlo očekávat další objasnění věci a ani nepovažoval za potřebné provádět dokazování. Ministerstvo sice rozsáhle argumentuje skutkovými tvrzeními a tvrdí zneužití pravomoci obce vydávat obecně závazné vyhlášky k naplnění privátního zájmu osob ve vedení obce. I obec Cebiv přinesla vlastní skutková tvrzení o potřebnosti vyhlášky. Bez důkazů navržených obcí i bez důkazů navržených ministerstvem pro jejich skutková tvrzení se ale Ústavní soud obešel, protože v rozsahu potřebném pro jeho rozhodnutí postačovala samotná argumentace obou účastníků (v podrobnostech dále v části VIII. 2 tohoto nálezu).

VIII. Přezkum napadené vyhlášky Ústavním soudem

27. Jak již Ústavní soud uvedl výše, pro přezkum souladu obecně závazných vyhlášek obcí s ústavním pořádkem nebo zákonem využívá tzv. test čtyř kroků (viz část III tohoto nálezu). Projde-li vyhláška úspěšně všemi čtyřmi kroky, Ústavní soud návrh zamítne. Naopak, neobstojí-li vyhláška v některém z kroků testu, Ústavní soud návrhu vyhoví a vyhlášku či některá její ustanovení zruší a nebude se pro nadbytečnost zabývat dalšími kroky testu.

28. Podstata projednávané věci tkví ve druhém a ve třetím kroku testu, do kterých svou argumentaci ministerstvo také směřovalo. Právě ve druhém kroku testu napadená vyhláška neobstála (viz níže část VIII. 2).

VIII. 1. Podmínky přijetí a vydání obecně závazné vyhlášky byly splněny

29. V prvním kroku testu Ústavní soud ověřuje podmínky přijetí a vydání obecně závazné vyhlášky. Zkoumá, zda obec měla pravomoc k vydání obecně závazné vyhlášky a zda ji přijala a vydala zákonem stanoveným způsobem [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 48/18 (N 104/94 SbNU 269; 183/2019 Sb.; *Milovice*), bod 19; sp. zn. Pl. ÚS 45/06 (N 218/47 SbNU 871; 20/2008 Sb.; *Jirkov*), body 22–30; či sp. zn. Pl. ÚS 63/04 (*Prostějov*)].

30. Co se týče procedury přijetí či způsobu vydání, ministerstvo žádnou vadu nenamítlo. Ústavní soud proto nepovažuje za nutné tyto otázky podrobně rozebírat. Z dokumentů přiložených ministerstvem a z dostupných zdrojů vyplývá, že napadená vyhláška netrpí relevantními nedostatky co do procedury přijetí ani způsobu vydání, pročež v prvním kroku přezkumu obstojí. Pravomoc obce Cebiv k vydání napadené obecně závazné vyhlášky pak plyne přímo z čl. 104 odst. 3 Ústavy.

VIII. 2. Obec napadenou vyhláškou zčásti vykročila z mezí své věcné působnosti a zčásti nevysvětlila cíl a potřebnost napadené vyhlášky

31. V druhém kroku Ústavní soud posuzuje, zda obec při vydávání napadené vyhlášky nevybočila mimo své ústavní zmocnění, resp. mimo svou věcnou působnost vymezenou zákonem, tj. zda nejednala *ultra vires*. Obec by jednala *ultra vires*, kdyby se předmět anebo

cíl regulace zákona překrýval s předmětem anebo cílem regulace napadené vyhlášky [srov. např. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 18/16 (N 128/82 SbNU 109; 268/2016 Sb.; *Všeň*), body 11–14; sp. zn. Pl. ÚS 4/16 (N 101/81 SbNU 617; 335/2016 Sb.; *Chrastava*), body 17–21; či sp. zn. Pl. ÚS 45/06 (*Jirkov*), body 31–46].

32. Přesně to v projednávané věci v podstatné části napadené vyhlášky nastalo. Ústavní soud nejprve vysvětlí, v čem lze a v čem již nikoliv nadále vycházet z někdejší judikatury, o kterou se argumentačně opírá Ministerstvo vnitra. Poté vysvětlí, v jakém rozsahu zůstává obci působnost regulovat chov hospodářských zvířat vedle či nad rámec zákonné úpravy z hlediska porovnání cílů regulace a jejího předmětu. Následně zdůvodní, proč se obec Cebiv již ocitla mimo tento prostor. U další části vyhlášky Ústavní soud objasní, že obec Cebiv nevysvětlila její cíl a potřebnost.

VIII. 2. A. Obec může stanovit podmínky či omezení pro pohyb hospodských zvířat nebo pro jiné činnosti spojené s chovem hospodářských zvířat v mezích § 10 písm. a) a c) obecního zřízení

33. Jak je zřejmé už z podání obou účastníků řízení, dřívější judikatura Ústavního soudu vycházela z toho, že chov zvířat nebo pohyb zvířat na veřejném prostranství patří mezi otázky plně regulované zákonodárcem a dodržování s tím souvisejících povinností je čistě pod dozorem orgánů státní správy: nálezy sp. zn. Pl. ÚS 3/05 z 6. 6. 2006 (*Staňkov*), sp. zn. Pl. ÚS 62/04 ze 17. 5. 2005 (*Chuchelna*), sp. zn. Pl. ÚS 17/02 z 20. 10. 2004 (*Nezvěstice*) a sp. zn. Pl. ÚS 4/98 z 19. 5. 1999 (*Kravaře*). Jedinou výjimku tvoří nález ve věci lázeňského centra města Mariánské Lázně, v němž Ústavní soud připustil zákaz chovu domácího zvířectva (např. skotu, prasat, králíků, nutrií, domácího ptactva a holubů), a to s ohledem na místní specifika. Konkrétně Ústavní soud v této věci uvedl, že „obecní úpravu zakazující chov domácích zvířat ve vnitřním lázeňském území lze chápat jako regulaci místních podmínek v limitech daných jí § 10 písm. a) a c) zákona o obcích. Zákaz chovu domácích zvířat vyhláškou musí být samozřejmě poměřován povahou tohoto zákazu, jeho rozsahem a místem, kde je uplatňován“ (viz bod 36 nálezu sp. zn. Pl. ÚS 46/06 z 21. 10. 2008).

34. Kromě posledně uvedeného specifického případu tak ovšem Ústavní soud rozhodoval ještě předtím, než upustil od požadavku, že obce potřebují pro vydání obecně závazné vyhlášky výslovné zákonné zmocnění (především tzv. jirkovským nálezem sp. zn. Pl. ÚS 45/06 z 11. 12. 2007). Ve výše zmíněných nálezech k chovu hospodářských zvířat Ústavní soud jednak vycházel právě z toho, že obce neměly konkrétní zákonné zmocnění k regulaci chovu zvířat, jednak považoval tuto oblast za plně regulovanou zákonodárcem, jehož regulaci rušené obecně závazné vyhlášky přebíraly. Od té doby neměl Ústavní soud příležitost se obdobnou problematikou zabývat. Explicitní zákonné zmocnění mají obce pouze pro úpravu pravidel venčení psů (§ 24 odst. 2 zákona na ochranu zvířat proti týrání). Je třeba proto zodpovědět otázku, zda dnes obce mohou v samostatné působnosti chov hospodářských zvířat regulovat. Až následně je možné porovnat cíle a předměty zákonné úpravy a napadené vyhlášky.

35. Samospráva obcí je zaručena v čl. 8 Ústavy. Obecně závaznou vyhláškou může obec ukládat povinnosti k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, pro pořádání sportovních a kulturních podniků, k zajištění udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, užívání zařízení obce a ochraně životního prostředí a dále, stanoví-li tak zvláštní zákon (§ 10 obecního zřízení). Co spadá do samostatné působnosti samosprávy (jaké úkoly samosprávy mají), pak určuje § 35 obecního zřízení.

36. Ústavní soud ve své judikatuře dnes vychází z toho, že § 10 obecního zřízení určuje věcné oblasti přípustné obecní normotvorby. Na rozdíl od ministerstva Ústavní soud místní záležitosti veřejného pořádku nevnímá jako záležitosti, které jako takové musejí být jedinečné pro tu kterou obec. Může nepochybně jít i o běžné činnosti či jednání, které jsou v určité obci

považovány za neproblematické, ale v jiné obci z důvodu jejích specifik již v určité intenzitě budou vnímány jako nežádoucí [srov. nálezy sp. zn. Pl. ÚS 33/05 (N 138/50 SbNU 217; 434/2008 Sb.; *Krupka*) a sp. zn. Pl. ÚS 28/09 (N 215/59 SbNU 123; 368/2010 Sb.; *Břeclav*), bod 34]. Tím padá argumentace ministerstva, že nelze za žádné situace stanovovat pravidla pro pohyb a chov hospodářských zvířat, protože jde o běžnou činnost, která má v obci s venkovským charakterem své místo.

37. V poměrech projednávané věci lze výše nastíněná východiska aplikovat takto: obce mohou regulovat minimálně takové činnosti spojené s chovem zvířat, které jsou způsobilé narušit veřejný pořádek, ochranu životního prostředí nebo vést ke znečistění ulic či veřejných prostranství. To znamená pohyb zvířat v ulicích a na jiných veřejných prostranstvích nebo vstup se zvířaty na veřejná prostranství či na jiná pro obec významná místa a všude tam, kde může výskyt hospodářských zvířat přímo či zprostředkovaně vytvářet např. riziko rušení nočního klidu či vzniku jiné hlukové nebo pachové zátěže, kde může vést k narušení určitého turistického (tedy nejen lázeňského) rázu konkrétní obce či její části, k ohrožení života a zdraví osob či jiných zvířat apod. Současně platí, že nemusí jít o činnosti, které se odehrávají jen na veřejných prostranstvích, pro přípustnost obecní regulace postačí, že tyto činnosti vyvolávají negativní důsledky na veřejných prostranstvích a jsou způsobilé narušit veřejný pořádek [např. nález sp. zn. Pl. ÚS 35/06 (N 72/49 SbNU 67; 286/2008 Sb.; *Kořenov*), bod 27]. Obdobně to vnímá i část odborné literatury, která na dřívější judikaturu k vyhláškám regulujícím chov zvířat nahlíží optikou novější judikatury Ústavního soudu (srov. Müllerová, H. Obecně závazné vyhlášky obcí v nové judikatuře Ústavního soudu: pohyb zvířat v obci a související otázky. Správní právo, č. 7/2011, str. 396–397).

38. Ve všech právě zmíněných aspektech totiž takové regulace v obecně závazné vyhlášce sice zčásti regulují stejný předmět (chov hospodářských zvířat obecně), ale sledují cíl povolený obecním zřízením, který může být v konkrétním případě mírně odlišný než cíl sledovaný zákonnou úpravou, na kterou ministerstvo odkazuje. Ministerstvem zmiňovaná veřejnoprávní úprava je zaměřena především na životní prostředí, omezování znečištění vznikajícího až intenzivním chovem drůbeže nebo prasat (viz bod 6.6 přílohy č. 1 k zákonu o integrované prevenci), předcházení znečišťování ovzduší a snižování úrovně znečišťování tak, aby byla omezena rizika pro lidské zdraví, snížení zátěže životního prostředí a vytvoření předpokladů pro regeneraci složek životního prostředí (§ 1 odst. 1 zákona o ochraně ovzduší) nebo ochranu povrchových a podzemních vod a zachování vodních zdrojů (§ 1 odst. 1 vodního zákona). To jsou důležité veřejné zájmy společné celému území, které z toho důvodu náleží do působnosti státní správy. Soukromoprávní instituty skloňované ministerstvem pak řeší situace, ve kterých jde o omezení vlastnického práva v tzv. sousedských sporech, nebo v případech, kdy úřední projednávání ke vznikajícím imisím nepřihlédlo (§ 1013 odst. 1 a 2 občanského zákoníku).

39. Ústavní soud ale shledává legitimním regulovat obecní normotvorbou konkrétní činnosti spojené s chovem zvířat, které mohou nad míru přiměřenou místním poměrům ovlivňovat veřejný pořádek, čistotu ulic a jiných veřejných prostranství, a v konečném důsledku též občanské soužití v obci (včetně tzv. pohody bydlení) a ráz sídla. A to i v případě, že tyto dle obce negativní jevy samy o sobě nemusejí být mezi soukromými osobami konfliktní nebo v aktuálním rozsahu ještě nenarážejí na obecnou zákonnou úpravu a nevyžadují zásah státní správy. Mohou však už v této intenzitě kolidovat se zájmy obce a jejího obyvatelstva, přestože obecně může být chov hospodářských zvířat bezproblémový.

40. Ústavní soud nesdílí názor ministerstva, že by překážkou pro přijetí obecně závazné vyhlášky byla možnost osob dotčených negativními jevy využít občanskoprávní instituty řešící problematiku imisí. To Ústavní soud odmítl už při přezkumu tzv. protihlukových vyhlášek. Nepřípustná by byla pouze taková vyhláška, jejíž jediný cíl by byl skutečně řešit soukromoprávní vztahy. Podstatné i zde je především to, zda se předměty a cíle regulace liší

[nálezy sp. zn. Pl. ÚS 41/04 (N 217/43 SbNU 411; 20/2007 Sb.; *Chomutov*); body 17 a 21; sp. zn. Pl. ÚS 42/05 (N 45/44 SbNU 583; 162/2007 Sb.; *Kladno*); bod 21; viz také nález sp. zn. Pl. ÚS 46/06 (*Mariánské Lázně*), bod 16]. Současně obec může v rámci své působnosti vytvářet takové podmínky, že její obyvatelstvo nezůstane odkázáno na ryze individuální negatorní žaloby podle občanského zákoníku (jež jsou zpravidla spojeny s vysokými transakčními náklady v soudním sporu, který může být delšího trvání, a nemusí být tedy efektivní). To platí v situaci, kdy se více případů takto zasažených individuálních práv vzhledem k rozsahu imisí již stává místní záležitostí veřejného pořádku. Ostatně do samostatné působnosti obce patří i záležitosti v zájmu jejích občanů a obec má vytvářet podmínky pro uspokojování potřeb svých občanů (srov. § 35 odst. 1 a 2 obecního zřízení). Projevem tohoto práva obce je například její možnost z pozice účastnice řízení hájit (kolektivní) právo svých občanů na příznivé životní prostředí (rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 As 171/2019-37, body 19–20). Shrnuto jinými slovy: v situaci, kdy činnost jednoho původce imisí ovlivňuje (může ovlivňovat) širší okruh osob, tedy nejen jedno sousedství, a má potenciál narušit nejen tyto soukromoprávní vztahy, ale i celkové klima a život v obci. Právě na takové potenciální problémy obec Cebiv poukazuje.

41. Ústavní soud tedy považoval za podstatné v druhém kroku testu vyjasnit, že chov a pohyb hospodářských zvířat může v obecné rovině spadat do věcných oblastí přípustné obecní normotvorby podle § 10 písm. a) nebo c) obecního zřízení. Manévrovací prostor obce pro tvorbu takové normotvorby je sice tak jako v jiných oblastech výrazně omezen vysokou mírou regulace zákonodárcem z hlediska obdobných cílů, není ale zcela vyprázdněn [srov. Gangur, P. Obecní zřízení mezi ústavním a zákonným zmocněním. In: Wintr, J., Antoš, M. (eds.). Samospráva. Praha: Leges, 2024, str. 55].

42. Těmto závěrům v zásadě odpovídají povinnosti, které obec Cebiv v napadené vyhlášce upravila v čl. 3 odst. 2 (místa určená pro chov zvířat), v čl. 3 odst. 3 (zákaz přivádět zvířata a umožnit jim vstup na vymezená místa) a v čl. 3 odst. 4 (chov zvířat v rodinné zástavbě a její bezprostřední blízkosti za určitých předpokladů).

43. Jinou otázkou zůstává, zda k tomu neměla obec Cebiv využít jiné zákonné prostředky (část VIII. 2. B) a zda vysvětlila důvody a místní specifika pro přijetí sporné regulace (část VIII. 2. C).

VIII. 2. B. Obec má pro regulaci možného využití území (včetně stanovení podmínek a omezení pro chov hospodářských zvířat) k dispozici jiné zákonné nástroje než obecní normotvorbu – k čl. 3 odst. 5 a 6 napadené vyhlášky

44. Obec Cebiv vysvětlila přijetí napadené vyhlášky potřebou zachování klidného, bezpečného a pohodového bydlení v obci a kvality životního prostředí (preambule napadené vyhlášky). V procesu dozoru obec ministerstvu popsala, že napadená vyhláška směřuje k ochraně intravilánu obce před chovem zvířat, který by ve větším rozsahu mohl omezit či znehodnotit bydlení v obci, aby tak udržela kvalitu a pohodu bydlení v obci a vyhnula se negativním vlivům spojeným s průmyslovým chovem. Také v řízení před Ústavním soudem obec uvedla, že jejím cílem je regulovat rozmístění intenzivních chovů v obci, čemuž dle svých tvrzení nemá jak jinak zabránit. Opakovaně obec uváděla, že jejím cílem je proměnit se z venkovského sídla na moderní obec, která má turistický potenciál.

45. Ústavní soud tyto cíle výše uznal jako legitimní cíle napadené vyhlášky. Ukazuje se však, že předmětem regulace napadené vyhlášky je především zamezení intenzivnímu (průmyslovému) chovu zvířat z různých důvodů, které obec tvrdila. O tomto předmětu regulace svědčí i limity počtu zvířat, které obec zvolila v čl. 3 odst. 5 a 6 napadené vyhlášky (více než 20, resp. více než 100 chovaných zvířat). Jinými slovy, obec chce zjevně omezit využití některých pozemků ve svém území tak, aby na nich nebylo možné provozovat

průmyslový chov. To plyne jak ze skutkových tvrzení ministerstva, tak z vyjádření obce Cebiv; v tomto rozsahu považoval Ústavní soud skutková tvrzení účastníků za nesporná.

46. K tomu ovšem obci Cebiv slouží nástroje územního plánování a další její oprávnění stanovená zejména stavebními předpisy. Územně plánovací dokumenty obce sice nepředstavují právní předpisy, neboť jde o opatření obecné povahy (§ 73 odst. 1 stavebního zákona ve spojení s § 171 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád), ale obec (rovněž v samostatné působnosti) jimi závazně stanovuje „pravidla hry“, konkrétně podmínky využití území. Územní plánování zajišťuje mj. rozvoj území spočívající ve vyváženém vztahu podmínek pro příznivé životní prostředí, pro hospodářský rozvoj a pro soudržnost společenství obyvatel území (§ 38 odst. 1 stavebního zákona). Cílem územního plánování je též zvyšovat kvalitu vystavěného prostředí sídel, rozvíjet jejich identitu a vytvářet funkční a harmonické prostředí pro každodenní život jejich obyvatel (§ 38 odst. 3 stavebního zákona). Dále územní plánování chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území a chrání krajinu jako podstatnou složku prostředí života obyvatel a základ jejich totožnosti (§ 38 odst. 4 stavebního zákona). Základním koncepčním dokumentem obce k usměrňování územního rozvoje a ochrany hodnot jejího území je pak územní plán (§ 80 odst. 1 stavebního zákona). V úvahu přicházejí také regulační plán a územní opatření o stavební uzávěře, na které upozornilo ministerstvo.

47. Právě územní plánování nabízí obci příležitost ovlivňovat vývoj území kýženým směrem, včetně transformace z venkovského či zemědělského rázu na moderní sídlo, které nabízí turistické vyžití. Jeho prostřednictvím obec Cebiv mohla vymezit podmínky chovu hospodářských zvířat na svém území. Tím by minimálně do budoucna mohla zamezit příslušným správním orgánům, aby v těchto územích povolily stavební záměry určené pro intenzivní chov hospodářských zvířat. Právě v řízení o povolení záměru (podle § 182 a násl. stavebního zákona), v kolaudačním řízení (podle § 230 a násl. stavebního zákona) nebo při rekolaudaci (podle § 239 a násl. stavebního zákona), případně při skutečně intenzivním chovu v řízení o vydání povolení provozu stacionárního zdroje (podle zákona o ochraně ovzduší) nebo v řízení o vydání integrovaného povolení (podle § 3 a násl. zákona o integrované prevenci) se zohledňují povinnosti a podmínky stanovené komplexní veřejnoprávní úpravou hospodářského chovu zvířat i možnosti využití území stanovené obcí v jejím územním plánu. Jak správně uvedlo ministerstvo, obci by také zpravidla náleželo v takových správních řízeních právo se jich účastnit a hájit svou územně plánovací dokumentaci [viz např. § 182 písm. b) stavebního zákona]. Tím by mohla obec Cebiv dostat do hry i případnou změnu územně plánovací dokumentace v případě, že by změny v charakteru provozu vyžadovaly změnu již vydaných povolovacích aktů. V týchž řízeních jsou správní orgány vázány také podkladovými stanovisky správních orgánů vydávanými podle již výše zmíněných zákonů. Důležité je, že neuspějí-li žadatelé o tato konkrétní rozhodnutí, mohou proti negativním rozhodnutím podat opravné prostředky a následně správní žalobu. Tuto bezprostřední možnost obrany proti obecně závazné vyhlášce jednotlivci nemají.

48. Právě proto, že jsou ve hře zájmy obce na straně jedné a zájmy vlastníka zemědělského areálu na straně druhé, není obecně závazná vyhláška tím vhodným nástrojem ke stanovení limitů a podmínek pro způsoby využití území. Rozhodne-li se obec změnit regulaci v územním plánu (do budoucna), mají dotčené osoby právo zúčastnit se procesu přijímání změny územního plánu a hájit svá práva prostřednictvím námitek a připomínek. Přijme-li obec nový územní plán nebo změnu územního plánu, mají tyto osoby následně možnost iniciovat soudní přezkum návrhem na zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části podle § 101a a násl. soudního řádu správního. Jsou to správní soudy, které se pak zabývají tím, zda je zvolená regulace (či její změna) v územním plánu souladná se zákonem a zda je proporcionální, a to včetně případných limitů počtu chovaných zvířat. Právě v těchto řízeních má svoje místo posouzení případných zásahů do základních práv (zde ministerstvo

poukazuje na možný zásah do práva vlastnit majetek zaručeného čl. 11 Listiny a do práva podnikat zaručeného čl. 26 Listiny). Ústavní soud do tohoto prostoru správním soudům nehodlá v tomto řízení vstupovat.

49. Ústavní soud vnímá argumentaci obce, že nemá k dispozici efektivní nástroj, jak zabránit již existujícímu či povolenému chovu zvířat. Pokud už však byl záměr chovu hospodářských zvířat řádně povolen a schválen v souladu s tehdy platnou a účinnou územně plánovací dokumentací obce, nemůže to nyní obec Cebiv obcházet a zpětně zvrátit cestou obecně závazné vyhlášky. Tím by se mohla dostat do kolize s již nabytými právy dotčených osob. Nehledě k tomu, že ani soukromoprávní cestou nelze dosáhnout úplného zákazu imisí způsobených provozem úředně schváleného provozu závodu nebo podobného zařízení, ale jen náhrady újmy v penězích (viz § 1013 odst. 2 občanského zákoníku).

50. Ústavní soud tedy shrnuje svůj dílčí závěr, který ho vedl ke zrušení čl. 3 odst. 5 a 6 napadené vyhlášky: když obec Cebiv vtělila omezení chovu hospodářských zvířat do napadené vyhlášky, pohybovala se již mimo svou věcnou působnost (*ultra vires*). Ke stejnému účelu totiž zákonodárce obcím svěřil jiné nástroje (zejména územní plánování), při jejichž využití je možné vážit různé zájmy a využít prostředky soudní ochrany práv osob, kterých se obcí zvolené řešení může týkat.

VIII. 2. C. Obec Cebiv nevysvětlila důvody a místní specifika pro vymezení míst k chovu hospodářských zvířat a omezení jejich pohybu – k čl. 3 odst. 2 až 4 napadené vyhlášky

51. Vyhláška obce má být nástrojem, který co možná nejkonkrétnějším způsobem reaguje na konkrétní poměry v konkrétní obci [nález sp. zn. Pl. ÚS 28/09 (*Břeclav*), bod 47]. Již zaznělo (viz bod 36 výše), že i obecně přípustné činnosti mohou být z důvodu místních specifik konkrétní obce regulovány obecně závaznou vyhláškou této obce. Ústavní soud také znovu zdůrazňuje, že povinnosti stanovené obcí Cebiv v čl. 3 odst. 2 až 4 se blíží regulaci, kterou by v obecné rovině považoval za legitimní a přípustnou: obec podle Ústavního soudu minimálně může vymezit veřejná místa či zařízení, do kterých zakáže přivádět zvířata. Musí ale být zřejmé, co tím obec sleduje a na koho svou regulací míří, zejména v hraničních případech, kdy se její úprava dostává do kolize s už existující zákonnou úpravou. Právě to je případ cebivské vyhlášky.

52. Aby mohl Ústavní soud posoudit, zda jsou cíle a předměty sledované vyhláškou legitimní a zda v obci panují určitá místní specifika, musí to v řízení o zrušení obecně závazné vyhlášky obec tvrdit a osvědčit – není-li to zřejmé už ze samotné vyhlášky. Navrhovatelem v tomto typu řízení je sice Ministerstvo vnitra, které musí Ústavnímu soudu předestřít důvody, na základě kterých považuje obecně závaznou vyhlášku za rozpornou se zákonem, nebo dokonce s ústavním pořádkem. Pak je ale na obci, aby na argumentaci v adekvátní míře reagovala a naopak ozřejmila důvody pro zachování své obecně závazné vyhlášky jako souladné se zákonem a ústavním pořádkem. To se obci Cebiv v nynější věci nepodařilo.

53. Ministerstvo v návrhu velmi podrobně popsalo poměry v obci Cebiv, včetně toho, že se podle jeho informací fakticky žádné velkochovy v obci minimálně v době přijetí napadené vyhlášky nenacházely. K prokázání těchto skutečností navrhlo celou řadu důkazních prostředků. Obec Cebiv na návrhovou argumentaci reagovala tím, že napadenou vyhlášku vysvětlovala naléhavou potřebou zamezit negativním jevům spojeným s intenzivním chovem zvířat. Sama si ovšem ve své argumentaci protiřečila, protože současně tvrdila, že na jejím území došlo k zásadnímu útlumu zemědělského chovu zvířat i že se potýká s problémy s velkofarmami a sousedskými spory. Navíc se nic takového ani ministerstvu, ani Ústavnímu soudu nepokusila doložit: její důkazní návrh v tomto řízení směřoval pouze k připravované změně územního plánu. Ta je ale mimoběžná pro posouzení místních specifik, kterými by obec mohla zdůvodnit potřebnost sporné regulace. Obec Cebiv ale – a to je pro Ústavní soud podstatné – jednoznačně nevysvětlila, zda bylo jejím cílem regulovat pouze podnikatelské,

průmyslové chovy, což je nesporné (k tomu viz znovu část VII. 2. B, zejména bod 0), nebo také drobný a zájmový chov zvířat (drobné pěstitelské a chovatelské činnosti). Jak plyne z příloh návrhu, obec Cebiv většinu procedury dohledu ministerstva tvrdila, že napadenou vyhláškou směřuje na velkochovy, až později částečně argumentovala, že chce předcházet i problémům s rozsáhlými chovy drůbeže v sousedství. Zda je předmětem napadené vyhlášky regulace i drobného a zájmového chovu zvířat, tak není jasné. Odhlédnout nelze ani od argumentace ministerstva, že chov zvířat k venkovskému typu sídla zpravidla patří. Určitá míra imisí způsobených chovem hospodářských zvířat může odpovídat místním poměrům, o nichž hovoří již zmiňovaný § 1013 občanského zákoníku (rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 6 As 171/2019-37, bod 39).

54. Ústavní soud mohl vycházet na jedné straně z podrobných skutkových tvrzení ministerstva a na druhé straně z kusých a vzájemně protichůdných skutkových tvrzení obce Cebiv. Zatímco ministerstvo svoje břemeno tvrzení uneslo, obec Cebiv ve svém tahu žádnou kartu nezahrála a nevysvětlila cíl ani potřebnost napadené vyhlášky u ustanovení čl. 3 odst. 2 až 4 napadené vyhlášky. Ústavní soud postrádal ve vyjádření obce Cebiv argumentaci pro případné posouzení přiměřenosti těchto ustanovení vzhledem ke sledovanému cíli, který obec neosvětlila. Obec ani netvrdila konkrétní naléhavé skutečnosti (závažnost problémů s drobným a zájmovým chovem hospodářských zvířat), respektive je nenavrhla prokázat. Jinými slovy: obec Cebiv jednoznačně nevysvětlila, jaké chovy (resp. chovatele) a proč chce regulovat. Ústavní soud pak neměl co provádět k důkazu o skutečných poměrech v obci Cebiv tak, aby to mohlo vést k závěru o potřebnosti těchto ustanovení.

55. Ústavní soud shrnuje svůj další dílčí závěr, který ho vedl ke zrušení čl. 3 odst. 2 až 4 napadené vyhlášky: obec Cebiv nevysvětlila důvody a místní specifika pro vymezení míst k chovu hospodářských zvířat a omezení jejich pohybu.

VIII. 3. Zbývající ustanovení napadené vyhlášky

56. Jestliže neobstály v přezkumu Ústavním soudem ustanovení napadené vyhlášky ukládající povinnosti chovatelům hospodářských zvířat, pozbývají smyslu ustanovení o přestupkové odpovědnosti chovatelů za porušení těchto (zrušených) povinností. Proto je Ústavní soud ruší také.

57. Nad rámec lze dodat, že čl. 5 napadené vyhlášky je v této podobě přinejmenším zavádějící. Jak upozornilo ministerstvo, není jasné, podle jakého právního předpisu by vznikla přestupková odpovědnost za porušení povinností stanovených vyhláškou. Jednak některé z povinností stanovených napadenou vyhláškou určuje chovatelům hospodářských zvířat již zákonná úprava a jejich porušeními se následně zabývají orgány státní správy. Jednak není jasné, zda by porušení napadené vyhlášky naplňovalo skutkovou podstatu přestupku na úseku obecní samosprávy podle § 66d obecního zřízení nebo přestupku podle § 4 odst. 2 zákona o některých přestupcích.

58. Článek 4 napadené vyhlášky Ústavní soud vyhodnotil jako zjevně protizákonný, proto i toto ustanovení zrušil. Jednak se toto ustanovení opírá o předchozí občanský zákoník, jednak nepřípustně zavádí novou pravomoc obecního úřadu obce Cebiv předběžně zakázat chov zvířat. Ústavní soud již v minulosti vysvětlil, že obecně závaznou vyhláškou nelze založit pravomoc k vydání zákonem neupraveného vrchnostenského správního aktu, který by materiálně naplňoval znaky správního rozhodnutí. Právě toho se snažila obec Cebiv dosáhnout, když zavedla nové zmocnění k vydání správního rozhodnutí o předběžném zákazu chovu. Takovou úpravou obec porušuje zásadu zákonnosti zaručenou čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny; srov. část VII. B nálezu sp. zn. Pl. ÚS 7/21 (N 134/107 SbNU 106; 306/2021 Sb.; *Heřmanův Městec*).

59. Ostatní ustanovení vyhlášky (čl. 1, 2 a 6) by samostatně pozbývala smyslu, neboť jádro napadené vyhlášky tkvělo v čl. 3, který určoval podmínky chovu na území obce Cebiv.

Proto i tato ustanovení Ústavní soud zrušil [srov. nález sp. zn. Pl. ÚS 4/05 (N 40/44 SbNU 501; 129/2007 Sb.; *Ústí nad Labem*)]. První odstavec čl. 3 navíc obec Cebiv formulovala velmi obecně a pouze v něm odkazuje na další blíže neurčené právní předpisy a zákony; jeho samostatná existence by po zrušení zbytku tohoto ustanovení v druhém kroku testu také postrádala smyslu.

VIII. 4. Vynechání třetího a čtvrtého kroku testu

60. Ústavní soud se dále již nezabýval třetím a čtvrtým krokem testu. Tím, že napadená vyhláška neobstála již ve druhém kroku testu, bylo nadbytečné posuzovat, zda není v rozporu s obecnými ústavními principy a zda obec při vydávání obecně závazné vyhlášky nezneužila svoji pravomoc (třetí krok testu), nebo zda napadená vyhláška není nerozumná.

IX. Závěr

61. Ústavní soud shrnuje, že napadená vyhláška v jeho přezkumu neobstála ve druhém kroku testu, protože obec Cebiv se touto regulací chovu hospodářských zvířat zaprvé ocitla mimo zákonem stanovenou působnost a jednala *ultra vires* a zadruhé nevysvětlila důvody a místní specifika pro vymezení míst k chovu hospodářských zvířat a omezení pohybu hospodářských zvířat.

62. Ústavní soud proto vyhověl návrhu Ministerstva vnitra a zrušil obecně závaznou vyhlášku obce Cebiv č. 2/2023 ze dne 3. 7. 2023 o chovu a držení hospodářských zvířat na území obce Cebiv (§ 70 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

Č. 222
Mobiliář zámku v Lomnici a Luhačovicích
(sp. zn. I. ÚS 2123/19 ze dne 8. října 2025)

Bylo-li o odvolání proti konfiskační vyhlášce vydané k provedení dekretu č. 12/1945 Sb. rozhodnuto v rozhodném období, nelze nárok uplatněný podle zákona o mimosoudních rehabilitacích bez zvážení konkrétních okolností odmítnout s tím, že požadované věci přešly na stát před rozhodným obdobím ke dni účinnosti dekretu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu a soudce zpravodaje Tomáše Langáška, soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatele Dr. Franze Thienen-Adlerflychta, zastoupeného advokátkou JUDr. Danielou Trávníčkovou, sídlem Svitavská 1018/1, Blansko, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019--1094 ze dne 15. května 2019 a rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. února 2018, za účasti Nejvyššího soudu a Krajského soudu v Brně jako účastníků řízení a Národního památkového ústavu, sídlem Valdštejnské nám. 3, Praha, zastoupeného advokátkou Mgr. Jiřinou Svojanovskou, sídlem Leitnerova 680/7, Brno, a Zámku Slavkov--Austerlitz – příspěvkové organizace, sídlem Palackého nám. 1, Slavkov u Brna, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I v rozsahu, v němž bylo odmítnuto dovolání proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, a výrokem II usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019-1094 ze dne 15. 5. 2019 a výrokem II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok I v rozsahu, v němž bylo odmítnuto dovolání proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, a výrok II usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019-1094 ze dne 15. 5. 2019 a výrok II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018 se ruší.

III. V části, kterou je napadán výrok I usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019-1094 ze dne 15. 5. 2019 v rozsahu, v němž bylo odmítnuto dovolání proti výroku I rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, a výrok I rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, se ústavní stížnost zamítá.

IV. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

1. V tomto nálezu se Ústavní soud již podruhé zabývá specifickým případem restituce mobiliáře zámků v Lomnici (u Tišnova) a v Luhačovicích. Dcera původního majitele oba

zámky úspěšně restituovala – stát její restituční nárok jako nesporný uznal a nemovitosti v roce 2016 dobrovolně vydal, trvá však stále na tom, že na někdejší vybavení těchto zámků se její restituční nárok, uplatněný již v roce 1991, nevztahuje a odmítá je nadále ze svých sbírek vydat. Specifické okolnosti tohoto případu spočívají ve stručnosti v tom, že konfiskace zámků včetně jejich vybavení podle tzv. Benešových dekretů byla fakticky završena až po únorovém puči v roce 1948, tedy z hlediska restitučních předpisů v rozhodném období, a to v situaci, kdy se původní vlastník zámků Alois Serényi aktivně jejich konfiskaci s tvrzením o zneužití Benešových dekretů bránil, dosáhl u místních úřadů pozastavení konfiskačního řízení, získal i osvědčení o své národní spolehlivosti, které sice Ministerstvo vnitra v roce 1947 neschválilo, avšak tomuto rozhodnutí přiznalo odkladný účinek až do konečného rozhodnutí nejvyššího správního soudu. K tomu však pro komunistický převrat už nedošlo; tehdejší nejvyšší správní soud zanikl a řízení před ním nebyla dokončena. Stejně tak námitky proti konfiskační vyhlášce byly zamítnuty po únorovém převratu. Až v roce 2016 Ministerstvo vnitra rozhodlo, že Alois Serényi byl až do své smrti v roce 1957 československým státním občanem.

2. Ústavní soud dospěl k závěru, že obecné soudy v tomto případě nevzaly v úvahu specifické skutkové a právní okolnosti této věci pro posouzení uplatněného restitučního nároku na někdejší mobiliář zámku v Lomnici, čímž porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu, zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

3. Posuzovanou ústavní stížností se původní stěžovatelka (žalobkyně v řízení před obecnými soudy) Isabella Thienen-Adlerflycht, rozená Serényiová, (dále jen „žalobkyně“) domáhala zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí s tvrzením, že jimi bylo porušeno právo na svobodu a rovnost v důstojnosti a právech podle čl. 1 odst. 1 Listiny, zákaz libovůle podle čl. 2 odst. 2 Listiny, pravidlo podle čl. 4 odst. 4 Listiny, že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu, právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života podle čl. 10 odst. 2 Listiny, právo vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo vyjádřit se ke všem prováděným důkazům podle čl. 38 odst. 2 Listiny.

4. Jak vyplynulo z ústavní stížnosti, z vyžádaného spisu Městského soudu v Brně sp. zn. 15 C 132/2006 a jeho rozsudku č. j. 15 C 132/2006-931 ze dne 7. 12. 2016, městský soud měl za prokázané, že žalobkyně jako dcera Aloise Serényiho zaslala Památkovému ústavu v Brně výzvu k vydání movitého majetku podle zákona o mimosoudních rehabilitacích. Podle městského soudu byl majetek Aloise Serényiho konfiskován podle dekretu č. 12/1945 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, zároveň ale bylo prokázáno, že Alois Serényi splnil podmínky § 1 odst. 4 dekretu č. 33/1945 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, dle něhož Češi, kteří se v době zvýšeného ohrožení republiky prohlásili za Němce a byli donuceni k tomu nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, se neposuzují podle uvedeného dekretu jako Němci. Podmínky pro konfiskaci majetku tak podle městského soudu nebyly dány a lze postupovat podle § 6 odst. 2 ve spojení s § 2 odst. 1 písm. c) zákona o mimosoudních rehabilitacích.

5. Žalobě však městský soud nevyhověl zcela. Výzvu žalobkyně k vydání movitého majetku městský soud vyložil tak, že se vztahovala pouze k movitému majetku patřícímu ke dni 25. 2. 1948 do evidence státního zámku Lomnice, nikoliv zámku Luhačovice. Na základě provedeného dokazování městský soud tyto věci (historický mobiliář zámku Lomnice) identifikoval a zjistil, kde se momentálně nacházejí (na zámcích Lysice, Rájec Jestřebí a Slatiňany). Ve vztahu k těmto věcem žalobě výrokem I vyhověl a rozhodl, že Národní

památkový ústav je povinen žalobkyni vydat blíže specifikované věci z mobiliářů zámků Lysice, Rájec Jestřebí a Slatiňany. Ve vztahu k ostatním věcem, tedy k těm, které netvořily původní mobiliář zámku Lomnice (šlo o věci dříve tvořící mobiliář zámku Luhačovice), žalobu výroky II a III zamítl, konkrétně tedy výrokem II zamítl návrh, aby Národní památkový ústav byl povinen vydat blíže specifikované věci z mobiliáře zámku Boskovice, a výrokem III zamítl návrh, aby Zámek Slavkov-Austerlitz – příspěvková organizace (dále jen „Zámek Slavkov-Austerlitz“) byl povinen vydat blíže specifikované věci z mobiliáře zámku Slavkov u Brna. Konečně výrokem IV rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, a výrokem V uložil Národnímu památkovému ústavu povinnost zaplatit soudní poplatek ve výši 2 000 Kč.

6. K odvolání účastníků řízení Krajský soud v Brně napadeným rozsudkem výrok I prvostupňového rozhodnutí změnil tak, že se žaloba zamítá (výrok II), jeho výroky II, III a IV potvrdil (výrok I), výrok V zrušil (výrok III) a rozhodl, že se žalovaným náhrada nákladů odvolacího řízení nepřiznává (výrok IV).

7. Podle krajského soudu postupoval městský soud správně, dovodil-li, že požadované věci již byly řádně identifikovány. Stejně tak městský soud nepochybil, pokud výzvu žalobkyně k vydání majetku, který patřil k datu 25. 2. 1948 do evidence státního zámku Lomnice, neinterpretoval tak, že tím žalobkyně vyzvala i k vydání majetku patřícího do evidence jiného zámku či např. k vydání veškerého majetku, který k danému datu patřil Aloisi Serényimu.

8. Krajský soud dále upozornil, že není jasné, z čeho městský soud dovodil splnění podmínky dle § 5 odst. 2 ve spojení s § 4 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích ve vztahu k mobiliáři (momentálně) uloženému na zámku Slatiňany, neboť výzvu žalobkyně doručila jen Památkovému ústavu Brno, který spravoval toliko majetek na jižní Moravě. Krajský soud nicméně, veden zásadou hospodárnosti řízení, z těchto důvodů prvostupňové rozhodnutí nerušil, neboť žalobě nebylo možno vyhovět již proto, že konfiskace veškerého majetku tvrzeného právního předchůdce žalobkyně Aloise Serényiho proběhla

9. Jak krajský soud uvedl, vlastnictví majetku konfiskovaného podle dekretu č. 12/1945 Sb. přešlo na stát dnem účinnosti tohoto dekretu (dne 23. 6. 1945), tedy mimo rozhodné období stanovené zákonem o mimosoudních rehabilitacích. Mobiliář spadal pod věcné vymezení dekretu č. 12/1945 Sb., jímž se zabavoval zemědělský majetek, kterým podle § 4 odst. 1 „jest rozuměti zemědělskou a lesní půdu, k ní patřící budovy a zařízení, závody zemědělského průmyslu, sloužící vlastnímu zemědělskému a lesnímu hospodářství, jakož i movité příslušenství (živý a mrtvý inventář) a všechna práva, která jsou spojena s držbou zkonfiskovaného majetku anebo jeho části“. V době bezprostřední realizace dekretu sice nebyl výklad daného ustanovení jednotný, ke sjednocení roztříštěné praxe nicméně došlo vyhláškou č. 887/1947 Ú.l.I, podle níž „majetkem výše uvedeným nutno rozuměti: veškeré věci zajištěné v domácnostech osob provozujících zemědělství, jichž majetek byl konfiskován podle dekretu č. 12/1945 Sb. (i věci zajištěné těmto osobám přímo při kapesní prohlídce), jako ku př. též vkladní knížky, cenné papíry, marková platidla, předměty z drahých kovů, hodinky atd., dále peněžní hotovosti získané z prodejů těchto věcí, jako dobytka, svršků, textilií, zásob pícnin, bytového zařízení, drobného hosp. zvířectva a pod“.

10. Alois Serényi pak byl osobou, na niž dekret č. 12/1945 Sb. dopadal, neboť podle § 1 odst. 1 písm. a) dekretu se konfiskoval majetek ve vlastnictví mimo jiné všech osob německé a maďarské národnosti, bez ohledu na státní příslušnost, přičemž podle § 2 odst. 1 dekretu „za osoby národnosti německé nebo maďarské jest považovati osoby, které při kterémkoliv sčítání lidu od roku 1929 se přihlásily k německé nebo maďarské národnosti nebo se staly členy národních skupin nebo útvarů nebo politických stran, sdružujících osoby německé nebo maďarské národnosti“. Ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně přitom vyplývá, že dotazníkem (tzv. Fragebogen) ze dne 14. 9. 1940 se Alois Serényi přihlásil

ke státní příslušnosti německé. Podle krajského soudu (s odkazem na rozhodnutí Ministerstva vnitra ve věci udělení státního občanství Aloisi Serényimu č. j. VS-82/833/2-1993 ze dne 6. 6. 2016) tak Alois Serényi učinil za okolností hodných zvláštního zřetele, nikoli však při vyloučení jeho samostatné vůle v důsledku fyzického či přímého psychického nátlaku. Na Aloise Serényiho pak ani nedopadala výjimka dle § 1 odst. 2 dekretu č. 12/1945 Sb. vyžadující aktivní prvek účasti na boji za zachování celistvosti a osvobození Československé republiky, která nebyla zjištěna ani po důkladném šetření provedeném v rámci správního řízení o udělení státního občanství. Podle krajského soudu tedy byl daný majetek konfiskován dekretem č. 12/1945 Sb. a mimo rozhodné období.

11. Dovolání žalobkyně proti rozsudku krajského soudu Nejvyšší soud napadeným usnesením ze dne 15. 5. 2019 odmítl (výrok I), uložil žalobkyni povinnost zaplatit Národnímu památkovému ústavu náhradu nákladů dovolacího řízení (výrok II) a rozhodl, že ve vztahu mezi žalobkyní a Zámkem Slavkov-Austerlitz nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů dovolacího řízení (výrok III).

12. Podle Nejvyššího soudu je základním předpokladem restituce majetku podle zákona o mimosoudních rehabilitacích okolnost, že k majetkové křivdě došlo v tzv. rozhodném období, jež počalo datem 25. 2. 1948. Právním důvodem konfiskace majetku podle dekretu č. 12/1945 Sb. byl dekret samotný a ke konfiskaci docházelo dnem jeho účinnosti bez správního řízení. Následná konfiskační rozhodnutí měla jen deklaratorní charakter a tvrzení o jejich vadách sama o sobě nejsou s to účinky konfiskace zpochybnit, byť se lze zabývat tím, zda v rozhodném období přijaté správní akty nesloužily ke zneužití dekretů.

13. Vyšlo-li tudíž najevo, že věci nárokované žalobkyní nabyl Československý stát na základě vyhlášky Okresního národního výboru v Tišnově č. j. 360/X/F/u-1945 ze dne 25. 7. 1945 a vyhlášky Okresního národního výboru v Uherském Hradišti č. j. B 2.693/1945 ze dne 25. 7. 1945, jimiž byl Alois Serényi označen za osobu podléhající konfiskaci, a nebyly-li tyto vyhlášky do počátku rozhodného období zrušeny či změněny, je podle Nejvyššího soudu zjevné, že požadované věci přešly coby součást majetku konfiskací postižené osoby do vlastnictví státu před počátkem rozhodného období.

14. Nejvyšší soud považoval za přiléhavý také výklad odvolacího soudu, že výzva žalobkyně k vydání movitého majetku, který patřil do evidence státního zámku Lomnice, se nevztahuje na jiné movité věci patřící původně Aloisi Serényimu.

II. Argumentace žalobkyně, resp. stěžovatele

15. Ústavní stížnost původně podala žalobkyně, ta však brzy poté zemřela, načež Ústavní soud dne 8. 10. 2019 řízení o její ústavní stížnosti přerušil do výsledku řízení o pozůstalosti. Usnesením č. j. I. ÚS 2123/19-70 ze dne 11. 12. 2024 Ústavní soud rozhodl, že v řízení bude pokračováno se správcem pozůstalosti žalobkyně, nyní tedy stěžovatelem.

16. Stěžovatel namítá, že konfiskace majetku Aloise Serényiho provedená dvěma konfiskačními vyhláškami byla nezákonným aktem politické perzekuce. Dekret č. 12/1945 Sb. se týkal jen osob německé národnosti a jen majetku sloužícího k zemědělské nebo lesní výrobě. Alois Serényi byl však osobou české národnosti a požadovaný mobiliář zámků nesloužil k provozování zemědělské výroby. Proti vyhláškám podal Alois Serényi odvolání, které bylo zamítnuto až 2. 3. 1948, tedy v rozhodném období.

17. Stěžovatel dále poukazuje na to, že Aloisi Serényimu bylo dne 8. 7. 1946 vydáno osvědčení o národní spolehlivosti podle § 1 odst. 4 dekretu č. 33/1945 Sb., na základě čehož Zemský národní výbor v Brně dne 31. 1. 1947 rozhodl, že se prozatímně zastavuje konfiskační řízení až do rozhodnutí Ministerstva vnitra o definitivním udělení osvědčení o národní spolehlivosti, neboť jde o otázku prejudiciální. Toto osvědčení Ministerstvo vnitra neschválilo, proti jeho výměru nicméně podal Alois Serényi stížnost k tehdejšímu československému nejvyššímu správnímu soudu, které ministerstvo povolilo odkladný

účinek. Vzhledem k únorovému převratu ale řízení o této stížnosti před nejvyšším správním soudem nebylo řádně skončeno. Až v roce 2016 Krajský úřad Zlínského kraje vydal potvrzení o státním občanství Aloise Serényiho ke dni jeho úmrtí. Předpokladem tohoto potvrzení přitom bylo prokazatelné zjištění jeho české národnosti. Městský soud dokonce přerušil řízení a na vyřešení této předběžné otázky vyčkával šest let. Navzdory kladnému výsledku správního řízení ale byla žaloba v rozporu s legitimním očekáváním žalobkyně (stěžovatele) zamítnuta.

18. Stěžovatel vysvětluje, proč ke konfiskaci nedošlo před rozhodným obdobím, přičemž poukazuje na různé dokumenty z období po 25. 2. 1948, v nichž je např. Alois Serényi uveden jako knihovní vlastník majetku či ze kterých má vyplývat, že konfiskace majetku byla v zemských deskách zapsána až v roce 1948 či 1949. Stěžovatel upozorňuje, že dekrety bývaly v době nesvobody zneužívány, a tak tomu podle něj bylo i v tomto případě. Platí přitom, že dekret č. 12/1945 Sb. sice stanovil určující podmínky konfiskace v obecné rovině, ale sám o sobě pro vyvolání konfiskačních účinků nepostačoval. K tomu muselo přistoupit rozhodnutí ve správním řízení. O převzetí sporného mobiliáře ale nebyl nikdy vydán žádný správní akt, a to ani před únorem 1948, ani poté. V konfiskačních vyhláškách byl uveden jen nemovitý majetek, který byl identifikován pouze katastrálním územím obce, v níž se nacházel, to vše s odkazem na § 1 odst. 1 dekretu.

19. Tomu mají odpovídat i stěžovatelem předložené listiny jako např. telegram Osidlovacího úřadu v Praze z 25. 9. 1946, kterým se nařizuje zastavení prodeje jakýchkoliv movitostí Aloise Serényiho, či přípis Fondu národní obnovy v Praze z 27. 9. 1946, kterým se poukazuje na uvedený telegram a v němž se uvádí, že se prodává a odváží majetek, který nepodléhá konfiskaci. Ze strany státu tedy nedošlo k právnímu nabytí movitého majetku, ale jen k faktickému zmocnění se movitých věci, které nebylo právně podloženo. Závěry napadených rozhodnutí o zákonnosti konfiskace movitých věcí jsou tak údajně v příkrém rozporu s městským soudem zjištěným skutkovým stavem, ačkoli oba soudy uvádějí, že z tohoto skutkového stavu vycházely. Žádné rozhodnutí, kterým by byly movité věci Aloise Serényiho konfiskovány, neexistuje.

20. Stěžovatel považuje za absurdní názor Nejvyššího soudu, že jednou uplatněná konfiskace je nezvratným aktem i v případě, že byla vadná, a tudíž neplatná, neboť byla aplikována na osobu, která konfiskaci nepodléhala, či na majetek, na který se dekret nevztahoval. Nejvyšší soud podle stěžovatele pomíjí, že k nápravě takových případů slouží § 6 odst. 2 zákona o mimosoudních rehabilitacích, na který opakovaně žalobkyně upozorňovala a podle něhož se zákon vztahuje i na další blíže nespecifikovanou množinu případů neuvedených v odstavci prvním, jež spadají pod § 2 odst. 1 písm. c) zákona, jakož i na případy, kdy stát převzal věc bez právního důvodu.

21. Dále se stěžovatel věnuje otázce uplatnění nároku na movité věci původem patřící do mobiliáře zámku Luhačovice, při jejímž řešení se soudy údajně neřídily nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 38/02 ze dne 24. 3. 2004 (N 43/32 SbNU 413), podle něhož se při aplikaci restitučních předpisů nesmí postupovat formalisticky. To se v dané věci stalo, pokud soudy odmítly žalobkyni vydat požadovaný majetek jen proto, že v původní výzvě „chybí slůvko Luhačovice“. Přitom i sami žalovaní pochopili výzvu žalobkyně tak, že se týká veškerého majetku Aloise Serényiho. Žalobkyně nemohla mít přesnou představu o tom, jak jsou v České republice evidovány movité věci tvořící mobiliář různých zámků, a stejně tak nemohla vědět, jak a kde byly evidovány v totalitním období věci, které zde po emigraci Alois Serényi zanechal.

22. Stěžovatel konečně namítá, že žalobkyni nebylo odvolacím soudem poskytnuto poučení podle § 118a občanského soudního řádu. Soudem prvního stupně bylo zjištěno, že Alois Serényi byl české národnosti. Měl-li odvolací soud za to, že z provedených důkazů vyplývá jiné skutkové zjištění, musel příslušné důkazy zopakovat, což neučinil. Navíc

v protokolu z jednání odvolacího soudu se uvádí, že podle soudu mnohé skutečnosti nebyly dosud tvrzeny, tím méně prokázány. Takové vyjádření činí zcela pochybným a nejistým, z jakého skutkového základu soudy v napadených rozhodnutích vycházely.

23. V doplnění ústavní stížnosti stěžovatel mimo jiné zdůrazňuje, že žalobkyně celý život bojovala za očištění jména svého otce, který toho v době německé okupace vykonal pro Čechy mnoho dobrého, byť nakonec podlehl nátlaku německých okupantů a podepsal tzv. Fragebogen (dotazník k německé národní příslušnosti). Zároveň se stěžovatel ohrazuje proti tomu, že se v rozhodnutí krajského soudu znovu objevilo nepravdivé tvrzení o členství Aloise Serényiho v NSDAP.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem

24. Již bylo zmíněno, že po úmrtí původní stěžovatelky (žalobkyně) Ústavní soud usnesením ze dne 11. 12. 2024 č. j. I. ÚS 2123/19-70 rozhodl, že v řízení bude pokračovat se stěžovatelem jako správcem pozůstalosti.

25. K výzvě Ústavního soudu stěžovatel sdělil, že nemovitosti, do kterých původně patřil nyní řešený mobiliář, byly žalobkyni v roce 2016 vydány v restitučním řízení vedeném podle zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, ve spojení se zákonem č. 243/1992 Sb., kterým se upravují některé otázky související se zákonem č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění zákona č. 93/1992 Sb., a to právě v návaznosti na rozhodnutí Ministerstva vnitra z 6. 6. 2016 o tom, že Alois Serényi byl k datu úmrtí 26. 4. 1957 československým státním občanem.

26. Ústavní soud následně vyzval účastníky a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti.

27. Nejvyšší soud navrhl ústavní stížnost zamítnout, případně jako zjevně neopodstatněnou odmítnout. Podle Nejvyššího soudu byl závěr odvolacího soudu, že k tvrzené majetkové křivdě nedošlo v rozhodném období, v souladu s rozhodovací praxí dovolacího soudu, jak se ustálila po vydání stanoviska pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 21/05 ze dne 1. 11. 2005 (ST 21/39 SbNU 493; 477/2005 Sb.). Podle tohoto stanoviska byl právním důvodem konfiskace dekret samotný, pročež k ní docházelo již k datu jeho účinnosti, následné konfiskační rozhodnutí mělo pak jen deklaratorní charakter. V souladu s uvedeným stanoviskem soudy v restitučním řízení posuzují dopad správních aktů přijatých v rozhodném období z hlediska v úvahu přicházejících restitučních titulů jen zcela výjimečně, zejména v případě svévolné anulace rozhodnutí vydaného před rozhodným obdobím ve prospěch vlastníků či jejich právních nástupců. V posuzované věci však byla správním aktem vydaným v rozhodném období pouze aprobována správnost rozhodnutí správního orgánu realizujícího veřejnou moc ještě v době před nástupem totalitního režimu a nevyšly najevo ani jiné skutečnosti nasvědčující tomu, že by ze strany orgánů totalitního státu právě v souvislosti s uvedenými akty – nikoliv tedy toliko obecně z povahy vztahu komunistického režimu k adresátům konfiskace – došlo ke zneužití aplikovaného dekretu. Za souladný s rozhodovací praxí Nejvyšší soud považuje i výklad výzvy k vydání majetku, z níž jednoznačně plynul požadavek na restituci majetku patřícího k 25. 2. 1948 do evidence státního zámku Lomnice, nikoliv též majetku jiného.

28. Národní památkový ústav navrhl ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítnout. Podle Národního památkového ústavu se stěžovatel nyní snaží doplnit vůli projevenou ve výzvě ze dne 30. 9. 1991, která zmiňuje pouze zámek Lomnice. Národní památkový ústav navíc upozorňuje, že výzva byla adresována Památkovému ústavu v Brně, a proto směřovala jen k vydání majetku, který se vztahoval k zámku Lomnice a současně byl ve správě Památkového ústavu v Brně. Movité věci svezené z inventáře zámku Lomnice byly v plném počtu zjištěny inventurou provedenou v roce 1990 a rovněž tak v roce 1996 jako

nacházející se na zámku Slatiňany, kdy správcem těchto movitých věcí v rozhodné době byl Památkový ústav v Pardubicích, tedy samostatný subjekt odlišný od subjektu, vůči kterému žalobkyně výzvu učinila. Nic jí přitom nebránilo, aby alespoň v obecné rovině u povinného subjektu nárok uplatnila. Sama žalobkyně při soudním jednání dne 22. 7. 1992 vypověděla, že do archivu v Praze se nedostavila, protože nevěděla, zda by s ní archív jednal, ačkoliv v dané době měla právního zástupce, který za ni tyto věci vyřizoval.

29. K uplatnění dekretu Národní památkový ústav uvádí, že § 4 dekretu č. 12/1945 Sb. se na řešený majetek bezpochyby vztahoval, neboť § 7 odst. 4 dekretu pod předmět konfiskace výslovně zařazuje i památnosti, archívy apod. Památkami se myslí památky movité i nemovitost, přičemž mezi movité památky patří obrazy, mobiliáře, sbírky všeho druhu, knihovny aj. Národní památkový ústav dále vysvětluje, že na výsledek řízení nemá vliv správní rozhodnutí ve věci státního občanství Aloise Serényiho, neboť jednak nešlo o dekretální řízení podle dekretu č. 33/1945 Sb., nadto dekret č. 12/1945 Sb. obsahuje vlastní definici dotčených osob, neboť se jím konfiskoval majetek všech osob německé národnosti bez ohledu na státní příslušnost. Právní předchůdce žalobkyně se přihlásil k německé národnosti, považoval se za německého státního příslušníka, za mateřský jazyk považoval němčinu a byl mu vydán průkaz o německé státní příslušnosti. To, že se právní předchůdce žalobkyně od roku 1940 kontinuálně hlásil k německé národnosti, má plynout i z řady dalších důkazů včetně dopisu sepsaného jeho druhou manželkou a adresovaného oberlandratovi ve Zlíně, v němž uvádí, že zasílá křtící list a doklad o příslušnosti k árijské rase svého manžela a žádá o jejich urychlené zaslání zpět, zejména pak dokladu o árijské rase. V souladu s poválečnou judikaturou přitom pro posouzení národnosti ve smyslu dekretu č. 12/1945 Sb. ani není zapotřebí, aby se přihlašování k německé národnosti soustavně opakovalo, a pro výklad pojmu německé národnosti nelze použít § 1 odst. 4 dekretu č. 33/1945 Sb.

30. Závěrem Národní památkový ústav konstatuje, že konfiskace řešeného mobiliáře proběhla před rozhodným obdobím, a tedy mimo časovou působnost zákona o mimosoudních rehabilitacích. Napadená rozhodnutí považuje za souladná s judikaturou Ústavního soudu a dovolacího soudu i s dobovou judikaturou.

31. Stěžovatel v replice k vyjádření Nejvyššího soudu uvedl, že dekret č. 12/1945 Sb. se na mobiliář nevztahoval, proti výměru navazujícímu na konfiskační vyhlášku podal Alois Serényi odvolání, a nadto si požádal o vydání osvědčení o národní spolehlivosti, přičemž podle tehdejšího oběžníku Ministerstva vnitra vydaného k provedení dekretu č. 12/1945 Sb. vyplývá, že osoby, kterým bylo dle dekretu č. 33/1945 Sb. vydáno osvědčení o národní spolehlivosti, byly prohlášeny za osoby české národnosti a nespadaly pod okruh osob, na které dopadal dekret č. 12/1945 Sb.

32. V průběhu řízení o ústavní stížnosti Národní památkový ústav a stěžovatel dále posilovali a rozvíjeli jednotlivé argumenty v řadě podání, která nebylo nezbytné zde podrobněji rekapitulovat.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

33. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou žalobkyní, která byla účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí, postavení stěžovatele jakožto procesního nástupce žalobkyně pak vychází z usnesení Ústavního soudu č. j. I. ÚS 2123/19-70. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu, ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*) a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný.

34. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci.

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

35. Ústavní stížnost je zčásti důvodná, zčásti nedůvodná a zčásti zjevně neopodstatněná.

36. Ústavní soud předesílá, že v této věci nerozhoduje poprvé. Výše citovaným nálezem sp. zn. I. ÚS 38/02 totiž zrušil jedno z předchozích rozhodnutí krajského soudu, kterým byla žaloba žalobkyně zamítnuta proto, že požadovaný majetek ve výzvě k vydání majetku adresované Památkovému ústavu Brno dostatečně nespecifikovala. Jak Ústavní soud uvedl, pokud žalobkyně „koncipovala svoji původní výzvu nikoli zcela konkrétně, lze to právě s přihlédnutím ke zvláštnostem daného případu akceptovat, pokud by nebylo zcela nepochybně prokázáno, že bylo v její moci v zákonné lhůtě přesně zjistit, o jaké konkrétní věci se jedná a kde se tyto věci nacházejí“. Podle Ústavního soudu se navíc nabízí „nikoliv neopodstatněná představa, že pokud by [žalobkyně] v časové tísni ve výzvě označila některé věci nepřesně, pak později by se jinak vymezených věcí již stěží domáhala, neboť námitky v tomto směru by byly nasnadě“. Žalobkyně podle Ústavního soudu „od počátku naopak předpokládala a uváděla, že majetek, o který žádá, bude specifikován v průběhu řízení, až nebudou pochybnosti, kde se která věc skutečně nachází“.

37. Podle citovaného nálezu tudíž „nelze sice kategoricky tvrdit, že v daném případě bylo zcela vyloučeno, aby [žalobkyně] věci v původní výzvě blíže individualizovala, leč tato skutečnost nebyla podle názoru Ústavního soudu v řízení dostatečně přesvědčivým způsobem prokázána; nelze-li z provedeného dokazování bezpečně usoudit na takový skutkový stav, s nímž by byly závěry obecných soudů v souladu, a byl-li návrh přesto zamítnut, lze usuzovat, že došlo k porušení zásad spravedlivého procesu“.

38. Ústavní soud k této dílčí otázce uvádí, že závěr, k němuž posléze obecné soudy dospěly, že se výzva žalobkyně vztahuje na mobiliář náležející do evidence státního zámku Lomnice, nikoliv na veškerý movitý majetek právního předchůdce žalobkyně, není s právním názorem Ústavního soudu vysloveným v citovaném nálezu v rozporu. Soudy akceptovaly, že pro žalobkyni bylo prakticky nemožné, aby sama v původní lhůtě individualizovala a jednoznačně specifikovala jednotlivé movité věci, jejichž vydání se domáhala, a městský soud vynaložil patřičné úsilí k jejich identifikaci. Ve výsledku se pak skutečně podařilo idenfitikovat věci původně tvořící žalobkyní požadovaný mobiliář zámku Lomnice a o těchto věcech bylo meritorně rozhodováno.

39. Výklad, že z nálezu Ústavního soudu vyplývá nejen povinnost soudů umožnit žalobkyni v průběhu řízení identifikovat věci tvořící (původně) mobiliář zámku Lomnice, nýbrž též interpretovat danou výzvu tak, že žalobkyně ve skutečnosti vyzvala k vydání veškerého movitého majetku Aloise Serényiho, však přijmout nelze. Východiskem nálezu Ústavního soudu bylo, aby žalobkyni nešlo k tíži nesplnění potenciálně nemožné podmínky v podobě přesné identifikace movitých věcí. Vymezení alespoň okruhu požadovaných věcí tak, zda šlo o věci (původně) tvořící vybavení určitého zámku, či o veškeré věci ve vlastnictví určité osoby, nicméně za nemožné považovat nelze.

40. Podle stěžovatele žalobkyně nemohla mít přesnou představu o tom, kde se věci nyní nacházejí či jak s nimi bylo zacházeno po roce 1948. To ale ani nebylo nutné, neboť stejně jako v případě mobiliáře zámku Lomnice mohla žalobkyně okruh věcí vymezit k datu před nástupem komunistického režimu. Jinými slovy, pokud mohla vyzvat k vrácení movitého majetku, „který patřil k datu 25. 2. 1948 do evidence státního zámku Lomnice u Tišnova“, mohla stejně tak vyzvat např. k vrácení movitého majetku patřícího do evidence jiných zámků, včetně Luhačovic. Nebylo přitom vůbec nutné, aby se žalobkyně vyjádřila nějak „sofistikovaně“ či „právnicky“, jak stěžovatel naznačuje. Výzva mohla být formulována běžným jazykem, což ale neznamená, že by její obsah (slova v ní užitá) nebyl při její interpretaci důležitý. Pokud žalobkyně požadovala mobiliář, který se nacházel v zámku Lomnice, načež soudy provedly dokazování, aby identifikovaly, jaké věci k žalobkyní

stanovenému datu do tohoto mobiliáře patřily (bez ohledu na to, zda se v něm nacházely v době rozhodování), nelze jejich postup považovat za „formalistický“ jen proto, že pod majetek patřící k 25. 2. 1948 do evidence zámku Lomnice nevztáhly i veškerý další movitý majetek Aloise Serényiho, jak nyní výzvu interpretuje stěžovatel.

41. Lapidárně řečeno, i při té nejvstřícnější interpretaci výzvy k vydání majetku, k níž orgány veřejné moci Ústavní soud zavázal nálezem sp. zn. I. ÚS 38/02, prostě nelze z „Lomnice u Tišnova“ učinit „Luhačovice“. O vydání mobiliáře, který se v době konfiskace nacházel na zámku v Luhačovicích, žalobkyně nepožádala. Zda se tak stalo opomenutím, neznalostí nebo z jiné příčiny, není podstatné. Tuto skutečnost již právně zvrátit nelze, ledaže by stát i tyto věci vydal dobrovolně *ex gratia*.

42. Ve vztahu k výroku I rozsudku krajského soudu a korespondující části výroku I usnesení Nejvyššího soudu tedy ústavní stížnost není důvodná.

43. Nutno ovšem dodat, že neudržitelným se ve světle citovaného nálezu Ústavního soudu naopak jeví názor odvolacího soudu (uvedený nadto pouze nad rámec), že ve vztahu k mobiliáři uloženému na zámku Slatiňany výzva nebyla zaslána povinné osobě ve smyslu § 4 zákona o mimosoudních rehabilitacích, neboť Památkový ústav Brno, jemuž byla výzva doručena, spravoval toliko majetek na jižní Moravě. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 38/02 vyšel z toho, že „při interpretaci příslušných ustanovení restitučních zákonů rovněž nelze opominout, že to byl totalitní stát, který odnímal občanům protiprávně majetek a že s ním následně jeho orgány po dobu téměř 40 let libovolně nakládaly, přičemž movité věci byly zcizovány i fakticky různě přemisťovány“. Podle přesvědčení Ústavního soudu proto nebylo lze důsledky těchto úkonů vykládat pouze k tíži oprávněných osob, zde v tom směru, že by žalobkyně se svým nárokem nemohla uspět proto, že movité věci, jejichž vydání se domáhá, nedokázala s jistotou ve výzvě konkretizovat a lokalizovat. Sám odvolací soud v napadeném rozhodnutí konstatoval, že „bylo prokázáno, že nebylo v silách žalobkyně věci blíže individualizovat a řádně lokalizovat“. Trvat za této situace na tom, aby výzva žalobkyně z roku 1991 byla adresována „správné“ organizační složce státu (která krom toho v mezidobí spolu s Památkovým ústavem Brno, jemuž byla výzva adresována, splynula v žalovaný Národní památkový ústav), jež se odvíjí právě od lokalizace movitého majetku, by ve výsledku bylo tím stejným nedoceněním konkrétních okolností posuzované věci, jaké Ústavní soud v předchozím kasačním nálezu krajskému soudu vytkl.

44. Dostatečně zvážit konkrétní okolnosti věci [jak je judikaturou Ústavního soudu v restitučních věcech vyžadováno; viz např. nález sp. zn. I. ÚS 3918/19 ze dne 21. 12. 2021 (N 219/109 SbNU 402)] však krajský soud a Nejvyšší soud opomenuly především tím, že založily svá rozhodnutí na výkladu, že žalobkyní požadované věci přešly na stát ke dni účinnosti dekretu č. 12/1945 Sb., a tedy mimo rozhodné období.

45. Ústavní soud v obecné rovině souhlasí s tím, že zákon o mimosoudních rehabilitacích, od něhož žalobkyně svůj nárok odvozovala, neměl za cíl zmírnit následky veškerých křivd, k nimž v minulosti mohlo dojít, nýbrž v souladu s § 1 odst. 1 křivd vzniklých v období od 25. 2. 1948 do 1. 1. 1990, tedy v rozhodném období. Stejně tak Ústavní soud souhlasí, že ke konfiskaci provedené na základě dekretu č. 12/1945 Sb. docházelo originárně, *ex lege* dnem jeho účinnosti, tedy 23. 6. 1945 [viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 ze dne 29. 5. 2013 (N 96/69 SbNU 465; 177/2013 Sb.)]. Z toho důvodu se zákon o mimosoudních rehabilitacích, na rozdíl od zákona č. 243/1992 Sb., skutečně na majetek konfiskovaný podle dekretu č. 12/1945 Sb. zpravidla nevztahuje.

46. Jak nicméně Ústavní soud upozornil mimo jiné v nálezu sp. zn. II. ÚS 70/99 ze dne 2. 11. 1999 (N 152/16 SbNU 129), „konfiskace podle dekretů č. 12 a č. 108/1945 Sb. bylo totalitní mocí zneužito k zabavení majetku a k likvidaci třídních nepřátel, a to již v rozhodném období po 25. 2. 1948“. Jinými slovy, formálně – na základě zpětně uplatněné fikce – sice určitý majetek mohl přejít na stát 23. 6. 1945 (účinností dekretu), ovšem v některých

případech reálně šlo o nastoupení této fikce jako výsledku aktů či jednání, které se odehrály v rozhodném období. Je-li proto povinností soudů rozhodovat na základě spolehlivě zjištěného skutkového stavu, „nelze se spokojit s formálním hodnocením důkazů, tj. omezením se na zjištění aplikace dekretů bez dalšího, protože tyto zejména po únoru 1948 mohly být … pouze formou neboli prostředkem k politické perzekuci“ [nález Ústavního soudu I. ÚS 15/98 ze dne 19. ledna 1999 (N 7/13 SbNU 45)].

47. V souladu s tím Ústavní soud v citovaném nálezu sp. zn. Pl. ÚS 10/13 konstatoval, že v případě vydání konfiskační vyhlášky v rozhodném období je soud povinen zkoumat, „zda toto správní rozhodnutí bylo vydáno v souladu s tehdy platnými právními předpisy tím spíše, že se jedná o věc restituční, kde společným jmenovatelem je snaha o zmírnění následků některých dalších majetkových křivd vzniklých v důsledku platnosti nebo zvláštního použití některých právních předpisů“ (nález se týkal církevních restitucí, ale citované teze se obecně týkají všech druhů restitucí). Tento postup přitom může být nezbytný nejen tehdy, jsou-li konfiskační vyhlášky vydány v rozhodném období, ale v závislosti na konkrétních okolnostech věci i tehdy, jsou-li sice vydány před rozhodným obdobím, dojde však k odkladu jejich vykonatelnosti a o konfiskaci je následně rozhodováno až v rozhodném období [viz nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 225/96 ze dne 20. 2. 1997 (N 18/7 SbNU 123), v němž byla řešena podobná situace se závěrem, že „konečné rozhodnutí ve věci … i když jím byl potvrzen výměr okresního národního výboru, bylo vydáno dne 21. 12. 1948, tedy již v rozhodném období … Soud je takto povinen zabývat se zkoumáním, zda toto správní rozhodnutí bylo vydáno v souladu s tehdy platnými právními předpisy“].

48. Tak tomu bylo dle tvrzení stěžovatele i nyní. Stěžovatel argumentoval tím, že proti konfiskačním vyhláškám bylo podáno odvolání (s odkladným účinkem), o kterém bylo rozhodnuto až v rozhodném období (rozhodnutím Zemského národního výboru v Brně ze dne 2. 3. 1948). V této souvislosti také tvrdil, že před rozhodným obdobím ani fakticky ke konfiskaci řešených věcí nedošlo a že Zemský národní výbor v Brně rozhodl o zastavení (přerušení) konfiskačního řízení až do rozhodnutí Ministerstva vnitra o otázce definitivního udělení osvědčení o národní spolehlivosti Aloise Serényiho (ve smyslu § 1 odst. 4 dekretu č. 33/1945 Sb.).

49. Uvedené rozhodnutí pak sice bylo dne 13. 3. 1947 vydáno, ale Alois Serényi proti němu podal stížnost k tehdejšímu nejvyššímu správnímu soudu, které byl přiznán odkladný účinek, což – jak vysvětlil Nejvyšší správní soud v rozsudku č. j. 2 As 53/2013-111 ze dne 18. 12. 2013 – znamenalo nejen překážku výkonu rozhodnutí, ale i nedostatek jeho účinků ve vztahu k účastníkům řízení i při jeho působení navenek. O stížnosti Aloise Serényiho ovšem nebylo nikdy rozhodnuto, neboť nejvyšší správní soud následně po únorovém komunistickém puči zanikl. Otázka národní spolehlivosti Aloise Serényiho pak byla dle stěžovatele vyřešena až rozhodnutím Ministerstva vnitra ze dne 6. 6. 2016, v němž byl učiněn závěr, že Alois Serényi nepozbyl československé státní občanstvím, neboť v jeho případě šlo o výjimku podle § 1 odst. 4 dekretu č. 33/1945 Sb., podle níž „Češi, Slováci a příslušníci jiných slovanských národů, kteří se v této době přihlásili za Němce nebo Maďary, jsouce donuceni nátlakem nebo okolnostmi zvláštního zřetele hodnými, neposuzují se podle tohoto dekretu jako Němci nebo Maďaři, schválí-li ministerstvo vnitra osvědčení o národní spolehlivosti, které vydá příslušný okresní národní výbor (okresní správní komise) po přezkoumání uvedených skutečností“. V návaznosti na to Krajský úřad Zlínského kraje vydal potvrzení, že Alois Serényi byl k datu úmrtí československým státním občanem.

50. Navzdory tomu, že rozhodnutí tehdejšího Ministerstva vnitra ve věci národní spolehlivosti Aloise Serényiho nemělo právních účinků, Zemský národní výbor v Brně svým rozhodnutím ze dne 2. 3. 1948, tedy již v rozhodném období, odvolání Aloise Serényiho proti konfiskační vyhlášce nevyhověl a konfiskační vyhlášku potvrdil právě s odkazem na toto

rozhodnutí s tím, že v něm otázka národní spolehlivosti byla vyřešena k tomu povolaným úřadem.

51. Za daného stavu tak podle Ústavního soudu nebylo možné námitky žalobkyně „vyřídit“ konstatováním, že dané věci přešly na stát ke dni účinnosti dekretu č. 12/1945 Sb. a že rozhodnutím Zemského národního výboru ze dne 2. 3. 1948, vydaným v rozhodném období, slovy Nejvyššího soudu „nedošlo ke změně či anulaci rozhodnutí vydaného před započetím rozhodného období orgánem státu ve prospěch původního vlastníka, jakožto projevu politické perzekuce“. Změna či anulace takového rozhodnutí nejsou jediným myslitelným případem, kdy se přechod majetku (formálně) na základě dekretu č. 12/1945 Sb. ocitne v rozhodném období z hlediska zákona o mimosoudních rehabilitacích. Odpovídá-li argumentace stěžovatele realitě (a z dosavadních zjištění opak neplyne), pak je situace taková, že před rozhodným obdobím sporný majetek fakticky na stát nepřešel a z právního hlediska zůstala otázka nevyřešená. Řešena pak byla až v rozhodném období, a to s odkazem na neúčinné rozhodnutí, které bylo později *de facto* nahrazeno rozhodnutím s opačným vyzněním.

52. Ostatně právě rozhodnutí Ministerstva vnitra o československém státním občanství Aloise Serényiho se stalo klíčovým podkladem pro odčinění majetkové křivdy a restituci zámků v Lomnici a v Luhačovicích, jež stát žalobkyni dobrovolně v roce 2016 vydal podle zákona č. 229/1991 Sb. ve spojení se zákonem č. 243/1992 Sb. Přitom podle § 2 odst. 1 zákona č. 243/1992 Sb. byl oprávněnou osobou k restituci občan, který ztratil majetek podle dekretu prezidenta republiky č. 12/1945 Sb., neprovinil se proti československému státu a nabyl zpět občanství a jehož majetek v rozsahu zákona o půdě přešel na stát.

53. Nutno v této souvislosti zopakovat, že mobiliář zámků byl zkonfiskován jakožto zemědělský majetek ve stejném režimu jako zámky samy (budovy a pozemky) podle dekretu č. 12/1945 Sb., tedy jako jejich movité příslušenství (živý a mrtvý inventář). Tyto okolnosti jsou relevantní i pro výklad a aplikaci zákona o mimosoudních rehabilitacích, v jehož režimu se rozhodovalo o restitučním nároku na mobiliář (byť pouze ve vztahu k někdejšímu mobiliáři zámku v Lomnici, na který byl restituční nárok řádně vznesen).

54. V souladu s výše uvedenou judikaturou jsou tedy tyto specifické okolnosti relevantní i pro posouzení restitučního nároku stěžovatele. Jestliže k nim krajský soud a Nejvyšší soud v napadených rozhodnutích nepřihlédly, jejich odůvodnění z ústavního hlediska nemohou obstát, neboť z práva na soudní ochranu, zaručeného čl. 36 odst. 1 Listiny, mimo jiné plyne povinnost soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci (viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1923/24 ze dne 6. 1. 2025).

55. Vzhledem k uvedenému je ústavní stížnost mířící proti výroku II rozsudku krajského soudu a korespondující části výroku I usnesení Nejvyššího soudu (jakož i souvisejícímu výroku II o nákladech řízení) důvodná.

56. Ve zbývající části stěžovatel napadá výroky týkající se nákladů řízení, které nejsou akcesoricky navázány na rušené výroky, případně které se neprojevují v právní sféře stěžovatele a vůči kterým stěžovatel samostatně nevznáší žádnou argumentaci. Ústavní stížnost je tak v této zbývající části zjevně neopodstatněná.

VI. Závěr

57. Ústavní soud z uvedených důvodů shledal, že výrokem I v rozsahu, v němž bylo odmítnuto dovolání proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017--1056 ze dne 27. 2. 2018, a výrokem II usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019--1094 ze dne 15. 5. 2019 a výrokem II rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018 bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu

zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Ústavní stížnosti proto zčásti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu napadená rozhodnutí v daném rozsahu zrušil.

58. V části, kterou je napadán výrok I usnesení Nejvyššího soudu č. j. 28 Cdo 731/2019-1094 ze dne 15. 5. 2019 v rozsahu, v němž bylo odmítnuto dovolání proti výroku I rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, a výrok I rozsudku Krajského soudu v Brně č. j. 20 Co 231/2017-1056 ze dne 27. 2. 2018, Ústavní soud neshledal ústavní stížnost důvodnou, a proto ji podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

59. Ve zbývající části pak Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu jako zjevně neopodstatněnou.

Č. 223
Odejmutí věci rozhodujícímu soudci z důvodu prosazení vlastního hodnocení provedených důkazů
(sp. zn. III. ÚS 210/25 ze dne 9. října 2025)

K odejmutí věci rozhodujícímu soudci podle § 262 trestního řádu lze přistoupit pouze v případě vysoké míry pravděpodobnosti, že soudce nebude schopen ukončit řízení způsobem, jenž by mohl odvolací soud aprobovat. Pokud k odejmutí dojde z důvodu prosazení vlastního hodnocení provedených důkazů a z něho plynoucích závěrů o skutkových zjištěních, jedná se o porušení práva na zákonného soudce (čl. 38 odst. 1 Listiny základní práv a svobod).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka (soudce zpravodaj), soudce Jana Svatoně a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupeného Mgr. Ondřejem Durďákem, advokátem, sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2 – Vinohrady, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. října 2024 č. j. 13 To 274/2024-558, za účasti Krajského soudu v Praze jako účastníka řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 31. října 2024 č. j. 13 To 274/2024--558 byla porušena základní práva stěžovatele zaručená čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 31. října 2024 č. j. 13 To 274/2024--558 se ruší.

Odůvodnění

I. Úvodní poznámky

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, stěžovatel napadl v záhlaví uvedené rozhodnutí Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“), jímž byl zrušen zprošťující rozsudek Okresního soudu Praha-západ (dále jen „okresní soud“) a věc byla přikázána k projednání a rozhodnutí v jiném složení senátu. Stěžovatel namítá porušení svých základních práv podle čl. 36 odst. 1 a čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Usnesením ze dne 19. 2. 2025 sp. zn. III. ÚS 210/25 Ústavní soud odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí do vykonatelnosti rozhodnutí o ústavní stížnosti. Dospěl totiž k závěru, že jsou naplněny podmínky podle § 79 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, tedy že odložení vykonatelnosti napadených rozhodnutí není v rozporu s důležitým

veřejným zájmem a jeho výkon by znamenal pro stěžovatele nepoměrně větší újmu, než jaká může při odložení vykonatelnosti vzniknout jiným osobám.

II. Vymezení věci a dosavadní průběh řízení

3. Z ústavní stížnosti, jejích příloh a vyžádaného soudního spisu se podává, že proti stěžovateli je vedeno trestní řízení pro zločin – zčásti dokonaný, zčásti ve stadiu pokusu – pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, přečin svádění k pohlavnímu životu podle § 202 odst. 1, odst. 3 písm. a) trestního zákoníku a přečin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. a), d) trestního zákoníku. Těchto trestných činů se měl dopustit na nezletilé dceři své partnerky, na kterou měl dohlížet.

4. O tom, zda lze stěžovatele shledat vinným ze spáchání shora uvedených trestných činů, bylo před trestními soudy rozhodováno ve třech kolech řízení. Tato procesní situace vyústila až ve zrušení posledního rozsudku okresního soudu krajským soudem, odnětí věci původnímu senátu a její přikázání k projednání a rozhodnutí v jiném složení senátu (v podrobnostech viz níže, bod 9).

5. V prvním kole řízení okresní soud rozsudkem ze dne 26. 9. 2023 č. j. 14 T 10/2023--431 shledal stěžovatele vinným. Krajský soud usnesením ze dne 13. 2. 2024 č. j. 13 To 23/2024-461 tento rozsudek zrušil v celém rozsahu a věc vrátil okresnímu soudu. Krajský soud sice věc projednal a rozhodl ve veřejném zasedání, avšak neprováděl žádné dokazování. Navzdory tomu shledal, že provedené důkazy nebyly řádně a dostatečně pečlivě hodnoceny. Okresnímu soudu vytkl, že se měl více zabývat tím, z čeho pochází genetický materiál stěžovatele nalezený na oblečení poškozené a jak se na něj mohl dostat, a to zejm. s ohledem na to, že na oblečení poškozené byl zjištěn také genetický materiál shodný s DNA jiného muže. Okresnímu soudu uložil doplněním výslechů svědků a zpracovatele odborného vyjádření objasnit, zda se oblečení poškozené mohlo dostat do kontaktu s oblečením stěžovatele jiným způsobem než v důsledku trestné činnosti a jestli je možný jeho přenos pouhým otěrem.

6. V druhém kole řízení okresní soud rozsudkem ze dne 23. 4. 2024 č. j. 14 T 10/2023--496 stěžovatele zprostil obžaloby. Podle soudu nebylo vůbec prokázáno, že k namítanému skutku došlo. Z doplňujících důkazů vyplynulo, že DNA stěžovatele se mohla dostat na oblečení poškozené i jiným způsobem než v důsledku trestné činnosti stěžovatele, např. při praní nebo při zajišťování důkazního materiálu, kdy policie nezajistila spodní prádlo poškozené sama, ale instruovala její matku, aby nevyprané oblečení sesypala do jednoho pytle a tímto způsobem ho předala policii. Nalezené genetické stopy navíc nepředstavovaly individuální identifikaci stěžovatele, nýbrž pouze druhovou shodu. Soud připomněl i některé okolnosti snižující věrohodnost výpovědi poškozené. Dle okresního soudu tak nebylo postaveno najisto, k čemu skutečně mezi stěžovatelem a poškozenou došlo, a je namístě postupovat v souladu se zásadou *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obviněného).

7. Krajský soud věc projednal na neveřejném zasedání. Usnesením ze dne 9. 7. 2024 č. j. 13 To 170/2024-514 rozsudek okresního soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Krajský soud opět neprováděl žádné dokazování, avšak dospěl k závěru, že okresní soud hodnotil provedené důkazy vadným způsobem. Vytkl mu, že se nezabýval možností přenosu DNA stěžovatele na spodní prádlo ze slin, jelikož mezi ním a poškozenou mělo dojít k orálnímu pohlavnímu styku, nýbrž pouze možností přenosu genetického materiálu ze spermatu. Podle odvolacího soudu se okresní soud nezabýval ani tím, jak mělo být po tvrzeném styku nakládáno se spodním prádlem poškozené, a své závěry stavěl na nepodložených spekulacích o tom, že k přenosu nevysokého množství DNA stěžovatele na oblečení poškozené mohlo dojít i při běžné manipulaci s nevypraným prádlem v rodině.

8. Ve třetím kole řízení okresní soud rozsudkem ze dne 1. 10. 2024 č. j. 14 T 10/2023--540 stěžovatele opět zprostil obžaloby. Jelikož mu odvolací soud neuložil, aby dokazování

jakkoliv doplnil, vycházel z dříve provedených důkazů. Obsáhle zrekapituloval jejich obsah (vč. výpovědí svědků, znaleckých posudků a výslechů znalců a listinných důkazů) a konstatoval, že v kontextu provedených důkazů se jako věrohodnější jeví výpověď stěžovatele, jelikož je (alespoň zčásti) potvrzena i dalšími důkazy. Naopak u poškozené dospěl k závěru, že její výpověď se jeví jako méně věrohodná. Ač podle znaleckého posudku je obecná věrohodnost poškozené pouze mírně snížená, nelze přehlédnout, že u ní byla zjištěna předčasná sexualizace, stylizace a sklony k manipulativnímu chování. Rovněž její první výpověď v přípravném řízení byla pouze velmi obecná a bez podstatných detailů; ty začala uvádět až později. Navíc bylo prokázáno, že poškozená si podobné nepravdy v minulosti již vymyslela. Jde-li o stopy mužské DNA na spodním prádle poškozené, soud poznamenal, že šlo o stopové množství (řádově 50 až 100 buněk mužské DNA ve vzorku, kdežto DNA poškozené byla ve vzorku zjištěna v řádu milionů buněk). Stěr byl navíc proveden pouze z vnitřní strany kalhotek poškozené, přičemž jiné části kalhotek ani jiné kusy oblečení poškozené zkoumány nebyly. S ohledem na nalezené množství DNA, na to, že stěžovatel s ní žil v jedné domácnosti, i na to, jakým způsobem bylo nakládáno s předmětným spodním prádlem poškozené (bylo zajištěno až po přibližně dvou dnech, kdy jej matka poškozené předala policii v plastovém pytli společně s dalším oblečením), nelze podle okresního soudu spolehlivě určit, jakým způsobem se DNA stěžovatele dostala na oblečení poškozené. Dospěl proto k závěru, že je nutno postupovat v souladu se zásadou *in dubio pro reo*.

9. Krajský soud napadeným usnesením zrušil rozsudek okresního soudu a věc mu vrátil k novému projednání (výrok I) a nařídil, aby byla věc projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu (výrok II). Usnesení bylo opět přijato v neveřejném zasedání, přičemž krajský soud ani v tomto případě neprováděl dokazování (tj. nezopakoval důkazy provedené před okresním soudem a ani je nedoplnil o důkazy nové). Konstatoval však, že hodnocení důkazů ze strany okresního soudu ani tentokrát nelze považovat za věrohodné, důvodné, logické a věcně správné. Závěr o tom, že přesvědčivěji působí výpověď stěžovatele než poškozené, je podle krajského soudu krajně nepřesvědčivý, neboť okresní soud pomíjí pochybnosti a „divná tušení“ matky poškozené. Okresní soud rovněž staví své závěry o nálezu mužské DNA na spodním prádle poškozené na spekulativních a zjednodušujících úvahách. Jeho hodnocení důkazů a skutkové závěry proto podle krajského soudu neobstojí. V návaznosti na to krajský soud konstatoval, že původní senát okresního soudu není schopen řádně hodnotit důkazy a respektovat výhrady odvolacího soudu. Věc proto přikázal k projednání a rozhodnutí v jiném složení senátu podle § 262 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

III. Argumentace stěžovatele

10. Stěžovatel vznáší námitky dvojího charakteru – jednak rozporuje to, jakým způsobem krajský soud hodnotil důkazy a jaké skutkové závěry z nich dovozoval, jednak rozporuje užití § 262 trestního řádu k odejmutí věci původnímu senátu a jejímu přikázání jinému senátu okresního soudu.

11. Jde-li o první skupinu námitek, stěžovatel tvrdí, že krajský soud dostatečně nevysvětlil, proč považuje závěry okresního soudu za nepřesvědčivé. Nesouhlasí s jeho závěrem o zjednodušujícím hodnocení důkazů okresním soudem ani závěrem o spekulativnosti jeho úvah. Naopak, okresní soud vycházel ze znaleckých posudků a výpovědí jejich zpracovatelů; podrobně se zabýval obsahem svědeckých výpovědí a jejich souvislostmi s dalšími provedenými důkazy; důkladně zvažoval možnou motivaci poškozené nevypovídat pravdivě. Krajský soud pouze nesouhlasí s odůvodněním a argumenty okresního soudu, přičemž tak činí způsobem, který představuje nepřípustné podsouvání názoru

o „správném“ hodnocení důkazů. Má proto za to, že okresní soud v jeho věci správně aplikoval zásadu *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch obviněného).

12. Jde-li o druhou skupinu námitek, stěžovatel má za to, že krajský soud porušil jeho právo na zákonného soudce. K tomu předně uvádí, že okresní soud vždy postupoval v souladu s pokyny krajského soudu na doplnění dokazování nebo nové, podrobnější zhodnocení provedených důkazů. Krajský soud navzdory tomu prosazoval vlastní hodnocení důkazů, byť je nikdy sám neprovedl ani nedoplnil o důkazy nové. Krajský soud tím opakovaně překročil meze stanovené trestním řádem pro postup odvolacího soudu, což následně vyústilo až v odnětí věci původnímu senátu z důvodu údajného nerespektování závazného právního názoru. Stěžovatel konkrétně uvádí, že důvody pro užití postupu podle § 262 trestního řádu musí být zřetelné, zřejmé a bezpochybné s tím, že jejich existence musí být jednoznačně prokázaná [nález ze dne 5. 3. 2013 sp. zn. II. ÚS 3564/12 (N 38/68 SbNU 391)]. Odvolací soud např. může zavázat soud prvního stupně, aby se vypořádal se všemi okolnostmi významnými pro rozhodnutí, odstranil nejasnosti nebo neúplnosti svých skutkových zjištění, případně aby některé důkazy zopakoval nebo provedl další důkazy. Dostojí-li však rozhodnutí soudu prvního stupně těmto požadavkům, nemůže ho odvolací soud zrušit pouze z důvodu, aby prosadil své hodnocení takto provedených důkazů a z něho plynoucí závěry ohledně skutkových zjištění [nález ze dne 7. 9. 2009 sp. zn. I. ÚS 1922/09 (N 196/54 SbNU 411); nález ze dne 14. 4. 2011 sp. zn. I. ÚS 109/11 (N 72/61 SbNU 105)], zejména pokud je sám neprovedl [nález ze dne 21. 6. 2016 sp. zn. I. ÚS 794/16 (N 118/81 SbNU 833); nález ze dne 30. 9. 2021 sp. zn. IV. ÚS 839/21 (N 167/108 SbNU 73); nález ze dne 27. 7. 2021 sp. zn. Pl. ÚS 110/20 (N 132/107 SbNU 77)].

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatele

13. Ústavní soud vyzval účastníka a vedlejšího účastníka řízení k vyjádření k ústavní stížnosti. Za účelem opatření podkladů pro rozhodnutí podle § 48 odst. 2 zákona o Ústavním soudu vyzval k vyjádření i okresní soud a Okresní státní zastupitelství Praha-západ (dále jen „okresní státní zastupitelství“).

14. Krajský soud uvedl, že na svých závěrech trvá. Odvolací soudy mohou do procesu hodnocení důkazů zasáhnout pouze v situaci, pokud by zjistily, že hodnocení důkazů je jednostranné, postrádá prvky formální logiky anebo vychází z ničím nepodložených důkazů. Nicméně okresní soud ani v jednom ze svých rozsudků neučinil logicky odůvodněná úplná skutková zjištění, nýbrž svým neobjektivním a jednostranným hodnocením provedených důkazů dal opakovaně a jasně najevo, že se věcí nehodlá dále zabývat, a to s argumentací, která byla pro odvolací soud nepřijatelná, z pohledu právní úpravy neudržitelná a z pohledu řádného hodnocení důkazů zcela nedostatečná. Ústavní stížnost proto není důvodná.

15. Okresní soud sdělil, že s argumenty stěžovatele lze souhlasit. K rozhodnutí o projednání v jiném složení senátu nebyl dán důvod. Vždy respektoval výhrady a závazné pokyny odvolacího soudu, doplňoval dokazování dle jeho požadavků a odstraňoval nejasnosti v hodnocení důkazů. Nesoulad mezi soudy panuje jen v hodnocení provedených důkazů, přičemž okresní soud má za to, že své závěry řádně vysvětlil. Má proto za to, že ústavní stížnost je důvodná.

16. Krajské státní zastupitelství v Praze se k ústavní stížnosti nevyjádřilo.

17. Okresní státní zastupitelství uvedlo, že krajský soud jen využil možnost danou § 262 trestního řádu, a to až poté, co byla věc opakovaně vrácena původnímu senátu soudu prvního stupně. Jde o postup výjimečný, avšak důvody k němu byly dány. Nelze akceptovat situaci, kdy rozhodnutí soudu prvního stupně závisí pouze na ničím nepodložených domněnkách, kdy dochází k opomíjení některých důkazů či k vytržení některých zjištění z celkového kontextu.

18. Ústavní soud zaslal obdržená vyjádření stěžovateli k případné replice. Ten této možnosti využil, přičemž na důvodnosti své ústavní stížnosti setrval. Kromě toho upozornil na zásady bezprostřednosti a ústnosti, když hlavní těžiště dokazování probíhalo v hlavním líčení před soudem nalézacím. Pokud by měl být aprobován postup odvolacího soudu, v konečném důsledku by mohlo dojít k vyprázdnění podstaty dokazování u nalézacího soudu v hlavním líčení, kdy soudy odvolací by takto nepřípustně mohly do hodnocení důkazů libovolně zasahovat, a těžiště trestního řízení by se přesunulo k soudu odvolacímu. Závěrem pak s odkazem na nález ze dne 27. 3. 2017 sp. zn. II. ÚS 4266/16 (N 52/84 SbNU 603) připomněl zásadu *in dubio pro reo*.

V. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

19. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

VI. Upuštění od ústního jednání

20. Ústavní soud dospěl k závěru, že by ústní jednání nepřispělo k dalšímu objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu). Nekonání ústního jednání odůvodňuje i skutečnost, že Ústavní soud nepovažoval za potřebné provádět dokazování.

VII. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

21. Těžiště stěžovatelovy ústavní stížnosti spočívá v tvrzení, že krajský soud porušil jeho právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, když na základě ústavně neakceptovatelných důvodů postupem podle § 262 trestního řádu odňal věc původnímu senátu a přikázal ji k projednání a rozhodnutí senátu v jiném složení. Ústavní soud se proto namítaným porušením práva na zákonného soudce zabýval podrobněji, přičemž dospěl k závěru, že jde o důvodnou námitku.

VII. 1. Právo na zákonného soudce – obecné principy

22. Právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny je jedním z významných aspektů práva na spravedlivý proces. Současně představuje jednu ze základních záruk nezávislého a nestranného rozhodování soudů v právním státě [srov. např. nález ze dne 22. 2. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/95 (N 15/5 SbNU 101); nález ze dne 24. 1. 2012 sp. zn. II. ÚS 2317/11 (N 19/64 SbNU 187); nález ze dne 1. 12. 2015 sp. zn. II. ÚS 2766/14 (N 202/79 SbNU 281)]. Jeho prvotním – byť ne jediným – účelem je vyloučit svévolnou manipulaci při přidělování věcí soudům a soudcům. Ústavní imperativ, že nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci, proto nejen dotváří a upevňuje soudcovskou nezávislost, ale také představuje pro každého účastníka řízení stejně cennou záruku, že k rozhodnutí jeho věci jsou povolávány soudy a soudci podle předem daných procesních pravidel tak, aby byla zachována zásada pevného přidělování soudní agendy a aby byl vyloučen výběr soudů a soudců *ad hoc* (nález sp. zn. I. ÚS 794/16, bod 31).

23. Právo na zákonného soudce však není právem absolutním. Neplyne z něj požadavek na naprostou neměnnost soudu nebo soudce určeného podle předem stanovených pravidel, nýbrž „toliko“ požadavek, aby k těmto změnám docházelo ústavně akceptovatelným způsobem, který neohrozí principy nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců a potažmo nezasáhne ústavně nepřípustným způsobem do základních práv jednotlivců (nález sp. zn. I. ÚS 794/16, bod 34). Nelze totiž přehlédnout, že nestrannost a nezávislost soudů a soudců a různé aspekty práva jednotlivce na spravedlivý proces lze za určitých podmínek zaručit pouze tehdy, dojde-li ústavně konformním způsobem ke změně v obsazení soudu.

24. Jak předvídá čl. 38 odst. 1 věta druhá Listiny, toto základní právo je provedeno a konkretizováno na úrovni podústavního práva. Zákonodárce tak učinil v celé řadě zákonů, především v procesních předpisech a zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zejm. jde-li o pravidla organizace a činnosti soudů, stanovení požadavků na rozvrh práce atp.). V kontextu nyní posuzované věci je relevantním procesním předpisem trestní řád, jenž zakotvuje řadu institutů provádějících a zajišťujících ústavně garantované právo na zákonného soudce (např. příslušnost soudů, vyloučení soudců z projednávání a rozhodování věci z důvodu jejich podjatosti, podmínky odnětí a přikázání věci jinému soudu nadřízeným soudem, podmínky přikázání věci k projednání a rozhodnutí senátem v jiném složení a další). Ač ústavní úprava předpokládá stanovení podrobnějších podmínek práva na zákonného soudce na úrovni podústavních předpisů, jeho povaha ústavně garantovaného základního práva se tím nevytrácí. Jak podústavní právní předpisy, tak jejich následná interpretace a aplikace orgány moci veřejné proto musejí respektovat limity vymezené ústavním pořádkem, zejm. čl. 38 odst. 1 Listiny.

25. Trestní řád upravuje mj. i možnost přikázání věci k projednání a rozhodnutí senátu prvostupňového soudu v jiném složení. Konkrétně, pokud odvolací soud rozsudek prvostupňového soudu zruší (§ 258 trestního řádu) a věc vrátí k novému projednání a rozhodnutí (§ 259 odst. 1 trestního řádu), může současně nařídit, aby byla tato věc projednána a rozhodnuta v jiném složení senátu nebo jiným samosoudcem, eventuálně jiným soudem (§ 262 trestního řádu). Ústavní soud se již opakovaně vyjádřil, že rozhodnutí podle tohoto ustanovení je svou povahou odnětím a přikázáním věci, a proto pro tento postup musejí být splněny obdobně důležité důvody jako pro postup podle § 25 trestního řádu. Základním kritériem pro posouzení existence těchto závažných důvodů je zejména to, zda u dosavadního senátu lze zajistit dodržení základních zásad trestního řízení (§ 2 trestního řádu). Tyto důvody navíc musí být zřetelné a zřejmé a jejich existence musí být jednoznačně prokázána [nález ze dne 5. 3. 2013 sp. zn. II. ÚS 3564/12 (N 38/68 SbNU 391); srov. také nález ze dne 7. 12. 1995 sp. zn. III. ÚS 90/95 (N 82/4 SbNU 271)].

26. Platí přitom, že odvolací soud nemůže závazně hodnotit důkazy, které sám neprovede, a takové hodnocení důkazů vnucovat prvostupňovému soudu [nález ze dne 22. 2. 2022 sp. zn. I. ÚS 1365/21 (N 24/110 SbNU 239), bod 70]. Jde o projev zásad ústnosti, přímosti (§ 2 odst. 11 trestního řádu) a bezprostřednosti (§ 2 odst. 12 trestního řádu), které samy vyvěrají z ústavních principů a základních práv osob, jichž se trestní řízení dotýká. Vychází se z toho, že důkazy nejlépe zhodnotí ten, kdo měl nejbližší a nezprostředkovaný dojem z jejich provádění (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3121). Postřehy soudce ohledně chování a věrohodnosti svědka mohou hrát v posouzení případu klíčovou roli. Nerealizace uvedených zásad by navíc omezovala možnost stran naplňovat v trestním řízení své role. Odvolací soud tak nesmí, a to ať již ve prospěch obžaloby nebo obhajoby, sám nahrazovat hodnocení důkazů provedených pouze soudem prvního stupně, a tím prosazovat své vlastní hodnocení skrze závaznost názorů vyššího soudu [nález ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. IV. ÚS 1327/19 (N 91/100 SbNU 102), body 26 a 27; nález ze dne 5. 6. 2024 sp. zn. III. ÚS 1368/23, bod 28]. Soudní rozhodnutí založené na skutkových závěrech vycházejících z hodnocení důkazů soudem neprovedených by bylo rozporné i s právem obviněného na spravedlivý proces [nález ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. II. ÚS 1837/16 (N 243/83 SbNU 767), bod 41].

27. Jak Ústavní soud konstatoval v nálezu sp. zn. I. ÚS 794/16, bodě 56, tímto způsobem dosažené přehodnocení skutkových zjištění prvostupňového soudu nelze označit za závazný právní názor ve smyslu § 264 odst. 1 trestního řádu. V nálezu sp. zn. I. ÚS 761/24, bodě 17, k tomu Ústavní soud doplnil, že podobné změny skutkových závěrů není možno provádět ani implicitně v rámci vyvozování nových právních závěrů. Případné nerespektování

takového „právního názoru“ ze strany prvostupňového soudu pak nelze označit za dostatečný důvod pro přikázání věci k projednání a rozhodnutí jinému senátu podle § 262 trestního řádu. Pokud odvolací soud tyto ústavní kautely nerespektuje, dochází k porušení práva obžalovaného na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny.

28. Od toho je však třeba odlišovat situaci, kdy odvolací soud provede vlastní dokazování, provedené důkazy zhodnotí a se závazným právním názorem věc vrátí soudu nižšího stupně. Dokazování a vyvozování skutkových zjištění totiž není svěřeno pouze soudům prvního stupně. Má-li odvolací soud důvodné pochybnosti o určitých skutkových zjištěních nalézacího soudu, z ústavněprávního hlediska mu nic nebrání v tom, aby ve veřejném zasedání – při zachování všech ústavních garancí spravedlivého procesu – zopakoval důkazy provedené před prvostupňovým soudem nebo provedl důkazy další. Nadřízený soud může tímto postupem sám změnit skutkové závěry a na jejich podkladě – v kombinaci se skutkovými závěry prvostupňového soudu, k nimž dokazování neprovede a je jimi vázán podle § 263 odst. 7 trestního řádu – vydat rozhodnutí, které jim odpovídá. Pokud tak nemůže učinit sám (zejm. z důvodu § 295 odst. 5 trestního řádu, podle něhož odvolací soud nemůže uznat jednotlivce vinným skutkem, pro nějž byl napadeným rozsudkem zproštěn), ústavní pořádek nebrání tomu, aby věc vrátil prvostupňovému soudu se závazným právním názorem, jak má být ve věci rozhodnuto. Prvostupňový soud je v takovém případě povinen vycházet ze skutkového stavu tak, jak byl ustálen odvolacím soudem, ovšem za předpokladu, že skutková zjištění zůstanou v hlavním líčení nezměněna. Prvostupňový soud totiž může doplnit dokazování, vyžádá-li si to procesní vývoj (nález ze dne 5. 6. 2024 sp. zn. III. ÚS 1368/23, bod 41).

VII. 2. Právo na zákonného soudce – aplikace obecných principů na posuzovanou věc

29. Ústavní soud úvodem připomíná, že krajský soud napadeným rozhodnutím v neveřejném zasedání zrušil rozsudek okresního soudu, věc mu vrátil k dalšímu řízení a přikázal ji k projednání a rozhodnutí v jiném složení senátu.

30. Ze spisového materiálu konkrétně vyplynulo, že krajský soud rozhodoval ve věci celkem třikrát. V prvním kole řízení sice nařídil veřejné zasedání, avšak neprovedl žádné dokazování. Ve druhém a třetím (posuzovaném) kole řízení veřejné zasedání nenařídil a rozhodl v neveřejném zasedání, pročež důkazy neprováděl. Jinými slovy, navzdory tomu, že krajský soud rozhodoval ve věci třikrát a třikrát věc vrátil okresnímu soudu, ani jednou nevedl dokazování, důkazy provedené okresním soudem nezopakoval a ani je nedoplnil o důkazy nové.

31. Podstaté je také vymezení toho, v čem se lišily názory soudů, resp. jaká pochybení krajský soud vytýkal okresnímu soudu. V prvním kole řízení krajský soud kritizoval prvostupňový soud, že se precizně nezabýval způsobem zajištění prádla poškozené, na němž byla nalezena mužská DNA, nezabýval se tím, z jakého zdroje tato DNA pochází, ani tím, že zajištěný genetický materiál je shodný i s profilem dalšího muže; okresnímu soudu proto uložil povinnost doplnit dokazování a řádně objasnit shora uvedené skutečnosti. Okresní soud v reakci na to významně doplnil dokazování a provedl řadu důkazů, načež dospěl k závěru, že na jejich základě nelze spolehlivě prokázat, že vůbec došlo k namítanému skutku. V druhém kole řízení krajský soud konstatoval, že „okresní soud (…) dodržel všechna procesní ustanovení, včetně těch, která zabezpečují práva obžalovaného na obhajobu a potřebné objasnění věci, a doplnil dokazování ve shora naznačeném směru. (…) Lze sice konstatovat, že ve vztahu k projednávanému skutku tentokrát již provedl dostatek důkazů, nicméně ani tentokrát nepostupoval při jejich hodnocení důsledně“. Následně se krajský soud věnoval tomu, jaké závěry lze dovodit z výpovědi poškozené, znaleckých posudků a vyjádření znalců. Úvahy prvostupňového soudu o možnosti přenosu DNA stěžovatele na oblečení poškozené jiným způsobem než v důsledku tvrzené trestné činnosti, a to zejm. s ohledem na to, že žili ve

společné domácnosti, označil za nepřijatelné spekulace. Okresnímu soudu proto uložil, aby provedené důkazy znovu zhodnotil, vyjádřil se k motivaci poškozené obvinit stěžovatele z trestného činu (zejména když podle krajského soudu „z provedeného dokazování vyplývá její nadstandardní vztah k obžalovanému“, tj. stěžovateli), vyjádřil se ke specifické věrohodnosti poškozené a stěžovatele a k odvolacím námitkám. Ve třetím kole řízení okresní soud podle pokynů znovu hodnotil provedené důkazy, vyjádřil se k motivaci poškozené nemluvit pravdu, k jejímu vztahu k stěžovateli i k důkazům podporujícím nebo vyvracejícím výpověď každého z nich. Rovněž se zabýval tím, jaké množství mužské DNA bylo zajištěno na oblečení poškozené, z jakých zdrojů mohlo pocházet, kde a za jakých okolností bylo nalezeno a jakým způsobem se tam mohlo dostat. Na základě těchto důkazů stěžovatele zprostil. Krajský soud však ve svém třetím, napadeném rozhodnutí dospěl k závěru, že „ani tentokrát nelze považovat závěry prvého soudu za věrohodné, důvodné, logické a věcně správné (…) Argumentoval-li prvý soud tím, že uvěřil výpovědi obžalovaného, která je dle jeho přesvědčení do jisté míry potvrzována matkou poškozené, pak nelze než takový závěr hodnotit jako krajně nepřesvědčivý a zjevně účelový, zvláště když evidentně, a to opakovaně, pomíjí pochyby a svědkyní výslovně konstatována divná tušení (…)“. Dále se pak zabýval obsahem a významem výpovědí poškozené a dalších svědků, nálezem mužské DNA na oblečení poškozené i hodnocením motivace poškozené nevypovídat pravdivě. Právě s ohledem na tato hodnocení a závěry pak krajský soud dospěl k závěru, že okresní soud nerespektuje jeho právní názor a není s to věc řádně posoudit a rozhodnout, pročež věc odňal původnímu senátu a přikázal senátu v jiném složení.

32. Z výše uvedeného shrnutí plyne, že výhrady krajského soudu směřovaly k nedostatečnému zjištění skutkového stavu pouze v prvním zrušujícím rozhodnutí. V reakci na toto rozhodnutí však okresní soud doplnil dokazování o řadu důkazů. Na základě nově ustáleného skutkového stavu pak výrazně doplnil a přehodnotil své původní skutkové a potažmo i právní závěry. Výhrady krajského soudu v druhém a třetím rozhodnutí se pak týkaly výlučně toho, jakým způsobem okresní soud hodnotil provedené důkazy, resp. jaké skutkové závěry z nich dovozoval. To následně krajský soud v obou případech označil za svůj právní názor, jímž byl prvostupňový soud vázán.

33. Za této procesní situace se proto Ústavní soud musel zabývat tím, zda tento právní názor krajského soudu, jehož tvrzené nerespektování následně vedlo k odnětí věci původnímu senátu okresního soudu a jejímu přikázání senátu v jiném složení podle § 262 trestního řádu, respektoval shora vymezené ústavní limity. Dospěl k závěru, že nikoli.

34. Jak již bylo zdůrazněno výše, odvolací soud nemůže závazně hodnotit důkazy, které sám neprovede, a toto hodnocení důkazů následně vnucovat prvostupňovému soudu ve formě závazného právního názoru (nález sp. zn. I. ÚS 1365/21, bod 70; nález sp. zn. I. ÚS 794/16, bod 56); nemůže tak činit ani implicitně prostřednictvím vyvozování nových právních závěrů, které jsou založeny na odlišném skutkovém základě (nález sp. zn. I. ÚS 761/24. bod 17). To úzce souvisí se zásadami ústnosti, přímosti a bezprostřednosti, které jsou provedením nebo reflexí rozličných ústavních principů a aspektů práva na spravedlivý proces podle hlavy páté Listiny. Důkazy totiž zpravidla dokáže nejvěrněji a nejpřesněji hodnotit ten soud, který měl přímý a nezprostředkovaným dojem z jejich provádění. Pouze bezprostřední dojem z provedeného řízení umožňuje, aby se soud osobně seznámil s důkazy, porozuměl stanoviskům stran a odstranil případné rozpory nebo nejasnosti. Pouze tehdy si může každý člen senátu utvořit bezprostřední a správný názor na skutečnosti, které jsou rozhodné pro posouzení (ne)viny obžalovaného, a tím i celkový bezprostřední obraz o projednávané věci (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. s. 53). To se obzvlášť silně projevuje v trestních řízeních týkajících se těch trestných činů, jejichž prokázání je do značné míry závislé na hodnocení svědeckých výpovědí, neboť jiné důkazy nejsou k dispozici nebo jsou k dispozici pouze ve velmi omezeném rozsahu. Jedním z typických případů jsou právě trestné činy proti

lidské důstojnosti v sexuální oblasti (část druhá hlava třetí trestního zákoníku) nebo některé trestné činy proti rodině a dětem (část druhá hlava čtvrtá trestního zákoníku).

35. Právě takového ústavně neakceptovatelného postupu se však dopustil krajský soud. Přehodnocoval důkazy, které nikdy – ani v jednom ze třech odvolacích řízení – sám neprovedl ani nedoplnil o důkazy nové, a tato hodnocení důkazů následně podsouval okresnímu soudu ve formě závazných právních závěrů; údajné nerespektování těchto závazných právních závěrů pak vedlo k odnětí věci původnímu senátu podle § 262 trestního řádu. Postup krajského soudu je o to víc problematický, že přehodnocoval především výpovědi stěžovatele, nezletilé poškozené a její matky (partnerky stěžovatele) o tvrzeném pohlavním zneužívání poškozené v domácím prostředí. Tyto výpovědi byly v mnohých ohledech protichůdné. Závěr o (ne)vině stěžovatele se přitom do značné míry odvíjel od jejich hodnocení, resp. od posouzení toho, která z výpovědí působila věrohodněji, neboť ve věci nebylo dostupných mnoho jiných důkazů, přinejmenším ne důkazů se srovnatelnou vypovídací hodnotou.

36. Ústavní soud proto shrnuje, že krajský soud pochybil již v tom, když přehodnocoval důkazy (zejména výpovědi stěžovatele a poškozené, avšak i mnohé další svědecké výpovědi) provedené okresním soudem, aniž by je sám provedl, a výsledek tohoto ústavně problematického hodnocení důkazů následně označil za svůj závazný právní názor. Na to pak krajský soud navázal dalším ústavně problematickým postupem, a to odnětím věci původnímu senátu okresního soudu a jejím přikázáním k projednání a rozhodnutí senátu v jiném složení podle § 262 trestního řádu. Tím porušil stěžovatelovo právo na zákonného soudce podle čl. 38 odst. 1 Listiny, jež je jednou z esenciálních garancí nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců (čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy) a významnou složkou práva na spravedlivý proces (hlava pátá Listiny).

37. Z uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí krajského soudu je nutno zrušit pro rozpor s čl. 38 odst. 1 Listiny.

VII. 3. Posouzení dalších námitek stěžovatele

38. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojil proti napadenému rozhodnutí krajského soudu i z důvodu jeho údajného rozporu se zásadou *in dubio pro reo* (ve prospěch obviněného), vyvěrající z principu presumpce neviny podle čl. 40 odst. 2 Listiny. Stěžovatel se kloní ke skutkovým a potažmo právním závěrům, k nimž dospěl okresní soud. Naopak závěry krajského soudu považuje za vadné a arbitrární.

39. Těmito námitkami se Ústavní soud nemůže v této fázi trestního řízení vůbec zabývat. Trestní řízení bude po zrušení napadeného usnesení krajského soudu nadále pokračovat a trestní soudy se budou opětovně zabývat otázkou, zda lze na základě zajištěných důkazů konstatovat s jistotou nade vši rozumnou pochybnost, že stěžovatel se dopustil trestných činů, které jsou mu v obžalobě kladeny za vinu. Stěžovatel se bude moci bránit proti odsuzujícímu rozsudku, bude-li vydán, prostřednictvím řádných nebo mimořádných opravných prostředků a eventuálně ústavní stížností [podle stanoviska pléna ze dne 4. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.) lze v trestních věcech podat ústavní stížnost zásadně až po vyčerpání dovolání]. Jakékoliv úvahy Ústavního soudu o tom, zda krajský soud porušil nebo neporušil zásadu *in dubio pro reo*, by byly v této chvíli předčasné a zasahovaly by do Ústavou vymezené pravomoci trestních soudů rozhodnout o vině a trestu stěžovatele.

40. Ústavní soud ze shora uvedených důvodů ústavní stížnosti vyhověl (§ 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu) a napadené usnesení krajského soudu mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

Č. 224
Důvodnost žaloby jako předpoklad uložení povinnosti k náhradě nákladů řízení
(sp. zn. III. ÚS 622/25 ze dne 9. října 2025)

Soud poruší právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud rozhoduje o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 věty druhé občanského soudního řádu a nezabývá se kritériem důvodnosti žaloby, ačkoliv to bylo s ohledem na okolnosti případu potřebné a stěžovatel se posouzení tohoto kritéria dovolával.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka (soudce zpravodaj), soudce Jana Svatoně a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele Mgr. Jiřího Vařila, zastoupeného JUDr. Janem Žákem, advokátem, sídlem Anny Letenské 34/7, Praha 2 – Vinohrady, proti výroku II usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2025 č. j. 4 Cmo 249/2024-321, za účasti Vrchního soudu v Praze jako účastníka řízení a obchodní společnosti M. M. group Praha, s. r. o., sídlem Korytná 1538/4, Praha 10 – Strašnice, zastoupené Mgr. Martinem Šulcem, advokátem, sídlem 28. října 3346/91, Ostrava, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Výrokem II usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2025 č. j. 4 Cmo 249/2024-321 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2025 č. j. 4 Cmo 249/2024-321 se ruší.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, domáhá zrušení výroku v záhlaví označeného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze (dále jen „vrchní soud“). Tvrdí, že tímto výrokem byla porušena jeho ústavně zaručená práva podle čl. 11 a 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že vedlejší účastnice podala u Krajského soudu v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) žalobu, kterou se po stěžovateli domáhala zaplacení částky 900 000 Kč jako náhrady škody. Škodu měl způsobit tím, že žalovanou částku jako jednatel vedlejší účastnice v rozporu s péčí řádného hospodáře poskytl jako zápůjčky ve výši 500 000 Kč a 400 000 Kč jím ovládané společnosti Amodoria Minerals, s. r. o. (dále jen „ovládaná společnost“). Krajský soud konstatoval, že tak učinil v rozporu

s péčí řádného hospodáře. Protiprávnost zápůjčky ve výši 500 000 Kč následně odpadla tím, že ji nová jednatelka vedlejší účastnice dodatečně schválila. Z toho důvodu v této části žalobu zamítl (výrok II) a stěžovateli uložil zaplatit vedlejší účastnici částku 400 000 Kč (výrok I). Vedlejší účastnici zároveň uložil povinnost nahradit stěžovateli část nákladů řízení (výrok IV).

3. Vrchní soud napadeným usnesením zrušil rozhodnutí krajského soudu ve výrocích I a II a řízení zastavil (výrok I). Stěžovateli pak uložil povinnost nahradit vedlejší účastnici náklady řízení ve výši 240 948,11 Kč (výrok II). Vedlejší účastnice v průběhu odvolacího řízení vzala žalobu zcela zpět a navrhla zastavení řízení. Svůj návrh zdůvodnila tím, že ovládaná společnost žalovanou částku zcela uhradila. Vrchní soud dospěl k závěru, že uplatněný nárok byl uspokojen právnickou osobou, ve které byl stěžovatel jediným jednatelem a většinovým společníkem. Za takových okolností nelze § 146 odst. 2 větu druhou zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“) vykládat restriktivně a vztahovat jej výlučně na případy uspokojení žalobou uplatněného nároku osobně stěžovatelem. Zároveň odkázal na rozhodnutí vrchního soudu ze dne 3. 12. 2024 sp. zn. 4 Cmo 169/2024 a rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2018 sp. zn. 32 Cdo 5515/2016.

II. Argumentace stěžovatele

4. Podle stěžovatele je napadené rozhodnutí projevem libovůle. Vrchní soud se nevypořádal s argumentací stěžovatele ke zpětvzetí návrhu. Krajský soud deklaroval, že byl procesně úspěšnější, protože žaloba byla z větší části nedůvodná. Žaloba nebyla vzata zpět pro chování stěžovatele, ale třetí osoby, která dluh uhradila z jiného právního důvodu – vrácení zápůjčky. Nebyly tak splněny podmínky § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. pro to, aby byl zavázán k náhradě nákladů řízení. Vrchní soud se přitom otázkou důvodnosti ani nezabýval, ačkoliv je to např. ve smyslu nálezu ze dne 17. 1. 2017 sp. zn. III. ÚS 3592/16 (N 14/84 SbNU 167) vyžadováno.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatele

5. Ústavní soud si vyžádal vyjádření vrchního soudu a vedlejší účastnice řízení.

6. Podle vrchního soudu je ústavní stížnost nedůvodná. Napadený výrok II není překvapivý a neporušuje stěžovatelova ústavně zaručená práva. Jde navíc o náklady řízení, do kterých Ústavní soud zasahuje velmi výjimečně. Vrchní soud navíc vycházel z ustálené rozhodovací praxe. Argumentace stěžovatele nadto nemá ústavní přesah a jde o pouhý nesouhlas s napadeným výrokem.

7. Podle vedlejší účastnice nejsou ve věci žádné okolnosti vyžadující zásah Ústavního soudu. Věc postrádá ústavněprávní rozměr. Napadené rozhodnutí je dostatečně odůvodněné. Vrchní soud posoudil vztah stěžovatele a ovládané společnosti. Z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 2. 2014 sp. zn. 23 Cdo 4097/2013 plyne, že za těchto okolností nemůže náklady řízení nést ten, jehož pohledávka byla v řízení zaplacena a byl ve své podstatě úspěšný. Napadené rozhodnutí není ani překvapivé. Byl to stěžovatel, kdo zavinil zastavení řízení. Odkaz stěžovatele na nález sp. zn. III. ÚS 3592/16 není příléhavý, neboť v té věci byla podstatná předčasnost podané žaloby. Navíc v ní nebyla řešena otázka odlišnosti osob žalovaného a osoby, jež pohledávku zaplatila, resp. otázka jejich vztahu. Nelze ani odhlédnout od porušení péče řádného hospodáře a povinnosti loajality stěžovatelem.

8. Ústavní soud zaslal vyjádření vrchního soudu a vedlejší účastnice stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel v replice pouze uvedl, že vyjádření vrchního soudu neobsahuje nic nového. Tvrzení vedlejší účastnice jsou podle něj nepodložená a ostatně na nich vrchní soud napadené rozhodnutí nezaložil.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

9. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

A) Obecná východiska

10. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a zásadně není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti (srov. čl. 83 a 90 Ústavy). V řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) proti rozhodnutí obecných soudů tedy není další přezkumnou instancí. Do rozhodování obecných soudů je oprávněn zasáhnout až tehdy, došlo-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)].

11. Rezervovaný přístup Ústavní soud pravidelně uplatňuje ve vztahu k nákladovým rozhodnutím, resp. výrokům, a podrobuje je omezenému ústavněprávnímu přezkumu. Ústavní stížnost proti takovému rozhodnutí je zpravidla zjevně neopodstatněná, neprovázejí-li posuzovanou věc takové (mimořádné) okolnosti, které ji činí co do ústavní roviny dostatečně významnou. Požadavek dostatečného ústavního významu věci zajišťuje, aby se Ústavní soud mohl plně soustředit na plnění své úlohy orgánu ochrany ústavnosti [stanovisko pléna ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. Pl. ÚS-st. 60/24 (97/2025 Sb.), bod 34, nález ze dne 2. 4. 2025 sp. zn. IV. ÚS 610/24, bod 14].

12. Rozhodování o nákladech soudního řízení tvoří integrální součást soudního řízení jako celku, a i na něj proto dopadají základní zásady spravedlivého procesu [srov. nález ze dne 24. 2. 2021 sp. zn. I. ÚS 2890/20 (N 40/104 SbNU 412), bod 13, nebo ze dne 23. 11. 2010 sp. zn. IV. ÚS 2738/10 (N 235/59 SbNU 391)], včetně požadavku na řádné odůvodnění soudních rozhodnutí [srov. např. nálezy ze dne 17. 12. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1724/23, bod 16, nebo ze dne 23. 3. 2006 sp. zn. III. ÚS 521/05 (N 70/40 SbNU 691)]. Tato povinnost neznamená nezbytnost podrobné odpovědi na každý argument. Nároky na rozsah odůvodnění ovlivňují nejen povaha rozhodnutí, ale i okolnosti každého případu. Klíčové je, zda rozhodnutí obsahuje ucelený logicky vystavený argumentační systém, který dostatečně podporuje správnost v něm přijatých závěrů [srov. nález ze dne 15. 4. 2014 sp. zn. II. ÚS 3076/13 (N 57/73 SbNU 125), bod 19, nebo ze dne 12. 2. 2009 sp. zn. III. ÚS 989/08 (N 26/52 SbNU 247), bod 68].

13. Pro rozhodování o náhradě nákladů řízení zpravidla platí zásada úspěchu ve věci (§ 142 o. s. ř.) doplněná zásadou zavinění. Dojde-li k zastavení řízení, uplatní se zásada podle § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř., podle níž žádný z účastníků nemá nárok na náhradu nákladů podle jeho výsledku. Z ní § 146 odst. 2 o. s. ř. stanoví výjimky, a to pokud některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno (pak nese náklady řízení výhradně tento účastník), případně pokud ke zpětvzetí důvodně podaného návrhu došlo pro chování žalovaného, resp. jiného účastníka řízení (pak je náklady řízení povinen hradit žalovaný, resp. jiný účastník řízení). Smyslem využití zásady procesního zavinění na zastavení řízení je sankční náhrada nákladů řízení, které by při jeho řádném průběhu nevznikly, uložená rozhodnutím soudu tomu, kdo jejich vznik zavinil [srov. např. nálezy ze dne 24. 4. 2024

sp. zn. III. ÚS 133/24, bod 19, nebo ze dne 12. 5. 2004 sp. zn. I. ÚS 653/03 (N 69/33 SbNU 189)].

14. Ústavní soud opakovaně přistoupil ke kasaci rozhodnutí obecných soudů za situace, kdy obecné soudy v případě druhé z výše popsaných výjimek z § 146 odst. 1 písm. b) nezohlednily kritérium důvodnosti podaného návrhu [nálezy ze dne 17. 1. 2017 sp. zn. III. ÚS 2741/16 (N 12/84 SbNU 153), bod 17, nebo stěžovatelem odkazovaný nález sp. zn. III. ÚS 3592/16, bod 18], nebo jej vyložily přepjatě formalisticky [nález ze dne 8. 8. 2017 sp. zn. III. ÚS 3447/15 (N 141/86 SbNU 411), bod 18]. Ostatně i při rozhodování o nákladech řízení v případech jeho zastavení platí, že rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen „mechanickým" posuzováním výsledků sporu bez komplexního zhodnocení rozhodnutí v meritu věci [srov. např. nálezy ze dne 11. 3. 2025 sp. zn. II. ÚS 1629/24, bod 15, nebo ze dne 13. 1. 2005 sp. zn. IV. ÚS 1/04 (N 8/36 SbNU 75)].

B) Aplikace obecných východisek na posuzovaný případ

15. Ústavní soud se nejprve zabýval otázkou, zda vzhledem k povaze napadených výroků jsou ve věci přítomny prvky svědčící o jejím ústavněprávním přesahu. Dospěl přitom k závěru, že tak tomu skutečně je. Z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že i v rozhodnutích týkajících se nákladů řízení tomu tak může být, dojde-li k zásadnímu zásahu do majetkových práv stěžovatele nebo je v procesu interpretace a aplikace příslušných ustanovení obecně závazného předpisu obecným soudem obsažen prvek svévole nebo extrémní rozpor s principy spravedlnosti [srov. např. ze dne 17. 7. 2024 sp. zn. IV. ÚS 556/24, bod 10, nebo nález ze dne 5. 10. 2021 sp. zn. I. ÚS 2174/20 (N 174/108 SbNU 120), bod 21]. Ústavní soud ústavněprávní přesah dovodil zejména s ohledem na dvě skutečnosti. První z nich je výše náhrady nákladů řízení, k níž byl stěžovatel zavázán (240 948,11 Kč). Taková výše již má potenciál zásadně zasáhnout do majetkových práv stěžovatele. Ústavní soud vzal dále v potaz to, že vrchní soud žádným způsobem nevypořádal otázku důvodnosti žaloby jako předpokladu pro jím aplikované výjimky v § 146 odst. 2 o. s. ř., přestože k ní směřovala argumentace v podání stěžovatele ze dne 3. 2. 2025. To Ústavní soud ověřil ve vyžádaném spise vedeném u krajského soudu pod sp. zn. 38 ECm 3/2023. Takový postup přitom svědčí o svévolnosti napadeného rozhodnutí.

16. Jak již bylo výše uvedeno, z judikatury Ústavního soudu vyplývá, že rozhodnutí o nákladech řízení podle § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř. nemá dva předpoklady, ale tři. Jsou jimi zpětvzetí žaloby žalobcem, chování žalovaného, které žalobce ke zpětvzetí vedlo, a důvodnost žaloby. Vrchní soud své rozhodnutí o nákladech řízení odůvodnil tím, že vedlejší účastnice vzala žalobu zpět, a to proto, že uplatněný nárok byl uspokojen právnickou osobou (ovládanou společností), ve které je stěžovatel jediným jednatelem a většinovým společníkem. Žádným způsobem neposoudil důvodnost podané žaloby.

17. Za takových okolností Ústavní soud nepovažuje nároky na míru odůvodnění za splněné. Zákon, judikatura Ústavního soudu (srov. výše, body 13 a 14), ale i samotné vyjádření stěžovatele nepochybně měly vliv na rozsah, v jakém vrchní soud tížila povinnost své rozhodnutí odůvodnit. Přestože v řízení bylo nezbytné se zabývat i třetím kritériem – důvodností podané žaloby, vrchní soud se jím ani náznakem v napadeném rozhodnutí nezabýval. To ani za situace, kdy stěžovatel byl v řízení do té doby převážně úspěšný a na nezbytnost vypořádání se s důvodností podané žaloby předem upozornil. O tom, že vrchní soud měl v době rozhodnutí k dispozici vyjádření stěžovatele, svědčí i jeho odkaz na toto vyjádření (srov. bod 8 napadeného rozhodnutí).

18. Na výše přijatých závěrech nic nemění ani odkaz vrchního soudu a vedlejší účastnice na rozhodnutí sp. zn. 32 Cdo 5515/2016. Vrchní soud tak učinil zejména s ohledem na jinou otázku (možnost posouzení zaplacení ovládanou společností jako „chování žalovaného") a navíc i v něm se Nejvyšší soud (na rozdíl od napadeného rozhodnutí) otázkou

důvodnosti podané žaloby zabýval. Z těchto důvodů Ústavní soud uzavírá, že napadené rozhodnutí nesplňuje požadavky na řádné odůvodnění, v důsledku čehož vrchní soud porušil právo stěžovatele na soudní ochranu.

19. Ústavní soud se již nezabýval otázkou, zda vrchní soud postupoval správně, když plnění poskytnuté vedlejší účastnici ovládanou společností posoudil obdobně, jako by bylo poskytnuto přímo stěžovatelem. To s ohledem na minimalizaci zásahů Ústavního soudu, protože napadený výrok rozhodnutí vrchního soudu neobstojí již z výše uvedených důvodů. V dalším řízení však bude nezbytné vypořádat se s námitkou stěžovatele, že ovládaná společnost plnila svůj dluh, nikoliv žalobou uplatněný nárok.

20. Ústavní soud zároveň žádným způsobem nepředjímá rozhodnutí vrchního soudu. Tímto nálezem není vyloučena ani možnost, že vrchní soud posoudí žalobu jako od počátku důvodnou a stěžovateli povinnost k náhradě nákladů opětovně uloží.

VI. Závěr

21. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a zrušil výrok II usnesení vrchního soudu [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu] bez nařízení jednání. Vrchní soud je v dalším řízení vázán právním názorem Ústavního soudu. Bude muset znovu rozhodnout o nákladech řízení a své rozhodnutí řádně odůvodnit ve smyslu výše uvedených závěrů, a zejména zohlednit kritérium důvodnosti žaloby.

Č. 225
Získání značného prospěchu může mít i nemajetkový charakter
(sp. zn. III. ÚS 2032/25 ze dne 14. října 2025)

Výklad obecných soudů, podle kterého požadavek „získání značného prospěchu“ použitý v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku může být naplněn i tehdy, má-li prospěch (zcela, nebo částečně) nemajetkový charakter, z ústavního hlediska obstojí. Obecné soudy jsou však povinny přesvědčivě odůvodnit, proč lze konkrétní nemajetkový prospěch považovat za značný.

Pokud obecné soudy této povinnosti nedostojí a ani v minimální míře nevysvětlí, proč lze prospěch (v konkrétní věci spočívající v zamýšleném ukončení trestního stíhání vedeného pro loupež a porušování domovní svobody) hodnotit jako značný, poruší tím stěžovatelovo ústavně zaručené právo na soudní ochranu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele J. Ž., zastoupeného Mgr. Ing. Vlastimilem Němcem, advokátem, sídlem Kadaňská 3550, Chomutov, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 11 Tdo 109/2025-664 ze dne 19. března 2025, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 312/2023-555 ze dne 13. března 2024 a rozsudku Okresního soudu v Chomutově č. j. 25 T 84/2021-505 ze dne 7. června 2023, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Chomutově jako účastníků řízení a Nejvyššího státního zastupitelství a Krajského státního zastupitelství v Ústí nad Labem jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Rozsudkem Okresního soudu v Chomutově č. j. 25 T 84/2021-505 ze dne 7. června 2023 vyjma zprošťujícího výroku, usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 312/2023-555 ze dne 13. března 2024 vyjma výroku II a usnesením Nejvyššího soudu č. j. 11 Tdo 109/2025-664 ze dne 19. března 2025 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 11 Tdo 109/2025-664 ze dne 19. března 2025 se proto ruší.

III. V rozsahu požadavku na zrušení rozsudku Okresního soudu v Chomutově č. j. 25 T 84/2021-505 ze dne 7. června 2023 vyjma zprošťujícího výroku a usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 4 To 312/2023-555 ze dne 13. března 2024 vyjma výroku II se ústavní stížnost zamítá.

IV. Ve zbylém rozsahu se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Úvod

1. Ústavní soud v nálezu řeší situaci, kdy byl stěžovatel odsouzen za pokus zločinu maření spravedlnosti podle § 21 odst. 1, § 347a odst. 2, odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, jímž směřoval k tomu, aby jeho syn nebyl dále trestně stíhán a odsouzen mj. pro zvlášť závažný zločin loupeže podle § 173 trestního zákoníku. Naplnění kvalifikované skutkové podstaty podle § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku obecné soudy dovodily z toho, že neodsouzení za loupež představuje nemateriální prospěch odpovídající částce nejméně 1 mil. Kč, tedy značný.

2. Ústavní soud dospívá k závěru, že výklad obecných soudů, podle kterého požadavek „získání značného prospěchu“ použitý v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku může být naplněn i tehdy, má-li prospěch (zcela, nebo částečně) nemajetkový charakter, z ústavního hlediska obstojí. Obecné soudy jsou však povinny přesvědčivě odůvodnit, proč lze konkrétní nemajetkový prospěch považovat za značný. Nemajetkový prospěch může spočívat i v tom, že se někdo v důsledku maření spravedlnosti má vyhnout trestnímu stíhání, odsouzení a potrestání.

3. V posuzované věci ale dospívá k závěru, že obecné soudy dostatečně neodůvodnily, proč stěžovatelem konkrétně sledovaný nemajetkový prospěch lze označit jako „značný“, čímž porušily stěžovatelovo ústavně zaručené právo na soudní ochranu.

4. Ústavní soud se zabýval i otázkou, zda bylo v trestním řízení dostatečně prokázáno naplnění znaků základní skutkové podstaty maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2 trestního zákoníku. V této souvislosti neidentifikoval žádné ústavněprávní pochybení, které by bylo možno obecným soudům vytýkat.

II. Namítaná porušení ústavně zaručených práv a obsah napadených rozhodnutí

5. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky a § 72 a násl. zákona o Ústavním soudu se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí s tvrzením, že jimi došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 36 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 a 13 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

6. Z ústavní stížnosti a jejích příloh se podává, že napadeným rozsudkem Okresního soudu v Chomutově byl stěžovatel uznán vinným ze spáchání pokusu zločinu maření spravedlnosti podle § 21 odst. 1, § 347a odst. 2, odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, za což mu byl uložen trest odnětí svobody v trvání dvaceti čtyř měsíců, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání třiceti měsíců. Skutek, za nějž byl stěžovatel odsouzen, spočíval – stručně vyjádřeno – v tom, že stěžovatel (společně se dvěma dalšími osobami) požádal poškozeného V. R. (poškozený) o změnu výpovědi a stažení trestního oznámení proti svému synovi I. K. (syn stěžovatele) s tím, že poškozenému za to zaplatí cca 5 000 Kč. Syn stěžovatele byl trestně stíhán (společně s další osobou) pro zločin loupeže a přečin porušování domovní svobody. Dalším výrokem napadeného rozsudku okresního soudu byl pro odlišný skutek zproštěn obžaloby spoluobžalovaný syn stěžovatele.

7. Proti rozsudku okresního soudu podal stěžovatel odvolání, které Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným usnesením zamítl.

8. Nejvyšší soud napadeným usnesením dovolání stěžovatele podle § 265i odst. 1 písm. e) trestního řádu odmítl jako zjevně neopodstatněné.

III. Argumentace stěžovatele

9. Stěžovatel namítá, že žádost o stažení trestního oznámení nenaplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2 trestního zákoníku.

Poukazuje na to, že poškozený opakovaně uvedl, že po něm bylo požadováno stažení trestního oznámení, nikoli změna výpovědi. Tvrdí, že není logické, aby po svědkovi žádal změnu výpovědi, neboť jako právní laik byl přesvědčen, že stažením trestního oznámení řízení skončí. Odkazuje na některé svědecké výpovědi s tím, že neprokazují jeho vinu. Upozorňuje, že poškozený nemohl učinit žádný úkon, který by vedl k zastavení trestního stíhání jeho syna. Tvrdí, že v řízení nebylo prokázáno ani to, že poškozenému nabídl finanční prospěch, ani jeho úmyslné zavinění.

10. Stěžovatel dále brojí proti závěru obecných soudů o naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti obsažené v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. Poukazuje na to, že jeho syn byl ve výsledku odsouzen k podmíněně odloženému trestu odnětí svobody, takže podle něj změna výpovědi poškozeného nemohla synovi získat prospěch odpovídající částce alespoň 1 mil. Kč. Odmítá závěr obecných soudů, že při neodsouzení pro zvlášť závažný zločin loupeže lze automaticky uvažovat o nemajetkovém prospěchu odpovídajícím uvedené výši, resp. v daných souvislostech považuje vyčíslení nemajetkového prospěchu za věc takřka nemožnou. Poukazuje na některé případy, jež pokládá za srovnatelné, kdy osoby nezákonně trestně stíhané ze spáchání trestného činu právně kvalifikovaného stejně jako u jeho syna získávají z rozhodnutí civilních soudů mnohonásobně menší odškodnění nemajetkové újmy, než je částka 1 mil. Kč. Obecným soudům vytýká, že nereagovaly na jeho obhajobu a námitky. Má za to, že v jeho věci měl být aplikován princip *in dubio pro reo* a zásada subsidiarity trestní represe. Obecné soudy podle jeho názoru nepostupovaly v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas – až na výjimku – oprávněným stěžovatelem, jenž byl účastníkem řízení, v němž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*) přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv.

12. Stěžovatel ústavní stížností napadá rozsudek okresního soudu a usnesení krajského soudu jako celek. Jak však bylo uvedeno, okresní soud rozhodl i tak, že (pro jiný skutek) zprostil obžaloby spoluobžalovaného syna stěžovatele a krajský soud rozsudek okresního soudu (na základě odvolání státního zástupce) v této části zrušil a věc v rozsahu tohoto zrušení vrátil okresnímu soudu k novému projednání a rozhodnutí. Ve vztahu k těmto částem rozsudku okresního soudu a usnesení krajského soudu stěžovatel není oprávněnou osobou.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika stěžovatele

13. Ústavní soud si od okresního soudu vyžádal jím vedený spis sp. zn. 25 T 84/2021 a vyzval účastníky řízení i vedlejší účastníky řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

14. Nejvyšší soud uvedl, že stěžovatel v ústavní stížnosti uplatňuje totožné námitky, které vznášel v průběhu trestního řízení, a i nadále prosazuje vlastní verzi skutkového děje. V této souvislosti odkázal na odůvodnění všech napadených rozhodnutí. S odkazem na judikaturu konstatoval, že prospěchem se rozumí výhoda, která může mít materiální i nemateriální povahu. Připomněl, že zákonodárce v § 347a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku nestanovil žádné kvantifikační hledisko prospěchu. Právní názor o naplnění § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku považuje i nadále za správný a zákonný, neboť cílem stěžovatele bylo to, aby se nadále nekonalo trestní stíhání vedené mj. pro zvlášť závažný zločin loupeže, tedy typově nejzávažnější čin z hlediska kategorizace deliktů. Poukázal na to, že stěžovatel byl odsouzen za spáchání pokusu (tedy nikoli dokonaného) trestného činu, přičemž otázka správnosti posouzení jeho jednání jako pokusu nemohla být v dovolacím řízení předmětem přezkumu. Uzavřel, že podle jeho názoru nedošlo k porušení práva

stěžovatele na spravedlivý proces, ani jiných jeho ústavně garantovaných základních práv či svobod, a navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

15. Krajský soud sdělil, že nepovažuje za potřebné se k ústavní stížnosti vyjadřovat, neboť vše podstatné k věci uvedl v odůvodnění napadeného usnesení.

16. Okresní soud uvedl, že při stanovení právní kvalifikace, jíž byl stěžovatel uznán vinným, byl veden komentářovým výkladem k § 138 trestního zákoníku (neupřesnil, o jaký konkrétní komentář se mělo jednat), rozhodnutím Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 893/2013 a doktrinárními výklady. Konstatoval, že prospěch může mít i nemajetkovou podobu. Při určování jeho výše v posuzované věci vycházel z dopadu možného trestu odnětí svobody, jehož uložením byl stěžovatelův syn ohrožen do jeho majetkové sféry, konkrétně z případného ušlého výdělku odpovídajícího násobku průměrné mzdy z výměry uloženého trestu. Vycházel dále z veřejně dostupných informací Českého statistického úřadu o výši průměrné hrubé měsíční mzdy stanovené pro rok 2020 (částka ve výši 35 611 Kč), tj. pro období, ve kterém byla posuzovaná trestná činnost spáchána, a dospěl tak k závěru, že již pouze materiální zisk představující možný příjem za dobu případného výkonu trestu odnětí svobody uloženého na samé spodní hranici trestní sazby zvlášť závažného zločinu loupeže podle § 173 odst. 1 trestního zákoníku by dosahoval částky blížící se hranici 1 mil. Kč. Z toho dovodil, že samotný materiální zisk stěžovatelova syna (který byl pro loupež stíhán), přestavující možnost výdělku oproti případnému výkonu nepodmíněnému trestu odnětí svobody či nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody, přestavuje nepochybně značný prospěch, ke kterému stěžovatel ve prospěch svého syna směřoval. Podotýká, že neodsouzení stěžovatelova syna pro loupež by bylo spojeno též s významným nemateriálním prospěchem odpovídajícím značnému prospěchu, a to zejména v podobě možnosti účasti na výchově dítěte.

17. Nejvyšší státní zastupitelství uvedlo, že stěžovatel opakuje v ústavní stížnosti svou obhajobu a námitky, které uplatňoval již v průběhu trestního řízení. Také ono připomnělo, že podle judikatury se prospěchem rozumí výhoda, která může mít materiální i nemateriální povahu. Odkázalo na komentářovou literaturu (konkrétně na komentář ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4358–4390), podle které se prospěchem ve smyslu § 347a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku může rozumět i prospěch nemateriální povahy, z čehož dovozuje, že není důvod k tomu, aby v případě kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku bylo možno uvažovat jen o prospěchu materiálním. Podotýká, že výkladové pravidlo podle § 138 odst. 2 trestního zákoníku při posuzování nemateriálního prospěchu nelze uplatnit a rozsah nemateriálních výhod by měl být z hlediska závažnosti toliko srovnatelný s rozsahem materiálních výhod, což v případě značného prospěchu předpokládá srovnatelnost s prospěchem ve výši alespoň 1 mil. Kč. Na rozdíl od stěžovatele nespatřuje žádný důvod pro to, aby při výkladu uvedeného pojmu bylo přihlíženo k vyčíslení imateriální újmy v penězích, a to již z toho důvodu, že pojmy „prospěch“ a „újma“ jsou pojmy zcela odlišnými. Nejvyšší státní zastupitelství vyjádřilo názor, že pro běžného obyvatele obecně bude mít nepochybně větší význam, že nebude pravomocně odsouzen pro zvlášť závažný zločin, než že v občanskoprávním sporu dosáhne na částku 1 mil. Kč. Proto se přiklonilo k závěru obecných soudů, že neodsouzení stěžovatelova syna pro trestný čin, náležející do subkategorie nejzávažnějších trestných činů (tedy pro zvlášť závažný zločin), jenž je ohrožen vysokým trestem odnětí svobody, lze považovat za značný prospěch ve smyslu § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. Zdůrazňuje vysokou typovou závažnost loupeže, a naopak podle jeho názoru není rozhodující, že soudy ve výsledku stěžovatelovu synovi neuložily trest odnětí svobody spojený s přímým výkonem, mj. proto, že i při podmíněně odloženém trestu odnětí svobody nad odsouzeným visí hrozba přeměny takového trestu. Z uvedených důvodů navrhlo, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl jako zjevně neopodstatněnou, popř. aby ji zamítl.

18. Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem uvedlo, že s námitkami stěžovatele se nelze ztotožnit a ústavní stížnost je třeba vyhodnotit jako zjevně neopodstatněnou. Má za to, že vina stěžovatele byla vyslovena na základě řádně a kompletně provedeného dokazování, které probíhalo v souladu se základními zásadami trestního řízení. Rekapituluje výsledky provedeného dokazování a poukazuje na okolnosti, z nichž bylo dovozeno stěžovatelovo úmyslné zavinění. S odkazem na judikaturu týkající se trestného činu zjednávání výhody při zadávání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 trestního zákoníku uvádí, že prospěchem může být i výhoda nemateriálního charakteru. Odmítá názor stěžovatele, že by se výše prospěchu (předpokládaného v kvalifikovaných skutkových podstatách trestného činu maření spravedlnosti) měla určovat podle výše náhrady nemajetkové újmy přiznávané osobám nezákonně stíhaným. Podle něj si lze jen stěží představit, že by takové hledisko mohlo být kryto zaviněním pachatele trestného činu maření spravedlnosti. Uvádí, že v případech, kdy pachatel trestného činu maření spravedlnosti sleduje svým jednáním cíl v podobě zproštění obžaloby či zastavení trestního stíhání pro určitý trestný čin, je možno při určování intenzity takového nemateriálního prospěchu vycházet ze zákonné trestní sazby stanovené za daný trestný čin. Výsledkem této úvahy by podle něj měl být závěr, že odvrácení odsouzení pro zvlášť závažný zločin (o které šlo i v nyní posuzované věci) lze považovat za prospěch dokonce velkého rozsahu. Domnívá se, že z hlediska posouzení prospěchu je bezpředmětné, jaký trest byl nakonec stěžovatelovu synovi uložen, neboť tato skutečnost nemohla být stěžovateli v době jeho jednání známa.

19. Okresní státní zastupitelství v Chomutově se k ústavní stížnosti nevyjádřilo, a v souladu s poučením, kterého se mu spolu s výzvou k vyjádření dostalo, se tak vzdalo postavení vedlejšího účastníka (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

20. Ústavní soud zaslal obdržená podání stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel možnosti repliky nevyužil.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

21. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji působnost vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když došlo k porušení „běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem“, ale až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň zásah do ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 45/94 ze dne 25. ledna 1995 (N 5/3 SbNU 17)]. V řízení o ústavní stížnosti tedy není sama o sobě významná námitka „nesprávnosti“ napadeného rozhodnutí a není rozhodné, je-li dovozována z hmotného nebo procesního (podústavního) práva.

22. Jako neopodstatněné vyhodnotil Ústavní soud stěžovatelovy námitky týkající se prokázání naplnění znaků základní skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2 trestního zákoníku. Obecné soudy rozhodující skutková zjištění (včetně toho, že stěžovatel poškozenému nabídl peněžní obnos) dovodily primárně z výpovědi poškozeného, kterou vyhodnotily jako věrohodnou, mj. proto, že byla podporována dalšími důkazy. Tento svůj závěr přitom důsledně odůvodnily (srov. body 31 až 36 rozsudku okresního soudu a body 10 a 11 usnesení krajského soudu).

23. Ústavní soud neshledává ani důvod rozporovat konstrukci, na níž obecné soudy vystavěly závěr, že se stěžovatel popsaným jednáním snažil dosáhnout změny výpovědi poškozeného (srov. bod 39 rozsudku okresního soudu a bod 12 usnesení krajského soudu). Bez ohledu na jeho právní (ne)vzdělání bylo jeho nepochybným cílem, aby došlo k ukončení

trestního stíhání jeho syna, přičemž mu nezáleželo na způsobu, jak toho bude dosaženo, resp. jaké konkrétní jednání musí za tímto účelem uskutečnit poškozený. Z těchto důvodů Ústavní soud nenachází ani důvod k pochybnostem o spolehlivém prokázání stěžovatelova úmyslného zavinění či k závěru o nutnosti aplikace principu *in dubio pro reo*. Stejně tak Ústavní soud nevidí prostor pro uplatnění zásady subsidiarity trestní represe ve smyslu § 12 odst. 2 trestního zákoníku, přičemž stěžovatel v tomto směru ani nenabízí bližší argumentaci.

24. Ústavní soud nicméně musí částečně přisvědčit stěžovatelově námitce týkající se naplnění znaků kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti uvedené v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. Tato skutková podstata předpokládá, že pachatel jednáním popsaným v některé ze dvou základních skutkových podstat podle § 347a odst. 1 a 2 trestního zákoníku získá pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

25. Stávající komentářová literatura ve vztahu k § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, resp. ke znaku „značný prospěch“ v něm uvedenému jednotně a bez dalšího vysvětlení odkazuje na výkladové ustanovení § 138 trestního zákoníku, podle něhož se značným prospěchem rozumí prospěch dosahující částky alespoň 1 mil. Kč (srov. ŘÍHA, J. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4387, a PROVAZNÍK, J. In ŠČERBA, F. Trestní zákoník. Komentář. 3. aktualizace Praha: C. H. Beck, 2025, výklad k § 347a; dostupné na beck-online.cz). Ustanovení § 138 trestního zákoníku je přitom taktéž jednotně interpretováno tak, že se týká výhradně majetkové škody, resp. majetkového prospěchu (srov. ŠÁMAL, P. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1845 a FRYŠTÁK, M. In ŠČERBA, F. Trestní zákoník. Komentář. 3. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2025, výklad k § 138; dostupné na beck-online.cz).

26. V posuzované věci obecné soudy dospěly k závěru, že se stěžovatel snažil svým jednáním dosáhnout značného prospěchu pro svého syna, neboť právě k ukončení jeho trestního stíhání (vedeného pro loupež a porušování domovní svobody) stěžovatel směřoval. Okresní soud v bodě 40 napadeného rozsudku uvedl, že značným prospěchem je třeba rozumět i prospěch imateriální, jehož význam by měl být srovnatelný s materiálním značným prospěchem, a v této souvislosti odkázal na usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 893/2013 ze dne 6. listopadu 2013, publikované pod č. 26/2016 Sb. rozh. tr. Dále konstatoval, že vyhnutí se trestnímu stíhání za zvlášť závažný zločin loupeže, a s tím spojené hrozbě vysokého trestu odnětí svobody, představuje prospěch, který je „zcela zřejmě srovnatelný s majetkovým prospěchem přesahujícím 1 000 000 Kč“.

27. Krajský soud uvedenou argumentaci okresního soudu týkající se naplnění kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti uvedené v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku nijak nedoplnil. V bodě 13 napadeného usnesení pouze podotknul, že stíhaný skutek měl být posouzen nikoli jako pokus zločinu maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2, odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, ale jako dokonaný trestný čin stejné kvalifikace. Tento závěr odůvodnil tím, že daný čin je dokonán již pouhou nabídkou či slibem nebo poskytnutím prospěchu, přičemž k cíli, jenž je takovým jednáním sledován, nemusí dojít. Ústavní soud k tomu na okraj poznamenává, že uvedený závěr krajského soudu (jenž následně v bodě 32 napadeného usnesení aproboval i Nejvyšší soud) je v evidentním rozporu se zněním § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku. O dokonání činu v momentě poskytnutí, slíbení nebo nabídnutí prospěchu lze hovořit v případě základní skutkové podstaty maření spravedlnosti podle § 347a odst. 2 trestního zákoníku. Kvalifikovaná skutková podstata uvedená v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku však předpokládá získání značného prospěchu (pro pachatele či jinou osobu), takže je naplněna (a čin je dokonán) až skutečným dosažením značného prospěchu. Ten v posuzované věci bezpochyby nenastal (stíhání syna stěžovatele nebylo v důsledku stěžovatelova jednání zastaveno ani nedospělo ke zprošťujícímu rozsudku), takže při přijetí výkladu pojmu „značný prospěch“, ke kterému

dospěl okresní soud (a který aproboval i soud krajský), by čin skutečně musel být posouzen jako pokus kvalifikovaného trestného činu maření spravedlnosti podle § 21 odst. 1, § 347a odst. 2, odst. 4 písm. c) trestního zákoníku.

28. Nejvyšší soud výše popsanou argumentaci okresního soudu týkající se výkladu pojmu „značný prospěch“ v bodě 32 napadeného usnesení jen stručně doplnil připomínkou, že kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti předpokládají tři kategorie prospěchu [srov. § 347a odst. 3 písm. a), odst. 4 písm. c) a odst. 5 písm. b) trestního zákoníku], načež potvrdil, že „vyhnutí se trestnímu stíhání pro zvlášť závažný zločin s trestní sazbou stanovenou v rozmezí od 2 do 10 let je zcela zřejmě srovnatelné s majetkovým prospěchem přesahujícím 1 000 000 Kč“.

29. Z výše uvedeného je tedy patrné, že dospěly-li obecné soudy k závěru, že znak značného prospěchu obsažený v § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku může být naplněn i prospěchem nemateriálního charakteru, odchýlily se tím ve vztahu ke skutkové podstatě maření spravedlnosti od dosavadního převažujícího (komentářového) výkladu tohoto znaku. To však pochopitelně samo o sobě nelze hodnotit jako pochybení, *nota bene* pochybení ústavněprávního rozměru, zvláště když jde v případě trestného činu maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku stále o relativně novější právní úpravu (tento trestný čin byl do trestního zákoníku zakotven novelou č. 287/2018 Sb., s účinností od 1. února 2019). Ústavní soud se proto v prvé řadě musel zabývat otázkou, zda lze z ústavněprávního hlediska akceptovat takový výklad znaku "značný prospěch" [v kontextu § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku], podle kterého může být tento znak naplněn prospěchem nemajetkové povahy.

30. V této souvislosti je nezbytné v prvé řadě konstatovat, že popsaná argumentace obecných soudů vykazuje některé závažné nedostatky. Okresní soud uvedený právní názor odůvodnil v podstatě jen tím, že odkázal na zmíněný judikát č. 26/2016 Sb. rozh. tr. Toto rozhodnutí se ovšem netýkalo ani trestného činu maření spravedlnosti, ani znaku prospěch, resp. „značný prospěch“, nýbrž znaku spočívajícího ve způsobení újmy v kontextu skutkové podstaty trestného činu porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 trestního zákoníku. Zejména vzhledem ke skutečnosti, že znak „značný prospěch“ je definován § 138 odst. 1 písm. d) ve spojení s § 138 odst. 2 trestního zákoníku, nelze přijmout tezi, že pojem „újma“ a pojem „značný prospěch“ musí být vykládány totožně tak, že vždy zahrnují i nemajetkovou podobu. Jestliže se tedy „újmou“ ve smyslu § 248 odst. 1 trestního zákoníku může rozumět i újma nemajetková, neznamená to automaticky, že i „značný prospěch“ může být vykládán tak, že takový prospěch může být i nemajetkové povahy. Odkazovanému judikátu tak lze těžko přiznat relevanci pro řešení inkriminované otázky. Krajský soud i Nejvyšší soud argumentaci okresního soudu ponechaly bez povšimnutí a nijak nedoplnily.

31. Ústavní soud dále zvažoval, zda se u některého z jiných trestných činů obsažených v trestním zákoníku operujících se znakem „značný prospěch“ připouští, aby tento znak mohl být naplněn i získáním nemajetkového prospěchu. Zjistil, že tomu tak je. Získání značného prospěchu představuje jeden ze znaků kvalifikované skutkové podstaty mj. také u trestného činu zneužití pravomoci podle § 329 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Komentářová literatura otázku, zda takovým značným prospěchem může být i prospěch nemajetkový, řeší různě. Jeden z komentářů se přiklání k záporné odpovědi, a to primárně s ohledem na vyjádření pojmu „značný prospěch“ v § 138 odst. 2 trestního zákoníku ve spojení s § 138 odst. 1 písm. d) trestního zákoníku (srov. ŠÁMAL, P., RIZMAN, S., RICHTER, M. In ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 4387). Jiný komentář však dospívá k závěru, že značným prospěchem ve smyslu § 329 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku může být i prospěch nemajetkový, neboť slovní vyjádření uvedeného pojmu neomezuje jeho dosah pouze na majetkový prospěch, současně podrobněji

nastiňuje, jakým způsobem je možno v některých případech posuzovat, zda je daný nemajetkový prospěch ekvivalentní prospěchu majetkovému v hodnotě alespoň 1 mil. Kč (srov. PROVAZNÍK, J. In ŠČERBA, F. Trestní zákoník. Komentář. 3. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2025, výklad k § 329; dostupné na beck-online.cz).

32. Trestné činy zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 trestního zákoníku a maření spravedlnosti podle § 347a trestního zákoníku přitom vykazují poměrně značnou míru podobnosti. Oba trestné činy chrání určitý veřejný zájem a pachatelé jejich spácháním pravidelně směřují k získání prospěchu nemajetkového charakteru, takže k jejich dokonání (podle základní skutkové podstaty) dochází bez ohledu na případný majetkový zisk, popř. na způsobení (majetkové) škody. Z tohoto důvodu jsou výše popsané úvahy týkající se výkladu znaku „získání značného prospěchu“ uváděné v souvislosti se zneužitím pravomoci úřední osoby použitelné i pro interpretaci totožného znaku obsaženého v kvalifikované skutkové podstatě maření spravedlnosti.

33. Není úkolem Ústavního soudu, aby nalézal tu „nejsprávnější“ z možných interpretací jednotlivých norem trestního práva, neboť to je úkolem především obecných soudů. Do jejich výkladu zákonných (trestněprávních) ustanovení může Ústavní soud zasahovat až v situaci, když by takový výklad překročil ústavněprávní meze, například kdy by se dostal do kolize s principem *nullum crimen, nulla poena sine lege* (čl. 39 Listiny) nebo třeba s právem oběti na účinné vyšetřování.

34. V posuzované věci se obecné soudy přiklonily k jednomu ze dvou výkladů znaku „získání značného prospěchu“, který nabízí komentářová literatura. Tento zvolený výklad, tedy že „značným prospěchem“ může být i (značný) prospěch nemajetkový, přitom nepostrádá racionalitu, odpovídá charakteru trestného činu a není ve zjevném rozporu ani s jazykovým vyjádřením, ani s účelem daného ustanovení. Ústavní soud proto nemá důvod považovat tento zvolený interpretační směr za rozporný s principem *nullum crimen sine lege* či jinak zasahující do ústavně zaručených práv a svobod. Koneckonců sám stěžovatel připouští (viz také bod 36 níže), že je možné nemajetkový prospěch vyjadřovat prostřednictvím peněžního ekvivalentu, byť vyčíslení považuje za takřka nemožné, je hlavně přesvědčen, že v jeho věci ekvivalentu 1 mil. Kč nedosahuje.

35. Připuštění možnosti naplnit znak „získání značného prospěchu“ v kontextu § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku i formou prospěchu nemajetkového však otevírá navazující otázku, totiž podle jakých kritérií posuzovat, zda je daný prospěch, který pachatel mařením spravedlnosti (pro sebe či jiného) získal nebo se snažil získat, skutečně „značný“, tedy v nějakém smyslu ekvivalentní majetkovému prospěchu ve výši nejméně 1 mil. Kč, ve smyslu § 138 odst. 1 písm. d), odst. 2 trestního zákoníku. Ústavní soud nesdílí přesvědčení stěžovatele, že objektivní vyčíslení nemajetkového prospěchu v penězích je věcí takřka nemožnou. Lze-li na základě úvahy, případně znaleckého posudku vyjádřit v penězích odčinění nemajetkové újmy, což se běžně nejen v kontextu trestního práva, ale (zejména) v rámci práva civilního děje, nic nebrání tomu, aby obdobně byl vyjádřen i peněžní ekvivalent nemajetkového prospěchu. Na druhou stranu považuje Ústavní soud za legitimní požadavek na přezkoumatelnost odůvodnění závěru o dovozeném peněžním ekvivalentu, potažmo rozsahu závěru o prospěchu značném.

36. V napadených rozhodnutích Ústavní soud postrádá vysvětlení úvah vedoucích k závěru, že v posuzované věci stěžovatel svým jednáním směřoval k získání tak rozsáhlého prospěchu (pro svého syna), že dosahuje úrovně „značný“.

37. Legitimita požadavku na takové vysvětlení vyplývá jednak z toho, že obecné soudy pro výklad inkriminovaného znaku zvolily přístup sice akceptovatelný (jak bylo vysvětleno), nicméně inovativní, a jednak z významu dané otázky.

38. Jestliže by totiž prospěch, který se stěžovatel snažil získat, nemohl být označen za značný, bylo by možné jeho čin posoudit pouze podle § 347a odst. 2, odst. 3 písm. a) trestního

zákoníku, tedy nikoli jako zločin se sazbou od dvou do osmi let odnětí svobody, ale toliko jako přečin se sazbou od jednoho do pěti let odnětí svobody.

39. Obecné soudy požadavku náležitého odůvodnění závěru o naplnění znaku značného prospěchu, tedy prospěchu v kvantitě „značný“ nedostály. Jak bylo uvedeno, prospěch, k jehož získání stěžovatel směřoval, spočíval v ukončení trestního stíhání syna, jež bylo vedeno pro loupež a porušování domovní svobody. Obecné soudy se spokojily s prostým konstatováním, že takový prospěch je „zcela zřejmě srovnatelný s majetkovým prospěchem přesahujícím (myšleno zjevně ‚alespoň´ – poznámka Ústavního soudu) 1 000 000 Kč“. Tak jednoduché odůvodnění však obstát nemůže, je nepřezkoumatelné. Neodpovídá ani možným návodům obsaženým v komentáři zmíněném v závěru bodu 29.

40. Ústavní soud považuje za potřebné vyjádřit se též k argumentaci, kterou na podporu závěru, že nemajetkový prospěch, který se stěžovatel snažil svým činem získat, je značný, uvedly ve svých vyjádřeních Nejvyšší soud, Nejvyšší státní zastupitelství a krajské státní zastupitelství.

41. Z jejich vyjádření plyne nesouhlas s názorem stěžovatele, že k přepočtu nemajetkového prospěchu (spočívajícího v odvrácení odsouzení/potrestání v trestní věci) na peněžitý ekvivalent lze vycházet z částek, kterými stát odčiňuje nemajetkovou újmu těch, kteří byli nezákonně odsouzeni a potrestáni.

42. Ve vyjádřeních se dále objevily úvahy, které k rozlišení rozsahu nemajetkového prospěchu (základní – značný – velkého rozsahu) přistupují nikoli přes přepočet na peněžní ekvivalent. V souvislosti s úvahami o kvantifikaci rozsahu nemajetkového prospěchu, spočívajícího v odvrácení odsouzení/potrestání, prosazují myšlenku o rozlišování rozsahu prospěchu v závislosti na závažnosti trestného činu, ohledně kterého mělo maření spravedlnosti odvrátit odsouzení/potrestání.

43. V posuzované věci se stěžovatel snažil odvrátit odsouzení syna mj. za zvlášť závažný zločin loupeže, tedy za trestný čin spadající do kategorie nejzávažnějších deliktů.

44. V této souvislosti se objevuje ve vyjádřeních úvaha, že jednotlivé stupně prospěchu, s nimiž počítají kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti uvedené v § 347a odst. 3 písm. a), odst. 4 písm. c) a odst. 5 písm. b) trestního zákoníku, lze spojovat s odvrácením odsouzení pro jednotlivé kategorie deliktů.

45. V konkrétnostech se v tomto směru názor účastníků a vedlejších účastníků liší – Nejvyšší soud se spokojí s tím, že neodsouzení pro zvlášť závažný zločin představuje značný prospěch, Nejvyšší státní zastupitelství k tomu dodává, že o prospěch velkého rozsahu podle § 347a odst. 5 písm. b) trestního zákoníku by šlo v případě odvrácení odsouzení pro trestný čin, za nějž zákon umožňuje uložit výjimečný trest, a krajské státní zastupitelství by tři uvedené stupně prospěchu vázalo přímo na tři kategorie trestných činů podle jejich závažnosti, takže o značný prospěch by se jednalo již u všech zločinů a u zvlášť závažných zločinů by byl naplněn znak prospěchu velkého rozsahu.

46. Vzhledem k tomu, že v posuzované věci se stěžovatel snažil odvrátit odsouzení syna mj. za zvlášť závažný zločin, tedy za trestný čin spadající do kategorie nejzávažnějších deliktů, pro všechny zde prospěch odvrácení odsouzení dosahuje úrovně značného prospěchu.

47. Ústavní soud nepovažuje přístup, jímž by kvantifikace nemajetkového prospěchu byla prováděna v závislosti na typové závažnosti trestného činu, se kterým se má pojit odvrácení odsouzení, za vyloučený. Jeho slabinou je, že operuje pouze s kategoriemi trestných činů, tedy s trestními sazbami, jež trestní zákoník stanoví obecně za jednotlivé trestné činy, nikoli s tresty, které reálně hrozí konkrétnímu pachateli (včetně případné sekundární sankce uplatněné v případě nesplnění podmínek uloženého alternativního trestu) a k jejichž odvrácení má maření spravedlnosti sloužit.

48. Takové pojetí je navíc spojeno s některými závažnými otázkami: Lze akceptovat, že v případě pachatele loupeže (tj. zvlášť závažného zločinu) by šlo vždy o značný prospěch,

bez ohledu na nízkou konkrétní závažnost jeho činu (jež by ve výsledku vedla k uložení podmíněně odloženého trestu odnětí svobody), zatímco u pachatele přečinu (např. krádeže), vykazujícího vyšší závažnost než loupež spáchaná pachatelem prvním (což by ve výsledku vedlo k uložení několikaletého nepodmíněného odnětí svobody) by o značný prospěch nešlo? Je racionální, aby kategorie „značného prospěchu“ zahrnovala desítky zvlášť závažných zločinů, zatímco kategorie „prospěchu velkého rozsahu“ by se vztahovala k radikálně užší skupině trestných činů (za něž trestní zákoník umožňuje uložit výjimečný trest)? Měla by zákonná kategorizace trestných činů takový zásadní význam i v případech, kdy by mařením spravedlnosti nemělo být přímo odvráceno odsouzení, ale pachateli by šlo pouze o zmírnění trestu (např. při rozhodování o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody)?

49. Není úkolem Ústavního soudu přinášet odpovědi na tyto otázky. Ústavní soud v této souvislosti pouze připomíná, že v jiné – avšak nikoli zcela nepodobné – trestněprávní otázce odmítá jednoduché posuzování naplnění zákonných podmínek pouze v závislosti na zákonné trestní sazbě stanovené za daný trestný čin. Řeč je o posuzování existence hrozby vysokého trestu v kontextu důvodu útěkové vazby podle § 67 písm. a) trestního řádu. Judikatura Ústavního soudu zde stabilně a důsledně požaduje, aby soudy v této souvislosti zvažovaly konkrétní hrozící trest, nikoli trestní sazbu s činem spojenou [srov. nález sp. zn. III. ÚS 566/03 ze dne 1. dubna 2004 (N 48/33 SbNU 3) a judikaturu na něj navazující].

50. Jinak řečeno, Ústavní soud nevylučuje rozlišování rozsahu nemajetkového prospěchu i jinou škálou než peněžním ekvivalentem, ale upozorňuje na rizika s tím spojená. Je věcí obecných soudů, aby svou judikaturou vytvořily ústavně souladnou doktrínu kvantifikace nemajetkového prospěchu. Z obdržených vyjádření vyplývá, že konkrétnější představu o posuzování jednotlivých stupňů prospěchu v kontextu kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu maření spravedlnosti nabízejí státní zastupitelství, nikoli soudy, které v této otázce ale mají mít konečné slovo, nehledě k tomu, že i názor jednotlivých stupňů státních zastupitelství se v konkrétnosti liší, jak bylo uvedeno. Každopádně jak zaznívá i z vyjádření, má-li dosahovat nemajetkový prospěch úrovně prospěchu značného, potažmo prospěchu velkého rozsahu, musí taková výhoda být, když ne přímo ekvivalentem, vždy srovnatelná s materiálním prospěchem ve výši alespoň 1 mil. Kč, potažmo 10 mil. Kč.

51. Ústavní soud se neztotožňuje s názorem z vyjádření, který zcela odmítá, aby se při posuzování nemajetkového prospěchu přihlíželo k potenciálnímu vyčíslení odčinění nemajetkové újmy, jež by osobě přináleželo podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem, ve znění pozdějších předpisů, v případě nezákonného stíhání a odsouzení za daný trestný čin. Stejný přístup totiž nabízí již zmiňovaná komentářová literatura podporující názor, že značným prospěchem může (v kontextu trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby) být i prospěch nemajetkový (srov. PROVAZNÍK, J. In ŠČERBA, F. Trestní zákoník. Komentář. 3. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 2025, výklad k § 329; dostupné na beck-online.cz). Ústavní soud netvrdí, že by obecné soudy měly při úvahách o tom, k jak vysokému nemajetkovému prospěchu směřovalo jednání stěžovatele, postupovat právě tímto (či analogickým) způsobem, nicméně jej považuje za jeden z přijatelných přístupů při řešení dané otázky. Argument vedlejších účastníků, že „prospěch“ a „újma“ představují odlišné pojmy, nijak nevyvrací racionalitu názoru, zejména když není srovnáván prospěch a újma, nýbrž prospěch a odčinění újmy, aby jejich výše byla posuzována podle stejných kritérií. Vedlejší účastníci při této argumentaci navíc přehlíží, že přímo trestní zákoník přikazuje výši (majetkového) prospěchu posuzovat podle stejných částek, jaké stanoví pro určování majetkové škody, takže také vychází z toho, že újma a prospěch v podstatě představují dvě strany téže mince.

52. Úvahy o automatickém navázání pojmu „značný prospěch“ ve smyslu § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku s kategorií zvlášť závažných zločinů (resp. odvrácením

odsouzení pro zvlášť závažný zločin) a současné odmítnutí zohledňovat v tomto směru vyčíslení odčinění nemajetkové újmy spojené s případným nezákonným odsouzením za daný delikt nezahrnují vysvětlení, proč je neodsouzení za (jakýkoli) zvlášť závažný zločin ekvivalentní právě částce alespoň 1 mil. Kč. Ústavní soud nesdílí přesvědčení Nejvyššího státního zastupitelství, že „pro běžného obyvatele obecně bude mít nepochybně větší význam, že nebude pravomocně odsouzen pro zvlášť závažný zločin, než že v občanskoprávním sporu dosáhne na částku 1 mil. Kč (nebo naopak o tuto částku se jeho aktiva nesníží)“. Pokud naznačené hypotetické dilema konkretizujeme tak, že tento „běžný obyvatel“ dostane na výběr mezi podmíněně odloženým trestem odnětí svobody a povinností zaplatit 1 mil. Kč, nebude zřejmě výsledek tak jednoznačný. Ostatně peněžitý trest v celkové výši 1 mil. Kč by byl zřejmě u většiny pachatelů vyhodnocen jako přísnější trest než podmíněně odložený trest odnětí svobody.

VII. Závěr

53. Ústavní soud tedy uzavírá, že z ústavněprávního hlediska považuje za akceptovatelný výklad obecných soudů spočívající v tom, že znak „získání značného prospěchu“ ve smyslu § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku může být naplněn i v případech, kdy má daný prospěch (zcela nebo částečně) nemajetkový charakter [obdobně to platí i pro prospěch velkého rozsahu ve smyslu § 347a odst. 5 písm. b) trestního zákoníku].

54. Avšak žádné z napadených rozhodnutí ani v minimální přijatelné míře nevysvětluje, proč lze prospěch spočívající v zamýšleném ukončení trestního stíhání stěžovatelova syna pro loupež a porušování domovní svobody hodnotit za značný, tedy proč lze v tomto konkrétním případě učinit závěr o úmyslu bezprostředně směřujícím k naplnění citované kvalifikované skutkové podstaty trestného činu maření spravedlnosti.

55. Napadená rozhodnutí se navíc nevypořádala s (alespoň částečně) relevantními námitkami, jimiž stěžovatel v rámci svých opravných prostředků uvedený závěr rozporoval.

56. Takové zásadní nedostatky odůvodnění Ústavní soud vyhodnotil jako zásah do stěžovatelova práva na soudní ochranu.

57. Ústavní soud dále zvažoval, s přihlédnutím k vyřčenému porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu na jedné straně a k hospodárnosti a účelu soudního řízení na straně druhé, která rozhodnutí obecných soudů je nezbytné derogovat.

58. V této souvislosti především sledoval, aby došlo k reparaci zásahu do práv a svobod stěžovatele a zároveň nebyly neodůvodněně zatíženy obecné soudy i procesní strany řízení dalším prodlužováním trestního procesu [srov. nález sp. zn. II. ÚS 2258/14 ze dne 16. prosince 2014 (N 230/75 SbNU 567]. Dospěl přitom k závěru, že cíle bude nejlépe dosaženo, pokud zruší pouze rozhodnutí Nejvyššího soudu. Popsané vady argumentace obecných soudů může totiž v novém rozhodnutí dostatečně napravit právě Nejvyšší soud.

59. Ústavní soud navíc nezpochybňuje, že obecné soudy vyvodily vůči stěžovateli odpovědnost za trestný čin maření spravedlnosti ústavněprávně souladným způsobem, tedy že bylo spolehlivě prokázáno naplnění základní skutkové podstaty tohoto trestného činu uvedené v § 347a odst. 2 trestního zákoníku. Pochybnost vyvolává „jen“ otázka, k naplnění které z kvalifikovaných skutkových podstat stěžovatel směřoval, tedy zda čin posuzovat přísněji jako pokus ve vztahu k § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku, či pouze jako dokonaný čin podle § 347a odst. 3 písm. a) trestního zákoníku. Jak okresní, tak krajský soud sice tím, že dostatečně neodůvodnily naplnění znaku značný prospěch, také zasáhly do ústavně zaručeného práva stěžovatele, avšak rušení jejich rozhodnutí, tj. pravomocného odsouzení, by za situace, kdy stěžovatelova odpovědnost za maření spravedlnosti je nepochybná, těžko reálně mohlo stěžovateli přinést určitou výhodu, naopak by došlo k faktickému přerušení uloženého trestu (tj. zkušební doby podmíněného odsouzení), a tím i k oddálení jeho výkonu.

60. Na základě uvedených úvah Ústavní soud dospěl k závěru, že postačí omezit kasační zásah pouze na napadené usnesení Nejvyššího soudu, rušit rozhodnutí nižších soudů, ač i jimi bylo zasaženo do základních ústavně chráněných práv stěžovatele, vyhodnotil jako nedůvodné.

61. Jestliže Nejvyšší soud setrvá na závěru, že znak „získání značného prospěchu“ podle § 347a odst. 4 písm. c) trestního zákoníku může být naplněn i získáním nemateriálního prospěchu, bude jeho hlavním úkolem opětovně posoudit, zda ve věci stěžovatele lze učinit spolehlivý závěr, že nemateriální prospěch je zde značný. Ústavní soud zdůrazňuje, že nijak nepředjímá, jak má být uvedená otázka v konkrétní věci vyřešena, a v tomto směru proto neformuluje žádný závazný právní názor. Jestliže však Nejvyšší soud i při svém novém rozhodnutí dospěje k závěru, že stěžovatel směřoval k získání značného prospěchu, bude muset tento právní názor tentokrát podpořit důkladnější a přesvědčivou argumentací, z níž bude jasně seznatelná zvolená metoda posuzování intenzity nemajetkového prospěchu, učiněné závěry musí být přezkoumatelné. Současně zůstává Nejvyššímu soudu možnost rozhodnout ve věci rozsudkem (srov. § 265m odst. 1 trestního řádu) a změnit právní kvalifikaci stíhaného skutku.

62. Na základě výše uvedeného Ústavní soud shledal, že obecné soudy napadenými rozhodnutími (vyjma částí výrokem I vyňatých částí rozhodnutí nižších soudů) porušily stěžovatelovo právo na soudní ochranu vyplývající z čl. 36 odst. 1 Listiny (výrok I). Usnesení Nejvyššího soudu postupem podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil (výrok II). Nejvyšší soud je vázán právním názorem Ústavního soudu vyjádřeným v tomto nálezu (§ 314h odst. 1 trestního řádu). Požadavek na zrušení rozsudku okresního soudu (vyjma zprošťujícího výroku) a usnesení krajského soudu (vyjma výroku II) postupem podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl (výrok III). Ve zbylém rozsahu (týkajícím se zprošťujícího rozsudku okresního soudu a výroku II usnesení krajského soudu) Ústavní soud ústavní stížnost podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu odmítl, neboť stěžovatel v tomto rozsahu zjevně nebyl oprávněn k jejímu podání.

63. Po doručení nálezu bude pokračovat před Nejvyšším soudem řízení o dovolání stěžovatele. Nejvyšší soud je vázán právním názorem Ústavního soudu vyjádřeným v nálezu a je povinen provést doplnění, jehož provedení Ústavní soud nařídil (§ 314h odst. 1 trestního řádu).

Č. 226
Úhradová vyhláška pro rok 2025
(sp. zn. Pl. ÚS 7/25 ze dne 15. října 2025; 474/2025 Sb.)

Určení zdravotnické politiky je předmětem politického rozhodnutí státu, přičemž stěžejní je zajištění co možná nejlepší profesionální péče v potřebné kvalitě a v přiměřené době, a proto má zákonodárce značný prostor pro uvážení při zjišťování a formulaci materiálních předpokladů normotvorby. Využití právní konstrukce tzv. koeficientů centralizace péče ve vyhlášce č. 314/2024 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad za hrazené služby a regulačních omezení pro rok 2025, tudíž nevede k porušení základních práv a svobod poskytovatelů zdravotní péče ani dalších zúčastněných subjektů.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 7/25 dne 15. října 2025 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy (soudce zpravodaj), Milana Hulmáka, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o návrhu skupiny senátorů Senátu Parlamentu, zastoupené JUDr. Martinem Slobodníkem, Ph.D., LL.M., advokátem, sídlem U Rybníčku 553, Prachatice, na zrušení přílohy č. 1 a přílohy č. 10 vyhlášky č. 314/2024 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad za hrazené služby a regulačních omezení pro rok 2025, za účasti Ministerstva zdravotnictví jako účastníka řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Předmět řízení

1. Ústavnímu soudu byl doručen návrh skupiny 31 senátorů Senátu Parlamentu (dále jen „navrhovatelka“) podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 64 odst. 2 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, na zrušení přílohy č. 1 a přílohy č. 10 vyhlášky č. 314/2024 Sb., o stanovení hodnot bodu, výše úhrad za hrazené služby a regulačních omezení pro rok 2025, (dále jen „úhradová vyhláška“). V petitu návrhu označuje navrhovatelka tuto úhradovou vyhlášku jako „vyhlášku č. 314/2023 Sb.“, z titulní strany návrhu, přiložené podpisové listiny i argumentace je však patrné, že jde o zjevnou písařskou chybu a že navrhovatelka bezpochyby napadá úhradovou vyhlášku platnou a účinnou pro rok 2025.

2. Předmětem úpravy napadené přílohy č. 1 úhradové vyhlášky je stanovení hodnot bodu, výše úhrad hrazených služeb a regulační omezení podle § 5 téže vyhlášky, dopadající na služby poskytované poskytovateli lůžkové péče (§ 5 odst. 1), a to včetně (§ 5 odst. 2) následné lůžkové péče, dlouhodobé lůžkové péče, sociálně-zdravotní lůžkové péče nebo

zvláštní lůžkové péče, jakož i zvláštní ambulantní péče poskytované podle § 22 písm. c) zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o veřejném zdravotním pojištění“). Tato příloha zakotvuje při stanovení i) výše úhrady vyčleněné z paušální úhrady (bod 4.2, $KC_{CE,i}$), ii) výše úhrady formou případového paušálu (bod 5.2, $KC_{BFG,i}$) a dále iii) výše úhrady hrazených služeb poskytnutých zahraničním pojištěncům, jakož i v případě, kdy poskytovatel poskytne v referenčním období nebo hodnoceném období hrazené služby v rámci 50 a méně případů hospitalizací pojištěnců příslušné zdravotní pojišťovny (bod 6, $KC_{BCEFG,i}$), mimo jiné pro některé skupiny diagnóz ve vybraných částech přílohy č. 10 tzv. koeficient centralizace péče. Především tento koeficient považuje navrhovatelka za neústavní.

3. Příloha č. 10 úhradové vyhlášky, rozdělená do částí „A“ až „H“, vymezuje v tabulkách jednotlivé CZ-DRG skupiny *(Diagnosis Related Groups)* představující – zjednodušeně vyjádřeno – utřídění jednotlivých vzájemně klinicky i ekonomicky obdobných hospitalizačních případů, jejich relativní váhu a u některých skupin v částech „E“ až „G“ také hodnotu tzv. koeficientu centralizace a specifikaci druhu centra vysoce specializované péče (a intermediární péče v perinatologii), k němuž se tento koeficient centralizace váže. Tato příloha nedopadá, na rozdíl od přílohy č. 1, na hrazení služeb poskytovaných poskytovateli následné lůžkové péče, dlouhodobé lůžkové péče, sociálně-zdravotní lůžkové péče, zvláštní lůžkové péče ani zvláštní ambulantní péče poskytované podle § 22 písm. c) zákona o veřejném zdravotním pojištění (§ 5 odst. 2 úhradové vyhlášky *a contrario*).

II. Argumentace navrhovatelky

4. Navrhovatelka namítá, že úhradová vyhláška, resp. její příloha č. 1 a příloha č. 10 jsou v rozporu s právem vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), právem svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny, právem na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny, právem na ochranu zdraví a právem občanů na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného zdravotního pojištění podle čl. 31 Listiny, jakož i s čl. 1, čl. 2 odst. 2, čl. 4 odst. 4 Listiny a čl. 1 odst. 1, čl. 2 odst. 3, čl. 8, čl. 10, čl. 79 odst. 3 a čl. 101 odst. 4 Ústavy. Navrhovatelka dále odkazuje na čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a na čl. 11 Evropské sociální charty, s nimiž má být úhradová vyhláška v rozporu.

5. Těžištěm navrhovatelčiny argumentace je tvrzení, že úhradová vyhláška v důsledku zakotvení tzv. koeficientu centralizace zavádí diskriminační rozdíly v úhradách za shodné služby. Koeficient centralizace totiž poskytovatelům se statutem [pozn. Ústavního soudu: *sc.* status – viz zákon č. 290/2025 Sb., kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony] centra vysoce specializované péče navyšuje úhrady o 5 %, zatímco jiným poskytovatelům, kteří tento statut nemají, úhrady za tytéž diagnózy snižuje v některých případech až na 50 %. Rozdíly ve výši úhrady přitom nejsou odůvodněny kvalitou péče ani reálnými náklady, přičemž nemají oporu v zákoně o veřejném zdravotním pojištění. Již z toho důvodu by měl podle navrhovatelky Ústavní soud přistoupit ke zrušení napadených příloh úhradové vyhlášky, neboť nerespektují podmínky pro vydání podzákonného právního předpisu. Ministerstvo zdravotnictví (dále též jen „ministerstvo“) se úhradovou vyhláškou „pokouší realizovat tvorbu sítě poskytovatelů zdravotních služeb“, což mu zjevně nepřísluší. Pokud chce stát provést centralizaci sítě poskytovatelů, musí tak učinit cestou zákonné úpravy. Použití vyhlášky k tomuto účelu je v rozporu s čl. 79 odst. 3 Ústavy. Případný zájem na centralizaci zdravotní péče nadto nelze odůvodnit odepřením úhrady těm poskytovatelům, kteří poskytují shodné hrazené služby jako centra vysoce specializované péče.

6. Ministerstvo prostřednictvím úhradové vyhlášky diskriminuje menší a regionální poskytovatele zdravotních služeb tím, že zavádí odlišné úhrady za shodné výkony na základě statutu poskytovatele. Především zavedení tzv. koeficientu centralizace a nákladových modifikátorů nepřiměřeně zvýhodňuje velká centra, zatímco menší nemocnice dostávají úhrady, které neodpovídají reálným nákladům na péči. Koeficient centralizace je navyšován indexem 1,05 u těch poskytovatelů, kteří mají statut centra vysoce specializované péče, naproti tomu u ostatních poskytovatelů je ponížen indexem 0,9, případně 0,75 nebo dokonce 0,5. Navrhovatelka tvrdí, že v důsledku existence koeficientu centralizace dochází při shodné diagnóze v některých případech k rozdílům v úhradách až o 149 %, což nelze odůvodnit objektivními důvody. V té souvislosti poukazuje na konkrétní případy léčby diagnóz, jako je srdeční selhání či hypertenze. Úhradová vyhláška nezajišťuje – především menším poskytovatelům – úhrady, které by pokryly jejich nezbytné náklady, což zasahuje do práva na svobodné podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Navrhovatelka v této souvislosti odkazuje na odůvodnění úhradové vyhlášky, podle níž ministerstvo počítá s tím, že z veřejného zdravotního pojištění bude hrazeno jen 95 % veškerých nákladů na akutní lůžkovou péči. Poskytovatelé zdravotních služeb jsou tak nuceni poskytovat péči pod úrovní reálných nákladů, a tedy bez možnosti dosáhnout jejich návratnosti, natožpak přiměřeného zisku. Způsob provedení úhradové vyhlášky proto navrhovatelka považuje za „systémovou vadu“, která vědomě prohlubuje rozdíly mezi poskytovateli zdravotních služeb.

7. V důsledku zakotvení koeficientu centralizace podle navrhovatelky vznikají dvě kategorie pojištěnců. První, kteří obdrží péči plně hrazenou, pokud ji čerpají v nemocnici s centrem vysoce specializované péče, a druzí čerpající stejnou péči v zařízení, kde je úhrada záměrně krácena. Důsledkem sice není povinnost doplatku pojištěnce, avšak podfinancování nemocnic nemajících statut centra vysoce specializované péče povede k omezení dostupnosti péče a k porušení rovnosti pojištěnců. Systém veřejného zdravotního pojištění má zajistit, aby všichni pojištěnci měli rovný přístup ke hrazené péči v odpovídající kvalitě. Napadená úprava však vede k tomu, že regionálním poskytovatelům není hrazena ani plná výše nezbytných nákladů, což v konečném důsledku omezuje dostupnost péče a poškozuje pojištěnce, kteří se na tyto poskytovatele obracejí. Navrhovatelka je toho názoru, že právo pojištěnce na zdravotní služby odpovídající čl. 31 Listiny je zajištěno jen tehdy, pokud stát skutečně a účinně garantuje úhradu poskytovatelům zdravotních služeb v rozsahu hrazené péče, resp. nákladů na ni. Zásah do práva na ochranu zdraví a práva občanů na bezplatnou zdravotní péči na základě veřejného pojištění podle čl. 31 Listiny se projeví zejména v regionální nedostupnosti poskytovatelů, kteří z ekonomických zákonitostí takto nedostatečně uhrazenou péči přestanou poskytovat.

8. Napadené části úhradové vyhlášky mají podle navrhovatelky také dopady na výkon samosprávy. Regionální nemocnice jsou zpravidla zřizovány kraji či obcemi, které mají povinnost zajistit dostupnou zdravotní péči na svém území. Pokud jsou tyto nemocnice systematicky znevýhodňovány, zasahuje to do možnosti krajů a obcí naplňovat jejich ústavně chráněné právo na samosprávu, garantované čl. 8 a čl. 101 odst. 4 Ústavy. Nedostatečné úhrady se promítají i do práv zaměstnanců. Podle čl. 28 Listiny mají právo na spravedlivou odměnu za práci, pokud však poskytovatelé nedostávají úhrady odpovídající nákladům, nemohou tento nárok reálně naplnit. Nižší mzdová úroveň v regionálních nemocnicích způsobuje odchody kvalifikovaného zdravotnického personálu do zvýhodněných zařízení, což dále ohrožuje dostupnost péče.

9. Navrhovatelka zdůrazňuje, že úhradová vyhláška byla vydána svévolně a bez objektivních podkladů. Ministerstvo má přitom k dispozici data z referenčních nemocnic, která by umožnila spravedlivější nastavení úhrad, avšak tato data nebyla využita. Naopak, úhradová vyhláška vědomě počítá s tím, že z veřejného zdravotního pojištění bude v roce 2025 uhrazeno pouze 95 % nákladů akutní lůžkové péče (viz bod 6 výše). Podle

navrhovatelky vede úhradová vyhláška k destabilizaci celého systému veřejného zdravotního pojištění. Zvýhodňuje fakultní nemocnice a větší nemocniční centra, která pokrývají přibližně třetinu případů akutní lůžkové péče, zatímco regionální a menší nemocnice, zajišťující dvě třetiny této péče, jsou systematicky podfinancovány. V důsledku toho regionální nemocnice nemohou zajistit odpovídající rozsah péče, hrozí omezení jejich činnosti a odliv personálu. Tento stav podle navrhovatelky ohrožuje nejen samotné poskytovatele, ale především dostupnost zdravotní péče pro pojištěnce v celé České republice.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud posoudil procesní předpoklady řízení a shledal, že návrh byl podán k tomu oprávněnou navrhovatelkou [§ 64 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud neshledal žádný důvod nepřípustnosti návrhu podle § 66 téhož zákona a konstatuje, že je podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy příslušný k projednání návrhu, který splňuje všechny zákonem stanovené formální náležitosti.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

11. Ústavní soud podle § 69 zákona o Ústavním soudu zaslal návrh ministerstvu, které má jako orgán veřejné moci, jenž jiný právní předpis vydal, postavení účastníka řízení, a dále veřejnému ochránci práv, který je oprávněn vstoupit do řízení jako vedlejší účastník.

IV./a Vyjádření ministerstva

12. Ministerstvo považuje návrh na zrušení příloh č. 1 a č. 10 úhradové vyhlášky za nedůvodný. V obsáhlém vyjádření zpochybňuje argumentaci navrhovatelky, přičemž zdůrazňuje, že koeficienty centralizace reagují na vědecky podložené poznatky, podle nichž centralizace péče vede u vysoce specializovaných zákroků k lepším výsledkům léčby, v některých případech navíc při současném snížení zdrojů vynaložených na tuto léčbu. Odkazuje přitom na několik vědeckých studií a doporučení (str. 5 až 6 vyjádření). Smyslem koeficientu centralizace je přesun péče na pracoviště se statutem centra vysoce specializované péče za účelem dosažení vyšší kvality a v některých případech i efektivity vynakládání zdrojů. Vedle toho rozporuje tvrzení navrhovatelky, že by v centrech vysoce specializované péče na straně jedné a u ostatních poskytovatelů na straně druhé šlo o poskytování péče za stejných podmínek. Poskytovatel vysoce specializované péče musí k získání statutu splnit celou řadu podmínek, které poskytovatel bez tohoto statutu plnit nemusí, což lze ověřit i v jednotlivých výzvách k udělení statutu centra, zveřejňovaných ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví. Kromě minimálního počtu definovaných zákroků za stanovené časové období (zákroků, u nichž jsou úhrady koeficienty centralizace ovlivněny) jde i o nadstandardní požadavky na personál a věcné a technické zabezpečení, a to nad rámec právními předpisy stanovených minimálních požadavků pro udělení oprávnění k poskytování zdravotních služeb. V některých případech jsou nadto ještě nastavené podmínky pro dostupnost navazující péče, které poskytovatelé bez statutu centra vysoce specializované péče plnit nemusí.

13. Vzhledem k vícezdrojovému financování zdravotní péče je chybný předpoklad navrhovatelky, že veškeré započtené náklady má financovat systém veřejného zdravotního pojištění. Z odůvodnění úhradové vyhlášky, na které poukazuje navrhovatelka, nelze dovodit, že nemocnice budou na akutní lůžkové péči ve ztrátě 5 %. Podle ministerstva je podstatná ta část odůvodnění úhradové vyhlášky, podle níž by se celková meziroční finanční situace nemocnic neměla zhoršovat. Zpochybňuje tvrzení, že výše úhrad stanovená úhradovou vyhláškou nepokrývá ani náklady (především menších) nemocnic na péči. Na datech o hospodářských výsledcích regionálních nemocnic reportovaných nemocnicemi Ústavu zdravotnických informací a statistiky (dále jen „ÚZIS“) lze doložit, že podíl malých nemocnic ve ztrátě je relativně nízký a postupně se snižuje; v roce 2019 dosahoval podíl regionálních

nemocnic ve ztrátě 14,29 %, v roce 2023 šlo o 9,52 %. Chtějí-li menší nemocnice, aby měl stát podrobnější představu o jejich skutečných nákladech, mohou se ve větší míře zapojit do referenční sítě poskytovatelů CZ-DRG, neboť nákladová sazba je kalkulována právě z dat této referenční sítě zahrnující jen asi polovinu hospitalizačních případů akutní lůžkové péče.

14. Ministerstvo dále zdůraznilo, že na datech z referenční sítě poskytovatelů zpracovalo analýzu nákladovosti nemocnic podle jejich velikosti. Poměr nákladů referenčních nemocnic typu 1 (fakultní, velké krajské a specializované nemocnice) vůči nákladům referenčních nemocnic typu 2 (ostatní nemocnice) na jednotku relativní váhy ukazuje, že náklad nemocnic prvního typu je na jednotku relativní váhy o 23,3 % vyšší. Tento výsledek přesvědčivě dokazuje, že velikost nemocnic navyšuje náklady na jednotku relativní váhy poskytované péče a odůvodňuje rozdíly individuálních základních sazeb. Koeficienty centralizace přitom představují motivační prvek pro právními předpisy předpokládanou, transparentně a dlouhodobě komunikovanou centralizaci vybrané péče za účelem odbornou literaturou doloženého zlepšování její kvality a výsledků pro pojištěnce. Individuální základní sazby pak představují způsob, jak zohlednit odlišné náklady různých zařízení na péči zařazenou do stejných CZ-DRG skupin (nicméně nikoliv za stejnou péči). Pokud by ministerstvo vybralo nejpatrnější možný případ z hlediska kombinace různých CZ-DRG skupin a typů nemocnic, rozdíl v průměrné nákladnosti „srdečního selhání“ je mezi nemocnicí typu 1 a typu 2 až 413 %. U „hypertenze“ by obdobně kalkulovaný rozdíl v průměrné nákladnosti činil až 241 %. Rozdílná výše individuálních základních sazeb je tedy v nejobecnější rovině odůvodněna tím, že v oblastech péče, v nichž ji lze dovodit zpětně nebo v nichž se podle ní hradí, není péče zařazená ve stejné CZ-DRG skupině mezi různými poskytovateli dostatečně nákladově, klinicky a kvalitativně homogenní, nejde tedy o stejnou péči poskytovanou za stejných podmínek. Fakticky platí, že nejmenší (regionální) nemocnice jsou v průměru méně specializované a poskytují v průměru méně komplikovanou péči než větší nemocnice nebo jednotky vysoce specializovaných nemocnic, jako je například Institut klinické a experimentální medicíny. Byť lze v teoretické rovině sjednotit úhrady pro všechny nemocnice a věřit, že malé a střední nemocnice budou poskytovat péči na stejné úrovni specializace jako nemocnice velké a specializované, vzhledem k celkovým finančním možnostem systému je ministerstvo přesvědčeno, že by to fakticky vedlo pouze k přeplácení malých nemocnic, zatímco specializované nemocnice by musely omezit nejspecializovanější péči, neboť by na ni nebyl odpovídající objem prostředků, nebo by musely být dofinancovány provozními dotacemi.

15. Argumentaci navrhovatelky o porušení práva pojištěnců na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny považuje ministerstvo za nerelevantní. Pojištěnec může své právo využít u poskytovatele podle svého výběru bez regionálních omezení, protože již mnoho let neplatí spádová příslušnost pojištěnců do zdravotnických zařízení. I pokud pojištěnec nebude své právo moci využít u jednoho poskytovatele, například u nejbližší regionální nemocnice, může ho využít u kteréhokoliv z jiných poskytovatelů, včetně těch se statutem centra vysoce specializované péče. Skutečnost, že to může znamenat zvýšení vzdálenosti mezi nemocnicí a bydlištěm pojištěnce, sama o sobě nepostačuje k dovození narušení práva pojištěnce na bezplatnou zdravotní péči, tím spíše, pokud by se zvolený poskytovatel nacházel v dojezdové vzdálenosti podle nařízení vlády č. 307/2012 Sb., o místní a časové dostupnosti zdravotních služeb. Při udělování statutu centra vysoce specializované péče se nadto ministerstvo vždy snaží přihlížet i ke geografickému rozložení těchto poskytovatelů. Nelze se přitom ztotožnit ani s argumentací navrhovatelky, že napadené přílohy úhradové vyhlášky zasahují do práva územních samosprávných celků na samosprávu. Úhradová vyhláška stanoví úhrady za péči na základě racionální úvahy založené na objektivních skutečnostech a do majetkové sféry územních samospráv přímo nezasahuje. Zákon nepočítá s žádnou účastí

orgánů územních samosprávných celků na procesu vydávání úhradové vyhlášky nad rámec možnosti jejího ovlivnění politickými prostředky.

IV./b Replika navrhovatelky

16. Ústavní soud zaslal vyjádření ministerstva navrhovatelce na vědomí a k případné replice. Navrhovatelka této možnosti využila a v replice uvedla, že vyjádření ministerstva je založeno na vnitřně rozporných a účelových tvrzeních, která nevyvrací podstatu jejího návrhu. Argumentace, že systém počítá s pokrytím nákladů poskytovatelů zdravotní péče z jiných zdrojů, než je veřejné zdravotní pojištění, zejména z dotací, je podle navrhovatelky v přímém rozporu s čl. 31 Listiny. Ministerstvo dále ignoruje skutečnost, že přiznaná úhrada ve výši přibližně 95 % nákladů se týká pouze menší části péče hrazené formou případového paušálu. U ostatních, historicky podfinancovaných, segmentů péče je reálná úhrada nákladů ještě výrazně nižší. Kvantifikuje-li ministerstvo ve vyjádření, že náklady nemocnic typu 1 jsou o 23,3 % vyšší než náklady menších nemocnic typu 2, přiznává tím, že úhradovou vyhláškou „konzervuje a odměňuje“ historicky vzniklou a zjevně nižší efektivitu velkých nemocnic. Takový systém přitom popírá smysl volné soutěže a je v rozporu s právem svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Ministerstvo se nezabývá zjišťováním skutečných a oprávněných nákladů na poskytnutou péči, ale pouze mechanicky valorizuje historické nespravedlnosti. Podfinancování regionálních nemocnic se dále přímo promítá do jejich konkurenceschopnosti na trhu práce a zasahuje do samotné podstaty práva na ochranu zdraví podle čl. 31 Listiny.

IV./c Sdělení veřejného ochránce práv

17. Veřejný ochránce práv sdělil Ústavnímu soudu, že svého práva podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu nevyužije a do řízení jako vedlejší účastník nevstoupí.

IV./d Ústní jednání

18. Ústavní soud dospěl k závěru, že od ústního jednání nelze očekávat další objasnění věci, pročež v souladu s § 44 zákona o Ústavním soudu rozhodl ve věci bez jeho nařízení.

V. Věcné posouzení návrhu

V./a Posouzení, zda byla vyhláška vydána na základě zákona a v jeho mezích

19. Úhradová vyhláška je podzákonným právním předpisem vydaným ministerstvem, představujícím tzv. jiný právní předpis podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy a § 64 odst. 2 zákona o Ústavním soudu. U přezkumu jiných právních předpisů Ústavní soud postupuje [nepočítaje obecně závazné vyhlášky obcí a krajů – viz nález ze dne 22. 3. 2005 sp. zn. Pl. ÚS 63/04 (N 61/36 SbNU 663; 210/2005 Sb.)] podle třístupňového algoritmu. Nejprve zkoumá, zda podzákonný právní předpis vydal orgán veřejné moci, který k tomu měl pravomoc, a zda tak učinil ústavně souladným způsobem, a v návaznosti na to Ústavní soud posoudí, zda byl právní předpis vydán v mezích zákonného zmocnění (tj. zda orgán veřejné moci nepostupoval *ultra vires*), až závěrem pak posuzuje samotný hmotněprávní obsah právní regulace [viz např. nálezy ze dne 25. 3. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 43/13 (N 39/72 SbNU 439; 77/2014 Sb.) nebo ze dne 8. 11. 2023 sp. zn. Pl. ÚS 23/22 (432/2023 Sb.)]. Aby napadená vyhláška obstála, nesmí ani v jednom z těchto kroků vykazovat takové nedostatky, které se ocitají svou povahou v rozporu s ústavním pořádkem, případně zákonem. Tuto pomyslnou hranici přitom nelze zcela přesně objektivizovat určením konkrétního měřítka, ale naopak je třeba ji hledat vždy s přihlédnutím ke všem relevantním okolnostem souvisejícím s napadenou právní úpravou [srov. nález ze dne 11. 8. 2015 sp. zn. Pl. ÚS 1/15 (N 136/78 SbNU 127; 231/2015 Sb.)].

20. Ústava v čl. 79 odst. 3 svěřuje ministerstvům a jiným správním úřadům pravomoc k vydávání podzákonných právních předpisů, k jejíž realizaci však může dojít jen na základě

a v mezích zákona, jsou-li k tomu zákonem zmocněny. Uvedené ustanovení je třeba vykládat restriktivně v tom smyslu, že zmocnění musí být konkrétní, jednoznačné a jasné [srov. nálezy ze dne 21. 6. 2000 sp. zn. Pl. ÚS 3/2000 (N 93/18 SbNU 287; 231/2000 Sb.) a sp. zn. Pl. ÚS 43/13]. Úhradová vyhláška, jejíž součástí jsou obě napadené přílohy, byla vydána na základě zákonného zmocnění obsaženého v § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Z něj vyplývá, že stanovení hodnoty bodu, výše úhrad hrazených služeb, výše záloh na úhradu hrazených služeb a regulační omezení, má být primárně výsledkem dohody zástupců Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky, ostatních zdravotních pojišťoven a příslušných profesních sdružení poskytovatelů jako zástupců smluvních poskytovatelů. V případě dohody mezi těmito subjekty, a za předpokladu souladu této dohody s právními předpisy a veřejným zájmem, ministerstvo vydá dohodnuté regulativy formou vyhlášky. Pokud k dohodě v rámci dohodovacího řízení nedojde, popř. je-li dohoda v rozporu s právními předpisy nebo veřejným pořádkem, stanoví ministerstvo hodnoty bodu, výši úhrad a regulační omezení samo vyhláškou.

21. Ústavní soud hodnotí § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění jako dostatečně konkrétní a jasné zákonné zmocnění pro stanovení regulativů upravených v příloze č. 1 a příloze č. 10 úhradové vyhlášky, a to včetně stanovení výše tzv. koeficientu centralizace, který se promítá do vzorců pro výpočet výše jednotlivých úhrad (viz následující bod). Z odůvodnění úhradové vyhlášky se dále podává, že dohodovací řízení k úhradám na rok 2025 probíhalo v období od 29. 1. 2024 do 20. 6. 2024, přičemž jeho účastníci dospěli k dohodě pouze ve 3 segmentech z celkového počtu 14 segmentů [k významu dohodovacího řízení pro využití zmocnění a závaznosti eventuální dohody srov. nález ze dne 9. 2. 2010 sp. zn. Pl. ÚS 6/07 (N 20/56 SbNU 207; 66/2010 Sb.)]. Údaje o průběhu dohodovacího řízení navrhovatelka nezpochybňuje a nic ani nenasvědčuje tomu, že by se dohodovací řízení nekonalo nebo uskutečnilo v rozporu s § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění. Úhradová vyhláška byla vydána ministerstvem a vyhlášena ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv pod č. 314/2024 Sb.

22. Jde-li o posouzení, zda byla úhradová vyhláška vydána v mezích zákonného zmocnění, tak příslušné zmocňovací ustanovení nevymezuje, co přesně se rozumí hodnotou bodu, výší úhrad hrazených služeb a regulačního omezení. Jak nicméně uvedl Ústavní soud v nálezu ze dne 22. 10. 2013 sp. zn. Pl. ÚS 19/13 (N 178/71 SbNU 105; 396/2013 Sb.), „pojem výše úhrad je širší a pravomoc k jejich stanovení bez dalšího zahrnuje i stanovení hodnoty bodu a regulačních omezení, jež jsou v podstatě toliko prostředky k jejímu určení. Tím, že je zákonodárce přesto považoval za potřebné výslovně zmínit, dal najevo především svou představu o způsobu výpočtu těchto úhrad, který sice má být založen na tzv. bodovém systému, a tedy výše úhrad se v něm má odvíjet od počtu bodů za jednotlivé zdravotní výkony, avšak s možností jejich celkového omezení, které by současně zohledňovalo i jiné skutečnosti relevantní zejména z hlediska stability systému zdravotnictví. S ohledem na poslední větu § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění je zřejmé, že toto zmocnění zahrnuje i možnost stanovení způsobu úhrad …“ (bod 41 odůvodnění). Ústavní soud je toho názoru, že ministerstvo nepostupovalo *ultra vires* (srov. bod 19 výše), a to ani při zakotvení tzv. koeficientu centralizace v napadených přílohách, jak namítá navrhovatelka. Koeficient centralizace byl bezpochyby stanoven v mezích věcné působnosti (zmocnění) podle § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění, přičemž jde pouze o jeden z mnoha parametrů, od něhož se odvíjí výše úhrad. Úhradová vyhláška přitom nezakládá rozlišení poskytovatelů se statutem centra vysoce specializované péče [viz § 112 a násl. zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů]. Zakotvení koeficientu centralizace, který – a v tomto lze s navrhovatelkou souhlasit – finančně zvýhodňuje poskytovatele se statutem centra vysoce specializované péče při výpočtu výše úhrad

(tj. v oblasti, která má být podle výše uvedeného zmocňovacího ustanovení regulována vyhláškou), nelze ztotožňovat ani s právní úpravou, kterou Ústavní soud posuzoval v nálezu ze dne 13. 12. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 19/16 (N 237/83 SbNU 677; 8/2017 Sb.). V ní zrušil část úhradové vyhlášky z toho důvodu, že regulovala rovněž úhradu zdravotních služeb poskytovaných zařízeními pobytových sociálních služeb, k čemuž však zákon o veřejném zdravotním pojištění ministerstvo nezmocňoval.

23. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že úhradová vyhláška, jejíž součástí jsou i obě napadené přílohy, byla přijata a vyhlášena v souladu se zákonem, resp. na základě zákona a v jeho mezích stanovených § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění.

V./b Posouzení porušení práva na svobodné podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny a akcesorické rovnosti podle čl. 3 odst. 1 Listiny

24. Úhradová vyhláška je jedním z nástrojů, kterými stát zajišťuje naplňování práva na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny ve spojení s čl. 12 odst. 1 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Úhradová vyhláška vydaná na základě § 17 odst. 5 zákona o veřejném zdravotním pojištění má současně povahu cenové regulace (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 48 odůvodnění), která zasahuje do práva na podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny, jehož se lze nicméně domáhat pouze v mezích zákonů provádějících toto právo (čl. 41 odst. 1 Listiny). Navrhovatelka přitom namítá neústavní porušení práva svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Ústavní soud při posouzení ústavnosti právní úpravy s právem podnikat, které je Listinou systematicky řazeno do hlavy čtvrté (hospodářská, sociální a kulturní práva), postupuje podle testu racionality [srov. nálezy ze dne 5. 10. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 61/04 (N 181/43 SbNU 57; 16/2007 Sb.), ze dne 24. 4. 2012 sp. zn. Pl. ÚS 54/10 (N 84/65 SbNU 121; 186/2012 Sb.) nebo sp. zn. Pl. ÚS 19/13], sestávajícího se z následujících čtyř kroků: (1) vymezení esenciálního obsahu příslušného práva, (2) zhodnocení, zda se právní předpis (ne)dotýká samotné existence tohoto práva, (3) posouzení, zda právní úprava sleduje legitimní cíl (zákaz svévole), a (4) posouzení, zda zákonný prostředek použitý k jeho dosažení je rozumný (racionální), byť nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší. Dospěje-li přitom Ústavní soud při druhém kroku tohoto testu k závěru, že napadená úprava zasahuje do esenciálního obsahu práva na svobodné podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny, posoudí přípustnost takového zásahu podle „přísnějšího“ testu proporcionality, jako testu tří kroků spočívajících v posouzení legitimity a nezbytnosti sledovaného cíle v demokratické společnosti, v posouzení racionality spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení a konečně v posouzení toho, zda neexistují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo [viz např. nález ze dne 13. 5. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 44/13 (N 90/73 SbNU 497; 130/2014 Sb.)].

25. K esenciálnímu obsahu práva podle čl. 26 odst. 1 Listiny Ústavní soud již v nálezu ze dne 8. 12. 2015 sp. zn. Pl. ÚS 5/15 (N 204/79 SbNU 313; 15/2016 Sb.), kterým zamítl návrh na zrušení úhradové vyhlášky pro rok 2015, vymezil, že podstatou a smyslem základního práva podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny je svoboda vykonávat určitou výdělečnou činnost samostatně na vlastní účet a odpovědnost za účelem dosažení zisku.

26. Napadené přílohy úhradové vyhlášky se jádra práva na svobodné podnikání podle čl. 26 odst. 1 Listiny zjevně nedotýkají. Byť navrhovatelka zásah do samotné podstaty tohoto práva namítla, žádné tvrzené okolnosti nenaznačují, že by k takovému zásahu mohlo dojít, a proto ani Ústavní soud neprovedl navržené důkazy, jelikož tvrzení, která jimi měla být prokázána, nemohou vyvrátit dále přijaté závěry. Navrhovatelka zpochybňuje především koeficient centralizace, který podle ní prohloubí hospodářské ztráty zejména menších nemocnic. V souvislosti s tím je však potřeba zdůraznit, že koeficient centralizace je stanoven toliko u vybraných DRG skupin v částech „E“ až „G“ přílohy č. 10 úhradové vyhlášky,

u nichž jsou finančně zvýhodněni poskytovatelé se statutem centra vysoce specializované péče, kteří musí splňovat vyšší personální i technické požadavky než poskytovatelé bez tohoto statutu (viz níže bod 30). Pro DRG skupiny vymezené v částech „A“ až „D“, jakož i v části „H“ se pak koeficient centralizace nepoužije vůbec. Již vzhledem k tomu, že u drtivé většiny DRG skupin není koeficient centralizace zaveden, nelze přisvědčit argumentaci navrhovatelky, že by napadenými přílohami úhradové vyhlášky došlo k faktickému znemožnění práva nemocnic bez statutu centra vysoce specializované péče na podnikání. Výši případného hospodářského zisku nebo ztráty totiž zjevně nelze posuzovat z pohledu několika vybraných diagnóz – například srdečního selhání a hypertenze, u nichž navrhovatelka namítá, že výše úhrady nepokryjí ani náklady menších nemocnic na léčbu – nýbrž v kontextu všech DRG skupin a celkových ekonomických ukazatelů příslušných poskytovatelů. Navrhovatelka kvalifikovaně nepopírá, že podle dat ÚZIS, na která se ministerstvo odvolalo ve vyjádření (viz bod 13 výše), je ve ztrátě zhruba „jen“ desetina regionálních nemocnic, přičemž procento regionálních nemocnic ve ztrátě se každoročně snižuje. V posuzované věci lze přitom plně odkázat na závěry, k nimž dospěl Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 5/15, v němž posuzoval mimo jiné tzv. koeficient přechodu pojištěnců v úhradové vyhlášce pro rok 2015. V tomto nálezu zdůraznil, že „stanovený způsob výpočtu výše úhrad nevylučuje, že někteří poskytovatelé zdravotních služeb budou (případně i po dobu více let) hospodařit se ztrátou, ani tato skutečnost se však sama o sobě nedotýká podstaty a smyslu práva podnikat. Každý poskytovatel musí především sám usilovat o to, aby byla jeho činnost co nejefektivnější a aby mu při ní nevznikaly zbytečné náklady. I kdyby se přitom ukázalo, že někteří poskytovatelé vzhledem ke konkrétním podmínkám v místě svého podnikání za současného nastavení výše úhrad fakticky nemohou dosáhnout zisk, v rovině uvedeného práva by šlo o důsledek jejich vlastního rozhodnutí ohledně způsobu a místa podnikání a s ním spojeného podnikatelského rizika“.

27. Namítá-li navrhovatelka, že ministerstvo v odůvodnění úhradové vyhlášky počítá s tím, že z veřejného zdravotního pojištění bude hrazeno „pouze“ 95 % nákladů akutní lůžkové péče, což nuceně povede k hospodářské ztrátě poskytovatelů (bod 6 výše), dopouští se podle Ústavního soudu nepřesného výkladu příslušné části odůvodnění úhradové vyhlášky. Ta totiž uvádí, že „poměr centrální základní sazby vůči nákladové základní sazbě (používané pro normování relativních vah CZ-DRG, která činí 85 027 Kč pro rok 2025) pro rok 2025 bude činit 95,3 %, což je nárůst proti poměru 91,9 % v roce 2024. Z toho plyne, že již 95 % veškerých nákladů na akutní lůžkovou péči bude v roce 2025 hrazeno z veřejného zdravotního pojištění a celková finanční situace nemocnic by se meziročně neměla zhoršovat“. Jinými slovy, zvyšuje-li se poměrový ukazatel z 91,9 % v roce 2024 na předpokládaných 95,3 % v roce 2025, nelze hovořit o prohlubování ztrátovosti poskytovatelů lůžkové péče. Jak uvedl Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 19/13, zakotvení výše uvedeného poměru pod 100 % nelze považovat za neústavní, neboť „konkrétní nastavení výše úhrad zdravotních služeb hrazených z veřejného zdravotního pojištění závisí především na politickém rozhodnutí, k němuž je v rámci své zákonodárné kompetence příslušný Parlament a v rozsahu a mezích jím přijatého zákonného zmocnění také Ministerstvo zdravotnictví … Pro závěr o tom, že byla takovýmto snížením dotčena podstata a smysl práva podnikat, by přitom nepostačovalo pouhé zjištění, že se pro jednotlivé poskytovatele ztížily podmínky pro dosažení zisku, nebo že se dokonce snížil počet poskytovatelů. Musela by reálně vzniknout situace, kdy stát na jedné straně formálně umožňuje podnikání v určité oblasti, na straně druhé však pro něj stanoví takové podmínky, které fakticky vylučují jeho smysl“. K tomu však podle Ústavního soudu přijetím úhradové vyhlášky pro rok 2025 nedošlo.

28. V dalším kroku Ústavní soud posoudil, zda napadené přílohy úhradové vyhlášky (zejména pak navrhovatelkou zpochybňovaný koeficient centralizace) sledují legitimní cíl, resp. zda ministerstvo nepostupuje svévolně a diskriminačně vůči vybrané skupině

poskytovatelů, jak tvrdí navrhovatelka. Ústavní soud přisvědčil tvrzení ministerstva, které poukazuje na to, že zakotvení koeficientu centralizace reaguje na vědecké poznatky a empirická data o lepších výsledcích léčby (převážně) u vysoce specializovaných zákroků. Snahu o zlepšení kvality poskytované péče prostřednictvím finanční motivace k „centralizaci" léčby některých vybraných diagnóz považuje Ústavní soud za legitimní cíl, který je prostý prvků svévole. Navrhovatelka svou argumentací fakticky zpochybňuje samotnou centralizaci vybrané zdravotní péče. K ní přitom dochází již zavedením center vysoce specializované péče v § 112 a 113 zákona o zdravotních službách. Posouzení ústavnosti těchto zákonných ustanovení již bylo předmětem řízení u Ústavního soudu, který nálezem ze dne 26. 4. 2022 sp. zn. Pl. ÚS 49/18 (N 51/111 SbNU 260; 171/2022 Sb.) zamítl návrh na jejich zrušení. Ústavní soud v tomto nálezu označil za legitimní potřebu centralizace určitých výkonů, přičemž poukázal na to, že k tomu, aby si zdravotnický tým udržel svou odpovídající a vysoce specifickou kompetenci, potřebuje také určitý objem výkonů, který teprve zaručí dostatečnou odbornost jejich práce. Skutečnost, že jsou centra vysoce specializované péče úhradovou vyhláškou v některých případech jistým způsobem (skrze koeficient centralizace) finančně zvýhodněna oproti jiným poskytovatelům, pak není v rozporu s legitimním cílem v podobě zvýšení kvality péče právě prostřednictvím zákonem předvídané centralizace.

29. Při posouzení namítané diskriminace části poskytovatelů vyšel Ústavní soud ze své konstantní judikatury týkající se principu rovnosti a podmínek nerovného zacházení s různými skupinami nebo kategoriemi osob. Podle ní je rovnost kategorií relativní, k jejímuž porušení je třeba, aby se s různými subjekty, které se nacházejí ve stejné nebo srovnatelné situaci, zacházelo rozdílným způsobem, aniž by pro takový přístup existovaly objektivní a rozumné důvody [nález ze dne 15. 3. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 30/15 (N 42/80 SbNU 517; 239/2016 Sb.)]. Na tomto místě Ústavní soud pouze stručně uvádí, že k rozlišení akcesorické a neakcesorické rovnosti se blíže vyjádřil již v nálezu ze dne 28. 3. 2006 sp. zn. Pl. ÚS 42/03 (N 72/40 SbNU 703; 280/2006 Sb.), v němž akcesorickou rovnost vymezil jako rovnost ve vztahu k jinému základnímu právu nebo svobodě, kdežto rovnost neakcesorickou jako všeobecnou rovnost před zákonem. Z toho důvodu se Ústavní soud zaměřil na to, zda napadené přílohy úhradové vyhlášky nezasahují do akcesorické rovnosti poskytovatelů bez statutu centra vysoce specializované péče. Pro závěr o přímé diskriminaci části poskytovatelů zdravotnické péče, kterou navrhovatelka namítá, vychází Ústavní soud zpravidla z testu formulovaného zejména v nálezech ze dne 28. 1. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 49/10 (N 10/72 SbNU 111; 44/2014 Sb.) a ze dne 10. 7. 2014 sp. zn. Pl. ÚS 31/13 (N 138/74 SbNU 141; 162/2014 Sb.), který lze vyjádřit formou těchto otázek: (1) Jde o srovnatelného jednotlivce nebo skupiny? (2) Je s nimi nakládáno odlišně na základě některého ze zakázaných důvodů? (3) Je odlišné zacházení stěžovateli k tíži (uložením břemene nebo odepřením dobra)? (4) Je toto odlišné zacházení ospravedlnitelné, resp. (a) sleduje legitimní zájem a (b) je přiměřené? Kladná odpověď na první tři otázky a současná záporná odpověď na otázku čtvrtou pak vede Ústavní soud k závěru o diskriminaci (nález sp. zn. Pl. ÚS 23/22).

30. Ze znění přílohy č. 10 úhradové vyhlášky je patrné, že kritériem, na jehož základě se v konkrétním případě uplatní stanovená výše koeficientu centralizace, je pouze to, zda má tento poskytovatel statut centra vysoce specializované péče, který je mu udělen ministerstvem. K (možným) přínosům centralizace části zdravotní péče v podobě zvýšení její kvality Ústavní soud odkazuje shora na bod 28 odůvodnění.

31. Vzhledem k výše uvedenému je tak patrné, že v posuzované věci nejde o dvě srovnatelné skupiny, ale o skupiny odlišné: poskytovatele bez statutu centra vysoce specializované péče a poskytovatele s tímto statutem (jakkoliv je pravda, že tento statut mají uděleny převážně fakultní, velké a středně velké nemocnice). Na každou z těchto skupin poskytovatelů jsou kladeny odlišné požadavky a vzhledem k tomu, že centra vysoce specializované péče poskytují v průměru specializovanější a náročnější péči než ostatní

poskytovatelé, vyznačuje se tato péče také vyššími náklady (navrhovatelka naproti tomu bez dalšího tvrdí, že tyto vyšší náklady jsou dány vyšší neefektivitou, což však nikterak nedokládá). Byť tedy rozdílným nastavením koeficientu centralizace dochází v některých případech k rozdílnému zacházení mezi jednotlivými poskytovateli, nejde o skupiny (poskytovatele) srovnatelné. Rozlišení skupin poskytovatelů podle toho, zda mají statut centra vysoce specializované péče, nebo nikoliv, je navíc zjevně nediskriminační a nelze ho podřadit pod žádnou ze „zakázaných" kategorií ani pod tzv. „jiné postavení" podle čl. 3 odst. 1 *in fine* Listiny. Lze proto uzavřít, že zvolené kritérium není nijak *a priori* podezřelé [srov. nález ze dne 28. 6. 2016 sp. zn. Pl. ÚS 18/15 (N 121/81 SbNU 889; 271/2016 Sb.), bod 109 odůvodnění, nález sp. zn. Pl. ÚS 23/22]. Odlišné zacházení je pak podle Ústavního soudu také ospravedlnitelné, a to důvody shora uvedenými (odlišnými požadavky, jiným spektrem poskytované péče a z toho plynoucími vyššími průměrnými náklady).

32. V posledním kroku testu racionality Ústavní soud posoudil, že prostředek použitý k dosažení legitimního cíle (koeficient centralizace) je rozumný, byť si lze jistě představit i jiné (a případně i vhodnější) prostředky k financování center vysoce specializované péče a ke zvyšování kvality péče. Ústavní soud nicméně není tvůrcem zdravotnické politiky a nepřísluší mu právo hodnotit jednotlivé varianty této politiky z pohledu jejich účelnosti (viz bod 27 shora a nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 65 odůvodnění). Nerozumnost napadených příloh úhradové vyhlášky zjevně není dána ani z hlediska ostatních prvků výpočtu v nich zakotvených. Navrhovatelka ostatně zpochybňuje toliko výše uvedený koeficient centralizace a skutečnost, že ministerstvo vychází při tvorbě úhradové vyhlášky mimo jiné z „historických" dat ohledně výše nákladů u jednotlivých DRG skupin. Navrhovatelka neomezila petit svého návrhu pouze na vybrané části napadených příloh úhradové vyhlášky (zejména ty, které zakotvují koeficienty centralizace), ale domáhá se jejich zrušení *en bloc,* byť z její argumentace není patrné, v čem má spočívat jejich neústavnost nebo nezákonnost. Drtivou většinu parametrů a regulativů zakotvených v napadených přílohách úhradové vyhlášky navrhovatelka nezpochybňuje. To se týká u přílohy č. 1 také indexu navýšení úhrady pro jednotlivé skupiny, institutu bonifikace nebo například regulačních omezení na předepsané léčivé přípravky, zdravotnické prostředky a na vyžádanou péči. Na závěr je třeba zdůraznit, že v oblasti zdravotnické politiky má zákonodárce značný prostor pro uvážení. Podnikání ve zdravotnictví není běžným typem podnikání a zákonodárce má velmi široký prostor pro jeho regulaci. Ustanovení čl. 26 odst. 1 Listiny je třeba interpretovat ve světle čl. 31 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 1 a čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

V./c Posouzení z hlediska zásahu do dalších základních práv a svobod

33. Navrhovatelka dále namítá, že napadené přílohy úhradové vyhlášky porušují právo na ochranu zdraví a právo občanů na bezplatnou zdravotní péči podle čl. 31 Listiny. Shodně jako ve věci sp. zn. Pl. ÚS 5/15 je Ústavní soud toho názoru, že takový důsledek může způsobit úhradová vyhláška pouze hypoteticky a nepřímo, neboť úhradová vyhláška se „nijak nedotýká práv pacientů na poskytnutí zdravotních služeb určité kvality. Nijak neupravuje jejich vztahy s poskytovateli nebo zdravotními pojišťovnami. Možnost, že by na jejím základě došlo k omezení uvedeného práva, lze proto připustit pouze v rovině faktické, tedy pokud by úhradová vyhláška natolik omezovala jednotlivým poskytovatelům právo podnikat, že by tito nebyli s to plnit své povinnosti při poskytování zdravotních služeb, jež by se v důsledku této skutečnosti mohly stát pro pacienty nedostupnými. I v tomto případě by ale nebylo možné nahlížet na příčinu tohoto stavu izolovaně" (bod 72 odůvodnění). Ústavní soud v témže nálezu současně zdůraznil (bod 73 odůvodnění), že s ohledem na absenci přímého zásahu do práva podle čl. 31 Listiny nepřipadá v úvahu provedení testu rozumnosti (racionality),

který Ústavní soud provedl výše ve vztahu k namítanému porušení práva svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny.

34. S námitkou o případném omezení regionální dostupnosti zdravotní péče u vybraných výkonů se Ústavní soud vypořádal již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 49/18, posuzujícím ústavnost § 112 a 113 zákona o zdravotních službách. V něm konstatoval, že „zajištění takto vysoce náročné zdravotní péče na odpovídající úrovni vyžaduje určitou míru centralizace zdravotnických zařízení, a logickým důsledkem této skutečnosti je proto i jejich nutná regionální nerovnoměrnost. Primárním zájmem pacienta přitom jistě není to, aby se předmětné centrum nacházelo co nejblíže jeho bydlišti, nýbrž aby byla dána garance co možná nejlepší profesionální péče, pro což musí existovat odpovídající podmínky, například přístrojové vybavení, ale i přiměřené zkušenosti lékařů s určitým typem specifických zákroků – srov. § 112 odst. 1 zákona o zdravotních službách“ (bod 144 odůvodnění). Přehlížet přitom nelze ani to, že „realizace práva podle čl. 31 Listiny závisí na objemu finančních prostředků, které jsou prostřednictvím veřejného zdravotního pojištění vynakládány na zdravotní péči. Tento objem přitom musí reflektovat i případný nárůst nákladů vznikajících v souvislosti s jejím poskytováním, neboť v opačném případě by dřív nebo později vedl ke ztížení přístupu pacientů ke zdravotní péči nebo dokonce k jejich ohrožení“ (nález sp. zn. Pl. ÚS 19/13, bod 67 odůvodnění). Výše uvedeným přitom Ústavní soud nevylučuje případnou povinnost zdravotních pojišťoven zajistit dostupnou zdravotní péči – například sjednáním jiného způsobu financování v individuální smlouvě – v situaci, kdy v některých oblastech České republiky nebude možné při použití obecných pravidel úhradové vyhlášky dlouhodobě dosahovat zisku v určitých oblastech poskytování zdravotnických služeb (srov. KRATOCHVÍL, J. In KÜHN, Z., KRATOCHVÍL, J., KMEC, J., KOSAŘ, D. a kol. Listina základních práv a svobod. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, s. 1128). Povinnost státu zajistit model zdravotnické politiky, který navrhovatelka považuje za nejvhodnější (především bez koeficientu centralizace), nelze dovodit ani z čl. 12 Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech, kterého se navrhovatelka dovolává. Určení zdravotnické politiky je věcí politického rozhodnutí státu, stěžejní je zajištění co možná nejlepší profesionální péče v potřebné kvalitě a v přiměřené době.

35. Ústavní soud rovněž neshledal, že by se napadené přílohy úhradové vyhlášky přímo dotýkaly dalších základních práv a svobod. Přestože navrhovatelka namítá porušení řady z nich, včetně práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny, práva na územní samosprávu podle čl. 8 Ústavy nebo dokonce práva na spravedlivou odměnu za práci podle čl. 28 Listiny, u většiny z nich sama připouští, že může docházet pouze k nepřímému zásahu do těchto práv, a to v důsledku (podle jejího názoru neústavního) porušení práva svobodně podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny. Argumentaci navrhovatelky v tomto shledává Ústavní soud nedůvodnou a zjevně nedosahující ústavněprávní roviny. Na posuzovanou věc nedopadá ani nález ze dne 9. 7. 2003 sp. zn. Pl. ÚS 5/03 (N 109/30 SbNU 499; 211/2003 Sb.), na který navrhovatelka odkazuje v souvislosti s tvrzením o porušení práva na územní samosprávu podle čl. 8 Ústavy. V nynější věci totiž nedochází, na rozdíl od věci, které se dovolává navrhovatelka, k přechodu majetku státu (zejména pak zadlužených nemocnic) na kraje bez jejich souhlasu ani k jinému přímému zásahu do majetkových či dalších práv územních samosprávných celků. Nic ostatně nebrání ani tomu, aby nemocnice zřizované územními samosprávnými celky (popř. nemocnice, v nichž mají územní samosprávné celky majetkový podíl) usilovaly o statut centra vysoce specializované péče, kterým bude svědčit koeficient centralizace s indexem 1,05.

VI. Závěr

36. Ústavní soud z výše uvedených důvodů neshledal důvody pro zrušení přílohy č. 1 a přílohy č. 10 úhradové vyhlášky pro rok 2025, a proto návrh podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 227
Částečně vadné alternativní vymezení předpokladů přípustnosti dovolání (sp. zn. III. ÚS 3493/24 ze dne 15. října 2025)

Je v rozporu s právem na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny), pokud je z důvodu neseznámení se dovolatele (resp. právního zástupce) s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu shledáno jako vadné i to vymezení předpokladu přípustnosti, u něhož z povahy věci argumentace judikaturou není možná (předpoklad přípustnosti spočívající v dosud neřešené právní otázce).

Je-li možno vztáhnout vadu podání pouze na jeho část, nelze považovat podání za vadné jako celek. Pokud dovolatel alternativně uvede, že vymezená právní otázka je otázkou, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (kterou však nijak nespecifikuje) nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla řešena, lze považovat takovéto vymezení přípustnosti dovolání za vadné pouze zčásti – a to v části týkající se tvrzeného odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Naopak tvrzení, že otázka dosud v judikatuře nebyla řešena, jako předpoklad přípustnosti samostatně obstojí.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně senátu a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti Hany Markové, zastoupené JUDr. Tomášem Chlebounem, advokátem, sídlem Paprsková 333/16, Praha 4, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2024 č. j. 30 Cdo 2056/2024-568, části výroku II rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 22. února 2024 č. j. 70 Co 25/2024-516, kterým byla potvrzena zamítavá část výroku II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 23. listopadu 2023 č. j. 23 C 1/2021-477, a proti části výroku II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 23. listopadu 2023 č. j. 23 C 1/2021-477, kterým byla zamítnuta žaloba stěžovatelky na zaplacení nemajetkové újmy ve výši 1 434 000 Kč spolu s příslušenstvím, za účasti Nejvyššího soudu, Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2 jako účastníků řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, za niž jedná Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2024 č. j. 30 Cdo 2056/2024-568 bylo porušeno právo stěžovatelky na soudní ochranu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Toto usnesení se proto ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a obsah napadených rozhodnutí

1. V nyní posuzované věci Ústavní soud řešil otázku, zda Nejvyšší soud neodepřel stěžovatelce právo na soudní ochranu (resp. právo na přístup k soudu) tím, že shledal její dovolání vadným.

2. Stěžovatelka se v řízení před obecnými soudy domáhala po vedlejší účastnici náhrady škody a nemajetkové újmy, jež jí měly vzniknout v důsledku nezákonného rozhodnutí Vrchního soudu v konkursním řízení.

3. Obvodní soud stěžovatelce zčásti vyhověl (v rozsahu částek 2 783 280 Kč a 66 000 Kč s příslušenstvím), zčásti její nárok zamítl (v rozsahu částek 1 820 000 Kč a 1 434 000 Kč s příslušenstvím).

4. Městský soud rozsudek obvodního soudu potvrdil v zamítavém výroku v rozsahu částky 1 434 000 Kč s příslušenstvím. Ve zbytku rozsudek zrušil a vrátil obvodnímu soudu k dalšímu řízení.

5. Stěžovatelka podala proti části výroku II rozsudku městského soudu, kterou byl potvrzen zamítavý výrok rozsudku obvodního soudu, dovolání. Podmínky přípustnosti dovolání v něm formulovala takto: „Napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to na vyřešení následujících otázek.“ Načež vymezila tři právní otázky: „a) Zda již samo porušení majetkového práva k věci nezákonným rozhodnutím soudu je důvodem pro přiznání nemajetkové újmy. b) Zda pro stanovení výše nemajetkové újmy soud vychází také z obvyklé ceny majetkového práva k věci, které bylo porušeno nezákonným rozhodnutím soudu. c) Zda pro stanovení výše nemajetkové újmy soud vychází z důsledků porušení majetkového práva k věci, kdy důsledky spočívají ve vedení soudních sporů vzniklých v návaznosti a v příčinné souvislosti s porušením majetkového práva k věci nezákonným soudním rozhodnutím.“

6. Nejvyšší soud dovolání odmítl s tím, že trpí vadami, pro něž nelze v dovolacím řízení pokračovat. Uvedl, že k projednání dovolání nepostačuje pouhá citace textu § 237 o. s. ř., aniž by bylo z dovolání zřejmé, od jaké (konkrétní) ustálené rozhodovací praxe se v rozhodnutí odvolací soud odchýlil. Předpoklady přípustnosti dovolání je třeba vymezit pro každý dovolací důvod zvlášť. Přípustnost dovolání není způsobile vymezena, pokud je u téže otázky současně uvedeno více předpokladů přípustnosti, neboť z povahy věci vyplývá, že v konkrétním případě může být splněno vždy pouze jedno ze zákonem stanovených kritérií přípustnosti dovolání.

7. Nejvyšší soud dodal, že si je vědom závěrů nálezů sp. zn. III. ÚS 2469/22 a sp. zn. III. ÚS 3085/23, považuje je však za rozporné se stanoviskem pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, proto dal přednost uvedenému stanovisku a dovolání shledal vadným.

II. Argumentace stěžovatelky

8. Stěžovatelka namítá, že přiznané odškodnění je nízké, neodpovídá rozsahu její majetkové újmy, soudy nezohlednily všechny relevantní okolnosti a nedostatečně se vypořádaly s její argumentací.

9. Nejvyšší soud odepřel stěžovatelce právo domáhat se ochrany svého práva tím, že dovolání odmítl pro vady. Podle stěžovatelky nemůže účastník řízení se stoprocentní jistotou uvést, v čem spatřuje přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř., Nejvyšší soud nevede registr vyřešených hmotněprávních nebo procesních právních otázek, aby účastník řízení mohl správně stanovit přípustnost dovolání dle § 237 o. s. ř.

10. Nejvyšší soud a Ústavní soud svým výkladem doplňují ustanovení § 237 o. s. ř. a stanovují povinnost uvést přípustnost dovolání způsobem, který ustanovení § 237 o. s. ř.

neukládá účastníkovi řízení. Takový výklad je však extenzivní a formalistický a brání přístupu k soudu.

11. Stěžovatelka tak tvrdí porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod („Listina“) a čl. 6 odst. 1 a čl. 41 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

12. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona Ústavním soudu.

13. Ústavní stížnost je přípustná v části směřující proti usnesení Nejvyššího soudu (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu).

14. Ústavní stížnost je však nyní nepřípustná v části směřující proti napadeným částem výroků Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 2. Vzhledem k tomu, že dovolání bylo odmítnuto pro vady, není v tuto chvíli u těchto rozhodnutí splněna podmínka řádného vyčerpání všech procesních prostředků nápravy ve smyslu § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu (srov. stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16).

IV. Vyjádření účastníků řízení

15. Ústavní soud si vyžádal vyjádření účastníků řízení a vedlejší účastnice řízení.

16. Obvodní i městský soud odkázaly na svá rozhodnutí, stížnost považují za nedůvodnou.

17. Nejvyšší soud připomíná, že stěžovatelka v podaném dovolání vymezila několik právních otázek, aniž však ve vztahu ke každé z nich uvedla, kterou z variant přípustnosti dovolání upravených v § 237 o. s. ř. považuje za splněnou. Stěžovatelka v dovolání pouze částečně citovala znění § 237 o. s. ř., a to navíc alternativně. Nespecifikovala judikaturu dovolacího soudu, od které se měl odvolací soud odchýlit.

18. Námitka stěžovatelky, že je nucena pod sankcí odmítnutí dovolání pro vady stanovit správnou přípustnost dovolání, není důvodná. Nejvyšší soud odmítl dovolání stěžovatelky jako vadné nikoli proto, že by stěžovatelka nezvolila „správný“ předpoklad přípustnosti dovolání dle § 237 o. s. ř., ale z důvodu, že stěžovatelka podmínku přípustnosti dovolání dle požadavků zákonného ustanovení vůbec nevymezila. Stěžovatelka závěry odvolacího soudu s judikaturou Nejvyššího soudu vůbec nekonfrontovala. Přípustnost dovolání vymezila paušálně ve vztahu ke třem právním otázkám, nikoli ke každé právní otázce zvlášť. Pro bezvadnost dovolání nemá význam, zda se dovolatel do předpokladu přípustnosti „strefil“, dovolatel tedy může uvést kterýkoliv předpoklad přípustnosti a dovolací soud sám posoudí, který z nich skutečně přípustnost dovolání založí. Dovolací soud je vázán uplatněnými dovolacími důvody, nikoli vymezenou přípustností dovolání.

19. Nejvyšší soud nemůže z moci úřední přezkoumávat správnost (věcného) rozhodnutí odvolacího soudu při sebemenší pochybnosti dovolatele, nýbrž je povinností dovolatele, aby vymezil předpoklady přípustnosti dovolání tak, že specifikuje konkrétní odvolacím soudem vyřešenou právní otázku z oblasti hmotného či procesního práva a tu pak spojí s jednou ze situací předpokládaných v § 237 o. s. ř. (ve vztahu k rozhodovací praxi Nejvyššího soudu, případně Ústavního soudu).

20. Stanovisko pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 odmítá jako řádné vymezení přípustnosti dovolání parafrázi ustanovení § 237 o. s. ř. nebo jeho části. Nálezy sp. zn. III. ÚS 2469/22 a sp. zn. III. ÚS 3085/23 to naopak umožňují. Proto by měla být věc postoupena plénu ke sjednocení judikatury. Nejvyšší soud uzavírá, že žádné ústavně zaručené právo stěžovatelky porušeno nebylo.

21. Vedlejší účastnice uvádí, že obsah ústavní stížnosti je téměř totožný s obsahem dovolání. Odmítnutí pro vady bylo správné a do práv stěžovatelky zasaženo nebylo. Vše

podstatné je uvedeno v odmítavém usnesení Nejvyššího soudu. Ústavní stížnost by měla být odmítnuta a vedlejší účastnici přiznány paušální náklady řízení před Ústavním soudem.

22. Stěžovatelka možnost repliky k výše uvedeným vyjádřením nevyužila.

V. Posouzení opodstatněnosti ústavní stížnosti

23. Ústavní soud připomíná, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není povolán k přezkumu aplikace podústavního práva, a nezasahuje proto do rozhodovací činnosti soudů vždy, pokud došlo k porušení běžné zákonnosti nebo k jiným nesprávnostem. Jeho zásah je namístě až tehdy, představuje-li takové porušení zároveň porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody.

24. Jedinou ústavně relevantní otázkou v nyní posuzované věci bylo, zda Nejvyšší soud neodepřel stěžovatelce právo na soudní ochranu, resp. právo na přístup k soudu tím, že shledal její dovolání v celém rozsahu vadným.

V. 1. Obecná východiska

25. Právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny garantuje každému možnost domáhat se stanoveným postupem ochrany svých práv před nezávislým a nestranným soudem, případně před jiným orgánem. Tento postup k ochraně práv jednotlivce není upraven ústavními předpisy, nýbrž je regulován v zákonných procesních předpisech (čl. 36 odst. 4 Listiny), které stanoví, jakými konkrétními způsoby a procesními instituty lze právo na soudní a jinou právní ochranu realizovat. Dodrží-li jednotlivec stanovený postup, a soud (jiný orgán) přesto odmítne o jeho právu rozhodnout, dochází k porušení práva na soudní ochranu, k ústavně nepřípustnému odepření spravedlnosti (*denegationis iustitiae*). To platí i pro řízení o dovolání před Nejvyšším soudem, neboť i když dovolání představuje mimořádný opravný prostředek, jehož existence sama nepožívá ústavněprávní ochrany, rozhodování o něm – je-li už takový opravný prostředek v právním řádu zaveden – není vyjmuto z rámce ústavněprávních principů a ústavně zaručených práv a svobod [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2804/15].

26. Zde Ústavní soud připomíná, že v případě odmítnutí dovolání pro vady jde, na rozdíl od odmítnutí dovolání pro nepřípustnost, o otázku samotného práva na přístup k soudu, a to nejen k Nejvyššímu soudu, ale též k Ústavnímu soudu. Vadné dovolání znemožňuje jeho další posouzení Nejvyšším soudem z pohledu vlastní přípustnosti, resp. též případný následný věcný přezkum rozhodnutí nalézacího i odvolacího soudu. Zároveň však znemožňuje též přezkum rozhodnutí nalézacího i odvolacího soudu Ústavním soudem z hlediska jejich případné neústavnosti.

27. Dodrží-li jednotlivec zákonné požadavky kladené na dovolání, a Nejvyšší soud označí dovolání jako vadné, poruší tím právo jednotlivce na soudní ochranu chráněné čl. 36 odst. 1 Listiny.

28. Účelem stanoviska pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16 bylo primárně sjednotit postup Ústavního soudu při posuzování přípustnosti ústavních stížností. Část rozhodovací praxe Ústavního soudu shledávala ústavní stížnosti směřující proti rozhodnutím nalézacího a odvolacího soudu jako přípustné, ačkoli bylo dovolání odmítnuto pro vady. Jiná část judikatury je shledávala nepřípustnými pro řádné nevyčerpání dovolání, bylo-li jako vadné odmítnuto.

29. Stanovisko pléna tak formuluje (v kontextu nyní posuzované věci) dva klíčové závěry: 1) § 241a odst. 2 občanského soudního řádu stanovuje srozumitelný, legitimní a přiměřený požadavek na obsah podaného dovolání a není v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, pokud v případě, že dovolatelé tento požadavek nesplní, Nejvyšší soud dovolání odmítne a 2) v takovém případě je nepřípustná ústavní stížnost proti předchozím rozhodnutím pro řádné nevyčerpání prostředků nápravy.

30. Účelem stanoviska však nebylo a nemohlo být vymezit vyčerpávajícím způsobem veškeré případy, kdy je dovolání již vadné. To je úkolem další judikatury, která podle určených hledisek zohledňuje jednotlivé skutkové okolnosti každé věci. Zákonodárce v ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. stanovil mimo jiné požadavek, že v dovolání musí být uvedeno, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání, a to s odkazem na § 237 až 238a o. s. ř. Sjednocující stanovisko se však výslovně nijak nevyjadřuje k otázce alternativního vymezení dvou předpokladů přípustnosti. Pouze považuje požadavky § 241a odst. 2 o. s. ř. za legitimní a přiměřené, resp. požadavek na advokáty, aby se seznámili předem s judikaturou dovolacího soudu a argumentovali jí, za akceptovatelný.

31. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi nijak nezpochybňuje, že jednotlivé případy přípustnosti dovolání se navzájem vylučují a nemohou být splněny současně. Stejně tak platí, že vadou je pouze to, pokud dovolatel vůbec svůj názor neuvede, nikoli však to, pokud má Nejvyšší soud na splnění předpokladů přípustnosti jiný názor.

32. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 2659/20 Ústavní soud uvedl, že využije-li dovolatel při vymezení předpokladu přípustnosti dovolání vícero možností plynoucích z § 237 o. s. ř. jako případných předpokladů v jejich posloupnosti, neporušuje tím požadavek, že v konkrétním případě může být splněno vždy pouze jen jedno ze zákonem stanovených kritérií přípustnosti dovolání.

33. V nálezech sp. zn. III. ÚS 2469/22 i sp. zn. III. ÚS 3085/23 Ústavní soud připustil, že předpoklady přípustnosti mohou být uvedeny též alternativně (bez stanovené posloupnosti), přičemž případná vada se může týkat pouze části takto vymezené přípustnosti.

34. V nálezu sp. zn. III. ÚS 2469/22 se Ústavní soud zabýval rozhodnutím Nejvyššího soudu, které odmítlo dovolání, v němž byla přípustnost vymezena tak, že napadený rozsudek „závisí na vyřešení následujících otázek hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny …“, načež následoval seznam otázek. Jde tak o situaci obdobnou nyní řešené věci. Odmítnutí dovolání pro vady (pro údajné nesplnění náležitostí uvedených v § 241a odst. 2 o. s. ř.) shledal Ústavní soud neústavním.

35. Ústavní soud k tomu uvedl, že „stěžovatel skutečně pochybil, tvrdil-li u všech pěti shora citovaných právních otázek, že se při jejich řešení odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, anebo v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Z logiky věci totiž u stejné právní otázky nemohou zároveň platit obě tato tvrzení: buď určitá otázka nebyla dovolacím soudem vyřešena vůbec, anebo ji odvolací soud nerespektoval. Nelze však současně tvrdit obojí“ (bod 24). Zároveň však Ústavní soud dospěl k závěru, že absence vypořádání se s judikaturou dovolacího soudu se týká jen části vymezených podmínek přípustnosti, konkrétně části, v níž dovolatel namítá, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu.

36. Naopak v části, v níž dovolatel uvádí, že jde o otázky, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, se měl dovolací soud těmito otázkami zabývat. Podle Ústavního soudu by napadené usnesení Nejvyššího soudu obstálo, pokud by tento soud vyložil a náležitě odůvodnil, že se stěžovatel v tomto ohledu mýlí. To konkrétně znamená, že by (byť i velmi stručně) k těmto otázkám uvedl, že se jimi v minulosti již zabýval a alespoň namátkou by odkázal na rozhodnutí, ve kterých tak učinil (bod 27), resp. „vysvětlit, že např. na těchto otázkách nezávisí napadené rozhodnutí, anebo že tyto otázky již byly vyřešeny rozhodnutími dovolacího soudu (a pokud ano, kterými)“ (bod 28).

37. O podobnou situaci alternativně vymezených předpokladů přípustnosti šlo i v případě sp. zn. III. ÚS 3085/23. I zde Ústavní soud dospěl k závěru, že vada dovolání (nedostatečné vymezení předpokladů přípustnosti) se týká pouze té části, v níž dovolatelka požadovala, aby určitá právní otázka byla dovolacím soudem posouzena jinak, ačkoli neuvedla, jak je v dosavadní judikatuře řešena. Naopak ve vztahu k vymezení přípustnosti

druhou alternativou (otázka, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena) shledal Ústavní soud dovolání jako nikoli vadné, a odmítavé usnesení Nejvyššího soudu zrušil.

V. 2. Aplikace na posuzovanou věc

38. Argumentuje-li Nejvyšší soud v napadeném usnesení i ve vyjádření účastníka řízení tím, že shora citované nálezy sp. zn. III. ÚS 2469/22 a sp. zn. III. ÚS 3085/23 jsou v rozporu se stanoviskem pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, nelze mu přisvědčit. Otázka, zda je alternativní vymezení dvou předpokladů přípustnosti dovolání [v nynější věci jde o 1) odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a 2) dosud neřešenou právní otázku] automaticky vadné jako celek, popř. zda nelze shledat vadnou pouze část takovéhoto vymezení, stanovisko výslovně neřeší.

39. Nejvyšší soud v nyní napadeném usnesení připouští, že si dokáže představit situaci, kdy by byla v dovolání vymezena přípustnost dovolání alternativně ve vztahu ke konkrétní právní otázce, ale zároveň by dovolatel odkazoval alespoň na jedno rozhodnutí Nejvyššího soudu, se kterým má být závěr odvolacího soudu v rozporu. Jinak řečeno, dovolatel by takovým vymezením přípustnosti vyjádřil svou nejistotu ohledně toho, zda je skutečně závěr odvolacího soudu v rozporu s výslovně označenou judikaturou Nejvyššího soudu, či zda jde o otázku neřešenou. Tím by došlo k naplnění vůle zákonodárce, tj. aby se zástupce dovolatele seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu a zvážil, zda má být dovolání podáno. V takovém případě by bylo odmítnutí pro vady dovolání dle Nejvyššího soudu skutečně nepřiměřeně přísné a Nejvyšší soud by se přípustností dovolání zabýval (bod 14 napadeného usnesení).

40. Rozdíl mezi touto hypotetickou situací a situací, kterou nyní posuzuje Ústavní soud, však není nijak zásadní. V případě alternativně vymezených předpokladů přípustnosti [1) právní otázka má být řešena jinak, 2) jde o novou právní otázku] by při uvedení konkrétního judikátu k první otázce Nejvyšší soud posoudil, zda jde o judikát relevantní. V případě, že nikoli, řešil by přípustnost optikou druhé otázky, tedy zkoumal, zda jde o věc dosud neřešenou. Pokud však dovolatel k prvnímu předpokladu přípustnosti („právní otázka má být řešena jinak“) žádnou judikaturu neuvede, jde o vadu při vymezení tohoto předpokladu přípustnosti. Ve zbytku („dosud neřešená otázka“) je ale vymezení předpokladů přípustnosti srozumitelné, resp. způsobilé pro posouzení přípustnosti. Oproti hypotetickému příkladu uvedenému Nejvyšším soudem v napadeném usnesení (bod 14) jde tak jen fakticky o přeskočení prvního kroku pro jeho vadné vymezení, tedy přeskočení kroku spočívajícího ve vyhodnocení relevance citovaného judikátu.

41. Ústavní soud nijak nezpochybňuje závěr uvedený ve stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, který správně akcentuje v napadeném usnesení i Nejvyšší soud, tj. že „[j]edním z účelů a důsledků takovéto zákonné úpravy by mělo být, aby se advokát dovolatele ještě před podáním dovolání seznámil s relevantní judikaturou Nejvyššího soudu“.

42. V případě vymezení předpokladu přípustnosti tak, že relevantní právní otázka dosud nebyla vyřešena, nelze přirozeně žádnou argumentaci judikaturou očekávat. Je rizikem dovolatele (resp. jeho právního zástupce), pokud se s judikaturou dovolacího soudu neseznámí. Pro odmítnutí dovolání pro nepřípustnost postačí pouze odkaz na rozhodnutí, v němž daná otázka řešena byla. Nejvyšší soud není povinen z vlastní iniciativy vypořádat předpoklady přípustnosti, které jsou vymezeny vadně. Je třeba klást k tíži dovolatele, pokud formuluje dovolací důvod způsobem, že Nejvyšší soud určitou otázku dosud neřešil, přičemž toto tvrzení bude vyvráceno.

43. V souladu s již citovaným nálezem sp. zn. III ÚS 2469/22 však lze považovat za nepřiměřeně přísné, pokud je z důvodu neseznámení se dovolatele (resp. právního zástupce) s dosavadní judikaturou Nejvyššího soudu shledáno jako vadné i to vymezení předpokladu

přípustnosti, u něhož z povahy věci argumentace judikaturou není možná („dosud neřešená otázka“).

44. V nyní posuzované věci je tak vadou dovolání, pokud stěžovatelka neuvedla, od jaké rozhodovací praxe a v čem se dovolací soud odchýlil. K tomu Ústavní soud připomíná, že odmítnutí dovolání pro vady není postupem přehnaně formalistickým pouze proto, že si možný vztah napadeného rozhodnutí odvolacího soudu a judikatury Nejvyššího soudu mohl Nejvyšší soud posoudit či dovodit sám. Tím by byl účel právní úpravy v občanském soudním řádu zcela popřen a ústavně konformní požadavek na vymezení, v čem spatřuje dovolatel splnění předpokladů přípustnosti dovolání, by ztratil svůj význam. Pokud by stačilo, že si Nejvyšší soud dovodí předpoklady přípustnosti sám, odpadá tím onen předpoklad, že se advokát seznámí s judikaturou, zváží, zda v jejím světle má význam mimořádný opravný prostředek podat, a následně získané poznatky zakomponuje do svého podání, díky čemuž poskytne svému klientovi kvalitnější právní pomoc a zároveň přispěje k efektivitě a přesnosti rozhodování Nejvyššího soudu (sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, bod 46).

45. Zároveň však, je-li možno vztáhnout vadu podání pouze na jeho část, není důvod považovat za vadné podání jako celek. Pokud tedy stěžovatelka alternativně uvedla, že jí vymezené otázky jsou otázky hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (kterou však nijak nespecifikovala), nebo které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, lze považovat takovéto vymezení přípustnosti za vadné pouze zčásti. A to v části týkající se tvrzeného odchýlení se od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Naopak tvrzení, že jde o otázky dosud v judikatuře neřešené, jako předpoklad přípustnosti samostatně obstojí. U takto formulovaného předpokladu přípustnosti totiž z povahy věci neexistuje prejudikatura, a tudíž se dovolatel nemusí k ničemu vymezovat. Z dovolání je tak zřejmé, co má dovolací soud posoudit, resp. jaký typ přípustnosti má posuzovat.

46. Stále platí, že Nejvyšší soud si nemůže předpoklady přípustnosti dovozovat sám, resp. nemůže podání za stěžovatele „domýšlet“ a vzápětí se s takto dotvořeným podáním vypořádávat. To však není nyní posuzovaný případ. Při shledání dovolání jako částečně vadného z důvodu nevymezení relevantní judikatury totiž zůstává část dovolání, u níž lze přípustnost dovolání bez dalšího posoudit, aniž by byl dovolací soud nucen podání domýšlet, dotvářet či doplňovat.

47. Předpoklad přípustnosti spočívající v tom, že konkrétní tři vymezené otázky dosud v judikatuře dovolacího soudu nebyly vyřešeny, je jednoznačný. Kdyby byl uveden jako jediný předpoklad přípustnosti, dovolací soud přípustnost dovolání (ve spojení s konkrétními právními otázkami) posoudí. Je-li tento předpoklad kombinován s jiným předpokladem přípustnosti, který je však (pro absenci odkazu na judikaturu) vymezen vadně, je situace stejná. Zůstává jediný relevantně vymezený předpoklad přípustnosti, s nímž se Nejvyšší soud musí argumentačně vypořádat.

48. Odmítnutím dovolání pro vady tak došlo k porušení práva stěžovatelky na soudní ochranu, resp. přístup k soudu zaručený čl. 36 odst. 1 Listiny.

49. K tvrzenému porušení práva na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu (čl. 36 odst. 3 Listiny) se Ústavní soud z důvodu nepřípustnosti části ústavní stížnosti nemohl vyjádřit. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že stěžovatelkou odkazovaný čl. 41 Úmluvy není v posuzované věci vůbec aplikovatelný, neboť se týká jen řízení před Evropským soudem pro lidská práva, konkrétně možnosti daného soudu přiznat spravedlivé zadostiučinění.

50. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a napadené usnesení Nejvyššího soudu zrušil [§ 82 odst. 1, odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Ústavní soud takto rozhodl bez ústního jednání, protože od něho nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

51. V dalším řízení musí Nejvyšší soud zohlednit to, že dovolání nebylo vadné jako celek, nýbrž zčásti způsobilé k tomu, aby dovolací soud posoudil jeho přípustnost v otázkách, které dle tvrzení stěžovatelky dosud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešeny.

52. Návrh na zrušení části rozsudků městského soudu a obvodního soudu odmítl pro nepřípustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu].

Č. 228
Klimatická žaloba
(sp. zn. Pl. ÚS 6/25 ze dne 22. října 2025)

Brojí-li žalobce proti tvrzenému nezákonnému zásahu správního orgánu spočívajícímu v jeho nečinnosti (jiné než vydat rozhodnutí ve věci samé nebo osvědčení), může být správní zásahová žaloba podle soudního řádu správního úspěšná jen tehdy, ukládá-li právní řád žalovanému správnímu orgánu povinnost, která odpovídá „plnění" požadovanému žalobcem.

K výraznému snížení emisí skleníkových plynů a dosažení klimatické neutrality České republiky v horizontu přibližně tří dekád je třeba ukládat povinnosti jednotlivcům. Povinnosti přitom mohou být ukládány pouze na základě zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Měl-li by zásah do základního práva spočívat v nepřijetí zákonné úpravy, je to „zásah" (ovšem nikoli ve smyslu soudního řádu správního), jejž nelze přičítat ministerstvům, která pravomoc přijímat zákony nemají, nelze se proti němu bránit žalobou na ochranu před nezákonným zásahem.

Měl-li by zásah do základního práva spočívat v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí, musel by ústavní pořádek, zákon či unijní nařízení ministerstvům uložit povinnost taková opatření stanovit. Pokud však ministerstva tak povinnost uloženu nemají, zamítnutí zásahové žaloby v takové situaci není porušením ústavně zaručených základních práv, a to bez ohledu na to, jaké povinnosti má stát jako celek.

Nález

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy, Milana Hulmáka, Zdeňka Kühna, Veroniky Křesťanové (soudkyně zpravodajka), Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Martina Smolka, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelů a) Klimatické žaloby ČR, z. s., sídlem V Šáreckém údolí 281/54, Praha 6 – Dejvice, b) Ing. Jany Farské, c) Kaie Arne Springoruma, d) obce Svatý Jan pod Skalou, sídlem Svatý Jan pod Skalou 6, a e) České společnosti ornitologické – Jihomoravské pobočky, sídlem Lidická 971/25, Brno, všech zastoupených Mgr. Pavlem Černým, advokátem, sídlem Údolní 567/33, Brno, proti rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 264/2023-128 ze dne 26. listopadu 2024, rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 14 A 101/2021-445 ze dne 25. října 2023 a výroku I rozsudku Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 116/2022-166 ze dne 20. února 2023, za účasti Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze jako účastníků řízení a Ministerstva životního prostředí, sídlem Vršovická 1442/65, Praha 10 – Vršovice, Ministerstva průmyslu a obchodu, sídlem Na Františku 1039/32, Praha 1 – Staré Město, Ministerstva zemědělství, sídlem Těšnov 65/17, Praha 1 – Nové Město, Ministerstva dopravy, sídlem nábřeží Ludvíka Svobody 1222/12, Praha 1 – Nové Město, a Pavla Štorcha, zastoupeného Mgr. Pavlem Černým, advokátem, sídlem Údolní 567/33, Brno, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnost se zamítá.

Odůvodnění

1. Ústavní soud se v tomto nálezu zabýval ústavní stížností ve věci tzv. klimatické žaloby. Ústavní soud však hned na úvod podotýká, že se s ohledem na typ řízení a procesní postup stěžovatelů nezabýval obecnými otázkami typu, zda Česká republika jako taková činí dostatečná opatření v boji proti klimatické změně a jejím důsledkům. Ústavní soud se v této věci zabýval pouze následujícími dvěma otázkami:
1) Porušila žalovaná ministerstva životního prostředí, průmyslu a obchodu, zemědělství a dopravy jako správní orgány ve smyslu soudního řádu správního základní práva stěžovatelů způsobem, jaký stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě?
2) Porušily správní soudy základní práva stěžovatelů při rozhodování o jejich zásahové žalobě?

2. Jak Ústavní soud podrobně vysvětlí v části VIII tohoto nálezu, na obě otázky odpověděl záporně. Žalovaná ministerstva nebyla původcem stěžovateli vymezeného zásahu do základních práv. Správní soudy rozhodly v souladu s ústavním pořádkem.

I. Vymezení věci

3. Stěžovatelé podali ústavní stížnost podle § 72 zákona o Ústavním soudu a domáhají se zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí. Tvrdí, že jimi byla porušena jejich ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 6, 10, 11, 26, 31, 35 a 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), dále v preambuli, čl. 7 a 8 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a v čl. 2, 6 a 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

4. Stěžovatel a) je zapsaný spolek, jehož cílem je ochrana přírody a krajiny. Stěžovatelé b) a c) jsou lidé namítající zásah do práva na život (čl. 6 Listiny, čl. 2 Úmluvy) a práva na ochranu zdraví (čl. 31 Listiny). Stěžovatelka b) je zemědělkyně, čelící dopadům změny klimatu na svou hospodářskou činnost. Namítá porušení práva na ochranu vlastnictví (čl. 11 Listiny) a práva vykonávat hospodářskou činnost (čl. 26 Listiny). Stěžovatel c) dokládá psychologickým vyšetřením, že nedostatečná ochrana klimatu má negativní dopad na jeho fyzické i duševní zdraví. Stěžovatelka d) namítá zásah do práva na územní samosprávu (čl. 8 Ústavy) a na ochranu vlastnictví (čl. 11 Listiny) z důvodu ztížení svého běžného fungování jakožto územního samosprávného celku a snižování ekonomické i environmentální hodnoty svých pozemků. Stěžovatelka e) provozuje edukační a výzkumnou činnost, vlastní lesní pozemky a čelí ekonomickým i environmentálním škodám, v jejichž důsledku mělo být porušeno její právo na ochranu vlastnictví (čl. 11 Listiny) a právo vykonávat hospodářskou činnost (čl. 26 Listiny).

5. Stěžovatelé spolu s dalšími osobami (společně též „žalobci“) podali k Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) žalobu na ochranu před nezákonným zásahem. Jako žalovaní v řízení vystupovali Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo dopravy (společně dále jen „ministerstva“) a původně i vláda České republiky (dále jen „vláda“).

6. Ústavní soud přezkoumává soudní rozhodnutí, jež se týkají výlučně mitigačních opatření. To jsou opatření s cílem zmírnit změny klimatu. Původně se řízení před obecnými soudy týkalo i adaptačních opatření, tedy takových, která reagují na skutečnou či očekávanou změnu klimatu a usilují o zvýšení odolnosti společnosti a krajiny. O této větvi žaloby již bylo rozhodnuto dříve a toto řízení se jich netýká.

7. S ohledem na závažnost stěžovateli předložené otázky týkající se vyhodnocení obsahu a plnění pozitivních závazků (povinností) státu, které vyplývají z Listiny a Úmluvy v oblasti ochrany klimatu, senát Ústavního soudu, kterému věc napadla, v souladu s čl. 1 odst. 1 písm. i) rozhodnutí pléna Ústavního soudu o atrahování působnosti ze dne 25. března 2014 (publikovaného pod č. 52/2014 Sb.) usnesením sp. zn. II. ÚS 382/25 ze dne 5. března 2025 předložil věc plénu Ústavního soudu.

II. Průběh řízení před soudy

8. Městský soud rozsudkem č. j. 14 A 101/2021-248 ze dne 15. června 2022 (dále též jen „první rozsudek městského soudu“) odmítl žalobu směřující proti vládě (výrok I), rozhodl, že ve věci žaloby proti vládě nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení (výrok II), zásah ministerstev spočívající v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 ve srovnání s úrovní v roce 1990 označil za nezákonný (výrok III), zakázal ministerstvům pokračovat v porušování práv žalobců nestanovením konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 ve srovnání s úrovní v roce 1990 (výrok IV), zamítl žalobu v části směřující vůči neprovedení dostatečných adaptačních opatření (výrok V) a rozhodl o nákladech řízení mezi žalobci a ministerstvy (výrok VI).

9. Městský soud odmítl žalobu proti vládě, neboť nemohla při tvrzeném zásahu vystupovat jako správní orgán podle § 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního, protože její (ne)činnost nesměřovala vůči adresátům působením veřejné správy, ale výhradně dovnitř veřejné správy (bod 175 prvního rozsudku městského soudu).

10. Městský soud zkoumal, zda činnost ministerstev přesvědčivě směřuje ke splnění povinností mitigace a adaptace plynoucích z Pařížské dohody, vyhlášené pod č. 67/2017 Sb. m. s., a práva Evropské unie (dále jen „EU“).

11. Ohledně adaptačních opatření městský soud uvedl, že povinnost adaptace je upravena v čl. 7 odst. 1 Pařížské dohody a v čl. 5 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1119 ze dne 30. června 2021. Povinnost adaptace spočívá ve zvyšování adaptační kapacity, nikoli v dosažení konkrétních cílů k určitému datu. Soud z předložených podkladů zjistil, že ministerstva postupují v oblasti adaptace na změnu klimatu kupředu, byť některá opatření plní s různou mírou úspěšnosti.

12. Povinnost České republiky přijímat mitigační opatření směřující k dosažení cíle národně stanoveného příspěvku (dále jen „NDC“) je stanovena čl. 4 odst. 2 větou druhou Pařížské dohody. Smluvní strany Pařížské dohody mají povinnost každých pět let sekretariátu Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu ze dne 9. května 1992 (dále jen „Rámcová úmluva OSN“) zaslat NDC. V čl. II bodu 27 prvního aktualizovaného NDC Evropské unie ze dne 18. prosince 2020 (dále jen „EU NDC“) je uvedeno, že EU a její členské státy, jednající společně, se zavazují snížit emise skleníkových plynů alespoň o 55 % do roku 2030 oproti hodnotám v roce 1990. Podle str. 8 přílohy č. 1 EU NDC je tento cíl závazný pro EU jako celek a její členské státy, včetně České republiky. Závazek přijímat mitigační opatření s cílem dosáhnout snížení emisí skleníkových plynů alespoň o 55 % do roku 2030 oproti hodnotám v roce 1990 je dostatečně konkrétní, aby jej soud mohl přímo aplikovat a jeho plnění přezkoumat. Skutečnost, že snížení emisí o 55 % do roku 2030 oproti hodnotám roku 1990 nebylo doposud Unií promítnuto do podoby konkrétních národních cílů, nevylučuje individuální odpovědnost jednotlivých smluvních stran Pařížské dohody.

13. Městský soud tedy v nečinnosti ministerstev shledal zkrácení žalobců na jejich právu na příznivé životní prostředí v tom, že v rozporu s čl. 4 odst. 2 větou druhou Pařížské dohody nemají konkrétní plán mitigačních opatření potřebných k dosažení 55% snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 v porovnání s hodnotami v roce 1990.

14. Nejvyšší správní soud rozsudkem č. j. 9 As 116/2022-166 (rozsudek *Klimatická žaloba I*) rozhodl o kasačních stížnostech stěžovatelů a) a f) a ministerstev. Zrušil rozsudek městského soudu ve výrocích III, IV a VI a věc v tomto rozsahu vrátil městskému soudu k dalšímu řízení (výrok I), kasační stížnost stěžovatelů a) a f) a Ministerstva dopravy proti výrokům I, II a V zamítl (výrok II) a rozhodl, že vláda nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasačních stížnostech (výrok III).

15. Nejvyšší správní soud souhlasil s odmítnutím žaloby proti vládě, neboť ta vystupovala pouze jako koordinátor činností jednotlivých ministerstev. Za věcně správné měl i zamítnutí žaloby ohledně adaptačních opatření.

16. Podle Nejvyššího správního soudu z mezinárodního ani unijního klimatického práva neplyne městským soudem dovozená povinnost České republiky snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 o 55 % oproti úrovni z roku 1990.

17. Členské státy EU, včetně České republiky, využily možnosti předpokládané v čl. 4 odst. 16 až 18 Pařížské dohody (jednat společně). Jakkoli tedy Česká republika zůstává smluvní stranou Pařížské dohody, nepřipravuje a nesděluje svůj individuální NDC, nýbrž jedná kolektivně v rámci EU, která se během německého předsednictví zavázala dosáhnout do roku 2030 čistého domácího snížení emisí skleníkových plynů o alespoň 55 % ve srovnání s rokem 1990. Rozdělení závazku mezi jednotlivé členské státy popsala EU právě v EU NDC z roku 2020 tak, že v některých sektorech je uvedena aktuálně platná úroveň snížení jednotlivými členskými státy, vycházející právě z dřívějšího EU NDC z roku 2015, tedy snížení o 40 % (naopak rozdělení, jež by naplňovalo nový, ambicióznější celounijní závazek snížení o 55 %, v době rozhodování Nejvyššího správního soudu dosud nebylo určeno). V jiných sektorech, které nelze takto jednoduše rozdělit mezi členské státy, je uveden způsob snížení dopadající kolektivně na všechny členské státy (typicky závazek dosažení emisní neutrality v sektoru využívání půdy a lesnictví pokrytém nařízením 2018/841).

18. Nejvyšší správní soud dále posuzoval, zda závazek snížit emise do roku 2030 o 55 % oproti stavu z roku 1990 neplyne z ústavního pořádku (včetně mezinárodních smluv o lidských právech). Dospěl k závěru, že nikoliv.

19. Nejvyšší správní soud se vyjádřil také ke kasačním námitkám stěžovatelů a) a f), kteří naopak napadali nedostatečnost výroků III a IV rozsudku městského soudu a tvrdili, že městský soud měl shledat povinnost státu dosáhnout klimatické neutrality, neboť ani snížení emisí skleníkových plynů o 55 % nemůže vést k naplnění cílů Pařížské dohody, tedy k udržení nárůstu globální teploty o 1,5 Â°C, případně výrazně pod hranici 2 Â°C. Posouzení takové otázky však přísluší podle čl. 14 Pařížské dohody Konferenci smluvních stran.

20. Nejvyšší správní soud uzavřel, že má-li zásahová žaloba uspět, je při nynějším stavu právního řádu nutno, aby byla posouzena primárně pohledem sektorových předpisů, nikoli pohledem obecných klimatických závazků České republiky. Ty nemají dostatečnou míru určitosti, jež by odpovídala povinnosti snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 o 55 %, jak původně shledal městský soud. Městský soud se měl v dalším řízení zabývat tím, zda jsou tvrzení v žalobě dostatečně konkrétní, aby umožňovala posoudit případnou nezákonnost tvrzeného zásahu z pohledu sektorových předpisů. Dále měl vyzvat žalobce, ať případně doplní žalobu, v jakých konkrétních oblastech – při absenci obecného klimatického zákona a absenci konkrétního hmotněprávního závazku ke snížení emisí skleníkových plynů alespoň o 55 %, jenž by pro Českou republiku vyplýval z Pařížské dohody – podle nich došlo k porušení zákonných povinností ministerstev tvrzenou pasivitou, jež konkrétně zasahuje práva žalobců.

21. Městský soud zaslal žalobcům přípis (č. l. 370), na jehož základě žalobu doplnili a formulovali nový žalobní požadavek, aby soud vyslovil, že zásah ministerstev spočívající v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o (alternativně) 81 %, nebo 84 %, nebo 89,76 %, nebo hodnotu stanovenou soudem, do

roku 2030 a k následnému dosažení klimatické neutrality do roku 2050, je nezákonný, a zakázal ministerstvům pokračovat v porušování jejich práv nestanovením konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o (alternativně) 81 %, nebo 84 %, nebo 89,76 %, nebo hodnotu stanovenou soudem do roku 2030 a následnému dosažení klimatické neutrality do roku 2050. Alternativně požadovali, aby soud rozhodl, že zásah ministerstev do práv žalobců, spočívající v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o míru stanovenou na základě odborné analýzy v souladu s principy mezinárodního klimatického práva, zejména s tzv. no-harm principem, principem prevence, předběžné opatrnosti, spolupráce, mezigenerační spravedlnosti, proporcionality, udržitelnosti a společné, ale diferencované odpovědnosti států, je nezákonný, a zakázal ministerstvům pokračovat v porušování jejich práv nestanovením konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o míru stanovenou na základě odborné analýzy v souladu s principy mezinárodního klimatického práva, zejména s principy tzv. no-harm, prevence, předběžné opatrnosti, spolupráce, mezigenerační spravedlnosti, proporcionality, udržitelnosti a společné, ale diferencované odpovědnosti států.

22. Žalobci upozornili i na porušení některých sektorových předpisů. Konkrétně namítali porušení směrnice o energetické účinnosti, předpisů v oblasti dopravy a předpisů v oblasti ochrany lesů a využívání půdy.

23. Městský soud žalobu napadeným rozsudkem zamítl s odůvodněním, že k tomu, aby mohl žalobnímu požadavku vyhovět, musel by mít jednoznačnou oporu v hmotném právu. Jestliže žalobci požadovali po ministerstvech stanovení mitigačních opatření majících určitou jakost (časovou, množstevní), musela by z právního řádu vyplývat povinnost ministerstev stanovit právě tato opatření. Z obecně formulovaných mezinárodních či vnitrostátních ustanovení zakotvujících lidská práva však nelze bez dalšího dovodit závazek ministerstev stanovit opatření k snížení emisí skleníkových plynů o určité procento do určitého roku ani povinnost dosáhnout klimatické neutrality do roku 2050, jak tvrdili žalobci.

24. Městský soud odkázal na závěr Nejvyššího správního soudu, že závazek snížit emise skleníkových plynů o 55 % do roku 2030 oproti hodnotám v roce 1990 je závazkem EU jako celku. Z žádného předpisu EU nevyplývá individuální povinnost České republiky snížit emise skleníkových plynů o 55 %, tím méně povinnost snížit emise ve výši požadované žalobci.

25. Městský soud zdůraznil, že je vázán tím, jak žalobci v žalobě vymezili zásah, před nímž se domáhají ochrany, proto nemohl vyhovět námitce nesplnění závazného cíle energetické účinnosti pro rok 2020 podle čl. 7 směrnice o energetické účinnosti 2012/27. Podíl obnovitelných zdrojů energie v dopravě podle čl. 25 odst. 1 směrnice 2018/2001 a pohlcování emisí skleníkových plynů lesy podle přílohy IIa nařízení 2018/841 jsou postupné závazky do roku 2030. Dokazování neukázalo, že by ministerstva v těchto odvětvích nepřijímala opatření směřující k včasnému splnění cílových hodnot.

26. Nejvyšší správní soud rozsudkem č. j. 9 As 264/2023-128 (rozsudek *Klimatická žaloba II*) kasační stížnost stěžovatelů zamítl a rozhodl o nákladech řízení. Konstatoval, že aby mohla být žaloba důvodná, je v koncepci českého správního soudnictví potřebné najít pramen práva zakotvující závazky, které podle stěžovatelů nebyly splněny.

27. Žalobci zaměřili zásahovou žalobu na kvantifikaci závazku České republiky snížit emise skleníkových plynů. Na takto postavenou žalobu městský soud správně odpověděl, že jasný kvantitativní závazek České republiky představuje povinnost snížit emise skleníkových plynů o 26 % do roku 2030 oproti roku 2005 ve zbytkovém sektoru (ii), jak plyne z nařízení 2018/842, ve znění novelizujícího nařízení 2023/857. Žalobci však netvrdili, že by spatřovali nezákonný zásah v tom, že by Česká republika nesplňovala požadavky vyplývající z čl. 4 odst. 1 nařízení, tedy že by nesměřovala k naplnění cíle v podobě snížení emisí skleníkových

plynů o 26 % do roku 2030 oproti úrovním z roku 2005 či že by nesplňovala požadavky na nepřekročení mezních hodnot určených prostřednictvím lineární trajektorie začínající v roce 2022 ve smyslu čl. 4 odst. 2 písm. b) nařízení 2018/842.

28. Naopak stěžovatelé tvrdí, že kromě těchto jasných kvantifikovaných závazků, které vyplývají České republice z práva EU, existuje ambicióznější závazek vyplývající přímo z Pařížské dohody. To Nejvyšší správní soud nesouhlasně odmítl, stejně jako to učinil již v předcházejícím zrušujícím rozsudku.

29. Správnost modelu prosazovaného žalobci, tedy že „spravedlivý podíl" České republiky na globálním snižování emisí skleníkových plynů je třeba určit individualizovaným rozpočítáním zbývajícího globálního uhlíkového rozpočtu mezi všechny jednotlivé státy světa (podle různých metod prosazovaných žalobci), nijak nepotvrzuje ani rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP") ve věci *Verein KlimaSeniorinnen proti Švýcarsku* ze dne 9. dubna 2024, stížnost č. 53600/20 (dále jen „rozsudek *KlimaSeniorinnen*"). Z čl. 8 Úmluvy vyloženého v rozsudku, ani z výše vyjmenovaných obecnějších právních předpisů a povinností, totiž nelze dovodit konkrétní kvantifikovatelnou povinnost snížení emisí skleníkových plynů.

30. Nejvyšší správní soud nezpochybnil vědeckou hodnotu žalobci předložených odborných pramenů, z nichž dovozují různé konkrétní míry snížení emisí skleníkových plynů, které by podle těchto různých metod představovaly spravedlivý podíl České republiky na globálním úsilí o udržení nárůstu globální teploty nejvýše o 1,5 Â°C, případně výrazně pod hranici 2 Â°C. Ze samotného vědeckého stanovení konkrétní vhodné míry snížení emisí skleníkových plynů však neplyne právní povinnost, jejíž porušení by zakládalo důvodnost zásahové žaloby.

31. Nejvyšší správní soud již ve zrušujícím rozsudku naznačil, že žalobci by se zásahovou žalobou v oblasti boje proti změně klimatu mohli uspět, pokud by žaloba byla zaměřena na porušení konkrétních (sektorových) předpisů, jejichž účelem je právě ochrana klimatu. Žalobci sice v řízení před městským soudem v tomto směru doplnili žalobní argumentaci, to se však nijak neprojevilo v žalobním požadavku. Jejich tvrzení o nedostatcích v plnění povinností ve třech konkrétních sektorech proto nemohla založit vyhovění odlišnému žalobnímu požadavku.

III. Argumentace stěžovatelů

32. Stěžovatelé namítají, že správní soudy nezkoumaly samostatný normativní obsah pozitivních závazků státu, které vyplývají z Listiny a Úmluvy v oblasti ochrany klimatu. Tyto závazky byly označeny ze své podstaty za obecné, avšak ESLP a některé zahraniční soudy je za pomoci aplikace výsledků vědeckého poznání a principů mezinárodního klimatického práva dokázaly konkretizovat. Nejvyšší správní soud rezignoval na zkoumání a aplikaci svébytných závazků České republiky na poli lidských práv a ztotožnil požadavky plynoucí z Úmluvy a Listiny s cíli stanovenými v oblasti ochrany klimatu v právu EU. Pozitivní závazky plynoucí v této oblasti z Listiny a Úmluvy přitom nelze *a priori* považovat za splněné skrze členství České republiky v EU a právní rámec EU v oblasti ochrany klimatu. Právní rámec EU v oblasti ochrany klimatu není překážkou toho, aby členské státy přijaly ambicióznější opatření, naopak právě EU tuto myšlenku podporuje. Správní soudy neposkytly ochranu právům stěžovatelů před orgány České republiky, které neplní pozitivní závazky státu v oblasti ochrany klimatu plynoucí z Listiny a Úmluvy zejména tím, že Česká republika nepřijala klimatický zákon, který by stanovil cíle v oblasti ochrany klimatu.

33. Správní soudy se podle stěžovatelů nesprávně odchýlily od způsobu, jakým v obdobných případech rozhodují zahraniční soudy, když neposkytly stěžovatelům ochranu před nedostatečnou činností orgánů České republiky v oblasti ochrany klimatu [například rozsudek Nejvyššího soudu Nizozemska ze dne 20. prosince 2019 ve věci *Klimaatzaak*

Urgenda, sp. 19/00135, ECLI:NL:HR:2019:2006 (dále jen „rozsudek *Urgenda*“) nebo nález německého Spolkového ústavního soudu ze dne 24. března 2021 ve věci *Klimaschutz* (známé též pod názvem *Neubauer a ostatní*), sp. zn. 1 BvR 2656/18, Rn. 1-270, ECLI:DE:BVerfG:2021:rs20210324.1bvr265618 (dále jen „nález *Klimaschutz*“), který konstatoval, že stát zasáhl do ústavně zaručených práv tam žalujících osob tím, že nepřijal dostatečná opatření k ochraně klimatu, a tím přenesl břemeno a riziko budoucího omezení práv na další generace]. Podle německého Spolkového ústavního soudu je vhodným měřítkem pro zjištění dostatečnosti klimatických závazků státu právě národní uhlíkový rozpočet. Není tedy podstatné, pouze jakých emisí dosáhnou státy v určitém časovém období (2030, 2040, 2050), ale také především jakou „cestou“ k těmto milníkům dojdou. Uhlíkovým rozpočtem se rozumí vyčíslení celkového objemu emisí skleníkových plynů, které může stát vypustit, aby nedošlo k překročení nebezpečného nárůstu globální teploty o 1,5 Â°C, případně 2 Â°C.

34. Stěžovatelé dále poukazují na rozsudek *KlimaSeniorinnen*. Nejvyšší správní soud měl zasáhnout do jejich práv tím, že požadavky vyplývající z testu *KlimaSeniorinnen* aplikoval selektivně a převážně jen na evropské právo. Česká republika nenaplňuje pozitivní závazky plynoucí z Úmluvy a Listiny – nepřijala svůj podíl na snižování emisí skleníkových plynů, a nepřispívá tak dostatečně ke zmírnění změny klimatu a tím i k ochraně práv stěžovatelů. Stejně jako ve zmíněných případech vyjadřují stěžovatelé míru snižování emisí potřebnou k ochraně svých práv za pomoci tzv. uhlíkového rozpočtu, který považují za nezbytný. Orgány České republiky se nezabývaly vyčíslením maximálního uhlíkového rozpočtu pro Českou republiku a nepřijaly aktualizaci Politiky ochrany klimatu v České republice ani klimatický zákon. Česká republika neprovedla výpočet svého spravedlivého podílu na snižování emisí za pomoci uhlíkového rozpočtu, neaktualizovala své cíle v oblasti ochrany klimatu, nestanovila mezitímní (např. roční) cíle snižování emisí ani se nezavázala k dosažení klimatické neutrality. Nejvyšší správní soud pochybil, když se spokojil s příslibem aktualizace Politiky ochrany klimatu v České republice, která nebyla v době rozhodnutí městského soudu, ani v době rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, ani v současné době přijata.

35. Stěžovatelé odkazují také na usnesení sp. zn. II. ÚS 2446/10 ze dne 5. ledna 2011, z něhož dovozují, že dojde-li k zásahu do jádra práva na příznivé životní prostředí, jednotlivci mají právo se domáhat ochrany před takovým zásahem i bez ohledu na zákonnou úpravu tohoto práva, resp. bez ohledu na její absenci. Dále poukazují na nález sp. zn. Pl. ÚS 44/18 ze dne 17. července 2019, bod 48, podle něhož pozitivní závazek státu spočívá mj. v ochraně proti zásahu do životního prostředí v takové míře, která by znemožňovala realizaci základních životních potřeb člověka. Stěžovatelé dodávají, že ústavní požadavek vyplývající z čl. 35 ve spojení s čl. 41 odst. 1 Listiny je alespoň podle části odborné literatury nutné vykládat tak, že zahrnuje také příkaz legální ochrany (Madej, M. Meze základních práv v České republice. Leges, 2018, s. 108), tj. absence prováděcí legislativy nezbavuje orgány veřejné moci povinnosti poskytnout ochranu ústavně zakotvenému právu, resp. nezbavuje subjekty práva možnosti se této ochrany dovolávat před obecnými soudy. Práv v čl. 41 odst. 1 Listiny je sice možno se domáhat pouze v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí, to ale současně znamená, že musí být předpisem právní síly zákona provedeny.

36. Stěžovatelé předkládají aplikaci testu ve světle rozsudku ve věci *KlimaSeniorinnen* na projednávanou věc a konstatují, že a) v České republice nejsou stanoveny cíle snižování emisí a zbývající uhlíkový rozpočet v souladu s dostupným vědeckým poznáním a požadavky na ochranu lidských práv, b) Česká republika průběžně neaktualizovala své cíle snižování emisí skleníkových plynů s náležitou péčí a na základě nejlepších dostupných důkazů a nepřijala cíle formou zákona, c) Česká republika nepřijala opatření směřující k dosažení klimatické neutrality během následujících tří dekád, d) současné i plánované cíle v oblasti ochrany klimatu v České republice nejsou v souladu s žádnou z předložených metod výpočtu

uhlíkového rozpočtu, e) Česká republika nepřijala mezitímní cíle snižování emisí v závazném regulačním rámci. Dále kritizují, že cíle snižování emisí skleníkových plynů v České republice nejsou založeny na aktuálním vědeckém poznání a požadavcích na ochranu lidských práv.

IV. Vyjádření účastníků, vedlejších účastníků řízení a dalších osob

37. Ústavní soud vyzval Nejvyšší správní soud, městský soud a vedlejší účastníky, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

38. Nejvyšší správní soud uvádí, že jednou z podmínek pro vyhovění zásahové žalobě je z povahy věci shledání nezákonnosti postupu orgánů veřejné moci, tedy rozpor jejich postupu (či pasivity) s jasně stanovenou právní povinností vyplývající z práva vnitrostátního, mezinárodního či unijního. Stěžovatelé však vymezili v žalobě tvrzenou nezákonnost (která vycházela z jimi předložených odborných posudků) tak, že aktivita ministerstev nesměřuje ke snížení emisí skleníkových plynů o 81 %, 84 % či 89,76 %, respektive o hodnotu určenou samotnými správními soudy, a to do roku 2030 ve srovnání s úrovní v roce 1990, a k následnému dosažení klimatické neutrality České republiky do roku 2050. Nejvyšší správní soud odkazuje na bod 112 rozsudku *Klimatická žaloba II*, v němž konstatoval, že nelze dovodit konkrétní kvantifikovatelnou povinnost snížení emisí skleníkových plynů, jak tvrdí stěžovatelé. Ze samotného vědeckého stanovení konkrétní vhodné míry snížení emisí skleníkových plynů totiž neplyne právní povinnost, jejíž porušení by založilo důvodnost zásahové žaloby.

39. Nejvyšší správní soud nepokládal za možné a odpovídající smyslu správního soudnictví shledat nezákonnost v tom, že nedostatečná aktivita ministerstev nesměřuje k naplnění „spravedlivého podílu České republiky“, určeného toliko vědeckými posudky. „Právem určený podíl České republiky“ je totiž zjevně nižší než tento „spravedlivý podíl České republiky“. Na úrovni vnitrostátní jde o nepřijetí klimatického zákona, v jehož důsledku neplyne konkrétní kvantifikovatelný závazek přímo z vnitrostátního práva, na úrovni mezinárodní jsou povinnosti České republiky vymezeny velmi obecně, přičemž své povinnosti plynoucí z Pařížské dohody plní Česká republika v rámci kolektivního cíle EU a na úrovni unijní představuje jediný jasně kvantifikovaný závazek České republiky povinnost snížit emise skleníkových plynů o 26 % do roku 2030 oproti roku 2005. Na těchto parametrech, vyplývajících z vůle vnitrostátního zákonodárce, mezinárodního práva a unijního práva, nepřísluší správním soudům nic měnit, neboť by to neodpovídalo požadavkům dělby moci. Pro posouzení tvrzené nezákonnosti zásahu ze strany ministerstev, spočívajícího v nedostatečném snižování emisí skleníkových plynů, je v rámci českého správního soudnictví nezbytné identifikovat právní předpis, který takové konkrétní kvantifikované závazky České republice ukládá.

40. Stěžovatelé však požadovali povinnost ministerstev stanovit opatření k snížení emisí skleníkových plynů v konkrétní kvantifikované podobě. Takto přesně definované závazky jsou obsaženy právě v unijním právu, jak Nejvyšší správní soud podrobně vysvětlil ve svých rozsudcích. Navíc stěžovatelé v řízení před Nejvyšším správním soudem ani netvrdili, že by Česká republika nedodržovala tyto jasně právem kvantifikované závazky České republiky. Nejvyšší správní soud neměl prostor pro vyhovění zásahové žalobě s konkrétně formulovaným žalobním požadavkem. Stěžovatelé přitom neusilovali o snížení emisí v konkrétních sektorech nebo o stanovení jiných specifických opatření. Pokud v doplnění žaloby poukazovali na nedostatky v plnění povinností ve třech konkrétních sektorech, nemohlo to samo o sobě vést k vyhovění žalobnímu požadavku, podle kterého nezákonný zásah spočíval v něčem jiném. Na to byli stěžovatelé Nejvyšším správním soudem upozorněni. Nejvyšší správní soud se neztotožňuje ani s výtkou stěžovatelů, že v rozsudku *Klimatická žaloba II* dostatečně nereflektoval judikaturu ESLP k pozitivním závazkům

plynoucím z čl. 8 Úmluvy. Pozitivním závazkům je věnována celá část VI. e) rozsudku, konkrétně body 119 až 145. Ze všech výše uvedených důvodů Nejvyšší správní soud navrhuje, aby byla ústavní stížnost zamítnuta.

41. Městský soud uvedl, že byl při rozhodování vázán závazným právním názorem Nejvyššího správního soudu. Městský soud má za to, že všechny podstatné aspekty již byly zaneseny do odůvodnění jeho prvního rozsudku (v části, v níž nebyl zrušen) a druhého rozsudku (který Nejvyšší správní soud již nezrušil), které je třeba číst ve světle závěrů rozsudků Nejvyššího správního soudu v posuzované věci.

42. Ministerstva nesouhlasila s argumentací stěžovatelů. Česká republika je podle Ministerstva životního prostředí na dobré cestě ke splnění cílů v oblasti snižování emisí skleníkových plynů a příspěvku České republiky k cílům EU v této oblasti. Odkazuje tak na data za rok 2023 s tím, že po stanovení cíle EU pro rok 2040 bude zahájena příprava specifického legislativního rámce pro oblast energetiky a klimatu do roku 2040, což bude zahrnovat i dílčí cíle pro jednotlivé členské státy. V současné době probíhá aktualizace EU NDC v rámci Pařížské dohody, kterou by EU měla schválit a oficiálně notifikovat ještě před COP30, který proběhne v listopadu 2025.

43. Ministerstvo zemědělství upozornilo, že stěžovatelka b) je podle ústavní stížnosti zemědělská podnikatelka, do jejíhož podnikání měly dopady klimatické změny zasáhnout. Osoba s tímto jménem však není vedena v příslušných evidencích zemědělských podnikatelů. Hospodaří na 7 ha vlastních pozemků, což je ze statistického hlediska příliš malou výměrou a příliš krátkým časovým rozmezím, aby šlo určit, že nedostatek vody a sucho na těchto pozemcích a jimi způsobené „snížení zemědělské produkce“ jsou způsobené výhradně nebo převážně změnou klimatu, nebo zda se na těchto dopadech významně podílí jiné přírodní faktory nebo antropogenní činnost. Stěžovatelka neuvádí žádná data o své produkci či o její změně, neprokázala tedy její snížení, garance výnosů nadto není a nemůže být předmětem ochrany na ústavní úrovni.

44. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost též žalobcům z původního řízení, kteří ústavní stížnost nepodali. Žalobce Lubomír Farský na výzvu Ústavního soudu nereagoval. V souladu s poučením, kterého se mu dostalo, se tak má za to, že se vzdal postavení vedlejšího účastníka (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu). Žalobce Pavel Štorch odpověděl, že uplatňuje postavení vedlejšího účastníka v řízení. K ústavní stížnosti se nevyjádřil.

45. Ústavnímu soudu zaslala *sua sponte* vyjádření skupina deseti senátorů s návrhem, aby Ústavní soud ústavní stížnost odmítl, nebo zamítl. Ústavní stížnost hodnotí jako pokus proměnit ústavní systém České republiky. Česká republika je demokratickým státem, jehož politický systém je založen na volné soutěži politických stran a v němž zákonodárná moc náleží Parlamentu. Odmítají jako zhoubný jev, aby ti, kteří se svými názory neuspějí ve volbách, a nezískají tak moc ve volební soutěži, prosazovali své názory a zájmy tak, že si je vysoudí.

46. Skupina senátorů zmiňuje, že závazky České republiky z Pařížské dohody sice formálně nejsou závislé na postupu jiných států, avšak interpretace práva musí být rozumná a nelze přehlížet, jak se ke klimatické změně staví ostatní státy, zejména ty, které jsou významnými producenty skleníkových plynů. Zpochybňují vztah mezi emisemi skleníkových plynů a klimatickou změnou a upozorňují, že ekonomické náklady mitigačních opatření jsou ve významném nepoměru s jejich přínosy pro ochranu klimatu. Rozsudek *KlimaSeniorinnen* považují za judikaturní exces. Pozitivní závazky, které ESLP identifikoval, nemají oporu v Úmluvě. Odkazují na průzkum veřejného mínění provedený ve Švýcarsku, v němž podle 61 % respondentů ESLP rozhodoval mimo svou pravomoc a 56 % respondentů považovalo rozsudek za věcně nesprávný. Stěžovatelé odkazují na řadu zahraničních soudních rozhodnutí, ale zamlčují, že existují i rozhodnutí, v nichž tam žalující osoby s obdobně

formulovanými argumenty neuspěly, jako například rozhodnutí švédského Nejvyššího soudu sp. zn. Ö 7177-23 z 19. února 2025.

47. *Sua sponte* zaslaly vyjádření Ústavnímu soudu rovněž další osoby. Vyjádření obsahovala různé argumenty ohledně příčin klimatické změny a účinků opatření činěných v souvislosti s ní. Vyjádření se netýkala právních otázek, které Ústavní soud řešil. Ústavní soud z nich proto při posuzování ústavní stížnosti nevycházel.

V. Vyjádření právnických fakult a Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky

48. Ústavní soud vyzval Ústav státu a práva Akademie věd České republiky (dále jen „Ústav“), Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, Právnickou fakultu Masarykovy univerzity, Právnickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci a Fakultu právnickou Západočeské univerzity v Plzni, zda chtějí k věci zaslat vyjádření jako *amici curiae*. Oslovené instituce, s výjimkou posledně uvedené, která s lítostí sdělila, že možnosti nevyužije (nemá specializované pracoviště), vyjádření zaslaly.

49. Obdržená vyjádření se shodují v tom, že z žádného pramene práva neplyne závazek České republiky zavést mitigační opatření, jež by dosáhla výsledků požadovaných stěžovateli. Žádné z vyjádření neobsahovalo kritiku napadených rozhodnutí správních soudů ani výslovnou formulaci, že by mělo být ústavní stížnosti vyhověno.

50. Ústav upozornil, že závazky v oblasti klimatické mitigace jsou svou povahou závazky s progresivním plněním. Při jejich přezkumu k určitému datu předcházejícímu termínu, kdy má být závazek naplněn, nelze posuzovat splnění závazku, ale to, zda stát podnikl nebo podniká kroky, z kterých lze rozumně usuzovat, že jsou reálně s to vést k naplnění závazku v daném časovém horizontu. U klimatických závazků to znamená, zda stát má vytyčen (kvantifikovaný nebo jinak blíže určený) cíl a dílčí cíle vázané k určitým bodům v čase a zda činí další dílčí kroky, které k plnění cíle mohou vést (regulace, rozdělení pravomocí a úkolů, monitorování plnění atd.). Věc se Ústavu jeví tak, že český stát nevykazuje téměř žádnou aktivitu reálně vedoucí k takovému plnění. Fakt, že je nadmíru obtížné stanovit konkrétní číselné vyjádření národního mitigačního závazku, nemůže vést k závěru, že závazek nelze plnit. Naopak je třeba takový existující závazek vyjádřit, případně i pomocí neurčitých pojmů, aby bylo možné jeho plnění přezkoumat.

51. Právnická fakulta Univerzity Karlovy upozornila, že mezigenerační rozměr základních práv (s nímž pracoval Spolkový ústavní soud Německa) sice není v článcích Listiny výslovně uveden, lze ho však dovodit z preambule, v níž ústavodárce připomíná „svůj díl odpovědnosti vůči budoucím generacím za osud veškerého života na Zemi“. Současně je mezigenerační solidarita integrální součástí principu trvale udržitelného rozvoje, který je zakotven v § 8 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, a je vyjádřen v mezinárodním i unijním právu (Deklarace Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Smlouva o fungování EU). Absence právního předpisu, který by jasně zakotvil konečné, průběžné a sektorové cíle v oblasti mitigačních i adaptačních opatření současně s mechanismem jejich průběžné kontroly a vyhodnocování jejich plnění, činí právní úpravu České republiky značně nepřehlednou a z hlediska adresátů právních norem přispívá k absenci právní jistoty ohledně budoucích práv a povinností. Zároveň ztěžuje orientaci ve způsobu plnění závazků plynoucích z členství v EU a z mezinárodních smluv a komplikuje kontrolu jejich plnění. Současně chybí vymezení odpovědných subjektů a jasné rozdělení kompetencí.

52. Právnická fakulta Masarykovy univerzity uvádí, že Česká republika svoji odpovědnost sdílí s ostatními členskými státy EU, jak předvídá Pařížská úmluva. Obsah povinnosti vyjadřuje EU NDC, a konkrétně pak požadavky unijních předpisů. Důležitost unijních požadavků zvýrazňuje test ESLP v rozsudku *KlimaSeniorinnen*, v němž spojil lidskoprávní standard ochrany v režimu čl. 8 Úmluvy se společným standardem většiny stran Úmluvy, tedy se základními cíli unijní ekopolitiky.

53. Unijní systém ochrany klimatu v zásadě požadavkům ESLP vyhovuje a ve srovnání s jinými světovými regiony i zásadně posiluje efektivitu přijímaných opatření a jejich prosazování. S ohledem na sdílenou působnost EU v oblasti ochrany životního prostředí a rozsáhlou unijní legislativou Česká republika ani nemá v řadě oblastí možnost přijmout vlastní úpravu. Tam, kde unijní úprava plně testu ESLP nevyhoví, nastupuje povinnost České republiky plnění požadavků ESLP doplnit. Není na soudech, aby stanovily, jak přesně mají tyto cíle vypadat, alespoň ne v prvním kole přezkumu státní klimatické politiky. Nic však nebrání soudům, aby zohlednily, v jaké situaci se Česká republika (resp. ministerstva v pozici žalovaných) nachází, například že není schopná přijmout ani aktuální politiku ochrany klimatu, v intenzitě soudní kontroly.

54. V případě, že stát neschválí vlastní závazky (např. klimatickým zákonem), které jsou schopné přispět ke snížení emisní zátěže, ani nedokáže plnit základní požadavky unijního práva, zasahuje tím do samého jádra práva na příznivé životní prostředí. Právnická fakulta Masarykovy univerzity uvádí, že Ústavní soud neměl dosud možnost výslovně vymezit obsah práva na příznivé životní prostředí ve vztahu k unijním předpisům. Za meze zákonů, které toto právo provádějí, je však třeba považovat i unijní právo. Jinak by došlo k vyprázdnění tohoto práva, protože i různé veřejnoprávní limity ochrany veřejného zdraví, na které Ústavní soud často poukazuje, jsou již upravené unijním právem (v případě nařízení bez prováděcího českého zákona). Obecná povinnost České republiky zavádět mitigační opatření tak vyplývá i z čl. 35 odst. 1 Listiny. Jak je patrné z uvedeného, nelze bez dalšího dovodit obecnou kvantifikovatelnou povinnost samotné České republiky ke snížení emisí skleníkových plynů vyjádřitelnou přesným procentem ve vztahu k roku 1990. Jde o souhrn požadavků vyplývajících z práva EU, přičemž členské státy celkovou povinnost sdílí. K interpretaci závazků vyplývajících z Pařížské dohody vyjádření odkazuje na dotaz soudce Mezinárodního soudního dvora Tladiho na předmět a účel Pařížské dohody spolu s navazujícími odpověďmi účastníků řízení ve věci *Povinnosti států v souvislosti se změnou klimatu* (https://www.icj-cij.org/case/187).

55. Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci uvádí, že dopady klimatické změny se promítají nejen do porušení čl. 35 Listiny, ale také do dalších základních práv specifikovaných v ústavní stížnosti. Zejména jde o čl. 6 Listiny, neboť dochází k úmrtí občanů České republiky v důsledku klimatické změny, např. extrémních veder, povodní, čl. 10 Listiny, jde o negativní dopad klimatické změny na reprodukční zdraví a další vlivy, čl. 11 Listiny, tj. konkrétní dopady do majetku jednotlivců v důsledku klimatické změny, extrémních povětrnostních vlivů apod., čl. 26 Listiny, neboť má klimatická změna zásadní vliv na možnosti zemědělství a uplatnění v této oblasti, ale i v dalších oblastech podnikání nebo lidské práce, a čl. 31 Listiny projevující se v negativních dopadech klimatické změny na fyzické i duševní zdraví jednotlivců.

56. Pozitivní závazek k přijetí zákonné úpravy opatření souvisejících s klimatickou změnou lze v prvé řadě dovodit z čl. 7 Ústavy ve spojení s čl. 11 odst. 3 a čl. 35 odst. 3 Listiny. Obě zmíněná ustanovení Listiny ve slovech „nad míru stanovenou zákonem“ výslovně odkazují na zákon, který má stanovit limity výkonu vlastnického práva (čl. 11 odst. 3 Listiny), resp. práv obecně (čl. 35 odst. 3 Listiny), za účelem ochrany životního prostředí. Stát tedy má volbu v tom, v jakém přesně rozsahu (v rámci poměrně široké diskrece projevující se v deferenčním testování zákonné úpravy těchto práv testem racionality) tato práva jednotlivcům garantuje, ale nemá možnost je negarantovat vůbec, resp. úplně je negovat. Z dosavadního přístupu orgánů České republiky je patrné, že převažuje snaha promítnout klimatické závazky do strategických dokumentů (veřejných politik), nikoli do zákonů, jako by byl např. klimatický zákon. Absence zákonné úpravy má za následek nejen absenci hmotněprávní úpravy určitého konkrétního práva, ale také zásadní procesní ztížení jeho vymahatelnosti. V minulosti Ústavní soud v některých případech opakovaně vyzýval

k přijetí zákonné úpravy určitých otázek (zvyšování nájemného, sociální bydlení), a pokud ani taková výzva nebyla respektována, soudní moc takový nedostatek reflektovala ve svém rozhodování. Zatím však nebylo možné právní úpravu přijmout, protože nebyl vytvořen odpovídající návrh. V tom lze jednoznačně spatřovat nečinnost příslušných orgánů moci výkonné a soudy by tuto nečinnost neměly ve svém rozhodování pominout.

57. Pozitivní závazky státu týkající se klimatické změny se nevyčerpávají pouze povinností státu vytvořit právní rámec pro mitigační a adaptační opatření. Stát má na základě čl. 7 Ústavy a čl. 35 Listiny ve spojení s dalšími základními právy, a také s ohledem na čl. 1 odst. 2 Ústavy a závazky plynoucí z mezinárodního a evropského práva, povinnost zajistit i určitou kvalitu životního prostředí v jeho jednotlivých složkách. Konkrétní vymezení pozitivních závazků státu ve vztahu ke klimatické změně, které vyplývají z Úmluvy, ESLP poskytl v rozsudku *KlimaSeniorinnen*. V něm identifikoval závazky států (signatářů Úmluvy) k přijetí konkrétních opatření na ochranu lidských práv před negativními dopady změny klimatu.

VI. Repliky stěžovatelů

58. Stěžovatelé uvádí, že se s nimi Nejvyšší správní soud shodl na řadě konkrétních výtek k nedostatkům v aktivitě ministerstev a vyslovil pohoršení nad tím, že ani tři měsíce po vydání rozsudku *Klimatická žaloba II* nebyla přijata aktualizovaná Politika ochrany klimatu. Potvrzuje-li Nejvyšší správní soud *de facto*, že orgány státu neplní povinnosti v oblasti ochrany klimatu, avšak odmítá poskytnout ochranu ústavně zaručeným právům stěžovatelů s odkazem na míru soudcovské zdrženlivosti, argumentují stěžovatelé odlišným postojem zahraničních soudů v obdobných případech (například německý Spolkový ústavní soud v nálezu *Klimaschutz*) nebo nálezem Ústavního soudu k regulovanému nájemnému. Nesouhlasí s Nejvyšším správním soudem, že formulovali žalobní požadavek jako kvantitativní vyjádření povinnosti správních orgánů ke snížení emisí skleníkových plynů, a zdůrazňují, že nabídli správním soudům širokou škálu možností, jak formulovat výrok rozhodnutí, včetně deklaratorního konstatování nezákonnosti zásahu.

59. Odmítnutí všech variant žalobního návrhu proto představuje přepjatý formalismus, který je v rozporu s požadavkem na efektivní soudní ochranu. Závěr Nejvyššího správního soudu, že podle koncepce českého správního soudnictví je potřebné najít právní předpis, který zakotvuje kvantifikované závazky České republiky, nebere v potaz rozsudek *KlimaSeniorinnen*, v němž je uvedeno, že státy mají pozitivní závazek na poli čl. 8 Úmluvy určit své klimatické cíle na základě vědeckého poznání a uhlíkového rozpočtu. Stěžovatelé předložili několik vědecky podložených variant výpočtu spravedlivého podílu České republiky, přičemž obdobné metody byly dostačující pro rozhodování zahraničních soudů v obdobných případech [v nálezu *Klimaschutz* v Německu, v rozsudku belgického Odvolacího soudu v Bruselu ze dne 30. listopadu 2023, ve věci *VZW Klimaatzaak,* sp. zn. 2021/AR/1589-2022/AR/737-2022/AR/891 (dále jen „rozsudek VZW Klimaatzaak“), v rozsudku *Urgenda* v Nizozemsku a také ESLP ve věci *KlimaSeniorinnen*]. Přístup Nejvyššího správního soudu nadto zhoršuje postavení stěžovatelů za situace, kdy neexistuje klimatický zákon ani jiný obecně závazný právní předpis, který by stanovil závazné cíle v ochraně klimatu.

60. Stěžovatelé dále uvádějí, že všechna čtyři stanoviska akademických a vědeckých institucí jednoznačně potvrzují existenci konkrétních právních závazků České republiky v oblasti ochrany klimatu vyplývajících z mezinárodního, evropského i vnitrostátního práva souvisejících s ochranou základních lidských práv. Přestože závazky vyplývající z lidských práv jsou svou povahou obecné, akademická stanoviska ukazují, že je lze konkretizovat a kvantifikovat, např. za použití odborné expertízy na základě nejnovějších vědeckých poznatků, přičemž současná absence konkrétní kvantifikace neznamená, že povinnost České

republiky přijmout a provádět opatření ke snižování emisí neexistuje nebo že ji nelze plnit. Akademická stanoviska se shodují i v tom, že Česká republika nesplňuje požadavek ESLP (vyjádřený v rozsudku *KlimaSeniorinnen*) zavést účinný právní rámec obsahující konkrétní opatření k ochraně klimatu a stanovit jasný cíl dosažení klimatické neutrality včetně časového horizontu. To platí i pro další požadavky ESLP.

61. Z vyjádření ministerstev je zřejmá nedostatečnost české klimatické politiky. Nebyla aktualizována Politika ochrany klimatu a vláda dokonce usnesením ze dne 18. prosince 2024 č. 960 zrušila úkol předložit její aktualizaci. Skutečnost, že Politika ochrany klimatu má být nyní přijata pouze jako resortní strategie Ministerstva životního prostředí, a vládě bude předložena pouze pro informaci, představuje podle stěžovatelů vyprázdnění významu tohoto dokumentu. Ministerstva vyjádřeními nepřímo potvrzují opodstatněnost argumentů stěžovatelů, neboť z nich vyplývá, že Česká republika rezignovala na stanovení účinné klimatické politiky, nepřijala závazek klimatické neutrality, nestanovila mezitímní cíle snižování emisí a její klimatické ambice jsou nedostatečné i podle hodnocení Evropské komise. Tím porušuje své pozitivní závazky plynoucí z Úmluvy a Listiny a zasahuje do ústavně zaručených práv stěžovatelů.

62. Ústavní soud zaslal stěžovatelům na vědomí a k případné replice i později obdržené vyjádření skupiny senátorů. Stěžovatelé zaslali repliku a připojili rovněž informace o recentní judikatuře mezinárodních soudů a ústavního soudu Maďarska.

63. Stěžovatelé zdůrazňují, že se nedomáhají toho, aby soudy nahradily zákonodárce, ale aby konstatovaly porušení pozitivních závazků státu plynoucích z Listiny a Úmluvy a uložily státním orgánům povinnost toto porušování ukončit. Konkrétní způsob nápravy zůstává v diskreci orgánů zákonodárné a výkonné moci, jak ostatně dokládá i judikatura zahraničních soudů citovaná v ústavní stížnosti. Stěžovatelé konstatují, že se v tomto řízení nedomáhají přijetí jakéhokoli zákona.

64. K rozhodnutí švédského nejvyššího soudu stěžovatelé dodávají, že žalující se tam domáhali deklaratorního rozhodnutí, že stát porušuje jejich práva z Úmluvy nedostatečnou aktivitou v oblasti ochrany klimatu. Subsidiárně se domáhali, aby soud přikázal státu učinit konkrétní opatření na ochranu klimatu. Soud žalobu odmítl, neboť na žalující aplikoval požadavky rozsudku *KlimaSeniorinnen*, podle nichž žalující lidé musí prokázat výjimečně vysokou míru individuálního ohrožení a akutní potřebu ochrany, což neprokázali. Stěžovatelé upozornili, že významným rozdílem oproti posuzované věci je, že mezi stěžovateli jsou i právnické osoby, na něž rozsudek *KlimaSeniorinnen* uplatňuje jiný standard. Podle stěžovatelů švédský nejvyšší soud uznal pozitivní závazky státu z Úmluvy a připustil, že jinak koncipovaná klimatická žaloba by mohla být úspěšná.

65. Stěžovatelé dále upozornili, že Mezinárodní soudní dvůr na žádost Valného shromáždění OSN vydal 23. července 2025 posudek o povinnostech států v oblasti ochrany klimatu (dále jen „posudek MSD“). Podle posudku MSD státy mají konkrétní a právně závazné povinnosti chránit klimatický systém vyplývající z několika zdrojů mezinárodního práva. Z klimatických smluv (Rámcová úmluva OSN, Kjótský protokol, Pařížská dohoda) vyplývá povinnost států přijímat opatření ke zmírnění emisí skleníkových plynů, přičemž státy musí jednat s náležitou péčí (due diligence) a jejich NDC musí být dostatečně ambiciózní k dosažení teplotního cíle 1,5 Â°C (odst. 224 a násl. posudku MSD). Z obyčejového mezinárodního práva vyplývá povinnost států předcházet významnému poškození životního prostředí včetně klimatického systému, přičemž standard náležité péče je v kontextu změny klimatu „přísný“ (stringent) vzhledem k závažnosti hrozby (odst. 246 posudku MSD). Mezinárodní soudní dvůr také potvrdil, že státy mají povinnosti podle mezinárodního práva lidských práv přijímat nezbytná opatření k ochraně klimatického systému, neboť plné uplatnění lidských práv nelze zajistit bez ochrany klimatu (odst. 403 posudku MSD).

66. Posudek MSD upřesnil požadavky na NDC oznamované podle Pařížské dohody. Státy mají povinnost připravit, komunikovat a udržovat postupné a progresivní národně určené příspěvky, které mimo jiné, když jsou vzaty dohromady, jsou schopné dosáhnout teplotního cíle omezení globálního oteplování na 1,5 Â°C nad předindustriální úroveň a sledovat opatření, která jsou schopná dosáhnout cílů stanovených v jejich postupných národně určených příspěvcích (odpověď na otázku a, body f a g, odst. 457 posudku MSD). Z toho stěžovatelé dovozují podporu pro tvrzení, že státy mají stanovovat cíle na základě uhlíkového rozpočtu a vědeckého poznání.

67. Stěžovatelé upozornili rovněž na poradní stanovisko Meziamerického soudu pro lidská práva z 3. července 2025 týkající se povinností států v kontextu klimatické krize a ochrany lidských práv. Podle Meziamerického soudu pro lidská práva existuje individuální lidské právo na ochranu před změnou klimatu a státy mají pozitivní závazek činit opatření založená na nejlepších dostupných vědeckých poznatcích a uplatňovat standard zvýšené míry náležité péče.

68. Stěžovatelé upozornili i na rozhodnutí maďarského ústavního soudu z 3. června 2025, jímž na návrh skupiny 50 poslanců zrušil část maďarského klimatického zákona. Soud poukázal na závěry IPCC, podle kterých je pro udržení nárůstu globální teploty pod 1,5 až 2 Â°C v tomto desetiletí zapotřebí rychlého, významného a ve většině případů okamžitého snížení emisí skleníkových plynů ve všech odvětvích.

VII. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

69. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelé jsou řádně zastoupeni advokátem.

70. Přestože stěžovatelé formálně navrhli zrušit rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 9 As 116/2022-166 jako celek, Ústavní soud posoudil ústavní stížnost podle jejího obsahu tak, že stěžovatelé navrhují zrušit výlučně výrok I tohoto rozsudku, nikoli jeho výrok II, kterým Nejvyšší správní soud rozhodl o zamítnutí kasační stížnosti stěžovatelů a Ministerstva dopravy proti výrokům I, II a V rozsudku městského soudu č. j. 14 A 101/2021-248, a výrok III o nákladech řízení vlády.

71. Pokud by stěžovatelé skutečně požadovali zrušit i výrok II rozsudku *Klimatická žaloba I*, byla by ústavní stížnost podaná někým zjevně neoprávněným v rozsahu zamítnutí kasační stížnosti Ministerstva dopravy a ve zbylém rozsahu by byla ústavní stížnost opožděná, neboť lhůta k podání ústavní stížnosti proti tomuto výroku běžela již od doručení rozsudku.

72. Ústavní stížnost proti výroku I rozsudku *Klimatická žaloba I*, druhému rozsudku městského soudu a rozsudku *Klimatická žaloba II* byla podána oprávněnými stěžovateli, je včasná a přípustná.

73. Ústavní soud rozhodoval bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VIII. Posouzení důvodnosti

74. Ústavní soud považuje klimatickou změnu za závažné celospolečenské téma {obdobně rozsudek *KlimaSeniorinnen*, § 410, nebo názor Výboru OSN pro lidská práva ve věci *Billy and others v. Australia* (Torres Strait Islanders Petition) [CCPR/C/135/D/3624/2019, bod 8.3]}. Jde o problém celosvětový, který se z povahy věci týká i České republiky. Příprava a realizace adekvátních opatření na tomto poli je primárně úkolem orgánů moci zákonodárné a výkonné. Ty se navíc podílejí i na legislativním procesu na úrovni EU. Orgány moci soudní sice nejsou z tématu vyloučeny, tím spíše, že se dotýkají rovněž ochrany základních práv (čl. 4 Ústavy), avšak jejich úloha je limitovaná jejich ústavní funkcí.

75. Téma klimatické změny se objevilo před mnoha soudy mnoha států. V Irsku či ve Francii soudy řešily, zda veřejná moc po přijetí klimatického zákona dodržuje povinnosti

plynoucí z tohoto zákona [rozhodnutí francouzské Státní rady ze dne 1. července 2021 ve věci *Grande Synthe*, č. 427301, ECLI:FR:CECHR:2021:427301.20210701, nebo rozsudek irského Nejvyššího soudu ze dne 31. července 2020 ve věci *Friends of the Irish Environment CLG v. the Government of Ireland*, IESC 49, ILDC 3627 (IE 2020)].

76. Německý Spolkový ústavní soud přezkoumával, zda klimatický zákon je v rozporu s ústavním pořádkem (nález ve věci *Klimaschutz*). Obdobně maďarský Ústavní soud konstatoval v řízení o abstraktní kontrole norem, že parlament nedostatečně upravil nástroje ke snižování emisí skleníkových plynů (rozhodnutí maďarského Ústavního soudu ze dne 3. června 2024 sp. zn. II/3536/2021).

77. V Estonsku či Norsku se soudy zabývaly konkrétními projekty a jejich dopadem na ochranu klimatu [rozsudek správního senátu estonského Nejvyššího soudu ze dne 11. října 2023 sp. zn. nr. 3-20-771/103, ECLI:EE:RK:2023:3.20.771.16911, nebo rozsudek norského Nejvyššího soudu ze dne 11. dubna 2025 ve věci *Föreningen Greenpeace Norden og Natur og Ungdom mot Staten v/Energidepartementet*. HR-2025-677-A (sak nr. 24-177617SIV-HRET)].

78. V Nizozemsku i v Belgii zase soudy rozhodovaly na základě civilní žaloby na plnění. Nizozemský Nejvyšší soud v rozsudku *Urgenda* uložil státu podniknout kroky k tomu, aby v roce 2020 byl objem emisí skleníkových plynů nižší o 25 % oproti stavu v roce 1990. Soud dovozoval tuto povinnost z čl. 2 a 8 Úmluvy. Belgický Odvolací soud v Bruselu v rozsudku *VZW Klimaatzaak* uložil federálnímu státu, městu Brusel a vlámské provincii, aby podnikly kroky ke snížení objemu emisí v roce 2030 o 55 % oproti stavu z roku 1990. Soud prvního stupně a odvolací soud tuto povinnost dovodily z čl. 2 Úmluvy. Nejvyšší soud dosud nerozhodl o opravném prostředku vlámské provincie. O podobně koncipované žalobě rozhodoval i australský Federální soud v Sydney rozsudkem ze dne 15. července 2025 ve věci *Pabai v. Commonwealth of Australia* (No 2) [2025] FCA 796. Ta se týkala případu zvyšování hladiny světových oceánů, o kterém již v roce 2022 rozhodoval ve věci *Billy and others v. Australia* (Torres Strait Islanders Petition) Výbor OSN pro lidská práva. Australský federální soud dospěl ovšem k závěru, že stát nemá povinnost přijmout mitigační opatření, jichž se žalobci domáhali, neboť nemá pozitivní povinnost, jíž by tato opatření odpovídala.

79. Rozhodnutí zahraničních soudů ukazují, že soudy se problematikou zabývaly v různých typech řízení i v různém procesním kontextu. Jejich závěry proto nelze mechanicky přebírat a dovozovat, že řízení v České republice má skončit stejně jako v jiném státě.

80. Ústavní soud s ohledem na předchozí průběh řízení a procesní strategii stěžovatelů posuzoval v této věci dvě základní otázky:

1) Porušila žalovaná ministerstva jako správní orgány ve smyslu soudního řádu správního základní práva stěžovatelů způsobem, jaký stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě? Ačkoliv ústavní stížnost nesměřuje přímo proti zásahu ministerstev, směřuje proti rozhodnutí soudů, které proti tvrzenému zásahu neposkytly ochranu. Pro závěr, zda soudy poskytly ochranu základním právům, je třeba nejprve zjistit, zda žalovaná ministerstva namítaná základní práva porušila.

2) Porušily správní soudy základní práva stěžovatelů při rozhodování o jejich zásahové žalobě? Ať už tím, že neposkytly ochranu základním právům, nebo tím, že samy porušily některá procesní základní práva.

81. Ústavní soud na obě otázky odpověděl záporně – ministerstva ani správní soudy základní práva stěžovatelů neporušily. Proto rozhodl, že ústavní stížnost není důvodná.

82. Ústavní soud naopak neposuzoval, zda Česká republika jako taková dostatečným způsobem řeší klimatickou změnu a zda jiné státní orgány než žalovaná ministerstva a správní soudy porušily některé pozitivní či negativní závazky plynoucí z ústavního pořádku a z mezinárodního práva. Ústavní soud je totiž orgán moci soudní a je vázán předmětem řízení tak, jak ho v souladu s Ústavou a zákonem o Ústavním soudu vymezí oprávnění

navrhovatelé. Ústavní soud je navíc soudní orgán ochrany ústavnosti (viz čl. 83 Ústavy), nikoliv ochrany zákonnosti. V řízení o ústavní stížnosti jsou měřítkem ústavnosti základní práva a svobody [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy].

83. Ústavní soud nyní vysvětlí, proč dospěl k negativní odpovědi na obě vymezené otázky.

VIII.1. Žalovaná ministerstva neporušila základní práva stěžovatelů způsobem, jaký stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě

84. K závěru, že žalovaná ministerstva porušila základní práva stěžovatelů, musí existovat tomu odpovídající povinnost (závazek) plynoucí ze základních práv stěžovatelů, která odpovídá jimi vymezenému nezákonnému zásahu ministerstev. Negativní i pozitivní závazky plynoucí ze základních práv a svobod vážou všechny orgány veřejné moci. Klíčovou otázkou v posuzovaném případě ale je, zda jsou to konkrétně žalovaná ministerstva, kdo má povinnost, které se stěžovatelé domáhají v žalobě. Tedy zda jsou (mohou být) žalovaná ministerstva původcem nezákonného zásahu, jak ho stěžovatelé vymezili v žalobě. Nejsou-li žalovaná ministerstva původcem zásahu, tedy žalovaný zásah nezpůsobují, nemohou od něho ani upustit a poskytnout stěžovatelům to, čeho se zásahovou žalobou domáhali.

85. Stěžovatelé (po vydání rozsudku *Klimatická žaloba I*) požadovali, aby soud vyslovil nezákonnost zásahu žalovaných ministerstev spočívajícího v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o 81 % do roku 2030 a následnému dosažení klimatické neutrality České republiky do roku 2050. Vedle toho navrhli čtyři další alternativy žalobního požadavku. Jednak namísto snížení emisí skleníkových plynů o 81 % do roku 2030 navrhovali snížení o 84 %, 89,76 %, nebo o hodnotu stanovenou soudem. A pak ještě alternativně navrhli, aby soud vyslovil nezákonnost zásahu spočívajícího v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí skleníkových plynů o míru stanovenou na základě odborné analýzy v souladu s principy mezinárodního klimatického práva. Současně navrhli, aby soud vždy i zakázal žalovaným ministerstvům pokračovat v porušování jejich práv.

86. Jinými slovy, stěžovatelé shledávají zásah ministerstev v tom, že si ministerstva sama nestanovila konkrétní mitigační opatření, jež by vedla ke snížení emisí. Jednotlivé žalobní návrhy se pak liší v konkretizování míry snížení emisí. První skupina návrhů je konkrétní, požaduje vždy cíl dosažení klimatické neutrality do roku 2050 a různou míru procentuální hodnoty snížení emisí do roku 2030. Druhý alternativní návrh je obecnější; zásah je vymezen jako nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí o míru stanovenou na základě odborné analýzy v souladu s principy mezinárodního klimatického práva.

87. Žaloba, kterou zvolili stěžovatelé, slouží k ochraně před nezákonným zásahem správního orgánu [viz § 83 a § 4 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního]. V obecné rovině platí, že brojí-li žalobce proti tvrzenému nezákonnému zásahu správního orgánu spočívajícímu v jeho nečinnosti (jiné než vydat rozhodnutí ve věci samé nebo osvědčení), může být správní zásahová žaloba úspěšná jen tehdy, ukládá-li ústavní pořádek či zákon žalovanému správnímu orgánu povinnost, která odpovídá „plnění“ požadovanému žalobcem. Ústavní soud tak musel posoudit, zda některému z žalobních návrhů odpovídá povinnost plynoucí z namítaných základních práv stěžovatelů, která zavazuje žalovaná ministerstva.

88. Správní orgány – v tomto případě ministerstva – mohou veřejnou moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny). Správnímu orgánu tak nelze přičítat zásah do práv žalobců, který je vně jeho zákonem či ústavním pořádkem vymezené pravomoci a působnosti.

89. Ministerstva mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněna (čl. 79 odst. 3 Ústavy). Jejich působnost je dále vymezena v tzv.

kompetenčním zákoně (zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky).

90. Stěžovatelé v ústavní stížnosti tvrdí, že povinnost ministerstev konat konkrétní kroky vymezené v žalobě vyplývá přímo z ústavního pořádku, a to především ze základního práva na příznivé životní prostředí.

91. Jak stěžovatelé sami uvádí, pozitivní a negativní závazky plynoucí z tohoto základního práva jsou v českém ústavním pořádku zakotveny ve více ustanoveních. Podle čl. 7 Ústavy stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Podle čl. 35 odst. 1 Listiny má každý právo na příznivé životní prostředí. Podle ESLP pak z čl. 8 Úmluvy vyplývá pozitivní závazek států zajistit účinnou ochranu osob ve své jurisdikci před nepříznivými účinky změny klimatu na jejich životy, zdraví i na jejich blahobyt a kvalitu jejich života (rozsudek *KlimaSeniorinnen*, § 519 a 544). Obsah pozitivních a negativních závazků (povinností) plynoucích pro veřejnou moc ze základního práva na příznivé životní prostředí v širším slova smyslu tak v českém právním řádu tvoří společně čl. 35 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 7 Ústavy a čl. 8 Úmluvy.

92. Základního práva podle čl. 35 odst. 1 Listiny se podle čl. 41 odst. 1 Listiny lze domáhat jenom v mezích zákonů, které tato ustanovení provádějí. Zákonodárce má povinnost tato práva provést, a to v souladu s ústavními principy a při respektu k čl. 4 odst. 4 Listiny, podle něhož při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu [nález sp. zn. Pl. ÚS 31/09 ze dne 9. ledna 2013 (N 5/68 SbNU 89; 42/2013 Sb.), bod 40].

93. V nyní posuzovaném případě je klíčové, že neexistuje vnitrostátní zákonná úprava, která by čl. 35 odst. 1 Listiny prováděla způsobem, aby z ní plynula povinnost stanovit konkrétní mitigační opatření vedoucí ke snížení emisí, která stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě. To je ostatně součást argumentace stěžovatelů – klimatický zákon či jiná obdobná úprava na zákonné úrovni chybí.

94. Není-li povinnost stanovit konkrétní mitigační opatření vedoucí ke snížení emisí stanovena zákonem, není jasné, v čem stěžovatelé spatřují onen zásah žalovaných ministerstev – ať už do jádra, či „jen“ do rozsahu daného základního práva – jehož ústavnost by měly soudy zkoumat (a testovat testem proporcionality či racionality, jak stěžovatelé navrhují). Měl-li by zásah do základního práva podle čl. 35 odst. 1 Listiny podle stěžovatelů spočívat v samotném nepřijetí zákonné úpravy, je to „zásah“ (ovšem nikoli ve smyslu soudního řádu správního), jejž nelze přičítat ministerstvům, která pravomoc přijímat zákony nemají. Měl-li by zásah spočívat v nestanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí, musel by ústavní pořádek ministerstvům uložit povinnost taková opatření stanovit.

95. Podle Ústavního soudu však povinnost stanovit konkrétní mitigační opatření ke snížení emisí, která stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě, žalovaným ministerstvům nevyplývá z ústavního pořádku, respektive ani z Ústavy a Listiny, ani z Úmluvy. Jinak vyjádřeno, ústavní pořádek nezakládá ministerstvům povinnost přijímat opatření, která stěžovatelé v zásahové žalobě požadují.

96. Ústavní soud si je vědom, že ESLP v rozsudku *KlimaSeniorinnen* uvedl, že „účinné respektování práv chráněných článkem 8 Úmluvy vyžaduje, aby každý smluvní stát přijal opatření vedoucí k podstatnému a postupnému snižování svých emisí skleníkových plynů s cílem dosáhnout uhlíkové neutrality v zásadě během příštích tří dekád. V tomto kontextu je na orgánech veřejné moci, aby jednaly včas, přiměřeně a důsledně“ (§ 548). ESLP následně obecně zdůraznil nutnost přijmout okamžitá opatření a stanovit průběžné cíle snižování emisí pro období vedoucí k čisté neutralitě. Taková opatření by měla být v první řadě začleněna do závazného regulačního rámce na vnitrostátní úrovni a následně odpovídajícím způsobem prováděna. Příslušné cíle a harmonogramy musí tvořit nedílnou součást vnitrostátního

regulačního rámce, který bude základem pro obecná a odvětvová opatření ke zmírnění dopadů klimatické změny (§ 549).

97. Stěžovatelé v ústavní stížnosti podrobně vysvětlují, že Česká republika takováto opatření nepřijala. Svou argumentaci staví na pěti kritériích, která ESLP vymezil pro posuzování otázky, zda stát ohledně této otázky nepřekročil svůj prostor pro uvážení. ESLP hodnotí, „zda příslušné vnitrostátní orgány, ať už jde o orgány moci zákonodárné, výkonné, či soudní, náležitě zohlednily potřebu: a) přijmout obecná opatření určující cílovou časovou osu pro dosažení uhlíkové neutrality a celkový zbývající uhlíkový rozpočet ve stejném časovém rámci nebo jinou rovnocennou metodu kvantifikace budoucích emisí skleníkových plynů v souladu s obecným cílem pro národní nebo globální mitigační závazky v oblasti změny klimatu; b) stanovit průběžné cíle a cesty snižování emisí skleníkových plynů (podle odvětví nebo jiných příslušných metodik), které jsou v zásadě považovány za schopné splnit celkové vnitrostátní cíle snížení emisí skleníkových plynů v příslušných časových rámcích stanovených v rámci vnitrostátních politik; c) prokázat, zda stát řádně splnil nebo plní příslušné cíle snížení emisí skleníkových plynů [viz výše a) a b)]; d) průběžně aktualizovat příslušné cíle snížení emisí skleníkových plynů s náležitou péčí a na základě nejlepších dostupných důkazů; a e) při navrhování a provádění příslušných právních předpisů a opatření jednat včas, vhodným a konzistentním způsobem“ (§ 550 rozsudku *Klimaseniorinnen*). V § 551 ESLP dodal, že posouzení soudu, zda byly výše uvedené požadavky splněny, bude v zásadě celkového charakteru, což znamená, že nedostatek v jednom konkrétním ohledu nemusí nutně znamenat, že stát překročil svou příslušnou míru uvážení.

98. Z pohledu posuzované věci je nicméně rozhodné, že ESLP je mezinárodní soud, který v řízení podle čl. 34 Úmluvy posuzuje individuální stížnosti proti smluvním stranám Úmluvy – státům. Jednání státu posuzuje jako jeden celek – nehledě na to, který z příslušných vnitrostátních orgánů se namítaného porušení dopustil (to ostatně plyne i z citovaného § 550 rozsudku *KlimaSeniorinnen*). Ve věci stěžovatelů však správní soudy neposuzovaly, a proto ani Ústavní soud neposuzuje namítané porušení základních práv státem jako celkem, ale namítané porušení základních práv čtyřmi žalovanými ministerstvy. Pro nynější věc je tak z citované pasáže podstatné, že náležitě zohlednit citovaných pět aspektů musejí „příslušné vnitrostátní orgány“.

99. Náležité zohlednění pozitivních závazků vymezených v rozsudku *KlimaSeniorinnen* je proto v nynějším řízení třeba posuzovat v mezích žalobního návrhu stěžovatelů a v mezích kompetencí žalovaných vnitrostátních orgánů – ministerstev životního prostředí, průmyslu a obchodu, dopravy a zemědělství. Jinými slovy, ministerstvům nelze vytýkat zásah do základních práv ve smyslu rozsudku *KlimaSeniorinnen*, jestliže k náležitému zohlednění určitého pozitivního závazku tak, jak ho vymezili stěžovatelé, nemají kompetenci.

100. Stěžovatelé svůj žalobní požadavek na stanovení konkrétních mitigačních opatření vedoucích ke snížení emisí opírají o potřebu stanovit obecná opatření určující průběžné i finální cíle a cesty k dosažení klimatické neutrality během, v zásadě, tří dekád. Podle Ústavního soudu ovšem takovému požadavku lze dostát pouze stanovením nových povinností fyzickým i právnickým osobám. Tyto nové povinnosti nemohou bez dalšího stanovit sama ministerstva, která jsou oprávněna jednat pouze v případech, v mezích a způsoby stanovených zákonem (čl. 2 odst. 3 Ústavy), a podzákonné předpisy mohou přijímat pouze při výslovném zákonném zmocnění (čl. 79 odst. 3 Ústavy). Povinnosti lze totiž osobám ukládat toliko na základě zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny).

101. Ústavní soud v nynější věci neposuzuje, jaké pozitivní závazky z Listiny, Ústavy či z Úmluvy plynou pro jiné státní orgány. Z pohledu ústavní stížnosti stěžovatelů je proto rozhodné, že i kdyby požadavky na stanovení konkrétních mitigačních opatření měly svůj právní základ v čl. 8 Úmluvy (jak jej ESLP vyložil v rozsudku *KlimaSeniorinnen*), nejde o povinnosti žalovaných ministerstev jakožto orgánů veřejné moci jednajících v oblasti

veřejné správy. Jinými slovy, stěžovatelé své konkrétní požadavky na provedení mitigačních opatření nesměřovali vůči správným orgánům. Pokud by správní soudy stěžovatelům vyhověly, rozhodly by o existenci povinností ministerstev, které nemohou splnit.

102. Obecná opatření určující cílovou časovou osu pro dosažení uhlíkové neutrality a celkový zbývající uhlíkový rozpočet či průběžné cíle a cesty snižování emisí skleníkových plynů jakožto povinnosti států dovozené ESLP z čl. 8 Úmluvy (bod 550 rozsudku *Klimaseniorinnen*, viz výše), mají-li se závazně promítnout do pravidel chování adresovaných fyzickým a právnickým osobám, musejí mít základ v zákoně České republiky nebo přímo účinném aktu EU, neboť povinnosti lze ukládat toliko na základě zákona (čl. 4 odst. 1 Listiny) a meze základních práv mohou být upraveny pouze zákonem (čl. 4 odst. 2 Listiny).

103. Podle Ústavního soudu požadavky stěžovatelů není možné splnit bez aktivity především českého zákonodárce, případně unijního normotvůrce. Náležité zohlednění potřeb vymezených v rozsudku *KlimaSeniorinnen* způsobem, jakým požadují stěžovatelé, vyžaduje komplexní opatření přesahující kompetence jednoho ministerstva. Neobejde se bez stanovení povinností jednotlivcům, což však není možné bez aktivity zákonodárce. Ostatně i ESLP v rozsudku *KlimaSeniorinnen* předpokládá existenci závazného regulatorního rámce na vnitrostátní úrovni, který bude sloužit jako nezbytný základ pro navazující opatření (viz výše § 549 rozsudku *KlimaSeniorinnen*).

104. Ústavní soud už v minulosti ve dvou případech ve výroku konstatoval, že dlouhodobá nečinnost Parlamentu je protiústavní. Učinil tak v řízení o kontrole norem a k tomuto kroku přistoupil až poté, co v předchozích rozhodnutích upozornil, že příslušná právní úprava chybí (viz nálezy sp. zn. Pl. ÚS 20/05 ze dne 28. února 2006, *K absenci právní úpravy umožňující jednostranné zvýšení nájemného v bytech*, a sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. července 2010, *Restituce církevního majetku – „blokační“ ustanovení § 29 zákona o půdě*).

105. Stěžovatelé v řízení před Ústavním soudem výslovně uvedli (v replice k vyjádření skupiny senátorů), že nepožadují, aby bylo uloženo státu přijmout klimatický zákon. Jejich návrh je formulován „pouze“ jako ústavní stížnost proti napadeným rozhodnutím správních soudů. Třeba dodat, že s ohledem na předmět ústavní stížnosti a povahu zásahové žaloby před správními soudy stěžovatelé v této věci ani nic jiného navrhovat nemohli.

106. Vedle vnitrostátního zákonodárství by právní základ pro splnění pozitivních závazků, jichž se stěžovatelé domáhají, mohl pro ministerstva vyplývat také z přímo účinného aktu EU. Oblast ochrany životního prostředí, včetně boje proti změně klimatu, je sdílenou pravomocí EU a členských států [čl. 4 odst. 2 písm. e) a čl. 191 odst. 1 Smlouvy o fungování EU]. Stěžovatelé ale nespatřují protiústavnost zásahu ministerstev v tom, že by neplnila požadavky plynoucí z unijních nařízení. Naopak opakovaně poukazují na to, že cíle EU v oblasti ochrany klimatu nejsou dostatečné a domáhají se stanovení ambicióznějších opatření, která v ústavní stížnosti dovozují právě ze základního práva na příznivé životní prostředí a zejména z rozsudku ESLP ve věci *KlimaSeniorinnen*.

107. Ústavní soud opakuje, že ty povinnosti plynoucí z čl. 8 Úmluvy, jak jej vyložil ESLP v rozsudku *KlimaSeniorinnen*, kterých se stěžovatelé domáhají, nemohou splnit sama žalovaná ministerstva. Totéž platí pro povinnosti států vymezené v posudku MSD, na který stěžovatelé upozornili v poslední replice. Povinnosti, které státům (včetně České republiky) v oblasti ochrany klimatu podle tohoto posudku plynou z mezinárodního práva, vážou stát jako celek a porušení těchto povinností zakládá mezinárodněprávní odpovědnost státu za protiprávní čin (bod 420 posudku MSD). Ani posudek Mezinárodního soudního dvora, který není z pohledu vnitrostátního a ani mezinárodního práva závazný, neukládá žalovaným ministerstvům povinnost, kterou stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě.

108. Ústavní soud tedy neshledal, že by zásahem vymezeným v žalobě ministerstva porušila základní právo stěžovatelů na příznivé životní prostředí. Lidskoprávnímu závazku, jehož splnění se domáhali stěžovatelé, může stát dostát pouze stanovením nových povinností

fyzickým i právnickým osobám, tedy legislativní cestou. Žalovaná ministerstva však nemají kompetenci splnit v žalobě vymezené požadavky, pokud stěžovatelé jejich základ nacházejí přímo v čl. 8 Úmluvy, resp. v rozsudku *KlimaSeniorinnen*, či v čl. 35 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 7 Ústavy.

109. Ústavní soud se s ohledem na předešlé úvahy nezabýval tím, jaký má v řízení o ústavní stížnosti význam, že podle rozsudku *KlimaSeniorinnen* se uplatňuje velmi restriktivní přístup k tomu, kdo se může ochrany před nedostatečnou mitigací klimatické změny dovolávat (§ 488). ESLP uvedl, že lidé musí být vystaveni vysoké míře nepříznivých dopadů změny klimatu, tj. úroveň a závažnost (rizika) nepříznivých důsledků opatření nebo nečinnosti ze strany státu, které mají dopad na jednotlivce, musí být významná. Dále musí existovat naléhavá potřeba zajistit individuální ochranu jednotlivce z důvodu absence nebo nedostatečnosti jakýchkoli přiměřených opatření ke snížení újmy (rozsudek *KlimaSeniorinnen*, § 487). Ohledně právnických osob pak ESLP formuloval tři podmínky. Právnická osoba musí a) být založena v souladu s právem příslušného státu nebo mít oprávnění v něm fungovat; b) být schopna prokázat, že sleduje konkrétní účel v souladu s cíli podle svého zakladatelského právního jednání v oblasti ochrany lidských práv svých členů nebo jiných dotčených osob v příslušném státě zahrnující kolektivní akci na ochranu těchto práv před hrozbami vyplývajícími ze změny klimatu; a c) být schopna prokázat, že může být považována za skutečně kvalifikovanou reprezentaci členů nebo jiných dotčených osob v daném státě, které jsou vystaveny konkrétním hrozbám nebo nepříznivým dopadům změny klimatu na jejich životy, zdraví nebo blahobyt (rozsudek *KlimaSeniorinnen*, § 502). Protože povinnosti, kterých se stěžovatelé domáhají a které plynou z čl. 8 Úmluvy, jak jej vyložil ESLP v rozsudku *KlimaSeniorinnen*, nemohou splnit sama žalovaná ministerstva, není třeba se blíže vztahem uvedených podmínek k postavení stěžovatelů v nynější věci zabývat.

110. Co se týče dalších namítaných základních práv: práva na život podle čl. 6 Listiny a čl. 2 Úmluvy, práva na soukromý a rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny, práva vlastnit majetek podle čl. 11 Listiny, práva podnikat podle čl. 26 Listiny a práva na ochranu zdraví podle čl. 31 Listiny, platí už shora uvedené – z uvedených práv neplynou pro žalovaná ministerstva v poměrech posuzované věci konkrétnější ani přísnější požadavky ohledně stanovení konkrétních mitigačních opatření ke snížení emisí než z čl. 8 Úmluvy tak, jak ho v rozsudku *KlimaSeniorinnen* vyložil ESLP.

111. Stěžovatelka d) – obec Svatý Jan pod Skalou – namítala rovněž porušení práva na samosprávu. Napadená rozhodnutí však nebyla způsobilá zasáhnout do práva obce na samosprávu. Námitky obsažené v ústavní stížnosti přitom nesvědčí o tom, že by výkon veřejné moci obce byl dotčen žalovanými ministerstvy způsobem, jak jej stěžovatelé vymezili v žalobě.

VIII.2. Správní soudy základní práva stěžovatelů při rozhodování o jejich zásahové žalobě neporušily

112. Ústavní soud dospěl k závěru, že základní práva stěžovatelů napadenými rozhodnutími nijak neporušily ani správní soudy.

113. Správní soudy nemohly porušit základní práva tím, že neposkytly ochranu základním právům, protože, jak Ústavní soud vysvětlil výše, žalovaná ministerstva, před jejichž zásahem se stěžovatelé domáhali soudní ochrany, základní práva stěžovatelů neporušila. Ačkoliv lze obecně souhlasit se stěžovateli, že pozitivní závazky plynoucí z Úmluvy jsou autonomní, a jejich naplnění nelze bez dalšího dovozovat jen odkazem na splnění požadavků plynoucích z práva EU, meritorní závěry správních soudů z důvodů vyložených v předchozí části z ústavněprávního pohledu obstojí.

114. Správní soudy tak mohly porušit základní práva stěžovatelů jedině tím, že by samy porušily jejich základní právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny, resp. právo na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy, jak stěžovatelé namítají.

115. Správní soudy v prvé řadě neporušily právo stěžovatelů na přístup k soudu. Oba rozsudky městského soudu i oba rozsudky Nejvyššího správního soudu se vyjadřovaly k věci samé. Soudy projednaly všechny návrhy stěžovatelů, zaujaly k nim stanovisko a rozhodly o celém předmětu řízení (včetně alternativních žalobních návrhů, viz rozsudek Klimatická žaloba II, body 112 až 115). Mimo jiné také tímto aspektem se posuzovaná věc významně odlišuje od rozsudku *KlimaSeniorinnen*, neboť v něm ESLP konstatoval rovněž porušení práva na přístup k soudu (§ 629 až 640).

116. Další námitky ohledně porušení svých základních procesních práv stěžovatelé nevznášejí. Ústavní soud tak uzavírá, že procesním postupem správních soudů k porušení ústavně zaručených základních práv stěžovatelů nedošlo.

IX. Závěr

117. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy). Při posuzování ústavní stížnosti stěžovatelů byl vázán předmětem řízení tak, jak ho v souladu s Ústavou a zákonem o Ústavním soudu vymezili stěžovatelé. Ústavní soud se tak z povahy své ústavní role nevyjadřoval k otázce, zda Česká republika jako taková dostatečným způsobem řeší klimatickou změnu, či zda jiné státní orgány než žalovaná ministerstva dostávají závazkům plynoucím z ústavního pořádku a z mezinárodního práva.

118. Ústavní soud by mohl ústavní stížnosti vyhovět pouze, pokud by dospěl k závěru, že žalovaná ministerstva porušila základní práva stěžovatelů způsobem, jaký stěžovatelé vymezili v zásahové žalobě, případně, že základní práva stěžovatelů porušily napadenými rozhodnutími správní soudy.

119. Ústavní soud však neshledal, že by v poměrech tohoto řízení ministerstva či správní soudy základní práva stěžovatelů porušily. Žalovaným ministerstvům neplynou ze základních práv stěžovatelů povinnosti, jimž by odpovídalo „plnění“, kterého se po nich stěžovatelé domáhali. Neměla-li žalovaná ministerstva takovou povinnost, nemohla být zásahová žaloba úspěšná. Základní práva stěžovatelů neporušily ani správní soudy. Ústavní soud proto ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

Č. 229
Chráněná krajinná oblast Soutok
(sp. zn. Pl. ÚS 17/25 ze dne 22. října 2025; 495/2025 Sb.)

Při posuzování kolize vlastnického práva (čl. 11 Listiny), práva na podnikání (čl. 26 Listiny) a práva na samosprávu (čl. 8 a 100 Ústavy), na straně jedné, a zájmu na ochraně přírodního bohatství (čl. 7 Ústavy), resp. životního prostředí (čl. 35 Listiny), na straně druhé, v souvislosti s vyhlášením chráněné krajinné oblasti nemůže Ústavní soud hledat optimální nastavení jednotlivých regulačních opatření. Z hlediska ústavního pořádku jsou pravidla pro volbu typu a míry ochrany určitého přírodního území relativně široká.

Projde-li napadená právní úprava přísnějším testem proporcionality, není nutné ji samostatně testovat kritérii mírnějšími (testem racionality).

Kompetence vlády vydat nařízení o zřízení chráněné krajinné oblasti není ústavně ani zákonem nijak časově vázána na ukončení případných předchozích soudních sporů o vypořádání námitek vznesených v průběhu přípravy nařízení vlády.

Nález

Ústavní soud rozhodl pod sp. zn. Pl. ÚS 17/25 dne 22. října 2025 v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy, Milana Hulmáka, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Jiřího Přibáně, Kateřiny Ronovské, Dity Řepkové, Martina Smolka, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové (soudkyně zpravodajka) o návrhu skupiny 35 poslanců, zastoupené Mgr. Markem Hejdukem, advokátem, sídlem Jugoslávská 620/29, Praha 2 – Vinohrady, na zrušení nařízení vlády č. 55/2025 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Soutok, za účasti vlády, za niž jedná Mgr. Petr Hladík, ministr životního prostředí, zastoupené Mgr. Jiřím Nezhybou, advokátem, sídlem Údolní 567/33, Brno, jako účastnice řízení, takto:

Návrh se zamítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Návrhem podaným podle čl. 87 odst. 1 písm. b) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) dne 24. 4. 2025 se skupina 35 poslanců (dále jen „navrhovatelka“) domáhá zrušení nařízení vlády č. 55/2025 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Soutok, (dále jen „nařízení vlády o CHKO Soutok“ či „nařízení vlády“).

2. Nařízení vlády o CHKO Soutok bylo schváleno vládou 15. 1. 2025, platnosti nabylo 5. 3. 2025 a účinnosti 1. 7. 2025.

3. Navrhovatelka žádá o předřazení projednávání věci podle § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., aby bylo zabráněno právním účinkům nařízení vlády, jakož i z důvodu vážné újmy do níže uvedených práv.

II. Obsah napadeného nařízení vlády

4. Napadené nařízení vlády (https://www.e-sbirka.cz/sb/2025/55/2025-07-01?f=55%2F2025%20Sb.&zalozka=text) označuje zajištění ochrany přírody a krajiny jako základní účel vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Soutok (§ 1). Dále podrobně definuje poslání a předmět ochrany chráněné krajinné oblasti (§ 2). Vymezuje oblast, na které se nachází, kterou dále člení do 4 zón odstupňované ochrany přírody (§ 3, 4). Stanoví ochranné podmínky vymezením činností, které lze na území chráněné krajinné oblasti provádět se souhlasem orgánu ochrany přírody (§ 5). Určuje den nabytí účinnosti (§ 6).

5. Příloha nařízení vlády vymezuje hranice Chráněné krajinné oblasti Soutok (dále jen „CHKO Soutok“) v mapě parcel obsahující 519 mapových listů.

III. Tvrzení navrhovatelky

6. Navrhovatelka tvrdí, že nařízení vlády je v rozporu s ústavním pořádkem České republiky a se zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „ZOPK“). Vláda překročila jak ústavní zmocnění v čl. 78 Ústavy, tak zákonné zmocnění dle § 25 odst. 3 ZOPK.

7. Vláda vyhlásila CHKO Soutok disproporcionálně a v rozporu s § 1 ZOPK, podle něhož je mj. nutno „zohlednit hospodářské, sociální a kulturní potřeby obyvatel a regionální a místní poměry“. Připomínky veřejnosti, dotčených osob a obcí nebyly řádně vypořádány.

8. Vyhlášení CHKO Soutok nebylo nezbytné, neboť její území bylo a je chráněno jako evropsky významná lokalita (EVL) podle § 45a ZOPK, a to jako EVL Soutok-Podluží a EVL Niva Dyje, přičemž tato ochrana je dostačující. Na území obou EVL jsou vyhlášena maloplošná zvláště chráněná území. Zároveň se území CHKO Soutok překrývá s chráněnými ptačími oblastmi.

9. Vláda ani Ministerstvo životního prostředí (dále jen „ministerstvo“) nevysvětlily, jak konkrétně může vyhlášení CHKO Soutok přispět k ochraně životního prostředí nad rámec doposud poskytované ochrany.

10. Ani samotné vyhlášení CHKO Soutok nemůže poskytnout dostatečnou ochranu těm nejcennějším biotopům, které se na jejím území nacházejí.

11. Dosavadní přísnější způsob ochrany EVL bylo možno vyřešit pouhým rozšířením stávajících maloplošných zvláště chráněných území na plochy nejcennějších biotopů posuzované lokality (zejména lužní lesy), které přísnější režim ochrany vyžadují. Tyto lokality jsou zahrnuty zejména v I. zóně ochrany CHKO Soutok.

12. Důvodová zpráva neuvádí, jak může vyhlášením CHKO Soutok dojít ke zlepšení stavu lužních lesů nad rámec dosavadní ochrany a koncepčních souhrnů doporučených opatření pro stávající EVL. Totéž se týká mysliveckého hospodaření a rybářství.

13. Ke zlepšení stavu území nemůže dojít ani regulací návštěvnosti nebo zákazu vjezdu motorových vozidel veřejnosti. Stávající regulace je dostačující.

14. Vláda vydáním napadeného nařízení vybočila ze stanovených mantinelů a mezí vyslovených v § 45c odst. 4 ZOPK, který předvídá jednotlivé způsoby ochrany pro EVL. Postupovala též v rozporu s nařízením vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit, ve znění pozdějších předpisů. Národní seznam evropsky významných lokalit s vyhlášením chráněné krajinné oblasti pro dvě uvedené EVL nepočítá.

15. Ochrana EVL má být zajišťována přednostně formou smluvní ochrany v součinnosti s dotčenými vlastníky pozemků dle § 39 ZOPK. Roztříštěnost a diverzita vlastnického práva k dotčeným pozemkům není extrémní.

16. Ministerstvo mohlo na území nejcennějších biotopů vyhlásit lokality lužních lesů a rozšířit maloplošná chráněná území. Smlouvy dle § 39 ZOPK mohlo uzavřít pouze pro určité části území, u nichž nepostačuje dosavadní základní režim ochrany dle § 45c odst. 2

ZOPK. Ministerstvo vychází z nesprávného závěru, že pro celou EVL může být uzavřena jen jedna jediná smlouva, ke které přistoupí všichni vlastníci dotčených pozemků. Ministerstvo se ani nepokusilo smluvní ochranu přednostně s vlastníky dotčených pozemků vyjednat.

17. Vzhledem k tomu, že vyhlášení CHKO Soutok nebylo nezbytné, dopustila se vláda libovůle, čímž jednala v rozporu se zásadami právního státu, a porušila tak čl. 1 odst. 1 Ústavy. Šlo pouze o politické rozhodnutí.

18. Nařízení vlády zasahuje nad potřebnou míru do práva dle čl. 11 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) vlastníků dotčených pozemků na ochranu vlastnictví. Nemá potenciál zvýšit dosavadní režim ochrany území, nemůže tedy naplnit svůj hlavní účel. Jde tak o bezúčelné a nepřiměřené omezení vlastníků pozemků a nemovitostí. Dosavadní omezení vlastníků na území EVL Soutok-Podluží a EVL Niva Dyje postačuje k ochraně území před nepříznivými vlivy.

19. Na posuzovaném území působí podnikatelské subjekty s regionálním či nadregionálním významem a napadené nařízení disproporcionálně zasahuje do práva na podnikání dle čl. 26 odst. 1 Listiny. Ačkoli jde o právo v režimu čl. 41 Listiny, měla by být právní úprava přezkoumána přísnějším testem proporcionality, „neboť napadené nařízení je nezákonné a protiústavní a právo na podnikání úzce souvisí s ochranou vlastnického práva“. Nařízení vlády by nicméně nemohlo obstát ani v testu racionality, neboť proces jeho schvalování a projednávání vykazuje znaky libovůle.

20. Na území CHKO Soutok působí mj. společnost Vodovody a kanalizace Břeclav, a. s., (dále jen „VaK“), jejíž podnikatelská činnost v podobě zásobování obyvatelstva pitnou vodou je provozována ve veřejném zájmu. Vyjednané výjimky nejsou dostatečné a je blokována stavební činnost.

21. Dochází též k omezení ústavně zaručeného práva na samosprávu obcí. Obce budou bezdůvodně omezeny ve svém právu na hospodaření se svým majetkem a rovněž ve svém obecném právu na výkon samosprávy (například při rozhodování o budoucí podobě či využití svého území v rámci územního plánování). Vláda nezohlednila dopad do samosprávy konkrétních obcí a nerespektovala potřebu omezit výkon státní moci na nezbytně nutný rozsah v případech zásahu do práva obcí na samosprávu.

22. Ministerstvo při přípravě záměru na vyhlášení CHKO Soutok a při jeho projednávání dle § 40 ZOPK vystupovalo v postavení správního orgánu, přičemž všechny soudní spory týkající se rozhodnutí ministerstva, resp. ministra o rozkladu, nejsou zatím uzavřeny. Ústavní soud rozhoduje o abstraktní kontrole napadeného předpisu, přesto nelze přehlížet nezákonné a protiústavní správní řízení, které předcházelo zahájení normotvorného procesu vládou. Ministerstvo nemělo vládě návrh na vyhlášení CHKO Soutok předkládat dříve, než by bylo o všech žalobách meritorně rozhodnuto.

IV. Průběh řízení před Ústavním soudem

23. Ústavní soud si vyžádal vyjádření vlády jako účastnice řízení podle § 69 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Návrh také zaslal veřejnému ochránci práv podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

24. Veřejný ochránce práv JUDr. Stanislav Křeček dne 26. 5. 2025 sdělil, že nevyužije svého procesního práva podle § 69 odst. 3 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, a do řízení jako vedlejší účastník nevstoupí.

IV. 1. Vyjádření vlády

25. Vláda ve svém vyjádření ze dne 9. 6. 2025 uvádí, že oblast soutoku řek Moravy a Dyje představuje jedno z biologicky nejvýznamnějších území České republiky. Jedná se o největší zachovalý komplex lužních lesů ve střední Evropě s mimořádnou druhovou rozmanitostí, který je současně územím s mezinárodním významem pro ochranu přírody.

Snaha o zajištění adekvátní právní ochrany tohoto výjimečného přírodního dědictví sahá až do roku 1992, kdy byl poprvé představen návrh na rozšíření Chráněné krajinné oblasti Pálava o území Soutoku.

26. Již v minulosti bylo opakovaně vyhodnoceno, že stávající institut základní ochrany podle § 45c odst. 2 ZOPK (EVL Soutok-Podluží a EVL Niva Dyje a Ptačí oblast Soutok-Tvrdonicko) nezajišťuje dostatečnou ochranu daného území.

27. Nedostatečná legislativní ochrana území vedla k nutnosti přijímat nestandardní opatření pro zajištění ochrany lesních ekosystémů, konkrétně prostřednictvím lesních hospodářských plánů, které však mají jiný účel a jejich využití pro účely ochrany přírody je limitováno.

28. Proces vyhlášení CHKO Soutok byl standardní a odpovídal § 40 ZOPK. Formálnímu procesu předcházela rozsáhlá fáze předjednávání. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (dále jen „AOPK“) oslovovala dotčené samosprávy, hospodařící subjekty, orgány veřejné správy a místní občany s cílem představit návrh záměru a umožnit jim zapojit se do přípravné fáze ještě před samotným započetím zákonného procesu. Celkem se v regionu uskutečnilo přibližně 300 jednání.

29. Konečný záměr na vyhlášení CHKO Soutok zaslalo ministerstvo v srpnu 2023 obcím a Jihomoravskému kraji, jejichž území se záměr dotýká, byl oznámen veřejnou vyhláškou vlastníkům nemovitých věcí, zveřejněn na Portálu veřejné správy a na webových stránkách ministerstva k připomínkám široké veřejnosti. Záměr obsahoval veškeré zákonem požadované náležitosti, včetně podrobného odůvodnění nezbytnosti navrhované ochrany a komplexního testu proporcionality.

30. Na oznámený záměr reagovala veřejnost více než 1700 podáními. Z celkového počtu přibližně 6 870 vlastníků nemovitých věcí nacházejících se v daném území podalo námitky 219 subjektů, přičemž naprostá většina těchto námitek byla obsahově identická. Pouze 8 námitek bylo obsahově unikátních. Naopak vznik CHKO Soutok podpořilo peticí více než 15 000 občanů.

31. Ministerstvo o všech řádně podaných námitkách v rámci individuálních správních řízení rozhodlo. Bylo podáno 43 rozkladů, o nichž rozhodl ministr životního prostředí. Proti rozhodnutím ministra bylo podáno 30 správních žalob, přičemž 27 z nich bylo co do obsahu zcela identických. Všechny správní žaloby jsou zatím neúspěšné.

32. V meziresortním připomínkovém řízení byl návrh zpřístupněn všem subjektům zapsaným v elektronické knihovně vlády eKLEP. Obdržené připomínky byly řádně vypořádány postupem podle legislativních pravidel vlády (vláda doložila tabulku s vypořádáním připomínek).

33. Vyhlášení CHKO Soutok bylo nezbytným, zákonným a proporcionálním opatřením k zajištění efektivní ochrany mimořádných přírodních hodnot území, přičemž představuje jediné reálně proveditelné řešení zajištění jeho komplexní ochrany. Posouzení nezbytnosti vyhlášení CHKO bylo provedeno ve třech nezávislých dokumentech – záměr vyhlášení CHKO Soutok, důvodová zpráva, závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA), které vláda k vyjádření připojila.

34. Ministerstvo již v rámci záměru provedlo rozsáhlý test proporcionality (s. 12–31 záměru), z něj plyne nezbytnost této formy ochrany. Dosavadní ochrana neumožňovala komplexní péči o území, kterou lze na území CHKO Soutok usměrňovat v návaznosti na základní a bližší ochranné podmínky CHKO Soutok a diferencovaně nastavovat v adaptivním cyklu, což je v současné době probíhající klimatické změny pro uchování takto plošně rozsáhlého unikátního nivního ekosystému nezbytností. Vyhlášení CHKO Soutok zároveň umožňuje v důsledku plánování péče o území jako celku adekvátně zohlednit potřeby ochrany ptačích druhů, jež jsou předmětem ochrany Ptačí oblasti Soutok-Tvrdonicko. Zatížení

způsobené navrhovaným způsobem ochrany území není pro dotčené subjekty významné, natož neúnosné.

35. Účel vyhlášení chráněné krajinné oblasti (dále též „CHKO“) je mnohem širší než pouhé zajištění ochrany jednotlivých cenných biotopů. Posláním CHKO je mimo jiné zachování přírodních funkcí krajiny (retence vody v krajině, migrační prostupnost, ekologická stabilita), dochovaného rázu krajiny atd., což nástroj maloplošných zvláště chráněných území nezajistí. Překryv CHKO a maloplošných zvláště chráněných území je zcela standardní ve všech existujících CHKO.

36. Ustanovení § 45c odst. 4 ZOPK nijak nelimituje vyhlášení nové CHKO. Zápis do národního seznamu nepředstavuje podmínku pro vyhlášení CHKO postupem podle § 40 ZOPK.

37. Institut smluvní ochrany podle § 39 ZOPK se vztahuje k maloplošným zvláště chráněným územím, nikoli CHKO. Navíc na území obou EVL se nachází přibližně 6 870 jedinečných vlastníků pozemků, přičemž je nutno uzavírat jednu smlouvu se všemi dotčenými vlastníky. Nedojde-li k dohodě s některým z vlastníků, nelze smlouvu uzavřít. Na již vyhlášených maloplošných zvláště chráněných územích již není smluvní ochrana podle § 39 odst. 1 ZOPK právně možná. Uzavírání smluv je navíc v pravomoci příslušného krajského úřadu, ministerstvo se tudíž nemohlo dopustit případného porušení zákona.

38. Je zcela nežádoucí, aby území CHKO bylo rozdrobeno do několika režimů ochrany (maloplošná zvláštně chráněná území, smluvní ochrana), což by znemožnilo systematickou a komplexní péči o území jako celek.

39. Vlastnické právo není absolutní a neomezené. Ze základních ochranných podmínek CHKO lze navíc podle § 43 ZOPK povolit výjimku. Značná část omezení již dnes vyplývá z existence EVL a aplikace druhové ochrany podle ZOPK. Faktický dopad vyhlášení CHKO na výkon vlastnického práva je minimální. Navíc případné zásahy lze kompenzovat dle § 58 odst. 2 ZOPK. Většina území CHKO (67 %) je v majetku státu, takže dopad na soukromé vlastníky je omezený. Hranice CHKO byly navrženy tak, aby minimalizovaly zásah do zastavěného území obcí (pouze 0,52 % rozlohy) a respektovaly legitimní rozvojové zájmy.

40. Právo na podnikání spadá pod čl. 41 odst. 1 Listiny. Není zasažena podstata práva. Vyhlášením CHKO Soutok dojde pouze k dílčímu zanedbatelnému zvýšení administrativní zátěže podnikatelských subjektů hospodařících na území CHKO Soutok v souvislosti s povinností žádat o souhlas či povolení k některým činnostem dle ZOPK. Byl brán ohled na současný způsob vyžívání území a zemědělsky obhospodařované pozemky byly primárně zařazeny do III. zóny CHKO.

41. K argumentům týkajícím se společnosti VaK vláda uvádí, že na základě námitky VaK byly ochranné podmínky upraveny tak, aby se souhlas orgánu ochrany přírody nevyžadoval pro úkony související s údržbou, provozem a opravami vodárenských objektů sloužících k výrobě pitné vody. Nad rámec zákonných povinností ministerstvo nabídlo VaK i uzavření memoranda o spolupráci, které by deklarovalo, že vyhlášení CHKO neovlivní možnosti oprav a údržby stávající vodohospodářské infrastruktury a nebudou ztíženy podmínky pro povolení umísťování nových staveb vodohospodářské infrastruktury pro zásobování pitnou vodou. Společnost VaK memorandum odmítla uzavřít. Pro stavební činnost na území první zóny CHKO je sice nutno žádat výjimku, ovšem zásobování pitnou vodou je veřejným zájmem, který splňuje zákonem stanovené podmínky pro udělení výjimky.

42. K právu na samosprávu vláda uvádí, že záměr na vyhlášení CHKO Soutok byl v souladu s § 40 odst. 3 ZOPK zaslán individuálně všem dotčeným obcím, které k němu mohly uplatnit námitky. Obce mohou podat námitky jak z pozice vlastníka nemovitých věcí, tak z pozice samosprávy, přičemž rozsah námitek obce není zákonem omezen. Řada připomínek obcí byla akceptována.

43. Vyhlášením CHKO je právo na samosprávu zachováno v plném rozsahu. Obce mohou nadále rozhodovat o svých záležitostech a rozvoji území, pouze musí při své činnosti dbát na zachování přírodních hodnot, pro které byla CHKO vyhlášena. Tato povinnost není ničím výjimečným – již dnes musí obce při územním plánování zohledňovat různé limity vyplývající například z vymezení ptačích oblastí či evropsky významných lokalit. Toto omezení je přiměřené. Hranice CHKO Soutok byla navrhována s maximální snahou o minimalizaci dopadů na obce a zahrnuje pouze minimální rozlohu zastavěného území a nezahrnuje souvisle zastavěná území obcí.

44. Ze ZOPK nevyplývá povinnost odložit legislativní proces do doby pravomocného skončení soudních řízení o námitkách. Městský soud v Praze již zamítl všechny návrhy žalobců na přiznání odkladného účinku žalobě (celkem 21 návrhů) a dosud vydal 21 zamítavých rozsudků z celkových 30 podaných žalob. Soudy navíc nemají pravomoc zasahovat do normotvorného procesu, jak vyplývá z ustálené judikatury NSS (např. rozsudek č. j. 6 As 162/2020-162).

IV. 2. Replika navrhovatelky

45. Navrhovatelka v replice ze dne 11. 7. 2025 uvádí, že vyjádření vlády opomíjí existenci, efektivitu a provázanost stávajících nástrojů ochrany. Hospodaření v lesních porostech obou EVL dlouhodobě funguje na základě dohody mezi Lesy České republiky a AOPK. Tato dohoda, spolu se schválenými lesními hospodářskými plány a souhrny doporučených opatření, představuje komplexní a funkční systém ochrany. Vláda vnímá jednotlivé nástroje a instituty ochrany poskytované EVL izolovaně, čímž uměle vyvolává pocit jejich nedostatečnosti.

46. Nic nebrání tomu, aby lesní hospodářské plány pokrývaly i zbytek území lesů v rámci dotčeného území, než je tomu doposud.

47. Území bylo historicky narušeno vlivem provedených vodohospodářských úprav za „minulého režimu“. Stav se nepodaří obnovit do své původní podoby. Současná ochrana tak dostačuje.

48. Pokud by argumentace vlády o absenci komplexní ochrany dotčeného území byla pravdivá, pak již nemusí existovat ochrana EVL.

49. Cílem navrhovatelky není zamezit ochraně významných přírodních hodnot, které se na dotčeném území nacházejí, ale zamezit tomu, aby bylo nehospodárně, nekoncepčně a pouze politicky protlačováno vyhlášení CHKO Soutok.

50. Nebyly předloženy konkrétní důvody a nástroje, které zajistí zlepšení dosavadního režimu ochrany území. Jde o pouhé predikce. Rozšíření zákazu vjezdu motorových vozidel na jiné než lesní pozemky a zákazu pořádání hromadných akcí nad 500 účastníků lze vnímat spíše podpůrně.

51. Navrhovatelka zpochybňuje argument vlády, že pro případy zajištění smluvní ochrany dle § 39 ZOPK musí být uzavřena pouze jedna smlouva. Ve zbytku setrvává na již předestřené argumentaci.

IV. 3. Upuštění od ústního jednání

52. Jelikož Ústavní soud neočekával od ústního jednání další objasnění věci, dle § 44 zákona o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, od ústního jednání upustil.

V. Kompetence pro přijetí nařízení vlády

53. Ústavní soud se v souladu s § 68 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., nejprve zabýval tím, zda nařízení vlády bylo přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem.

54. K vydání nařízení vlády je podle čl. 78 Ústavy oprávněna vláda. Nařízení vláda schválila dne 15. 1. 2025, konečný text byl vyhlášen ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv dne 5. 3. 2025 pod č. 55/2025 Sb. s účinností od 1. 7. 2025.

55. Normotvorná kompetence prostřednictvím vládních nařízení je samostatnou nařizovací pravomocí podle čl. 78 Ústavy, vláda je oprávněna vydávat nařízení k provedení zákona a v jeho mezích a nepotřebuje k tomu žádné zvláštní zmocnění Parlamentu. Nařízení vlády nesmí vybočit ze zákonných mezí, tj. nemůže být *praeter legem*, a musí se držet v mezích zákona, které jsou buď vymezeny výslovně, anebo vyplývají ze smyslu a účelu zákona [např. nález sp. zn. Pl. ÚS 45/2000 (N 30/21 SbNU 261; 96/2001 Sb.; *Cukerné kvóty I*)]. Nařízení vlády tak 1. musí být vydáno oprávněným subjektem, 2. nemůže zasahovat do věcí vyhrazených zákonu a 3. musí být zřejmá vůle zákonodárce k úpravě nad zákonný standard, musí být tedy otevřen prostor pro sféru nařízení. Nařízení vlády může tak podrobněji konkretizovat problematiku upravenou v základních rysech již samotným zákonem [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 5/01 (N 149/24 SbNU 79; 410/2001 Sb.; *Kvóty na mléko*)].

56. Chráněné krajinné oblasti jsou definovány § 25 ZOPK následovně:

> „(1) Rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení, lze vyhlásit za chráněné krajinné oblasti.
>
> (2) Hospodářské využívání těchto území se provádí podle zón odstupňované ochrany tak, aby se udržoval a zlepšoval jejich přírodní stav a byly zachovány a vytvářeny optimální ekologické funkce těchto území. Rekreační využití je přípustné, pokud nepoškozuje přírodní hodnoty chráněných krajinných oblastí.
>
> (3) Chráněné krajinné oblasti, jejich poslání a bližší ochranné podmínky vyhlašuje vláda republiky nařízením.“

57. V § 27 („Členění území chráněných krajinných oblastí“) a § 26 ZOPK („Základní ochranné podmínky chráněných krajinných oblastí“) je upravena možnost členění CHKO do jednotlivých oblastí (zón) a zejména vymezena míra ochrany (prostřednictvím různých omezení) jak pro celou CHKO, tak pro jednotlivé oblasti (zóny).

58. Z doložených dokumentů (důvodová zpráva, záměr na vyhlášení CHKO, zejm. jeho s. 12–15) jednoznačně vyplývá, že nově vzniklou CHKO lze považovat za „rozsáhlé území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení“ tak, jak předvídá § 25 odst. 1 ZOPK. To nepopírá ani navrhovatelka.

59. Navrhovatelka nespecifikuje, že by některá z konkrétních ochranných podmínek stanovená nařízením vlády (§ 5 – Bližší ochranné podmínky) sama o sobě vybočovala ze zákonných mezí přípustné regulace v CHKO. Podstatou jejích výhrad je, že samotné vyhlášení nové CHKO považuje za nepotřebné.

60. Z hlediska výše uvedených kritérií pro ústavnost a zákonnost nařízení vlády tak lze uzavřít, že nařízení bylo 1. vydáno oprávněným subjektem, 2. nijak nezasahuje do věcí vyhrazených zákonu a 3. je zřejmá vůle zákonodárce k podrobnější úpravě podzákonným předpisem.

61. K námitce, že nařízení bylo vydáno „předčasně“, neboť stále probíhají soudní řízení týkající se vypořádání námitek vznesených v průběhu přípravy nařízení vlády, Ústavní soud uvádí, že kompetence vlády vydat nařízení vlády není ústavně ani zákonem nijak časově vázána na případné předchozí soudní spory. V tomto ohledu vláda při vydání nařízení své kompetence nepřekročila.

62. Navrhovatelce nelze přisvědčit, že by proces schvalování a projednávání nařízení vlády vykazoval znaky libovůle, a byl tak rozporný s čl. 1 odst. 1 Ústavy. Argument vlády, že

ministerstvo o všech podaných námitkách dle § 40 ZOPK rozhodlo, navrhovatelka nijak nevyvrací. Z doložené vypořádací tabulky též vyplývá, že i všechny připomínky vznesené v rámci mezirezortního připomínkového řízení byly vypořádány.

63. Navíc sama skutečnost, že námitkám či připomínkám nebylo v některých případech vyhověno, nepředstavuje vadu normotvorného procesu. Jak již připomněl Ústavní soud v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 35/23 (111/2024 Sb.; *Zvýšení hlukových limitů*), případné rozpory s připomínkovými místy nemohou samy o sobě vést k závěru o neústavním způsobu přijetí nařízení vlády, neboť předložení návrhu k projednání vládě „bez rozporů“ není ústavní ani zákonnou podmínkou pro přijetí nařízení vlády.

64. Ústavní soud tak uzavírá, že nařízení vlády bylo přijato k tomu Ústavou zmocněným orgánem, v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem (čl. 76 odst. 1 a čl. 78 Ústavy).

VI. Věcný přezkum nařízení vlády

VI. 1. Tvrzený rozpor s nařízením vlády č. 318/2013 Sb. a § 45c odst. 4 ZOPK

65. Námitka nezákonnosti, resp. neústavnosti pro tvrzený rozpor s národním seznamem evropsky významných lokalit je nedůvodná. Tento seznam je vyhlášen formou nařízení vlády (č. 318/2013 Sb.), přičemž obsah nařízení vlády není referenčním kritériem pro přezkum jiného nařízení vlády.

66. Nelze přisvědčit ani tvrzenému rozporu s § 45c odst. 4 ZOPK. Podle tohoto ustanovení: „K zajištění udržení příznivého stavu evropských stanovišť nebo stanovišť evropsky významných druhů, které jsou předmětem ochrany evropsky významných lokalit, lze území evropsky významných lokalit nebo jejich části vyhlásit za zvláště chráněná území nebo zde zřídit smluvně chráněná území podle § 39. Vyžaduje-li udržení příznivého stavu předmětu ochrany evropsky významné lokality přísnější ochranu než podle odstavce 2, stanoví vláda nařízením u této evropsky významné lokality nebo její části kategorie zvláště chráněných území, ve kterých je příslušné orgány ochrany přírody vyhlásí, nebude-li tato ochrana zajištěna smluvně. Takto vláda postupuje v případě, že tato evropsky významná lokalita není dosud vyhlášena za zvláště chráněné území a její ochrana není zajištěna ani smluvně podle § 39.“ Vyhlašování CHKO jako jednoho ze zvláště chráněných území (srov. § 14 odst. 2 ZOPK) probíhá podle autonomních pravidel, přičemž citovaný § 45c odst. 4 ZOPK v tom vládu nijak nelimituje.

VI. 2. Tvrzený rozpor s právem na ochranu vlastnictví, právem na podnikání a právem na samosprávu

67. Základní výhrada navrhovatelky, která je opakovaně uvedena jak ve vztahu k právu na ochranu vlastnictví, tak k právu na podnikání i právu na samosprávu, spočívá v tvrzeném nesplnění požadavku proporcionality ve prospěch ochrany životního prostředí vyhlášením nové CHKO, zejména v nezpůsobilosti nové právní úpravy přispět ke kvalitnější ochraně daných přírodních lokalit i v neprokázání potřebnosti nové právní úpravy.

68. Ústavní soud nejprve obecně konstatuje, že stát má ve vztahu k povinnosti chránit přírodu své pozitivní závazky [nález Ústavního soudu ze dne 17. 7. 2019 sp. zn. Pl. ÚS 44/18 (N 134/95 SbNU 124; 225/2019 Sb.), bod 48]. Principy, cíle a motivy zakotvené v preambuli Ústavy (odhodlání společně střežit a rozvíjet zděděné přírodní a kulturní, hmotné a duchovní bohatství) a v čl. 7 Ústavy (stát dbá o šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství) zakládají pro stát omezení i aktivní povinnosti (viz Uhl, P. Čl. 7, Ochrana přírodního bohatství. In: Rychetský, P. a kol. Ústava České republiky: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, případně Sládeček, V. a kol. Ústava České republiky. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 91). Odpovědnost vůči budoucím generacím za osud

veškerého života na Zemi připomíná preambule Listiny, která dále v čl. 35 zakotvuje právo jednotlivce na příznivé životní prostředí.

69. Citované závazky lze splnit pouze tehdy, pokud ochrana životního prostředí je komplexní, promyšlená a plánovaná. Právní řád České republiky upravuje k ochraně přírody a krajiny rozsáhlý systém nástrojů. Institut CHKO je tedy jedním z mnoha těchto nástrojů, které existují vedle sebe, často se zcela záměrně navzájem prolínají a ovlivňují. Účelem vyhlášení chráněné krajinné oblasti je snaha zajistit ochranu specifickým územím, která se vyznačují výjimečným či charakteristickým krajinným rázem, a zachovat tak jejich hodnotu pro budoucnost. Vedle tohoto obecného účelu vyplývá ze zvláštnosti přírodních poměrů každé konkrétní oblasti i konkrétněji definované poslání, které je vymezeno při vyhlášení jednotlivých CHKO. Je zřejmé, že naplnění uvedených neurčitých právních pojmů je výsledkem úvah, které mají dílem oporu v objektivních údajích, ale dílem jsou vždy tvořeny subjektivními záměry.

70. Ústavní soud v rámci své pravomoci při přezkumu ústavnosti nařízení vlády vyhlašujícího určitou CHKO posuzuje, zda zvolené řešení nezasahuje nepřípustně do ústavně zaručených práv dotčených subjektů. Není jeho úlohou zjišťovat, zda se jedná o nejvhodnější řešení.

VI. 2. 1. Legitimní cíl napadené právní úpravy a intenzita přezkumu

71. V rámci posouzení výhrad navrhovatelky se Ústavní soud zabýval i otázkou formy a intenzity přezkumu.

72. Obecně lze za legitimní cíl vyhlášení nové CHKO považovat ochranu přírodního bohatství ve smyslu čl. 7 Ústavy, resp. životního prostředí ve smyslu čl. 35 odst. 1 Listiny. V podústavní rovině je tento cíl specifikován jako ochrana přírody a krajiny. Ze všech doložených dokumentů i z vyjádření vlády plyne, že území CHKO (oblast soutoku řek Moravy a Dyje) je největším zachovalým komplexem lužních lesů ve střední Evropě s mimořádnou druhovou rozmanitostí, který je současně územím s mezinárodním významem pro ochranu přírody. To ostatně ani navrhovatelka nezpochybňuje.

73. Účinností napadeného nařízení, resp. vyhlášením CHKO Soutok, se na všechny vlastníky nemovitých věcí v území CHKO začíná uplatňovat regulační režim týkající se užívání jejich majetku. Omezení užívání majetku plyne jak z § 26 ZOPK, tak z § 5 napadeného nařízení vlády. Tato regulace se týká nejen soukromých vlastníků, ale též obcí nacházejících se na území CHKO, neboť i užívání obecního majetku (čl. 101 odst. 3 Ústavy) je regulací omezeno. Na území celé CHKO (§ 26 odst. 1 ZOPK) je např. zakázáno stavět nové dálnice, sídelní útvary a plavební kanály. Na území I. zóny CHKO (§ 26 odst. 2 ZOPK) je např. zakázáno povolovat nebo provádět nové stavby, povolovat a měnit využití území či těžit nerosty a humolity. Na území I. i II. zóny CHKO (§ 26 odst. 3 ZOPK) je např. zakázáno hospodařit na pozemcích mimo zastavěná území obcí způsobem vyžadujícím intenzivní technologie, zejména prostředky a činnosti, které mohou způsobit podstatné změny v biologické rozmanitosti, struktuře a funkci ekosystémů anebo nevratně poškozovat půdní povrch, používat biocidy, měnit vodní režim či provádět terénní úpravy značného rozsahu.

74. Podle § 5 napadeného nařízení vlády lze některé způsoby užívání majetku činit jen se souhlasem orgánu ochrany přírody. Např. na území I. zóny CHKO jde o těžbu dříví, pokud nebyla předvídána ve schváleném lesním hospodářském plánu nebo v převzaté lesní hospodářské osnově, na území III. zóny CHKO jde o vysazování plantáží původních dřevin na pozemcích, které nejsou určeny pro plnění funkce lesa, nebo rozorávání trvalých travních porostů mimo zastavěná území nebo zastavitelné plochy. Na celém území CHKO lze jen se souhlasem orgánu ochrany přírody např. upravovat nebo měnit koryta vodních toků, nejedná-li se o činnosti vyžadující povolení nebo jiný úkon podle vodního nebo stavebního zákona [zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění

pozdějších předpisů; zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů], odbahňovat rybníky a další vodní nádrže, ukládat vytěžené sedimenty, těžit nerosty, provádět geologické práce, hornickou činnost nebo činnost prováděnou hornickým způsobem, obnovovat nebo udržovat prvky odvodnění, s výjimkou povolených objektů sloužících k manipulaci s vodní hladinou podle schváleného manipulačního řádu.

75. Všechny zákonem i napadeným nařízením předvídané regulace se pak dotýkají též práv garantovaných v čl. 26 Listiny v případě, že omezují podnikání, resp. hospodářskou činnost (zemědělskou činnost, lesnictví, chov ryb apod.).

76. Ústavní soud tedy na základě výhrad navrhovatelky posoudil kolizi sledovaného zájmu na ochraně životního prostředí, resp. přírodního bohatství (čl. 7 Ústavy, čl. 35 Listiny), na straně jedné a vlastnického práva (čl. 11 Listiny), práva na podnikání (čl. 26 Listiny) a práva na územní samosprávu (čl. 8, resp. čl. 100 Ústavy) na straně druhé.

77. Ačkoli navrhovatelka napadá právní regulaci „en bloc“ a nespecifikuje, která ustanovení napadeného nařízení nepřiměřeně zasahují do práv toho kterého vlastníka, podnikatele či samosprávného celku (a jakým způsobem), v režimu abstraktní kontroly norem postačí, že zásahy jsou napadenou právní úpravou předvídány. Právní předpis je v tomto řízení podroben přezkumu Ústavním soudem, aniž by se nějaké zásahy do základních práv a svobod musely nutně projevit v právní sféře jednotlivce.

78. Omezení vlastnického práva či práva na samosprávu posuzoval Ústavní soud testem proporcionality. Regulace, která nově vyhlášením CHKO na vlastníky nemovitostí na území CHKO dopadá, není zanedbatelná a omezuje výkon vlastnického práva zejm. v aspektu práva věc užívat (např. omezení stavební činnosti či vysazování dřevin) či užívat její plody (např. omezení těžby dřeva či nerostů) podstatným způsobem [k aplikaci testu proporcionality při omezování vlastnického práva a práva na samosprávu v zájmu ochrany životního prostředí srov. též nález sp. zn. Pl. ÚS 18/17 (N 156/90 SbNU 525; 261/2018 Sb.; *Národní parky*), bod 48 a násl.]. Současně ale platí, že míra obecnosti, s níž Ústavní soud k přezkumu napadeného nařízení přistupuje, logicky odpovídá míře obecnosti, s níž navrhovatelka nařízení napadá.

79. U práva na podnikání, které spadá do režimu čl. 41 odst. 1 Listiny, závisí přísnost přezkumu na tom, zda je napadenou právní úpravou zasaženo samotné jádro daného práva (pak musí právní úprava projít testem proporcionality) či nikoli (pak postačí pouze racionální vztah zvoleného prostředku a sledovaného cíle). Do jádra práva garantovaného čl. 26 odst. 1 Listiny je zasaženo tehdy, jestliže by daným omezením byl určité skupině jednotlivců podstatně ztížen nebo znemožněn přístup k určitému povolání nebo možnost vykonávat určitou činnost [srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 19/24 (226/2025 Sb.; *Pozastavení výkonu auditorské činnosti zahájením trestního stíhání*), bod 36]. Nařízení vlády jistě limituje některé dílčí aspekty podnikatelské činnosti, neznemožňuje však ani její výkon, ani přístup k ní. Do jádra práva proto zasaženo není. Ve vztahu k omezení práva na podnikání tak postačí, že prostředek zvolený k dosažení sledovaného cíle (ochrany přírody a krajiny) je rozumný, byť nikoliv nutně nejlepší, nejvhodnější, nejúčinnější či nejmoudřejší.

80. Projde-li však napadená právní úprava přísnějším testem proporcionality, není nutné ji samostatně testovat kritérii mírnějšími. Vzhledem k tomu, že argumentace navrhovatelky směřuje obecně proti nařízení vlády jako celku, bez specifikace kolize jeho konkrétních ustanovení s některými namítanými právy, zabýval se Ústavní soud proporcionalitou právní úpravy jako celku.

81. Test proporcionality zahrnuje kritéria vhodnosti (způsobilosti), potřebnosti a přiměřenosti. Kritérium vhodnosti zkoumá, zdali použitý prostředek omezující určitý ústavní princip (typicky některé ústavně zaručené právo) je vůbec způsobilý dosáhnout sledovaného legitimního cíle. Kritérium potřebnosti spočívá v posouzení, zda nelze daného cíle ve srovnatelné míře dosáhnout jinak, a to při nižší míře zásahu do kolidujícího ústavního

principu, či bez tohoto zásahu. V rámci kritéria přiměřenosti potom probíhá vyvažování mezi oběma v kolizi stojícími ústavními principy (právy).

82. Před provedením samotného testu proporcionality Ústavní soud pro úplnost uvádí, že nelze navrhovatelce přisvědčit, že by v procesu přípravy a přijímání nařízení vlády nebyla dostatečně zvážena a odůvodněna proporcionalita zvolené právní úpravy ve vztahu k dotčeným právům.

83. Záměr na vyhlášení zvláště chráněného území CHKO Soutok z roku 2023 podrobně argumentuje ve prospěch proporcionality navržené právní úpravy jak z pohledu její 1. vhodnosti (s. 12–15), 2. potřebnosti (s. 16–19), jakož i 3. přiměřenosti v užším smyslu (s. 20–26). Taktéž důvodová zpráva k nařízení vlády shrnuje argumenty pro nezbytnost nové právní úpravy (s. 3–4). Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace (RIA, 2024) týkající se souhrnně jak nařízení vlády, tak navazující vyhlášky ministerstva o vymezení zón ochrany přírody CHKO Soutok (později vyhlášené pod č. 56/2025 Sb.) podrobně zvažuje varianty řešení od varianty zachování současné úrovně právní úpravy přes variantu nově vyhlášených maloplošných území až po zvolenou variantu nové CHKO.

VI. 2. 2. Posouzení způsobilosti napadené právní úpravy dosáhnout legitimního cíle

84. Z hlediska kritéria vhodnosti (způsobilosti) dospěl Ústavní soud k závěru, že nelze pochybovat o tom, že vyhlášení CHKO na daném území je způsobilé naplnit požadovaný legitimní cíl. Je to ostatně základní účel vyhlášení CHKO a všechna omezení spojená s vyhlášením CHKO (viz shora citovaný § 5 nařízení vlády či § 26 ZOPK) k tomuto cíli jednoznačně směřují. Jde o podstatu a smysl regulace, resp. podstatu a smysl vyhlášení jakéhokoli zvláště chráněného území ve smyslu § 14 odst. 2 ZOPK. Napadená právní úprava je tak způsobilá legitimní cíl (ochranu přírodního bohatství, resp. životního prostředí) naplnit.

VI. 2. 3. Posouzení potřebnosti napadené právní úpravy

85. Stejně tak dospěl Ústavní soud k závěru, že byla dostatečně doložena i potřebnost napadené právní úpravy. Přestože navrhovatelka převážně zpochybňuje naplnění tohoto kritéria s tím, že nabízí alternativní možnosti, jak legitimní cíl naplnit, nelze jí přisvědčit.

86. Navrhovatelka sice dokládá, že i jinými nástroji lze přispět k ochraně přírody a krajiny na daném území (ochrana formou lesních hospodářských plánů, rozšíření těchto plánů i na další lesy v území, smluvní ochrana, rozšíření stávajících maloplošných zvláště chráněných území na plochy nejcennějších biotopů), pomíjí však, že tyto formy ochrany nezaručují naplnění sledovaného legitimního cíle ve stejné či srovnatelné míře, a to ve vztahu jak k intenzitě ochrany, tak i její komplexnosti. Některá omezení, která z vyhlášení CHKO plynou a k nimž navrhovatelka alternativu nenabízí (zpřísnění vjezdu motorových vozidel, limitace pořádání hromadných akcí), navrhovatelka co do možného efektu nepodloženě bagatelizuje.

87. K argumentu navrhovatelky, že lze ochranu daného území zajistit smluvně, Ústavní soud zdůrazňuje, že pro zajištění stejně účinné a efektivní ochrany území by bylo nezbytné vyjednat příslušnou míru ochrany lokality se všemi vlastníky. Je-li na území obou EVL více než 6 tisíc vlastníků pozemků, jeví se možnost dosažení tohoto cíle jen velmi málo pravděpodobná. Není rozhodné, zda je nutno uzavírat formálně jednu smlouvu se všemi vlastníky, nebo tisíce smluv. Podstatné je zajištění projevu shodné vůle jednotlivých vlastníků. Je však více než zjevné, že dosažení shody na obsahu smluv se všemi vlastníky je v natolik rozsáhlém území a při uvedeném množství vlastníků velmi obtížné, až nereálné. To se týká i případné změny ochrany reagující na změnu podmínek v území. Pokud by k dohodě, byť jen s některými vlastníky, nedošlo, účel ochrany by nebyl naplněn. Smluvní ochrana je z těchto důvodů na takto rozsáhlém území nevhodným nástrojem pro zajištění efektivní, včasné a komplexní ochrany přírodního bohatství. Je primárně určena pro maloplošná

chráněná území. Pro úplnost lze dodat, že u již vyhlášených maloplošných zvláště chráněných území není podle § 39 odst. 1 ZOPK možné smlouvu uzavřít.

88. Ani využívání lesních hospodářských plánů není srovnatelně účinným nástrojem ochrany. Zejména se týká pouze lesů, přičemž dané území zahrnuje i jiné typy pozemků (louky, mokřady atd.). Argument navrhovatelky uvedený v replice, že nic nebrání tomu, aby lesní hospodářské plány pokrývaly i zbytek území lesů v rámci dotčeného území, nijak nezohledňuje skutečnost, že část území, které nemá charakter lesa, takto chránit nelze. Navíc lesní hospodářské plány jsou určeny pro jiné účely a jejich závazné ukazatele (maximální výše těžeb, minimální podíl melioračních dřevin a minimální rozsah výchovných zásahů) nejsou způsobilé naplnit všechny cíle týkající se ochrany vzácných biotopů. Stejně tak jejich omezená platnost neumožňuje dlouhodobé plánování ochrany území.

89. Přisvědčit nelze ani představě, že srovnatelnou ochranu zajistí rozšiřování stávajících či vyhlašování nových maloplošných zvláště chráněných území (národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace, přírodní památka nebo památný strom). Maloplošná zvláště chráněná území jsou způsobilým nástrojem pro ochranu nejcennějších částí území, ale neumožňují komplexní ochranu celého území. Maloplošná zvláště chráněná území nelze přirozeně vyhlašovat v oblastech, které svými charakteristikami neodpovídají zákonné definici maloplošných zvláště chráněných území. Přesto musí být i tyto oblasti chráněny v zájmu komplexní ochrany území jako celku, např. pro zajištění migrační prostupnosti, ochrany potravních biotopů nebo biotopů pro rozmnožování, úpravy vodního režimu v krajině apod. K tomu naopak efektivně slouží právě režim jednotlivých zón CHKO. Sama skutečnost, že území CHKO se může překrývat s územím maloplošných zvláště chráněných území, není argumentem pro nepotřebnost CHKO jako celku. Naopak jde o standardní kombinaci ochrany.

90. Podstatou vyhlášení CHKO je ochrana území, která bude komplexní, flexibilní a realizována prostředky a nástroji k tomu určenými. Lze tak přisvědčit argumentům vlády, že plán péče o CHKO, který se zpracovává na časově omezené období a umožňuje pružně a diferencovaně reagovat na případné změny podmínek, je efektivnějším a účinnějším nástrojem ochrany než navrhovatelkou zmiňované alternativy, které systematickou a komplexní péči o území neumožňují.

91. Potřebnost změny byla dostatečně doložena v záměru na vyhlášení CHKO odkazem na sledování a vyhodnocení stavu předmětů ochrany AOPK (monitoring v letech 2006 a 2019), odkazem na vědecké články dokládající úbytek zvláště chráněných druhů, snižování kvality lesních společenstev nížinných lužních lesů, nelesních travinných společenstev a také přirozených a přírodě blízkých vodních toků, říčních ramen, tůní, mokřadů atd.

VI. 2. 4. Posouzení přiměřenosti napadené právní úpravy

92. Nařízení vlády obstojí i z hlediska přiměřenosti (proporcionality v užším smyslu).

93. Ústavní soud při vážení protichůdných zájmů zohledňuje, že předvídané zásahy do vlastnického práva plynoucí z vyhlášení CHKO nemají podobu zbavení majetku (čl. 11 odst. 4 Listiny), ale jde o úpravu užívání v souladu se sociální funkcí vlastnictví (čl. 11 odst. 3 Listiny). Podle čl. 11 odst. 3 Listiny platí, že vlastnictví zavazuje a nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Jeho výkon nesmí poškozovat lidské zdraví, přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem.

94. I z pohledu rozhodovací praxe ESLP jsou opatření týkající se „užívání majetku“ ve smyslu čl. 1 třetí věty Dodatkového protokolu k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod přezkoumávána méně přísně než zásahy v podobě „zbavení majetku“ ve smyslu čl. 1 věty druhé téhož článku.

95. Ústavní soud již vyjádřil určitou míru zdrženlivosti při vyvažování kolidujících zájmů v souvislosti s vyhlašováním národních parků (tedy regulace přísnější, potažmo více

omezující práva jednotlivců či samospráv, než je tomu u CHKO) tak, že otázka existence národních parků a pravidel, jak se v nich chovat, je politicko-odborně-ekologická. Jde o ideový střet (zejména) tzv. environmentalistů s podnikateli, vlastníky nemovitostí a zástupci územních samospráv, který má být řešen v zákonodárném sboru, nikoliv u Ústavního soudu. Z hlediska ústavního pořádku jsou pravidla pro volbu typu a míry ochrany určitého přírodního území relativně široká. Ústavní soud proto odpovědi na otázky týkající se optimálního nastavení jednotlivých opatření nemůže poskytnout [viz nález sp. zn. Pl. ÚS 18/17 (N 156/90 SbNU 525; 261/2018 Sb.; *Národní parky*), bod 132].

96. Nařízení vlády (srov. § 5) limituje vlastnické právo (stejně jako právo na podnikání) pouze potřebným souhlasem orgánu ochrany přírody k některým v § 5 vymezeným činnostem. Jde o standardní regulaci v režimu CHKO. Navrhovatelka ani netvrdí, že by se nějaká z podmínek zakotvených v § 5 svým obsahem vymykala regulacím v jiných CHKO či byla jakkoli jinak excesivně přísná, resp. z hlediska svého obsahu nepřiměřená.

97. V rovině zákona jsou omezení související s vyhlášením CHKO formulována buď pro celou CHKO (§ 26 odst. 1 ZOPK), pro území její první zóny (§ 26 odst. 2 ZOPK), nebo pro území první a druhé zóny společně (§ 26 odst. 3 ZOPK). Jde o standardní regulaci v každé CHKO, neboť plyne přímo ze zákona. Z povahy věci se dotýká výkonu vlastnického práva těch, kteří na území CHKO vlastní majetek, stejně jako těch, kteří tam provozují podnikatelskou činnosti (srov. blíže body 73–74). Navrhovatelka ústavnost kteréhokoli ze zákonných omezení plynoucích z § 26 ZOPK nezpochybňuje ani výslovně nenapadá.

98. Ve vztahu k právu na samosprávu, konkrétně právu obcí hospodařit se svým majetkem, navrhovatelka neuvádí konkrétní ustanovení, které by mělo z požadavku přiměřenosti vybočovat. Podobně např. neuvádí, že by do území CHKO byla zahrnuta obec či její část, která vůbec nesplňuje podmínky po zařazení apod. Námitky porušení práva na samosprávu proto taktéž zůstávají ve velmi obecné rovině.

99. Ústavní soud tak posuzoval proporcionalitu právní úpravy v kontextu základní argumentace navrhovatelky, ale nemohl se přirozeně zabývat všemi možnými hypotetickými dopady na konkrétní vlastníky, obce či podnikatele, neboť jejich řešení bude vždy ovlivněno právními i skutkovými okolnostmi každé jednotlivé situace.

100. Jak plyne z vyjádření vlády, před vyhlášením CHKO proběhlo kolem 300 jednání s představiteli samospráv, hospodařícími subjekty, orgány veřejné správy a místními občany ve snaze nalézt přiměřené řešení. Z 15 obcí podalo námitky 5 obcí, řada připomínek obcí byla akceptována, např. při úpravě hranic CHKO či rozdělení pozemků do zón. Hranice CHKO byla vymezena tak, aby byl dopad na obce minimalizován. CHKO zahrnuje rozlohou pouze asi půl procenta zastavěného území a nezahrnuje souvisle zastavěná území obcí. Většina rozlohy CHKO je navíc v majetku státu (cca 67 %). Právo na samosprávu obcí je zachováno, obce mohou nadále rozhodovat o svých záležitostech i o svém majetku, pouze některé aktivity jsou limitovány, např. potřebnými souhlasy orgánu ochrany přírody. Opět jde o běžný režim ochrany CHKO a nic z tvrzení navrhovatelky nesvědčí o tom, že by měla být některá z regulací (ať již uvedená v § 26 ZOPK, či plynoucí z § 5 napadeného nařízení vlády) ve vztahu k některé konkrétní obci (např. s ohledem na místní podmínky) nepřiměřená sledovanému účelu.

101. Návrh se primárně argumentačně vymezuje vůči vyhlášení CHKO jako takové. Ústavní soud však na základě uvedeného shrnuje, že vyhlášení CHKO bylo vhodným i potřebným prostředkem k dosažení legitimního cíle spočívajícího v ochraně přírodního bohatství. Zároveň považuje tento prostředek i za přiměřený, neboť ZOPK i napadené nařízení vychází ze standardních nástrojů ochrany přírody a krajiny, které z povahy věci omezují vlastnické právo, právo na podnikání či právo na samosprávu, ale nedochází ke zbavování vlastnictví. Řada omezení v území již plyne z ochrany v podobě existujících EVL či existujících ptačích oblastí. Při vymezování hranic CHKO bylo minimalizováno zahrnutí

zastavěné či zastavitelné oblasti, nezahrnuje průmyslové areály. Při vymezení zón ochrany byl brán ohled na aktuální způsob vyžívání území, zemědělsky obhospodařované pozemky byly primárně zařazeny do III. zóny CHKO. Nic tak nesvědčí o tom, že by bylo cílů dosahováno prostředky nepřiměřenými. Závěru o přiměřenosti omezení svědčí i zákonná možnost kompenzace případné újmy podle § 58 odst. 2 ZOPK („náhrada za ztížení zemědělského nebo lesního hospodaření“), čímž se jinak nezbytný zásah ještě dále zmírňuje formou finanční náhrady.

102. Ani konkrétní námitka týkající se dopadů na společnost VaK nesvědčí o nepřiměřenosti napadené právní úpravy. Napadené nařízení vlády obsahuje v § 5 odst. 1 písm. a) bodu 2 výjimku spočívající v tom, že souhlas orgánu ochrany přírody není třeba k „úkonům souvisejícím s údržbou, provozem nebo opravami vodárenských objektů sloužících k výrobě pitné vody“. I přes omezení nové výstavby vodárenských objektů je nutno vzít v potaz, že dle ZOPK není zákaz stavební činnosti v I. zóně CHKO absolutní. Podle § 43 ZOPK lze udělit ze zákazu stavební činnosti (plynoucí z § 26 odst. 2 ZOPK) výjimku mj. tehdy, pokud „jiný veřejný zájem převažuje nad zájmem ochrany přírody“. Vzhledem k tomu, že zásobování pitnou vodou může být veřejným zájmem (se stále rostoucí důležitostí), musí být v případě potřeby povolování nových staveb souvisejících se zásobováním pitnou vodou (nové stavební vodárenské objekty) tento veřejný zájem zohledňován. Právní úprava tak ani v tomto konkrétním, navrhovatelkou specifikovaném případě nepředstavuje nepřiměřené dotčení vlastnického práva, resp. práva na podnikání, neboť umožňuje vyvažování kolidujících zájmů v každém jednotlivém případě. V případě hypotetických excesů ze strany orgánů ochrany přírody je k dispozici obrana ve správním soudnictví.

103. Ústavní soud proto z pohledu kritéria přiměřenosti uzavírá, že negativa napadené úpravy v podobě zásahu do výkonu vlastnických práv, práva na podnikání či práva na samosprávu jsou výrazně převážena pozitivy v podobě ochrany unikátního území, které je největším zachovalým komplexem lužních lesů ve střední Evropě s mimořádnou druhovou rozmanitostí a mezinárodním významem.

VI. 2. 5. Omezení práva na podnikání není nutné samostatně zkoumat zdrženlivějším testem

104. Přestože právo na podnikání není zasaženo ve své podstatě (jádru), a napadenou právní úpravu tak lze ve vztahu k tomuto právu zkoumat pouze zdrženlivým testem racionality, není nutno se podrobněji tímto testem zabývat, obstála-li právní úprava v přísnějším testu proporcionality.

VII. Závěr

105. Ústavní soud shrnuje, že napadené nařízení vlády bylo přijato v mezích Ústavou stanovené kompetence a ústavně předepsaným způsobem. Bylo 1. vydáno oprávněných subjektem, 2. nijak nezasahuje do věcí vyhrazených zákonu a 3. je zřejmá vůle zákonodárce k podrobnější úpravě podzákonným předpisem. Proces schvalování a projednávání napadeného nařízení nevykazoval jakékoli znaky libovůle.

106. Ústavní soud zároveň neshledal, že by napadené nařízení bylo v rozporu s ústavním pořádkem. Vyhlášení CHKO sleduje legitimní cíl v podobě ochrany přírodního bohatství ve smyslu čl. 7 Ústavy a ochrany životního prostředí ve smyslu čl. 35 odst. 1 Listiny. Zároveň obstojí v testu proporcionality, neboť 1. představuje vhodný (způsobilý) prostředek k naplnění sledovaného cíle, zároveň 2. prostředek potřebný, neboť zvažované alternativy nejsou s to daný legitimní cíl naplnit ve srovnatelné míře, a konečně 3. jde i o prostředek přiměřený, neboť silný zájem na ochraně významné přírodní lokality též pro budoucí generace převáží nad negativy v podobě zásahů do vlastnického práva, práva na podnikání a práva na samosprávu.

107. Ústavní soud tedy návrh podle § 70 odst. 2 zákona o Ústavním soudu zamítl, neboť jeho neústavnost neshledal.

108. Ústavní soud o návrhu na přednostní projednání věci podle § 39 zákona o Ústavním o soudu, ve znění zákona č. 48/2002 Sb., (samostatně) nerozhodoval, neboť o návrhu bylo rozhodnuto v nejkratší možné době.

Č. 230
Právo na přístup k soudu v případě odvolání proti výroku o náhradě škody
(sp. zn. IV. ÚS 1209/25 ze dne 22. října 2025)

I. Pojem škody má ve výroku o vině a ve výroku o náhradě škody odlišný význam. V případě výroku o vině je škoda znakem skutkové podstaty trestného činu, u výroku o náhradě škody je podkladem k nároku poškozeného na náhradu újmy způsobené trestnou činností. Výše způsobené škody, kterou obsahuje výrok o vině, bez dalšího nepředurčuje, jak vysokou povinnost k náhradě škody trestní soud obviněnému uloží.

II. Výrok o náhradě škody je oddělitelným výrokem. Odvolací trestní soud jej může samostatně přezkoumat a případně jej zrušit, i když výrok o vině nabyl právní moc (částečná právní moc). Pokud odvolací trestní soud zamítne odvolání poškozeného jen proto, že výrok o vině obsahující výši škody je již v právní moci, odepírá poškozenému právo na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod).

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj), soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti stěžovatelky T. D., zastoupené JUDr. Ing. Nikol Bosákovou, advokátkou, sídlem Lazarská 11/6, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 16. ledna 2025 č. j. 11 To 6/2025-346 a proti výroku o náhradě škody v rozsudku Okresního soudu Praha-západ ze dne 4. prosince 2024 č. j. 9 T 98/2024-312, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu Praha-západ jako účastníků řízení a Krajského státního zastupitelství v Praze a Okresního státního zastupitelství Praha-západ jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Praze ze dne 16. ledna 2025 č. j. 11 To 6/2025-346 bylo porušeno základní právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 16. ledna 2025 č. j. 11 To 6/2025-346 se ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Ústavní soud řeší, zda odvolací trestní soud upřel poškozené v trestním řízení právo na přístup k soudu, pokud její odvolání proti výroku o náhradě škody zamítl pro nedostatek aktivní legitimace (§ 253 odst. 1 trestního řádu). Ústavní soud rozebral pojem škody ve významu trestněprávním a ve významu soukromoprávním. Obojí nelze směšovat, ve výroku o vině a ve výroku o náhradě škody se pojem škody chápe svébytně. Stěžovatelka byla oprávněnou osobou, mohla se odvolat proti výroku o náhradě škody (třebaže výrok o vině

škodu pro účely trestního práva zafixoval), a proto odvolací soud musel o odvolání rozhodnout věcně.

II. Popis věci a její procesní vývoj

2. Stěžovatelka byla jednou z mnoha poškozených v kauze sériových krádeží. Odsouzený je recidivista, který se v zimních měsících roku 2024 opakovaně vloupával do různě uzavřených prostor (rodinné domy, garáže, prodejny), poškodil dveře a jiné jistící překážky a tam odcizil různé věci. Stěžovatelce odcizil dvě jízdní kola včetně zámku, navíc jí ještě poškodil dveře do kolárny, čímž se dopustil dvou trestných činů: krádeže [§ 205 odst. 1 písm. a) a b), odst. 2 a 3 trestního zákoníku] a poškození cizí věci (§ 228 odst. 1 trestního zákoníku), to v podobě pokračujících trestných činů (§ 116 trestního zákoníku).

3. O dílčím útoku na majetek stěžovatelky (společně s jiným dílčím útokem) se původně vedlo trestní řízení odděleně. To vyústilo v podání návrhu na potrestání podle § 179c odst. 2 písm. a) trestního řádu (2. 12. 2024). Záhy poté (4. 12. 2024) se trestní řízení (pod sp. zn. 19 T 8/2024) spojilo s jiným řízením (pod sp. zn. 9 T 98/2024). V tentýž den Okresní soud Praha-západ vydal odsuzující rozsudek, ovšem jen s odůvodněním výroku o náhradě škody. Odsouzený i státní zástupkyně se vzdali práva na odvolání a netrvali na odůvodnění výroku o vině a trestu. Současně si odsouzený nepřál, aby jiné oprávněné osoby podaly v jeho prospěch odvolání (§ 129 odst. 2 trestního řádu).

4. Stěžovatelka požadovala na náhradě škody 87 880 Kč, okresní soud však uložil obviněnému, aby jí zaplatil jen 35 500 Kč. Vyšel přitom z výroku o vině. Ve zbytku stěžovatelku odkázal na civilní řízení (§ 229 odst. 2 trestního řádu). Stěžovatelka se proto odvolala, Krajský soud v Praze se však jejím odvoláním věcně nezabýval. Byť stěžovatelka napadla výrok o náhradě škody, ve skutečnosti podle krajského soudu napadla výrok o vině (kde byla uvedena pachatelem stěžovatelce způsobená škoda). K tomu ale stěžovatelce chybí aktivní legitimace, není osobou oprávněnou k podání odvolání proti výroku o vině. Jiné rozhodnutí o adhezním nároku by se dostalo do rozporu s již pravomocným výrokem o vině, ve kterém má výrok o náhradě škody svůj podklad. Výrok o náhradě škody navazuje na výrok o vině. Krajský soud proto odvolání napadeným usnesením zamítl jako podané osobou neoprávněnou (§ 253 odst. 1 trestního řádu).

III. Argumentace stěžovatelky

5. V ústavní stížnosti stěžovatelka vznáší dva důvody neústavnosti. První se týká otázky aktivní legitimace, stěžovatelka trvá na tom, že se mohla odvolat. Její argumentace nesměřovala proti výroku o vině. Stěžovatelka argumentovala, že okresním soudem použité odborné vyjádření o výši škody je nepoužitelné, proto předložila vlastní. Smyslem a účelem adhezního řízení je, aby se nároky soukromoprávní povahy mohly rychle a účinně uspokojit již v řízení trestním. Pokud krajský soud argumentoval, že výše škody má již odraz ve výroku o vině, fakticky jí upřel právo na přístup k (odvolacímu) soudu. Takový výklad procesních podmínek je formalistický a nectí práva poškozených.

6. Dále trestní soudy porušily celou řadu jiných procesních práv stěžovatelky (znemožnily jí doplnit dokazování k hodnotě odcizených kol, nevyrozuměly ji o konání hlavního líčení, odepřely jí právo se k věci vyjádřit, opomenuly navržený důkaz). Stěžovatelka nemohla účinně prosazovat svůj majetkový nárok. Trestní soudy vycházely při určení hodnoty kol z odborného vyjádření, které trpí mnoha nedostatky (nečitelný podpis, původce vyjádření neexistuje, strohost a nelogičnost vyčíslení bez bližších úvah). Takový důkaz je nepoužitelný.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

7. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněnou stěžovatelkou. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelka je řádně zastoupena (§ 29 až 31 zákona

č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu). Vyčerpala též všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 téhož zákona). Ústavní stížnost je přípustná, vyjma té části, která napadá výrok rozsudku okresního soudu (viz bod 40 níže).

V. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

8. Ústavní soud si vyžádal soudní spis (§ 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu). Dále si vyžádal vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud uvádí, že ústavní stížnost je nedůvodná. Postup krajského soudu se opírá o § 253 odst. 1 trestního řádu. Nemohl se zabývat námitkami stěžovatelky. Stěžovatelka jen opakuje svoji argumentaci. Krajský soud neporušil žádná její základní práva.

10. Okresní soud úvodem zdůraznil, že nynější přípravné řízení probíhalo ve zkrácené podobě, v tzv. zkráceném přípravném řízení. Proto stěžovatelku nevyrozuměl o konání hlavního líčení. Šlo o případ pokračování v trestném činu, stěžovatelčina věc se dostala k okresnímu soudu později, konkrétně na začátku prosince 2024, kdy byl odsouzený předveden před soud jako zadržený a současně byl proti němu podán v pořadí druhý návrh na potrestání. Tentýž den (4. 12. 2024) soud vyslechl obviněného, spojil obě trestní řízení, rozhodl o jeho vině a o jeho vazbě. Pokud by okresní soud lpěl na vyrozumění stěžovatelky, věc by se protáhla nejméně o tři týdny. To je nehospodárné. Ba co víc, odsouzený by musel být stíhán vazebně. Okresní soud neopomněl stěžovatelčin adhezní nárok. Výsledek dokazování ukázal, že výše škody byla jen 35 500 Kč (oproti 87 880 Kč, které žádala stěžovatelka). A právě tuto výši způsobené škody okresní soud kladl odsouzenému za vinu. I kdyby stěžovatelka podložila svůj nárok průkaznými důkazy, výsledek trestního řízení by to nezměnilo. Výrok o náhradě škody zůstane stejný. Pravidlo *in dubio pro reo* (v pochybnostech ve prospěch) velí, aby trestní soudy přihlédly k nižší výši škody, tj. k odbornému vyjádření, které mluvilo ve prospěch obviněného. Okresní soud přiznal stěžovatelce nárok v celém rozsahu, v jakém jej zjistil. Stěžovatelce nic nebránilo, aby se se zbývající částkou obrátila na civilní soudy. Ostatně to je přece smysl a účel civilního řízení – řešit majetkové nároky jednotlivců. Naopak hlavním účelem trestním řízení je účinně řešit otázku viny a trestu. Pokud okresní soud odkázal stěžovatelku na civilní řízení, nijak ji neznevýhodnil.

11. Krajské státní zastupitelství v Praze uvedlo, že se nemůže vyjádřit k postupu trestních soudů. Podle něj trestní soudy nepochybily. Krajský soud musel vycházet z výše škody, kterou okresní soud vtělil do výroku o vině. Protože tento výrok již nabyl právní moci, jiný postup nebyl možný. Ústavní stížnost je proto nedůvodná.

12. Okresní státní zastupitelství Praha-západ zdůraznilo, že hlavní líčení v této věci se konalo bezprostředně po výslechu zadrženého obviněného a přípravné řízení bylo zkrácené (§ 179e a § 314b odst. 2 trestního řádu). Žádný právní předpis nestanoví, jak má odborné vyjádření vypadat. Praxe nevyžaduje, aby tato vyjádření obsahovala popis metody, použitých prostředků aj.

13. Vyjádření Ústavní soud zaslal na vědomí stěžovatelce, která repliku nepodala.

14. Odsouzený se nevyjádřil. Má se tedy za to, že se vedlejšího účastenství vzdal (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu, § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

15. Ve věci není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení ústavní stížnosti

16. Ústavní soud se nejprve obecně věnuje odvolání poškozených v trestním řízení (část VI. A.). Na základě těchto obecných východisek Ústavní soud osvětlí, proč krajský soud porušil stěžovatelčino právo na přístup k odvolacímu soudu, pokud její odvolání zamítl jako odvolání podané osobou neoprávněnou (část VI. B.).

VI. A. K odvolacímu právu poškozených v trestním řízení

17. V trestních věcech ústavní pořádek zaručuje právo na odvolání výslovně obviněným (čl. 2 Protokolu č. 7 k Úmluvě). To ale neznamená, že odvolání poškozených zůstává mimo ústavní ochranu. Pokud podústavní právo těmto osobám umožňuje podat odvolání proti trestnímu rozhodnutí, podléhá rozhodovací činnost odvolacích trestních soudů ústavním požadavkům. Požadavky čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy, resp. jeho civilní větev, se s určitými výjimkami uplatní též na odvolání poškozených (srov. takto např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 12. 2. 2004 *Perez proti Francii*, č. 47287/99, § 65 až 71).

18. Zda poškozený splnil všechny zákonné podmínky, aby se odvolací soudy věcně zabývaly jeho odvoláním (včetně přípustnosti), musí posoudit trestní soudy. Nesmí tak ale činit přehnaně přísně. Procesní pravidla nelze vykládat ani prosazovat způsobem, který je přepjatě formalistický, nerozumný či jinak nepřiměřený. Trestní soudy musí pamatovat na právo poškozeného na přístup k soudu, musí se vyhnout takovému výkladu, který by mu toto právo upřel.

19. Trestní soudy nerozhodují jen o vině a trestu, ale též o nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení (adhezní nárok), tj. o otázce, která má původ v soukromém právu. Důvod je nasnadě: rychlá a efektivní ochrana práva poškozených na náhradu újmy způsobené trestnou činností (blíže např. nález ze dne 15. 1. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1551/23, *Postup soudů při opakovaném rozhodování o nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy*, body 17 a 18).

20. Rozsudkem soudu prvního stupně trestní řízení nemusí skončit, podá-li oprávněná osoba odvolání (§ 245 odst. 1 trestního řádu). Trestní řád upravuje poměrně široce, kdo všechno se může proti trestnímu rozsudku soudu prvního stupně odvolat (§ 246 a 247 trestního řádu). Výslovně toto právo trestní řád přiznává též poškozenému, který řádně a včas uplatnil adhezní nárok [§ 246 odst. 1 písm. d) trestního řádu, v judikatuře srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 22. 8. 2002 sp. zn. 4 To 548/2002, č. 32/2003 Sb. rozh. tr.].

21. Rozsah odvolacího práva není u všech oprávněných osob stejný. Zatímco státní zástupce může napadnout všechny výroky, poškozený může napadnout jen výrok o náhradě škody. Rozsah přezkumné činnosti odvolacího soudu tak mj. závisí na tom, kdo z oprávněných osob se odvolal.

22. Odvolací soud smí v zásadě přezkoumat jen ty oddělitelné výroky, které byly napadeny. Jde o takové výroky, které odvolací soud může samostatně, nezávisle na ostatních, přezkoumat a případně zrušit (§ 254 odst. 1 věta první a § 258 odst. 2 trestního řádu). Typickým příkladem je i výrok o náhradě škody. Až na výjimky odvolací soud přezkoumává napadené výroky jen na základě vad, které oprávněná osoba v odvolání vytkla (§ 254 odst. 1 věta druhá trestního řádu). Byla-li odvoláním napadena část rozsudku týkající se jen některé z více osob, o nichž bylo rozhodnuto týmž rozsudkem, přezkoumá odvolací soud uvedeným způsobem jen tu část rozsudku a předcházejícího řízení, která se týká této osoby (§ 254 odst. 4 trestního řádu). Trestní řád samozřejmě obsahuje celou řadu výjimek, např. zásadu *beneficium cohaesionis* (§ 261 trestního řádu), pro nynější věc však nemají tyto výjimky význam.

23. Shrnuto, odvolací soud si před posouzením odvolání musí nejprve vyjasnit tři klíčové otázky: která oprávněná osoba se odvolala, jaké výroky napadla a jaké vady vytýká. Odpovědi na tyto otázky tak vymezují přezkumné pole, ze kterého – až na výjimky – odvolací soud nesmí vykročit.

24. Vše řečené se přirozeně promítá do právní moci rozsudku. Není vyloučeno, aby jen určitá část rozsudku, určitý jeho výrok samostatně, nezávisle na jiných, nabyl právní moci, třebaže některá z oprávněných osob podala odvolání. Takový výrok pak odvolací soud nesmí přezkoumat (tzv. částečná právní moc; blíže srov. Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol.

Trestní právo procesní. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 457 až 458). Trestní řád sám uvádí typický příklad částečné právní moci: pokud se odvolá jen poškozený, nabývají všechny výroky, vyjma výroku o náhradě škody, právní moci (§ 139 odst. 2 trestního řádu).

25. Výrok o náhradě škody je tedy oddělitelně přezkoumatelným a zrušitelným výrokem, což je obzvlášť důležité při rozhodování o majetkové trestné činnosti. Škoda se typicky uvede ve výroku o vině, zpravidla v jeho skutkové větě. Na první pohled se tak může zdát, že výrok o náhradě škody ve výši přiznané škody se vždy bez dalšího odvíjí od výroku o vině. To je nicméně mylný závěr. V obou výrocích trestního rozsudku má pojem škody odlišný význam. V případě výroku o vině je škoda znakem skutkové podstaty trestného činu, u výroku o náhradě škody je podkladem k nároku poškozeného na náhradu újmy způsobené trestnou činností, tj. základem soukromoprávního nároku. Pojítkem mezi oběma výroky je protiprávní čin naplňující znaky trestného činu, který zapříčinil její vznik a za který byl obviněný odsouzen. Výrok o vině a výrok o náhradě škody nemusí být vždy stejný. Může nastat situace, kdy zjištěná výše způsobené škody ve skutkové větě se neshoduje s přiznanou výší náhrady škody; přiznaný nárok může být vyšší, ale i nižší (takto důrazně Púry, F. a Richter, M. Problematické aspekty rozhodování o náhradě škody v tzv. adhezním řízení. Acta Universitatis Carolinae Iuridica, č. 3/2023, s. 60 až 61).

26. Přesto omezení (pravomocným) výrokem o vině existuje. Trestní soud nesmí v adhezním výroku dospět např. k závěru, že obviněný odcizil více věcí, než je uvedeno ve výroku o vině, že spáchal více dílčích útoků či že spáchal trestný čin, byť jej trestní soud zprostil obžaloby apod. Pokud je však v odvolání zpochybněna výše škody způsobené jednáním, které je popsáno ve výroku o vině, odvolací soud se musí touto argumentací (a případně důkazy na podporu tohoto tvrzení navrženými) zabývat, byť jen pro účely výroku o náhradě škody (a aniž to má dopad na pravomocný výrok o vině). Vše vyřčené odpovídá ústavnímu požadavku, aby se adhezní nároky poškozených „uspokojily“ již v trestním řízení, tj. rychle a efektivně. Proto trestní soudy nemají poškozené zbytečně odkazovat na civilní řízení (nález IV. ÚS 1551/23, bod 21). Tento požadavek platí nejen pro trestní soudy rozhodující v prvním stupni, nýbrž také pro soudy odvolací. Pokud se tedy poškozený po právu odvolá, musí odvolací soud o jeho adhezním nároku rozhodnout.

27. Je třeba zdůraznit samozřejmé: poškozený se nemůže odvolat proti výroku o vině. Takové odvolání musí odvolací soud zamítnout, neboť jej podala osoba neoprávněná (§ 253 odst. 1 trestního řádu). Trestní soudy se však musí pečlivě zabývat obsahem odvolání, a to v zájmu zachování základních práv poškozených. Pokud argumentace zjevně směřuje proti výroku o náhradě škody, odvolací soud se odvoláním musí věcně zabývat. To platí i tehdy, pokud část argumentace směřuje proti výroku o vině. V takovém případě odvolací soud věnuje pozornost jen té části odvolání, která směřuje proti rozhodnutí soudu ve věci náhrady škody (takto již nález ze dne 28. 3. 2023 sp. zn. III. ÚS 3272/22, *Povinnost trestního soudu rozhodnout o odvolání poškozeného směřujícím proti výroku o náhradě škody*, body 15, 18 a 19 včetně tam uvedené judikatury a odborné literatury).

28. Podpůrně lze též argumentovat nálezovou judikaturou k § 135 odst. 1 občanského soudního řádu. Ta uvádí, že rozsah vázanosti odsuzujícím rozsudkem se odvíjí od toho, do jaké míry jsou znaky skutkové podstaty trestného činu zároveň okolnostmi významnými pro rozhodnutí v navazujícím civilním řízení. Výrokem o vině tak může být závazně vyřešeno, zda se škůdce (pachatel) dopustil protiprávního jednání, zda tak činil zaviněně či zda tímto jednáním způsobil vznik škody [nález ze dne 8. 3. 2012 sp. zn. I. ÚS 1424/09 (N 49/64 SbNU 607), *Vázanost civilního soudu rozhodnutím o spáchání trestného činu*, bod 21].

29. Jak uvádí letitá civilní judikatura, výrokem o vině je adhezní nárok zjištěn co do základu, ne nutně však do jeho konečné výše (srov. již rozhodnutí čsl. Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 1954 sp. zn. Cz 491/53, č. 47/1954 Sb. rozh. civ.; dále srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2017 sp. zn. 23 Cdo 4142/2016, *Locaboat Plaisance*: „Z výroku o vině je

však nutno vycházet jako z celku a brát v úvahu jeho právní i skutkovou část s tím, že řeší naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu konkrétním jednáním pachatele […] Rozsah vázanosti rozhodnutím o tom, že byl spáchán trestný čin a kdo jej spáchal, je tedy dán tím, do jaké míry jsou znaky skutkové podstaty trestného činu zároveň významnými okolnostmi pro rozhodnutí o uplatněném nároku. Soud však není vázán v otázce rozsahu a výše škody, neboť rozhodnutí vydané v trestním řízení posuzuje škodu pouze z hlediska pojmových znaků trestného činu, nikoliv z hlediska občanskoprávní odpovědnosti za škodu.“).

VI. B. Krajský soud porušil právo poškozené na přístup k odvolacímu soudu

30. Ústavní soud v obsahu odvolání včetně jeho doplnění nenašel nic, co by vzbuzovalo pochybnosti. Nic, co by krajskému soudu bránilo věcně rozhodnout.

31. Jak vyžaduje § 249 odst. 1 trestního řádu, stěžovatelka upřesnila, jaký výrok rozsudku okresního soudu napadá. Stěžovatelka jmenovitě uvedla, že podává v neprospěch obviněného odvolání proti rozsudku okresního soudu „a to do výroku, jímž bylo rozhodnuto, že [odsouzený] je povinen uhradit [stěžovatelce] škodu ve výši 35 500 Kč, přičemž se zbytkem nároku [stěžovatelka] byla odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních“. Dále identifikovala vady výroku o náhradě škody, namítala jeho nesprávnost (okresní soud přiznal méně, než měl) a upozornila na procesní nedostatky předcházejícího řízení, například nevyrozumění o konání hlavního líčení a zbavení možnosti se k věci vyjádřit. A konečně, přednesla argumenty proti odbornému vyjádření, ze kterého okresní soud vyšel při stanovení výše náhrady škody, což podpořila jiným odborným vyjádřením. Shrnutí této argumentace neponechává žádné pochyby, že odvolání směřovalo výlučně proti výroku o náhradě škody. Navíc stěžovatelka ani slovem nekritizovala výrok o vině (obdobně v bodě 27 citovaný nález sp. zn. III. ÚS 3272/22, bod 18).

32. Přesto krajský soud uzavřel, že se stěžovatelka nemohla odvolat. Své rozhodnutí založil na jediném argumentu – právní moci výroku o vině. Krajský soud argumentoval, že jiné rozhodnutí o nároku stěžovatelky na náhradu škody by se dostalo do rozporu s již pravomocným výrokem o vině, neboť výroky o náhradě škody v něm mají svůj podklad.

33. Taková argumentace však neobstojí. Krajský soud v prvé řadě opomíjí, že výrok o náhradě škody je oddělitelným výrokem. Může jej samostatně přezkoumat, a pokud shledá vady, může jej zrušit (viz bod 22 shora). Částečná právní moc (zde výroku o vině) soudu nebrání, aby samostatně přezkoumal správnost výroku o náhradě škody a jemu předcházející řízení (viz bod 24 shora).

34. Krajský soud má v obecné rovině pravdu, že výrok o náhradě škody je spjat s výrokem o vině, ovšem ne v té míře, jak naznačuje. Podmínkou pro uložení povinnosti nahradit škodu je odsouzení obviněného, tedy pokud jej trestní soud uzná vinným. Právě v tom se promítá ona spjatost mezi výrokem o vině, na straně jedné, a výrokem o náhradě škody, na straně druhé. Škoda musí být způsobena v příčinné souvislosti se skutkem, který je trestným činem, za nějž byl obviněný odsouzen. Aby se poškozený mohl úspěšně domáhat náhrady škody, její vznik musí mít původ v (majetkové) trestné činnosti obviněného a ten musí být za tuto činnost uznán vinným (viz body 25 a 26 shora). Tato provázanost ale nezachází tak daleko, aby zjištěná výše škody ve výroku o vině předurčovala výši škody uložené, resp. přiznané ve výroku o náhradě škody. Není tomu tak ani v případě navazujícího civilního řízení, ani zde civilní soud není vázán v otázce rozsahu a výše škody (bod 28 shora).

35. Byť oba výroky pojí škoda způsobená trestným činem, její výklad a použití se u každého výroku řídí zcela odlišnými právními předpisy a principy. Škoda jako znak skutkové podstaty trestného činu se posuzuje podle trestního práva. Škoda jako předpoklad pro přiznání náhrady majetkové újmy se naopak posuzuje podle občanského práva hmotného. V trestním řízení má tedy tento pojem dvojkolejnou povahu. V tom se ostatně odráží podstata adhezního řízení – trestní (adhezní) řízení nahrazuje civilní řízení. Rozhoduje se o tomtéž

soukromoprávním nároku podle týchž soukromoprávních pravidel, jako by šlo o civilní spor. Pokud trestní soud v prvním stupni pochybí při rozhodování o náhradě škody (např. přizná nižší částku), a poškozený se proti tomu odvolá, je povinností odvolacího soudu takové pochybení napravit. Jen tak dostojí ústavnímu požadavku na rychlou a účinnou ochranu poškozených (srov. Púry, Richter, dílo citované v bodě 25 shora, s. 60 až 61, nebo Křístek, L. Rozdílné pojetí škody v civilním a trestním řízení. Bulletin advokacie, č. 1-2/2023, s. 30; v judikatuře nedávno nález ze dne 11. 6. 2025 sp. zn. III. ÚS 1473/24, *Nárok rodiče na náhradu nemajetkové újmy způsobené úmrtím dítěte,* bod 16).

36. Neobstojí ani argument okresního soudu, který přednesl ve vyjádření (bod 10 shora). Pravidlo *in dubio pro reo* má své místo při rozhodování o vině. Má význam tam, kde se rozhoduje o tom, zda obviněný je trestně odpovědný. Nyní však jde o odpovědnost civilní, byť mající kořeny v trestné činnosti (za kterou byl pachatel pravomocně odsouzen) a řešené v trestním řízení.

37. Krajský soud proto měl o odvolání věcně rozhodnout. Směšování trestněprávního a soukromoprávního pojetí škody zapříčinilo, že krajský soud nesprávně upnul svoji pozornost na výrok o vině, přesněji na jeho skutkovou větu a tam zjištěnou výši škody. Jen proto krajský soud dovodil, že výše náhrady škody se bez dalšího odvíjí od výroku o vině. Takový závěr ovšem fakticky zavřel stěžovatelce dveře k odvolacímu soudu. Krajský soud tedy porušil stěžovatelčino právo na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny).

VII. Závěr

38. Může-li oprávněná osoba v trestním řízení napadnout jen některý výrok, zbývající výroky mohou nezávisle na něm nabýt právní moci (částečná právní moc). Odvolací soud díky tomu může samostatně přezkoumat a zrušit oddělitelný výrok, jako právě výrok o náhradě škody. Tomu nebrání ani skutečnost, že výrok o vině ve skutkové větě obsahuje zmínku o způsobené škodě. Pojem škody má v trestním řízení dva významy: ve výroku o vině má význam pro trestní odpovědnost, kdežto ve výroku o náhradě škody pro přiznání soukromoprávní kompenzace.

39. Krajskému soudu tedy nic nebránilo, aby se věcně zabýval stěžovatelčiným odvoláním, které jednoznačně směřovalo proti výroku o náhradě škody. Krajský soud jej však zamítl, neboť vyšel z mylné teze, že škoda ve výroku o vině a ve výroku o náhradě škody je jedno a totéž. Tím porušil právo stěžovatelky na přístup k soudu (čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy). Ústavní soud proto ústavní stížnosti proti rozhodnutí krajského soudu vyhověl a napadené usnesení krajského soudu zrušil [§ 82 odst. 2 písm. a) a § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu].

40. Naopak ústavní stížnost proti výroku o náhradě škody v rozsudku okresního soudu Ústavní soud jako nepřípustnou odmítl, neboť v návaznosti na zrušení usnesení krajského soudu a s ohledem na zásadu minimalizace zásahů do rozhodovací činnosti obecných soudů mu již dále nepřísluší přezkoumávat napadená rozhodnutí okresního soudu. Tento přezkum bude nyní na krajském soudu, který o odvolání znovu rozhodne. Ústavní stížnost proti rozsudku okresního soudu je tak předčasná [§ 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu; shodně např. nález ze dne 4. 9. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1627/24, *Bartízalová,* body 18 a 27].

Č. 231
Nárok na náhradu škody v případě trestního stíhání zastaveného pro nepříčetnost obviněného
(sp. zn. I. ÚS 1621/25 ze dne 29. října 2025)

Je-li trestní stíhání zastaveno pro nepříčetnost obviněného v době činu a nevyjde-li najevo svévole orgánů činných v trestním řízení, ústavní pořádek nezaručuje právo na náhradu škody trestním stíháním způsobené.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška jako soudce zpravodaje, soudkyně Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti L. K., zastoupeného advokátem Mgr. Martinem Bílým, sídlem Veleslavínova 252/5, Ostrava, proti rozsudku Nejvyššího soudu č. j. 30 Cdo 1314/2024-192 ze dne 26. února 2025, spojené s návrhem na zrušení § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), za účasti Nejvyššího soudu jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Ústavní stížnost se zamítá.

II. Návrh na zrušení § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), se odmítá.

III. Vedlejšímu účastníkovi se náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti věci a obsah napadených rozhodnutí

1. Posuzovanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí s tvrzením, že jím bylo porušeno jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv (dále jen „Listina“). Ústavní stížnost stěžovatel spojil s návrhem na zrušení § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Stěžovatel také dal návrh, aby Ústavní soud z důvodů procesní ekonomie zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě (dále též „krajský soud“) č. j. 57 Co 315/2020-111 ze dne 4. 1. 2021 a rozsudek Okresního soudu v Opavě (dále též „okresní soud“) č. j. 38 C 203/2019-68 ze dne 25. 8. 2020. K porušení stěžovatelových ústavně zaručených práv mělo dojít nepřiznáním odškodnění za trestní stíhání, které nevyústilo v odsuzující rozsudek.

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu okresního soudu sp. zn. 38 C 203/2019 vyplynulo, že okresní soud usnesením č. j. 2 T 53/2017-198 ze dne 5. 4. 2019 rozhodl v trestní věci vedené proti stěžovateli pro přečin výtržnictví a pokus přečinu ublížení na zdraví tak, že podle § 314c odst. 1 písm. a) trestního řádu, § 188 odst. 1 písm. c) trestního řádu z důvodu podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu trestní stíhání stěžovatele zastavil. Podle okresního soudu důkazy obsažené ve spise dávají dostatečný podklad pro posouzení, že se skutek, který je stěžovateli kladen za vinu, stal a že jej spáchal stěžovatel, přičemž tento skutek naplňuje znaky přečinu výtržnictví a nese i znaky pokusu přečinu ublížení na zdraví. Stěžovatel ale nebyl v době činu pro nepříčetnost trestně odpovědný, jak vyplynulo z rozsudku Okresního soudu v Ostravě sp. zn. 5 T 36/2017 ze dne 31. 5. 2018, jímž byl stěžovatel taktéž pro nepříčetnost zproštěn návrhu na potrestání pro jiný skutek spáchaný týž den.

3. Stěžovatel se následně po vedlejším účastníkovi domáhal 510 250 Kč s příslušenstvím jako náhradu škody za trestní stíhání, které nevyústilo v odsuzující rozsudek. Okresní soud rozsudkem č. j. 38 C 203/2019-68 ze dne 25. 8. 2020 s odkazem na § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. žalobu zamítl a krajský soud rozsudkem č. j. 57 Co 315/2020--111 ze dne 4. 1. 2021 prvostupňové rozhodnutí potvrdil. Stěžovatel následně podal dovolání, které Nejvyšší soud shledal přípustným pro řešení otázky, zda vyloučení náhrady újmy způsobené trestním stíháním, které bylo zastaveno jen proto, že obviněný není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný pro nepříčetnost v době činu, je diskriminací osob s vážnou duševní poruchou a porušením jejich práva na spravedlivý proces. Jelikož dospěl k závěru, že tomu tak není, dovolání napadeným rozsudkem zamítl.

II. Argumentace stěžovatele

4. V ústavní stížnosti (sepsané advokátem; k námitkám stěžovatele uplatněným bez právního zastoupení Ústavní soud nepřihlíží; viz např. usnesení sp. zn. IV. ÚS 252/22 ze dne 30. 5. 2022) stěžovatel namítá, že soudy přiznávají odškodnění i v jiných případech, kdy se skutek stal, je zjevně protiprávní a spáchal jej obviněný. Pokud např. byla věc postoupena k projednání v přestupkovém řízení, je usnesení o zahájení trestního stíhání podle judikatury Ústavního soudu nezákonné a nepřiznání náhrady nákladů obhajoby porušuje ústavně zaručená práva stíhaného. Nejvyšší soud v napadeném rozsudku tuto situaci odlišuje tak, že skutek stěžovatele naplňoval znaky trestného činu. To ale podle stěžovatele není pravda, neboť znakem je i subjekt – osoba, který čin spáchala, musí být trestně odpovědná. Přiznává--li se odškodnění duševně zdravému příčetnému člověku, který vědomě a zaviněně spáchal skutek, který je protiprávní (toliko nedosahuje intenzity trestného činu), pak tím spíše musí podle stěžovatele být přiznáno odškodnění člověku, který pro svou duševní poruchu ani není trestně odpovědný.

5. Dále stěžovatel uvádí, že zproštění obžaloby je objektivní skutečností, a má-li být Česká republika považována za materiální právní stát, musí nést objektivní odpovědnost za jednání svých orgánů. Není údajně rozhodné, jak orgány činné v trestním řízení vyhodnotily původní podezření, ale to, zda se toto podezření potvrdilo, což se nyní nestalo. Stěžovatel poukazuje na Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením a konstatuje, že odškodnění je mu odepíráno diskriminačním způsobem, neboť ze zákona plyne, že kdo trpí vážnou duševní nemocí, nemá nárok na odškodnění v případě zproštění obžaloby.

III. Průběh řízení před Ústavním soudem a jeho procesní předpoklady

6. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu a ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

7. Ačkoliv dal stěžovatel Ústavnímu soudu návrh, aby z důvodů procesní ekonomie zrušil i napadenému rozsudku Nejvyššího soudu předcházející rozhodnutí soudů nižších stupňů, Ústavní soud jej v tomto konkrétním případě nevyložil tak, že by stěžovatel proti těmto rozhodnutím podal ústavní stížnost. Ústavní stížnost se podává proti rozhodnutím, jimiž dle tvrzení stěžovatelů bylo porušeno jejich ústavně zaručené právo (§ 72 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). Tomu odpovídá pravomoc Ústavního soudu zrušit napadená rozhodnutí právě z důvodu porušení ústavně zaručených práv stěžovatelů (§ 82 zákona o Ústavním soudu). Stěžovatelův návrh na zrušení rozhodnutí soudů čistě kvůli procesní ekonomii a bez argumentace ohledně jejich nesouladu s ústavním pořádkem (resp. s ústavním pořádkem chráněnými právy stěžovatele) parametry ústavní stížnosti nemá, s čímž v souladu je i formulace posuzované ústavní stížnosti, která je nadepsána jako ústavní stížnost proti rozsudku Nejvyššího soudu a pouze tento rozsudek je v ní označován jako napadené rozhodnutí. Ve vztahu k rozhodnutím Krajského soudu v Ostravě č. j. 57 Co 315/2020-111 ze dne 4. 1. 2021 a Okresního soudu v Opavě č. j. 38 C 203/2019-68 ze dne 25. 8. 2020 tedy nejde o ústavní stížnost, nýbrž o návrh s ústavní stížností spojený a zde sdílející její osud, o němž není potřeba samostatně rozhodovat. Tento výklad ústavní stížnosti nijak neovlivňuje její šance na úspěch (míra, v jaké se Ústavní soud uplatněnými námitkami zabývá, se v jeho důsledku nemění), hraje však roli při vymezení účastníků řízení.

8. S ohledem na uvedené Ústavní soud vyzval Nejvyšší soud a Českou republiku – Ministerstvo spravedlnosti k vyjádření k ústavní stížnosti.

9. Nejvyšší soud jako účastník řízení uvedl, že ústavní stížnost se v podstatě shoduje s dovoláním, a proto ji s odkazem na obsah napadeného rozsudku navrhl zamítnout. Navzdory doplněnému argumentu, že jak v případě nepříčetnosti, tak při postoupení věci k projednání v přestupkovém řízení není naplněn jeden ze znaků trestného činu, má Nejvyšší soud za to, že zákonodárce se při vymezení okolností vylučujících odpovědnost za škodu nedostal do rozporu s čl. 36 Listiny. S ohledem na objektivní odpovědnost jde případný omyl orgánů činných v trestním řízení o jednotlivých znacích trestného činu zásadně k tíži státu, nelze však považovat za neústavní, pokud v tomto směru zákonodárce nepřistupuje ke všem znakům trestného činu za všech okolností stejně. Spouštěčem aktivity státních orgánů bývá závěr o možném naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu – skutek. Samotný úmysl či jiná pohnutka spáchat trestný čin či jakýkoliv jiný skutek, který se ve vnějším světě ještě nijak neprojevil, aktivitu policejních orgánů nevyvolává. Nepříčetnost obviněného je primárně významná pro samotné trestní řízení, v němž je podle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu samostatným důvodem zastavení trestního stíhání, nikoliv, že by v jejím důsledku skutek nebyl trestným činem ve smyslu § 172 odst. 1 písm. b) trestního řádu. Zákon i judikatura z tohoto pojetí v zásadě vycházejí, pokud ve vztahu k rozhodnutí o vazbě a rozhodnutí o zahájení trestního stíhání odpovědnost státu upínají především k případům, kdy se ve smyslu § 172 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu skutek nestal, není trestným činem či nebylo prokázáno, že jej spáchal obviněný.

10. K případům postoupení věci do přestupkového řízení Nejvyšší soud dodává, že postoupením není řečeno, že se skutek stal, že je přestupkem ani že jej spáchal obviněný. Nicméně ani okolnost, že by se o přestupek jednalo, odpovědnost státu nevylučuje, neboť stát nemůže lidi trestně stíhat pro každé protiprávní jednání. Ovšem v případech, kdy všechny předpoklady pro trestní stíhání byly naplněny a důvodem jeho zastavení byla pouze konkrétní vlastnost obviněného – nepříčetnost v době spáchání, navíc při zahájení trestního stíhání nezřejmá, zákonodárce odpovědnost státu nevymezil. Nejvyšší soud to nepovažuje za rozporné s ústavním pořádkem, přičemž dostačující ochranou osob duševně nemocných je jednak samotný trestní zákoník, dále procesní pravidla nastavená trestním řádem a konečně i judikaturou dovozená odpovědnost státu v případech, kdy by trestní stíhání bylo projevem svévole.

11. Česká republika – Ministerstvo spravedlnosti jako vedlejší účastník řízení považuje ústavní stížnost za zjevně neopodstatněnou. Stěžovatel údajně jen opakuje argumentaci z řízení před soudy a věnuje minimální prostor snaze vyvrátit argumenty protistrany, pročež není nutné se k ústavní stížnosti podrobněji vyjadřovat. Proto vedlejší účastník odkázal na obsah svých podání z řízení před soudy a na obsah některých soudních rozhodnutí. Zároveň vedlejší účastník navrhl, aby mu Ústavní soud přiznal náhradu nákladů řízení před Ústavním soudem.

12. Ústavní soud rozhodl podle § 44 zákona o Ústavním soudu bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci

IV. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní stížnost není důvodná.

14. Ústavní soud předesílá, že stěžovatel v ústavní stížnosti nenamítal porušení presumpce neviny ani neuplatnil argumentaci ohledně jednání, pro které byl stíhán – neřešil, zda k němu došlo, a nezabýval se ani případným právním posouzením z hlediska možného naplnění jednotlivých znaků skutkové podstaty trestného činu. Stejně tak stěžovatel netvrdil, že by se orgány činné v trestním řízení dopustily svévole. Stěžovatel neuplatnil ani žádné procesní námitky např. stran zjišťování skutkového stavu apod. Podstatou jeho ústavní stížnosti je pouze otázka, zda je nepřiznání náhrady škody obviněným, jejichž trestní stíhání bylo zastaveno z důvodu dle § 172 odst. 1 písm. e) trestního řádu, v rozporu s jejich ústavně zaručenými právy. Podle uvedeného ustanovení se trestní stíhání zastaví, nebyl-li obviněný v době činu pro nepříčetnost trestně odpovědný. Argumentace stěžovatele spočívá v tom, že jeho trestní stíhání bylo zastaveno, protože byl v době činu nepříčetný, nebyly tedy naplněny všechny znaky trestného činu, a proto měl být stěžovatelův nárok na náhradu škody posouzen jako nároky jiných osob, jejichž trestní stíhání nevyústilo v odsuzující rozsudek, typicky osob, u nichž došlo k postoupení věci k projednání v přestupkovém řízení. Opačný postup stěžovatel shledává diskriminačním.

15. Ústavní soud však – ve shodě s Nejvyšším soudem – tento názor nesdílí.

16. Ačkoliv Ústavní soud dovodil v některých případech nárok obviněných, jejichž trestní stíhání nevyústilo v odsuzující rozsudek, na náhradu škody trestním stíháním způsobené [viz např. nález sp. zn. II. ÚS 2737/16 ze dne 7. 8. 2018 (N 132/90 SbNU 183)], neplatí to bezvýjimečně. V nálezu sp. zn. II. ÚS 429/01 ze dne 17. 7. 2002 (N 92/27 SbNU 79) ostatně Ústavní soud upozornil, že jeho rozhodnutí „nelze v žádném případě interpretovat tak, že by každé vznesení obvinění, které nevyústilo v pravomocný odsuzující rozsudek, bylo možno paušálně považovat za nezákonné“.

17. Na to navázal Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 1391/15 ze dne 19. 1. 2016 (N 10/80 SbNU 125), který akceptoval jako ústavně konformní (analogické) použití § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. – podle něhož právo na náhradu škody nemá ten, kdo byl zproštěn obžaloby nebo bylo proti němu trestní stíhání zastaveno jen proto, že není za spáchaný trestný čin trestně odpovědný nebo že mu byla udělena milost anebo že trestný čin byl amnestován – na nároky na náhradu škody způsobené trestním stíháním, jež bylo zastaveno pro promlčení. Výjimkou jsou pak případy, kdy je tvrzená újma důsledkem svévolného postupu orgánů činných v trestním řízení. Právní závěry tohoto nálezu zůstaly v relevantní části nedotčeny i po rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ve věci *M. proti České republice* č. 42760/16 ze dne 10. 10. 2024, resp. po návrhu na obnovu řízení, který byl odmítnut usnesením Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/25 ze dne 9. 7. 2025, a je tedy možné a s ohledem na čl. 89 odst. 2 Ústavy České republiky i nezbytné z něj nadále vycházet.

18. Jak bylo řečeno, Ústavní soud v nálezu sp. zn. III. ÚS 1391/15 řešil odškodnění v souvislosti s trestním stíháním, které bylo zastaveno z důvodu promlčení. Podle Ústavního soudu však není důvod postupovat jinak ani v případech, kdy bylo trestní stíhání zastaveno

pro nepříčetnost obviněného v době činu, neboť na ně dopadá stejné ustanovení zákona č. 82/1998 Sb. (a to oproti promlčení výslovně, byť nadále analogicky v tom směru, že primárně upravuje okolnosti, za nichž je vyloučen nárok na náhradu újmy z titulu rozhodnutí o vazbě, trestu nebo ochranném opatření). Je-li tedy trestní stíhání zastaveno pro nepříčetnost obviněného v době spáchání činu, soudy nárok na náhradu škody nepřiznají (nemají z ústavního pořádku plynoucí povinnost jej přiznat), nevyjde-li najevo svévole orgánů činných v trestním řízení.

19. Podle stěžovatele má být důvodem pro odlišný přístup v těchto věcech zákaz diskriminace osob se zdravotním postižením, k té nicméně nedochází. Je tomu tak z několika důvodů, vesměs podrobněji rozvedených v napadeném rozsudku Nejvyššího soudu. Posouzení nároku na náhradu škody při zastavení trestního stíhání nezávisí na tom, zda je obviněný osobou se zdravotním postižením. Nepříčetnou může být v době spáchání činu i osoba bez zdravotního postižení a stejně tak osoba se zdravotním postižením může být shledána příčetnou. Z toho zároveň plyne, že osoba se zdravotním postižením se může domoci náhrady škody způsobené trestním stíháním (pokud je např. stíhaný skutek předběžně vyhodnocen jako přestupek) a nárok osoby bez zdravotního postižení zase může být zamítnut (např. při promlčení nebo nepříčetnosti).

20. Na podporu svých závěrů stěžovatel srovnává svou situaci se situací osob, jejichž věc byla postoupena k projednání v přestupkovém řízení. Tyto osoby ale ve srovnatelném postavení nejsou. Jejich situace je sice stejná v tom, že ani jejich trestní řízení nevyústilo v odsuzující rozsudek, to ale pro nárok na náhradu škody podle judikatury Ústavního soudu, jak je výše popsáno, nestačí (nejde o jediné kritérium oprávněnosti nároku). Při posuzování nároku na náhradu škody se posuzují i další okolnosti, zejména důvody zastavení trestního stíhání (či jiného způsobu ukončení trestního řízení), které jsou v obou případech odlišné.

21. Stěžovateli lze dát do jisté míry za pravdu v tom, že není zcela přesně formulován argument Nejvyššího soudu, podle kterého obecně rozdíl mezi postoupením věci do přestupkového řízení a zastavením trestního stíhání pro nepříčetnost tkví v tom, že v prvním případě nejsou naplněny znaky trestného činu, zatímco ve druhém ano. Je-li trestní stíhání zastaveno pro nepříčetnost stíhaného v době činu, není naplněn obecný znak trestného činu v podobě příčetnosti subjektu – zde ostatně již proto nebylo žádných pochyb, že stěžovatel nespáchal trestný čin. Přesnější by patrně bylo říci, že k zastavení trestního stíhání pro nepříčetnost dochází navzdory případnému naplnění znaků konkrétní skutkové podstaty trestného činu tehdy, nepřidá-li se k nim jeden z obecných obligatorních znaků trestného činu (příčetný subjekt), a nemůže tak jít o trestný čin, nýbrž jen o čin jinak trestný. Lze též vést právněteoretické úvahy o tom, zda jednání, u kterého např. s ohledem na subsidiaritu trestní represe bylo shledáno dostatečným projednání v přestupkovém řízení, nemohlo naplňovat znaky skutkové podstaty nějakého trestného činu, ale tyto vesměs terminologické debaty nemají na podstatu argumentu Nejvyššího soudu vliv. Ten spočívá v tom, že obě situace jsou – jak je uvedeno v předešlém odstavci – odlišné, a odlišný proto může být i zákonodárcem zvolený způsob vypořádání souvisejících nároků na náhradu škody.

V. Závěr

22. Z uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnost podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu zamítl.

23. Návrh na zrušení právního předpisu byl jako zjevně neopodstatněný podle § 43 odst. 2 písm. a) ve spojení s § 43 odst. 2 písm. b) zákona o Ústavním soudu odmítnut [srov. např. nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4241/18 ze dne 23. 7. 2019 (N 140/95 SbNU 191)]. Ústavní soud samotnou ústavní stížnost podrobil plnému meritornímu přezkumu mimo jiné i proto, že se napadený rozsudek Nejvyššího soudu do značné míry opírá o závěry nálezu sp. zn. III. ÚS 1391/15, v souvislosti s nímž Evropský soud pro lidská práva ve shora

citovaném rozsudku konstatoval porušení práv tehdejšího stěžovatele zaručených Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Ústavní soud nyní považoval za žádoucí i formou nálezu potvrdit, že právní závěry uvedeného nálezu nadále platí, přičemž jsou přenositelné i na nyní posuzovanou věc. Obecně o ústavnosti samotného § 12 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. – v těchto věcech aplikovaného jen analogicky – I. senát Ústavního soudu i vzhledem ke všemu výše uvedenému pochybnosti nemá.

24. K výroku o nákladech řízení Ústavní soud poznamenává, že náklady řízení před Ústavním soudem si zásadně hradí každý účastník sám (§ 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu), přičemž přiznat jejich náhradu podle výsledku řízení může Ústavní soud jen „v odůvodněných případech“ (§ 62 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Ze stručně pojatého vyjádření vedlejšího účastníka (ani z dalších okolností) není zřejmé, proč by tato věc měla oním odůvodněným případem být.

Č. 232
Zásada individualizace rozhodování soudů v otázkách střídavé péče
(sp. zn. IV. ÚS 2007/25 ze dne 29. října 2025)

Civilní soudy při rozhodování o péči a styku s dítětem by měly pečlivě zkoumat také případné specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které by mohly bránit jeho svěření do střídavé péče. V každém případě musí soudy své rozhodnutí o konkrétní formě péče přesvědčivě odůvodnit a vyvarovat se paušalizujících závěrů bez navázání na konkrétní potřeby dítěte. Pokud se soudy odchylují od svých dosavadních závěrů v dané věci, musí svá rozhodnutí odůvodnit o to přesvědčivěji.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Zdeňka Kühna (soudce zpravodaj), soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Josefa Fialy o ústavní stížnosti nezletilého stěžovatele A. A. (jedná se o pseudonym), zastoupeného opatrovníkem statutárním městem O., a ústavní stížnosti stěžovatelky B. B. (jedná se o pseudonym) a nezletilého A. A., zastoupeného matkou B. B., obou zastoupených Mgr. Radkou Palíškovou, advokátkou, sídlem Štěchovice 1356/12, Kroměříž, proti výroku II rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. března 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2896, ve znění opravného usnesení ze dne 5. května 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2909, za účasti Krajského soudu v Ostravě jako účastníka řízení a C. C. (jedná se o pseudonym), zastoupeného Mgr. Jaroslavem Hanusem, advokátem, sídlem Žižkova třída 183/33, České Budějovice, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Výrokem II rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. března 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2896, ve znění opravného usnesení ze dne 5. května 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2909, byla porušena základní práva stěžovatelů na rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, na péči a výchovu dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výrok II rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 12. března 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2896, ve znění opravného usnesení ze dne 5. května 2025 č. j. 14 Co 200/2024-2909, se ruší.

III. Ústavní stížnost podaná stěžovatelkou B. B. se v rozsahu, v jakém byla podána též za nezletilého stěžovatele A. A., odmítá.

Odůvodnění

I. Podstata věci

1. Nynější věc se týká již druhého návrhu otce na změnu péče o nezletilého. Řízení o úpravě poměrů dnes jedenáctiletého chlapce probíhá nepřetržitě prakticky po celý jeho život. Nezletilý byl od malička ve výlučné péči matky, rozsah styku s otcem se v průběhu let opakovaně měnil. Otec se po celou dobu domáhá rovnoměrného rozdělení péče mezi oba

rodiče, podává množství obsáhlých podání a procesních návrhů. Každé pravomocné rozhodnutí o péči bezprostředně konfrontuje novým návrhem na její změnu, podal také již několik ústavních stížností proti dřívějším procesním i meritorním rozhodnutím, které byly všechny odmítnuty pro zjevnou neopodstatněnost. Nezletilý po celý život žije v nejistotě ohledně režimu péče a v průběhu vleklých soudních sporů byl již vystaven desítkám pohovorů a psychologických vyšetření. Krajský soud rozsudkem napadeným ústavními stížnostmi otci poprvé vyhověl, nezletilého odňal z výlučné péče matky a svěřil ho do rovnoměrné střídavé péče rodičů v týdenním intervalu.

2. Ústavní soud tímto nálezem zrušil rozsudek krajského soudu v části týkající se změny formy péče o nezletilého (a z toho odvozených povinností). Krajský soud při svém rozhodování vyšel mechanicky z předpokladu, že rovnoměrná střídavá péče představuje z ústavního hlediska preferovaný model a po zhodnocení jednotlivých ústavněprávních kritérií uzavřel, že v projednávané věci nebyly zjištěny okolnosti, které by této formě péče bránily. Dostatečně se však nezabýval tím, zda takové uspořádání skutečně odpovídá nejlepšímu zájmu dítěte, který musí být určujícím hlediskem při jakémkoli rozhodování ve věcech péče o nezletilé děti a je třeba ho pečlivě vážit. Při posuzování rodinných poměrů krajský soud učinil závěry, které nemají oporu ve spisu, a nezohlednil všechny rozhodné skutečnosti a důkazy. Nepřihlédl ke stanovisku nezletilého, který jednoznačně preferoval péči matky a rozšiřování styku s otcem dlouhodobě odmítal, ani k závěrům znalců, podle nichž střídavá péče nebyla vhodná s ohledem na přetrvávající konflikt rodičů a zásadně odlišná výchovná prostředí. Tato situace u nezletilého vyvolávala neurotické prožitky, projevující se úzkostmi, napětím a psychosomatickými obtížemi. Kromě toho se krajský soud dostatečně nezabýval ani výchovnou způsobilostí otce, jehož chování plynoucí z nadměrné citové závislosti na nezletilém bylo v předchozích soudních řízeních hlavní překážkou pro zavedení střídavé péče. Nevyhodnotil dostatečně ani důležitost jiných vazeb v životě nezletilého, zejména silné pouto k polorodému sourozenci žijícímu v domácnosti matky, a vůbec neodůvodnil, proč předávání nezletilého navázal na bydliště otce ve Z., ačkoli podstatou otcova návrhu bylo, že se přestěhoval do O.

II. Popis věci a její procesní vývoj

II. A. Předchozí soudní rozhodnutí ve věci péče o nezletilého

3. Nezletilý žil po narození s rodiči ve Z. Otec nepracoval, aby se mohl aktivně podílet na péči o syna, své živobytí zajišťoval z úspor a pronájmu několika bytů. Vztah rodičů se rozpadl, když měl nezletilý šest měsíců a byl ještě plně kojen. Od samého počátku se otec domáhal širší péče, než mu matka umožňovala. Byl přesvědčen, že v zájmu dítěte je rovnoměrná péče obou rodičů. Dne 28. 4. 2015 bylo zahájeno řízení o úpravě poměrů k nezletilému. Matka se v průběhu řízení provdala a z manželství se jí narodilo další dítě – dnes osmiletý polorodý bratr nezletilého.

4. Z posudku (a výslechu) znalce doc. PhDr. Josefa Konečného, CSc., z roku 2017 vyplynulo, že oba rodiče jsou dostatečně výchovně způsobilí. Znalec však upozornil na složitou osobnost otce projevující se výraznou potřebou kontroly pramenící ze zvýšeného sklonu k nedůvěře a snížené sebedůvěry. Otec má podle znalce omezenou schopnost navazovat sociální kontakty, v mezilidských vztazích inklinuje k odmítání obecně zavedených sociálních pravidel a k prosazování vlastních zásad. Na nezletilého je silně citově vázán, jde pro něj o jádrovou životní hodnotu, v podstatě žádné jiné hodnoty otec nemá. Znalec varoval před tím, že extrémní vázanost otce na syna může být v pozdějším věku nezletilého (kolem jedenáctého roku a výše) „kontraproduktivní“ a pro dítě škodlivá (srov. výslech znalce na jednání Okresního soudu ve Znojmě dne 31. 10. 2017).

5. Obecné soudy nezletilého svěřily do péče matky (rozsudkem Okresního soudu ve Znojmě ze dne 16. 11. 2017 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 29. 5.

2018). Překážkou střídavé péče byl přetrvávající intenzivní spor mezi rodiči a jejich odlišné osobnostní dispozice a výchovné prostředí, které by v tak nízkém věku mohly vést k destabilizaci nezletilého. Otec na nezletilého soustředil veškerou pozornost, neměl jiné zájmy ani zaměstnání a nezletilého opakovaně nahrával k získání videí pro soudní řízení. Jako každá extrémní situace i tato by mohla mít na nezletilého negativní dopad, proto soudy upřednostnily stabilní výchovné prostředí u matky, kde žil nezletilý v úplné rodině a měl sourozence. Styk s otcem upravily v lichém týdnu od středečního do pátečního rána a v sudém týdnu od pátečního rána do nedělního podvečera.

6. Brzy po pravomocném skončení řízení podal otec návrh na změnu péče. Matka pak v létě 2019 podala soudu návrh na nahrazení souhlasu otce se změnou bydliště nezletilého. Aniž vyčkala na rozhodnutí soudu, přestěhovala se s rodinou do O. Předběžným opatřením jí bylo nařízeno vrátit nezletilého do okresu Z. Matka se snažila rozhodnutí vyhovět a zajistila si zázemí na Z. u rodičů manžela, kde se s dětmi po převážnou dobu zdržovala.

7. Obecné soudy návrh otce na změnu péče zamítly a bydliště nezletilého určily v O. (rozsudkem Okresního soudu ve Znojmě ze dne 3. 9. 2020 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 22. 6. 2021). Podle nich přetrvávaly důvody, které byly vysloveny již dříve – hluboký spor mezi rodiči a nejednotné výchovné prostředí. Při rovnoměrném působení rodičů by mohl být narušen zdravý vývoj nezletilého a jeho primární vazby v rodině matky. Podle soudů nebyly výchovné schopnosti rodičů vyrovnané. Přestože matka pochybila, když nevyčkala na rozhodnutí soudu o bydlišti nezletilého, nešlo o jednání srovnatelné s jednáním otce. Snaha otce o dohled nad všemi záležitostmi nezletilého byla zcela neobvyklá a odpovídala jeho osobnostní charakteristice popsané znalcem, na níž se nic nezměnilo. Také sám nezletilý na pohovorech s opatrovníkem preferoval prostředí u matky. Výsledky těchto pohovorů se otec snažil opakovaně zvrátit soukromými posudky a jeden z pohovorů s opatrovníkem si dokonce tajně nahrával. Určení bydliště v O. reflektovalo rozhodnutí o péči a soud přihlédl též k tomu, že změna měla racionální důvod. Manžel matky získal v O. výhodnější zaměstnání, které představovalo hlavní zdroj příjmů rodiny. Tuto skutečnost soud posoudil také v kontextu toho, že otec matce přispíval na péči o nezletilého dosud jen 800 Kč měsíčně. Matka navíc měla na O. rodinu a zohledněny byly také okolnosti, které ji vedly k ukončení soužití s otcem nezletilého (majetnické chování, omezování v kontaktech s rodinou a přáteli). Styk s otcem byl s ohledem na vzdálenost bydlišť rodičů a blížící se nástup nezletilého do školy upraven v lichém týdnu od čtvrtka 14:00 hod. do neděle 16:00 hod. Otci bylo stanoveno výživné ve výši 4 100 Kč měsíčně a zároveň vyčíslena výše dlužného výživného.

II. B. Druhý návrh na změnu péče

(a) Vývoj řízení

8. V další fázi byla přenesena příslušnost na Okresní soud v Ostravě. Krátce po pravomocném skončení řízení o svém předchozím návrhu na změnu péče podal otec nový návrh, v němž se domáhal rovnoměrné střídavé péče. Uvedl, že došlo k podstatné změně poměrů, protože se rozhodl prodat byt ve Z. a přestěhovat se do O. Nezletilý při pohovorech opakovaně uváděl, že když je v pátek u otce, nechodí do školy a do Z. odjíždí již ve čtvrtek odpoledne. Otec vypovídal odlišně, do Z. jezdili převážně na víkendy, protože v následujícím týdnu měl ve Z. práci spojenou s údržbou svých nemovitostí. S návrhem na změnu péče matka nesouhlasila, uvedla, že chce syna chránit před nevhodnými projevy otce. Navrhla vypracovat nový znalecký posudek k duševnímu stavu otce. Ačkoli otec tvrdil, že se přestěhoval, matka syna i nadále musela vyzvedávat po ukončení styku ve Z. Souběžně se okresní soud zabýval také návrhy obou rodičů na určení místa školní docházky (souhlas s přijetím do školy v O. otec podmiňoval souhlasem s přijetím do školy ve Z., kam také podal přihlášku).

9. V průběhu řízení se uskutečnilo několik pohovorů s nezletilým (v únoru a listopadu 2022, v březnu 2023 a v březnu 2025) a na doporučení opatrovníka nezletilý absolvoval také sezení v krizovém centru pro děti a rodinu. Nezletilý jednoznačně a kontinuálně preferoval péči matky, již na prvním z pohovorů odmítl myšlenku, že by o něj rodiče pečovali rovnoměrně. Jeho představy o rozsahu kontaktu s otcem se proměňovaly, prostředí u matky však vnímal jako svůj primární domov a působil tam uvolněněji. Postupně vyjadřoval přání k otci vůbec nechodit. Nebyly mu příjemné přílišné projevy otcovy náklonnosti a nadměrný fyzický kontakt, který otec vyžadoval. Opakovaně zmiňoval, že se k němu otec tulí a dává mu několikrát za den zvláštní pusinky. Nelíbilo se mu ani společné sprchování a spaní s otcem v jedné posteli, přál si vlastní postel. Bál se však otci říct, co mu vadí. Dále uváděl, že ho otec často instruuje, co má dělat nebo říkat. Vodil ho často k psychologům („paním“), a pokud nezletilý vyjádřil odlišný postoj, než si otec přál, urazil se nebo mu hrozil, že už ho nikdy neuvidí a že ho zklamal. Vadily mu rovněž otcovy poznámky směrem k příbuzným z matčiny strany, tlumočil například tvrzení otce, že bratr není jeho „skutečný“ bratr. Na žádost opatrovníka podala své vyjádření také psycholožka ze Střediska volného času ve Z., k níž nezletilý s otcem soukromě docházeli. Otcovo jednání vůči nezletilému definovala jako hyperprotektivní s mnoha infantilními prvky. Uvedla, že otec ve výchově udržuje stále stejný „nezdravý“ přístup k udržení závislosti syna. Otec by měl více vnímat potřeby syna, v individuálním učebním plánu a přejíždění do Z. obecně neviděla přínos.

10. Okresní soud v Ostravě ve věci poprvé rozhodl již v roce 2022 (rozsudkem ze dne 11. 4. 2022). Otcův návrh zamítl s tím, že pouhá geografická blízkost bydlišť rodičů (v důsledku otcova přestěhování do O.) nemohla odůvodnit změnu péče, nadále přetrvávaly důvody, které podle předchozích soudních rozhodnutí bránily střídavé péči. Nezletilému vadily otcovy nadměrné projevy náklonnosti a preferoval péči matky. Další prodlužování sporu by hraničilo s psychickým týráním. Nepovažoval za nutné vypracovat nový znalecký posudek k posouzení výchovné kompetence rodičů, neboť tím se zabýval již dřívější znalecký posudek. Krajský soud v Ostravě však tento rozsudek zrušil (usnesením ze dne 31. 8. 2022). Důvodem byla především skutečnost, že si okresní soud nevyžádal nový znalecký posudek, přestože oba rodiče namítali ve vztahu k výchovné způsobilosti druhého zcela zásadní skutečnosti (rodičovská manipulace, nevhodné chování k nezletilému).

11. V dalším průběhu řízení okresní soud nařídil rodičům společnou terapii, která však nebyla úspěšná. Počátkem roku 2023 situace výrazně eskalovala. Stupňující se závažnost sdělení nezletilého o nevhodných tělesných projevech otce vzbudila podezření na možné trestní jednání otce, a proto opatrovník podal na policii podnět k prošetření. Nezletilý zopakoval svá tvrzení také při pohovoru s policejní komisařkou a byl vyšetřen znalcem, který potvrdil, že je nezletilý schopen věrohodně reprodukovat prožité události. Styk otce s nezletilým byl v té době několikrát přerušen a k jeho trvalé obnově došlo až po několika měsících. V době zákazu styku nezletilý vyjadřoval neochotu se s otcem vídat a kontakt s ním si přál oddálit. Otec mezitím dobrovolně podstoupil vyšetření, které neprokázalo sexuální motivaci jeho chování. Policejní orgán nakonec po zhodnocení všech důkazů dospěl k tomu, že nedošlo k naplnění znaků skutkové podstaty žádného trestného činu, a věc odložil.

12. Nezletilý na podzim 2023 absolvoval během krátké doby dvě různá znalecká zkoumání. Z posudku vyhotoveného pro účely policejního šetření vyplývá, že nezletilý má vysoce nadprůměrný intelekt, neprojevuje sklony ke lhaní ani známky ovlivnění jinou osobou. Je méně fyzicky kontaktní a dochází u něj k rozvoji samostatnosti. Vyjadřoval silně pozitivní vztah k matce, bratrovi a nevlastnímu otci. Vůči vlastnímu otci se stavěl negativně, jeho vztah k němu se zhoršoval, byla patrná emoční nespokojenost. Chování otce vnímal jako vstupování do své nejintimnější osobní sféry. Vadilo mu, že musí dojíždět do Z. a v té době nemůže navštěvovat školu v O. Pozitivně hodnotil období, kdy se nestýkali.

13. V posudku vyhotoveném pro účely řízení o změně péče bylo zjištěno, že nezletilý vykazuje zvýšené skóre k neurotismu, nadměrná zátěž spojená s konfliktem mezi rodiči u něj vede k citovému přetížení a úzkostným reakcím s projekcí do psychosomatiky. Pro udržení základního pocitu bezpečí při konfliktním nastavení rodičů se posiluje jeho vztah s matkou, která mu společně s jejím manželem vytváří skleníkové prostředí s ochraňujícími, krajně liberálními přístupy a nepřipouští si potřebu posilovat vztah s otcem. Nezletilý kontakt s otcem odmítá ve snaze vyhnout se obávaným konfrontacím s rodiči. Není nutné přímé ovlivňování jednoho rodiče proti druhému, nezletilý sám vnímá jejich konfliktní nastavení. V interakci s každým rodičem zvlášť je nezletilý uvolněný, u otce nevykazuje známky případně prožívaného traumatu. Pobyt u něj zvládá, avšak za cenu potlačení vlastních emocí – kontakt s otcem se mu jeví jako frustrující, vyjadřuje manipulaci z otcovy strany včetně vyvolávání pocitů viny, postrádá empatii a porozumění. Odpovídá to osobnostnímu profilu otce, který se vyznačuje silnou potřebou náklonnosti a pozornosti současně s obavami, že tyto jeho potřeby nebudou naplněny. Citová závislost otce na synovi brzdí vnímání odlišných potřeb. Ani u jednoho z rodičů nebyla zjištěna duševní porucha. Rodiče vzájemný konflikt řeší skrz nezletilého a vznášejí protichůdné nároky na jeho chování. Nezletilý nemá možnost vyhovět oběma, což vede k nárůstu neurotických prožitků. Rodiče tak podle znalkyň nesplňují podmínky pro úspěšné zvládnutí střídavé péče bez toho, že by se prohlubovaly psychické potíže nezletilého. Znalkyně uzavřely, že při konfliktním vztahu mezi rodiči nezletilý není nastavený na rozšiřování péče, současně nedoporučily s ním provádět další rozhovory.

(b) Rozsudek okresního soudu

14. Otec se v posledním návrhu domáhal svěření nezletilého do své výlučné péče s úpravou styku pro matku. Tvrdil, že taková úprava je odůvodněná vzhledem k agresivní procesní strategii matky. Okresní soud v Ostravě rozsudkem ze dne 15. 4. 2024 zamítl otcovy návrhy na změnu péče (výroky II a IV). Styk s otcem vymezil od čtvrtka lichého týdne od 14:00 hodin do pondělí sudého týdne do 8:00 hodin, specificky upravil prázdninový režim a určil, že předávání nezletilého se bude realizovat ve školském zařízení nebo před domem matky (výrok I). Okresní soud konstatoval, že samotná změna otcova bydliště nepředstavuje důvod pro novou úpravu poměrů. Přestože otec tvrdí, že bydlí v O., k předávání nezletilého stále dochází převážně ve Z. Komunikace rodičů zůstává nefunkční a nezlepšila se ani po nařízení rodinné terapie. Nezletilý je dlouhodobě vystaven konfliktu rodičů, což brání jeho emocionálnímu vývoji a neurotizuje ho. Ani jeden z rodičů nepodporuje vztah dítěte k druhému rodiči. Tyto skutečnosti snižují výchovné kompetence obou rodičů. U otce je navíc oslabují nevhodné projevy vůči synovi, které nezletilý dlouhodobě vnímá jako obtěžující a které vedly dokonce až k prošetřování orgány činnými v trestním řízení. Otec matku obviňuje z manipulace, kterou však z ničeho dovodit nelze, matka se naopak projevovala velmi zdrženlivě. Manipulativní chování soud naopak zaznamenal v souvislosti s jednáním otce. Změna péče by podle znalců vystavila nezletilého ještě větší psychické zátěži, než je tomu dosud. Okresní soud neshledal důvod k vydání nového rozhodnutí o výživném, zamítl i návrhy na výkon rozhodnutí (výroky III a V). Zároveň otci uložil uhradit náklady řízení spojené s vypracováním znaleckého posudku ve výši 63 194 Kč (výrok VI).

(c) Napadený rozsudek krajského soudu

15. V průběhu odvolacího řízení se matka rozvedla, polorodého bratra nezletilého měla s bývalým manželem ve společné péči. Opatrovník uskutečnil dne 4. 3. 2025 pohovor, při němž nezletilý jednoznačně odmítl rozšíření kontaktu s otcem, neuměl si představit, že by s ním byl více. Současně vyjádřil obavy z toho, když se rodiče potkají. Navrhl, aby předávání probíhalo prostřednictvím školy, otec by si ho vyzvedl v pátek po vyučování a v pondělí vrátil do školy. V pátky u otce totiž většinou nechodí do školy, protože jezdí do Z.

16. Napadeným rozsudkem ve znění opravného usnesení krajský soud výrokem II změnil rozsudek okresního soudu ve výrocích I, II, IV a VI. Nezletilého odňal z výlučné péče matky a svěřil do střídavé péče rodičů s výměnou po týdnu v neděli v 17:00 hod. Současně určil, že střídání proběhne vždy před domem, ve kterém předávající rodič s nezletilým bydlí, tedy v případě matky v O. a v případě otce ve Z. Změny provedl též v prázdninovém režimu péče a vyměřil novou výši výživného – otci ve výši 2 300 Kč měsíčně a matce ve výši 1 800 Kč měsíčně. Náklady řízení rozdělil mezi rodiče rovnoměrně, každý měl uhradit částku 31 597 Kč. Výrokem I rozsudek okresního soudu ve zbývající části potvrdil.

17. Podle krajského soudu žádná okolnost nebránila uplatnění střídavé péče, která je z ústavního hlediska preferovaným modelem. Tři ze čtyř kritérií vymezených Ústavním soudem pro rozhodování o formě péče rodiče naplnili v obdobné míře. Oba mají pokrevní pouto k dítěti, srovnatelnou výchovnou způsobilost a ani jeden výrazně lépe nenaplňuje kritérium týkající se míry zachování rodinných vazeb. Střídavá péče neohrozí kontinuitu vztahu s polorodým bratrem. Jde-li o dříve prověřované jednání otce, krajský soud zdůraznil, že nebylo sexuálně motivované, nenaplnilo znaky žádného trestného činu a u nezletilého se neprojevují známky prožitého traumatu. Nezletilý sám při pohovoru potvrdil, že k nevhodnému chování již nedochází. Podle krajského soudu bylo naplněno i čtvrté kritérium zohledňující názor dítěte. Nezletilý má kladný vztah k oběma rodičům, již při pohovoru v únoru 2022 uvedl, že by chtěl s otcem trávit více času, obával se však negativní reakce matky. Také při znaleckém zkoumání později řekl, že k otci chodí nerad, protože je to „proti mámě“. Znalkyně ale uvedly, že pobyt u otce prožívá pozitivně. Neochotu vídat se s otcem odůvodnily tím, že v důsledku napjatých vztahů rodičů se návštěvy u otce stávají rušivým faktorem. Přestože přímá manipulace matky se neprokázala, s ohledem na zmíněné skutečnosti nepovažoval krajský soud vyjádření nezletilého za rozhodující pro posouzení jeho skutečného postoje k rodičům, nic právně významného nepřevzal ani z posledního pohovoru.

18. Změnu poměrů krajský soud spatřoval v tom, že matčina péče se neosvědčila. Nezletilý v ní dobře neprospívá, projevuje se u něj nerovnoměrný vývoj. Souvisí to se snahou matky omezovat otcův podíl na výchově. Matka snižuje roli otce, přestože si vytvořil vhodné podmínky pro péči v novém prostředí a přizpůsobil se nastolenému stavu. Znalkyně sice rozšiřování styku nedoporučily, vztahovalo se to však k současnému stavu, kdy matka dostatečně neposiluje otcovu roli. Podle krajského soudu je nezletilý s ohledem na svůj duševní rozvoj, jímž prošel v důsledku plynutí času, již schopen se v konfliktu rodičů orientovat, a při srovnání výchovných pozic obou rodičů odpadne potřeba upřednostnit jednoho z nich.

(d) Situace po vydání napadeného rozhodnutí

19. Nezletilý po vydání napadeného rozsudku kontaktoval opatrovníka dopisem, v němž žádal o setkání bez přítomnosti rodičů a vyjádřil nesouhlas s tím, že byl svěřen do střídavé péče. Při následném osobním setkání sdělil opatrovníkovi také obavy z toho, že ho otec zapíše do školy ve Z. Za účelem zvážení ústavní stížnosti provedl opatrovník dne 24. 6. 2025 s nezletilým pohovor zaměřený na to, jak vnímá svou situaci po zavedení střídavé péče. Nezletilý byl z nastalé situace velmi rozhořčený. Uvedl, že mu otec nedovolí kontaktovat matku ani bratra, za kterým chodí tajně ve škole. Velmi ho znepokojuje, že u otce nemá chvilku pro sebe a musí s ním trávit veškerý čas. V O. sice má svůj pokoj, ale otec si k jeho posteli dává matraci, ve Z. to snáší ještě hůře, protože mají společnou postel a vadí mu spát blízko otce. Stěžoval si také na to, že u otce nemůže chodit ven s kamarády, jednou ho přemluvil, ale otec byl celou dobu s nimi a kamarády to nebavilo. Otec ho vodí do školy i ze školy, přestože u matky už chodí sám s kamarády. Chování otce mu je stále více nepříjemné. Dříve mu otec tvrdil, že je s ním málo a chce si ho užít, ale podle nezletilého se nic nezměnilo ani po zavedení střídavé péče. Je těžké otci říct něco, s čím nebude souhlasit, protože pak

o tom dlouho mluví a k ničemu to nevede. Matka je přísnější, ale může se jí svěřit, s čím chce. Zhodnotil, že doma je u matky, má tam bratra a kamarády a má to tam rád. Je si vědom toho, že u otce by měl být také, ale chtěl by s ním být jen prodloužené víkendy, jak to bylo předtím. Nezletilý byl přiměřeně věku poučen o možnosti obrátit se na Ústavní soud, o což požádal.

III. Argumentace stěžovatelů

20. První ústavní stížnost podal jménem nezletilého opatrovník, druhou ústavní stížnost podala matka za sebe a jako zákonný zástupce také za nezletilého. Ústavními stížnostmi se domáhají zrušení v záhlaví označeného výroku II rozsudku krajského soudu pro porušení jejich ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 3 odst. 1 a čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

21. V první ústavní stížnosti opatrovník uvedl, že napadený rozsudek představuje pro nezletilého jen těžko pochopitelný zásah do jeho života a osobní integrity. Z posledního pohovoru jednoznačně plyne, že nezletilý není ve střídavé péči spokojen. Otec není schopen přizpůsobit péči věku nezletilého a potřebám na soukromí a rozvíjení vztahů s kamarády. Velmi negativně nezletilý vnímá také skutečnost, že v době otcovy péče má zakázáno stýkat se s bratrem.

22. Druhou ústavní stížnost podala matka, a to za sebe i za nezletilého. S ohledem na možný střet zájmů však navrhla, aby byl nezletilému pro řízení před Ústavním soudem jmenován opatrovník. K věci samé uvedla, že otec je velmi komplikovaná osobnost, již přes deset let usiluje o střídavou péči a tvrdí, že matka syna manipuluje, což ona jednoznačně odmítá. Naopak se snaží syna ke styku s otcem povzbuzovat. Otec nerespektuje synovu osobnost, chce mít dohled nad jeho názory i časem a neposkytuje mu prostor pro samostatnost – doprovází ho venku s kamarády, vybírá mu vlastní oblečení a stále s ním spí v jedné posteli. Zakazuje mu i kontakt s matkou a její rodinou. Nezletilý střídavou péči špatně snáší. Matka se navíc domnívá, že přestěhování do O. otec jen předstírá. Syna stále v pátek omlouvá ze školy a už ve čtvrtek s ním odjíždí do Z. ke své matce, kde spolu sdílí jeden pokoj. Nezletilého stresuje otcova zmínka, že by mohl chodit do dvou škol.

23. Stěžovatelé poukazují na to, že krajský soud nerespektoval výsledky rozsáhlého dokazování před okresním soudem, své závěry nepodložil objektivními důkazy a porušil zásadu volného hodnocení důkazů. Nezohlednil závěry znaleckého posudku, který nedoporučil střídavou péči, a nahradil ho vlastní spekulací v oblasti odborných otázek dětské psychologie. Nepřihlédl ani ke stanovisku opatrovníka a především ke konstantnímu názoru nezletilého, který si nepřeje trávit s otcem více času. Nezletilý musel při pohovorech vynaložit obrovskou dávku odvahy, krajský soud jim však přisoudil zanedbatelný význam. Napadený rozsudek podle stěžovatelů postrádá přesvědčivé zdůvodnění, že je střídavá péče skutečně v nejlepším zájmu nezletilého. Rovnoměrná střídavá péče nemá být „automatickým“ řešením.

24. Podle opatrovníka nebyly naplněny základní předpoklady pro úspěšné zvládnutí střídavé péče, a to schopnost rodičů se domluvit na jejích podmínkách, na výchovných přístupech, respektovat jeden druhého a vnímat potřeby dítěte. Rodiče upřednostňují své zájmy, o čemž svědčí nespočet psychologických vyšetření nezletilého. Znalecké posudky potvrzují, že dlouhodobý konflikt rodičů nezletilého velmi silně zatěžuje. Závěr krajského soudu, že nezletilý neprospívá kvůli péči matky, není ničím podložen. Opatrovník rovněž namítá, že znalecký posudek neobsahuje dostatečné odpovědi k otázkám týkajícím se posouzení výchovné způsobilosti rodičů (výchovné metody, možnost manipulace) a měl by být doplněn.

25. Matka hlavní problém spatřuje v nastavení otce. Akcentuje především potřebu stability a zachování rodinného zázemí, které má nezletilý primárně v její domácnosti. Napadený rozsudek nepřiměřeně narušuje vztah nezletilého k jeho sourozenci, který pro něj

představuje důležitou emoční podporu. Krajský soud dostatečně nezvážil, jak významně rozsudek ovlivní pohodu a vývoj dítěte, které je dlouhodobě zasaženo častými změnami. Dále vůbec nezdůvodnil, proč má matka vyzvedávat nezletilého ve Z., tvrdí-li otec, že má vytvořeno zázemí v O.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

26. Obě ústavní stížnosti byly podány včas a jsou přípustné – stěžovatelé vyčerpali všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (§ 75 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu). Ústavní soud je k jejich projednání příslušný.

27. Ve vztahu k otázce, zda byly ústavní stížnosti podány k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou osobou, Ústavní soud uvádí následující.

28. První ústavní stížnost podal jménem nezletilého stěžovatele opatrovník, který mu byl ustanoven soudem k zastupování pro řízení, z něhož vzešlo ústavní stížností napadené rozhodnutí. V takovém případě nelze ústavní stížnost odmítnout jako podanou někým zjevně neoprávněným, neboť opačný postup by byl nepřípustným omezením práva na přístup k soudu. Nezletilý pro svůj věk není sám schopen podat ústavní stížnost a podání ústavní stížnosti zákonným zástupcem brání zjevná kolize zájmů. Nezletilý byl přiměřeně věku srozuměn s podáním ústavní stížnosti a uplatněné námitky odpovídají jeho postoji vyjádřenému při pohovoru s opatrovníkem ze dne 24. 6. 2025. Je tedy v zájmu nezletilého, aby byla ústavní stížnost podaná jeho jménem projednána. Vzhledem k tomu, že opatrovníkem nezletilého byl jmenován státní orgán, nevyžaduje se povinné zastoupení advokátem podle § 30 odst. 3 zákona o Ústavním soudu [blíže nález ze dne 28. 2. 2018 sp. zn. II. ÚS 2866/17 (N 39/88 SbNU 535), body 30 až 35].

29. Druhou ústavní stížnost podala matka, a to za sebe a současně jako zákonná zástupkyně i za nezletilého. Ústavní stížnost matky je podaná oprávněnou stěžovatelkou, která je řádně zastoupena (§ 29 až 31 zákona o Ústavním soudu). Odlišná situace je u nezletilého, neboť mezi ním a matkou je zjevná kolize zájmů a matka nemohla vykonávat práva zákonného zástupce. Podaná ústavní stížnost směřuje proti rozhodnutí, kterým bylo rozhodováno o změně péče o nezletilého. Zákon o Ústavním soudu vylučuje, aby ústavní stížnost byla podána jménem či ve prospěch jiné osoby. Ve vztahu k nezletilému proto byla druhá ústavní stížnost odmítnuta jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným podle § 43 odst. 1 písm. c) zákona o Ústavním soudu (viz usnesení ze dne 2. 8. 2016 sp. zn. I. ÚS 1629/16, body 8 a 9). V případě sporů o péči o dítě je však nejlepší zájem dítěte zkoumán i na půdorysu ústavní stížnosti podané jedním z rodičů, který brání svá práva jako rodiče.

V. Shrnutí řízení před Ústavním soudem

30. Usnesením ze dne 13. 8. 2025 Ústavní soud spojil dvě ústavní stížnosti proti napadenému rozsudku ke společnému řízení.

31. Usnesením ze dne 10. 9. 2025 Ústavní soud jmenoval nezletilému stěžovateli pro řízení před Ústavním soudem opatrovníka, který ho zastupoval již v řízení před obecnými soudy a podal jeho jménem ústavní stížnost (tj. statutární město O., Úřad městského obvodu O.).

32. Ústavní soud si vyžádal spis vedený u okresního soudu a vyzval účastníka a vedlejšího účastníka, aby se k ústavním stížnostem vyjádřili (§ 42 odst. 3 zákona o Ústavním soudu).

33. Krajský soud stručně konstatoval, že námitky v ústavních stížnostech nepovažuje za důvodné, a odkázal na podrobné odůvodnění napadeného rozsudku.

34. Otec jako vedlejší účastník ve vyjádření uvedl, že ústavní stížnosti matky a opatrovníka považuje za pokračování jejich vytrvalé kooperace na vylučování otce z péče. V podrobnostech otec odkázal na osobní vyjádření přiložené k ústavní stížnosti. Jde podle něj o pokračující polemiku se závěry odvolacího soudu s cílem učinit z Ústavního soudu další

instanci řízení. Krajský soud převzal skutkový stav zjištěný okresním soudem, ale jinak věc posoudil po právní stránce. V zájmu dítěte je především to, aby bylo v péči obou rodičů. K námitkám o nerespektování názoru dítěte uvádí, že skutečně není právem dítěte, aby soudy „respektovaly“ jeho názor, natož dlouhodobě formovaný matkou a opatrovníkem. Jde o právo být slyšen a povinnost soudů věnovat názoru patřičnou pozornost. To odvolací soud splnil a s projevy dítěte se obsáhle vypořádal. Je šokující, že opatrovník navzdory doporučení znalců dítě opakovaně zatěžoval, k čemuž si opatřil alibi tvrzeným dopisem dítěte. K námitce, že není dostatečně odůvodněna povinnost přebírat nezletilého ve Z., otec uvádí, že nelze požadovat, aby se přizpůsoboval následkům protiprávního jednání matky, navíc v situaci, kdy musí ve Z. spravovat své nemovitosti. Jde-li o soužití nezletilého s polorodým bratrem, časový prostor pro rozvoj jejich vztahu je naprosto shodný jako čas nezletilého s otcem, jde naopak o vyvážení rozvoje vztahů. Matka vztahu s otcem nepřiznává relevanci a vztah s polorodým sourozencem staví nad vztah s otcem. S polorodým bratrem se navíc nezletilý potkává ve škole a na fotbalových trénincích. Podle názoru otce je třeba zastavit veškeré spory a ponechat nezletilému prostor, aby si mohl vytvořit náhled na péči každého z rodičů. Zásah Ústavního soudu do střídavé péče by vedl k dalším soudním sporům a významné psychické zátěži nezletilého ze strany matky a opatrovníka.

35. Ústavní soud zaslal všechna vyjádření účastníkům řízení a vedlejšímu účastníkovi na vědomí. Žádné další reakce již neobdržel.

36. Ústavní soud dospěl k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od jednání nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI. Posouzení ústavní stížnosti

VI. A. Obecná východiska

37. Ve věcech péče o nezletilé je úkolem Ústavního soudu posoudit, zda opatření přijatá obecnými soudy skutečně odpovídají nejlepšímu zájmu dětí ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, zda si za tímto účelem obstaraly dostatek potřebných důkazů, tyto důkazy náležitě zhodnotily, vyvodily z nich správná a úplná skutková zjištění a zda své rozhodnutí náležitě a srozumitelně odůvodnily (nález ze dne 29. 8. 2023 sp. zn. I. ÚS 1609/23, bod 30).

38. Povinnost obecného soudu náležitě zohlednit řádně zjištěné podstatné skutečnosti a odůvodnit své skutkové i právní závěry patří k základním projevům práva na soudní ochranu zakotveného v čl. 36 odst. 1 Listiny a jeho dodržování je prevencí libovůle v soudním rozhodování [nález ze dne 3. 5. 2022 sp. zn. I. ÚS 3065/21 (N 56/112 SbNU 9), bod 25]. V případech, kdy soudy rozhodují o modelu péče rodičů o nezletilé dítě či rozsahu styku s ním, jsou tyto ústavněprávní nároky ještě zesíleny (nález ze dne 8. 3. 2023 sp. zn. I. ÚS 3085/22, bod 32).

39. Při rozhodování věcí péče o dítě a styku s dítětem je nutné vycházet z toho, že dítě má právo na rovnocennou péči obou rodičů a práva obou rodičů na péči o dítě mají stejnou váhu (čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte; rozsudek ESLP ze dne 21. 2. 2006 *Dostál proti České republice*, č. 26739/04, § 55). Jakékoli omezení podílu péče rodiče o dítě musí vždy sledovat legitimní cíl nejlepšího zájmu dítěte a být mu přiměřené (nález sp. zn. I. ÚS 1609/23, bod 31).

40. Ústavní soud vymezil ústavněprávní kritéria pro svěřování dětí do péče, jejichž naplnění obecné soudy posuzují s ohledem na okolnosti případu. Mezi tato kritéria patří zejména: (1) existence pokrevního pouta mezi dítětem a osobou usilující o jeho svěření do péče; (2) míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby; (3) schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby; a (4) přání dítěte [nález ze dne 26. 5. 2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13 (N 105/73 SbNU 683), body 19 až 23]. Pokud jeden

z rodičů naplňuje tato kritéria výrazně lépe, je zpravidla v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do péče tohoto rodiče; naopak pokud oba rodiče naplňují tato kritéria zhruba stejnou měrou, obecně se předpokládá, že zájmem dítěte je, aby bylo především v péči obou rodičů [nález ze dne 30. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 (N 236/75 SbNU 629), bod 27].

41. Je třeba zdůraznit, že uvedená kritéria nejsou jedinými hledisky, která musí obecné soudy při svém rozhodování o péči a styku s dítětem zvážit. Soudy by měly pečlivě zkoumat také další specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které by mohly bránit jeho svěření do střídavé péče. Jde především o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž (nález sp. zn. I. ÚS 1554/14, bod 31). Soudy by se měly přesvědčivě vypořádat také s dalšími faktory, které mohou vyvolat pochybnosti o vhodnosti střídavé péče, jako například útlý věk dítěte, stabilita výchovného prostředí, komunikační potíže rodičů, logistická a adaptační náročnost apod. Střídavou péči však nelze vyloučit jen obecným odkazem na tyto faktory, soudy musí individuálně zkoumat jejich vliv na život dítěte a pečlivě vážit, zda negativní dopady dosahují intenzity, která ospravedlňuje omezení péče některého z rodičů. V každém případě musí soudy své rozhodnutí o konkrétní formě péče přesvědčivě odůvodnit a vyvarovat se paušalizujících závěrů bez navázání na konkrétní potřeby dítěte (nález ze dne 19. 3. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1677/23, bod 34).

42. Nejlepší zájem dítěte je tedy třeba hledat v každém jednotlivém případě zvlášť, nikoli podle předem daného schématu, a se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě. Pro některé dítě může být nejvhodnějším řešením péče střídavá, pro jiné dítě v jiných případech odůvodněných konkrétními prokázanými okolnostmi to může být svěření do péče jednoho z rodičů [nálezy ze dne 3. 10. 2024 sp. zn. III. ÚS 1718/24, bod 17, či ze dne 27. 11. 2019 sp. zn. IV. ÚS 2630/19 (N 200/97 SbNU 143), bod 20].

43. Při hledání nejlepšího zájmu dítěte je zásadním vodítkem jeho názor, za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé, aby bylo schopné jej formulovat. Soudy musí názor nezletilých při svém rozhodování vždy pečlivě zvážit, což ale neznamená, že mají rozhodovat pouze tak, jak si dítě přeje, neboť musí přihlédnout i k dalším významným skutečnostem (nález sp. zn. IV. ÚS 1677/23, bod 35 a násl.). Dostatečnou rozumovou a emocionální vyspělost je nutné posuzovat případ od případu, přičemž většina dětí je schopna se vyjádřit ke svému budoucímu výchovnému uspořádání již po dosažení věku deseti let (nález sp. zn. I. ÚS 2482/13, bod 25).

44. Pokud soudy rozhodují o péči o dítě za situace, kdy již existuje rozhodnutí o péči, je podstatné posoudit, zda nastala dostatečná změna okolností a zda je v souvislosti s ní nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů. Soudy tudíž neposuzují jen změnu poměrů, ale též její způsobilost ovlivnit původní rozhodnutí o výkonu rodičovských práv a povinností. Při rozhodování o návrhu na změnu péče je třeba vycházet z nejlepšího zájmu dítěte v kontextu srovnání stávajícího a navrhovaného výchovného prostředí. Pokud význam nastalé změny okolností převáží nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí, vyžaduje ochrana jeho práva na respektování rodinného života rozhodnutí o změně péče (nález ze dne 5. 2. 2025 sp. zn. I. ÚS 2364/24, bod 28).

45. Ústavní soud opakuje, že jakékoli uspořádání poměrů dítěte, tedy i rozsah péče každého rodiče s jejími konkrétními parametry, musí být v jeho nejlepším zájmu (srov. nález sp. zn. I. ÚS 2364/24, body 34 a 35). Přitom je třeba vážit výše uvedená kritéria a citlivě posoudit specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte a dopady do jeho života. Současně se soudy musí při zachování nejlepšího zájmu dětí snažit zajistit, aby výsledná úprava péče a její rozsah nedůvodně neomezovaly žádného z rodičů.

VI. B. Aplikace na nynější věc

46. Krajský soud vyšel z nesprávného předpokladu, že symetrický model střídavé péče je modelem ústavně preferovaným. Takový názor vychází z mylného přesvědčení některých rodičů, že každý z nich má „právo na ideální polovinu dítěte“, což především nebere na zřetel, že hlavním účastníkem řízení ve věcech péče soudu o nezletilé je právě dítě, jehož nejlepší zájem stojí nade všemi ostatními zájmy (k tomu více nález sp. zn. I. ÚS 2364/24, bod 34: na tento nález – marně – upozornil v odvolacím řízení opatrovník, krajský soud se se závěry tohoto nálezu vůbec nevypořádal). Již jen s ohledem na tuto nesprávnou premisu krajský soud neposoudil nejlepší zájem dítěte s ohledem na všechny okolnosti. Zájem dítěte musí být nadřazen zájmu rodiče o širší rozsah péče. Krajský soud nepřiznal patřičnou důležitost řadě podstatných skutečností, svévolně a překvapivě se odchýlil od zjištění ve všech předchozích soudních rozhodnutích za posledních osm let (počínaje již prvním soudním rozhodnutím v roce 2017).

(a) Psychický stav nezletilého

47. Podle znaleckého posudku, vyhotoveného pro účely řízení o změně péče, bylo zjištěno, že nadměrná zátěž spojená s konfliktem rodičů u nezletilého vyvolává neurotické projevy v podobě úzkostí, napětí, snížené tolerance frustrace a psychosomatických potíží (srov. bod 13 shora). Z obsáhlého soudního spisu jednoznačně vyplývá, že rodiče od rozpadu vztahu vedou intenzivní a dlouhodobý konflikt, který se v čase spíše prohlubuje. Úvaha krajského soudu, podle níž nerovnoměrný vývoj nezletilého souvisí s péčí matky a její údajnou snahou omezit roli otce, opomíjí závěry v předchozích soudních rozhodnutích v této věci a celkový kontext sporu mezi rodiči včetně nevhodného chování otce vůči nezletilému, které již v předchozích řízeních bylo identifikováno jako hlavní překážka pro rovnoměrné rozvržení péče. Oba rodiče se navzájem nerespektují, obviňují se z manipulace s nezletilým a dosud nebyli schopni bez zásahu třetího subjektu dosáhnout shody v zásadních otázkách jeho života. Otec navíc matku obviňuje z účelově vykonstruovaného trestního řízení a aktuálně také ze zneužití nezletilého k podání ústavní stížnosti. Ke zklidnění situace nepřispěla ani rodinná terapie nařízená okresním soudem, ani jiná odborná intervence. Zásadně se liší i výchovná prostředí obou rodičů, která jsou odrazem jejich odlišných osobnostních rysů i rozdílné struktury vztahů v domácnostech – zatímco u matky nezletilý přichází do kontaktu s více osobami, u otce je tomu jinak (srov. bod 9 shora). Podle znalců rodiče vznášejí protichůdné nároky na jeho chování (bod 13 shora).

48. Přizpůsobovat se těmto diametrálně odlišným a vzájemně konfliktním světům je mimořádně náročné. Již na první pohled jde o situaci, která by byla obtížná i pro dospělého člověka. Úvaha krajského soudu, podle níž jedenáctiletý chlapec jen v důsledku plynutí času (oproti situaci řešené v předchozích rozhodnutích) prošel velkým duševním vývojem a dokáže se v konfliktu rodičů orientovat (bod 32 napadeného rozsudku), není ničím podložená. Ba naopak, je v přímém rozporu se závěry výše zmíněného znaleckého posudku, který v souvislosti se zavedením střídavé péče varuje před prohloubením jeho psychických potíží (opět bod 13 shora). Z vyjádření nezletilého v průběhu soudního řízení je zřejmé, že nezletilý konflikt mezi rodiči vnímá velmi citlivě, dokonce proto na pohovoru v březnu 2025 žádal, aby k předávání docházelo prostřednictvím školy. Lze proto ve shodě s argumentací obou stěžovatelů očekávat, že symetrický model střídavé péče rodičů povede k dalšímu zhoršení psychické stability nezletilého.

(b) Názor nezletilého

49. Krajský soud při svém rozhodování pominul jedno z klíčových kritérií – zřetelně a opakovaně vyjádřený postoj nezletilého, který je podle znalců nadprůměrně inteligentní a dostatečně rozumově vyspělý na to, aby byl schopen samostatně formulovat své postoje. Nezletilý v posuzovaném řízení absolvoval neobvyklé množství pohovorů a znaleckých

zkoumání, které jednoznačně potvrzují jeho dlouhodobou preferenci péče matky. Prostředí u matky označuje za svůj domov.

50. Krajský soud značně zkresluje obsah opakovaných vyjádření nezletilého. V napadeném rozsudku v bodě 30 vyzdvihuje pouze jediný pohovor, uskutečněný soudcem v únoru 2022 – tedy před více než třemi lety. Nezletilý tehdy sice vyjádřil přání vídat se s otcem častěji, avšak myšlenku rovnoměrné péče odmítl. Je navíc třeba připomenout, že sám soudce, který pohovor vedl, měl pochybnosti o jeho autenticitě, neboť vyjadřování nezletilého se nápadně podobalo argumentaci otce při soudním jednání. Podstatné ovšem je, že i během tohoto pohovoru nezletilý preferoval péči matky a jeho postoj se při každém dalším jeho vyjádření stále více upevňoval. Znalecký posudek vyhotovený pro účely policejního šetření hodnotil vztah nezletilého k otci jako negativní a zhoršující se. Také během pohovoru uskutečněného v odvolacím řízení v březnu 2025 se nezletilý důrazně postavil proti jakémukoli rozšíření styku s otcem, podle svých slov „si to ani neumí představit“.

51. Tato konstantní vyjádření nezletilého krajský soud relativizuje odkazem na závěry znaleckého posudku vyžádaného v řízení o změně péče, podle nichž může být příklon k matce obrannou reakcí na konflikt mezi rodiči; nezletilý vnímá, že chození k otci „je proti matce“. Podle krajského soudu jinak ze znaleckého posudku plyne, že má nezletilý k otci pozitivní vztah, v kontaktu s otcem je aktivní a spokojený.

52. Takové hodnocení nedůvodně upřednostňuje jeden znalecký posudek nad ostatními stanovisky nezletilého, z nichž jasně vyplývá, že nezletilý vyjadřuje negativní postoje k otci, a to zejména v souvislosti s jeho nevhodným chováním vůči své osobě a nerespektováním jeho potřeb. Navíc je interpretace tohoto posudku krajským soudem nepřesná. Z jeho obsahu je patrné, že nezletilý sice během vyšetření reagoval na otce pozitivně, celkově však na rozšiřování kontaktu s ním není naladěn. U otce postrádá empatii a porozumění, nelíbí se mu, že otec není schopen s ním komunikovat na úrovni jeho věku. Pobyty u otce vnímá jako náročné a frustrující a zvládá je za cenu potlačení vlastních emocí. Je pravda, že podle znalců může příklon k matce do určité míry souviset i se snahou nezletilého lépe se vyrovnat s konfliktem rodičů, to však nijak nesnižuje váhu jeho názoru. Názor dítěte, zejména ve věku, kdy je schopno formulovat vlastní přání a stanoviska, musí být soudem respektován. Smyslem zjišťování názoru dítěte není hodnotit, nakolik je jeho pohled objektivní, ale porozumět tomu, jak situaci prožívá. Není možné jeho slovní vyjádření ignorovat jen proto, že může být nepřímo ovlivněn konfliktem mezi rodiči. Naopak právě taková reakce může být výrazem potřeby bezpečí, kterou by měl soud při rozhodování o péči zohlednit.

53. Nic nenasvědčuje tomu, že by postoje nezletilého byly ovlivněny vnějším nátlakem matky či opatrovníka, jak otec po celou dobu řízení tvrdí. Skutečnosti, na které otec poukazuje, jsou zkreslené a vytržené z kontextu. Nezletilému byly při pohovorech kladeny i přímé dotazy směřující k případnému ovlivňování matkou, jeho odpovědi však nic takového neodhalily. Ani jeho vyjádření, že chození k otci „je proti matce“, nesvědčí o přímé manipulaci matky. Jak se uvádí i ve znaleckém posudku, k formování postoje nezletilého není nutné přímé ovlivňování jednoho rodiče proti druhému, nezletilý konflikt rodičů sám vnímá. Naopak právě u otce nezletilý podle svých opakovaných vyjádření často pociťuje tlak na to, co má říkat, spojený s citovým vydíráním. To odpovídá i osobnostnímu profilu otce, který se podle znalkyň vyznačuje silnou potřebou náklonnosti a pozornosti.

54. Přístup krajského soudu k nezletilému postrádá empatii a respekt k jeho individuálním prožitkům. Nezletilý byl v soudním řízení podroben velké řadě pohovorů a znaleckých vyšetření (bohužel až v míře způsobilé nezletilého poškodit – srov. bod 13 *in fine* shora), přesto jeho názor neměl při rozhodování o péči prakticky žádný význam. Krajský soud učinil z nezletilého pouhý objekt rozhodování, nikoli účastníka, jehož hlas má být slyšen. Je třeba zdůraznit, že nucení nezletilého k rovnoměrné střídavé péči může prohloubit

napětí ve vztahu s otcem, jak se koneckonců ukazuje i z posledního pohovoru uskutečněného před podáním ústavní stížnosti.

(c) Výchovná způsobilost rodičů

55. Krajský soud poukázal na nedostatky v péči obou rodičů, zejména na jejich egocentrický postoj ve vzájemném konfliktu, a dospěl k závěru, že jejich výchovné schopnosti jsou srovnatelné. Tím se však krajský soud překvapivě zásadně odchýlil od dosavadního hodnocení celé věci v předchozích soudních rozhodnutích, aniž pro to měl dostatečné podklady. V předchozích rozhodnutích totiž soudy rodiče jako vyrovnané vychovatele nehodnotily. Otcova výchovná způsobilost byla dále snížena jeho nevhodnými projevy chování pramenícími z nadměrné citové závislosti na nezletilém a z potřeby mít dohled nad veškerým jeho životem (dokonce včetně tak překvapivých věcí, jako je permanentní monitorování nezletilého; jeho neustálá kontrola; společné sprchování; vynucování si spaní ve společné posteli). V předchozích rozhodnutích tyto hyperprotektivní projevy otce byly překážkou pro zavedení střídavé péče. S ohledem na dlouhodobý průběh opatrovnického sporu byl proto krajský soud povinen svůj odlišný náhled podrobně zdůvodnit. Z práva na soudní ochranu plyne též požadavek na konzistentní soudní rozhodování; obecné soudy nemohou rozhodovat nahodile, „jednou tak, podruhé onak“.

56. Krajský soud sice zvážil výchovnou způsobilost otce v souvislosti s jeho nevhodnými zásahy do tělesné integrity nezletilého, které byly předmětem policejního šetření. Toto otcovo jednání však následně bagatelizoval jen proto, že nenaplnilo znaky trestného činu, nebylo sexuálně motivované a nezletilý nevykazuje známky prožitého traumatu. Krajský soud však pominul, že nezletilý otcovo jednání vnímal jako zásah do své nejintimnější sféry, zcela nepřiměřený svému věku. Jednoduše řečeno, nezletilému vadí, že se k němu otec chová, jako by byl „batole“. Věrohodnost a autenticitu výpovědí nezletilého potvrdil i znalecký posudek vyžádaný pro účely policejního šetření. Krajský soud tato zjištění nezpochybňuje, jen je zlehčuje (neboť chování otce nenaplnilo znaky žádného trestného činu). To je ale ústavně neudržitelné. Pokud by snad skutečně otec vůči nezletilému páchal nějakou trestnou činnost, je jasné, že by nastala zcela jiná situace a nebylo by třeba psát tento nález. Ovšem i jiné nevhodné chování rodiče je třeba vzít při rozhodování o péči v potaz, a to včetně toho, že otec (nepochybně se subjektivně dobrou motivací, ovšem s ohledem na přemíru pečovatelské a ochranitelské potřeby) vychovává syna ve věku deseti či jedenácti let stále způsobem, jako by syn byl batoletem. Tyto argumenty krajský soud vůbec nezvážil. V kontextu osobnostních rysů otce, zjištěných znaleckými posudky, jde přitom o významný ukazatel, že otec není schopen adekvátně reagovat na potřeby nezletilého. Aktuální stav se krajský soud snažil překlenout (nepřezkoumatelnou a nesrozumitelnou) úvahou, že došlo k „eliminaci otcova chování v tomto ohledu“, a to na základě jediné odpovědi nezletilého na neurčitou otázku při pohovoru s opatrovníkem v březnu 2025 (viz č. l. 2870). Nezletilý přitom při pohovoru s opatrovníkem před podáním ústavní stížnosti zopakoval, že mu vadí spaní s otcem na jedné posteli, jak se tomu děje ve Z.

57. Dle konzistentních a neměnných výpovědí nezletilého jeho otec požaduje, aby spolu trávili veškerý čas, neposkytuje mu žádné soukromí ani prostor pro socializaci s vrstevníky či pro objevování vlastní identity, odlišné od identity otce. Již v roce 2017 znalec upozornil, že neuvážená vázanost otce na dítě může být v pozdějším věku, „kolem jedenáctého roku“ a později, kontraproduktivní (viz bod 4 shora). Přesně to se podle vyjádření nezletilého nyní děje.

58. S ohledem na výše uvedené skutečnosti nelze akceptovat strohou a blíže nepodloženou úvahu krajského soudu, že oba rodiče jsou srovnatelní vychovatelé. Vzhledem k osobnostnímu profilu otce a jeho předchozímu chování bylo nezbytné pečlivě zkoumat, zda je otec schopen vnímat potřeby dospívajícího syna a respektovat jeho individuální osobnost.

Z hlediska nejlepšího zájmu dítěte nemůže být rozhodující kvantita času stráveného s rodiči, ale kvalita a obsah péče, tedy míra porozumění, respektu k potřebám dítěte a bezpečné emoční prostředí.

59. Jelikož rozsudek krajského soudu v části týkající se výchovné způsobilosti rodičů postrádá komplexnější zdůvodnění, nemohl se Ústavní soud v této fázi zabývat námitkami opatrovníka, že bylo nezbytné doplnit znalecký posudek, zejména v otázkách týkajících se výchovných metod rodičů. Ústavní soud nemůže nahrazovat roli krajského soudu, tuto otázku bude muset detailně posoudit právě krajský soud v dalším řízení. Nutnost dalšího znaleckého zkoumání je však třeba vyhodnotit obezřetně, s ohledem na riziko dalšího prodloužení soudního řízení. Je v nejlepším zájmu nezletilého, aby bylo co nejdříve pravomocně rozhodnuto a stabilizována jeho rodinná situace.

(d) Vazby k sourozenci

60. Krajský soud v napadeném rozsudku dostatečně nezohlednil ani kvalitu a význam sourozeneckého vztahu nezletilého s polorodým bratrem, který žije v domácnosti matky a nezletilý má k němu velmi blízký vztah. Dělí je jen malý věkový rozdíl, sdílí spolu dětský pokoj a dosud spolu trávili většinu času. Z vyjádření nezletilého v průběhu řízení je zřejmé, že bratra považuje za důležitou součást svého života. V době, kdy je v péči otce, mu kontakt s bratrem zjevně chybí. Otec mu podle jeho posledního vyjádření nedovolí, aby se s bratrem stýkal a kontaktoval ho. Je zřejmé, že odloučení od matky je pro nezletilého náročnější mimo jiné proto, že mu chybí přítomnost další (nadto věkově blízké) osoby. Z hlediska nejlepšího zájmu dítěte je nezbytné zohlednit i kvalitu a význam dalších stabilizujících vztahů, zejména vazby dítěte na jeho sourozence a další členy širší rodiny, a posoudit, zda některý z rodičů nebrání styku dítěte s druhým rodičem a s dalšími osobami, k nimž má dítě silnou náklonnost [nález ze dne 30. 12. 2014 sp. zn. I. ÚS 1554/14 (N 236/75 SbNU 629), bod 29].

(e) Bydliště otce

61. Konečně je nepřezkoumatelné a nesrozumitelné, pokud krajský soud v napadeném výroku určil, že předávání nezletilého se při střídání péče uskuteční vždy před domem, ve kterém předávající rodič bydlí, přičemž u otce uvedl město Z. Podstatou otcova návrhu na změnu péče byla skutečnost, že se přestěhoval do O., o to méně srozumitelně pak působí, že krajský soud ve výroku rozhodnutí jako místo jeho bydliště uvedl Z., aniž by tuto skutečnost jakkoli vysvětlil. Lze se tak pouze domnívat, že tímto postupem chtěl soud vyjít vstříc potřebám otce, který se s nezletilým pravidelně vrací do Z. ke své matce (krajský soud na závěr bodu 31 zmiňuje víkendové pobyty ve Z.). Z rozsudku není zřejmé, z jakého důvodu má být nezletilý předáván právě ve Z. Tato nepřezkoumatelná část rozhodnutí jen posiluje obavy matky a nezletilého, že střídavá péče nezajistí potřebnou stabilitu života dítěte, včetně docházky do jedné školy (zvlášť s ohledem na to, že otec již v minulosti nezletilého zapisoval právě do školy ve Z. a myšlenka docházky do dvou škol mu nebyla cizí).

62. Tento nedostatek soudního rozhodnutí se otec snaží překlenout argumentem, že po něm nelze požadovat, aby se přizpůsoboval následkům protiprávního jednání matky. To se však míjí s podstatou nynějšího řízení o změně péče. Změna bydliště nezletilého a matky se řešila již v předchozím soudním řízení, v němž soudy po zvážení celkové rodinné situace určily bydliště nezletilého u matky v O. (bod 7 shora). Nejde tedy o protiprávní stav, na jehož základě by nyní mělo být odůvodněno předávání nezletilého ve Z., a to v situaci, kdy otec podstatnou změnu poměrů v návrhu na změnu péče spatřuje právě v tom, že se přestěhoval do O. Symetrická střídavá péče mezi O. a Z. je přitom v tomto případě zjevně neústavní – činí totiž z dítěte (jehož nejlepší zájem měl krajský soud ochránit) pouhý objekt, který si mohou rodiče předávat mezi dvěma městy ve vzdálenosti (vzdušnou čarou) 200 km.

63. Navíc zvolený způsob předávání opomíjí skutečnost, že osobní kontakt rodičů je pro nezletilého s ohledem na jejich konfliktní vztahy velmi zatěžující. Nezletilý sám

v pohovoru uskutečněném v průběhu odvolacího řízení v březnu 2025 navrhl, aby se předávání realizovalo prostřednictvím školy, což by pro něj bylo méně stresující. Krajský soud se s tímto aspektem nijak nevypořádal.

64. Krajský soud též zcela pominul tvrzení nezletilého, že již dosavadní úprava styku vede k tomu, že otec nezletilého opakovaně v pátky nepouští do školy a přejíždí s ním již ve čtvrtek do Z. (srov. bod 15 shora). Takovéto školní absence ale mohou být jen těžko v nejlepším zájmu dítěte.

VII. Shrnutí a závěr

65. Krajský soud svěřil nezletilého do rovnoměrné (symetrické) střídavé péče, přestože tuto formu péče nedoporučili znalkyně, opatrovník a nepřál si to ani sám nezletilý. Skutkové závěry, na nichž soud své rozhodnutí postavil, jsou neúplné, mnohé postrádají oporu ve spise a jsou v rozporu s dosavadním průběhem řízení a s dřívějšími rozhodnutími. S ohledem na argumentaci krajského soudu není udržitelný závěr, že oba rodiče naplňují ústavněprávní kritéria pro rozhodování o formě péče ve srovnatelné míře. Krajský soud bez náležitého odůvodnění zcela upozadil postoj nezletilého, který setrvale vyjadřoval po celou dobu řízení, a neposoudil citlivě ani jeho silné vazby k dalším rodinným příslušníkům. Dostatečně podrobně se nezabýval ani výchovnou způsobilostí otce, přestože jeho nevhodná výchova nezletilého byla v předchozích rozhodnutích hlavní překážkou pro symetrickou střídavou péči. Kromě toho krajský soud nevyhodnotil ani další specifické okolnosti týkající se nezletilého, především dopady rozhodnutí na jeho psychický stav, který byl již před vydáním napadeného rozhodnutí v důsledku konfliktu rodičů a výrazně rozdílných výchovných prostředí zatížen neurotizujícími prožitky. Krajský soud se přezkoumatelně nevypořádal ani s otázkou bydliště otce, což vyvolává nejistotu ohledně dalšího uspořádání poměrů nezletilého. Krajský soud totiž ve výroku rozhodl o střídavé péči nezletilého dítěte mezi O. a Z., což je v rozporu s tezí o přestěhování otce do O.

66. Mechanické – a s judikaturou Ústavního soudu rozporné – schéma preferující symetrickou střídavou péči, ze kterého krajský soud v napadeném rozsudku vyšel, ve svém důsledku vedlo k rozhodnutí, které z dítěte činí objekt řízení než středobod, jehož blaho by mělo být prvořadé.

67. Krajský soud tedy napadeným rozsudkem porušil základní práva stěžovatelů na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny. Nedostatky v argumentaci krajského soudu pak dosahují takové míry, že již narušují požadavky plynoucí z práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny.

68. Ústavní soud proto oběma ústavním stížnostem vyhověl a zrušil rozsudek krajského soudu ve výroku II [§ 82 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Výrok II zrušil jako celek, tedy včetně částí o stanovení výživného každého z rodičů a rozhodnutí o nákladech řízení, které jsou závislé na části výroku o formě péče. Druhou ústavní stížnost, v části podané matkou za nezletilého, odmítl jako návrh podaný někým zjevně neoprávněným [§ 43 odst. 1 písm. c) téhož zákona].

69. Úkolem krajského soudu nyní bude v souladu s výše shrnutými závěry znovu rozhodnout, zda nastala dostatečná změna okolností a zda je v nejlepším zájmu dítěte v souvislosti s ní změnit rozložení péče, a to i s přihlédnutím ke všem novým skutečnostem, které v důsledku plynutí času mohou vyjít najevo.

70. Závěrem je třeba apelovat na rodiče i obecné soudy, aby minimalizovali přímou účast nezletilého v dalším řízení, které pro něj představuje velkou psychickou zátěž. Prioritou by mělo být vytvoření stabilního a bezpečného prostředí, v němž může nezletilý rozvíjet své vztahy k oběma rodičům bez zbytečného tlaku. K tomu ostatně sám nezletilý soudy opakovaně vyzýval.

Č. 233
Postup soudů k naplnění práva styku rodiče a dítěte, které striktně tohoto rodiče odmítá
(sp. zn. III. ÚS 2271/25 ze dne 29. října 2025)

V situaci, kdy dítě striktně odmítá rodiče, jsou obecné soudy povinny aktivně činit kroky, které by mohly vést k obnově a rozvoji vztahu rodiče a dítěte, především se musí zabývat příčinou rozvratu vazeb, možnostmi nápravy a perspektivou budoucího rozvoje vztahu.

Při rozhodování o úpravě styku dítěte s nerezidentním rodičem jsou soudy povinny nejen zohlednit jeho schopnost o dítě pečovat, ale též aktivně hledat a stanovit konkrétní a postupně rozšiřující se režim styku, nejsou-li závažné důvody k jeho omezení. Odsunutí úpravy styku na pozdější dobu nebo jeho nadměrné omezení, aniž by byl stanoven cílový režim, představuje zásah do základních práv jak rodiče, tak dítěte, které má právo na péči obou rodičů (shodně nález sp. zn. II. ÚS 212/25 ze dne 12. března 2025).

Perspektiva budoucího rozšíření styku je klíčová i v případech, kdy styk rodiče s dítětem je velmi výrazně omezen. Bez takové perspektivy úzký styk blížící se úplnému vyloučení rodiče ze života dítěte (zde 1 hodina týdně neprezenční komunikace formou videohovorů nebo 30 minut týdně neprezenčně on-line písemná komunikace prostřednictvím elektronické komunikační sítě) nebude ústavně akceptovatelný již jen pro absenci takové perspektivy (shodně nález sp. zn. II. ÚS 894/25 ze dne 30. července 2025, bod 36), i pokud by byl krátkodobě akceptovatelný jako tzv. navykací režim. K tomu by však musel být současně schopen naplnit účel navykacího režimu.

Při hledání nejlepšího zájmu dítěte je nutné považovat jeho přání za zásadní vodítko. Předpokladem je, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a své rozhodnutí založily pouze na jeho přání namísto na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. dubna 2013 (N 66/69 SbNU 213)].

Nepostupují-li soudy uvedeným způsobem, mohou tím porušit práva rodiče na rodinný život a péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Jana Svatoně, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele M. L. N., zastoupeného Mgr. Silvií Felix Koubíkovou, advokátkou, sídlem Plaská 623/5, Praha 5 – Malá Strana, proti rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 56/2025-375 ze dne 24. dubna 2025 a rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 43 Nc 364/2024-270, 16 P a Nc 17/2024, 16 P a Nc 18/2024, 16 P a Nc 22/2024 ze dne 16. října 2024, za účasti Městského soudu v Praze a Obvodního soudu pro Prahu 7 jako účastníků řízení a nezletilého D. N., zastoupeného Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí, sídlem

Kounicova 683/14, Brno, a E. N., zastoupené JUDr. Petrou Veruňákovou, advokátkou, sídlem Želivská 373/20, Praha 14 – Kyje, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

I. Výrokem I rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 56/2025-375 ze dne 24. dubna 2025 a výrokem II rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 43 Nc 364/2024-270, 16 P a Nc 17/2024, 16 P a Nc 18/2024, 16 P a Nc 22/2024 ze dne 16. října 2024 byla porušena práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky I a V rozsudku Městského soudu v Praze č. j. 25 Co 56/2025-375 ze dne 24. dubna 2025 a výroky II a V rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 7 č. j. 43 Nc 364/2024-270, 16 P a Nc 17/2024, 16 P a Nc 18/2024, 16 P a Nc 22/2024 ze dne 16. října 2024 se proto ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

IV. Vedlejší účastnici se náhrada nákladů řízení před Ústavním soudem nepřiznává.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Stěžovatel (otec) se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí. Tvrdí, že jimi byla porušena jeho základní práva zaručená v čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i základní práva nezletilého vedlejšího účastníka (chlapce) v čl. 32 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 3 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte.

2. Klíčovou v souzené věci je otázka, jak mají obecné soudy přistupovat k naplnění práva styku rodiče a dítěte za předpokladu, že dítě rodiče striktně odmítá.

II. Skutkové okolnosti a obsah rozhodnutí

3. Otec je občan Francouzské republiky, pracující ve Spolkové republice Německo. Otec dlouhodobě pracoval v zahraničí a do České republiky se pravidelně vracel za rodinou. Rodiče spolu žili a vedli společnou domácnost do 2. února 2024. Koncem února 2024 podala vedlejší účastnice (matka) návrh na úpravu poměrů k chlapci (nyní 11,5 roku) k Obvodnímu soudu pro Prahu 7.

4. Obvodní soud uložil na prvním jednání ve věci (27. května 2024) rodičům, aby se zúčastnili rodinné terapie podle doporučení městské části pro Prahu 7 (OSPOD), která byla v řízení před obecnými soudy chlapcovým procesním opatrovníkem. OSPOD doporučil rodičům organizaci Area fausta (pozn. Ústavního soudu: tato organizace neposkytuje rodinnou terapii).

5. V průběhu srpna 2024 proběhly dva ze tří plánovaných asistovaných kontaktů prostřednictvím organizace Area fausta. Třetí asistovaný styk otec zrušil vzhledem k průběhu předchozích dvou kontaktů, při nichž chlapec s otcem stěží komunikoval a otec se cítil zraněný a odmítnutý (č. l. 235 spisu). Area fausta ve zprávách z kontaktů doporučila facilitovaný asistovaný styk prostřednictvím videohovorů, jelikož je stěží představitelný spontánní rozhovor chlapce s otcem.

6. Obvodní soud napadeným rozsudkem svěřil chlapce do péče matky (výrok I). Upravil otcovo právo styku s chlapcem každou středu od 18.00 hodin do 19.00 hodin prostřednictvím videohovoru (výrok II). Otci určil výši výživného na chlapce ve výši

20 000 Kč měsíčně, z toho 15 000 Kč k rukám matky a 5 000 Kč na účet chlapce (výrok III). Matce stanovil povinnost otce písemně informovat minimálně jednou měsíčně o školním prospěchu, mimoškolních aktivitách a zdravotním stavu chlapce (výrok IV). Rozhodl o nákladech řízení (výrok V).

7. Obvodní soud vycházel z vyjádření organizace Area fausta a konstatoval, že vztah otce a chlapce je velmi narušený. Měl za to, že mezi rodiči panuje vysoce konfliktní vztah, velmi špatná komunikace a mají zcela odlišný přístup k výchově. Otec ztratil výchovný vliv a žije v zahraničí. Přestože shledal, že matka má podíl na negativním postoji chlapce k otci, jelikož s chlapcem řeší konflikty mezi rodiči, měl za to, že svěření chlapce do její péče je v chlapcově zájmu. Přihlédl k pevnému stanovisku chlapce, že chce být v péči matky, otce považuje za zlého, nechce s ním trávit čas a na zprávy mu neodpovídá. S přihlédnutím ke stanovisku OSPOD a Area fausta a výše uvedenému měl soud styk prostřednictvím videohovoru za nejvhodnější. Při výpočtu výživného vyšel z měsíčního výdělku otce v částce 145 000 Kč, výsluhového příspěvku 22 500 Kč a příspěvku na dítě 6 250 Kč od německého státu. Náklady a potřeby chlapce považoval za standardní i přes jeho zhoršenou imunitu a výdaje na léky. Měl za nespravedlivé a nepřiměřené vzhledem k omezenému kontaktu a jeho okolnostem určit výživné podle tabulky Ministerstva spravedlnosti ve výši 16 % příjmů.

8. Městský soud v Praze k odvolání obou rodičů rozsudek obvodního soudu změnil ve výroku II tak, že otci určil styk každou středu od 18.00 hodin do 18.30 hodin formou psaného textu prostřednictvím komunikační sítě. Matce určil povinnost chlapce na styk připravit a zajistit komunikační spojení (výrok I). Ve výroku III jej změnil dále tak, že od 1. února 2024 do 31. prosince 2024 stanovil výživné v částce 20 000 Kč a od 1. ledna 2025 jej zvýšil na částku 30 000 Kč měsíčně (výrok II). Výživné do 31. prosince 2024 rozdělil na částku 15 000 Kč k rukám matky a 5 000 Kč na konkrétně označený účet, od 1. ledna 2025 poté 20 000 Kč k rukám matky a 10 000 Kč na konkrétně označený účet (výrok III). Vyčíslil nedoplatek na výživném a povinnost k úhradě stanovil otci ve dvou splátkách (výrok IV). Rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (výrok V).

9. Městský soud shledal, že oba rodiče jsou milujícími rodiči, avšak vztah chlapce k otci je ambivalentní a nedoznal změny ani po asistovaných stycích. Autoritativní rozhodnutí o osobním styku podle názoru městského soudu k obnově vztahu nepovede. Vzhledem k hypersenzibilitě chlapce je tak v zájmu chlapce písemná komunikace s citlivým a trpělivým přístupem napomáhající vytvoření důvěry a zdravého vztahu k otci. K výživnému městský soud uvedl, že otci odpadly dvě další vyživovací povinnosti k 31. prosinci 2024, proto výživné od ledna 2025 zvýšil.

III. Argumentace stěžovatele

10. Otec namítá, že obecné soudy rezignovaly jak na precizní posouzení, tak na to, aby dostály pozitivní povinnosti napomoci obnovení vazeb rodiče a dítěte. Tím podle něj není písemná komunikace, kterou pročítá a kontroluje matka mající podíl na negativním postoji chlapce k otci. Tento postoj matky se do rozhodnutí nijak nepromítl a soudy z něj nevyvodily žádné důsledky. Otec proto vyjadřuje pochybnosti, zda názor chlapce nebyl ovlivněn, a odkazuje na dopisy chlapce zaslané soudkyni jakožto doplnění pohovoru a zdůrazňující negativní postoj k otci, ve spojení s vyjádřením matky, rovněž popisujícím závadné chování otce.

11. Dále má otec za to, že přestože soudy založily rozhodnutí na zprávách Area fausta, při jejich hodnocení nevzaly v potaz okolnosti asistovaného styku. S asistovaným stykem otec nesouhlasí, neboť jej vnímá jako kontrolu, nikoli podporu, a nerozumí, co má být jeho cílem a účelem. Otec upozorňuje, že cílem mohla stěží být rekonstrukce vztahů se synem, nemohl-li stěžovatel s ním komunikovat rodným jazykem – francouzsky, ale pouze anglicky, tedy

v cizím jazyce, v němž není schopen dostatečně vyjádřit své pocity a obavy. Otec zpochybňuje i zvolené pracoviště, neboť to neposkytuje služby ani podle zákona o sociálních službách, ani nemá pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí, tedy nenabízí rodinnou terapii, kterou rodičům uložil soud. Pracovištěm vypracované a matkou poskytnuté zprávy pro soud obsahují závěry jiné osoby, než která byla styku přítomna (studentka psychologie). Otec proto odkazuje na judikaturu Ústavního soudu ke znaleckým posudkům a kritickému hodnocení celého procesu utváření posudků, jsa si vědom, že Area fausta ani znaleckým ústavem není, tedy nelze ani jeho zprávám přikládat stejnou důkazní sílu jako posudku znalce. Podivuje se, že znalec nebyl soudem v souzené věci ani ustanoven.

12. Obecným soudům otec tedy vytýká, že nevyužily žádné další nástroje k obnově vztahu otce a chlapce. Neumožnily ani otci, ani synovi, aby byl součástí života otce, znal jeho kulturu a trávil s ním čas v místě jeho bydliště.

13. K výživnému poznamenává, že městský soud vyšel ze shodného skutkového stavu jako obvodní soud, měl však na výši výživného odlišný názor a bez bližšího odůvodnění zasáhl do volné úvahy obvodního soudu. Otec považuje za nespravedlivé být jen zdrojem peněz a bez možnosti vykonávat rodičovská práva.

IV. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

14. Ústavní stížnost byla podána oprávněnou osobou [§ 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]; je včasná a stěžovatel je řádně zastoupen advokátkou.

15. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný až na dále uvedenou výjimku. Ve vztahu k výroku III rozsudku obvodního soudu není Ústavní soud příslušný, neboť nemůže rušit to, co bylo změněno. To – logicky – striktně vzato platí jen tehdy, pokud měnící úprava před Ústavním soudem obstojí, což je právě situace výroku III. Neplatí to ale již ohledně změny výroku II rozsudku obvodního soudu. Změněná úprava styku přijatá městským soudem v přezkumu Ústavním soudem neobstála a Ústavní soud ji ruší. To má (by mělo, pokud by Ústavní soud nezasáhl) za následek „obživnutí“ úpravy obvodního soudu. Proto je Ústavní soud příslušný k projednání ústavní stížnosti i proti výroku II rozsudku obvodního soudu o styku.

16. V části napadající výroky I a IV rozsudku obvodního soudu není ústavní stížnost přípustná podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu, neboť stěžovatel nevyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svých práv (výroky nenapadl odvoláním). Ve zbývající části ústavní stížnost přípustná je.

17. Usnesením ze dne 10. září 2025 Ústavní soud ustanovil chlapci pro řízení o ústavní stížnosti procesním opatrovníkem Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

V. Vyjádření k ústavní stížnosti a replika

18. Opatrovník zaslal velmi podrobné a propracované vyjádření, které odráží závažnost rodinné situace. Ústavní soud je shrnuje do několika bodů.

19. Opatrovník zdůraznil, že narušení vztahu dítěte k jednomu z rodičů je jedním z nejzávažnějších následků rozpadu rodiny. V situacích intenzivního rodičovského konfliktu nejsou známy efektivní programy nápravy vztahů a většina pokusů o terapii je neefektivní. Předcházení narušení vztahu od samého počátku rozpadu rodiny je nezbytné a v souzené věci se nedělo. Opatrovník uvedl, že dlouhodobá absence, „démonizace“ druhého rodiče či odcizování (i formou bránění ve styku) se řadí k dlouhodobé traumatizaci dítěte s prokazatelným negativním dopadem na jeho další vývoj. Vymanění dítěte z nevhodných vzorců chování je často jedinou možnou intervencí (ať formou výkonu rozhodnutí, změnou pečující osoby, rozhodnutí v rozporu s názorem dítěte), neboť je jednorázové a izolované, ale s cílem, kterým je ukončení prodlužované traumatizace dítěte. Jinými slovy, je menším zlem krátkodobá akutní zátěž oproti dlouhodobé traumatizaci dítěte.

20. Napadená rozhodnutí navrhl opatrovník zrušit, poněvadž došlo k zásahu do ústavně zaručených práv otce a dítěte podle čl. 10 odst. 2, čl. 32 odst. 4 a čl. 36 odst. 1 Listiny. Obecné soudy se nevypořádaly v prvé řadě s nejlepším zájmem dítěte, dále proporcionalitou zásahu a konečně s kritériem výhledu do budoucna při výrazném omezení styku.

21. Podle opatrovníka obvodní soud blíže nezkoumal, proč ke ztrátě výchovného vlivu otce na chlapce došlo, ani se nezabýval vztahem otce a chlapce před rozchodem rodičů. A to i přesto, že z velmi důkladné znalosti vztahů dítěte z období před vznikem konfliktu by měla rozhodnutí o péči a styku vycházet. Z napadených rozsudků neplyne, proč byla otci omezena možnost podílet se na styku s chlapcem a vztah rozvíjet. Obecné soudy nevycházely ze skutečně podložené znalosti situace rodiny, tj. před odchodem otce od rodiny v únoru 2024. Nevyhodnotily, zda odmítání kontaktu s otcem je důsledkem reálného ohrožení, manipulace ze strany matky či snahy chlapce uniknout z prostředí vysokého konfliktu. Není ani patrné, jaké prostředky podpory vztahu soud využil. Zjistil-li obvodní soud, že matka má zásadní podíl na odmítavém postoji chlapce k otci, protože řeší s dítětem rodičovské konflikty, ani tomu nevěnoval soud patřičnou pozornost. Odůvodnění takto restriktivní úpravy styku je nedostatečné a nevypořádá se ani s možným postupným rozšiřováním (obnovením) styku. Chybějící a neznámá perspektiva postupného rozšiřování kontaktu do budoucna je vysoce rizikovým faktorem pro uchování rodičovského vztahu. Městský soud poté i přes zřejmý fakt, že obnova vztahu nezafungovala, již tak minimalistický režim ještě více omezil. Napadené rozsudky vychází pouze z názoru dítěte, přenášejí na něj do značné míry odpovědnost a nerespektují dlouhodobý zájem dítěte. Rozhodnutí je nepochopitelné i vzhledem k opakovaným vyjádřením matky, že je připravena styk podpořit. Prakticky tak došlo k vyloučení otce ze života chlapce, a tudíž k neúměrnému zásahu do práva rodiče podílet se na výchově dítěte a k poškození dítěte.

22. Opatrovník mimo jiné provedl s chlapcem pohovor. Chlapec uvedl, že kdyby se musel s otcem stýkat, tak za přítomnosti asistující osoby a komunikačním jazykem by byl jazyk anglický. Opatrovník zhodnotil, že chlapec dobře spolupracoval, ochotně odpovídal, ale odpovědi působily strojeně, mechanicky, užíval stejných výrazů jako matka. Opatrovník usuzuje na zvýšenou senzitivitu chlapce. Dále dovodil, že chlapec je velmi silně a závažně zasažen rodičovským konfliktem. Vliv na zvládnutí rodinné situace a znovuobnovení vztahu má matka, její postoj a podpora chlapce. Neméně důležitým je postoj otce, který by se měl vyvarovat hodnocení chlapcova chování, jakékoli formy nátlaku a měl by pracovat na zvládání svých emocí. Opatrovník proto formuloval a zaslal rodičům konkrétní doporučení do budoucna, a to jak pro každého z nich zvlášť, tak doporučení společná oběma rodičům.

23. Opatrovník uzavřel, že považuje za nezbytné, aby soudní rozhodnutí bylo za prvé srozumitelné, za druhé aby soud nebo opatrovník dítěti důvody rozhodnutí vysvětlil, včetně toho, co bude dál, a za třetí, aby oba rodiče zároveň pracovali na normalizaci rodičovského vztahu a zvládacích mechanismech (odolnost, hyperprotektivita, frustrační tolerance), a to za podpory erudovaného odborníka s hlubokou znalostí psychologických aspektů rozvodu, odcizení a traumatu.

24. OSPOD jako procesní opatrovník nezletilého před obecnými soudy uvedl, že sledoval vývoj situace dítěte a věcí se zabývá dlouhodobě. Konstatoval, že: 1. bylo zjištěno přání a názor nezletilého, který si přeje se s otcem nestýkat; 2. mezi synem a otcem je jazyková bariéra, protože otec trvá na komunikaci ve francouzštině a komunikaci nepřizpůsobil; 3. vztah nebyl citlivě rozvíjen a je nefunkční; 4. nucení nezletilého by bylo psychicky zatěžující. Upozornil, že jde o postoj dítěte, a nikoli matčinu manipulaci, stres dítěte zaznamenala i škola. Písemnou formu proto považuje za vyvážené řešení. Dodal, že nezletilému musí být ponechán prostor pro obnovení důvěry, přizpůsobí-li se otec jeho potřebám a bude důvěru budovat např. česky psanými dopisy.

25. Obvodní soud odkázal na odůvodnění napadeného rozsudku. Doplnil, že bylo velmi obtížné nalézt vhodnou formu styku otce s chlapcem, který otce zcela odmítal. Chlapec si důrazně osobní déletrvající styk nepřál a reakce by byla velmi negativní. Upřesnil, že slovní spojení a užité termíny z pohovoru jsou přesnými formulacemi chlapce, který se vyjadřoval velmi dospěle a přiléhavě. Soud mu po skončení pohovoru sám nabídl, že může napsat dopis, vzpomene-li si na cokoli dalšího, co by chtěl sdělit.

26. Městský soud odkázal na napadený rozsudek a má za to, že k namítanému zásahu nedošlo. Městský soud zohlednil specifika věci, tj. že chlapec otce odmítá, je hypersenzitivní, navíc s defektem imunity, je třeba k němu přistoupit mimořádně trpělivě. Dva asistované styky nevedly ke zlepšení vztahu, třetí zrušil otec pro nespokojenost s chováním chlapce. Podle městského soudu otec upřednostňoval svá práva a představy, nepřistupoval k chlapci empaticky a nezohledňoval jeho osobnostní rysy. Rozsudkem stanovená forma a rozsah odpovídají zájmu chlapce.

27. Matka navrhla ústavní stížnost otce odmítnout jako zjevně neopodstatněnou a uložit otci povinnost uhradit matce náklady řízení před Ústavním soudem. Podle jejího názoru obecné soudy rozhodnutí dostatečně a srozumitelně odůvodnily, pečlivě zvážily všechny okolnosti a jejich závěry mají oporu ve skutkových zjištěních a provedeném dokazování. Vztah otce s chlapcem byl zásadně narušen již před ukončením společného soužití rodičů, a to i z důvodu dlouhodobé a časté nepřítomnosti otce, který si téměř vždy po návratu stěžoval na chování chlapce vůči němu. Odmítání otce chlapcem je následkem otcova dlouhodobého přístupu – nevhodného a ponižujícího chování. Matka upozornila, že právě otec zrušil poslední asistovaný styk, a k videohovorům odkazuje na tabulku zaslanou městskému soudu, která obsahuje jejich přehled a matčin komentář k jejich průběhu. Matka následně podrobně popisuje vývoj vztahu rodičů, prožívání rodinné situace a jednotlivých událostí jak jí samou, tak chlapcem, a detailním popisem vyvrací různá otcova tvrzení. Uzavírá, že od dubna 2025 otec písemného styku nevyužívá. Ohledně výživného matka uvedla, že odpovídá životní úrovni rodičů a je přiměřené jejich příjmovým a majetkovým poměrům, tj. není nijak excesivní. V doplnění svého vyjádření matka uvedla, že se syn během pohovoru s opatrovníkem necítil pro nemoc dobře, že opatrovník formuloval otázky pro chlapce špatně, některé události popsal opatrovník ve svém vyjádření jinak nebo důležitá fakta nezapsal či je záměrně upravil (uvedla, že přes zeď rozhovor opatrovníka s chlapcem slyšela). Zdůraznila, že s chlapcem nikdy neprobírala otcovo chování v minulosti ani k ní, ani k chlapci. Na opatrovníka podala stížnost.

28. Obdržená vyjádření Ústavní soud zaslal otci na vědomí a k případné replice. Otec repliku nepodal.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

29. Ústavní soud na základě vyžádaného opatrovnického spisu obvodního soudu sp. zn. 43 Nc 364/2024 a vyjádření účastníků řízení zhodnotil napadené rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zčásti důvodná.

30. Ústavní soud nenařídil ústní jednání, neboť od něj nebylo možné očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

VI.1 Styk dítěte s rodičem – obecná východiska

31. Trávení společného času znamená pro rodiče a jeho dítě jeden ze základních prvků rodinného života, a to i přes problémy ve vztazích mezi rodiči. Dítě má právo udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči a oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte (čl. 9 odst. 3 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Při rozhodování věcí týkajících se péče o dítě a styku s dítětem je nutné vycházet z premisy, že dítě má právo na rovnocennou péči obou rodičů a práva obou rodičů na péči o dítě mají stejnou váhu (čl. 32 odst. 4 Listiny, čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních

svobod, čl. 7 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte). Jelikož má dítě právo na pravidelný styk s oběma rodiči (čl. 4 odst. 1 Úmluvy o styku s dětmi), lze tento styk omezit nebo vyloučit, pouze je-li to nezbytné v nejlepším zájmu dítěte (čl. 4 odst. 2 téže úmluvy). Vyžaduje-li to zájem dítěte, jsou smluvní strany povinny zajistit odborný dohled nad stykem rodiče s dítětem nebo jinou vhodnou formu kontaktu (čl. 4 odst. 3 téže úmluvy).

32. Je-li dítě svěřeno do péče jednoho z rodičů, pak by dítěti mělo být umožněno stýkat se s druhým rodičem v takové míře, aby tato zásada (podílet se na jeho výchově v zásadě stejnou měrou), vycházející z ústavně zaručeného práva rodiče i dítěte podle čl. 32 odst. 4 Listiny, byla co nejvíce naplněna [srov. nález sp. zn. I. ÚS 153/16 ze dne 26. července 2016 (N 137/82 SbNU 207)]. Přitom je třeba komplexně zjišťovat a posuzovat nejlepší zájem konkrétního dítěte a nevyhovění návrhu dotčeného rodiče na širší styk lze odůvodnit zásadně jen rozporem s nejlepším zájmem dítěte, podloženým konkrétními okolnostmi a skutečnostmi v řízení prokázanými (srov. nález sp. zn. II. ÚS 4247/18 ze dne 17. května 2019). Jakékoliv omezení podílu péče rodiče o dítě musí vždy sledovat legitimní cíl nejlepšího zájmu dítěte a být mu přiměřené (nález sp. zn. I. ÚS 1079/17 ze dne 26. července 2017, bod 19). Přezkum Ústavního soudu týkající se rozhodnutí o péči o dítě či o úpravě styku s dítětem se pak soustředí především na to, zda obecné soudy zvážily a vyvážily dotčené oprávněné zájmy (blíže viz nálezy sp. zn. II. ÚS 1654/17 ze dne 5. září 2017 (N 168/86 SbNU 729), body 17 a 18, sp. zn. II. ÚS 2943/14 ze dne 16. června 2015 (N 110/77 SbNU 607) či sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. května 2014 (N 105/73 SbNU 683), bod 17].

33. Při hledání nejlepšího zájmu dítěte je nutné považovat jeho přání za zásadní vodítko. Předpokladem je, že je dítě dostatečně rozumově a emocionálně vyspělé. Současně však není možné, aby obecné soudy postoj nezletilého dítěte bez dalšího převzaly a své rozhodnutí založily pouze na jeho přání namísto na pečlivém a komplexním posuzování jeho zájmů [srov. např. nález sp. zn. II. ÚS 4160/12 ze dne 23. dubna 2013 (N 66/69 SbNU 213)]. Názorům a námitkám dětí, které se mohou v průběhu času měnit, musí být věnována patřičná pozornost. To neznamená, že je soud má a musí bezvýhradně respektovat. Takovým přístupem nejlepší zájem dítěte naplněn být nemusí, dítětem sdělené přání nemusí být v souladu s jeho nejlepším zájmem. Dětem by nemělo být uděleno bezpodmínečné právo veta, aniž by byla zvážena veškerá další hlediska a provedeno šetření s cílem určení jejich nejlepšího zájmu [rozsudky Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) ve věci *Zelikha Magomadova proti Rusku,* stížnost č. 58724/14, ze dne 8. října 2019, § 115*; K. B. a ostatní proti Chorvatsku*, stížnost č. 36216/13, ze dne 14. března 2017, § 143]. Tento zájem obvykle vyžaduje, aby byly zachovány vazby dítěte na jeho rodinu, s výjimkou případů, kdy by zachování vazeb poškodilo zdraví a vývoj dítěte (rozsudek ESLP ve věci *Suur proti Estonsku,* č. 41736/18, ze dne 20. října 2020, § 79).

34. Zásah do práva na rodinný život představuje velmi závažný zásah do základních lidských práv, a proto se musí opírat o dostatečně pádné argumenty motivované zájmem dítěte. Orgány veřejné moci mají i pozitivní závazky, které jsou těsně spjaty s účinným respektováním rodinného života. Jakmile je tedy prokázána existence rodinného vztahu, musí orgány veřejné moci v zásadě jednat tak, aby se tento vztah mohl rozvíjet, a přijmout vhodná opatření za účelem sloučení rodiče s dítětem [srov. nález sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. října 2007 (N 157/47 SbNU 53)], přičemž k těmto pozitivním povinnostem se řadí vedle aktivní pomoci s osobními, sociálními, zdravotními či majetkovými obtížemi i povinnost rodiče informovat a řádně poučit o možných následcích jeho jednání (srov. nález sp. zn. II. ÚS 603/25 ze dne 15. května 2025, bod 23). Judikatura ESLP poté k pozitivním závazkům řadí i vhodná a účinná přípravná opatření vedoucí k zajištění styku (srov. např. rozsudky *Bergmann proti České republice*, stížnost č. 8857/08, ze dne 27. října 2011, § 58 a 59; *Ribić proti Chorvatsku*, stížnost č. 27148/12, ze dne 2. dubna 2015, § 88 a 89 a 92 až 95; *K. B. a ostatní proti Chorvatsku,* citováno výše, § 143 a 144). Stát má odpovědnost prostřednictvím

svých orgánů vést rodiče ke konstruktivnímu řešení krize jejich rodiny a k respektu k rodičovství druhého rodiče. Součástí pozitivních povinností orgánu veřejné moci je učinit vše, co je od něj možné rozumně požadovat (účinný výkon práva) [rozsudek *Nuutinen proti Finsku*, stížnost č. 32842/96, ze dne 27. června 2000, § 128], tj. přijmout opatření směřující k respektování rodinného života, až po úroveň vztahů mezi jednotlivci. Závazek státu nicméně nesměřuje na výsledek, nýbrž na prostředky (rozsudek *Kacper Nowakowski proti Polsku*, stížnost č. 32407/13, ze dne 10. ledna 2017, §74).

35. Při rozhodování o úpravě styku dítěte s nerezidentním rodičem jsou tudíž soudy povinny nejen zohlednit jeho schopnost o dítě pečovat, ale též aktivně hledat a stanovit konkrétní a postupně rozšiřující se režim styku, nejsou-li závažné důvody k jeho omezení. Odsunutí úpravy styku na pozdější dobu nebo jeho nadměrné omezení, aniž by byl stanoven cílový režim, představuje zásah do základních práv jak rodiče, tak dítěte, které má právo na péči obou rodičů (nález sp. zn. II. ÚS 212/25 ze dne 12. března 2025). Perspektiva budoucího rozšíření styku je klíčová i v případech, kdy styk rodiče s dítětem je velmi výrazně omezen (např. asistovaný styk hodinu týdně). Bez takové perspektivy se takto úzký styk blíží úplnému vyloučení rodiče ze života dítěte a je ústavně neakceptovatelný (nález sp. zn. II. ÚS 894/25 ze dne 30. července 2025, bod 36).

36. V posuzované věci je proto rozhodující otázka, zda obecné soudy podnikly všechny vhodné kroky, jež mohly být rozumně požadovány, k usnadnění styku mezi otcem a chlapcem a dostatečně zohlednily při určení rozsahu styku nejlepší zájem dítěte.

VI.2 Styk dítěte s rodičem – použití obecných východisek na souzenou věc

37. Jak je patrné z vyjádření obou obecných soudů, byly si velmi dobře vědomy citlivosti věci a křehkosti vztahů otce s chlapcem, a tedy i některých rizik, která se mohou pojit s „donucením ke styku“. Potíže, které v minulosti provázely průběh styku a odrážely intenzivní prožívání kontaktů chlapce s otcem, jsou nepochybně relevantní a odůvodňují opatrnější nastavení dalšího kontaktu. Nemohou však samy o sobě vést k závěru, že další pokusy o styk, především osobní, nemají – byť pro tuto chvíli – smysl. Ústavní soud nemá pochyb, že nucený osobní kontakt za současného stavu by skutečně byl pro chlapce psychicky zatěžující, jak zmiňuje i OSPOD. Ten však nijak k poznámce, že nebyl vztah citlivě rozvíjen a je nefunkční, neuvádí, jakou podporu, kterou zákon orgánům sociálně-právní ochrany dětí umožňuje a ukládá, rodině od počátku řízení a v jeho průběhu poskytl či jakou jako opatrovník dítěte v řízení navrhoval. To platí také o napadených rozsudcích.

38. Na rozdíl od nálezu sp. zn. II. ÚS 603/25 Ústavní soud tudíž dospěl k závěru, že obecné soudy (ani za pomoci opatrovníka dítěte před obecnými soudy) neučinily vše, co by bylo rozumné očekávat k podpoře obnovy vztahu, který – zdá se – byl narušen především rozpadem rodiny v únoru 2024 a vztahy mezi rodiči. Některá rizika obecné soudy přehlédly nebo jim nevěnovaly potřebnou pozornost.

39. Jedním z těchto rizik je zvolená forma styku a jeho rozsah s ohledem na plynutí času, v němž dochází k odcizení rodiče dítěti. Jak již Ústavní soud zdůraznil v nálezu sp. zn. II. ÚS 894/25, týkajícím se omezeného styku rodiče s dítětem (body 46 a 47), hraje čas v těchto věcech klíčovou roli. Zbytečné prodlevy a nečinnost ve věcech péče o dítě přitom mohou samy o sobě vést k porušení základních práv rodiče i dítěte. Role opatrovnického soudu má být v takové situaci proaktivní – musí hledat funkční a dlouhodobě udržitelné uspořádání, které dítěti zajistí kontakt s oběma rodiči v míře odpovídající jejich potřebám a právům. Jinými slovy, musí jak rodiči, tak dítěti umožnit reálné naplnění tohoto práva. K tomu v souzené věci nedošlo.

40. Původní zpráva Area Fausta, z níž vyšel obvodní soud, doporučovala facilitované videohovory zejména proto, že spontánní rozhovor byl vzhledem ke zkušenosti z asistovaných kontaktů těžko představitelný (č. l. 235 spisu). Obvodní soud zjistil, že chlapec

s otcem nerad komunikuje (i po telefonu, č. l. 200 spisu) a otci na zprávy neodpovídá (bod 30 rozsudku obvodního soudu). Přesto přistoupil k jejich nefacilitované verzi a ve velmi omezeném rozsahu. Městský soud následně doplnil dokazování přehledem videohovorů zaslaným a okomentovaným matkou, z nichž mělo plynout, že jsou zatíženy komunikačními problémy (bod 20 rozsudku městského soudu). Do závěru městského soudu se nicméně nijak nepromítlo, že chlapec si nepřeje hovořit s otcem po telefonu a na písemnou komunikaci neodpovídá, ani to, že plynulost rozhovoru lze stěží očekávat vzhledem k neochotě chlapce vůbec komunikovat, což potvrdil OSPOD i ve zprávě o šetření v místě bydliště chlapce v dubnu 2025 pro městský soud (č. l. 369 spisu). Bez ohledu na to městský soud změnil (zúžil) styk z videohovoru na písemnou komunikaci, která však již tehdy byla nefunkční. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že z rozsáhlých a detailních vyjádření matky k ústavní stížnosti vyplynulo, že se nikdy nejednalo o videohovory, tj. hovory s obrazem, nýbrž pouze hovory na hlasitý odposlech přes WhatsApp. Městský soud tudíž namísto podpory znovuobnovení vztahu podpořil nefunkční vzorec komunikace, a zamezil tak účinnému výkonu práva na styk.

41. Ústavní soud dále městskému vytýká, že při takto úzkém kontaktu ani nezvažoval perspektivu budoucího rozšíření kontaktu (srov. bod 35). Pouhé konstatování městského soudu, jak má otec k chlapci přistupovat – ačkoli ze spisu je patrné, že se takový přístup nedaří – tak nenaplňuje požadavky kladené na soudy jako orgány veřejné moci plynoucí z výše uvedené judikatury při zajištění účinného práva rodiče a dítěte na vzájemný kontakt.

42. Ústavní soud zastává totožný názor jako opatrovník, že omezený – nyní prakticky žádný – kontakt může negativně ovlivnit další vývoj vztahu mezi chlapcem a otcem, a to i s ohledem na věk a vývojové období chlapce (střední školní věk). Je-li cílem úpravy práva na rodinný život být spolu, měly by soudy uvažovat primárně v rovině umožnění podpory (rozvíjení, znovuobnovení) a zintenzivnění vztahu, ledaže jsou silné důvody, proč tomu vyhovět nelze.

43. Je zřejmé, že chlapec zastává k otci negativní postoj a že se s ním stýkat nechce (což plyne z různých forem vyjádření stanoviska chlapce jak v řízení před obecnými soudy, tak v řízení o ústavní stížnosti). Lidská psychika, zvláště dětská, bývá složitá a proměnlivá. O to pečlivěji je potřeba zvažovat, co je skutečně v zájmu dítěte. Vyjádření chlapce z května a června 2024 k jeho představě styku s otcem odrážejí vzestupnou tendenci odmítání otce – od přání nebýt s otcem dlouho sám a nepřespávat u něho (č. l. 185 a 200 spisu) po stav, kdy o dva měsíce později se již chlapec s otcem nechce vídat vůbec (č. l. 218 spisu). Ani s časovou osou sílící averze chlapce vůči otci však městský soud nepracoval. Městský soud (a ani obvodní soud) tedy blíže nezkoumal, z čeho takto silná negace otce pramení, tedy proč není kontakt chlapce s otcem – který je schopen o chlapce pečovat, má o styk zájem a do rozpadu rodiny mezi nimi vztah existoval – v jeho zájmu. Založil tak rozhodnutí o omezení styku výhradně na názoru a přání dítěte, nikoli komplexním zhodnocení jeho nejlepšího zájmu. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že vzhledem ke specifikům souzené věci omezeným, a navíc pouze písemným kontaktem ztrácí chlapec mimo jiné schopnost komunikovat s rodičem v jeho jazyce (dle slov chlapce mu navíc psaná francouzština nejde, č. l. 200 spisu), čímž ztrácí část své kulturní identity.

44. Ústavní soud se ztotožňuje s městským soudem, že současný vztah otce s chlapcem je do značné míry ovlivněn přístupem otce k chlapci, který nebere ohled na osobnost chlapce, a je třeba dostatečně empatického přístupu bez vzbuzování strachu a úzkosti. Je to otec, kdo je primárně odpovědný za své chování a přístup k synovi. Ostatně přístup rodiče je bezesporu jedním z faktorů, které je nezbytné zohlednit při rozhodování o formě a rozsahu styku, ba dokonce zda vůbec styk umožnit [rozsudek velkého senátu ESLP ve věci *Sommerfeld proti Německu,* stížnost č. 31871/96, ze dne 8. července 2003, § 65, ESLP 2003-VIII (výňatky)]. Za takové situace potom obecným soudům slouží další nástroje řešení rodinné situace, ať již

rodinná terapie, individuální terapie pro každého rodiče či pro dítě, asistované (podporované) setkávání či předávání dítěte atp. (srov. § 474 zákona o zvláštních řízeních soudních).

45. V rodinněprávních věcech nelze pomíjet dvě roviny – jednou je vztah mezi rodiči a vliv tohoto vztahu na dítě a druhou je vztah jednoho rodiče s dítětem. Tyto roviny se prolínají a nelze je jednoduše oddělit. Má-li vztah mezi rodiči extrémní dopad na dítě, nelze jej izolovat od vztahu rodiče s dítětem.

46. Volba nástroje pomoci a jeho vhodnost s ohledem na specifika souzené věci mají tedy zásadní význam a nesou s sebou mnohá rizika. V souzené věci obvodní soud učinil včasnou a správnou úvahu – vzhledem k vysokému konfliktu a velmi špatné komunikaci – a uložil rodičům, aby se zúčastnili rodinné terapie podle doporučení OSPOD. Terapii od počátku řízení požadoval otec (č. l. 170, 197, 199 a 218 spisu). Rodinná terapie však nebyla nikdy realizována. Naopak rodiče oslovili podle doporučení OSPOD pouze organizaci poskytující primárně asistované styky, jejichž účel je však jiný než rodinná terapie. Ač bere Ústavní soud v úvahu, že v některých regionech (nikoli v souzené věci) není dostupnost některých služeb dostatečná (navíc v cizích jazycích), neměly by orgány veřejné moci rezignovat na hledání vhodného poskytovatele takové služby. Ze spisu obvodního soudu nijak neplyne, že by obvodní soud jakkoli zjišťoval, zda rodiče rodinnou terapii podstoupili a s jakými výsledky. A to i přesto, že na jednání obvodního soudu po proběhlých asistovaných stycích opětovně otec kladl důraz na rodinnou terapii (č. l. 265 spisu). Ani městský soud nevěnoval pozornost tomu, zda rodiče skutečně uloženou povinnost splnili a k čemu vedla, případně sám povinnost neuložil. Přitom právě využití těchto specializovaných služeb od počátku řízení, jak ostatně upozorňuje opatrovník, může být za okolností zasažení dítěte rodičovským konfliktem stěžejní. Městský soud tudíž nejenže nenapravil pochybení obvodního soudu při vyhodnocení uložené povinnosti využít konkrétní službu, nýbrž ani z vlastní iniciativy nehledal jiné možnosti, které mu zákon umožňuje, k podpoře obnovy vztahu chlapce s otcem. Asistovaný styk se realizoval pouze dvakrát, což obecně může vést k obnově vztahu jen stěží.

47. Při práci s rodinou je nanejvýš důležité, aby volba vhodného nástroje pomoci odrážela konkrétní problematické aspekty v rodině – tedy zaměřila se na příčinu (silný rodičovský konflikt), a nikoli výlučně na následek (odcizení rodiče dítěti). Asistovaný kontakt a rodinná terapie se liší ve způsobu práce s rodinou, v okruhu účastníků, jakož i v účelu využití služby podle okolností věci. Rodinná terapie zahrnuje spolupráci obou rodičů a práci zejména na jejich rodičovském vztahu, způsobu komunikace a interakce; pracuje s rodinou jako celkem za použití metod psychoterapie. Naproti tomu asistovaný kontakt má sloužit k navázání a obnovení vztahu (jednoho) rodiče s dítětem. Ústavní soud proto má za stěžejní, aby nedocházelo při volbě jednotlivých služeb k záměně. Tedy aby volba nástroje vycházela ze zjištěného skutkového stavu a soudy nerezignovaly na zjištění, zda jimi uložená povinnost byla splněna. To však neznamená, že nelze využívat jednotlivé podpůrné služby současně.

48. Obecné soudy nedostály požadavkům, které na ně klade judikatura Ústavního soudu, neučinily dostatečné kroky, které by mohly vést k obnově vztahu otce s chlapcem, nedostatečně se zabývaly příčinou odcizení chlapce otci v souladu s nejlepším zájmem chlapce a neumožnily účinný výkon práva na styk. Tím zasáhly do práva otce na rodinný život a péči o syna a jeho výchovu, jakož i do práva na soudní ochranu.

VI.3 Vyživovací povinnost – výše výživného

49. Ohledně rozhodnutí ve věci výživy Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost je zjevně neopodstatněná. Městský soud opřel závěr o zvýšení výživného od počátku roku 2025 o to, že otci odpadly další dvě vyživovací povinnosti. Vyšel ze zákonných kritérií a podpůrně použil i doporučující tabulku Ministerstva spravedlnosti. Vzhledem k tomu, že chlapec dovršil v lednu 2025 věku 11 let, tedy třetí věkové skupiny, je výše výživného

stanovena na 18 % příjmu rodiče. Soudem určená výše odpovídá jak procentuálnímu vymezení, tak možnostem a schopnostem rodičů, přičemž zohledňuje rovněž tvorbu úspor. Na závěrech městského soudu nespatřuje Ústavní soud nic neústavního.

VII. Závěr

50. Ústavní soud se věnoval v nálezové judikatuře omezení kontaktu rodiče s dítětem během posledních šesti měsíců již opakovaně. Je zřejmé, že tato problematika nabývá na aktuálnosti a palčivosti zejména ve vztahu k vzorcům přemýšlení nad takto složitými rodinnými vztahy. Ústavní soud považuje za klíčové, aby problematika rodičovského odcizení jako nejzávažnější situace v rodinněprávních řízeních byla součástí jak vzdělávání napříč soudními a pomáhajícími profesemi, tak následné úzké a intenzivní interdisciplinární spolupráce mezi justicí, orgány sociálně-právní ochrany dětí a odborníky z oblasti práce s dítětem a rodičovským konfliktem. I to by mělo být součástí pozitivních závazků orgánů veřejné moci při ochraně práva na rodinný život.

51. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu ústavní stížnosti zčásti vyhověl, neboť shledal, že při úpravě styku obecné soudy nedostály svým povinnostem a porušily práva stěžovatele na rodinný život a na péči o děti a jejich výchovu zaručená čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny ve spojení s právem na soudní ochranu zaručenou čl. 36 odst. 1 Listiny.

52. Ústavní soud proto napadená rozhodnutí v rozsahu, kterým rozhodovala o styku otce s chlapcem [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu] a v akcesorických nákladových výrocích zrušil. Ústavní soud si je vědom, že výše výživného zásadně závisí na rozsahu styku, avšak v okolnostech konkrétní věci neshledal důvod zrušit rozhodnutí o výši výživného jen z tohoto důvodu, když samo o sobě ústavním deficitem netrpí. Došlo-li by novým rozhodnutím o styku k podstatné změně poměrů, může to být důvodem pro změnu úpravy výše výživného. Ve zbývající části ústavní stížnost odmítl dílem pro zjevnou neopodstatněnost [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu], dílem pro nepřípustnost [§ 43 odst. 1 písm. e) téhož zákona] a dílem jako návrh, k jehož projednání není příslušný [§ 43 odst. 1 písm. d) téhož zákona].

53. Matka požádala o přiznání náhrady nákladů řízení před Ústavním soudem. Podle § 62 odst. 3 zákona o Ústavním soudu si účastníci řízení zásadně vlastní náklady řízení hradí sami. Podle § 62 odst. 4 téhož zákona může v odůvodněných případech Ústavní soud podle výsledků řízení uložit některému z účastníků nebo vedlejšímu účastníkovi, aby zcela nebo zčásti jinému účastníkovi nebo vedlejšímu účastníkovi nahradil jeho náklady řízení. V posuzované věci výsledek řízení (částečný úspěch stěžovatele) nezavdává důvod k tomu, aby matce byla přiznána náhrada nákladů řízení.

54. V novém řízení jsou obecné soudy vázány nálezem a jeho nosnými důvody. Tímto rozhodnutím Ústavní soud nepředjímá, jak má obvodní soud, a případně pak městský soud, rozhodnout. Musí však v souladu s výše shrnutými obecnými východisky rozhodnout o úpravě styku, za řádného plnění úkolů soudu při péči o nezletilé, a to i s přihlédnutím ke všem novým skutečnostem, které v důsledku plynutí času mohou vyjít najevo. Obvodní soud současně nesmí v této souvislosti pominout úvahu o potřebě zatímní úpravy styku po dobu řízení a případně o ní rozhodnout i bez návrhu. Pokud by se novým rozhodnutím o styku podstatně změnily poměry rozhodné pro úpravu výživného, může to být důvodem pro změnu úpravy výživného.

55. Závěrem Ústavní soud zdůrazňuje, že se plně ztotožňuje s opatrovníkem a připojuje se k apelu na srozumitelnost následného rozhodnutí a jeho vysvětlení dítěti. V neposlední řadě se Ústavní soud připojuje k doporučení opatrovníka, jak může otec postupně měnit komunikační styl s chlapcem a důvěru budovat, jakož i jaké kroky mají rodiče činit společně, poněvadž změna patrně nenastane samovolně, ale až intenzivnější spoluprací s odborníkem.

Odpovědnost za výsledek leží poté především na rodičích, pakliže kroky, které mohou učinit soudy a orgán sociálně-právní ochrany dětí, nebudou dostatečné.

Č. 234
Nesprávné poučení o nepřípustnosti dovolání
(sp. zn. III. ÚS 408/25 ze dne 30. října 2025)

Nesprávné poučení o tom, že dovolání není přípustné, ačkoli ve skutečnosti přípustné je (resp. za určitých podmínek být může), představuje porušení práva na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka (soudce zpravodaj), soudce Jana Svatoně a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatele M. K., zastoupeného Mgr. Michalem Zahutou, advokátem, sídlem Veveří 365/46, Brno, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 30. října 2024 č. j. 39 Co 267/2024-93, za účasti Městského soudu v Praze jako účastníka řízení a České republiky – Ministerstva spravedlnosti, sídlem Vyšehradská 424/16, Praha 2 – Nové Město, jednající Úřadem pro zastupování státu ve věcech majetkových, sídlem Rašínovo nábřeží 390/42, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 30. října 2024 č. j. 39 Co 267/2024--93 v části, v níž byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. května 2024 č. j. 46 C 106/2023-76, bylo porušeno právo stěžovatele na přístup k soudu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 30. října 2024 č. j. 39 Co 267/2024--93 se v části, v níž byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. května 2024 č. j. 46 C 106/2023-76, ruší.

III. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, domáhá zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“). Stěžovatel tvrdí, že napadené rozhodnutí porušuje jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem podle čl. 36 odst. 3 Listiny.

2. Z ústavní stížnosti a jejích příloh vyplývá, že stěžovatel se u Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) domáhal náhrady škody v podobě účelně vynaložených nákladů na obhajobu (12 716 Kč) a nemajetkové újmy, která mu měla vzniknout v důsledku nezákonného trestního stíhání (42 292 Kč), nepřiměřenou délkou trestního stíhání (26 562 Kč)

a výkonem trestu zákazu činnosti (70 000 Kč). Stěžovateli byl v řízení vedeném u Okresního soudu ve Žďáru nad Sázavou (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 2 T 74/2019 uložen trest zákazu činnosti v podobě zákazu řízení motorových vozidel (dále jen „podkladové rozhodnutí“). Vzhledem k tomu, že stěžovatel tento zákaz nedodržel, bylo proti němu zahájeno trestní stíhání pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí. Trestním příkazem ze dne 4. 6. 2020 sp. zn. 1 T 74/2020, který nabyl právní moci dne 18. 6. 2020, mu byl uložen trest zákazu činnosti. Podkladové rozhodnutí bylo následně usnesením Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020 sp. zn. 7 Tdo 566/2020 zrušeno, stěžovatel byl obžaloby zproštěn. Stěžovatel proto podal návrh na obnovu řízení vedeného pod sp. zn. 1 T 74/2020, v jehož důsledku bylo řízení obnoveno a trestní příkaz byl zrušen.

3. Obvodní soud jeho žalobu zamítl. Jde-li o nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou trestního řízení, dospěl k závěru, že to je třeba rozdělit na dvě části. První část trvala od okamžiku, kdy se stěžovatel o trestním řízení dozvěděl, do nabytí právní moci trestního příkazu. Druhá část pak od povolení obnovy řízení do nabytí právní moci rozhodnutí o zastavení řízení. Celkem řízení činilo cca 7 měsíců, což považoval za přijatelné. Ohledně náhrady škody a nemajetkové újmy způsobené nezákonným rozhodnutím a výkonem trestu dospěl obvodní soud k závěru, že si ji stěžovatel přivodil vlastním zaviněním a liknavostí. Ač stěžovateli zcela zřejmě muselo být známo rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým bylo zrušeno podkladové rozhodnutí v krátké časové době od jeho vydání (jeho obhájce se s ním seznámil již 7. 7. 2020), nepodal návrh na obnovu řízení v blízké časové souvislosti. Trestní stíhání v řízení pod sp. zn. 1 T 74/2020 si navíc zavinil tím, že i přes uložený zákaz činnosti (který byl později zrušen) se na svém motocyklu vydal na silnici. O spravedlivosti svého odsouzení patrně sám nepochyboval, což lze dovodit i z toho, že se vydanému trestnímu příkazu nijak nebránil. Nadto pochybení veřejné moci nedosáhlo intenzity zjevně zasahující též do přirozených práv stěžovatele a odčinění prosté újmy není namístě.

4. Městský soud napadeným rozsudkem rozhodnutí obvodního soudu zrušil a věc obvodnímu soudu vrátil k dalšímu řízení v části týkající se nemajetkové újmy způsobené výkonem trestu a nákladů řízení, a ve zbytku co do částky 81 570 Kč s příslušenstvím jej potvrdil. Městský soud se ztotožnil s hodnocením obvodního soudu ohledně zamítnutého nároku na náhradu újmy způsobené nepřiměřenou délkou trestního řízení, a tedy tím, že délka řízení byla přiměřená. Jde-li o nárok na poskytnutí zadostiučinění z titulu trestního stíhání a náhradu škody – účelně vynaložených nákladů na obhajobu, poukázal na to, že stěžovatel proti vydanému trestnímu příkazu nebrojil řádným opravným prostředkem, čímž nebyla naplněna podmínka podle § 8 odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád). Smysl ustanovení vychází ze zásady prevence. Nešlo přitom o případ zvláštního zřetele hodný. Stěžovatel navíc svého jednání litoval, o spravedlivosti trestního příkazu nepochyboval, uložený trest přijal, a proto proti trestnímu příkazu opravný prostředek nepodal. Ve vztahu k nároku na nemajetkovou újmu způsobenou výkonem trestu pak obvodní soud pochybil, protože dospěl k závěru, že stěžovatel dostatečně netvrdil či neprokazoval konkrétní nemajetkovou újmu, aniž ho instruktivně poučil podle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“). V tomto rozsahu tak bylo namístě rozhodnutí zrušit a věc vrátit.

II. Argumentace stěžovatele

5. V ústavní stížnosti stěžovatel uvedl, že výklad městského soudu o nevyčerpání opravných prostředků považuje za formalistický a nezohledňující ani danou životní situaci stěžovatele. Městský soud se nezabýval tím, zda podání odporu proti trestnímu příkazu mohlo

být pro stěžovatele smysluplně využitelným a efektivním opravným prostředkem. Ve lhůtě pro podání odporu stěžovatel nevěděl, že došlo ke zrušení podkladového rozhodnutí. K tomu došlo až cca o měsíc později, po uplynutí lhůty k podání odporu. Podání odporu by vedlo pouze k navýšení nákladů, avšak nebylo by způsobilé přivodit změnu výroků o vině a trestu. K tomu mohlo dojít až po zprošťujícím rozhodnutí v řízení vedeném pod sp. zn. 2 T 74/2019, tedy až v květnu 2022. Z hlediska dopadů do sféry stěžovatele je navíc nerozhodné, že primární příčinou vzniku újmy nebylo pochybení soudů v řízení vedeném pod sp. zn. 1 T 74/2020, nýbrž pochybení soudů v řízení vedeném pod sp. zn. 2 T 74/2019. Stěžovatel dále označil napadený rozsudek za překvapivý. Městský soud totiž své právní posouzení věci postavil na jiném právním názoru než obvodní soud. S tímto právním názorem stěžovatele nijak neseznámil, a ten proto nemohl jakkoli reagovat. Z nálezu ze dne 11. 1. 2024 sp. zn. III. ÚS 1472/23 plyne, že dospěje-li odvolací soud k závěru o věcné správnosti výroku na základě odlišného právního posouzení věci, musí s tímto odlišným právním posouzením seznámit účastníky řízení a dát jim příležitost se k němu vyjádřit.

III. Vyjádření účastníka řízení a vedlejší účastnice řízení a replika stěžovatele

6. Ústavní soud si vyžádal vyjádření městského soudu a vedlejší účastnice řízení.

7. Podle městského soudu je ústavní stížnost nedůvodná. Danou otázkou se dostatečně zabýval v bodech 30 až 34 odůvodnění napadeného rozhodnutí. Rozhodnutí nepovažuje za překvapivé, neboť posuzoval jen naplnění zákonných předpokladů pro přiznání uplatněného nároku.

8. Podle vedlejší účastnice se z obsahu ústavní stížnosti nepodává, zda bylo dovolání podáno či nikoliv. Vzhledem k tomu, že stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje, měla by být ústavní stížnost odmítnuta jako nepřípustná.

9. Ústavní soud zaslal vyjádření městského soudu a vedlejší účastnice stěžovateli na vědomí a k případné replice. Stěžovatel v replice uvedl, že dovolání proti napadenému rozhodnutí nebylo přípustné. To je zřejmé i z poučení obsaženého v napadeném rozhodnutí. Byť potvrzovaná částka přesáhla 50 000 Kč, skládala se z několika dílčích nároků, z nichž žádný potřebné výše pro splnění podmínky přípustnosti dovolání nedosáhl. Vyjádření městského soudu potvrzuje, že stěžovatel nebyl s novým právním posouzením věci seznámen. Stěžovatel znovu zdůraznil, že relevantní právní úvaha – tj. zda podání odporu proti trestnímu příkazu představovalo pro stěžovatele efektivní prostředek právní ochrany – v rozhodnutí zcela absentuje.

IV. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

10. Ústavní soud shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž bylo napadené rozhodnutí vydáno. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

11. Ústavní stížnost není přípustná proti části napadeného rozhodnutí, ve které městský soud částečně zrušil rozhodnutí obvodního soudu a věc mu vrátil, protože v této části nesměřuje ústavní stížnost proti rozhodnutí o posledním opravném prostředku.

12. Ve zbylém rozsahu je ústavní stížnost přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy) a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv

a svobod [srov. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy obecných soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy) a zásadně není oprávněn zasahovat do jejich rozhodovací činnosti (srov. čl. 83 a 90 Ústavy). V řízení o ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) proti rozhodnutí obecných soudů tedy není další přezkumnou instancí. Do rozhodování obecných soudů je oprávněn zasáhnout až tehdy, došlo-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody [srov. např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17)].

14. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůrazňuje, že součástí práva na soudní ochranu, resp. práva na přístup soudu, je i povinnost poskytnout účastníkům řízení řádné poučení o procesních právech a povinnostech. Je-li účastník řízení nesprávně poučen o nemožnosti podat opravný prostředek, a s důvěrou v toto nesprávné poučení orgánů veřejné moci jej nepodá, jde o porušení těchto ústavně zaručených práv. Rozhodné přitom není, zda byl účastník zastoupen advokátem ani že účastník možnost podat opravný prostředek ve skutečnosti měl [srov. nálezy ze dne 7. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 356/22 (N 69/112 SbNU 119), bod 25, nebo ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 3659/19 (N 93/100 SbNU 120), bod 15].

15. Dovolací řízení je omezeno majetkovým cenzem, který je v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. stanoven na 50 000 Kč. Z judikatury Nejvyššího soudu přitom vyplývá, že pokud se částky uplatněné v rámci jednoho řízení skládají z několika samostatných nároků, odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich povahu samostatného výroku a přípustnost dovolání je třeba vždy zkoumat samostatně, a to bez ohledu na to, že tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem. Nepřevyšují-li jednotlivé nároky 50 000 Kč, zásadně se na ně uplatní majetkový cenzus.

16. V rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 8. 11. 2023 sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 Nejvyšší soud dovodil, že pokud v době vydání dovoláním napadeného rozhodnutí odvolacího soudu je předmětem řízení peněžité plnění převyšující 50 000 Kč skládající se z nároků s tzv. „samostatným skutkovým základem“ samostatně nepřevyšujících 50 000 Kč (které mají původ v téže události), omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné (vychází ze skutkového základu těmto nárokům společného). Samostatnost nároků se pak posuzuje podle toho, zda jsou skutečnosti rozhodné pro posouzení opodstatněnosti dílčích nároků rozdílné, třebaže se odvíjejí od téže události (srov. rozsudek ze dne 13. 9. 2022 sp. zn. 30 Cdo 1021/2022, bod 18). V rozsudku velkého senátu Nejvyšší soud uvedl, že rozhodnutí odvolacích soudů má obsahovat poučení o přípustnosti dovolání podle toho, zda v době vydání rozhodnutí odvolacího soudu bylo předmětem řízení peněžité plnění, které v souhrnu převyšuje 50 000 Kč (srov. rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 31 Cdo 1178/2023, bod 66).

17. Ústavní soud se již ve své judikatuře v této souvislosti zabýval situací nesprávného poučení odvolacího soudu o přípustnosti dovolání, ačkoliv z pohledu citované judikatury Nejvyššího soudu přípustnost dovolání připadala v úvahu. Navázal přitom na svou dosavadní a výše zmíněnou judikaturu zabývající se nesprávnými poučeními o nepřípustnosti dovolání. Uzavřel, že pokud písemné vyhotovení rozhodnutí v souladu s rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 11. 2023 sp. zn. 31 Cdo 1178/2023 neobsahuje poučení o dovolání podle toho, zda v době vydání rozhodnutí odvolacího soudu bylo předmětem řízení peněžité plnění, které se skládá z několika nároků a v souhrnu převyšuje 50 000 Kč, a zda omezení přípustnosti dovolání prostřednictvím hodnotového censu vyjádřeného v § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř. se neuplatní, jestliže se dovolání týká právních otázek, jejichž řešení je těmto nárokům společné (vychází ze skutkového základu těmto nárokům společného), je tím porušeno právo účastníka řízení na přístup k soudu zaručené v čl. 36 odst. 1 Listiny (srov. nález ze dne 6. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1679/24). V podrobnostech lze přitom odkázat na závěry tohoto nálezu.

18. V právě posuzované věci stěžovatel uplatnil nároky, jejichž původ byl v proti němu nezákonně vedeném trestním stíhání. Jejich součet přesahuje majetkový cenzus 50 000 Kč. Není přitom vyloučeno, aby stěžovatel formuloval dovolání na základě právních otázek, které by byly některým z nároků dohromady přesahujících 50 000 Kč společné, a to přinejmenším v rozsahu náhrady škody a nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním. Z toho důvodu je na právě posuzovanou věc plně aplikovatelná výše uvedená judikatura. Městský soud proto pochybil, pokud stěžovatele poučil o nepřípustnosti dovolání. Není možné předjímat, jakým způsobem stěžovatel vymezí dovolání ani jak Nejvyšší soud přípustnost dovolání posoudí. Městský soud tak zasáhl do práva stěžovatele na přístup k soudu.

19. Pro úplnost lze dodat, že z výše uvedeného nálezu vyplývá i to, že bude-li se stěžovatel řídit poučením městského soudu o přípustnosti dovolání za podmínek podle § 237 o. s. ř., a to i tehdy, rozhodl-li by Nejvyšší soud nakonec o nepřípustnosti dovolání podle § 238 odst. 1 písm. c) o. s. ř., bude Ústavní soud počítat lhůtu k podání případné ústavní stížnosti od doručení rozhodnutí o dovolání (srov. nález sp. zn. II. ÚS 1679/24, bod 32). Jde totiž především o to, aby stěžovateli nebyl upřen přístup k přezkumu předcházejících rozhodnutí jen proto, že podal dovolání v souladu s poučením, jehož se mu dostalo. Tuto situaci je nutné odlišit od podání vadného dovolání, v němž dovolatel nevymezil jeho náležitosti; za takové situace je ústavní stížnost proti rozhodnutí odvolacího soudu návrhem nepřípustným.

VI. Závěr

20. Na základě výše uvedeného Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a zrušil rozsudek městského soudu v části, v níž byl potvrzen rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. května 2024 č. j. 46 C 106/2023-76, [§ 82 odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu] bez nařízení jednání. Městský soud po zrušení napadeného rozsudku bude muset napravit své procesní pochybení. Na základě nového poučení bude stěžovatel moci znovu podat dovolání. I proti případnému rozhodnutí Nejvyššího soudu je zachována možnost podat ústavní stížnost, bude-li se domnívat, že došlo k porušení jeho ústavně zaručených práv.

21. Ve zbytku Ústavní soud odmítl ústavní stížnost v části specifikované v bodě 11 jako návrh nepřípustný podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

Č. 235
Svévolné stanovení výše náhrady nákladů za zastupování zmocněncem
(sp. zn. I. ÚS 1354/25 ze dne 30. října 2025)

Je porušením práva na soudní ochranu, garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, pokud soud bez náležitého odůvodnění vyloučí aplikaci § 12 odst. 4 advokátního tarifu a následně svévolně stanoví výši náhrady nákladů za zastupování zmocněncem. Má-li soud za to, že náhrada stanovená v souladu s právními předpisy je nespravedlivá či neadekvátní, např. z důvodu již poskytnutého pojistného plnění, musí tento závěr odůvodnit a náhradu moderovat zákonem předvídaným způsobem, zejm. v souladu s § 154 odst. 2 trestního řádu.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Tomáše Langáška, soudkyně zpravodajky Dity Řepkové a soudce Jana Wintra o ústavní stížnosti stěžovatelů J. K. st., J. K. ml., L. K., V. F., B. F., J. P., M. Š., zastoupených JUDr. Jiřím Králíkem, advokátem, sídlem Račice nad Trotinou 1, Smiřice, proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. února. 2025 č. j. 13 To 68/2025-505, za účasti Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích jako účastníka řízení a odsouzené G. P., zastoupené JUDr. Miroslavem Nyplem, advokátem, se sídlem Dukelská 15, Hradec Králové, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 2. 2025 č. j. 13 To 68/2025-505 bylo porušeno právo stěžovatelů na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích ze dne 25. 2. 2025 č. j. 13 To 68/2025-505 se proto ruší.

Odůvodnění

I. Vymezení věci a shrnutí řízení před obecnými soudy

1. Ústavní soud se k přezkumu rozhodnutí obecných soudů o náhradě nákladů řízení tradičně staví zdrženlivě. V nynější věci však zrušil rozhodnutí krajského soudu o náhradě nákladů poškozených vzniklých v souvislosti s uplatněním práva na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy v trestním řízení. Krajský soud totiž nepřezkoumatelným způsobem vyloučil aplikaci § 12 odst. 4 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění do 31. 12. 2024, a své rozhodnutí nedostatečně odůvodnil.

2. Stěžovatelé jsou rodinnými příslušníky cyklistky, která v roce 2022 zemřela při dopravní nehodě způsobené vedlejší účastnicí. Rozsudkem Okresního soudu ve Svitavách (dále jen „okresní soud“) ze dne 11. 3. 2023 č. j. 2 T 323/2023-420 ve spojení s rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích (dále jen „krajský soud“) ze dne

4. 6. 2024 č. j. 13 To 133/2024-452 byla vedlejší účastnice uznána vinnou přečinem usmrcení z nedbalosti podle § 143 odst. 1, 2 trestního zákoníku a odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání 2,5 let, jehož výkon jí byl podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání 4 roky, a k trestu zákazu činnosti spočívajícímu v zákazu řízení všech druhů motorových vozidel po dobu 4 let. Dále jí byla uložena povinnost podle § 228 odst. 1 trestního řádu nahradit stěžovatelům jako poškozeným nemajetkovou újmu.

3. Stěžovatelé se po skončení trestní věci domáhali náhrady nákladů potřebných k uplatnění jejich nároků na náhradu škody a nemajetkové újmy. Okresní soud o jejich návrhu rozhodl usnesením ze dne 6. 1. 2025 č. j. 2 T 232/2023-482. Původně požadovanou částku 204 673 Kč redukoval a sedmi nynějším stěžovatelům dohromady přiznal částku ve výši 186 056,70 Kč, a to k rukám jejich společného zmocněnce JUDr. Jiřího Králíka, advokáta, se sídlem v Hradci Králové.

4. Okresní soud v souladu s podaným návrhem na náhradu výše uvedených nákladů přiznal poškozeným požadovanou náhradu odměny zmocněnce za celkem 8 úkonů právních služeb. Z toho byl 1 úkon (převzetí zastoupení a porada s klientem ze dne 4. 8. 2022) započítán pro každého z poškozených samostatně a u zbylých 7 společných úkonů byla odměna za jeden úkon vypočtena v souladu s § 12 odst. 4 advokátního tarifu, ve znění do 31. 12. 2024. Vedle toho však okresní soud nepřiznal odměnu v plné požadované výši za režijní paušály ve vztahu ke společným úkonům, neboť režijní paušál zmocněnci náleží při zastupování více osob ke každému společnému úkonu pouze jedenkrát (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2016 sp. zn. 25 Cdo 173/2016). Okresní soud tedy požadovanou částku upravil tak, že přiznal náhradu odměny za 8 úkonů ve výši 143 220 Kč a režijní paušál v celkové výši 4 500 Kč. Dále snížil požadovanou náhradu cestovného na výslednou částku 4 045,87 Kč a plně přiznal náhradu za ztrátu času ve výši 2 000 Kč (požadovanou částku přitom snížil o započítané DPH, které zmocněnec nesprávně účtoval dvakrát). Součtem všech těchto položek s přičtením DPH 21 % určil okresní soud konečnou částku ve výši 186 056,70 Kč, kterou byla vedlejší účastnice povinna poškozeným nahradit.

5. Proti usnesení okresního soudu se vedlejší účastnice bránila stížností, v níž poukazovala na to, že zmocněnec poškozených uplatnil u Generali České pojišťovny, a. s., za poškozené nárok na náklady potřebné k účelnému uplatnění práva v celkové výši 114 781 Kč a toto pojistné plnění mu bylo podle sdělení Generali České pojišťovny, a. s., již před rozhodnutím okresního soudu o náhradě nákladů vyplaceno. Dále nesouhlasila s tím, aby se za úkon právní služby spočívající v převzetí zastoupení sedmi poškozených ze dne 4. 8. 2022 účtovala odměna v plné výši u každého klienta jednotlivě, když je dle jejího názoru zcela zřejmé, že i tento úkon byl nepochybně tzv. společným úkonem, a i u něj mělo dojít k redukci vypočtené částky ve smyslu § 12 odst. 4 advokátního tarifu.

6. Napadeným usnesením krajského soudu bylo z podnětu stížnosti vedlejší účastnice zrušeno rozhodnutí okresního soudu a nově rozhodnuto tak, že je povinna nahradit poškozeným stěžovatelům náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy v trestním řízení v celkové výši 38 352 Kč k rukám zmocněnce poškozených JUDr. Jiřího Králíka.

7. Ve vztahu k jednotlivým úkonům, za něž zmocněnec vyčíslil nárok na odměnu a náhradu nákladů, krajský soud shledal, že za úkony právní služby lze pokládat pouze sedm z osmi požadovaných – převzetí a přípravu zastoupení poškozených dne 4. 8. 2022, účast u výslechu obviněné dne 23. 9. 2022, uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy ze dne 17. 10. 2022, změnu tohoto uplatněného nároku dne 11. 10. 2022, účast u hlavního líčení dne 29. 1. 2024, účast u odročeného hlavního líčení dne 11. 3. 2024 a účast u veřejného zasedání před odvolacím soudem dne 4. 6. 2024. Naopak krajský soud nepokládal za možné považovat za úkon právní služby vyjádření poškozených k výslechu obviněné (ze dne 13. 10. 2022), když dle jeho názoru šlo o jednoduché sdělení poukazující na chování obviněné při

výslechu, jehož se účastnil zmocněnec poškozených, a jednoduchý požadavek na zaslání kopie znaleckého posudku; podle krajského soudu nejde o činnost srovnatelnou s jinými úkony právní služby ve smyslu § 11 advokátního tarifu.

8. Současně však krajský soud dospěl k závěru, že není namístě ve vztahu k jednotlivým úkonům právní služby násobit odměnu vždy sedmínásobkem za zastupování sedmi klientů. Krajský soud zdůraznil, že šlo o rodinné příslušníky usmrcené osoby (včetně nezletilého dítěte) a všechny zmíněné úkony byly vždy činěny advokátem společně ve vztahu ke všem klientům. Jak nárok na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy, tak i nárok na náhradu nákladů neuplatnili poškození jednotlivě, nýbrž jediným podáním všichni společně prostřednictvím společného zmocněnce. Obdobně se účast u procesních úkonů týkala všech poškozených ve stejné procesní pozici. Na základě toho, že šlo v dané věci o zastupování členů jedné rodiny, krajský soud dospěl k závěru, že navyšování odměny za každý úkon právní služby na sedmínásobek se jeví jako neúměrné. I s ohledem na částku, která již byla poškozeným vyplacena pojišťovnou v souvislosti s jejich požadavkem na úhradu nákladů právního zastoupení, uzavřel, že je namístě poškozeným přiznat jen částku výrazně nižší, v podstatě odpovídající tomu, jako by jednotlivé úkony právní služby vykonal advokát zastupující jediného klienta.

9. Na základě výše uvedeného krajský soud rozhodl tak, že poškozeným přiznal nárok na náhradu nákladů ve výši odměny odpovídající 7 úkonům právní služby v celkovém souhrnu 23 250 Kč a paušální náhradu hotových výdajů jim odpovídající v částce 2 400 Kč. Nárok na náhradu cestovních výdajů ve výši 4 045,87 Kč, jakož i nárok za promeškaný čas ve výši 2 000 Kč započítal v částce určené okresním soudem.

II. Argumentace stěžovatelů a vyjádření účastníků řízení

10. Proti usnesení krajského soudu podávají stěžovatelé ústavní stížnost, v níž namítají, že jím bylo porušeno jejich právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). K zásadám nestranného a spravedlivého procesu náleží mj. právo každého, aby nestranný a nezávislý státní orgán při nalézání práva dbal stanoveného, tj. zákonného postupu. Takovým postupem lze přitom rozumět jen zcela bezvýhradné a bezvýjimečné respektování zákonů, jakož i podzákonných předpisů. Dle názoru stěžovatelů proto ani odvolací trestní soud nemůže vyloučit aplikaci podzákonného právního předpisu či jeho části (zde § 12 odst. 4 advokátního tarifu), aniž by řádně odůvodnil, proč je daný předpis či jeho část ve smyslu čl. 95 odst. 1 Ústavy v rozporu se zákonem či dokonce ústavním pořádkem. Na případy, kdy advokát zastupuje více osob, dopadá jednoznačně pravidlo v § 12 odst. 4 advokátního tarifu, tedy přiznání odměny za každou zastupovanou osobu snížené o 20 %. Ani odvolací soud proto nemůže odměnu v tomto směru dále modifikovat, neboť k tomu nemá zákonné zmocnění.

11. Na základě výše uvedeného mají stěžovatelé za to, že krajský soud extrémním způsobem vybočil z pravidel pro vedení daného řízení, neboť jeho rozhodnutí o nákladech řízení vykazuje prvky libovůle. Dále předkládají důvody, proč nelze úkon spočívající v převzetí zastoupení ze dne 4. 8. 2022 považovat za úkon společný, nýbrž za úkon samostatný. Závěrem se také vyjadřují ke krácení odměny pro neúměrnost z důvodu vyplacení nákladů právního zastoupení pojišťovnou. S odkazem na judikaturu Ústavního soudu přitom zdůrazňují, že nárok na náhradu nákladů spojených s účastí zmocněnce v trestním řízení nelze zaměňovat s náhradou nákladů právního zastoupení vynaložených v souvislosti s uplatněním nároku vůči pojišťovně. Proto nelze paušálně vyloučit nárok poškozených na náhradu nákladů trestního řízení s odkazem na obdržené plnění pojišťovny. Zmocněnec poškozených činil v jednání s pojišťovnou samostatné právní úkony.

12. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření krajskému soudu coby účastníku řízení, vedlejší účastnici řízení (odsouzené G. P.), jakož i okresnímu soudu. Krajský soud ve

vyjádření uvedl, že v posuzované věci byly veškeré nároky poškozených uhrazeny pojišťovnou a ta rovněž pozůstalým uhradila výdaje spojené se zastupováním advokátem v řízení o vyplacení finančního odškodnění. Bylo proto třeba vzít v úvahu skutečnost, že poškozeným byla uhrazena nejen nemajetková újma, ale i náklady související s vymáháním vyplacení odškodnění. Krajský soud přitom v napadeném usnesení akceptoval výpočet odměny za úkon právní pomoci použitý advokátem vycházející z paušální částky 50 000 Kč. Ke korekci pak přistoupil ve vztahu k násobení výše odměny za jeden úkon právní služby, a to s ohledem na vyšší počet klientů, kterými byli rodinní příslušníci. Závěrem uvedl, že v obdobných případech bývá běžnou praxí, že jeden advokát jako zmocněnec zastupuje početnou rodinu. Zdůraznil ale, že navyšování odměny takto vysokým počtem zastoupených osob se pak jeví jako zcela neadekvátní v porovnání např. s odměnou obhájce ve stejné trestní věci. Z hlediska účelnosti vynaložených nákladů (zmiňované v ustanovení § 154 odst. 1 trestního řádu) proto považoval ve výroku přiznanou částku za přiměřenou.

13. Vedlejší účastnice se ve svém vyjádření zaměřila na to, jakým způsobem by měl soud zohlednit částku, kterou pojišťovna poškozeným vyplatila jako náhradu nákladů spojených s právním zastoupením ještě předtím, než okresní soud rozhodoval o náhradě nákladů v trestním řízení. Akcentovala především rozlišování různých typů nároků poškozeného. Uvedla, že poškozenému vzniká (kromě nároku na plnění za samotnou újmu) i nárok na náhradu nákladů, které vynaložil za své zastoupení při jednání s pojistitelem. Jedná se přitom o nárok poškozeného, který využil možnosti právního zastoupení při jednání s pojistitelem ve smyslu tehdy platného § 6 odst. 2 písm. d) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. Vedle tohoto nároku stojí relativně samostatně nárok poškozeného založený trestním řádem na náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy (ve smyslu § 154 odst. 1 trestního řádu). Oba nároky, byť jsou upraveny v samostatných právních předpisech, mají dle jejího názoru totožný smysl, tedy aby se poškozeným dostalo spravedlivého plnění ve vztahu k utrpěné škodě. Pokud tedy v dané věci zástupce poškozených zvolil oba postupy současně, což je nepochybně jeho právem, je nutné zohlednit to, že se některé provedené úkony překrývají. V obou případech byl účtován úkon převzetí a příprava zastoupení a dále 2 písemná podání ve věci samé, přičemž jednou byly tyto úkony poskytnuty ve vztahu k pojišťovně a jednou v řízení před okresním soudem. Celková částka vyplacená pojišťovnou na úhradu nákladů ve smyslu § 6 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla činila částku 114 781 Kč a vedlejší účastnice se domnívá, že s ohledem na překryv poskytnutých úkonů by v této části nemělo být již plnění poskytováno. Fakticky by se totiž jednalo o poskytnutí stejného plnění (plnění za tutéž právní službu) pouze s formálním rozlišením právního důvodu této stejné výplaty.

14. Okresní soud ve vztahu k výpočtu přiznané náhrady nákladů potřebných k uplatnění nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy v trestním řízení plně odkázal na své předchozí usnesení ze dne 6. 1. 2025 č. j. 2 T 232/2023-482.

15. Stěžovatelé využili svého práva repliky a Ústavnímu soudu na výzvu zaslali své vyjádření. V něm reagovali zejména na tvrzení vedlejší účastnice, která dle stěžovatelů nesprávně neoddělila nároky uplatněné u soudu a ty uplatněné u pojišťovny, které jsou odlišného charakteru. Dále zopakovali svá tvrzení o svévolnosti postupu krajského soudu.

III. Procesní podmínky řízení

16. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými osobami, které byly účastníky řízení, v němž bylo vydáno napadené rozhodnutí, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelé jsou zastoupeni advokátem dle § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*), neboť stěžovatelé vyčerpali všechny procesní prostředky k ochraně svých práv.

Ústavní soud rozhodoval bez ústního jednání, neboť od něj neočekával další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

IV. Posouzení Ústavním soudem

17. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti a tuto svoji pravomoc vykonává mimo jiné tím, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod [srov. též § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. Není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřízen a nezasahuje do rozhodovací činnosti soudů vždy, když dojde k porušení podústavní normy, ale až tehdy, představuje-li takové porušení současně porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody (srov. např. nález ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94).

18. K přezkumu rozhodnutí obecných soudů o nákladech řízení se Ústavní soud dlouhodobě staví zdrženlivě. V této souvislosti je nicméně nutné zdůraznit, že na náhradu nákladů poškozeného v trestním řízení je třeba nahlížet odlišně než na náhradu nákladů soudního řízení ve věcech občanskoprávních. Účast poškozeného v trestním řízení totiž má, i kdyby v něm tento neuplatňoval žádný nárok v adhezním řízení, již sama o sobě satisfakční funkci. Náhrada nákladů poškozeného v trestním řízení proto nepředstavuje pouze příslušenství pohledávky, jíž poškozený v adhezním řízení uplatňuje, ale zcela samostatný nárok poškozeného, který slouží k zajištění jeho veřejného subjektivního práva k účasti na trestním řízení [nález ze dne 8. 8. 2018 sp. zn. Pl. ÚS 32/16 (N 139/86 SbNU 369; 345/2017 Sb.), bod 73, nález ze dne 1. 3. 2023 sp. zn. II. ÚS 357/22, bod 17, nález ze dne 29. 9. 2020 sp. zn. I. ÚS 825/20, bod 21].

19. Důvod pro zásah Ústavního soudu nastane typicky tehdy, pokud obecné soudy extrémním způsobem vybočí z pravidel pro vedení daného řízení, například vykazuje-li rozhodování obecného soudu o nákladech řízení prvky libovůle (srov. např. nedávné nálezy ze dne 17. 1. 2024 sp. zn. I. ÚS 2086/23, bod 25, a ze dne 7. 2. 2024 sp. zn. II. ÚS 244/23, bod 16).

20. Soudní rozhodování vykazuje prvky libovůle mimo jiné tehdy, nejsou-li z rozhodnutí vůbec patrné důvody, které soud k rozhodnutí vedly. Povinnost soudů odůvodnit rozhodnutí je součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 Listiny. Tato povinnost neznamená, že odůvodnění musí vždy obsahovat podrobnou odpověď na každý argument vznesený v řízení, to by ostatně u rozsáhlých podání nebylo ani možné. Soudy se však musí v odůvodnění vypořádat s argumenty procesních stran způsobem, který odpovídá míře jejich závažnosti [srov. nález ze dne 20. 1. 2020 sp. zn. II. ÚS 4152/18 (N 10/98 SbNU 73), bod 15 a judikaturu tam uvedenou, podobně též nález sp. zn. I. ÚS 2086/23, bod 24].

21. Posouzení nynější ústavní stížnosti lze rozdělit do dvou částí. První část se týká vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu u společných úkonů, za něž krajský soud přiznal náhradu pouze do výše jednoho samostatného úkonu (část IV.A níže). Druhá část se pak týká zohlednění peněžitého plnění poskytnutého pojišťovnou při výpočtu výše náhrady nákladů (část IV.B níže).

IV.A K vyloučení aplikace § 12 odst. 4 advokátního tarifu

22. Podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu, ve znění do 31. 12. 2024, jde-li o společné úkony při zastupování nebo obhajobě dvou nebo více osob, náleží advokátovi za každou takto zastupovanou nebo obhajovanou osobu mimosmluvní odměna snížená o 20 %. Toto ustanovení upravuje legitimní zásadu krácení odměny za zastoupení klienta při společném zastoupení více osob [nález ze dne 21. 5. 2019 sp. zn. II. ÚS 2578/18 (N 89/94 SbNU 153), bod 26].

23. Soudce je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného

právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou. Jiným (podzákonným) právním předpisem podle čl. 95 Ústavy je i advokátní tarif – vyhláška, kterou vydává Ministerstvo spravedlnosti podle § 22 odst. 2 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.

24. Podzákonným právním předpisem je soudce vázán, pokud nedospěje k závěru o jeho rozporu s pramenem práva, jímž je vázán bezvýjimečně. Soudce přitom musí závěr o nezákonnosti či dokonce neústavnosti podzákonného předpisu nejen vyjádřit, ale také náležitě odůvodnit [srov. nález ze dne 1. 11. 2001 sp. zn. III. ÚS 274/01 (N 168/24 SbNU 243) či nověji nález ze dne 28. 7. 2020 sp. zn. IV. ÚS 3555/19 (N 156/101 SbNU 89), bod 30]. Z usnesení krajského soudu přitom nevyplývá, že by ve věci takový rozpor shledal.

25. K otázce odměny advokáta za tzv. společné úkony se Ústavní soud v minulosti již několikrát vyjadřoval. V nálezu ze dne 17. 5. 2016 sp. zn. IV. ÚS 529/16 (N 89/81 SbNU 471) zdůraznil, že obecné soudy musí právní předpis aplikovat jako celek, a tudíž nemohou libovolně odepřít aplikaci jeho části, např. právě § 12 odst. 4 advokátního tarifu. Výjimku v tomto směru představuje případ, kdy obecný soud shledá rozpor podzákonného předpisu, resp. jeho ustanovení se zákonem podle čl. 95 odst. 1 Ústavy (viz výše). Takový rozpor však nezakládá pouze to, že se přiznání odměny za každou zastoupenou osobu snížené o 20 % podle § 12 odst. 4 advokátního tarifu soudu jeví příliš vysoké. Pro případy, že soud shledá náhradu nákladů advokáta za nepřiměřenou, zakotvují příslušné procesní řády moderační právo (§ 150 občanského soudního řádu, § 60 odst. 7 soudního řádu správního nebo § 154 odst. 2 trestního řádu), které umožnuje soudům náhradu nákladů adekvátně upravit vzhledem ke konkrétním okolnostem. V citovaném nálezu tak Ústavní soud s ohledem na povahu věci nepovažoval za ústavně konformní moderaci náhrady do té míry, že namísto odměny za zastupování vícero stěžovatelů navýšené v intencích § 12 odst. 4 advokátního tarifu byla přiznána odměna ve výši odpovídající zastupování osoby jediné (srov. k tomu více body 11 až 14 nálezu sp. zn. IV. ÚS 529/16).

26. Výše uvedené závěry Ústavní soud potvrdil v nálezu ze dne 16. 6. 2020 sp. zn. I. ÚS 146/20 (N 128/100 SbNU 405), a to právě v kontextu náhrady nákladů poškozených v trestní věci. Na svoji rozhodovací praxi navázal i v nedávných rozhodnutích, v nichž se rovněž zabýval otázkou náhrady nákladů poškozených. V nálezu ze dne 17. 4. 2024 sp. zn. IV. ÚS 158/24 se podrobně vyjádřil k tzv. společným úhrnným úkonům, kdy obecné soudy přiznají náhradu odměny advokáta, který činí právní úkon vztahující se k více či všem zastupovaným poškozeným, ve výši odpovídající nákladům právního zastoupení za jednoho poškozeného v nesnížené výši. Zdůraznil, že právní úprava žádný takový institut nezná, a proto nelze postupovat tak, jako by se jednalo o jeden úkon a jen za něj přiznat odměnu. Paušální vyloučení použití § 12 odst. 4 advokátního tarifu bez uvedení argumentů pro nepoužití podzákonného právního předpisu přitom shledal za svévolné, a tudíž protiústavní. K tomuto závěru Ústavní soud dospěl opakovaně (srov. např. nález ze dne 5. 3. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1406/24, bod 20, nález ze dne 28. 5. 2024 sp. zn. II. ÚS 2865/23, bod 9, a nález ze dne 25. 6. 2025 sp. zn. I. ÚS 1294/24, bod 12).

27. Ústavní soud neshledal žádný důvod, aby se v nyní posuzované věci od těchto závěrů odchýlil. Přestože krajský soud v napadeném usnesení označení společný úhrnný úkon výslovně nezmiňuje, podstata jeho argumentace spočívá právě v tomtéž. Krajský soud konkrétně uvádí: „… navyšování odměny za každý úkon právní služby na sedmínásobek s ohledem na zastupování sedmi klientů, členů jedné rodiny, se jeví jako neúměrné … je namístě poškozeným přiznat jen částku výrazně nižší, v podstatě odpovídající tomu, jako by jednotlivé úkony právní služby vykonal advokát zastupující jediného klienta“. Ústavní soud nepovažuje za dostatečné zdůvodnění takového postupu skutečnost, že stěžovatelé jsou rodinnými příslušníky (včetně jednoho nezletilého dítěte) usmrcené osoby ve vzájemném kontaktu ani že jednotlivé úkony byly činěny společně ve vztahu ke všem stěžovatelům, jak

uvádí krajský soud. Fakt, že nárok na náhradu nákladů i samotný nárok na náhradu škody, resp. nemajetkové újmy neuplatnili stěžovatelé jednotlivě, nýbrž všichni společně prostřednictvím společného zmocněnce, nelze považovat za legitimní důvod pro postup, pro který obecný soud nemá žádný právní podklad.

28. Advokátní tarif v § 12 odst. 4 obsahuje jasný způsob výpočtu odměny v případech, kdy advokát jako zmocněnec zastupující více poškozených učinil ve stejném časovém okamžiku právní úkon vícekrát, resp. ve vztahu k více či všem poškozeným (PAPEŽ, V. Komentář k § 12 odst. 4 advokátního tarifu, in: SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. et al. Zákon o advokacii. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 567). Nepovažoval-li krajský soud částku, k níž dospěl na základě aplikace shora citovaného ustanovení, za přiměřenou, mohl zvolit takový procesní postup, který by bylo možné považovat za ústavně konformní. Krajský soud sice naznačil, jaké důvody ho vedly k neaplikaci ustanovení § 12 odst. 4 advokátního tarifu, avšak ty nejsou z hlediska platné právní úpravy pro takový postup relevantní. Měl-li krajský soud za to, že by s ohledem na okolnosti věci bylo namístě moderovat výši přiznané náhrady, měl tak učinit zákonem předvídaným způsobem, tedy odměnu vypočtenou v souladu s § 12 odst. 4 advokátního tarifu přiměřeně upravit na základě § 154 odst. 2 trestního řádu. Mínil-li soud s ohledem na okolnosti (zejm. vzhledem k částce vyplacené pojišťovnou) své moderační právo využít, měl tento postup srozumitelně vysvětlit ve svém odůvodnění. Napadené rozhodnutí však jasné vysvětlení nenabízí a nevyplývá z něj, na základě jaké právní normy ke svému závěru krajský soud dospěl.

29. Zmiňuje-li krajský soud ve svém vyjádření k ústavní stížnosti nepoměr mezi odměnou zmocněnce, který zastupuje větší počet poškozených, a obhájce ve stejné trestní věci, je třeba zdůraznit následující. Otázku odměňování advokátů je primárně oprávněno řešit Ministerstvo spravedlnosti (nálezy sp. zn. IV. ÚS 529/16, bod 20, sp. zn. I. ÚS 146/20, bod 12, a sp. zn. IV. ÚS 158/24, bod 26), nikoli obecné soudy. Ministerstvo ostatně v nedávné době přistoupilo k novelizaci § 12 odst. 4 advokátního tarifu od 1. 1. 2025, nové znění má přitom reflektovat právě zmíněnou disproporci, na kterou upozorňovaly soudy v rámci připomínkového řízení (ČÁP, Petr. Nový způsob stanovení tarifní hodnoty při společných úkonech týkajících se zastupování nebo obhajoby dvou a více osob. Bulletin advokacie, 2025, č. 1–2, s. 16). Není a nemůže být úkolem obecných soudů polemizovat s vhodností legislativní úpravy v té které oblasti. Domnívá-li se obecný soud, že by ustanovení zákona, které má použít, bylo v rozporu s ústavním pořádkem, může v souladu s čl. 95 odst. 2 Ústavy předložit tuto otázku k posouzení Ústavnímu soudu. V opačném případě však nemůže soud sám posuzovat „správnost“ legislativní úpravy a je povinen zákony i podzákonné předpisy dále aplikovat, neboť je jimi vázán (srov. nedávný nález ze dne 17. 9. 2025 sp. zn. IV. ÚS 1342/24).

30. Výše uvedené nemá vést k tomu, že obecný soud bude diskutabilní dopady § 12 odst. 4 advokátního tarifu, spočívající v potenciálně příliš vysoké odměně advokáta (srov. nález sp. zn. I. ÚS 146/20, bod 12), ignorovat. Právě naopak, obecný soud může částku vypočtenou podle advokátního tarifu snížit, je-li odměna zjevně nepřiměřená povaze věci. Obecný soud však takový postup musí přesvědčivě odůvodnit, typicky s použitím aplikovatelného moderačního pravidla v souladu s § 154 odst. 2 trestního řádu (nález sp. zn. IV. ÚS 158/24, bod 27).

31. Pokud tedy krajský neaplikoval § 12 odst. 4 advokátního tarifu a zároveň nevysvětlil, proč by jeho použití bylo v rozporu se zákonem či dokonce ústavním pořádkem, postupoval svévolně a v rozporu s čl. 95 odst. 1 Ústavy.

IV.B Ke zohlednění peněžitého plnění poskytnutého pojišťovnou

32. Judikatura Ústavního soudu staví na rozlišování různých typů nároků poškozených v trestní věci, jde-li o náhradu nákladů.

33. Dle § 154 odst. 1 trestního řádu platí, že „byl-li poškozenému alespoň zčásti přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, je odsouzený, jemuž byla povinnost k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení uložena, povinen nahradit poškozenému též náklady potřebné k účelnému uplatnění tohoto nároku v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce“.

34. Podle § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla má pojištěný nárok na úhradu účelně vynaložených nákladů spojených s právním zastoupením při uplatňování nároků dle § 6 odst. 1 písm. a) tohoto zákona, tedy způsobených újmou vzniklou ublížením na zdraví nebo usmrcením.

35. K rozlišení nákladů vynaložených při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli a nákladů vynaložených při uplatnění nároku v adhezním řízení na náhradu škody proti škůdci se Ústavní soud již dříve vyjadřoval např. v nálezu ze dne 1. 3. 2023 sp. zn. II. ÚS 357/22. V tomto rozhodnutí zdůraznil, že se nelze bez dalšího spokojit s nepřiznáním náhrady nákladů adhezního řízení pouze z důvodů, že náklady na právní zastoupení byly poškozenému uhrazeny pojišťovnou.

36. Na citované rozhodnutí navázal v nálezu ze dne 17. 4. 2024 sp. zn. IV. ÚS 338/24, v němž zopakoval, že nárok poškozeného na náhradu nákladů spojených s jeho účastí v trestním řízení nelze bez dalšího vyloučit z důvodu, že poškozenému již byly uhrazeny náklady vynaložené v souvislosti s uplatněním nároku vůči pojišťovně. Závěry Ústavního soudu jsou aplikovatelné i v tomto řízení.

37. Pokud jde o náhradu nákladů vynaložených při uplatňování nároku na pojistné plnění vůči pojistiteli, jde o nárok podle § 6 odst. 2 písm. d) zákona o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Tento nárok zahrnuje účelně vynaložené náklady spojené s právním zastoupením poškozeného při uplatňování nároků na pojistné plnění vůči pojistiteli (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2018 sp. zn. 25 Cdo 4112/2017, nález sp. zn. IV. ÚS 338/24, bod 14). „Není totiž vyloučeno, že poškozený již ve stadiu uplatnění přímého nároku vůči pojistiteli využije možnosti dát se právně zastoupit, neboť má za to, že vyřízení záležitosti vyžaduje kvalifikovaných služeb advokáta či obecného zmocněnce.“ [JANDOVÁ, L., VOJTEK, P. Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 168, marg. č. 166.]

38. Náhrada nákladů v trestním řízení je však nárokem odlišným. V trestním řízení se poškozený nenachází v pozici standardního účastníka řízení, nýbrž je v pozici oběti trestného činu. Ústavněprávní povinností státu je pak vytvoření efektivního systému procesních nástrojů, pomocí něhož bude docházet k účinné kompenzaci vzniklých škod. Pokud by oběti byly nuceny vynakládat značné finanční prostředky k využití těchto nástrojů s nejistým výsledkem, byl by tím popřen smysl tohoto systému [srov. nález ze dne 19. 2. 2015 sp. zn. I. ÚS 1397/14 (N 38/76 SbNU 515), nález sp. zn. IV. ÚS 338/24, bod 15].

39. V případech rozhodování na základě § 154 odst. 1 a § 155 odst. 4 trestního řádu je odsouzenému ukládána povinnost nahradit poškozenému náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, popř. na vydání bezdůvodného obohacení (srov. usnesení ze dne 17. 4. 2018 sp. zn. III. ÚS 1021/18). Soud je sice povinen zkoumat účelnost vynaložených nákladů, tyto náklady však nelze považovat za neúčelné jako celek, a to zvlášť, je-li odsouzenému ukládána povinnost nahradit poškozenému vzniklou škodu a nemajetkovou újmu. Jakkoliv Ústavní soud nevylučuje, že k určité duplicitě pojišťovnou uhrazených nákladů může dojít, nelze tento závěr generalizovat (nález sp. zn. IV. ÚS 338/24, bod 18 a v něm citovaná judikatura). Ze spisového materiálu ostatně vyplývá, že

vůči pojišťovně stěžovatelé uplatňovali prostřednictvím svého zmocněnce náhradu nákladů za jiné právní úkony (převzetí a příprava zastoupení ze dne 9. 8. 2022 a 8. 9. 2022 a dvě podání ve věci samé ze dne 6. 4. 2023 a 8. 7. 2024), rozdílné od úkonů činěných v rámci trestního řízení.

40. Je nezbytné zdůraznit, že není vyloučeno, aby byl shledán ústavně souladným postup soudů v případech, kdy poškozenému nebyla přiznána celá požadovaná náhrada nákladů adhezního řízení právě s odkazem na plnění pojišťovny (srov. nález sp. zn. II. ÚS 357/22). Ústavní soud proto v návaznosti na svou předchozí judikaturu podotýká, že tímto rozhodnutím nijak nepředjímá výsledek řízení. Nevylučuje možnost dílčího zohlednění plnění pojišťovny, přitom je ale třeba zohlednit výše rozebrané odlišnosti nákladů trestního řízení a nákladů vzniklých v souvislosti uplatněním nároku na pojistné plnění. V této souvislosti a v souladu s výše uvedenými závěry musí být přezkoumána také jejich účelnost, u jejíhož posuzování by obecné soudy měly přihlédnout mj. i k tomu, aby nebyl nadměrně umocněn postih pachatele trestného činu (nález sp. zn. III. ÚS 1255/18 ze dne 3. 11. 2020).

41. Krajský soud však v odůvodnění svého rozhodnutí nikterak neuvádí, jakým konkrétním způsobem bylo plnění ze strany pojišťovny zohledněno. Namísto toho stroze konstatuje, že vzhledem k postavení stěžovatelů jako rodinných příslušníků a již poskytnutému plnění ze strany pojišťovny je jím vypočtená a přiznaná náhrada nákladů adekvátní. Takové vysvětlení nepovažuje Ústavní soud za dostatečné, a tudíž ani ústavně konformní (k tomu srov. nález sp. zn. IV. ÚS 1342/24).

V. Závěr

42. Z výše uvedených důvodů tak Ústavní soud dospěl k závěru, že napadeným usnesením byla porušena základní práva stěžovatelů, neboť krajský soud rozhodoval nepřezkoumatelným a svévolným způsobem. Napadené usnesení Ústavní soud proto zrušil a vrátil krajskému soudu k novému rozhodnutí. V něm bude namístě zejména náležitě odůvodnit výpočet náhrady nákladů právního zastoupení stěžovatelů v souladu se zákonem.

Č. 236
Promlčení nároků pozůstalých při úmrtí blízké osoby
(sp. zn. III. ÚS 2422/25 ze dne 30. října 2025)

Podle § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném od 1. května 2005 do 31. ledna 2013, měla konkrétně vymezená skupina pozůstalých osob právo na jednorázové paušální odškodnění za škodu usmrcením osoby jim blízké. Z judikatury Ústavního soudu (Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. května 2005 (N 98/37 SbNU 321; 265/2005 Sb.) vyplývalo, že pokud tento paušál nebyl dostatečnou satisfakcí, mohl se pozůstalý domáhat další satisfakce podle § 13 odst. 2, 3 téhož zákona o náhradě nemajetkové újmy při zásahu do osobnostních práv. Nekoncepčnost právní úpravy založená tím, že zákonodárce stanovil odškodnění pouze paušálně, vyvolala v rovině hmotněprávní i procesněprávní dvojkolejnost, neboť podle předchozí právní úpravy se právo na náhradu škody promlčovalo jinak než právo na náhradu nemajetkové újmy, jinak též byla stanovena věcná příslušnost soudů. Zatímco u práva na náhradu škody zákon č. 40/1964 Sb. kombinoval tříletou objektivní promlčecí lhůtu s dvouletou subjektivní (§ 106 odst. 1 a 2), právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích se promlčovalo pouze v objektivní tříleté lhůtě (§ 101). Pokud obecné soudy při posuzování nároku na náhradu újmy stěžovatelky (vdovy) tvrzeným usmrcením jejího manžela nevzaly při úvaze o promlčení práva tuto dvojkolejnost v potaz, porušily tím právo stěžovatelky zaručené čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

Nález

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Milana Hulmáka, soudkyně zpravodajky Veroniky Křesťanové a soudkyně Daniely Zemanové o ústavní stížnosti stěžovatelky J. T., zastoupené JUDr. Monikou Bakešovou, advokátkou, sídlem Malomlýnská 177, Budyně nad Ohří, proti usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 1465/2024-484 ze dne 29. května 2025, rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 14 Co 187/2023-465 ze dne 18. ledna 2024 a rozsudku Okresního soudu v Ústí nad Labem č. j. 13 C 294/2019-434 ze dne 17. července 2023, za účasti Nejvyššího soudu, Krajského soudu v Ústí nad Labem a Okresního soudu v Ústí nad Labem jako účastníků řízení a obchodní společnosti Krajská zdravotní, a. s., sídlem Sociální péče 3316/12a, Ústí nad Labem, zastoupené JUDr. Danielem Volákem, advokátem, sídlem Jiráskova 413, Litvínov, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 1465/2024-484 ze dne 29. května 2025 a rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 14 Co 187/2023-465 ze dne 18. ledna 2024 v rozsahu, který se týkal stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, bylo porušeno právo stěžovatelky zaručené čl. 36 odst. 1 ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu č. j. 25 Cdo 1465/2024-484 ze dne 29. května 2025 a rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 14 Co 187/2023-465 ze dne 18. ledna

2024 v rozsahu, který se týkal stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, a ve výrocích o nákladech řízení se proto ruší.

III. Ve zbývajícím rozsahu se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění

I. Vymezení věci

1. Stěžovatelka se domáhá zrušení v záhlaví označených rozhodnutí; tvrdí, že jimi byla porušena její ústavně zaručená práva zakotvená v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. Ústavní soud se v tomto nálezu zabývá otázkou promlčení práva na náhradu újmy vzniklé v souvislosti s úmrtím manžela stěžovatelky v režimu předchozího občanského zákoníku, tedy zákona č. 40/1964 Sb.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

3. Manžel stěžovatelky zemřel 30. července 2016 ve zdravotnickém zařízení vedlejší účastnice. Stěžovatelka se domnívá, že její manžel zemřel v důsledku dlouhodobého a opakovaného porušování povinností vedlejší účastnice při poskytování zdravotní péče v období od 24. dubna 2012 do 30. července 2016. Po vedlejší účastnici jako žalované se proto žalobou podanou k Okresnímu soudu v Ústí nad Labem domáhala náhrady nemajetkové újmy za duševní útrapy, které v souvislosti s úmrtím manžela utrpěla. Požadovala, aby soud vedlejší účastnici uložil povinnost zaplatit jí 1 200 000 Kč s příslušenstvím. V řízení před obecnými soudy vystupovala jako vedlejší účastnice na straně žalované Generali Česká pojišťovna, a. s. (pojišťovna).

4. Okresní soud napadeným rozsudkem žalobu zamítl (výrok I), uložil stěžovatelce nahradit vedlejší účastnici náhradu nákladů řízení v konkrétní výši (výrok II) a rozhodl, že stěžovatelka a pojišťovna nemají vzájemné právo na náhradu nákladů řízení (výrok III). Právní poměry účastníků posuzoval v režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, neboť ke škodní události (úmrtí manžela) došlo 30. července 2016. Námitku promlčení uplatněného práva, kterou vznesla vedlejší účastnice, shledal nedůvodnou. Tříletá promlčecí lhůta podle § 629 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. v době podání žaloby ještě neuplynula. Proto se dále zabýval splněním předpokladů pro vznik odpovědnosti za tvrzenou újmu a uzavřel, že postup vedlejší účastnice nebyl shledán v rozporu s § 45 odst. 1, § 49 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ani v rozporu s čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně. Nebylo prokázáno, že by vedlejší účastnice neposkytovala manželovi stěžovatelky zdravotní službu na náležité odborné úrovni v souladu s příslušnými profesními povinnostmi a standardy účinnými k datu poskytované péče, a nebyl tak naplněn předpoklad pro odpovědnost vedlejší účastnice spočívající v protiprávním jednání.

5. Proti rozsudku okresního soudu podala stěžovatelka odvolání. Krajský soud v Ústí nad Labem napadeným rozsudkem rozsudek okresního soudu potvrdil až na výši nákladů, které měla stěžovatelka nahradit vedlejší účastnici, tu změnil (výrok I). Stěžovatelce uložil povinnost zaplatit náhradu nákladů odvolacího řízení vedlejší účastnici (výrok II) a pojišťovně (výrok III). Na rozdíl od okresního soudu byl názoru, že tvrzená pochybení vedlejší účastnice je třeba posuzovat jako oddělené zásahy. Na pochybení, k nimž mělo dojít před 1. lednem 2014, aplikoval zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a na pochybení pozdější zákon č. 89/2012 Sb. Dvouletá subjektivní promlčecí doba (lhůta) podle § 106 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb. ohledně pochybení, k nimž mělo dojít v letech 2012 a 2013, uplynula 30. července 2018, a tvrzená práva stěžovatelky z nich vyplývající tedy shledal

promlčená. Ohledně tvrzených zásahů z let 2014 až 2016 měl krajský soud závěry okresního soudu o absenci protiprávnosti jednání vedlejší účastnice za věcně správné.

6. Výrok I rozsudku krajského soudu v rozsahu, jímž byl potvrzen výrok I rozsudku okresního soudu o věci samé, napadla stěžovatelka dovoláním, které Nejvyšší soud napadeným usnesením odmítl jako nepřípustné. Poukázal na to, že dovolací námitky se upínají výhradně k závěru krajského soudu o promlčení práva na náhradu nemajetkové újmy plynoucí z tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice, k nimž mělo dojít v letech 2012 a 2013. Nejvyšší soud konstatoval, že dovoláním zůstala nedotčena ta část rozhodnutí krajského soudu, která se týkala porušení povinností z let 2014 a 2016, u nichž krajský soud (ve shodě s okresním soudem) dovodil, že jednání vedlejší účastnice nelze považovat za protiprávní. Nejvyšší soud tak nemohl tuto část rozsudku přezkoumat. Ohledně části rozhodnutí krajského soudu, která se týkala porušení povinností z let 2012 a 2013 a závěru krajského soudu o promlčení práva, Nejvyšší soud aproboval jako souladný se svou judikaturou názor krajského soudu, že při porušení povinnosti před účinností zákona č. 89/2012 Sb. se promlčení posuzuje s ohledem na § 3036 zákona č. 89/2012 Sb. podle dosavadních právních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb. Nejvyšší soud konstatoval, že posouzení otázky počátku a délky promlčecí doby (lhůty) je souladné s judikaturním závěrem vyjádřeným v rozsudku sp. zn. 25 Cdo 3384/2015 ze dne 24. září 2015 či sp. zn. 25 Cdo 3433/2022 ze dne 29. února 2024. Pro aplikaci § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. nebyly splněny předpoklady.

III. Argumentace stěžovatelky

7. Stěžovatelka se shoduje s názorem okresního soudu, že délku promlčecí lhůty je i ohledně práv týkajících se období let 2012 až 2013 nutno posuzovat podle zákona č. 89/2012 Sb., a že námitka promlčení je proto nedůvodná. To platí i pro případ, že by byl správný závěr krajského soudu, že je nutné posuzovat jednotlivá pochybení vedlejší účastnice samostatně. Stěžovatelka totiž uplatňuje nárok na odčinění duševních útrap při usmrcení manžela podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., nikoli nárok na náhradu škody na zdraví ve smyslu § 420 a 444 zákona č. 40/1964 Sb. Jde-li o věc samou, stěžovatelka namítá, že okresní soud vycházel při rozhodování z neúplné zdravotní dokumentace, a návrh stěžovatelky na provedení důkazu, jímž by byla zdravotní dokumentace doplněna, odmítl. To platí i pro návrh stěžovatelky, aby soud provedl důkaz celým trestním spisem. Okresní soud sám určil, co je z tohoto spisu důležité, jen tu část nechal okopírovat a spis vrátil, aniž by do něj mohla stěžovatelka nahlédnout. Stěžovatelka také namítá, že okresní soud nekriticky převzal závěry znaleckého posudku znalce doc. Svobody, vypracovaného pro účely jiného řízení. Stěžovatelka tak neměla možnost klást znalci otázky. Uvádí důvody, pro které se závěrem znalce nesouhlasí.

IV. Vyjádření účastníků řízení a replika stěžovatelky

8. Ústavní soud zaslal ústavní stížnost k vyjádření účastníkům řízení, vedlejší účastnici a pojišťovně.

9. Nejvyšší soud uvedl, že byl vázán stěžovatelkou vymezeným dovolacím důvodem (otázkou aplikace § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb.), a nikoli nepředestřenou otázkou, zda délka promlčecí doby má být posuzována podle § 106 odst. 1 nebo podle § 101 zákona č. 40/1964 Sb. Proto navrhuje, aby Ústavní soud ústavní stížnost jako zjevně neopodstatněnou odmítl, popřípadě jako nedůvodnou zamítl.

10. Krajský soud ohledně oddělenosti žalovaných zásahů odkazuje na body 42 až 43 napadeného rozsudku, jde-li o námitky směřující proti skutkovým zjištěním, odkazuje na body 63 až 65 rozsudku. K promlčení uplatněného nároku vztahujícímu se k pochybením vedlejší účastnice, k nimž mělo dojít v letech 2012 až 2013, pak závěr krajského soudu o promlčení vyplývá z právního posouzení žalobou uplatněného nároku jako nároku na

náhradu škody podle § 420 a 444 zákona č. 40/1964 Sb., proto soud otázku promlčení posuzoval podle § 106 tohoto zákona. Pokud však by měl být tento nárok posuzován jako nárok na ochranu osobnosti (jak předestírá Ústavní soud v žádosti o vyjádření), pak by bylo třeba promlčení posuzovat podle § 101 zákona č. 40/1964 Sb. Tříletá subjektivní promlčecí doba počítaná od data 30. července 2016 by tak před podáním žaloby (30. července 2019) neuplynula.

11. Okresní soud odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí a obsah spisu.

12. Vedlejší účastnice souhlasí se závěrem, že posuzování délky promlčecí doby nebylo obsahem dovolání stěžovatelky. Nebyla tedy naplněna podmínka vyčerpání všech procesních prostředků stěžovatelkou a ústavní stížnost by měla být odmítnuta či zamítnuta. Přiklání se k tomu, že jednotlivá stěžovatelkou tvrzená pochybení je třeba posuzovat jako oddělené zásahy. Pokud by věc měla být podle názoru Ústavního soudu řešena jako spor o ochranu osobnosti, pak by mohlo být posouzení jiné. I případně nepromlčené nároky jsou však založeny pouze na stěžovatelkou tvrzených pochybeních v období od 11. července 2016 do 30. července 2016, které vedlejší účastnice, přestože vyjadřuje lítost nad smrtí pacienta, neuznává za příčinu jeho smrti.

13. Pojišťovna se k ústavní stížnosti nevyjádřila. Vzhledem k poučení, kterého se jí dostalo, se má za to, že se postavení vedlejší účastnice vzdala (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 občanského soudního řádu).

14. Obdržená vyjádření zaslal Ústavní soud stěžovatelce na vědomí. Stěžovatelka využila možnosti repliky. Ohradila se proti tomu, že by nevyčerpala všechny procesní prostředky ke své obraně. Zdůraznila, že od počátku požadovala náhradu za nemajetkovou újmu, nikoli náhradu škody na zdraví. Z toho odvozovala tříletou promlčecí lhůtu. Krajský soud ale aplikoval pro roky 2012 a 2013 úpravu promlčení náhrady újmy na zdraví s dvouletou subjektivní promlčecí lhůtou. Námitku nesprávného určení délky promlčecí lhůty krajským soudem výslovně uvedla i v dovolání. V ostatním odkázala na obsah ústavní stížnosti.

V. Předpoklady řízení před Ústavním soudem

15. Ústavní stížnost byla včas podána oprávněnou stěžovatelkou, která byla účastnicí řízení, v nichž byla vydána napadená rozhodnutí. Ústavní soud je k projednání ústavní stížnosti příslušný. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s požadavky § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost proti rozhodnutí Nejvyššího soudu je přípustná.

16. Jak plyne z napadeného rozhodnutí Nejvyššího soudu a jak si Ústavní soud ověřil z obsahu dovolání, stěžovatelka v dovolání zcela rezignovala na zpochybnění závěrů krajského soudu (který v tomto rozsahu aproboval závěry okresního soudu) učiněných k období let 2014 a 2016. Nejvyšší soud tak skutečně nemohl tuto část rozsudku přezkoumat. To jinými slovy znamená, že ve vztahu k tomuto období stěžovatelka rozhodnutí krajského soudu dovoláním vůbec nenapadla (nepodala je) a Nejvyšší soud ohledně tohoto období vůbec nerozhodoval.

17. Proti rozhodnutí krajského soudu je tak ústavní stížnost přípustná jen v rozsahu, který se týká stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013. Ve vztahu k porušení povinností po roce 2013 ústavní stížnost proti rozhodnutí krajského soudu přípustná není pro nevyčerpání opravných prostředků. To platí i ohledně rozhodnutí okresního soudu. Proti rozhodnutí okresního soudu není ale přípustná ani ve zbylém rozsahu, tj. ve vztahu k období 2012 a 2013. Bylo by totiž v rozporu se zásadou subsidiarity, aby se námitkami stěžovatelky k otázce porušení povinností vedlejší účastnicí v těchto letech zabýval Ústavní soud dříve než krajský soud, který své rozhodnutí o odvolání stěžovatelky založil jen na promlčení práva.

VI. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

18. Ústavní soud rozhodoval bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo možno očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu) – vše potřebné pro posouzení Ústavního soudu je zřejmé z písemných podání účastníků a připojeného spisu okresního soudu sp. zn. 13 C 294/2019.

19. Ústavní soud zásadně není oprávněn zasahovat do rozhodovací činnosti jiných orgánů veřejné moci, neboť je podle čl. 83 Ústavy České republiky soudním orgánem ochrany ústavnosti. Vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ jsou v zásadě věcí obecných soudů; Ústavní soud zasáhne do jejich rozhodovací činnosti pouze za situace, kdy je jejich rozhodování stiženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti. Tak tomu bylo v nyní posuzované věci, kdy Ústavní soud po prostudování ústavní stížnosti a spisového materiálu dospěl po zohlednění vyjádření účastníků i vedlejší účastnice k závěru, že napadenými rozhodnutími došlo ke stěžovatelkou tvrzenému porušení práv obsažených v Listině, které Ústavní soud k zásahu opravňuje.

20. Podstatou ústavní stížnosti je jednak nesouhlas stěžovatelky s právním závěrem krajského soudu, který aproboval Nejvyšší soud, o promlčení práva stěžovatelky na odčinění újmy v důsledku (předčasného) úmrtí (usmrcení) manžela, ke kterému mělo dojít v příčinné souvislosti se stěžovatelkou tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, a jednak námitky proti provedenému dokazování a na jeho základě zjištěnému skutkovému stavu, který pak vedl k právnímu závěru o absenci předpokladu protiprávnosti jednání.

21. Námitky související s tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2014 a 2016 a újmou z toho případně vzniklou jsou materiálně nepřípustné, neboť je stěžovatelka neuplatnila v dovolacím řízení (v tomto rozsahu rozhodnutí krajského soudu dovoláním nenapadla).

22. Materiálně přípustná je námitka týkající se aplikace hmotněprávní úpravy promlčení práva na náhradu (nemajetkové) újmy vzniklé tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2012 až 2013.

23. Krajský soud svůj závěr o promlčení práva stěžovatelky odůvodnil tím, že šlo o nároky ze škody na zdraví ve smyslu § 420 a 444 a násl. zákona č. 40/1964 Sb. z tvrzeného porušení povinností v době před 1. lednem 2014, a na věc proto bylo třeba aplikovat právní úpravu zákona č. 40/1964 Sb., jehož § 106 odst. 1 stanovil, že právo na náhradu škody se promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Subjektivní promlčecí lhůta uplynula již 30. července 2018, tedy před podáním žaloby. Specifické podmínky pro aplikaci § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. neshledal naplněny. Nejvyšší soud aproboval jak závěr krajského soudu, že se na promlčení v souvislosti s tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2012 až 2013 použije zákon č. 40/1964 Sb. (k čemuž odkázal na § 3036 zákona č. 89/2012 Sb.), tak i závěr, že § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. použít nelze.

24. Ústavní soud se v minulosti opakovaně vyslovoval k otázce samotné existence práva odčinění nemajetkové (citové) újmy při ztrátě blízké osoby, a to v souvislosti s ústavně zaručeným právem na ochranu soukromého a rodinného života zaručenou v čl. 10 odst. 2 Listiny.

25. V této souvislosti v nálezu sp. zn. II. ÚS 517/99 ze dne 1. března 2000 (N 32/17 SbNU 229), tedy v době, kdy toto právo nebylo výslovně upraveno pozitivním podústavním právem, konstatoval v rovině práva ústavního, že součástí soukromého života je nepochybně též rodinný život zahrnující vztahy mezi blízkými příbuznými; respektování soukromého, tedy i rodinného života musí zahrnovat do určité míry právo na vytváření a rozvíjení vztahů

s dalšími lidskými bytostmi, aby tak bylo možno mimo jiné také rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost.

26. Tyto závěry pak rozvinul v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 16/04 ze dne 4. května 2005 (N 98/37 SbNU 321; 265/2005 Sb.) ve věci návrhu na zrušení ustanovení § 442 odst. 1 a § 449 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, a výslovně je i v závěru znovu ocitoval (čtvrtý odstavec od konce). V plenárním nálezu konstatoval, že zaviněná smrt blízké osoby může vzhledem ke vzájemným úzkým a pevným sociálním, morálním, citovým a kulturním vazbám představovat natolik vážnou nemateriální újmu pro rozvíjení a naplňování osobnosti pozůstalého, že může být kvalifikována jako újma snižující jeho důstojnost či vážnost ve společnosti. Z tohoto pohledu občanský zákoník dává podmínky pro uplatnění finanční satisfakce za újmu spočívající v zásahu do osobnostních práv v důsledku smrti blízké osoby. Z hlediska stávající legislativní úpravy se však jedná o jiný nárok, než je náhrada škody.

27. Ústavní soud tam připomněl odlišnost od situace z doby, kdy rozhodoval ve věci sp. zn. II. ÚS 517/99. V mezičase totiž byla do zákona č. 40/1964 Sb. (zákonem č. 47/2004 Sb. s účinností od 1. května 2005) včleněna úprava odškodnění pozůstalých vložením nového odstavce 3 do § 444, který tuto problematiku řešil jednorázovým plněním (za škodu usmrcením stanovil odškodnění pozůstalému manželu/manželce, dítěti, rodiči zesnulého a osobě blízké žijící v době příčinné události se zesnulým ve společné domácnosti částkou 240 000 Kč a pozůstalému sourozenci zesnulého částkou 175 000 Kč). Zákonodárce tak upravil způsob a rozsah náhrady za tento druh imateriální škody. Ústavní soud posuzoval, zda lze za použití interpretačních pravidel vyložit ustanovení zákona č. 40/1964 Sb. vymezující náhradu škody tak, že by bylo možné pod toto ustanovení podřadit i nárok na náhradu imateriální škody spočívající ve ztrátě blízké osoby. Uvedl, že tato úprava neumožňuje svojí jednoznačností žádný prostor pro odlišný výklad. Shledal ji však natolik paušální, že dovodil, že ji nelze považovat za vyčerpávající řešení daného problému. Proto nevyloučil, pokud jednorázové odškodnění není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech, aby se dotčené osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti. Nález nebyl přijat jednomyslně. Část pléna nesouhlasila s tím, že by ustanovení bylo tak jednoznačné, jak uvádělo odůvodnění. Soudci Stanislav Balík a Miroslav Výborný souhlasili se zamítnutím návrhu, ale v odlišném stanovisku dodali, že navrhovali připojit interpretativní výrok ve znění: „Ustanovení § 444 odst. 3 občanského zákoníku v případě náhrady škody za usmrcení nebrání tomu, aby soud při analogické aplikaci ustanovení § 13 odst. 2, 3 občanského zákoníku rozhodl o vyšším jednorázovém odškodnění, bude-li provedeným dokazováním prokázáno, že škoda, např. v podobě citové újmy, je vyšší než částka uvedená v citovaném ustanovení. Obdobně lze – pokud jde o stanovení výše jednorázového odškodnění – postupovat i v těch případech, v nichž ke škodě došlo před novelou provedenou zákonem č. 47/2004 Sb.“ Nezískali však většinu. Soudkyně Eliška Wagnerová hlasovala proti pouhému zamítnutí návrhu a navrhla vynést tento interpretativní výrok: „Náhradou skutečné škody se v případech odůvodněných vyzařováním principů obsažených v čl. 10 odst. 2 Listiny, resp. čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen ‚Úmluva´) do interpretace ustanovení § 442 odst. 1 občanského zákoníku (dále jen ‚OZ´) rozumí i peněžní kompenzace citové újmy utrpěné úmrtím osoby blízké, k němuž došlo v důsledku zaviněného protiprávního jednání nebo opomenutí nebo týchž příčících se dobrým mravům, fyzickou nebo právnickou osobou.“ Podrobně pak rozvedla důvody, které ji k tomu vedly.

28. Na nález sp. zn. Pl. ÚS 16/04 Ústavní soud později opakovaně odkazoval a upozorňoval na nekoncepčnost přijatého řešení, a to pak i v zorném úhlu právní úpravy zákona č. 89/2012 Sb. [srov. například nález sp. zn. I. ÚS 2844/14 ze dne 22. prosince 2015 (N 221/79 SbNU 545)].

29. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2149/17 ze dne 10. prosince 2019 (N 206/97 SbNU 206) se Ústavní soud zabýval otázkou práva na úroky z prodlení z náhrady nemajetkové újmy v souvislosti s otázkou, zda rozhodnutí o výši náhrady nemajetkové újmy má deklaratorní, či konstitutivní povahu. V bodě 50 Ústavní soud konstatoval: „V duchu principu jednotnosti a bezrozpornosti právního řádu je nutno vykládat též institut náhrady nemajetkové újmy pozůstalým. V souladu s tímto principem není pro posouzení nyní rozhodovaného případu rozhodující formální klasifikace konkrétního ustanovení právního předpisu, nýbrž podstata nároku, který z něj plyne. Jak již bylo výše opakovaně uvedeno, institut náhrady nemajetkové újmy pozůstalým je dovozen z ustanovení § 13 odst. 2 OZ a věcně, i když limitován výší plnění, je obsahem ustanovení § 444 odst. 3 OZ. V obou případech se přitom jedná o majetkové nároky (nároky na peněžité plnění), jimiž má být reparována nemajetková újma způsobená protiprávním jednáním (zde usmrcením osoby blízké). Nelze s nimi tedy zacházet odlišně. Jestliže podle ustálené soudní praxe má soudní rozhodnutí o nároku podle § 444 odst. 3 OZ deklaratorní povahu, pak je též třeba totožně nahlížet na soudní rozhodnutí, jímž se rozhoduje o nárocích odvozených z § 13 odst. 2 OZ, a to se všemi důsledky pro splatnost a prodlení s jeho plněním, včetně nároku na úroky z prodlení (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2014 sp. zn. 25 Cdo 1628/2013).“

30. V duchu závěrů většinového názoru pléna Ústavního soudu vyjádřeného ve věci sp. zn. Pl. ÚS 16/04 se mohla stěžovatelka jako pozůstalá manželka v souvislosti s tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, které by bylo příčinou úmrtí manžela, domoci jednak paušálního odškodnění ve výši 240 000 Kč, které zákonodárce v § 444 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. výslovně označoval jako škodu (srov. uvozovací větu: „Za škodu usmrcením náleží pozůstalým jednorázové odškodnění …“), ač nemůže být pochyb o tom, že svou povahou šlo o újmu nemajetkovou, a pokud tento paušál nebyl dostatečnou satisfakcí, mohla se domáhat další satisfakce podle § 13 odst. 2, 3 téhož zákona. Tato dvojkolejnost zapříčiněná nekoncepční právní úpravou měla v praxi významné hmotněprávní i procesní důsledky. Mimo jiné právě v souvislosti s otázkou promlčení. Právo na náhradu škody se promlčovalo podle předchozí právní úpravy odlišně od práva na odčinění nemajetkové újmy v penězích (peněžitého zadostiučinění). Zatímco u práva na náhradu škody zákon č. 40/1964 Sb. kombinoval tříletou objektivní promlčecí lhůtu s dvouletou subjektivní (§ 106 odst. 1 a 2), právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích se promlčovalo pouze v objektivní tříleté lhůtě (§ 101), respektive po určitou dobu dokonce panoval názor, že se nepromlčuje vůbec, stejně jako se za předchozí úpravy nepromlčovalo právo na nepeněžité zadostiučinění (typicky omluvu).

31. Krajský soud specifické okolnosti uplatněného práva zmínil pouze v § 444 a 420 zákona č. 40/1964 Sb., ač stěžovatelka zdůrazňovala, že požaduje náhradu nemajetkové újmy, a uplatněné právo považoval za náhradu škody a mechanicky aplikoval § 106 odst. 1 a 2 zákona č. 40/1964 Sb. se závěrem, že subjektivní promlčecí doba (lhůta) uplynula a právo je promlčeno. Nejvyšší soud to aproboval.

32. Je pravda, že stěžovatelka striktně vzato namítala pouze to, že by měla být aplikována úprava zákona č. 89/2012 Sb., nikoli zákona č. 40/1964 Sb., ale podstata její dovolací námitky spočívala v tom, že své právo považovala za nepromlčené a že požadované plnění žádá na odčinění nemajetkové újmy. Sám Nejvyšší soud se neomezil na odpověď, která právní úprava se použije, ale své závěry vztáhl výslovně i k počátku a délce promlčecí doby (lhůty).

33. Vada, kterou jsou rozhodnutí krajského soudu a Nejvyššího soudu stižena, má za následek porušení ústavnosti. Ve svém důsledku to znamená, že se v rozporu s právem na soudní ochranu zaručeným čl. 36 odst. 1 Listiny krajský soud v důsledku závěru o promlčení práva vůbec nezabýval stěžovatelkou tvrzenými porušeními povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, která měla mít za následek (zapříčinit) usmrcení jejího manžela a jí jako

osobě pozůstalé měla způsobit újmu zásahem do práva na soukromý a rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny.

VII. Závěr

34. Ústavní soud z výše uvedených důvodů dospěl k závěru, že Nejvyšší soud i krajský soud napadenými rozhodnutími porušily stěžovatelčino právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 10 odst. 2 Listiny; rozhodnutí krajského soudu se to týká pouze v rozsahu, který se týkal stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013.

35. Ústavní soud proto ve výroku I toto porušení ústavně zaručeného práva postupem podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyslovil a postupem podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona zrušil napadené rozhodnutí Nejvyššího soudu a napadené rozhodnutí krajského soudu, to pouze v rozsahu, který se týkal stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, a ve výrocích o nákladech řízení (pro jejich akcesoritu).

36. Ve zbylém rozsahu ústavní stížnost odmítl pro nepřípustnost (bod 17 výše) postupem podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu.

37. Stěžovatelka žádala na odčinění újmy, která jí měla vzniknout úmrtím (usmrcením) manžela, ač by je způsobilo kterékoli z tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice, „jednu“ částku (1 200 000 Kč s příslušenstvím). Ústavní soud tak nemohl napadené rozhodnutí krajského soudu zrušit jen v rozsahu části požadované částky. Pouze částečnou důvodnost ústavní stížnosti tak ve výroku nálezu vyjádřil omezením na žalovaný skutek související se stěžovatelkou tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice v letech 2012 a 2013, nikoli i po roce 2013. Rozhodnutí Nejvyššího soudu Ústavní soud vzhledem k závěru, že stěžovatelka dovoláním rozhodnutí krajského soudu v rozsahu týkajícím se stěžovatelkou tvrzených porušení povinností vedlejší účastnice po roce 2013 vůbec nenapadala (a Nejvyšší soud v tomto rozsahu vůbec nerozhodoval), zrušil v celém rozsahu.

38. Krajský soud se v pokračujícím řízení o odvolání stěžovatelky tak bude zabývat stěžovatelkou tvrzeným porušením povinností vedlejší účastnice již jen v období let 2012 a 2013 a vadami, které v této souvislosti rozhodnutí okresního soudu stěžovatelka vytýká. Dovodí-li krajský soud (na rozdíl od okresního soudu), že vedlejší účastnice jednala protiprávně a (spolu)zapříčinila úmrtí manžela, a tak i újmu stěžovatelce jako pozůstalé manželce, bude se zabývat rozsahem její újmy a výší přiměřené satisfakce.

Odlišná stanoviska

Odlišné stanovisko soudce Milana Hulmáka

1. Podle § 22 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, uplatňuji odlišné stanovisko k výroku i odůvodnění nálezu, neboť jsem přesvědčen, že ústavní stížnost měla být odmítnuta.

2. Své stanovisko budu strukturovat tak, že nejprve stručně rozeberu princip subsidiarity ústavní stížnosti a vázanost Ústavního soudu návrhem stěžovatelky, abych se následně zabýval aplikací v konkrétní kauze.

Princip subsidiarity ústavní stížnosti

3. Z § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu se dovozuje zásada subsidiarity ústavní stížnosti. Jestliže stěžovatel nevyčerpal všechny procesní prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práv poskytuje (§ 72 odst. 3), je ústavní stížnost nepřípustná. To platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřípustný z důvodů závisejících na jeho uvážení. Zásada subsidiarity ústavní stížnosti má

formální a materiální stránku (k tomu podrobně usnesení ze dne 7. 8. 2024 sp. zn. IV. ÚS 1259/24, bod 10 a násl.).

4. Stěžovatel musí vyčerpat všechny procesní prostředky ochrany práv, které mu právní řád poskytuje. Nestačí proto jen podat ten či onen prostředek nápravy, ale stěžovatel musí vyčkat až do chvíle, kdy orgány veřejné moci s konečnou platností rozhodnou [k tomu stanovisko pléna ze dne 7. 3. 2023 sp. zn. Pl. ÚS-st. 58/23 (57/2023 Sb.), body 23 až 25] (tzv. zásada formální subsidiarity).

5. Stěžovatel musí namítnout porušení svých základních práv a svobod již před obecnými soudy. Posuzuje se, jaké ústavněprávně relevantní argumenty stěžovatel vznesl, než se obrátil na Ústavní soud. Již v rané judikatuře Ústavní soud zdůraznil, že podmínka vyčerpání všech dostupných procesních prostředků ochrany zahrnuje také požadavek, aby stěžovatel namítl před soudy porušení jeho základních práv a svobod [nález ze dne 13. 7. 2000 sp. zn. III. ÚS 117/2000 (N 111/19 SbNU 79), nověji nález ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. III. ÚS 1047/16 (N 249/83 SbNU 885), bod 17] (tzv. zásada materiální subsidiarity).

6. Z požadavku subsidiarity ústavní stížnosti existují výjimky, jednak vyplývající z § 75 odst. 2 zákona o Ústavním soudu, jednak dovozované v judikatuře Ústavního soudu [např. nové argumenty tvrdí porušení podstatných náležitostí demokratického právního státu, takto nález ze dne 8. 4. 2021 sp. zn. IV. ÚS 3418/18 (N 75/105 SbNU 279), body 23 a 24, nová argumentace nemohla být objektivně uplatněna, protože nebyla známa s ohledem na teprve pozdější rozhodnutí některého z nejvyšších soudů (případně soudu mezinárodního), legislativní vývoj, formulace nové doktríny apod. (srov. nález ze dne 2. 8. 2022 sp. zn. III. ÚS 377/20, bod 24)]. Ani jedna z uvedených výjimek na posuzovanou věc nedopadá.

Vázanost petitem

7. Ústavní soud zároveň zdůrazňuje, že v řízení o ústavní stížnosti je vázán petitem návrhu, nikoli však důvody ústavní stížnosti. Proto se nad rámec odůvodnění ústavní stížnosti může zabývat také dalšími důvody neústavnosti napadeného rozhodnutí [nálezy ze dne 17. 10. 2000 sp. zn. I. ÚS 211/99 (N 152/20 SbNU 75), ze dne 21. 3. 2006 sp. zn. II. ÚS 259/05 (N 65/40 SbNU 647)].

8. Ohledně toho, jak chápat vázanost Ústavního soudu pouze petitem, existuje v odborné literatuře i judikatuře rozpor. Je otázkou, do jaké míry je doktrína o materiální subsidiaritě ústavní stížnosti slučitelná s doktrínou o vázanosti Ústavního soudu pouze petitem.

9. Odborná literatura se snaží tento rozpor řešit tak, že dovozuje, že Ústavní soud není vázán návrhem, pokud jde o jeho ústavněprávní odůvodnění. Může ústavní stížnosti vyhovět i z jiných důvodů, než navrhuje stěžovatel (např. shledá porušení jiného ústavně zaručeného základního práva, než se domnívá stěžovatel) (Šimíček, V. in Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu, 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, § 82 bod 9). Podobně, odůvodněním ústavní stížnosti se v tomto smyslu rozumí pouze ústavněprávní kvalifikace stížnostních námitek. Nevázanost odůvodněním ústavní stížnosti v žádném případě neznamená, že by Ústavní soud měl napadený zásah orgánu veřejné moci přezkoumávat z hlediska jiných námitek, než které stěžovatel uplatnil v ústavní stížnosti. Rozsahem námitek stěžovatele Ústavní soud pochopitelně vázán je, jinak by se stal superrevizní instancí (Langášek, T. in Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I. Zákon o Ústavním soudu. Komentář. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer, § 82 [citováno 2025-11-4]).

10. Je zřejmé, že volnost Ústavního soudu při zkoumání, zda došlo k zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele, naráží právě na současnou nezbytnost vyčerpání opravných prostředků i ve vztahu k jednotlivým uplatněným námitkám [srov. nález sp. zn. III. ÚS 377/20 ze dne 2. 8. 2022 (N 96/113 SbNU 132), bod 22].

11. Ústavní soud zde není čtvrtou instancí a v řízení před Ústavním soudem nelze dohánět nedostatek aktivity před soudy obecnými. Je-li ústavním úkolem obecných soudů poskytovat ochranu základním právům, nelze od toho z hlediska posuzování vyčerpání procesních prostředků odhlížet, a tím jejich roli v ochraně základních práv obcházet. Ústavní soud by následně nemohl efektivně posoudit, zda obecné soudy v napadeném řízení jako celku selhaly při ochraně stěžovatelových ústavních práv, když jeho vinou nedostaly právem předvídanou příležitost se jejich tvrzeným porušením účinně zabývat. Uvedené je rovněž vyjádřením zásady sebeomezení a minimalizace zásahů Ústavního soudu, který do činnosti obecných soudů zasahuje zásadně pouze tam, kde soudy v ochraně základních práv a svobod v celém řízení selžou (např. nález ze dne 20. 12. 2016 sp. zn. III. ÚS 1047/16, bod 17).

12. Jen velmi obtížně si lze představit situaci, kdy by Ústavní soud shledal protiústavním rozhodnutí soudu z důvodu, který stěžovatel v předchozím řízení vůbec neuplatnil (ačkoliv tak učinit mohl) [nález ze dne 2. 8. 2022 sp. zn. III. ÚS 377/20 (N 96/113 SbNU 132), bod 24]. K tomu viz výše bod 6.

Aplikace na posuzovanou věc

13. Stěžovatelka tvrdila po celou dobu řízení, že se domáhá odčinění duševních útrap při usmrcení manžela podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb., nikoli nároku na náhradu škody ve smyslu § 420 a 444 zákona č. 40/1964 Sb.

14. Na této myšlence bylo postaveno dovolání stěžovatelky, která nesouhlasila s rozdělením jednání vedlejší účastnice na dva samostatné skutkové děje, domáhala se jednotného posouzení a aplikace úpravy promlčení podle zákona č. 89/2012 Sb. Přípustnost dovolání měla založit otázka, zda při aplikaci § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. se při posouzení nároku poškozeného na náhradu nemajetkové újmy, kdy k porušení povinnosti stanovené právními předpisy došlo přede dnem nabytí účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., postupuje podle tohoto zákona i co do posouzení promlčení nároku, včetně stanovení délky promlčecí doby. Z obsahu dovolání je pak zjevné, že stěžovatelka chtěla, aby se na její případ s ohledem na to, že ke smrti došlo v roce 2016, použil § 629 zákona č. 89/2012 Sb., přestože k tvrzenému protiprávnímu jednání vedlejší účastnice došlo v roce 2012 a 2013.

15. Nejvyšší soud v napadeném usnesení dospěl s ohledem na vymezenou otázku k závěru, že k uplatnění návrhu podle § 3079 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. nedošlo (ani k tvrzení mimořádných okolností). Aplikace úpravy promlčení podle zákona č. 40/1964 Sb., a nikoliv podle zákona č. 89/2012 Sb. pak odpovídala § 3036 zákona č. 89/2012 Sb.

16. I v ústavní stížnosti tvrdí stěžovatelka, že je na jednání vedlejší účastnice nutno hledět jako na celek. V případě odděleného posuzování jednání, zde za rok 2012–2013, se má promlčovat právo na náhradu újmy podle zákona č. 89/2012 Sb. Ve zbytku zpochybňuje skutkové závěry napadeného rozhodnutí okresního soudu, který neshledal pochybení vedlejší účastnice (viz bod 7 nálezu).

17. Před obecnými soudy se úvahy objevující se v přijatém nálezu (body 30 a 31), podle nichž měl být tvrzený nárok a jeho promlčení posouzen podle zákona č. 40/1964 Sb., nikoliv však jako nárok na náhradu škody podle § 106, ale jako nárok z ochrany osobnosti podle § 101, neobjevily. Nebyly obsahem ani opravných prostředků stěžovatelky. Ostatně na to poukazují i Nejvyšší soud a vedlejší účastnice ve svých vyjádřeních a vyplývá to i z vyjádření krajského soudu (bod 8 a násl. nálezu). Tato argumentace se neobjevuje dokonce ani v ústavní stížnosti. Stěžovatelka trvala na posouzení svého nároku podle § 2959 zákona č. 89/2012 Sb.

18. Nesouhlasím s názorem většiny (bod 32), že ve své podstatě tato argumentace stěžovatelkou uplatněna byla, resp. že ji stěžovatelka uplatnila v dovolání. Nejvyšší soud se v souladu s dovolací otázkou vyjadřoval pouze k aplikovatelné právní úpravě, tedy že se

určení počátku a délky promlčecí lhůty řídí zákonem č. 40/1964 Sb. (§ 3036 zákona č. 89/2012 Sb.), (bod 11 napadeného usnesení Nejvyššího soudu).

19. Z těchto důvodů měla být podle mého názoru stížnost posouzena jako zjevně neopodstatněná, když jde-li o stěžovatelkou uplatněné námitky, shledala většina napadená rozhodnutí ústavně konformní (jak jde-li o rozdělení jednání vedlejší účastnice, tak jde-li o aplikaci zákona č. 40/1964 Sb. místo zákona č. 89/2012 Sb.). Jde-li o jiné nedostatky napadených rozhodnutí, nebyly věcně namítány a nebyly vyčerpány opravné prostředky.

II. Usnesení

Usn. č. 2
„Nepřiznané koalice“
(sp. zn. Pl. ÚS 36/25 ze dne 24. září 2025)

1. Formální pojetí registračního řízení podle § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu České, kladoucí důraz na projevenou vůli společně kandidujících politických stran a politických hnutí kandidovat jako koalice, nezasahuje do základního práva jiných politických stran a politických hnutí na rovný přístup k voleným a jiným veřejným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, vykládaného ve světle čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny základních práv a svobod.

II. Ustanovení § 31 odst. 1 v části věty za středníkem zákona o volbách do Parlamentu České republiky není v rozporu s principem svobodné politické soutěže, resp. nezakládá neodůvodněnou nerovnost mezi politickými stranami jako subjekty politické soutěže. „Přiznané“ koalice ve smyslu tohoto ustanovení na straně jedné a „nepřiznané“ koalice na straně druhé se nacházejí v podstatně odlišném postavení, což z ústavního hlediska dovoluje, aby s nimi zákonodárce zacházel rozdílně.

Usnesení

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy soudu Josefa Baxy a soudkyň a soudců Lucie Dolanské Bányaiové, Josefa Fialy, Milana Hulmáka (soudce zpravodaj), Jaromíra Jirsy, Veroniky Křesťanové, Zdeňka Kühna, Tomáše Langáška, Jiřího Přibáně, Dity Řepkové, Jana Svatoně, Pavla Šámala, Jana Wintra a Daniely Zemanové o ústavních stížnostech politické strany Volt Česko, sídlem Na Dlouhém lánu 343/34, Praha 6 – Vokovice, zastoupené v řízení původně vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 36/25 Mgr. Eleanorou Šmejkalovou, advokátkou, sídlem Kaprova 42/14, Praha 1 – Staré Město, proti usnesení Městského soudu v Praze č. j. 12 A 1/2025-58 ze dne 29. srpna 2025, usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 54 A 64/2025-57 ze dne 29. srpna 2025, usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 52 A 2/2025-140 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 64 A 7/2025-175 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 65 A 7/2025--235 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 63 A 6/2025-205 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 55 A 48/2025-147 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 55 A 49/2025-155 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 115 A 2/2025-72 ze dne 1. září 2025, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 30 A 51/2025-208 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích č. j. 52 A 47/2025-158 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 24 A 1/2025-44 ze dne 1. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci č. j. 58 A 3/2025-76 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 64 A 2/2025-146 ze dne 2. září 2025, rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy č. j. MHMP 843617/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Středočeského kraje č. j. 113735/2025/KUSK ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje č. j. KUJCK 94540/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Kraje Vysočina č. j. KUJI 69039/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Zlínského kraje č. j. KUZL 72362/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu

Jihomoravského kraje č. j. JMK 117336/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Karlovarského kraje č. j. KK/2928/LP/25-4 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Plzeňského kraje č. j. PK-VVŽÚ/8206/25 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje č. j. KUUK/114151/2025/LL ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Královéhradeckého kraje č. j. KUKHK-MSZ-2025-23570-6 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje č. j. KUPA-14052/2025--81 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje č. j. MSK 101482/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje č. j. KUOK 92892/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje č. j. SO/161/2025-V-PS-KL/07-reg ze dne 15. srpna 2025, a zastoupené v řízení původně vedeném pod sp. zn. Pl. ÚS 37/25 Mgr. Petrou Stupkovou, advokátkou, sídlem Na Zderaze 1275/15, Praha 2 – Nové Město, proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích č. j. 52 A 1/2025-74 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 77 A 40/2025-78 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Plzni č. j. 57 A 41/2025-81 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem č. j. 115 A 1/2025-40 ze dne 27. srpna 2025, usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci č. j. 64 A 1/2025-62 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 31 A 47/2025-71 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 52 A 46/2025-58 ze dne 26. srpna 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 66 A 7/2025-77 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 73 A 5/2025-61 ze dne 2. září 2025, usnesení Krajského soudu v Brně č. j. 67 A 5/2025--76 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci č. j. 58 A 2/2025-45 ze dne 3. září 2025, usnesení Krajského soudu v Ostravě č. j. 21 A 1/2025-32 ze dne 1. září 2025, usnesení Krajského soudu v Praze č. j. 41 A 72/2025-35 ze dne 27. srpna 2025, usnesení Městského soudu v Praze č. j. 12 A 2/2025-37 ze dne 29. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje č. j. KUJCK 94534/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Plzeňského kraje č. j. PK-VVŽÚ/8198/25 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Karlovarského kraje č. j. KK/2897/LP/25-3 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje č. j. KUUK/114065/2025/MV ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje č. j. SO/P/161/2025-V-PS-KL/06-reg ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Královéhradeckého kraje č. j. KUKHK-MSZ-2025-23377-3 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje č. j. KUPA-14052/2025-73 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Kraje Vysočina č. j. KUJI 69041/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje č. j. JMK 117351/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Zlínského kraje č. j. KUZL 73415/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje č. j. KUOK 92881/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje č. j. MSK 100441/2025 ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Krajského úřadu Středočeského kraje č. j. 113753/2025/KUSK ze dne 15. srpna 2025, rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy č. j. MHMP 843594/2025 ze dne 15. srpna 2025, a s ústavními stížnostmi spojených návrzích na zrušení § 31 odst. 1 zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, ve slovech „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“, za účasti Městského soudu v Praze, Krajského soudu v Praze, Krajského soudu v Českých Budějovicích, Krajského soudu v Brně, Krajského soudu v Plzni, Krajského soudu v Ústí nad Labem, Krajského soudu v Hradci Králové, Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích, Krajského soudu v Ostravě, Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci, Krajského soudu v Ústí

nad Labem – pobočky v Liberci, Magistrátu hlavního města Prahy, Krajského úřadu Středočeského kraje, Krajského úřadu Jihočeského kraje, Krajského úřadu Kraje Vysočina, Krajského úřadu Zlínského kraje, Krajského úřadu Jihomoravského kraje, Krajského úřadu Karlovarského kraje, Krajského úřadu Plzeňského kraje, Krajského úřadu Ústeckého kraje, Krajského úřadu Královéhradeckého kraje, Krajského úřadu Pardubického kraje, Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, Krajského úřadu Olomouckého kraje a Krajského úřadu Libereckého kraje jako účastníků řízení a politického hnutí Stačilo!, sídlem Václavov 741/12, Miroslav, a politického hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD), sídlem Rytířská 410/6, Praha 1 – Staré Město, zastoupeného JUDr. Adamem Batunou, advokátem, sídlem Václavské náměstí 846/1, Praha 1 – Nové Město, jako vedlejších účastníků řízení, takto:

Ústavní stížnosti a návrhy s nimi spojené se odmítají.

Odůvodnění

I. Úvodní poznámky

1. Stěžovatelka podala ústavní stížnosti podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu. Pokud by se Ústavní soud neztotožnil s názorem, že může podat tento typ návrhu na zahájení řízení, navrhovatelka své ústavní stížnosti označila za ústavní stížnosti politické strany podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy a § 73 zákona o Ústavním soudu.

2. S ústavními stížnostmi spojila návrhy na zrušení části zákona podle § 74 zákona o Ústavním soudu, konkrétně na zrušení § 31 odst. 1 v části věty za středníkem zákona č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon o volbách do Parlamentu“) ve slovech „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“.

3. Stěžovatelka podala dvě ústavní stížnosti, vedené pod sp. zn. Pl. ÚS 36/25 a sp. zn. Pl. ÚS 37/25. První ústavní stížnost směřovala proti rozhodnutím krajských úřadů, resp. magistrátu o registraci kandidátní listiny politického hnutí Stačilo! (dále též „volební strana Stačilo!“) a navazujícím rozhodnutím správních soudů ve všech volebních krajích. Druhá ústavní stížnost směřovala proti rozhodnutím krajských úřadů, resp. magistrátu o registraci kandidátní listiny politického hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD) [dále též „volební strana Svoboda a přímá demokracie (SPD)“] a navazujícím rozhodnutím správních soudů ve všech volebních krajích. Stěžovatelka se u správních soudů v obou řízeních domáhala zrušení kandidátních listin obou politických hnutí z důvodu, že na každé z nich kandidují i zástupci jiných politických stran a hnutí (dále též souhrnně „politické strany“), čímž měla vzniknout nepřípustná „nepřiznaná“ koalice a potažmo měla být obejita právní úprava tzv. aditivní uzavírací klauzule. I stěžovatelčiny ústavní stížnosti jsou postaveny na podobných argumentech. Ústavní soud proto usnesením sp. zn. Pl. ÚS 36/25, Pl. ÚS 37/25 ze dne 17. 9. 2025 rozhodl o spojení obou ústavních stížností ke společnému řízení a o tom, že tyto ústavní stížnosti budou nadále vedeny pod společnou sp. zn. Pl. ÚS 36/25.

4. Podle čl. 1 odst. 1 písm. f) rozhodnutí pléna Ústavního soudu č. Org. 39/25, o atrahování působnosti (vyhlášeného jako sdělení č. 339/2025 Sb.), si plénum Ústavního soudu vyhradilo rozhodování o ústavních stížnostech proti rozhodnutím správního soudu ve věcech registrace (§ 89 soudního řádu správního), jde-li o volby do Parlamentu a Evropského

parlamentu nebo o volbu prezidenta republiky. Příslušné k rozhodnutí ve věci je proto plénum Ústavního soudu.

II. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

II. 1. Ústavní stížnost ve věci rozhodnutí o registraci kandidátních listin volební strany Stačilo!

5. Magistrát hlavního města Prahy a krajské úřady (dále souhrnně pouze „krajské úřady“) ve všech volebních krajích rozhodly napadenými rozhodnutími o registraci volební strany Stačilo!. Stěžovatelka tato rozhodnutí napadla u Městského soudu v Praze a krajských soudů (dále souhrnně pouze „krajské soudy“ nebo „správní soudy“) návrhy na zrušení rozhodnutí o registraci kandidátních listin této volební strany podle § 89 odst. 1 písm. c) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen „registrační stížnosti“) a dožadovala se jejich zrušení.

6. Krajské soudy napadenými usneseními její registrační stížnosti zamítly (výrok I) a žádnému z účastníků nepřiznaly právo na náhradu nákladů řízení (výrok II). Jednotlivé krajské soudy, resp. jednotlivé senáty krajských soudů se však mírně lišily v tom, jak svá zamítavá rozhodnutí odůvodnily. Na základě použitých argumentů lze rozdělit napadená usnesení krajských soudů do dvou široce pojatých skupin.

7. První skupinu rozhodnutí tvoří usnesení a) Krajského soudu v Plzni o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Karlovarského kraje, b) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje, c) Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje, d) Městského soudu v Praze o registrační stížnosti proti rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy, e) Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje, f) Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje, g) Krajského soudu v Praze o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Středočeského kraje, h) Krajského soudu v Hradci Králové proti rozhodnutí Krajského úřadu Královehradeckého kraje, i) Krajského soudu v Ústí nad Labem o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje, j) Krajského soudu v Ostravě o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje a k) Krajského soudu v Plzni o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Plzeňského kraje.

8. Tato rozhodnutí stojí na několika společných právních východiscích. Prvním z nich je, že registrační řízení (tj. řízení o registraci kandidátních listin u krajských úřadů) má formální povahu, probíhá v mimořádně omezeném časovém rozsahu a nelze v něm vést dokazování [formální povaha řízení byla nepřímo potvrzena i v nálezu sp. zn. II. ÚS 3181/18 ze dne 31. 12. 2018 (N 206/91 SbNU 635), v němž Ústavní soud požadoval ověření zaměnitelnosti názvů politických stran nahlédnutím do rejstříku politických stran a hnutí; srov. také usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. Vol 2/2024 ze dne 3. 5. 2024, bod 32]. Druhým východiskem bylo, že i podle judikatury Ústavního soudu bylo v dispozici zákonodárce, aby vymezil, co bude považováno za kandidátní listinu podanou koalicí. Ten tak učinil v § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, jenž byl v reakci na judikaturu Ústavního soudu novelizován zákonem č. 204/2000 Sb. Zákonodárce se tento pojem rozhodl vymezit formálním – nikoli materiálním – způsobem tak, že „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“. Formální vymezení kandidátní listiny podané koalicí podle judikatury odpovídá požadavku jednoznačnosti a předvídatelnosti zákona o volbách do Parlamentu

(usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. Vol 57/2017 ze dne 14. 11. 2017). Třetím východiskem pak bylo to, že zákon o volbách do Parlamentu nijak nezakazuje, aby na kandidátních listinách jednotlivých stran byli zahrnuti i kandidáti bez politické příslušnosti (nestraníci) nebo příslušníci jiných politických stran; tato praxe je ostatně poměrně častá a judikaturou plně akceptovaná. Za této právní úpravy by proto bylo arbitrární určovat míru spolupráce a provázanosti určitých politických stran, od které by jejich kandidátní listinu nebylo možné považovat za podanou politickou (volební) stranou, nýbrž za podanou koalicí stran. Čtvrtým společným východiskem bylo to, že rozlišení mezi kandidátními listinami podanými stranami a koalicemi stran má význam mimo jiné pro určení výše tzv. uzavírací klauzule, tedy pro posouzení, zda se pro vstup do prvního skrutinia uplatní pouze základní 5% uzavírací klauzule nebo – v závislosti na počtu stran tvořících koalici – 8%, resp. 11% aditivní uzavírací klauzule.

9. Z toho shora uvedené krajské soudy dovodily, že návrhu stěžovatelky na zrušení registrace kandidátních listin volební strany Stačilo! v příslušných volebních krajích nelze vyhovět. Předně poukázaly na to, že pojem „kandidátní listina podaná koalicí“ zákonodárce v rámci svého prostoru pro uvážení vymezil čistě formálními znaky (tj. za koalici lze považovat pouze ten subjekt, jenž se tak sám jednoznačně označí). Pro materiální posouzení koalice, kterého se domáhala stěžovatelka, proto v současnosti není dán žádný prostor. V registračním řízení by navíc s ohledem na jeho povahu ani nebylo možné materiálně zkoumat, zda je určitá volební strana „nepřiznanou“ koalicí, nebo nikoli. Registrační řízení je formální, krátké, neprovádí se v něm dokazování a s výjimkou základních zásad správního řízení se v něm neaplikuje správní řád. Soudy proto uzavřely, že jelikož se volební strana Stačilo! za koalici neoznačila, nelze ji podle zákona o volbách do Parlamentu za koalici považovat. Část krajských soudů navíc odmítla tvrzení stěžovatelky, že současná praxe, resp. právní úprava vede k obcházení aditivní uzavírací klauzule a potažmo k fragmentaci Poslanecké sněmovny. Poukázaly naopak na to, že tato praxe může mít spíš sjednocující a integrační efekt.

10. Druhou skupinu rozhodnutí tvoří usnesení a) Krajského soudu v Českých Budějovických o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje, b) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Zlínského kraje a c) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Kraje Vysočina. Tyto soudy vycházely z toho, že pojem „koalice“ je nutno chápat a vymezit materiálně. Podle jejich názoru zakotvuje zákon o volbách do Parlamentu kromě formálních též materiální znaky koalic. Dovodily, že každá materiální (fakticky existující) koalice stran má ze zákona povinnost formálně se označit za koalici, neboť opačný přístup by vedl k obcházení právní úpravy aditivní uzavírací klauzule, k nepřehlednosti volebního procesu pro běžného voliče a potažmo k narušení rovnosti a férovosti politické soutěže. Konstatovaly, že volební stranu Stačilo! lze materiálně považovat za „nepřiznanou“ koalici, tedy za subjekt, s nímž zákon o volbách do Parlamentu nepočítá. Avšak ač kandidátní listina volební strany Stačilo! porušuje zákon, neboť není označena za koaliční, nelze s ohledem na princip předvídatelnosti práva a princip minimalizace zásahu soudní moci do voleb její registraci v dotčených krajích zrušit. Tento krok by totiž mj. i s ohledem na krátkost doby před volbami už nešlo napravit.

II. 2. Ústavní stížnost ve věci rozhodnutí o registraci kandidátních listin volební strany Svoboda a přímá demokracie (SPD)

11. Krajské úřady ve všech volebních krajích rozhodly napadenými rozhodnutími o registraci volební strany Svoboda a přímá demokracie (SPD). Stěžovatelka tato rozhodnutí napadla u krajských soudů registračními stížnostmi a dožadovala se jejich zrušení.

12. Krajské soudy napadenými usneseními stěžovatelčiny návrhy zamítly (výrok I) a žádnému z účastníků nepřiznaly nárok na náhradu nákladů řízení (výrok II). Jejich rozhodnutí přitom lze rozdělit do tří skupin podle argumentů, na kterých založily svá rozhodnutí.

13. První skupinu rozhodnutí tvoří usnesení a) Městského soudu v Praze o registrační stížnosti proti rozhodnutí Magistrátu hlavního města Prahy, b) Krajského soudu v Ostravě o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, c) Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Olomouckého kraje, d) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Zlínského kraje, e) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Jihomoravského kraje, f) Krajského soudu v Brně o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Kraje Vysočina, g) Krajského soudu v Hradci Králové – pobočky v Pardubicích o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Pardubického kraje, h) Krajského soudu v Hradci Králové o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Královehradeckého kraje, i) Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Libereckého kraje, j) Krajského soudu v Ústí nad Labem o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Ústeckého kraje a k) Krajského soudu v Praze o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Středočeského kraje. Tyto soudy rovněž akcentovaly formální vymezení pojmu koalice v zákoně o volbách do Parlamentu a neviděly prostor pro jeho materiální posouzení. Některé z nich navíc poznamenaly, že v daném kraji nebyl na kandidátní listině buď žádný, nebo jenom naprosté minimum nezávislých kandidátů nebo členů jiných politických stran.

14. Druhou skupinu rozhodnutí tvoří usnesení Krajského soudu v Plzni o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Karlovarského kraje a rozhodnutí Krajského úřadu Plzeňského kraje. Tento soud sice v abstraktní rovině připustil, že registrační úřad může mít povinnost zasáhnout, pokud by šlo o zcela zjevnou nepřiznanou koalici, avšak současně zdůraznil, že u kandidátních listin SPD pro dané kraje tyto zjevné pochybnosti nevznikly.

15. Třetí skupinu tvoří pouze usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích o registrační stížnosti proti rozhodnutí Krajského úřadu Jihočeského kraje. Tento soud dovodil, že kandidátní listina SPD je, materiálně vzato, kandidátní listinou „nepřiznané“ koalice, což zákon o volbách do Parlamentu nepřipouští. S ohledem na princip předvídatelnosti práva, předchozí (nezákonnou) praxi a krátkost doby zbývající do voleb však konstatoval, že zrušení této kandidátní listiny by bylo nepřiměřeně tvrdým zásahem moci soudní do nadcházejících voleb.

III. Argumentace stěžovatelky

16. Stěžovatelka v obou ústavních stížnostech poukazuje na nejasnost a nejednotnost judikatury stran přípustnosti podávání kandidátních listin „nepřiznanými“ koalicemi. Některé soudy vyloučily, že by takové koalice vůbec mohly existovat, protože vymezení toho, co je koalicí, omezily na čistě formální kritéria. Jiné soudy naopak připustily, že „nepřiznané“ koalice mohou existovat, konstatovaly, že tyto koalice je nutno vymezovat materiálně, a uzavřely, že jsou v právním systému nežádoucím jevem. Stěžovatelka se přitom kloní k druhému, materiálnímu pojetí.

17. V první ústavní stížnosti poukazuje na to, že politické hnutí Stačilo! uzavřelo dohody s politickými stranami KSČM, SOCDEM, ČSNS a SD-SN. Tím vytvořily pro volby do Parlamentu v roce 2025 volební stranu Stačilo!, která je, materiálně vzato, nepřiznanou koalicí. Většinu kandidátů na společné kandidátní listině postavila politická strana KSČM (cca 46 %), přičemž kandidáti za samotné politické hnutí Stačilo! tvoří výraznou menšinu (cca 12 %). V druhé ústavní stížnosti uvádí, že politické hnutí SPD umístilo na přední místa svých kandidátních listin v některých volebních krajích kandidáty politických hnutí Trikolora,

PRO Právo Respekt Odbornost a Svobodní. V obou případech je veřejně a dlouhodobě deklarována účelová spolupráce těchto politických stran pouze za účelem dostat se do Poslanecké sněmovny, aniž by se jednalo o spolupráci na úrovni pouhých jednotlivců. Stěžovatelka spatřuje účel tohoto postupu ve snaze dotčených volebních stran a hnutí vyhnout se aditivní uzavírací klauzuli (tj. v jejich případě uzavírací klauzuli ve výši 11 %), která by činila jejich úspěch ve volbách nejistým. To považuje za obcházení zákonné úpravy aditivní uzavírací klauzule. Stěžovatelka si je vědoma toho, že tato praxe je poměrně častá a byla v minulosti tolerována, což však není důvod k (pokračující) toleranci této nezákonné praxe, ale spíš důvod k zásahu Ústavního soudu. Navíc současné spojení řady menších politických stran a hnutí do dvou větších volebních stran, aniž by původní strany zanikly, je podle ní naprosto bezprecedentní. S ohledem na vysoký počet malých politických stran a hnutí „sdružených“ v namítaných volebních stranách může docházet k fragmentaci Poslanecké sněmovny a k zásadnímu narušení principu svobodné a rovné politické soutěže (zejm. ve vztahu k jiným menším stranám, jež se rozhodly kandidovat samostatně). Stěžovatelka to považuje za porušení svých základních práv podle čl. 5 Ústavy a čl. 21 odst. 4 a čl. 22 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

18. Dále stěžovatelka rozporuje i přístup těch správních soudů, které sice vyslovily nesouhlas s (údajně) nezákonnou praxí utváření „nepřiznaných“ koalic, avšak odmítly zrušit napadená rozhodnutí o registraci volebních stran Stačilo! a SPD. Má za to, že s ohledem na závažnost zásahu do jejích základních práv nebylo vhodné aplikovat zásadu zdrženlivosti soudů ve volebních věcech.

19. Nakonec stěžovatelka navrhuje zrušení § 31 odst. 1 v části věty za středníkem zákona o volbách do Parlamentu ve slovech „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“, eventuálně jeho ústavně konformní výklad. Má za to, že formalistický výklad tohoto ustanovení svádí k tomu, že zákon o volbách do Parlamentu je jako celek vykládán v rozporu se záměrem zákonodárce. Po jeho zrušení by bylo možné koalice chápat i v materiálním smyslu.

IV. Procesní předpoklady řízení

20. Ústavní soud se předně musel zabývat otázkou, kterou nastolila sama stěžovatelka, a to, zda je její návrhy třeba považovat za obecné ústavní stížnosti podle § 72 zákona o Ústavním soudu [resp. čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy] či o návrhy politické strany ve smyslu § 73 zákona o Ústavním soudu [resp. čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy]. Návrh politické strany podle § 73 zákona o Ústavním soudu se přitom od obecné ústavní stížnosti v mnoha ohledech liší, ať již jde o lhůtu k podání, referenční rámec (pouze ústavní konformita nebo i zákonnost zásahu), či absenci podmínky účastenství v řízení, z něhož napadené rozhodnutí vzešlo.

21. Stěžovatelka se klonila k názoru, že se jedná o ústavní stížnosti právnické osoby ve smyslu § 72 zákona o Ústavním soudu. K takovému závěru dospěl i Ústavní soud. Podle § 73 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je politická strana oprávněna podat návrh podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy, jestliže tvrdí, že rozhodnutí o jejím rozpuštění nebo jiné rozhodnutí týkající se její činnosti není ve shodě s ústavními nebo jinými zákony. Jak plyne již z textu tohoto ustanovení, takovým návrhem je zjevně vždy návrh směřující proti rozhodnutí o rozpuštění politické strany. Pokud jde o výklad pojmu „jiné rozhodnutí týkající se její činnosti“, půjde typicky o rozhodnutí o pozastavení činnosti, popř. o jiná rozhodnutí, která se bezprostředně dotýkají existence politické strany, jejich vnitřní organizace a způsobilosti vyvíjet činnost, resp. jednat (srov. LANGÁŠEK, T. In: WAGNEROVÁ, E. a kol. Zákon o Ústavním soudu s komentářem. § 73. Praha, ASPI, 2007, s. 354–361, zejm. bod 12 a násl.).

22. Rozhodnutí krajského soudu ve věci registrace kandidátních listin do této kategorie rozhodnutí nespadá. Rozhodnutí o registraci kandidátní listiny politické strany či kandidátní listiny politické strany jiné se ovšem její činnosti v určitém smyslu „týká“, a to dokonce v oblasti, která je pro politickou stranu klíčová. Nejde však o rozhodnutí, které by se týkalo jejích vnitřních poměrů či by mělo dopad na samotnou existenci politické strany nebo její schopnost jednat jako politická strana. Ústavní soud ostatně již dříve v obdobných věcech s návrhem politické strany zacházel jako s obecnou ústavní stížností podle § 72 zákona o Ústavním soudu [nález sp. zn. II. ÚS 3181/18 ze dne 31. 12. 2018 (N 206/91 SbNU 635)] a nevidí důvod k tomu, aby v tomto řízení postupoval odlišně.

23. Ústavní soud v návaznosti na to ve stručnosti konstatuje, že ústavní stížnosti byly podány včas oprávněnou stěžovatelkou, jež byla účastnicí řízení, v nichž mělo dojít k zásahu do jejích základních práv. Stěžovatelka je právně zastoupena v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnosti jsou přípustné, neboť stěžovatelka vyčerpala všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V. Posouzení opodstatněnosti návrhu

24. S ohledem na výše uvedené závěry o povaze návrhů stěžovatelky Ústavní soud posuzoval věc optikou předpokládanou v čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy, resp. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu, nikoli shodu napadených rozhodnutí s ústavními nebo jinými zákony podle čl. 87 odst. 1 písm. j) Ústavy, resp. § 73 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

25. Ústavní soud se při posuzování stěžovatelčiných ústavních stížností zabýval dvěma úzce propojenými, avšak samostatnými otázkami. První otázkou je to, zda krajské úřady a následně krajské soudy porušily stěžovatelčina základní práva, když pojem „koalice“, použitý v § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, vyložily pouze s přihlédnutím k formálním znakům a na základě toho zaregistrovaly kandidátní listiny volebních stran Stačilo! a SPD jako nikoli koaliční kandidátní listiny. Druhou, navazující otázkou je, zda v rozporu se stěžovatelčinými základními právy nebo ústavními principy politické soutěže není již samotná zákonná úprava, podle které krajské úřady a krajské soudy postupovaly. Těmito otázkami se bude Ústavní soud zabývat postupně.

V. 1. K namítanému porušení základních práv stěžovatelky napadenými rozhodnutími

a) K otázce, zda je stěžovatelka nositelkou namítaných základních práv

26. Ústavní soud se musel nejdřív vypořádat s otázkou, zda je stěžovatelka nositelkou takových základních práv, jež mohla být napadenými rozhodnutími dotčena a eventuálně porušena. Stěžovatelčiny návrhy jsou postaveny na argumentaci principy svobodné soutěže politických sil a rovnosti šancí v politické soutěži. Specificky se stěžovatelka odvolává na čl. 5 Ústavy a čl. 21 odst. 4 a čl. 22 Listiny. Z níže uvedených důvodů není závěr, že se stěžovatelka může ochrany posléze uvedených práv domáhat, zcela přímočarý. Ústavní soud přesto dospěl k názoru, že stěžovatelce možnost domáhat se ústavní stížností ochrany tvrzených základních práv svědčí.

27. Předmětem řízení o ústavní stížnosti je ochrana ústavně zaručených základních práv. Musí se přitom jednat o základní právo, jež příslušný subjekt musí „mít a disponovat s ním“ (srov. FILIP, J. In: FILIP, J., HOLLÄNDER, P., ŠIMÍČEK, V. Zákon o Ústavním soudu. Komentář, s. 500, marg. 21). V kontextu projednávané věci vzniká několik interpretačních problémů.

28. V prvé řadě Ústavní soud zdůrazňuje, že čl. 5 Ústavy stěžovatelce nezakládá žádné subjektivní základní právo. Jde o objektivní princip, k němuž Ústavní soud musí i v řízení

o ústavní stížnosti přihlížet. Přihlížet k němu může ovšem až tehdy, svědčí-li stěžovateli určité ústavně zaručené základní právo, jehož porušení Ústavní soud v řízení o ústavní stížnosti zkoumá. V řízení o ústavní stížnosti se lze tedy domáhat pouze konstatování porušení základního práva ve spojení s čl. 5 Ústavy, nikoliv ochrany čl. 5 Ústavy samostatně. Ústavní soud však v minulosti dovodil i další rozměr čl. 5 Ústavy. Ústavní soud přihlédl k důrazu, který toto ustanovení klade na roli politických stran a hnutí v ústavním systému. Z něj vyvodil, že za nositelky určitých politických práv lze považovat i politické strany, byť jim tato práva ústavní text výslovně nepřiznává [nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ze dne 2. 2. 2021 (N 20/104 SbNU 191; 49/2021 Sb.)]. Konkrétně tak Ústavní soud učinil ve vztahu k „právu na poměrné zastoupení“, jež dovodil z čl. 18 odst. 1 Ústavy (srov. zejm. body 60, 100 a 149 citovaného nálezu). Přihlédl přitom nejen k textu čl. 5 Ústavy, nýbrž i obecně k postavení a regulaci politických stran v navazujících zákonech (srov. zejm. bod 100 citovaného nálezu).

29. Bez dalšího nelze dovozovat subjektivní základní právo ani z čl. 22 Listiny, podle něhož „zákonná úprava všech politických práv a svobod a její výklad a používání musí umožňovat a ochraňovat svobodnou soutěž politických sil v demokratické společnosti“. K závěru, že čl. 22 Listiny nezakotvuje subjektivní právo, nýbrž „pouze“ objektivní výkladový princip, se kloní i odborná literatura. Podle některých autorů „v čl. 22 nejde o zakotvení subjektivního základního práva jednotlivce, nýbrž o normu objektivního ústavního práva, která se vztahuje k politickým právům, konkrétně k jejich prováděcí legislativě a její následné interpretaci a aplikaci“ (Bartoň, M. In: HUSSEINI, F., BARTOŇ, M., KOKEŠ, M., KOPA, M. a kol. Listina základních práv a svobod. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 698). V řízení o ústavní stížnosti se tedy nelze dovolávat čl. 22 Listiny samostatně, nýbrž pouze ve spojení s jiným základním právem.

30. Ustanovení čl. 21 odst. 4 Listiny nepochybně takovým subjektivním základním právem je. Podle tohoto ustanovení „občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím“. Nositelem tohoto práva jsou však podle textu Listiny občané, a nikoliv sama politická strana. Je tedy nutné odpovědět na otázku, zda se může politická strana v řízení o ústavní stížnosti proti rozhodnutím ve věci registrace kandidátní listiny domáhat ochrany tohoto práva.

31. Při hledání odpovědi na tuto otázku je nutno vyjít i z kontextu tvořeného zákonnou úpravou řízení o registraci kandidátní listiny a povahou vztahů, které jsou touto právní úpravou regulovány. Ve volbách do Poslanecké sněmovny občané nepochybně naplňují své základní právo ve smyslu čl. 21 odst. 4 Listiny tím, že mohou za podmínek stanovených Ústavou, Listinou a prováděcími zákony kandidovat (vykonávat pasivní volební právo). Toto své právo však na základě zákona a v souladu s čl. 5 Ústavy mohou uskutečňovat pouze prostřednictvím politických stran či hnutí nebo jejich koalic (§ 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu).

32. Rozhodnutím o registraci kandidátní listiny nebo jejím odmítnutím může orgán veřejné moci zasáhnout do základního práva občana ve smyslu čl. 21 odst. 4 Listiny. To je zcela zjevné ve vztahu k odmítnutí kandidátní listiny, na níž by byl občan zapsán. Takové rozhodnutí by mu totiž bránilo účastnit se voleb a získat tak přístup k volené funkci. Za zásah do práva podle čl. 21 odst. 4 Listiny by však bylo možné považovat i protiprávní registraci kandidátní listiny jiné politické strany (či jejich koalice). V takovém případě by totiž byly ovlivněny (sníženy) šance kandidáta oproti situaci, v níž by taková kandidátní listina registrována po právu nebyla. Specificky by tím mohla být narušena „rovnost podmínek přístupu k voleným funkcím“. Pokud by totiž příslušný orgán provedl registraci jak kandidátní listiny souladné s právem, tak i kandidátní listiny protiprávní, přistupoval by stejně k podstatně odlišným případům, což je zásadně v rozporu s principem rovnosti.

33. Logika výsadního postavení politických stran ve volbách do Poslanecké sněmovny je však reflektována i v navazujících ustanoveních zákona o volbách do Parlamentu.

Kandidující občan jakožto (přímý) nositel práva podle čl. 21 odst. 4 Listiny se tak nemůže proti registraci kandidátní listiny jiného subjektu – a ostatně ani proti odmítnutí registrace kandidátní listiny, na níž je zapsán – bránit. Tuto možnost svěřuje zákon toliko volební straně nebo jejich koalici. Podle ustanovení § 86 zákona o volbách do Parlamentu totiž platí, že „proti rozhodnutí o odmítnutí kandidátní listiny, přihlášky k registraci, škrtnutí kandidáta na kandidátní listině a proti provedení registrace kandidátní listiny nebo přihlášky k registraci se může nezávislý kandidát, politická strana, politické hnutí nebo koalice, která podala kandidátní listinu nebo přihlášku k registraci, a u škrtnutí kandidáta i tento kandidát do 2 dnů od doručení rozhodnutí domáhat ochrany u soudu podle zvláštního právního předpisu“ (srov. též § 89 odst. 4 zákona o soudním řízení správním).

34. Pokud by nyní Ústavní soud vyložil čl. 21 odst. 4 Listiny v kontextu řízení o ústavní stížnosti tak, že se jeho ochrany nemůže domáhat politická strana brojící proti výsledku řízení o registraci kandidátní listiny, nemohl by se reálně proti možnému porušení tohoto práva bránit nikdo. Občan, tj. kandidát zapsaný na kandidátní listině, totiž není účastníkem předchozích řízení a ústavní stížnost by podat nemohl. Ústavní soud se proto v souladu s čl. 4 Ústavy přiklonil k názoru, že politická strana – ve své podstatě místo kandidujících jednotlivců – se v tomto kontextu ochrany práva podle čl. 21 odst. 4 Listiny domáhat může, a to navzdory tomu, že nejde o právo, které by svědčilo přímo jí. Takový výklad není v judikatuře Ústavního soudu výjimečný. Ústavní soud v minulosti dokonce považoval za oprávněného navrhovatele i přípravný výbor pro konání referenda, který nebyl fyzickou či právnickou osobou, a základní právo proto nemohl mít. Došlo k tomu právě proto, že přípravným výborem reprezentované subjekty (nositelé příslušných základních práv) se samy těchto práv domáhat nemohly a zákon svěřoval přípravnému výboru procesní oprávnění k ochraně těchto práv [nález sp. zn. IV. ÚS 223/04 ze dne 9. 2. 2005 (N 27/36 SbNU 319); nález sp. zn. IV. ÚS 1403/09 ze dne 19. 4. 2010 (N 88/57 SbNU 155)]. I z nálezu sp. zn. Pl. ÚS 44/17 ostatně plyne, že politické strany mohou být za určitých okolností nositelkami základního práva, byť jim je ústavní pořádek výslovně nepřiznává, resp. je výslovně přiznává pouze jiným osobám. Se stejnou logikou ostatně zákon o Ústavním soudu svěřuje volební straně oprávnění zahájit řízení o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora podle čl. 87 odst. 1 písm. e) Ústavy [viz § 85 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu], přestože volební strana *stricto sensu* mandátem nedisponuje (čl. 26 Ústavy).

35. Při výkladu čl. 21 odst. 4 Listiny pak Ústavní soud musí přihlížet i k objektivním ústavním principům zakotveným v čl. 5 Ústavy a čl. 22 Listiny. Stěžovatelkou namítané principy svobodné soutěže politických sil, resp. rovnosti šancí (politických stran) v politické soutěži, proto tvoří součást referenčního rámce, v němž Ústavní soud o ústavní stížnosti rozhoduje.

b) K otázce, zda krajské úřady a krajské soudy porušily základní práva stěžovatelky

36. Ústavní soud již na tomto místě předesílá, že postup krajských úřadů i krajských soudů považuje za ústavně konformní, za současného znění zákona prakticky jediný možný a s ohledem na existující prejudikaturu volebních soudů i předvídatelný.

37. Pro posouzení stěžovatelčiných námitek je klíčový výklad § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, jenž stanoví, kdo může podávat kandidátní listiny ve volbách do Poslanecké sněmovny. Podle tohoto ustanovení mohou kandidátní listiny podávat registrované politické strany a jejich koalice. Pokud jde o kandidátní listiny koalic, platí již výše citované, že „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“. Zákon o volbách do Parlamentu navíc nijak výslovně neomezuje politické strany v tom, aby na svých kandidátních

listinách uváděly kandidáty, kteří nejsou členy žádné politické strany nebo jsou členy jiných politických stran.

38. Jak podrobně vysvětlily již některé krajské soudy, citovaná právní úprava byla zákonodárcem přijata v reakci na závěry nálezu sp. zn. I. ÚS 127/96, jímž Ústavní soud mj. zakázal Ústřední volební komisi, „aby se vyjadřovala k otázce, zda kandidátní listina stěžovatele je kandidátní listinou koalice, či nikoliv, nebo se na tom usnášela“, a přikázal jí, „aby obnovila postavení stěžovatele ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky“. Ústavní soud v situaci, kdy v zákoně chyběla jakákoliv definice pojmu koalice a kdy se volební orgány rozhodly na základě materiálního výkladu tohoto pojmu považovat tehdejšího stěžovatele (volební stranu) za koalici, konstatoval, že v souladu s čl. 2 odst. 2, 3 Listiny a čl. 2 odst. 3, 4 Ústavy „za daného právního stavu jen sám politický subjekt dobrovolně rozhoduje, zda se chce voleb účastnit jako (volební) subjekt samostatný nebo jako (volební) koalice. Při nedostatku právní regulace vytváření koalicí tedy může být relevantní jedině to, jakým způsobem subjekt své kandidátní listiny zaregistroval. Jistou podporu takovému závěru poskytuje sám zákon č. 247/1995 Sb. v ustanovení § 31 odst. 1, když ve výčtu subjektů oprávněných podávat kandidátní listiny pro volby se vedle politických stran uvádí i (bez dalšího) koalice. Utváření (volebních) koalic tak podléhá dohodě stran, která není nijak veřejnoprávně regulována, resp. zakázána … Není ani předepsáno, že na kandidátní listiny se zapisují pouze členové kandidující strany, je možné zapsat každou fyzickou osobu, která má pasivní volební právo … Vytvoření koalice je – za současné právní úpravy – volní akt, tj. projev vůle dvou či více politických stran či hnutí vytvořit (volební) koalici, jenž nepodléhá žádnému dalšímu schvalovacímu aktu či přezkumu státních orgánů“.

39. Jak plyne z důvodové zprávy k novelizačnímu zákonu č. 204/2000 Sb., zákonodárce si s ohledem na tyto judikaturní závěry kladl za cíl „jednoznačně přímo v zákoně vymezit, co se rozumí pojmem ‚koalice‘“ (důvodová zpráva k zákonu č. 204/2000 Sb., bodu 45). Ač k tomu měl prostor, zákonodárce se rozhodl vymezit pojem koalice pomocí formálních znaků (tj. jako subjekt, který všechny společně kandidující politické strany a hnutí na kandidátní listině za koaliční označí), nikoli materiálních znaků, jak se dožaduje stěžovatelka.

40. Podstatná je rovněž skutečnost, že znění tohoto ustanovení zůstalo nezměněno i poté, co zákonodárce v reakci na další nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17 revidoval celou řadu ustanovení zákona o volbách do Parlamentu, a to v situaci, kdy v předchozích volbách politické strany opakovaně podávaly kandidátní listiny, na nichž kandidovali zástupci stran jiných.

41. Zákonodárce – plně si vědom tohoto kontextu – v § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu přesto koalice nedefinoval materiálními znaky, jejichž naplnění by bylo následně předmětem přezkumu; naopak, rozlišování mezi kandidátními listinami koalic na straně jedné a politických stran a hnutí na straně druhé ponechal na úvaze (výslovném označení) kandidujících subjektů. Již popsané legislativní změny a průběh dialogu mezi Ústavním soudem a zákonodárcem značně oslabují stěžovatelčin argument, že skutečným – avšak nedokonale vyjádřeným – úmyslem zákonodárce bylo, aby se volební koalice vymezovaly pomocí objektivních materiálních znaků, nikoli pomocí formálních znaků.

42. Přehlédnout nelze ani to, že k vymezení volební koalice pomocí formálních znaků se opakovaně přihlásily i volební soudy, a to jak v řízeních o registraci kandidátních listin (tj. soudy krajské), tak v řízeních o neplatnost voleb (tj. Nejvyšší správní soud). Nejvyšší správní soud například v usnesení sp. zn. Vol 50/2017, bodech 8 a 9, konstatoval, že „skutečnost, že členové a přívrženci Demokratické strany zelených kandidovali na kandidátní listině podané jinou stranou …, neznamená, že pro volby byla registrována kandidátní listina Demokratické stany zelených. Podstatné je, jaká politická strana či politické hnutí svým jménem podává kandidátní listinu, nikoli zda jsou na této kandidátní listině i členové jiných stran. … Možné

je, aby více stran podalo koaliční kandidátní listinu, za kterou se dle § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu považuje ta kandidátní listina, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název. Ani skutečnost, že na kandidátní listině jedné politické strany či hnutí figurují členové jiné politické strany či hnutí, nečiní z takové kandidátní listiny koaliční kandidátní listinu ve smyslu § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, nejsou-li splněny požadavky uvedené v tomto ustanovení (tj. jednoznačné označení kandidátní listiny za koaliční ze strany společně kandidujících stran či hnutí, uvedení členů koalice a názvu koalice)“. Obdobné závěry lze nalézt např. i v usnesení Nejvyššího správního soudu sp. zn. Vol 57/2017.

43. Nejvyšší správní soud v právě uvedeném usnesení podpořil tento výklad i dalšími argumenty. Zdůraznil, že v řízení o registraci kandidátních listin je nutné, aby bylo na základě co nejjednoznačnějších kritérií možno určit, zda jde o koalici či samostatně kandidující politickou stranu. V případě pojmu „kandidátní listina podaná koalicí“ proto není dle Nejvyššího správního soudu důvodu se odchylovat od doslovného jazykového výkladu. Naopak připuštění zkoumání existence „nepřiznaných“ koalic by do volebního procesu vneslo nejistotu a řadu sporů. Na to Nejvyšší správní soud navázal v usnesení sp. zn. Vol 2/2024, bodě 32, když zdůraznil, že tomu koneckonců odpovídá i úprava registračního řízení a navazujícího soudního řízení, pro něž jsou typické krátké lhůty, rozhodování soudů bez jednání a s tím související omezený prostor pro dokazování. Na povahu registračního řízení a požadavek jeho rychlosti ostatně odkázaly i některé krajské soudy.

44. Tyto závěry i argumenty volebních soudů považuje Ústavní soud za ústavně konformní a plně aplikovatelné i v projednávané věci. Na tom nemohou nic změnit ani (spíše politologické) úvahy stěžovatelky. Ústavní soud si je přitom vědom jak dlouhotrvající politické praxe, podle níž pravidelně a opakovaně některé politické strany zahrnují členy jiných politických stran na své kandidátní listiny, tak nové kritiky současné právní úpravy, která zaznívá z části odborné veřejnosti (srov. např. Horák, F. Vartazaryan, G. Stačilo! Obcházení právní úpravy předvolebních koalic. Analýza současné definice koaličních kandidátních listin pro volby do Poslanecké sněmovny a návrhy de lege ferenda. Právník, č. 6/2025).

45. Jak v tomto kontextu v napadených rozhodnutích správně upozorňují některé krajské soudy, ve volbách od roku 2002 do roku 2017 pravidelně kandidovali na kandidátních listinách KSČM kandidáti Strany demokratického socialismu, na kandidátních listinách TOP 09 v roce 2010 a 2013 členové politických hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ a Starostové pro Liberecký kraj, v roce 2017 pak členové Liberálně ekologické strany nebo Koruny České, v roce 2013 na kandidátních listinách ANO 2011 členové politických hnutí Severočeši.cz a VÝCHODOČEŠI, v roce 2017 na kandidátních listinách politického hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ členové SNK Evropských demokratů a Starostů pro Liberecký kraj, na kandidátních listinách ODS kandidáti Strany soukromníků České republiky nebo v roce 2021 členové Starostů pro Liberecký kraj na kandidátní listině koalice České pirátské strany a hnutí STAROSTOVÉ A NEZÁVISLÍ (srov. veřejně dostupné údaje z webových stránek www.volby.cz).

46. Se stěžovatelkou je jistě možno souhlasit v tom směru, že zejména kandidátní listiny politického hnutí Stačilo! jsou určitým posunem i oproti dosavadní praxi. Zde již totiž nejde o kandidaturu jednotlivých členů jiných politických stran na kandidátní listině „hlavní“ etablované politické strany, nýbrž o spolupráci několika politických stran, které podaly kandidátní listinu jako jedna volební strana, která předtím jako samostatné politické hnutí vznikla. To je však rozdíl z hlediska politického, resp. politologického, nikoliv nutně rozdíl právní. Právě faktická pestrost zmíněných příkladů kandidátních listin politických stran zahrnujících i kandidáty jiných stran totiž podle Ústavního soudu ukazuje, že reálné formy

spolupráce různých politických subjektů na společných kandidátních listinách mohou nabývat mnoha podob. Na jedné straně spektra stojí fakticky téměř „čisté“ kandidátní listiny jedné politické strany, jež jsou doplněny několika jednotlivci reprezentujícími jiný politický subjekt, na druhý pól pak lze řadit právě formy spolupráce typu aktuálních kandidátních listin politického hnutí Stačilo! jako volební strany. Variabilita mezi těmito póly je značná. Bylo by proto obtížné – a pro orgány aplikace práva bez odpovídající zákonné úpravy prakticky nemožné – narýsovat jasnou, srozumitelnou a předvídatelnou dělící linii mezi dovolenými a nedovolenými variantami neformálních koalic. Právě v tomto kontextu je nutno vnímat i shora zmíněný argument Nejvyššího správního soudu (výše citované usnesení sp. zn. Vol 57/2017), podle něhož právě s ohledem na složitost potenciálního posuzování materiální existence koalic je nutné dát přednost výkladu, který dovoluje volebním orgánům rozhodovat rychle, jasně a předvídatelně. Navíc by posuzování takových variant nutně zahrnovalo hodnocení vnitřních autonomních poměrů politických stran a jejich takticko-strategických rozhodnutí o účasti ve volební soutěži, což orgánům veřejné moci zásadně (přinejmenším bez jasné opory v zákoně) nepřísluší (srov. v jiných souvislostech usnesení Nejvyššího správního soudu č. j. Vol 4/2016-191 ze dne 10. 11. 2016, body 83–85). Jakkoli se nacházíme v oblasti veřejnoprávní reglementace, pro politické strany jako adresáty právní úpravy platí, že mohou činit, co není zákonem zakázáno, a nesmí být nuceny činit, co zákon neukládá (čl. 2 odst. 3 Listiny, čl. 2 odst. 4 Ústavy), tedy nesmí být v daném kontextu nuceny označit se za koalici, i když by jinak koalicí ve smyslu zákona o volbách do Parlamentu být mohly. Pro registrační orgány jakožto orgány veřejné moci přitom platí princip opačný, tedy že ji mohou uplatňovat jen v případech, mezích a způsoby, které zákon stanoví (čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 Listiny).

47. Odhlédnout nelze ani od skutečnosti, že stěžovatelkou požadované zrušení registrace kandidátních listin volebních stran Stačilo! a SPD by bylo zásahem do základních práv nejen těchto volebních stran, ale i jejich jednotlivých kandidátů podle čl. 21 odst. 4 Listiny, resp. by se mohlo dostat do konfliktu s ústavním principem svobodné politické soutěže ve smyslu čl. 22 Listiny. K tak závažnému zásahu by bylo možné přistoupit pouze na základě dostatečně určitého, jasného a předvídatelného zákona [k problému určitosti zákona stanovícího povinnosti, resp. omezujícího základní práva srov. např. nález sp. zn. Pl. ÚS 30/16 ze dne 7. 4. 2020 (N 67/99 SbNU 258; 254/2020 Sb.), body 66 a 67]. To však současná právní úprava neumožňuje.

48. Ústavní soud se z uvedených důvodů neztotožnil s názorem stěžovatelky, že krajské úřady a následně krajské soudy vykládaly § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu vadným a ústavně nekonformním způsobem za situace, kdy se nabízela i možnost jiné, ústavně konformní interpretace. Naopak má za to, že za současného právního stavu (vůle zákonodárce vymezit koalice pomocí formálních, nikoli materiálních znaků; absence dostatečně jasného a určitého zákona pro zásah do základních práv kandidátů a volebních stran Stačilo! a SPD; formální povaha registračního řízení a faktická nemožnost krajských úřadů zkoumat stěžovatelkou namítanou materiální povahu těchto volebních stran coby „nepřiznaných“ koalic; dlouhodobá tolerance praxe zařazování osob bez politické příslušnosti nebo členů jiných politických stran na kandidátní listiny podané politickými stranami a s tím spojená očekávání o přípustnosti této praxe) není jiný výklad dotčeného ustanovení, než k jakému dospěly krajské úřady a většina krajských soudů (v podrobnostech viz výše, body 7 a 13), ani možný.

49. S tím souvisí další námitka stěžovatelky, a to ta, že rozhodnutí krajských soudů akcentující formální vymezení pojmu koalice jsou vystavěna na nedůsledné práci s judikaturou Ústavního soudu (zejm. nálezy sp. zn. I. ÚS 127/96 a sp. zn. Pl. ÚS 44/17) a Nejvyššího správního soudu (zejm. usnesení sp. zn. Vol 50/2017 a sp. zn. Vol. 57/2017). Jak však bylo naznačeno výše, je to spíš stěžovatelka a menší část krajských soudů

(v podrobnostech viz výše, body 10, 14 a 15), kdo z uvedených rozhodnutí využívá pouze ty pasáže a věty, které považuje za vhodné, aniž by bylo přihlédnuto k jejich celkovému obsahu. Citovaná rozhodnutí Nejvyššího správního soudu jasně stojí na závěru, že pojem „koalice“, resp. „kandidátní listina podaná koalicí“ je nutno vykládat pouze s přihlédnutím k formálním znakům, ne ke znakům materiálním. Tentýž závěr je nutno vyslovit ve vztahu k nálezu sp. zn. I. ÚS 127/96, jehož výchozí závěry jsou – i s ohledem na reakci zákonodárce na tento nález – pořád relevantní. Nakonec nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17 se otázkou vymezení těchto pojmů nezabývá, resp. je nijak nepřekonává.

50. Jde-li o stěžovatelčinu námitku, že při akceptaci čistě formálního vymezení pojmu koalice by mohlo docházet k různým absurdním a ústavně neakceptovatelným situacím (zejm. že by mohlo dojít k náhodnému nebo dokonce zlovolnému utvoření koalice z politických stran, které k tomu nedaly souhlas, a to např. v důsledku pouhého chybného označení kandidujícího subjektu v názvu), nejeví se její obavy jako opodstatněné ani realistické. Stěžovatelka totiž při konstruování těchto hypotetických scénářů přehlíží, že i podle § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, který vychází z formálního vymezení pojmu koalice, se za koaliční kandidátní listinu považuje „ta, kterou všechny společně kandidující politické strany … jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí“, což samo o sobě vylučuje prvek nahodilosti.

51. Jde-li o argumentaci odlišným stanoviskem soudce Antonína Procházky k nálezu sp. zn. Pl. ÚS 42/2000, Ústavní soud předně poukazuje na samozřejmou skutečnost, a to, že jde o odlišné stanovisko soudce, nikoli o (nosné) důvody, na nichž stojí samotný nález (ty jsou ostatně opačné). Jeho odlišné stanovisko netvoří závaznou nálezovou judikaturu Ústavního soudu ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy ve spojení s § 23 a § 54 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Dále lze poukázat na to, že ani samotný soudce Procházka ve svém odlišném stanovisku netvrdil to, co uvádí stěžovatelka. Podstatou jeho odlišného stanoviska je totiž myšlenka, že aditivní – resp. v jeho terminologii sčítací – uzavírací klauzule je protiústavní, a to zejména s ohledem na to, že zákon o volbách do Parlamentu nijak neomezuje to, kdo může být zařazen na kandidátní listinu podanou jednou volební stranou. Konkrétně uvedl, že „v kontextu volebního procesu je totiž možno tuto rovnost (rovnost šancí v politické soutěži – pozn.) chápat i v tom smyslu, že proti sobě nekandidují politické, nýbrž volební, strany, které by měly být z hlediska zákonné úpravy zcela rovny, a není proto rozhodující, z kolika subjektů je příslušná volební strana (koalice) složena, nýbrž že může postavit stejný počet kandidátů jako jiné volební strany, a že s ní tedy musí být nakládáno rovným způsobem. S tímto pojetím rovností šancí je tzv. sčítací omezovací klausule ve zřejmém rozporu. … Z existence samotné sčítací uzavírací klausule vyplývá, že s velkou pravděpodobností ve volbách podle nového volebního zákona ‚propadne‘ podstatně větší procento voličských hlasů. Je zřejmé, že zavedení uzavírací klausule je zcela účelový krok, namířený proti čtyřkoalici“. Až na tento text následně navazovala ona poznámka, že „budou kandidovat nikoli výslovné, nýbrž tzv. skryté koalice … což ohrozí transparentnost celého volebního procesu a může v budoucnu vyvolávat značné komplikace v oblasti politického systému“. Nabízí se tedy výklad, že soudce Procházka se nevymezoval proti možnosti osob bez politické příslušnosti nebo příslušníků jiných politických stran kandidovat na kandidátní listině určité volební strany, jak tvrdí navrhovatelka, ale proti samotné existenci aditivní uzavírací klauzule (resp. proti její existenci v tehdejší výši 10 % až 20 %).

52. Ze všech shora vymezených důvodů se Ústavní soud nemůže ztotožnit ani se závěry, k nimž dospěly ty krajské soudy, podle nichž právní řád nepřipouští podání kandidátní listiny „nepřiznanou“ koalicí, tj. volební stranou, na jejíž kandidátní listině kandidují také členové jiných politických stran (v podrobnostech viz výše, body 10, 14 a 15). Jejich rozhodnutí jsou postavena na předpokladu, že formální vymezení koalice je v rozporu

s principem férové a rovné politické soutěže, resp. s principem rovnosti šancí politických stran. Tak tomu ovšem není.

53. Ústavní soud proto konstatuje, že krajské úřady ani krajské soudy neporušily stěžovatelčina základní práva tím, že by použitelnou právní úpravu interpretovaly nebo aplikovaly ústavně nesouladným způsobem. Ústavní soud proto přistoupil k posouzení otázky, zda nemůže důvod protiústavnosti jejich rozhodnutí spočívat již v samotné zákonné úpravě, kterou byly povinny ve věci aplikovat.

V. 2. K tvrzené protiústavnosti § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu v části věty za středníkem

54. Stěžovatelka tvrdí, že samotný zákon o volbách do Parlamentu (eventuálně jeho výklad) zakládá nerovnost šancí politických subjektů a znevýhodňuje ji v přístupu k voleným funkcím. Tvrzené narušení svobodné a rovné politické soutěže spatřuje v tom, že některé malé politické strany s nízkou podporou voličů mohou být prostřednictvím společné kandidátní listiny „vytaženy“ k mandátům v Poslanecké sněmovně, aniž by musely čelit aditivní uzavírací klauzuli. Tyto politické strany (stěžovatelka např. zmiňuje politické hnutí Stačilo!) jsou přitom z hlediska politické relevance v podobné pozici jako stěžovatelka, která však dle svého tvrzení do srovnatelné „nepřiznané“ koalice z principu odmítla vstoupit.

55. Otázkou tedy je, zda je zákonná úprava, která dovoluje kandidování různých forem „nepřiznaných“ koalic bez nevýhod a omezení plynoucích z kandidatury formou „přiznané“ koalice, skutečně z těchto důvodů protiústavní. Napadený § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu v části věty za středníkem přitom stanovuje, že „za kandidátní listinu podanou koalicí se považuje ta, kterou všechny společně kandidující politické strany a politická hnutí jednoznačně na kandidátní listině jako koaliční označí, uvedou, kdo je členem koalice, a stanoví její název“.

56. S ohledem na tvrzený důvod protiústavnosti – tedy nerovné zacházení se subjekty politické soutěže, resp. porušení rovnosti šancí politických stran – by napadená právní úprava byla protiústavní tehdy, pokud by se subjekty ve srovnatelném postavení zacházela odlišně, toto odlišné zacházení by šlo jednomu z těchto subjektů k tíži, k tomuto rozlišování by neexistoval legitimní důvod, resp. by toto rozlišování vzhledem k tomuto legitimnímu důvodu nebylo proporcionální.

57. Stěžovatelce je nutno přitakat v tom, že „přiznané“ koalice jsou ve volebním procesu proti členům různých stran kandidujícím na kandidátních listinách jedné volební strany v některých ohledech znevýhodněny. Jinými slovy, zákon s nimi zachází jinak a toto zacházení jim v určitých oblastech jde k tíži. Nejpodstatnější je v tomto ohledu existence aditivní uzavírací klauzule ve výši 8 % (pro koalice dvou politických stran), resp. 11 % (pro koalice tří a více politických stran).

58. Koalice ve smyslu § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu (resp. strany v nich sdružené) se však nacházejí v podstatně odlišném postavení od politických stran, které se dohodnou na kandidatuře svých členů na kandidátní listině jediné volební strany. Řada těchto odlišností jde přitom „nepřiznaným“ koalicím, resp. jejich členům, k tíži. I tyto nevýhody pak nepochybně mohou být a typicky budou součástí politické úvahy, jakou formu spolupráce mají politické strany zvolit.

59. Naznačené rozdíly jdoucí k tíži členů „nepřiznaných“ koalic lze vysledovat zejména ve dvou oblastech, a to v oblasti financování politických stran a v oblasti parlamentního práva. To precizně vysvětlil např. Krajský soud v Plzni ve svých rozhodnutích o registračních stížnostech proti rozhodnutím Krajského úřadu Karlovarského kraje a Krajského úřadu Plzeňského kraje ve věci volební strany Stačilo!.

60. Pokud jde o oblast financování politických stran, Ústavní soud poukazuje zejména na § 20 zákona č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích,

(dále i jen „zákon o politických stranách“), a to pokud jde o příspěvek na mandát, stálý příspěvek a příspěvek na podporu činnosti politického institutu. Podle § 20 odst. 4 tohoto zákona totiž platí, že „nárok na příspěvek na mandát vzniká, jestliže byl zvolen alespoň jeden poslanec (…) na kandidátní listině strany a hnutí nebo byl zvolen za stranu a hnutí na kandidátní listině koalice ve volbách do Poslanecké sněmovny (…)“. Pokud se politické strany rozhodnou kandidovat formou přiznané koalice, nepřicházejí o formální vztah ke „svým“ kandidátům, což se zrcadlí i v tom, že jim za odpovídající mandáty náleží státní financování. V případě kandidátních listin jedné politické strany, která obsahuje i kandidáty jiných politických stran („nepřiznané“ koalice), však toto financování náleží pouze politické straně, která kandidátní listinu podala. Takové nastavení je ovšem pro zbývající politické strany méně výhodné a do jisté míry riskantní. Rozdělení státních příspěvků si tyto politické strany nepochybně mohou dohodnout smluvně, avšak taková smlouva by neměla veřejnoprávní účinky. Ostatní politické strany by se tak vyplacení případných dohodnutých podílů musely domáhat po „hlavní“ politické straně, což s sebou nese míru nejistoty. Obdobné závěry lze učinit i ve vztahu ke stálému příspěvku a příspěvku na činnost politického institutu ve smyslu § 20 odst. 9 a 10 zákona o politických stranách. Zatímco ve vztahu k politickým stranám sdruženým v koalici je zákonem konstruován veřejnoprávní nárok na financování (resp. určitý podíl na něm), u subjektů „nepřiznaných“ koalic (s výjimkou „hlavní“ politické strany) takový nárok neexistuje.

61. Jak Ústavní soud upozornil již v nálezu sp. zn. Pl. ÚS 11/17 ze dne 12. 12. 2017 (N 228/87 SbNU 663; 60/2018 Sb.), bodě 94, možnost „přerozdělení“ příspěvku na mandát, stálého příspěvku a příspěvku na podporu činnosti politického institutu mezi jednotlivé subjekty „nepřiznané“ koalice je navíc omezena § 18 odst. 2 zákona o politických stranách. Podle tohoto ustanovení politické strany nesmějí přijmout „dar nebo jiné bezúplatné plnění, pokud by součet všech peněžitých darů, popřípadě peněžních částek odpovídajících obvyklé ceně daru nebo jiného bezúplatného plnění přijatých od jedné a téže osoby přesáhl v jednom kalendářním roce částku 3 000 000 Kč“. I v případě, že by mezi jednotlivými subjekty „nepřiznané“ koalice existovala shoda a ochota uvedené příspěvky poměrně „přerozdělit“, by tyto subjekty (s výjimkou politické strany, jež podala kandidátní listinu) mohly narážet na veřejnoprávní regulaci výše darů, které mohou přijmout.

62. V rovině parlamentního práva je pak klíčové to, že politické strany, jež prostřednictvím svých členů kandidují na kandidátních listinách jiné politické (volební) strany, nemohou založit poslanecký klub podle § 77 odst. 1 zákona č. 90/1995 Sb., o jednacím řádu Poslanecké sněmovny, (dále i jen „jednací řád Poslanecké sněmovny“). Toto ustanovení totiž stanoví, že „poslanci se mohou sdružovat v poslaneckých klubech, a to podle příslušnosti k politickým stranám a politickým hnutím (dále jen ‚politická strana‘), za něž kandidovali ve volbách. Poslanci příslušející k jedné politické straně mohou vytvořit pouze jeden poslanecký klub“. Členové těchto politických stran se sice mohou sdružit v klubu podle § 77 odst. 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny, to však s sebou nese několik nevýhod.

63. Zaprvé, poslanecký klub ustavený podle § 77 odst. 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny nemá nárok na poměrné nebo paritní zastoupení v orgánech Sněmovny, pokud Sněmovna nerozhodne jinak. Dále pak takový poslanecký klub nemá nárok na příspěvek z rozpočtu Sněmovny ve smyslu § 78 odst. 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny. Zadruhé, k ustavení poslaneckého klubu podle § 77 odst. 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny je třeba deseti poslanců, zatímco pro ustavení poslaneckého klubu podle § 77 odst. 1 jednacího řádu Poslanecké sněmovny postačují tři poslanci, což sněmovní praxe v roce 2021 aplikovala analogicky i na poslance příslušející k politické straně, která kandidovala do Poslanecké sněmovny v rámci koalice. Tento rozdíl je o to více významný v případě relativně malých politických stran, jejichž členové budou typicky kandidovat na kandidátních listinách jiných politických stran.

64. Již samotná existence poslaneckého klubu je přitom v parlamentním právu velmi podstatná. Dává totiž poslancům v nich sdruženým (typicky dvěma poslaneckým klubům) možnost zablokovat určité procesy, brojit proti zkrácení lhůt apod. Zmínit lze v tomto ohledu celou řadu ustanovení jednacího řádu Poslanecké sněmovny (např. § 54 odst. 4 a 6, § 90 odst. 3, § 91 odst. 2 a další). Další významné „benefity" spojené s existencí poslaneckého klubu zakotvují např. § 58 odst. 3 („Řečníkovi, pověřenému přednést k věci stanovisko poslaneckého klubu, se udělí slovo kdykoli až do ukončení rozpravy."), § 59 odst. 1 („Omezení řečnické doby se nevztahuje na poslance pověřeného přednést k věci stanovisko poslaneckého klubu.") nebo § 67 písm. d) jednacího řádu Poslanecké sněmovny (předsedovi poslaneckého klubu se udělí slovo, kdykoliv o to požádá).

65. Lze v tomto kontextu jen souhlasit s příhodným konstatováním Krajského soudu v Plzni (pro Karlovarský kraj ve věci volební strany Stačilo!), že možnost volby mezi formalizovanou koalicí více politických stran a neformalizovanou spoluprací politických stran sdružených na kandidátní listině jedné volební strany je za současné právní úpravy akceptovatelná i proto, že každá z těchto možností s sebou přináší jiné přínosy a nevýhody. Neplatí tedy, že by „nepřiznané" koalice tvrzeným obcházením zákona získaly pouze výhody, aniž by tím cokoliv obětovaly. Zároveň proto současná právní úprava neobsahuje jakousi protiústavní mezeru, spočívající v neregulaci materiálních znaků koalic, kterou by musel odstraňovat Ústavní soud.

66. Co je ovšem nakonec rozhodující, je to, že politické strany – včetně stěžovatelky – se mohou svobodně rozhodnout, zda a případně jaké formy spolupráce při vědomí výhod a nevýhod s nimi spojených využijí. V tomto ohledu jsou na tom všechny stejně, všechny mají rovné šance a svobodnou volbu. Při tom se mohou nepochybně řídit i taktickými úvahami. Tento aspekt politické soutěže ostatně zdůrazňuje v mírně odlišném kontextu i (stěžovatelkou opakovaně odkazovaný) nález sp. zn. Pl. ÚS 44/17, bod 171. V něm Ústavní soud reagoval na námitku, podle níž je nežádoucí, aby malá strana byla „vytažena" nad uzavírací klauzuli prostřednictvím účasti v koalici, přičemž konstatoval, že „z hlediska ústavního však tuto možnost (rovnost) může využít každá menší politická strana a i to je součástí politické soutěže". Tuto myšlenku ovšem lze aplikovat nejen v případě koalic ve smyslu § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu, nýbrž i pokud jde o účast na kandidátní listině jiné politické (volební) strany.

67. Jinými slovy – to, ke kterému ze dvou zmíněných režimů spolupráce se politické strany rozhodnou – je pouze projevem jejich svobodné vůle. Každá z těchto variant má pak specifické výhody a nevýhody, jejichž vyhodnocení je součástí politické úvahy zúčastněných subjektů. Naopak stát, resp. napadená právní úprava, zakotvením formálního pojetí koalic žádný politický subjekt systémově nediskriminuje a neomezuje jeho rovné šance na volební úspěch.

68. Všechny tyto argumenty vedou k závěru, že napadená právní úprava není v rozporu s principem svobodné politické soutěže, resp. nezakládá neodůvodněnou nerovnost mezi politickými stranami jako subjekty politické soutěže. „Přiznané" koalice ve smyslu § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu na straně jedné a „nepřiznané" koalice na straně druhé se totiž nacházejí v podstatně odlišném postavení, což z ústavního hlediska dovoluje, aby s nimi zákonodárce zacházel rozdílně. Stěžovatelce (resp. osobám kandidujícím na jí podaných kandidátních listinách) i na základě napadené právní úpravy zůstává zachován rovný přístup k voleným funkcím ve smyslu čl. 21 odst. 4 Listiny.

69. Uvedené ovšem neznamená, že by Ústavní soud považoval napadenou právní úpravu za ideální či dokonce jedinou možnou. V situaci, kdy napadená právní úprava není protiústavní, je však pouze věcí zákonodárce, jak k nastolenému problému přistoupí a zda argumenty proti vhodnosti současné právní úpravy vyslyší. Ostatně mohl tak již učinit a neučinil v § 28 odst. 2 zákona č. 88/2024 Sb., o správě voleb.

VI. Závěr

70. Ústavní soud ve stručnosti rekapituluje, že neshledal důvod ani pro konstatování, že krajské úřady a krajské soudy porušily (údajně formalistickým) výkladem § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu základní práva stěžovatelky, ani pro zrušení tohoto ustanovení zákona z důvodu jeho rozporu s ústavním pořádkem.

71. Ústavní soud proto mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků odmítl ústavní stížnosti i návrhy na zrušení části § 31 odst. 1 zákona o volbách do Parlamentu jako návrhy zjevně neopodstatněné [§ 43 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu].